

تصویر ابو عبد الرحمن الکوردی

کوردی

کوردی

کوردی

کوردی

کوردی

کوردی

کوردی

کوردی

کوردی

منتدی اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

کۆماری عێراق
وهزارهتی روشنبیری و راگهیاندن
دهزگای روشنبیری و بلاوکردنهوی کوردی
ژنجیره ژماره (١٦٥)

شاری سلیمانی

(٢٠٠) سال

به رگی دووهم

نیووسین و کۆکردنهوهی
نه کره می مه حموودی سالحن ره شه

پیداچوونه وه و پیشه کیس
دو کتۆر عیزه دین مسته فاره سوول

شیخ مه‌حمودی نه‌مر
۱۸۸۱-۱۹۵۶/۱۰/۹

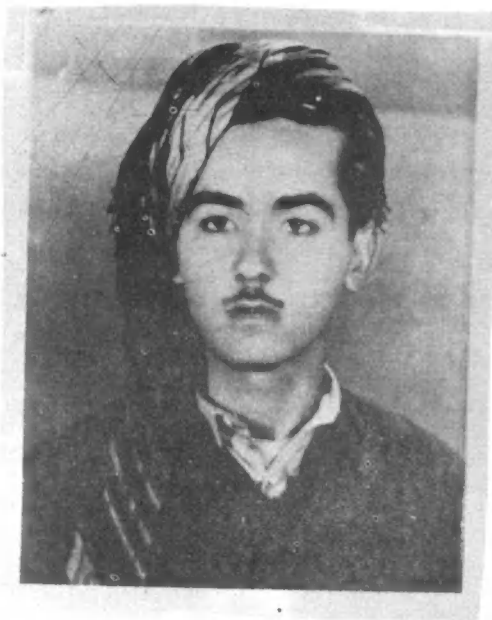
دوو ووته:

پیش بهرگی دووهم بهرگی یه که متان خویندهوه که بریتی بوو له ۸۸ باس ئەم بهرگهش بریتی یه له ۵۹ باس، واته به ههردووکی ۱۴۷ باسه، که ئەمه رهنجی ههشت ساله به کوکړدنهوهو هاتوچوکړدن و سهرهپرشتی ئەم بهرهههه که من به ئەرکیکی سهرشانی خوم زانیوه. له گهل هه کهم وکووړی یه کدا هیوام وایه جیگای رهزامه نندی هه موو کوردیکی دلسوز بهگشتی و بهتاییهتی خه لکی شاره خوشه ویسته که مان بیت. منیش داوا ئەکه م له هه موو کوردیکی دلسوز بو خاکه که یان له هه رچ شوینیک بن له کوردستان داو بهتاییهتی خه لکی شاری سلیمانی له نووسهرو بیجگه له نووسه ران و هه رچ کارو پیشه یه کیان هه یه ودهو من که نووسه ر نه بووم ئەتوانن ئەم لایه نه که دهرباردی ژیانی میژووی کومه لایه تی و ئابووری و روشنبری تومار بکه ن که هه مووی کوکبه نه وه ئەبیته میژووی شاره که یان و قهزاو ناحیه و دیهاته کانیا ن که تا زووه هه لیکه و له دهست خویانی نه دهن تا خه لکی شاره زای به ته مه ن ماون چونکه چهند سالیکی تر ئەوانیشمان له دهست ئەچن، له بهرئه وهی ئیمه هیچ کتیب و سه رچاوه یه کی ترمان نی یه و تانیستا که کاتی خوی نووسه رانمان گوی یان نه داوه ته ئەم لایه نایان و به خه یالیا ندا نه هاتووه بوئه وهی ببیته یادگارێک بوخومان و ببیته میژوویه ک بو نه وهی داها تومان که ئەوانیش وهک ئیمه گله یی له پیشینان ئەکه ین، ئەوانیش گله ییمان لی نه که ن و ببیته جیگای شانازی بو یان هه روه ها داوا له خه لکی شاره خوشه ویسته که مان ئەکه م له خالی ۲۹ بیست ونوی ئەم بهرگه دا باسی (پیاوی گالته چی و قسه خوش) که ناوی ئەو پیاوه قوشمه چی یانه هاتوه و هه رچ که سیکی ترمان بیرچووبی هه رچ کرده وه و روداویک و نوکته یه کیان هه بووه بومان

بنووسنه وه به خه تیکی خوش و بو مان بنیرن بو چاپخانه که ی ماموستا کاکه ی
 فله للاح نیازمان هه یه بیکه یین به کتیبیک وهک (رشته ی مرواری) به لام ئه مه سه ر
 به شاری سلیمانی یه که بیته یادگاری بوخومان و بو نه وه ی داهاتوومان که
 بزائن باوو باپیرانیان چون کاتیان بردوته سه ر. ئه مه ش به یارمه تی ئیوه ی به ریز
 دیته به ره هم تکام وایه که نه یخه نه پشت گو ی بوئه وه ی نه وه ی داهاتوو که
 له خو تانه گله ییمان لی نه که ن وهک پیشینان ئه لین (چه پله به یه ک ده ست لی نادر ی).
 دووا ووته زور سوپاسی خه لکی شاره که مان ئه که م به گشتی وه به تاییه تی
 ئه وانه ی که یارمه تیان دام و ناوم هیناون له م کتیبه دا که زوربه ی بوونه
 سه رچاوه ی زوربه ی باسه کان، داوای ته من دریزی یان ئه که م و هر نمونه یان
 له زیاد بوونا بیت ههروه ها زور سوپاسی به ریوه به ری ده زگای گشتی
 رو شن بیری و بلاو کر نه وه ی کوردی

له گه ل سلاوو ریزمدا بوئه موولایه ک.

ئه که رم مه محمود صالح ره شه

● ئه که رم مه محمود صالح ره شه،

سلیمانی، گه به کی مه لکه ندی، ۱۹۳۶/۱/۲۵

ئه م وینه یه له ۱۹۵۳/۲/۲۲ گیراوه

(سابوون و سابوونچیه‌کان)

- دروستکردنی سابوون که به زوری له گهړه کی سابوونکه ران دروست نه کړاؤ. و که رهمانه ی سابوونیان پي دروست نه کړا نه مانه بوون:
- ۱ - قسل: نه م که رهمه یه هه روهک گه چ وایه و توپه ل توپه له.
- ۲ - قلی: نه م که رهمه یه رهنګی کی ره شی هه یه وهک کولوی ئاسن وایه به زوری له موسل دهست نه که وت.
- ۳ - چه ورپی ئاژهل وهکو به زو پیو.
- ۴ - خوی.

(چونیه تی درووستکردنی سابوون)

یهك بهش قسل، لهگل دوو بهش قلی ټیكل تهكړاو كه م كه م ناوی تهكړا بهسراو دانهزرا تا بهیانی تهوسا جوان پیكهوه تهنوسان، له دواييا تهكړايه ناو كووپهیهکی گهرهوه كه بنهكهی كونیکی تیاوو، دووباره تا سی جار ناوی تهكړا بهسراو ورده ورده تهتوایهوهو تهو ناوهی كه لیی زیادبووایه لهژیرووه له كوونی كووپهكهوه تهرویشتهخواریو تهو ناوهی تهگړا.

ناوی یهكه م جارو دووم جار كه بریتی وو له ناوی قلیو قسلهكه تهكړايه ناو بهرمیلیكهوهو ناوی سییم جاریش تهكړايه ناو مهنجهلیکی گهرهوهو تهخړايه سر ټاگر تا تههاتهكول. دواي تهوه چهوری تیتهكړاو بهیهكهوه تهكولان، نیجا لهبهروهو ناوی یهكه م جارو دووم جاری ناو بهرميلهكهی تیتهكړاو دووباره لهسر ټاگریکی كه م تهكولنران تا بهتهواوی خهست تهبووه، تهمش ماوهی (۲۴ تا ۳۶) سهعاتی تهخایاند، دوايی بهگویرهی پیویست خوئی تی تهكراتا كهفی تهكرد، دواي تهمه كهفهكهی تهگړاو تهخړايه ناو قاپی بچوك بچووكی تاییهتیهوه كه بو ته م مهبهسته دروستم كرابوون، وه تهمه پییان تهوت سابوونی سهركهف، پاشان تهوی تر تهكړايه ناو تهشتهوهو دانهزرا تا خوئی

«سابوون و سابوونچیهکان»

چەند بەدوای میژووی پەیدابوونی سابوونا بگەرێن میژووی کۆنترمان یەتە بەردەم، یا ڕووک و کەرەسە ی ترمەن یەتە بەردەم کە بۆ خوشتن و کەل و پەلشتن بەکارهێنراوە.

بە ھەموو چەشنێک درووستکردنی سابوون و تەرخان کردنی گەرەکیک بۆ سابوون درووستکردن لە شاری تازە درووست بووی سلیمانیدا بەلگە و نیشانی چەند شتیکیە:

یەکەم: سابوون کە نیشانی یەکی پاک و تەمیزی و دیمەنێکی شارستانیەتی، بەخۆی و درووستکردن و بەکارهێنانەو لە گەڵ دامەزراندنی شاردا پێویست بوو کۆلەکە ی داکوتاوە.

دووەم: سابوون درووستکردن بەم بلاوی و فراوانی یە، دیمەنی بەستنی بازاری شاری تازە بوو بە دیھاتی دەورپشتەووە لە ڕیگە ی کەرەسە یەکی خاوینی و شارستانیەتی بەخشینی وەک سابوونەو.

سێیەم: ھەر مالێک لە سابوونکەران، بە چەشنێک لە (مانیفاکتورە) ئەژمێری کە لە دامەزرانی کۆمەڵی بۆرژوازی ئەوروپا یەکەم شانە ی پەیدابوونی کۆمەڵی پێشەسازی و سەرمایە داری یە.

بەسی گەرەکی سابوونکەران و چەشنی سابوون درووستکردن لە سلیمانیش لاپەرە یەکی تری تەجرەبە ی ئەم چەشنە سنەتە ئەگێریتەو، کە رەنگە بۆ ئەوانە ی دەربەستی زانستی ئەم چەشنە سنەتەن سوودی تیا بۆ لایەنێکی تایبەتی سەر بە سلیمانی خۆی بۆ ئەم میژوو تیا بۆ کە ئەمەش ھەر کەرەسە ی باس و لیکۆلینەو یە بۆ پەسپۆران.

ئەگرت و رەق ئەبۇ، دوايى بە چەقۇ بە شىۋەيەكى رېك وپېك لەت لەت ئەكراو ئەم جوړەش پېيان ئەوت سابوونى (بەزى) بەلام سەرە مقەستەكانى پېي ئەوترا (لاپارو) و ھەرزان تريش ئەفروشر لەبازارا، ھەروەھا سابوونە (سەرکەف) ەكە لە بەزى و لاپارووەكە گرانتر ئەفروشر چونكە ژنان بەتايبەتى بۆ دەم وچاو شتن بەكاريان ئەھينا.

دروستکردنى ئەم سابوونە تا سالانى پەنجاكان لە ھەندى مالا بەزەوام بوو. (ھەندى لەو مالانەى كە سابوونيان دروست ئەكرد):

- ۱ - مالى حاجى سەعى مېرزا
- ۲ - مالى مېرزا عەبدوللا
- ۳ - مالى خەمەى حەكیم
- ۴ - مالى چاومار
- ۵ - مالى سەعى خەجەخانى
- ۶ - مالى مەلا تايەرى خالەلە
- ۷ - مالى حاجى سالى چزلىك
- ۸ - مالى حاجى كەرىمى حاتەم
- ۹ - مالى خەمەى رەسوول
- ۱۰ - مالى مامە رەشە

ئەمەش ناوى ھەندى لەو ئافرەتانەى سابوونيان ئەكولاند بۆ ئەو مالانەو پېيان ئەوتن (سابوون كۆلېن):

- ۱ - ئامەى خەمەشەرىف
- ۲ - رەحە سەر چىلكە
- ۳ - رەعنای دايكى شەفيق
- ۴ - پوورە گولچيتن
- ۵ - دايە فاتە

سەرچاوە:

مالى مەلا تايەرى خالەلە.

زۆر مال نەيان ئەتوانى سابوون بىرېن، لەبەر دەست كورتى، (ئەسپۇن)يان بەكارئەھىنا بۇ سەرو جل شتن.

(ئەسپۇن) شتېك بوو لە رەگى دارى دەوھن ئەچوو، بەزۆرى لە شاخەكانا ھەبوو، پىي ئەوترا (گەون)، رەگەكەى لە دارەكە گەورەتر بوو، ئەژنۆيەك لەناو زەھويايە. ھەليان ئەكىشاو وشكىان ئەكردو ئەيان شكاندو تويكلەكەيان فرى ئەداو ناوھكەيان وردئەكرد ئەمە رەنگى سىيى بوو كە جل وبەرگيان پى ئەشت ئەيان ھىنا لە گوىكانى ئەيان كرد بە جل و بەرگەكەوھو ئاويان پىئەكردو كەفى ئەكرد بە گەلاكوتك ليان ئەداو ئەم ديوو ئەوديويان ئەكرد تا پاك ئەبوھوھو لە ئاويان ھەل ئەكىشاو ھەليان ئەخست، بەم جوړە جل و بەرگيان بە (ئەسپۇن) ئەشت، ھەندى جار سەريشيان پى ئەشت، ئەم ئەسپۇنە بەزۆرى لە دىھاتەكانا بەكار ئەھىنرا.

بەفرى گۆيژەو چالە بەفرەکان»

مەلکەنى بناغەى شارە، پاشای بابان گوندی مەلکەنى دى و لەوێوە دەستى دایە بناغە دانان و فراوانکردنى شار.

ئەم گوندی مەلکەنى یە یەكسەر لەگەڵ جموجۆل و گوزەرانی شارى تازەدا تیکەل بوو. راستە تا سەردەمیكى درەنگیش هەندى دیمەنى لادى بەم گوندی مەلکەنى یەو مابوو. كە ناوی یەكەم گەرەكى شار، واتە گەرەكى مەلکەنى لى نرا، وەك مالداری و ئاژەل بەخێوکردن و كشتوكاڵ كردن، بەلام ئەم دوو دیمەنەى لیژەدا ئەگىرپىنەو - بەفرپاراستن و بەفرهێنان و فروشتنى لەگەڵ بەرد لە كانەبەرد دەرھێنان و هینانى بۆ شار - دوو دیمەنى گەرەن كە لە سەرەتاوہ گەرەكى مەلکەنى و بەستن بە شارى سلیمانى و شارستانیى یەو. هەرچى دیمەنى لادى تا درەنگ مانەوہشە، ئەوہ خوى لەخویا سروشتى بناغەى و كوئى یە، چونكە گەرەكەكانى ترى شار ھەر لە سەرەتاوہ كەوتووئە ژيانى شارستانیى یەو، بەلام مەلکەنى بناغەو بنەچەى ئەسلى شاروئا ماوہیەك ژيانى شارو لادى كۆئەكردەوہ.

(به فری گوژدهو چاله به فرهكان)

ئەم چالە به فرانه چوئى دائه پووشن له زستاناو له دوايى به هارو هاوينا چوئى دهري دينن و ئەي هينن بو شار؟

به فرهينه رهكاني مهلكهني له كوئايى پايزا خويان ئاماده ئەكەن و ئەچن بو چالە به فرهكان له گوژده. دواي ئەوهي سهрма دهست پي ئەكات و پيش باران بارين خاوهني چالە به فرهكان چالەكانيان پاك ئەكەنهوه له كاي كوئي پارو ئەو شته زيادانهي له چالەكانان و ئەگەر به فرى كوئيشى تيامابي دهري ئەهينن و خويان ئامادهي به فرباريني زستان ئەكەن، هەر كه بينييان گوژده خوي رازانودهوه به بهرگى سبي، كوئل كوئل ئەچن بوسەر چالەكانيان به كهلوپهلي كارهكه يانهوه وهك مشارو گوريس و خاكه نازو كاوه. ئەمهش كاتيك ئەكرئت كه به فريكي وا باري بيت پي بوتري ئەژنويه به فر باريوه. جا «با» ساردهكي سهرگويز. به فرهكه رهق ئەكائينجا پينج كهس [چين، تان] دائه مه زرين، به كي به مشاريكي گهوره له چوارلاوه به فرهكه ئەبريت، ئەم جوړه به فر برينه پي ئەلين (هولير)، دوو كه سيش به گوريس به فرهكه رائه كيشنه ناو چالەكهوه، دواني تريشيان به خاكه ناز ژيري به فرهكه ئەكرين و ئەيگوړن بوئه وهي قوراوي نه بي و به ريكي له چالەكه دا داي ئەنين. له لايه كي تريشهوه هەر چالە به پي گه و رهو بچوكي له ۲۰ كه سه وه تا ۵۰ كهس ئەو به فرهي خراوته چالەكانه وه جوان ئەيشيلن و ئەي په ستنه وه تا واي لي په وهكو گرديك له دهمي چالەكه بهرتر ئەبيت هوهو پالي ئەدرى به شاخه كه وهو به ريكي وپيكي ئاگاداري پاك و ته ميزي ئەكەن و دوايى نزيكه ي ئەژنويه كاي ئەكەن به سهراو داي ئەپووشن وه كاكه ي سالي رابوردوويش ئەكەنه سهرو واي لي ئەكەن كه باو باران هيچي لي نهكات و به جي ئەهين.

له دواييا جار جار سهري ئەدهن و ئەگەر كوئي كه له به ريكي تياي چاكي ئەكەن. ئينجا له كوئايى به هارو هاتنى هاوينا واته كاتي كه به فر به كاردى خويان ئاماده ئەكەن بو هيناني به فر، شه وهكي به كوئل دواي ئەوهي هه موو

پېوېستى يەك لەگەل خويان و ولاخەكانيان ئەبەن وەك گونىو مشارو خوي و جاجم و بەرە.

بەم جوړەبەرەو چالە بەفرەكان ئەرۆن وپېش هەتاو كەوتن ئەگەنە ئەوى لەوى بەگويرەى پېوېستى چالەكان هەل ئەدەنەو چەند كەسيك (چين، تان) دا ئەمەزرىن و دەست ئەكەن بە بەفربرين و ئەىخەنە سەر بارى دريژى و لە گونىەكانى هەلئەكيشن و لە ئيسترەكانى بارئەكەن و جاجمە كۆن ئەدەن بەسەر بارەكانا و بەرەو شار ئەكەونەري و سەرلەبەيانى ئەگەنەو شارو دابەشى ئەكەن بەسەر بەفر فروشەكانا، بەم جوړە بەگويرەى پېوېستى رۆژى ۲ تا ۳ كاروان ئەگرا. جگە لەوى كە هەموو جاريك بەريك وپيكي چالەكانيان دائەپوشيەو و قايم ئەكردو رۆژى دواىى دووبارە هەليان ئەدايەو بەم جوړە تا پايژو كاتى بەسەرچوونى بەفر.

بەفر فروشەكان بەزۆرى لە مەيدانى خوار بەلەديەكەو بوون. بەفر فروش و شەربەت فروشەكان گونىەيان ئەدا بەسەر بەفرەكەدا جگە لەوى خويان ئەكرد بۆنەوى زوو نەتويئەو، لەكاتى فروشتنيا بە مشار بەفرەكەيان پارچە پارچەى وەكو يەك ئەكردو هاواريان ئەكرد (كولوى بە پوولى بەفر)، هەروەها بەفر فروشى دەستگيريش هەبوو بەفريان لەسەر سەبەتە ئەبردە ناو گەرەكەكانەو ئەيان فروشت.

خەلكى كە بەفريان لەناو بازار بكرىايە ئەيان خستە ناو فەقيانەكانيانەو ئەيان ناو دەسەسريك و ئەيان بردەو مالهو، لەماليشەو بەفرەكە ئەخرايە ناو سەرەو ويريكەو ئەيانخستە ناو سەبەتەيەكى بچووكەو، جار جاريش هەندى ميوەيان ئەخستە سەر بەفرى ناوسەبەتەكە بۆ ساردبوون، ئەوسا كە بىيان ويستايە بەفراوى يان دويەكى سارد يان ماستاويكى سارد بكەن لە بەفرەكەيان ئەشكاندو ئەيانكرده ناو ئاوەكە يا ماستاوەكەو دەست بەجى ساردئەبوو چونكە زوو ئەتوايەو.

ئەم جوړە بەفرە تا سالەكانى ۱۹۶۰ بەكارئەهات.

چالە بەفرەكانيش دووبەر بوو، ئەو چالانەى كەوتبونە ئەوديو گۆيژەو پيان ئەوتن (چالەكانى ئەوديو). ئەو چالانەيش كە كەوتبونە ديوى ئەم ديوى

شاخی گوڙه واته رووهو سلیمانی پښان نهوتن (چاله کانی نه م دیو).
تیکرا چاله به فرم کانش بهم جوړه ناوړا بوون؟

(أ) چاله کانی نه و دیو:

- ۱ - چالی خه یال
- ۲ - چالی نوکهن
- ۳ - چالی چاله قوراوی
- ۴ - چالی مام حاجی
- ۵ - چالی تریل
- ۶ - چالی چوالان
- ۷ - چالی چاله سوتاو.

(ب:) چاله کانی نه م دیو:

- ۱ - چالی شیخ وسو
- ۲ - چالی خله کوئی
- ۳ - چالی دارگوڙ
- ۴ - چالی بهرزان
- ۵ - چالی بهر ووهکه
- ۶ - چالی سالحی مهحمو
- ۷ - چالی نوکهنی نه م دیو
- ۸ - چالی کوڼه قهلی سهروو
- ۹ - چالی کوڼه قهلی خواروو.

تی بینی :-

بڼجگه له به فری گوڙه له کاتی هاویناندا هموو سالیک سه هوئی پیره مه گرون
له لایه ن خه لکی نه و ناوچه یه وه نه کرایه ناوچه واله وهو نه خرایه سهر ولاخ و نه هینرا
بو شار، هه رلایه ک له و جه واله پارچه یه کی گه وره دی تی نه کرا به قه دهر گه وره یی
جه واله که. نه م سه هوئه، نه فروشرا به به فر فروشه کان و نه وانیش به ته ور پارچه

پارچه‌یان ئه‌کردو ئه‌یان فروشت به شه‌ربه‌ت و ماستا و فروشه‌کان.
به‌لام ئه‌م سه‌هۆله هه‌ر مانگیك ئه‌بینرا له‌بازاردا چونکه نه‌ئماو ئه‌توايه‌وه.
ئه‌مه‌ش به‌رده‌وام بو هه‌تا کارگه‌ی سه‌هۆل هاته شاره‌که‌مانه‌وه.

*

*

*

بەردى مەلکەنى و بەردكىشەكان

زۆر لەكۆنەوه بەردى مەلکەنى بەكارىت بەتايبەتى بۆ دىوارو پېشى خانوو، بەتايبەتى ئەو خانوانەى كە بە خشتى كالأ و قور دروست ئەكران پېش ئەوهى بەردى سېى بەكارىت، ئەم جوړە بەردە بەردكىشەكانى مەلکەنى لە گردە گروى (گردە سووتاو) كە ئەكەوېتە دامىنى شاخى گوژدەوهو لە سلیمانى يەوه ئەبىرنىت گردىكى پر چال وچۆلە، ئەيان هېنا.

گواستنەوهى ئەم بەردە بۆ ناوشار يا بەهوى گوى دريژدەه يان بەهوى ئىستردەه هاتو، لەسەر پشتى ولاخەكە دووتايان دأئنا كە لە تەختە يان دار دروست كرابوو ئىنجا بەردەكەيان لەسەر بار ئەكراو لەدوايىشدا كرا بە عەربانە، وپېش ئەمەش يەككە لە بەردكىشە بەناوبانگەكان كەناوى ئەحمەد توفىق بووهو بە (ئەحە بەراز) بە ناوبانگ بوە لە تەختەو ئاسن خوى دروستى كردو لەشيوهى عەربانەدا و تايەى خستووتە ژيرو خوى راي كيشاو، ئەوهى گرنگ بى ئەوهبوو ئەم پياو ئەوندە بەهيز بووه جارى زياد لە (۵۰۰) كيلو بەردى باركردو خوى راي كيشاو بۆ ناوشارو لە رۆژيكا زياد لە كاروانىكى كردو لە دوايا وای لەهات كە ئەسپى لى ببەستو بەم جوړە بەردكىشان بوو بە عەربانەى يەك ئەسپى.

ئەو كانانە هەريەكە جوړە بەردىكى تيابووهو رەنگىكى تايبەتى هەبوو، ئەمەش جوړى بەردەكانە:

۱ - سوورباو

۲ - بۆر

۳ - شىنكى

۴ - زەردباو

هه‌ندی له‌م به‌ردانه‌ش نه‌خسدار بوون.

به‌ردکیشان هه‌روه‌کو به‌فرکیشان له‌هه‌مان سالا باوی نه‌ماو وازلی‌هینانی
به‌زۆری به‌هووی په‌یا‌بوونی ته‌نگ و چه‌له‌مه‌وه‌بوو له‌ناوچه‌که‌داو وای‌لی‌هات
خه‌لکی نه‌ی‌ئه‌وێرا ئه‌م ئیشه‌بکات.

ئه‌وانه‌ی به‌فرو به‌ردیان ئه‌کیشا له‌مه‌لکه‌نی ئه‌مانه‌بوون:

- ۱ - ئه‌مینی مام که‌ریم به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۲ - قادری مام که‌ریم به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۳ - ئه‌حمه‌دی مام ئه‌ولا به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۴ - سه‌عه‌ی مام ئه‌ولا به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۵ - ئه‌حمه‌دی حاجی که‌ریم به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۶ - مه‌حمودی حاجی که‌ریم به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۷ - مسته‌فای حه‌مه‌ی عه‌زیز به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۸ - مام ئه‌حلاان به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۹ - که‌ریمه‌ دو‌مه به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۱۰ - سالحی مه‌حمود به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۱۱ - مینه‌ ترێ به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۱۲ - حه‌سینی مه‌حمووی هو‌مه‌ر به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۱۳ - عه‌زیزی مه‌حمووی هو‌مه‌ر به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۱۴ - ئه‌حمه‌دی مه‌حمووی هو‌مه‌ر به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۱۵ - قادری کاکه‌برا به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۱۶ - حه‌سه‌نی کاکه‌برا به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۱۷ - ره‌شیدی کاکه‌برا به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۱۸ - حه‌سینی توفیقی حه‌مه‌ خیل به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۱۹ - توفیقی حاجی حه‌سین به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۲۰ - فه‌تاحی حاجی بارام به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۲۱ - عارفی حاجی بارام به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا
- ۲۲ - عوسمانی حه‌سینی توفیقی حه‌مه‌خیل به‌فرو به‌ردی ئه‌کیشا

- ۲۲ - عوومەرى حسەىنى توفىقى حەمە خىل
 ۲۴ - توفىقى مام ئەحلاڭ
 ۲۵ - عەبدوللاى مام ئەحلاڭ
 ۲۶ - عەبەى قالە قور
 ۲۷ - ئەورەحمانى مامە عەبە
 ۲۸ - قالەى مامە عەبە
 ۲۹ - قادرى خاتوون
 ۳۰ - غەفوورى حەمە رەش
 ۳۱ - فەرەجى حاجى حسەىن
 ۳۲ - ئەحە كەچەل
 ۳۳ - عەبەى بابەگەرە
 ۳۴ - عەبدوللاى پىرۆز
 ۳۵ - تالەب مەجىد (تەلى)
- بەفرو بەردى ئەكەشا
 بەفرو بەردى ئەكەشا
 بەفرو بەردى ئەكەشا
 بەفرو بەردى ئەكەشا
 بەفرو بەردى ئەكەشا
 بەفرو بەردى ئەكەشا
 بەفرو بەردى ئەكەشا
 بەفرو بەردى ئەكەشا
 بەفرو بەردى ئەكەشا
 بەفرو بەردى ئەكەشا

(ئەوانەى بەفريان ئەكەشا لە مەلکەنى ئەمانە بوون)

- ۱ - مەلا عەزىز
 ۲ - مەلا قادرى مەلا كەرىم
 ۳ - حاجى حسەىن
 ۴ - عەبە كەلەك
 ۵ - عەلى حاجى حسەىن
 ۶ - سالى نەرىمان

(ئەوانەى بەردكەش بوون لە مەلکەنى ئەمانەبوون)

- ۱ - كەرىمى مەجروم
 ۲ - حەمە چرچ
 ۳ - حەمەى خەجى
 ۴ - حەمە لوتى

- ۵ - برایی کۆردیمی
- ۶ - همه فەرەج
- ۷ - سه سه رهش
- ۸ - ئەحمەد توفیق (ئەحە بەران)
- ۹ - قالە یی رۆج
- ۱۰ - قادری کەریمی مەجرووم
- ۱۱ - عومەری کەریمی مەجرووم
- ۱۲ - غەریبی مە لا فەرەج

هەندێ خەلکی تریش هەبوون کە خەلکی مەلکەنی نەبوون بەلام بەشیان
هەبوو لەگەڵ بەردکیش و بەفرکیشەکانا، ئەمانە بوون:

بەفر	بەفر	۱ - حاجی غەفووری شەربەتچی
بەفر	بەفر	۲ - ئەحمەدی حاجیلە
بەفر	بەفر	۲ - حەمە نزام
بەرد	بەرد	۴ - مە لا فەرەج
بەرد	بەرد	۵ - غەریبی مە لا فەرەج
بەرد	بەرد	۶ - جەلالی مە لا فەرەج

سەرچاوه: عارفی حاجی بارام.

*

*

*

● وینه‌یه‌کی سالی ۱۹۴۷، کومه‌لی پیای مه‌لکه‌ندی چاله به‌فریکیان هه‌لداوه‌ته‌وه له شاخی گوێزه.

● حسه‌ینی توفیقی حه‌مه خیل. ● فه‌تاحی حاجی بارام - ۱۹۲۵ ● عارفی حاجی بارام - ۱۹۲۸
مه‌لکه‌ندی ۱۸۹۴ - ۲۶ - ۳ / ۱۹۸۱

● حاجی بارام.

مه‌لکه‌ندی، ۱۸۸۰ - ۶۵

● نه‌حمه‌د توفیق

«نه‌حه به‌راز» - ۱۹۱۲

جہراحہکان (حہکیم) (۱)

کاتی خوی پزیشک و ئیشی پزیشکی بہم شیوہیہی ئیستا نہبوو، (جہراح و حہکیم) ہہبوون، ئەمانەش لە باوو باپیرانیانہوہ ہہندی داوودەرمانیان زانیوہو ہہندیکی تریشان شارہزاییان بوہ لە شکان و لەجی چوونی ئیسقانا، ئەوانەش ئەمانەبوون:

- ۱ - توفیق عەنتەر
- ۲ - حەمە نادر
- ۳ - عەزەزی حەکیم برایم
- ۴ - فەرەحە خێزانی عەزەزی حەکیم برایم
- ۵ - رەشەیی خەجی لاو
- ۶ - سەڵح بانەیی
- ۷ - عەباسی کەریم مشکە
- ۸ - حەسەین قازاوی
- ۹ - خەجی شەل (ئافرەت بوو)
- ۱۰ - بەکری میسری
- ۱۱ - کەریم بەگی جہراح
- ۱۲ - مەحمووبەگی جہراح
- ۱۳ - قالە کوردە
- ۱۴ - ئەحەیی کەلەنێر
- لە برینا شارہزایی بوہ
- برین و ئیسقان
- برین، باوکی شەلەمۆ جوولەکە بوو
- برین، جوولەکە بوو
- برین
- ئیسقان
- ئیسقان
- ئیسقان و برین
- برین
- برین و ئیسقان
- ئیسقان
- جہراح ئیسقان
- ئیسقان و برین
- ئیسقان

١٥ - فەرەج داروځایی	ئیسقان
١٦ - سەعە جوځلی	ئیسقان
١٧ - مستەفاغای دەرمان	ئیسقان و برین
١٨ - سلیمانی جەرأح	ئیسقان
١٩ - ئەحمەد ئاغای چاوپر	چاوی تیمار ئەکرد
٢٠ - رەشیاغای ئەحماغای چاوپر	چاوی تیمار ئەکرد
٢١ - وەستاعەلی عارفی دەلاک	برینی تیمار ئەکرد

بە لڤه نامه به ئ

دياره نه ويزيلمانه ي کاريان کردووه ده
 له هوانه وه نه هور نه ته ناو کاره که يانه وه به لڤو
 به نيوه ي ره سي رييان پيدراوه که وه تاچه به د
 نادرى به راجه باوکى کان عوسان و باپرى دوکتور
 به کرد که له سه رده سي داکير کردنى ئينگليردا رتي
 به راهيى پيدراوه به لايه پتي پيدراوه تا سراه و گاي
 که وه سه رده سه داوا نه کات ريڤه ي نه ويڤه ي
 باوو باپرى بدرتي نه که له سه رده سي عوسا ئيشدا
 له ره به ريڤه پيدان که ريکيمووه دووا ليمزاي
 به لڤه نامه که ئس ئيمزاي ميڤه رسو نه که رتي داوه
 که م سي لا پره به که لڤه لايه ئي ميڤووي شار
 ده رده له شار

(١) پزىشكى تازه بابەت نەبوو، بەلام ئەمانە چەشنە پزىشكى بوون كە پشتاو پشت زانستى و
 تەجەربەيان بو مابووئە ئەمەش لە كوردستانا وەك زۆر ولاتى ترميژووى تايبەتى خوى هەيه.

شماره ۵۱

روز ۷ مانك جريوى سال ۱۹۴۰

داواكار لارښوونى گره كړه محمد نادرى جراح

داوايلى كړاوى

داواي چي د لارښوونې په نوم جراح د لارښوونې په نوم
په پاتې شوي جراحۍ بڼه نوم طمحات سلامت پاتې شوي
رخصت جراحۍ په رځي بون لومړنۍ ده شهادت نامه
تقديم كړاى لطيف پاتې شوي صحتي حاضره ده پاتې شوي
اسمى نه اجايى طمحات استقام لاري رخصت جراحۍ

معاون حاكم مليكاسى

بلديه

محكمة صلح

محكمة شرعيه

ماليه

Carl Lungen پوليس

مدیر کورک

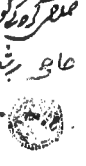
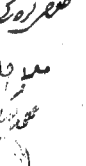

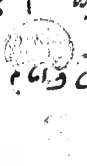

Please explain
to petitioners the
ruling on the subject
قائم مقام
مدیر

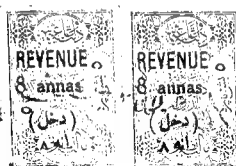
برجوز حضرت حاکم بنای دلم قاله قدیم

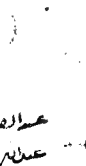

عوض بنده اوده
بنده که باو کو باریده به حضرت جراحی تا به اورو اوردن کرده و حتی محکمت لیانه به حضرت جراحی
اینین دولت عثمانی به پیش عهد بهیات معینه جراحی بدینکم کرده و تمام سطله بفراز حضرت جراحی مایه یکم
به ناکری عالمه که زورم بهیسه اگر مسجده هفتاد و شصت سی و دو سطله صحنه دماخده ده لیسان امتیاز اجرائی محکمت
اودم بدن تا به حضرت بقوم که جراحی حرکت یکم در سینه غفلت کالو کوهه لفظه مار و زدنم تا برین یکم تا بدین سطله

لازمیستوی گره که گویند همه نادر ناوی جلای له باکو با سیر ده ضعیفان جراحی بوده و در زمان
 عثمانیه هیأت صحیه عثمانی را ایسی راضی بودن بمساعدت اوان جراحی تعلیم کرده و به هیات کوشی
 و تجربه را این جراحی کلمه هنری بنیاده و مملکت تمام امور له صنعت و راضی و مخون بوده لطیف
 بنیاد صابونه اگر مساعدت بنیاد راضی بنیاد حاضر ده اگر له عملیات را راضی بکری و هرگاه
 مناسب از آن راضی بوضعت جراحی باعث مخون له ایجاب استرجاع در آن

ضخمر که گویند

مدیرین و انام

عاشق

ادب

دکتر

دکتر

راوو راوچی یه کان

له کاتی خویدا راوکردن کاریکی باو بووه و گه لیک کهس خه ریکی راوکردن بوون جا چ راوی ئاژهل بوو بیت یا بالنده، بوئم مهبه سهش گه لیک جوړی چهك به کارهاتوه، که ئه مانه بون:

۱ - خه نجر ۲ - تیروکه وان ۳ - قوچه قانی ۴ - ساچمه زهن ۵ - تاپر.

جگه له مانهش گه لیک گه لیک که لوو پهل به کارهاتووه که ئه مانه بوون تهله، فاقه، ئه مانه بو مشك و ریوی و کهرویشك و درنده کان، وه داوو کوله کهی بارووت .
ره ته: ده رگایه کی بچوو که له تهخته دروست ئه کری و له ناو په رژینا دانه نری، ژیر
ئهم ده رگایهش چالیکه، له کاتی به فریارینا دانه نری و ئه سرری که بالنده و به تایه تی که و
هات چونکه وشکه له سهری ئه نیشینه ووه ئه که ویتته ناو چاله که وه. بهم جوړه ئه و چه شنه
رلوه کراوه.

شهواره: به شمو چهند که سیك به چرایه که وه یان به چراو کی که وه ته چن بو شوی
بالنده و به هوئی ئه و رووناکی یه وه به شه واره یان ئه خه ن و ئه یان گرن - ئه میش به هوئی داریک
دوو په له وه که توړی کی پیوه یه .

ته پگه: بریتی یه له چالیک تهخته یه ك یا به ردی کی له سهر دانه نری به شیوه یه وه کو
سهر قاپی چاله که هه لد را بیتته وه.

ئهمهش به هوئی چیلکه یه که وه وه ستینراوه که بالنده که یه ته ئه وی ئه و دانه ی تیا دانراوه
بیخوا کاتیک بهر چیلکه که ئه که ویت به رده که یا تهخته که ئه که ویت و سهری چاله که
دانه پوشتی و بالنده که تیا ئه مینیتته وه ئهمهش جوړیکه وه کو (ره ته) وایه .

دیوجامه: پارچه قوماشیکی ساده یه، پارچه قوماشی تری په نگاوره نگی پیوه ئه نری
له شیوه ی په له دا به داریکی راست و چه پا دانه کوتری راوکه ر ئه یگری به ده سته وه وه کو
قه لغان ئه گهری به دووی که و تا ئه یگاتی و راوی ئه کا.

(چه شنی راوه کان):

۱ - راوه كه روئشك و رپوي: ئه مه به تانجى ئه كرى.

۲ - راوه به راز: له پيشا به هوئى سه گه وه ئه كرا، به لام ئيستا سه گه كه له ناو چرهدا ده رى ئه پهرينى به سواري و به تفهنگ ئه نيشنه سه رى و ئه يكوژن.

۳ - راوه كه ل: له شويى تاييه تى كه له كانه وه له شاخ راو كه ر به تفهنگه وه خوئى مات ئه دا تا به به رده ميا يه ن، ته قه يان لى ئه كات به م جوړه راوه كه ل ئه كه ن له ولا تى ئيمه .

۴ - راو كه و: ئه م راوه چه ند جوړيكى هه يه :

أ: شه ره به ق (بنه): راو كه ر له به يانى زوودا به شاخه وه له (بنه) دا خوئى ئه شارپته وه و ئه و كه وه نيړه راوى يه ي پى يه تى ئه ي نيته وه به دره ختيكه وه كه دنيا روناك بو وه كه وه ي ده ست ئه كاته خو يندن و كه وى تر به دهنكيه وه يه ن و ئه ميش ته قه يان لى ئه كات و چه ند پيوه بوو كوئى ئه كاته وه، ئه م جوړه راوه به تاييه تى له به هارو پايزا ئه كرى.

ب: راوه كه و: ئه م راوه ش وهك راوى شه ره به ق (بنه) ئه كرى به لام ئه و كه وه ي راوچى يه كه ئه بيا بو راو له سه ر دره ختى داى ئه نى ماكه وه .

ح: راوه سه ركاني: راو كه ر هه شارپك له نزىك كاني يه كه وه دروست ئه كاو خوئى تيا هه شار ئه دا، له به يانيدا كه دنيا روون ئه بيتته وه كه وى ئه و ناوچه يه يه ن بو ئاوخواردنه وه راو كه ر ته قه يان لى ئه كات و ئه يانكوژى .

د: بو گار: له به هارا كه و به رپچكه به شويى تاييه تى ئه پهرن راو كه ر له وه پيش له هه شارا دانه نيشى، كه كه وه كان نزيكى ئه بنه وه ته قه يان لى ئه كا، ئه م جوړه راوه ماوه ي دوو هه فته ئه كرى ئه و يش له ده مه ده مى نه وروژا.

ه: كويوز (ره شه راو): راو كه ر به شوين كه وا ئه گه رپى و كه تووشى هات ته قه ي لى ئه كا. هه روه ها راوى گه لى شتى تيريش به م جوړه ئه كرى، وهك راوه پورو سموره و سويسكه و مراوى و ريشوله و كوژرو چيرگ و پلنگ و ورچ. . هتد. ئه م راوه به تاييه تى له پايزا ئه كرى.

له سالانى پيشووا كه ئه چوون بو راو دواى خوئاماده كردن و هه لگرتنى كه ل وپه لى راو هه ندى كه س به سواري ولاخ ئه چوون و چه ند تووله و

شوین راوهکان: هەر ناوچهیه به جوړه راویك بهناوبانگ بوو. ناوچهی قهره داخ
 بو راوی ئاسك و بهرانه كیوی و گه ئی ئازهلئ تر، دهشتی ساره زوور به راوه پورو
 چیرگ و مراوی و گه لیک یا لنده ی ترو ناوچه ی سورداش به راوی حیوانه کیوی و
 به زمرو شارباژیه به راوی كهو بهناوبانگ بوون و راوه ماسیش به زوری له چه می
 تانجه رو و ئاوی زهلم و ئاوی قه لاجوالانا نه کران.
 (ناوی نهو راوچی یانه ی دهستان كهوتوون)

- 24

به ریوه بهری قوتابخانه
 وینه گر
 وینه گر
 مه لاک
 چاوهشی بهله دیه
 پیاوی شیخان
 نانه وا
 نال بهن
 خاوهنی باخی کانیسکان
 بهنا
 بهنا

مه لاک
 چایچی
 پولیسی سواره (برای نه حلا چاوشین)
 پولیسی سواره
 دانسانز
 مووچه خور
 ماموستا
 پیاوی بهریشیخ قادری هفید
 ماموستا
 ماموستا
 مسگر
 خاوهن گهراج
 کاسب
 کاسب
 کلاش فروش
 مه لاک

۱۷ - بهرینز غه فووری مه لاهلی مه لکه نی
 ۱۸ - بهرینز مه حموه فهن دی ره سام
 ۱۹ - بهرینز یه حیا فهن دی ره سام
 ۲۰ - بهرینز رهشهی سورکه
 ۲۱ - بهرینز عارفی هه لو
 ۲۲ - بهرینز فهرج ویله که بی
 ۲۳ - بهرینز رهشهی خاتوون
 ۲۴ - بهرینز وهستا فهرجی نال بهند
 ۲۵ - بهرینز سالحی عه لی قوباد
 ۲۶ - بهرینز همه ی محه ی گولنام
 ۲۷ - همه عه لی وهستا حه بیب
 ۲۸ - بهرینز شیخ جه لالی شیخ رهشید
 ۲۹ - بهرینز کهریمی حاجی
 ۳۰ - بهرینز فهرج چاوشین
 ۳۱ - بهرینز شیخ سالحی حه مه قزله ری
 ۳۲ - بهرینز شیخ له تیفی دانسانز
 ۳۳ - بهرینز جه لال نه فهن دی فه تاح نه فهن دی
 ۳۴ - بهرینز عه لی شهوقی (عه لی ناگا)
 ۳۵ - بهرینز نه حمه د مه لا قادر
 ۳۶ - بهرینز شیخ جه لال بهرینزنجی
 ۳۷ - بهرینز شیخ مسته فا بهرینزنجی
 ۳۸ - بهرینز سایبری مسگر (سابیره که چهل)
 ۳۹ - بهرینز همه ی حاجی فهرج نه فهن دی
 ۴۰ - بهرینز جه میل سه عی به گ (بابان)
 ۴۱ - بهرینز رهزابه گی حه مه د به گ
 ۴۲ - بهرینز حه مه د به گی هه ورامی
 ۴۳ - بهرینز نامیق ناغای مسته فاغا

- ۴۴ - به ریز عومەر عبدوړه حیم کوډه بی
- ۴۵ - به ریز عه بدوللای حاجی هه سهن
- ۴۶ - به ریز شیخ جه میل
- ۴۷ - به ریز هه ماغای چه خماخ ساز
- ۴۸ - به ریز عه بدولقادی حاجی کوره
- ۴۹ - به ریز هه مه سدیقی حاجی کوره
- ۵۰ - به ریز هه مه پاشای عه بدول رحمان ناغا
- ۵۱ - به ریز توفیقی که ریماغا
- ۵۲ - به ریز نه حمه دی حمه ی نه ولی
- ۵۳ - به ریز عوسمانی عه لی به گ
- ۵۴ - به ریز نه مینی حمه ی خدراغا
- ۵۵ - به ریز رهوفی سه عی به گ
- ۵۶ - به ریز نه حمه دیوسف
- ۵۷ - به ریز عه لی حمه که ریم
- ۵۸ - به ریز سه عه ئینزییات
- ۵۹ - به ریز شیخ عه بدوللای شیخ له تیفی دانسان
- ۶۰ - به ریز باباعه لی شیخ له تیفی دانسان
- ۶۱ - به ریز شیخ سالحی تووله وتانجی
- ۶۲ - به ریز شیخ رهوفی شیخ سالح
- ۶۳ - به ریز شیخ سدیقی شیخ سالح
- ۶۴ - به ریز مه حمودی شیخ سالح
- ۶۵ - به ریز مه جی زیوهر
- ۶۶ - به ریز عه لی سادق
- ۶۷ - به ریز عوسمان سادق
- ۶۸ - به ریز شیخ نه حمه دی به رزنجی
- ۶۹ - به ریز که مال مه ولو
- ۷۰ - به ریز نه حه ی عارفی هه لو
- ماموستا
- چه خماخ ساز
- فهراشی قوتابخانه
- چه خماخ ساز
- خاوهنی کوره ی خشت له قلیاسان
- خاوهنی کوره ی خشت له قلیاسان
- مووچه خوړ
- بازرگان
- مووچه خوړ
- زهره نگر
- بازرگان
- مووچه خوړ
- ماموستا
- سه رراج
- فهراشی قوتابخانه
- مووچه خوړ
- ماموستا
- کاسب
- ماموستا
- پولیس
- پولیس
- مووچه خوړ
- معاونی پولیس
- نوتومبیل چی
- پولیس
- کاسب
- چاوښی به له دیه

- ۷۱ - به‌رێز ساپی‌ری وه‌ستا‌عه‌لی به‌نا
- ۷۲ - به‌رێز فایه‌ق ره‌شید که‌ریم مووچه‌خو‌ر
- ۷۳ - به‌رێز شیخ سه‌لاح شیخ محه‌مه‌دی حاجی حه‌سه‌ن دکتۆر له‌ زانکو‌
- ۷۴ - به‌رێز شیخ سالار محه‌مه‌دی حاجی سه‌ی حه‌سه‌ن پارێزه‌ر
- ۷۵ - به‌رێز شیخ فارووق محه‌مه‌دی حاجی سه‌ی حه‌سه‌ن مووچه‌خو‌ر
- ۷۶ - به‌رێز شیخ باباتایه‌ری شیخ جه‌لالی حه‌فید پارێزه‌ر
- ۷۷ - به‌رێز عومه‌ری غه‌فووری حه‌مه‌گول ماسی‌فرو‌ش
- ۷۸ - به‌رێز عه‌ول مه‌ری ماسی‌فرو‌ش
- ۷۹ - به‌رێز مه‌لئه‌و ره‌حمانی ده‌رمان کو‌ت باوو‌تی دروست ئه‌کرد
- ۸۰ - به‌رێز حاجی فه‌ره‌جی سو‌سی مه‌للاک
- ۸۱ - به‌رێزه‌ بدو‌للای حاجی فه‌ره‌جی سو‌سی کاسب

سه‌رچاوه‌:

۱ - سه‌رنجێک له‌ ده‌روازه‌ی فۆلکلو‌ری کو‌رده‌وه، له‌ بلا‌وکراوه‌کانی نه‌قابه‌ی مامو‌ستایان.

۲ - به‌رێز مامو‌ستا غه‌فووری مه‌لا عه‌لی مه‌لکه‌نی.

۳ - به‌رێز مامو‌ستا شیخ مسته‌فا به‌رزنجی.

سوارچاکه کان

گهلی سوارچاکی ریک و پیک بووه له م شارهداو ههریه که یان ئەسپی خوێ بووه به پاک و تەمیزی خزمەتی ئەسپەکانیان کردوه، دەمە دەمی عەسێ خویان ئەگۆری و ئەسپەکانیان زین ئەکردو له دەشتکانی دەوروپشتی شار ئەگەران و خویان ئەنواند، جارجارەش ئەبو به غارغارین و رمبازی، هەر وه ها پۆلیسه سوارهکانیش هەر بەشداری یان ئەکردو خەلکی دەستە دەستە ئەچوون بۆ سەیر، ئەمە به تایبەتی له وەرزی به هاروکاتی سەیران و رۆژانی هەینی یا باوبوو.

ئەگێرنه وه ئەلین کابرایهک بووه ناوی (چهچهی حەمە زەرد بووه)، ئەمە زۆر به سوارچاکی مەشهور بووه، خوێ ئەسلی هەمە وه ند بووه جامبازی و لاخ بووه له سالیمانی، خەلکیشی فیری سوارچاکی کردوه، جا له ناو خەلکی دا وا باو بوه هەر که سێ که ئەسپی تاو بـدا یه و غاری به ریک و پیک بکـردایه خەلکی پـیـیان ئەوت له مەرح کردنیا (ئەلنی چهچهی حەمە زەردە) و ئەوانە ی به سوارچاک مەشهور بوون ئەمانه بوون :-

۱ - به ریز شیخ مهحموی هفید

۲ - به ریز خووله ی هسه ناغا

۳ - به ریز حاجی توفیقی پیرمیرد

۴ - به ریز نهحمه د بهگی فه تاح بهگی ساحیب قران

۵ - به ریز هه مه ی نه وره حماناغا

۶ - به ریز شیخ قادری هفید

۷ - به ریز شیخ محه مه دی حاجی سه ی هسه ن

۸ - به ریز شیخ محه مه دی سه ی بچکوله

۹ - به ریز مه جی قاله ی هه مامچی

۱۰ - به ریز هه مه د بهگ (میران)

۱۱ - به ریز شیخ جه لالی شیخ نهحمه دی هفید

۱۲ - به ریز هه مه ی شیخه لی

۱۳ - به ریز که ریمی کاکه زال

۱۴ - به ریز مهحموی قاله ی غه زال

۱۵ - به ریز علی قاله ی غه زال

۱۶ - به ریز نهحه ی سه رایلی

۱۷ - به ریز مه لا عه بدول ره زاق

۱۸ - به ریز شیخ مسته فای شیخ عه زیز

۱۹ - به ریز شیخ محه مه دی شیخ عه زیز

۲۰ - به ریز شیخ نووری شیخ عه زیز

پولیس سواره (هه رسیکیان برابوون)

۲۱ - به ریز عه لی وهیسی نهفه ندی

۲۲ - به ریز هسه ن ناغای باوکی هه نه ناغا

۲۳ - به ریز عه بدوللا ناغای باوکی هه مه سه عی ناغا

۲۴ - به ریز شوپلان ناغا

۲۵ - به ریز سه عه دزکوش

۲۶ - به ریز عارف هه لو

خاوون قه تاری ولاخ بوه

شاعیر و پوژنامه نووس

(حه مدی شاعر)

مه للاک

مه للاک

مه للاک

مه للاک

توتچی

چاوهشی به له دییه

مه للاک

مه للاک

ژه ندرمه ی سواره ی عوسمانلو

ژه ندرمه ی سواره ی عوسمانی

ژه ندرمه ی سواره ی عوسمانلو

ژه ندرمه ی سواره ی عوسمانلو

مه للاک

مه للاک

مه للاک له موسل شهفید کرا له گل شیخ

سه عید

پیای شیخ بووه

جامبازی ولاخ

عه بدوللا ناغا مه للاک

جامبازی ولاخ

قولچی

قولچی مالییه

چاوهشی به له دییه

- ۲۷ - بهرېز وهستا ئه حمده دى نالېه ند
- ۲۸ - بهرېز وهستا فه رهجى نالېه ند
- ۲۹ - بهرېز مه جى به گى قادر پاشا
- ۳۰ - بهرېز مه حموبه گى جه راح
- ۳۱ - بهرېز حه مه ده مېنى ئايشه خان
- ۳۲ - بهرېز توفيقى هو مەر
- ۳۳ - بهرېز عه لى برزووى قه ساب
- ۳۴ - بهرېز حه مه دى حاجى ئايشى
- ۳۵ - بهرېز حاجى ئه مېنى مه لکه نى
- ۳۶ - بهرېز حه مه ره شى مه لکه نى
- ۳۷ - بهرېز حاجى ره شى مه لا قادر
- ۳۸ - بهرېز تايه رى ئه وره حمان قه فتان
- ۳۹ - بهرېز حه مه ره شى خاتوون
- ۴۰ - بهرېز عومره سوور
- ۴۱ - بهرېز حه مه دى برازا
- ۴۲ - بهرېز مه حمود ميرزا
- ۴۳ - بهرېز توفيقه سوور (باوگى ره فېق چالاك)
- ۴۴ - بهرېز خووله دى قاورمه سووتاو
- ۴۵ - بهرېز تايه ر سوور
- ۴۶ - بهرېز حه مه فه رهجى عه به نه وته
- ۴۷ - بهرېز سالح ماين ره ش
- ۴۸ - بهرېز عه به دى قاله دى مارفه شهل
- ۴۹ - بهرېز حه مه دى ماين فرېن
- ۵۰ - بهرېز حه مه عه لى (پياو دى سه دى برايمى حه فېد)
- ۵۱ - بهرېز عارفى نامى
- نالېه ند
- نالېه ند
- مه للاك
- مه للاك وحه كيم
- قه ساب
- قه ساب
- قه ساب
- عه لاف
- مه للاك
- مه للاك
- مه للاك
- قه له مچى
- نانه وا
- عه ره مانچى
- كاسبى سه ري پى
- قولچى مالیه
- قولچى مالیه
- قولچى مالیه
- قولچى مالیه
- قولچى مالیه
- جامبازى ولاخ
- چاومشى ئه شغال
- (پياو دى شيخ محمد دى حاجى سه دى حه سار)
- (پياو دى شيخ جلال شيخ نه حمده دى حه فېد)

(پیاوی شیخ قادری حنفیہ)

پولیس سوارہ

پولیس سوارہ

پولیس سوارہ

پولیس سوارہ

پولیس سوارہ

پولیس سوارہ

پولیس سوارہ

پولیس سوارہ

پولیس سوارہ

پولیس سوارہ

پولیس سوارہ

عہد بانچی

۵۲ - بہرئز نحمہ دی مہ لاقادر

۵۳ - بہرئز عزیزت ودلی

۵۴ - بہرئز شیخ صالح قزلہری

۵۵ - بہریر حمہ عہلی کاسی ہمردی

۵۶ - بہرئز فہرہ ج چاوشین (برای کریم و نعلان چاوشینی عہلاف)

۵۷ - بہریر حمہ سووری مہ لا محہ مہ دی دہک کورہ

۵۸ - بہرئز حسہین نحمہ

۵۹ - بہریر میرا حبیب

۶۰ - بہرئز عہبہ شہمام

۶۱ - بہرئز بابا شیخی قہرمدخی

۶۲ - بہرئز حمہ مہرشی یالان قوزی

۶۳ - بہرئز رموف عہلی فایز

جدت کھوت

■ عارف هملو

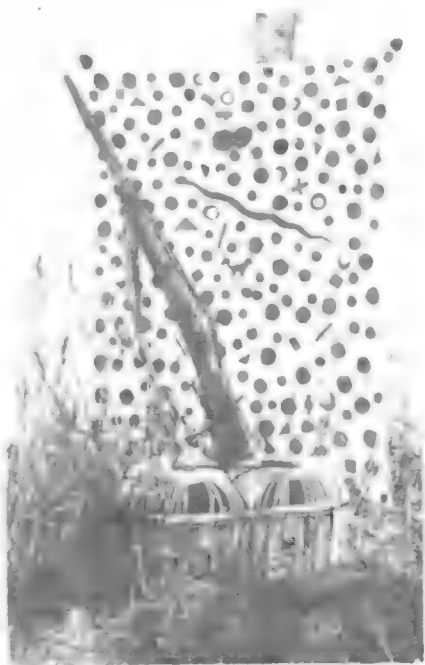

● شیخ محمد مهدی حاجی

سید حسن ۱۹۰۵ - ۱۹۶۷/۱/۷

■ راوله داری زهردی قویی قهره داغ - ۱۹۵۷

● دیوجامه بو راوه کهو

■ راوکردن له سویله میشی نانجهر - ۱۹۵۲

● شه ره کهو له مهیدانی برنجه که

● شیخ جلالی حەفیدو ھەمە ی شیخەلی لە راودا لە گەرە دنی - ١٩٥٧

■ راوکردنی زستان لە دنی پوشین لە ناوچە ی سروچک

حیکایەت و حیکایەتخووان

لە سلیمانیش وەك زۆر وولاتی تر، حیکایەت خویندەنەو بەبەتی رابواردنی شەو بوو، لەمەوبەر لەم بارەییەو نووسیویوم :

«... ڕەنگە زۆر لە خوینەرەن ئەوێمان لەبیربیت کە لە سالانی کۆندا، بەتایبەتی شەوانی ڕەمەزان، لە (قاومخانە) گەرەکانی شارانی کوردەواریدا حیکایەت خووان، چیرۆکی ڕۆستەمی زال و زۆراب و قارەمانانی تری ئێمە خەڵک ئەخویندەووە لە دەوریکی کۆنتردا خەڵکە کە هەموو هۆش و گوشتیان ئەدایە کارەسات و ڕووداوی حیکایەتە کە. بەلکو بەجۆریک لەگەڵیا تیکەڵ ئەبوون کە هەرکەسە قارەمانیکی لەو حیکایەتە بۆ خۆی هەڵنەبژاردو لە زنجیرە ی ئەو حیکایەتەدا کە هەموو شەوانی ڕەمەزانی ئەخایاند، هەمیشە هیوای سەرکەوتنی قارەمانە کە ی خۆی بوو. تەنانەت لەکاتی حیکایەت خویندەنەویدا دەستە ی هەر قارەمانە لە کونجیکی قاومخانە کەدا لای یەکەووە دائەنیشتن و وەك ئاگاداری شەری راستەقینە ی نیوان ئەو قارەمانانە بن، بە دەست و بە دەم پشستی قارەمانی خوایان ئەگرت و لەگەڵ ژیرکەوتنیا ماتەم دای ئەگرتن.

بروانه [د. عیزه‌دین مسته‌فا ره‌سول. لی‌کۆلینه‌وه‌ی ئە‌ده‌بی فول‌کلۆری کوردی. چ ۲. سلیمانی، ۱۹۷۹، ل ۴۴، ۴۵]. هەر له‌ په‌راویزی ل ۴۵ دا نووسی‌بووم: (وانه‌زانم ئە‌م باسه‌ سه‌ره‌تایه‌کی باشه‌ بو‌ باسی شانۆی کوردی) - ئینجا هەر له‌سه‌ر ئە‌وباسه‌ نووسرابوو:

(.. ئە‌و حیکایه‌تانه‌ له‌رووی دارشتن و قۆرمه‌وه‌ هه‌روه‌ک ئە‌و به‌یتی کوردی‌یه‌ وابوون که ئیستا له‌کایه‌دان. واته‌ حیکایه‌ت خوان به‌ قسه‌ - یا بلێن به‌ نووسینی په‌خشان - رووداوی ناو چیرۆکه‌که‌ی ئە‌گیرایه‌وه‌و له‌ هه‌ندی شویندا به‌ئاوازه‌وه‌ ده‌نگی ئی هه‌لئه‌به‌ری و دوانده‌که‌ی به‌ شیعو گوێرانی‌یه‌وه‌ ئە‌گیرایه‌وه‌). (ئە‌و سه‌رچاوه‌یه‌، ل ۴۵) بو‌ درێژه‌ی باس سه‌یری ئە‌و سه‌رچاوه‌یه‌ بکه‌، هه‌رچی ئە‌م باسه‌ی نووسه‌ریشه‌، ئە‌وه‌ لا‌په‌ره‌یه‌کی گرنگی ئە‌م چه‌شنه‌ نووسین و فول‌کلۆر و رابواردنه‌ی شاری سلیمانی ئە‌گیریته‌وه‌..

(ع.م.ن)

حیکایه‌ت و حیکایه‌ت خۆینه‌کان

ئە‌و حیکایه‌تانه‌ی به‌زۆری ئە‌خوینرا‌نه‌وه‌ ئە‌مانه‌ بوون:

- ۱ - رۆسته‌می زال ۲ - ئە‌میر ئە‌رسه‌لان ۳ - شیرین و فه‌ره‌اد ۴ - رۆسته‌م و زۆراب ۵ - مه‌م وزین ۶ - خورشید و خاوه‌رو گه‌ ئی حیکایه‌تی‌تر.

ده‌ستوور و ابوو پێش گیرانه‌وه‌ی چیرۆک پێشه‌کی‌یه‌کی ئە‌وت و دوا‌یی ده‌ستی‌ئه‌کرد به‌ گیرانه‌وه‌ی چیرۆکه‌که‌ ئە‌مه‌ وه‌کوو خو ئاماده‌کردنێک و ابوو، ئە‌مه‌ش نموونه‌یه‌که‌ له‌و پێشه‌کیانه‌:

«پیشه کی چیرۆك»

هه‌بوو نه‌بوو كه‌س له‌ خوا گه‌وره‌تر نه‌بوو، كه‌س له‌ به‌نده‌ی خراپ‌ پروره‌ش نه‌بوو، كو‌سه‌ مرد ك‌فنی نه‌بوو، هه‌لیان گرت جیگه‌ی نه‌بوو، دایان نا‌ریگه‌ی نه‌بوو، خستیانه‌ تاق‌ چاوی چوو به‌ زاق، خستیانه‌ بن‌ میچ‌ دانی چوو به‌ ریچ، خستیانه‌ كه‌له‌ك‌ كه‌له‌ك‌ رووخا، وتیان كه‌له‌ك‌ بو‌ پروخایت؟ وتی ئه‌ی بوچی گيا له‌بنم سه‌وز ئه‌بی؟ وتیان گيا بو‌ له‌بنی سه‌وز ئه‌بی؟ وتی ئه‌ی بوچی بزنی سه‌رق‌رم ئه‌كا؟ وتیان بزنی بو‌ سه‌رق‌رتی ئه‌كه‌ی؟ وتی ئه‌ی بوچی گورگ‌ چاوم‌ ل‌زه‌ق ئه‌كات‌ه‌وه‌ .

وتیان گورگ‌ بو‌ چاوی ل‌ی زه‌ق ئه‌كه‌یت‌ه‌وه‌؟ وتی بوچی شوان‌ حه‌له‌لم‌ ل‌ی ئه‌كا؟ وتیان شوان‌ بو‌ حه‌له‌لی ل‌ی ئه‌كه‌ی؟ وتی ئه‌ی بوچی داپیره‌ نایه‌لی شیی‌ر بدوشم‌؟ وتیان داپیره‌ بوچی نایه‌لی شیی‌ر بدوشی؟ وتی ئه‌ی بوچی مشك‌ سه‌ردولم‌ ئه‌خوا؟ وتیان مشك‌ بو‌ سه‌ردول‌ی ئه‌خوی؟ وتی ئه‌ی بوچی پشیله‌ چاوم‌ ل‌ی زه‌ق ئه‌كات‌ه‌وه‌؟ وتیان پشیله‌ بو‌ چاوی ل‌ی زه‌ق ئه‌كه‌یت‌ه‌وه‌؟

وتی: گو‌ه‌كه‌ی ئه‌له‌ به‌ ریشم‌ ئه‌گه‌ر لیره‌ بنیشم‌ ئه‌چمه‌ شاری تاران‌ جگه‌ره‌ی قوت‌ قوت‌ ئه‌كیشم‌ دوا‌یی كه‌ چیرۆكه‌كه‌ كو‌تایی ئه‌هات‌ حیاكه‌یت‌ خوانه‌كه‌ ئه‌ی وت‌ (منیش هاتمه‌وه‌ هیچیان نه‌دام‌ی و) ئه‌وترا: چه‌پك‌ی گول‌ و چه‌پك‌ی نیرگ‌ز مه‌رگی ئیوه‌ نه‌بینم‌ هه‌رگیز.

ناوی هه‌ندئ‌ی له‌ حیاكه‌یت‌ خوانه‌كان

حیاكه‌یت‌ خوان	١ - به‌ریز عوسمانی قاله‌ ره‌ش
حیاكه‌یت‌ خوانی مائی شیخان	٢ - به‌ریز ئه‌وره‌حمانی حه‌سه‌ن له‌له‌
خه‌یات	٣ - به‌ریز سه‌عه‌ی كو‌یخا ئه‌لیاس
قه‌له‌مچی	٤ - به‌ریز سه‌عه‌ی ده‌وله‌ت
قه‌له‌مچی	٥ - به‌ریز مه‌لا عه‌لی مه‌لا یوونس
چایچی	٦ - به‌ریز حه‌سه‌ كه‌ر
چاو كزی بوو هاتوچوی مالانی	٧ - به‌ریز مه‌لا عه‌بدوللا كه‌چه‌ل
ئه‌ك‌ردو خه‌لك‌ی یارمه‌تیان ئه‌دا	

- ۸ - به‌ریز چه‌مه‌ی عه‌زیز به‌گ
- ۹ - به‌ریز چه‌مه‌ی ته‌میین مه‌ی
- ۱۰ - به‌ریز چه‌مه‌ی سالحی عه‌زه‌ی مه‌مه‌ند
- ۱۱ - به‌ریز مه‌لا مسته‌فا
- ۱۲ - به‌ریز مه‌لا سمایل
- ۱۳ - به‌ریز مه‌لا عه‌بدوللای سابلأخی
- ۱۴ - به‌ریز میرزا چه‌سه‌نی سه‌عاتچی
- ۱۵ - به‌ریز ره‌حه کانیسکانی
- ۱۶ - به‌ریز وه‌ستا محی‌دینی جولآ
- ۱۷ - به‌ریز شیخ چه‌مه‌غیریبی قنچک

تی‌بیینی:

ئه‌وسا باو بوو پیاوورژن حیکایه‌تیان بو متاله‌کانیان ئه‌گه‌رایه‌وه به‌شه‌و به‌تاییه‌تی له‌ زستاناو له‌گویی ئاگردان، چونکه‌ شتی ئه‌وتوی وه‌کو ئیستا نه‌بوو که‌ خویانی پیوه‌ مه‌شغول بکه‌ن وه‌کوو رادیوو ته‌له‌فیزیۆن.. هه‌روه‌ها له‌ هه‌ندی چایخانه‌ حیکات خوان هه‌بوو خه‌لکی ئه‌چوون گوییان لی ئه‌گرت.

سه‌رچاوه‌:

- ۱ - سه‌رنجی له‌ ده‌روازه‌ی فولکلوری کورده‌وه
(له‌ بلاوکراوه‌کانی نه‌قابه‌ی مامۆستایان).
- ۲ - عومه‌ری نه‌عمان.
- ۳ - عه‌لی ده‌ده.

له هه‌ندی له ماله ده‌وله‌مه‌ندو پیاوما‌قولانی سلیمانیا (دیوه‌خان) هه‌بوو، ئەمەش بریتی‌بوو له ژووریکی گه‌وره له ماله‌که‌دا. وە ئە‌را‌زێ‌ن‌رایه‌وه به‌ فه‌رشێ نایاب و به‌ده‌وری ژووره‌که‌دا دۆشه‌ک و سه‌رین دا‌ئه‌ن‌راو چا به‌جیا قاوه به‌جیا ئە‌خ‌رایه سه‌ر مه‌قی و سه‌ماوه‌ر له شوینیکی تایبه‌تیا، له به‌یانیه‌وه تا شه‌و دره‌نگ چاو قاوه به‌یناوه‌به‌ین ئە‌درا به‌و میوانانه‌ی له‌وین، هه‌روه‌ها زوربه‌ی ئیوارانیش نان ئە‌ک‌راو خه‌لکه‌که له‌وی نانیان ئە‌خ‌وارد. گه‌ی له‌و مالانه له‌ هاوینا دا‌لانی گه‌وره‌یان هه‌بوو. له‌به‌ر فه‌نکی دا‌لانه‌که ئە‌را‌زیه‌وه، ئە‌م به‌رو ئە‌وه‌ری دا‌لانه‌که به‌ به‌ردو قووسه‌کۆی بو ئە‌ک‌را. دۆشه‌ک و سه‌رینی له‌سه‌ر را‌ئه‌خ‌راو هه‌رچیش دا‌ئه‌نیشت باوه‌شێ‌تێ‌کیان ئە‌دا‌یه ده‌ست و زوو‌وو‌یش دا‌لانه‌که ئاورشین ته‌ک‌را بو فه‌نکی له هه‌ردو به‌روه‌ه خه‌لکی دا‌ئه‌نیشتن.

روژانی هه‌ینی هه‌ر له به‌یانی‌یه‌وه له دیوه‌خان دا‌ئه‌نیشتن به‌لام روژانی‌تر له‌د‌وا‌ی نیوه‌رووه تا ده‌مه‌ده‌می ئیواره‌و گه‌ی‌جاری‌تریش تا شه‌و دره‌نگ.

ئ‌وه‌ی شایانی باسه‌، هه‌ر که‌سی‌ک که له بازاره‌وه ئە‌هاته‌وه بو دیوه‌خان ده‌نگ‌وباسی‌کی ئە‌هیناو هه‌ر رووداوێک له‌و روژه‌دا رووی‌ب‌دا‌یه له دیوه‌خانا باسی ئە‌ک‌را، هه‌روه‌ها باسی دین و دنیاو ته‌نگ و چه‌له‌مه‌ی خه‌لکی شارو ری‌وشوین بو‌دانانی وە هه‌رکه‌سی‌ک ده‌ستی کورت ب‌وا‌یه یان لی‌ی ب‌قه‌ومایه‌ به‌تای نه‌برده به‌ر دیوه‌خان یارمه‌تی‌ئه‌درا، هه‌روه‌ها له دیوه‌خانه‌کانا گه‌ی‌ج‌ار ح‌کایه‌ت‌خ‌وان ح‌یکایه‌تی تیا ئە‌ک‌ردو گه‌ی‌قسه‌ی خو‌ش و نوکته‌ی تیا ئە‌گ‌یرایه‌وه‌و هه‌ندی‌ج‌اریش ده‌نگ خو‌ش گو‌رانی و مه‌قامی تیا ئە‌وت و گه‌ی‌ج‌اریش ئە‌بوو به‌ کو‌ریکی ئە‌ده‌بی و شیع‌ری تیا ئە‌خ‌وین‌رایه‌وه‌و گه‌ی‌ج‌اریش ئە‌بوه شه‌ره‌شیع‌ر، به‌م جو‌ره کاتیان تیا ئە‌برده‌سه‌ر.

ئەو مالانەى ديوەخانيان ھەبوو ئەمانەن

- لەگەرەكى كانىسكان جىگاي
مالى شىخ جەلالى ھەفید .
گەرەكى كانىسكان - مەللاک

۱ - مالى بەريز شىخ مەحمودى ھەفید
- گەرەكى كانىسكان مەللاک
لە شەرى دەربەندى بازىيان
سالى ۱۹۱۹م شەھیدکرا

۲ - مالى شىخ قادرى ھەفید
۳ - مالى شىخ حاجى سەى ھەسەن مامى
بەريز شىخ مەحمودى ھەفید
- گەرەكى كانىسكان مەللاک
گەرەكى مەلکەنى مەللاک
گەرەكى مەلکەنى مەللاک

۴ - مالى بەريز حاجى سەى عومەرى بىراى
حاجى سەى ھەسەن
۵ - مالى بەريز سەى ئەھمەدى بابارەسول
۶ - مالى بەريز سەى ئەھمەدى نەقىب
۷ - مالى بەريز توفيق بەگى بايەمان
(تابور ئاغاسى) بوو باوکى
ئەھمەد بەگى مۆتەسەرىف
- گەرەكى كانىسكان
گەرەكى كانىسكان مەللاک
گەرەكى كانىسكان مەللاک

۸ - مالى بەريز شىخ مەھمەدى گولانى
۹ - مالى بەريز مەجى ئەفەندى كانىسكان
۱۰ - مالى بەريز بىرايم ئاغاي خويىلە
(بىرايم ئاغا) سەرۈكى كاكەيى كان بوو
- گەرەكى سەرشەقام مەللاک
گەرەكى دەرگەزىن مەللاک
گەرەكى دەرگەزىن مەللاک

۱۱ - مالى بەريز عەزەمى بەگ
۱۲ - مالى بەريز عىزەت بەگى وەسمان پاشا
- گەرەكى گۆيژە، مەللاک
گەرەكى دەرگەزىن، مەللاک
گەرەكى دەرگەزىن، مەللاک
گەرەكى گۆيژە قەزادەكان، تاج
گەرەكى مەلکەنى، مەللاک

۱۳ - مالى بەريز حاجى مەلا سەئى كەركۈكلى زادە
۱۴ - مالى بەريزە ئاغا فەتھوللا
۱۵ - مالى بەريز حاجى سەئى ياغا
۱۶ - مالى بەريز غەفور ئاغاي حاجى ئەولا
۱۷ - مالى بەريز حاجى بىرايم ئاغا
۱۸ - مالى بەريز ھەمەي ئەورەحمان ئاغا

۱۹ - مالی بهرینزه عبداللهه تاج چله بی

باوکی غالب اغا

۲۰ - مالی بهرینزه یه کتایه گ

۲۱ - مالی بهرینزه حاجی نه میینی کاکه حه مه

مامی فایه ق بیگه س

۲۲ - مالی بهرینزه حه مه سالد به گ مامی نه حه مه د

به گی موته سه ریف

۲۳ - مالی بهرینزه حه پسه خانی نه قیب له مالی

شیخ ماری نه قیب ی باوکیا

۲۴ - مالی بهرینزه ئامه خانی نه قیب

۲۵ - مالی بهرینزه کهریمی نه له که

۲۶ - مالی بهرینزه حه سه ناغای تفهنگچی باشی

۲۷ - مالی بهرینزه عبدالله رحمان نه حه مه دپاشا

۲۸ - مالی بهرینزه نه حه مه دره شی حاجی نه ولا

۲۹ - مالی بهرینزه عبدالله اغا و توفیق ناغای

حه سه ن ناغا

۳۰ - مالی بهرینزه حه مه دبه گ باوکی نووری به گ

۳۱ - مالی بهرینزه یه حیا به گ باوکی تایه ره به گ

۳۲ - مالی بهرینزه تایه رری حه مه ده فنه نی کهریم اغا

۳۳ - مالی بهرینزه توفیق قه زاز

۳۴ - مالی بهرینزه میرزا فهره جی حاجی شهریف

۳۵ - مالی بهرینزه نه حه مه دی حاجی کهریم خه زووری

بهرینزه ماجد مسته فا

۳۶ - مالی بهرینزه عبدالله اغای حاجی حه مه سه عی

۳۷ - مالی بهرینزه شیخ عه زیزی خه لیه

۳۸ - مالی بهرینزه حاجی فهره جی حاجی حامید

۳۹ - مالی بهرینزه حاجی سه ی مسته فا

۴۰ - مالی بهرینزه حاجی نه حه مه دی پیروز

۴۱ - مالی بهرینزه میری مووشی

۴۲ - مالی بهرینزه عه زه ی حه کیم برایم

دهرگه زین، مه لاک

گهره کی سابون کهران، مه لاک

گهره کی گویشه، تاجر

گهره کی کانیسکان، نایب

گهره کی کانیسکان، خاوه ن ملک

سه رشه قام، خاوه ن ملک

گهره کی گویشه، گاوران، بازرگان

سابون کهران، بازرگان

گهره کی گویشه، مه لاک

گهره کی دهرگه زین، مه لاک و تاجر

گهره کی پیرمه نسور، خاوه ن کهمه ن بوون

گهره کی کانیسکان، مه لاک

گهره کی کانیسکان، مه لاک

گهره کی کانیسکان، مه لاک

گهره کی مه لکه نی، بازرگان و مه لاک

گهره کی مه لکه نی بازرگان و تاجر

گویشه سه رچیمه ن، بازرگان و تاجر

گهره کی سه رشه قام، بازرگان و تاجر

گهره کی سه رچاوه ی کانیسکان، مه لاک

گهره کی دهرگه زین، بازرگان و تاجر

گهره کی گویشه قه زازکان، بازرگان و تاجر

گهره کی دهرگه زین، بازرگان و تاجر

گهره کی جوله کان، نه ندای به له دیه، مه لاک و چنوار

گهره کی جوله کان، حه کیم

گه رهکی جوله کان، بازرگان
 گه رهکی گوژده
 گه رهکی دهرگه زین
 تاجیر مه لاک
 گه رهکی دهرگه زین

۴۳ - مالی به ریز ئیبراهیم باروخ
 ۴۴ - مالی به ریز قازی مه لا مه عرووف وهه بی
 ۴۵ - مالی به ریز موفتی
 ۴۶ - حاجی فه تاحی قادر

سه رچاوه:

۱ - به ریز عومه ری نه عمان
 ۲ - به ریز علی دوده

په راویزه کان:

۱ - چه پسه خانی نه قیب: خیزانی شیخ قادری حه فید بوو ئافره تیکی تابلیی
 به رچاو تیر بوو، یارمه تی خه لکی زور ئه دا.
 ۲ - ئامه خانی نه قیب: ئه گیرنه وه که ئه م ئافره ته حوکمی کردوه و هه رچ شتیکی
 به ناره و زانی بی به ره لهستی وه ستاوه و ئافره تیکی به رچاو تیریش بووه یارمه تی
 هه ژارو لیقه و ماوی زور داوه به تاییه تی له ساله گرانیه که دا.
 ۳ - که ریمی ئه له که: پیاوینکی تابلیی یارمه تی دهری خه لک بووه خه لکی زور باسی
 پیاوه تی و یارمه تی ئه که ن به تاییه تی له ساله گرانیه که دا گه لی که سی له چنگی
 مردنی برسیتی زرگار کردوه.
 ۴ - حه سه ن ئاغای تفه نگچی باشی: مودیری پولیسی زهمانی تورک بوه.
 ۵ - تایه ری حه مه ده فه ننی که ریمه اغا: له شه ری دهر به ندی بازیا نا سالی ۱۹۱۹
 شه هیدکرا.

دەنگ خوشەکانمان

بىگومان لاپەرەى ھونەرى گۆرانى لە شارى سلېمانيا، لاپەرەىكى زۆر كۆنترو زۆر فراوانترى لەمە ھەيە كە لەم كۆتیبەدا تۆمار كراوە.

لە زۆركەسم بېستووە كە ھەر لە سەردەمى دامەزرانەووە تا دەوروپەرى سەرەتای سەدەى بېستەم، دەستەى عەجەم ئوغلۆ گۆرانى بېژو سازژەنى ئازربايجانى لەشارا ئاھەنگيان گياوہ.

تىكەلى مەقام و نامىرى مۇسقىاى خۇمالو بىگانە ئەركىكى زەحمەتەو ھەولى چەند پىسپۆرىكى ئەوئى، بەستنى ئەم ھونەرەش بە ناوى ھونەرمەندانەوہ كارىكى گرانەو بەدواداگەران و شارەزايى ئەوئى.

لێرەدا ھەولى تۆمارکردنى ھەندئ شتى بېستراو دراوہ، ناوى گۆرانى بېژى پىسپۆرو لەسەر گۆرانى وتن ژياو، لەگەل كەسانى دەنگ خوشا تىكەل كراوہ. بەگشتى ئەم تۆمارە لە سوود بەدەر نىيە. بەلام فراوان كردن و وردى كارى كەسانىكى شارەزاي ئەوئى.

«دهنگ خوشه‌کانمان»

ئەمە ناوی ھەندی لەو دەنگ خوشانەییە کە دەستمان کەوتووە لەگەڵ جووری ئەو ئێشەیی کە کردویانە لەپێناوی گوزەرانا:

- ۱ - ھونەرماند ئەحەیی ناسر
- ۲ - ھونەرماند ھەمەیی عەلو
- ۳ - ھونەرماند ھەمەیی شیخ ئەورەحیم

گۆرانی بیژ
گۆرانی بیژ
گۆرانی بیژ

- ۴ - ھونەرماند ھەمەیی شیرە
- ۵ - ھونەرماند عەزیزی ئامینە
- ۶ - ھونەرماند حاجی مەلا فەرەجی بەقال
- ۷ - ھونەرماند ھەمە مەعروف

کاسب
کاسب
بەقالی وشکە

- ۸ - ھونەرماند رەفیقای گلە
- ۹ - ھونەرماند عارفی شیخ مەھمەد
- ۱۰ - ھونەرماند ئەحەدەشی ھەسەنی دەرویش

کەوش دروو
پۆلیس
شیرگەر لەشەرپی بەردەرکی
سەرادا شەھیدکرا.

- ۱۱ - ھونەرماند مەحەیی ھەمزەغا
- ۱۲ - ھونەرماند مەلا کەریم
- ۱۳ - ھونەرماند مەلا ئەحمەدی دیلان

بەرگ دروو
ناتری ھەمام
قەلەمچی

- ۱۴ - ھونەرماند ھەمدی ئەفەندی ئەمیناغا

چایچی، یەكەم کەس بوو کە
سالی ۱۹۲۶ دەنگی

لەسەقەوان تۆمار کرا.

- ۱۵ - ھونەرماند ئەحمەدی سەعی

عەریفی پۆلیس (کاتب)

- ۱۶ - ھونەرماند دەرویش عەبدوللا

گەرۆک

- ۱۷ - ھونەرماند ھەمەسەعی مەولوزاد

سەراج

- ۱۸ - هونهرمه‌ند يه‌حيای نالْبهن
- ۱۹ - هونهرمه‌ند شَيخ نوری شَيخ سَالح
- ۲۰ - هونهرمه‌ند حاجی سَالحه شه‌له
- ۲۱ - هونهرمه‌ند تَه‌هره‌شی تَه‌نه‌که‌چی
- ۲۲ - هونهرمه‌ند توفیقی وه‌ستا یونس
- ۲۳ - هونهرمه‌ند سابیری مسگهر
- ۲۴ - هونهرمه‌ند تالِب مه‌جید (ته‌له)
- ۲۵ - هونهرمه‌ند حاجی سابیری حاجی عه‌بدولْلا
- ۲۶ - هونهرمه‌ند مسته‌فای حاجی عه‌بدولْلا
- ۲۷ - هونهرمه‌ند ره‌شید عه‌بدولْلا (کاک ره‌شی، ره‌شول)
- ۲۸ - هونهرمه‌ند ره‌وفی حاجی عه‌بدولْلا
- ۲۹ - هونهرمه‌ند تَه‌خول
- ۳۰ - هونهرمه‌ند علاء‌الدین سجادی
- ۳۱ - هونهرمه‌ند عه‌باسی محه‌ی هه‌مزاجا
- ۳۲ - هونهرمه‌ند شَيخ تالِبی شَيخ حه‌مه‌غهریب
- ۳۳ - هونهرمه‌ند حه‌مه‌ی به‌کر
- ۳۴ - هونهرمه‌ند قادری حاجی حه‌سین
- ۳۵ - هونهرمه‌ند قادر دیلان
- ۳۶ - هونهرمه‌ند ره‌فیع چالاک
- ۳۷ - هونهرمه‌ند مه‌حموی حه‌مه‌ی له‌یلْ
- ۳۸ - هونهرمه‌ند شه‌مالْ سائیب
- ۳۹ - هونهرمه‌ند عوسمان سابوونچی
- ۴۰ - هونهرمه‌ند مه‌حموی توفیق شلک
- ۴۱ - هونهرمه‌ند عه‌لی توفیق شلک (عه‌لی فه‌وتاو)
- ۴۲ - هونهرمه‌ند قاله‌ی توفیق شلک
- ۴۳ - هونهرمه‌ند عه‌باسی توفیق شلک
- ۴۴ - هونهرمه‌ند که‌ریم کابان
- نالْبهن
- مودیری ناحیه (شاعیر)
- سابوونچی
- ته‌نه‌که‌چی
- خه‌فاف
- مسگهر
- قه‌تارچی
- تاجر
- چایچی
- به‌لَیندهری یانه‌ی فه‌رمانبه‌ران
- برنج فروش
- مووچه‌خورو شاعیر
- ئه‌دیب‌وزاناو رۆژنامه‌نوسی گه‌ورده‌ی کورد
- که‌وش دروو
- مه‌لِلاک
- خاوه‌نی نه‌قلیاتی سلیمانی
- نانه‌وا
- مووچه‌خور
- مووچه‌خور
- مووچه‌خور
- مووچه‌خور
- مووچه‌خور
- مووچه‌خور
- کاسب
- مووچه‌خور
- ماموستا
- موفه‌وه‌زی پوْلِیس

- ٤٥ - هونه رهنده قادر كابان سه رتاش
 ٤٦ - هونه رهنده ئيبراهيم محمهده بهرگ دروو
 ٤٧ - هونه رهنده باقى عهلى محمهده كاسب
 ٤٨ - هونه رهنده فايه قى ميرزامحه مهده (فايه قى سميل) بهرگ دروو
 ٤٩ - هونه رهنده كهريم مهحموود (كهريمى كه بابجى) كه بابجى
 ٥٠ - هونه رهنده كه مالى ميرزا غه فوور ماموستا
 ٥١ - هونه رهنده شيخ رهوفى شيخ عارف بازركان
 ٥٢ - هونه رهنده قادرى مه لا ئه حمه دى ديلىزه دى موچه خوور
 ٥٣ - هونه رهنده ئه مين ئيبراهيم كريكار له به له ديه
 ٥٤ - هونه رهنده مه لا عه زيزى مه لا خاليدى مه حوى كاسب
 ٥٥ - هونه رهنده سهى ئه حمه دهنگ گه ووره خاوه نى ويته گرى جوان
 ٥٦ - هونه رهنده ئه حهى خوله سنه دى (شه مال) چاچى
 ٥٧ - خوله سنه دى جگه رچى

له ئافره تاندا:

_____: به هيجه ئيبراهيم يه عقوب (دايكى جه مال، نو موسىلمان بووه واته له پيشا جوله كه بووه بووه به موسىلمان ١٩٠٨ - ١٩٧٩، ويته يمان دهست نه كهوت، گوراني يه كان له كومپانياي به يزافون و ئوديون له سه ر قه وان ته ومار كراوه.

تى بينى:

_____: هه ندى له دهنگ خوشه كانى سه رده مى بابانه كان له شيعريكى مسته فا به گى كوردى صاحبقران (كوردى) دا ١٨٠٩ - ١٨٤٩ له ميژووى ئه دهبى كوردى علاء الدين سجادي ل ٣٣٩ - ٣٤٠ ناويان هاتووه ئه لليت: ١ - مستو ئيبراهيم و ئه و ره حمان به ناوبانگ بوون له نه واو مه تحى حه زيندا ٢ - مسته فا له نارى و سى گادا ٣ - يونس له دهشتى و حيجازدا ٤ - ره سول له (رهست) دا
 ■ - صالح له نيوه شه وى ٦ - محى الدين له چوارگا
 ٧ - قه ره دهنگى بلند كات.

سەرچاوه: زوربهی ئەو ناوانەى تۆمارکراون لەگەڵ ناوی مەقامەکان لەبەرێز کاکەحمەى بەکرمان وەرگرتوووە کە خوشى یەکیکە لەو دەنگ خوشانە.

بەسەرھاتیکی دەنگ خوش (ئەحمەى ناسر)

ئەحمەى ناسر تابلێ دەنگ خوش بوو زۆر بەناوبانگ بوو، جاریکیان لەگەڵ یەک دوو برادەرى دەنگ خوشیا کە یەکیکیان (عەزەى ئامینە) بوو ئەوى تریان (حمەى شێرە) ئەبێ، لە تاران ئەبن و پارەیان پێناینین، بە ھەرسیکیان دوو قەران و نیوی ئەوکاتەیان پێ ئەبێ ئەحمەى ناسر ئەچیت بۆلای دەرویشیکی برادەرى دەنگ خوشی، دەستی جلی لێ ئەخوازی و کەوڵ پۆس لەبەرئەکاوتە ورزین ئەگرێ بە دەستی یەوو کە شکۆڵ ئەکاتە ملی. دوو قەران و نیو کە ئەدا بە شەکرى کەللەو لەسەر سینی یەک دای ئەنێ و پارچە قوماشیکی ئەدا بەسەرداو لەگەڵ ھاوڕیکانی دەست ئەکەن بە گەران. لەکاتی کدا کە بە بەردەمى کوشکی (موزەفەرشای) کورێ (ناسرەدین شادا) لە تاران تێ ئەپەرن، ھەموو دەنگە خوشە زۆلەلەکەى ئەخاتە کارو دەست ئەکا بە شیعری (سەعدى) بە فارسی و بە گۆرانی یەوو.

دەنگەکەى لەوناویدا بە سۆزێکی گەرمەوو دەنگ ئەداتەوو، ھەر پاش تۆزێک چەند پاسەوانیکی لێ پەیدا ئەبێ و لەگەڵ خویان ئەیانبەنە ژوورەوو بۆلای (موزەفەرشای) ئەویش قەسەیان لەگەڵ ئەکات و لییان ئەپرسیت خەلکی کوین و زۆر ریزیان لێ ئەگرێ و ھەزار تەنەیان خەلات ئەکا.

سەرچاوهى ئەم بەسەرھاتە: مەلا محەمەدى کوردی کە وەختی خۆى ئەحمەى ناسر لە مزگەوتى سەى حەسەن ئەم بەسەرھاتەى بۆ گێراوەتەوو.

(مەقامە کوردی یەکان)

۱ - مەقامى قەتار	۶ - مەقامى ئای ئای	۱۱ - مەقامى سەحەر
۲ - مەقامى خاوکەر	۷ - مەقامى لاوک	۱۲ - مەقامى خورشیدی
۳ - مەقامى خاوخوش	۸ - مەقامى نیوہشەوى	
۴ - مەقامى ئەللاوہیسی	۹ - مەقامى ھیجرانى	
۵ - مەقامى حەیران	۱۰ - مەقامى سەفەر	
- تێبینی: جاران بە گۆرانی بیژ ئەوترا (گویندە).

● حمەدی بەکر - ١٩٢٦

■ رەشۆل و نەختەری خیزانی،
رەشۆل ١٩١٢ - ١٩٧٤

● عەباسی محەدی هەمزەغا ١٩١٢ - ٩٨٣

● تالێب مەجید «تەلی» ١٩١٥ - ١٩٧٨

● ره‌فیکی گله، سالی ۱۹۰۶
کوچی کردوو

ده‌نگ خوش
احمد سعید ۱۹۳۵-۱۹

● حمەدی ئەفەندی ئەمین ناغا ۱۸۸۷
- ۱۹۴۹ دیکەم کەسە دەنگی لەسەر قەوان
تۆمار کردوو

● وەستا یەحییای نالەبن ۱۸۸۵ - ۱۹۶۰

■ قادری حاجی حسین

۱۹۲۱ - ۱۹۸۴/۹/۱

■ دهریش عہدوللا «کہ شکول»

۱۸۷۴ - ۱۹۷۰

■ مہلا کریم زحید ۱۸۸۵ - ۱۹۳۸

«هه‌ندی له شایه‌رمان»

- ۱ - هونه‌رمه‌ند به‌پ‌یز که‌ریم شایه‌ر
 ئاسنگه‌ر بوو
 ۲ - هونه‌رمه‌ند به‌پ‌یز غه‌فوور (که‌رگه‌ر)
 حه‌مال بوو، پ‌شتی خه‌ل‌ک‌یشی
 ئه‌شیلاو ناو‌ک‌یشی ئه‌گرته‌وه
 ۳ - هونه‌رمه‌ند به‌پ‌یز ره‌حیم (ره‌حیم که‌رگه‌ر)
 کاسب بوو
 ئه‌م س‌ی شایه‌ره زو‌ر به‌ناوبانگ بوون له شایه‌ری‌یا،
 له شای‌ی و ئاهه‌نگا به‌شداری‌یان ئه‌کرد، به‌تایبه‌تی له شاییدا به‌دوو‌قو‌لی و
 س‌ی‌قو‌لی گۆرانیان ئه‌وت و شاییه‌که‌یان که‌رم ئه‌کردو شاباشی خه‌ل‌کیان ئه‌کرد.
 هه‌روه‌ها دوو ده‌سته هه‌بوون بو شای‌ی بانگ ئه‌کران و ئه‌مانه‌ش به‌ده‌هۆل و
 زورناو پو‌ست و ئیداره شای‌یه‌که‌یان که‌رم ئه‌کردو ئه‌برد به‌پ‌یوه:
 ده‌سته‌ی یه‌که‌م:
 ۱ - هونه‌رمه‌ندی به‌پ‌یز حه‌مه‌ره‌حیم (میرزا محه‌مه‌د)
 ۲ - هونه‌رمه‌ندی به‌پ‌یز عه‌به‌ی سه‌یزاده
 ده‌هۆل و زورنای لی‌ئه‌دا
 گۆرانی ئه‌وت و ده‌هۆل و
 دو‌مه‌له‌کی لی‌ئه‌دا
 ۳ - هونه‌رمه‌ندی به‌پ‌یز حه‌سه‌نی زورنا
 ۴ - هونه‌رمه‌ندی به‌پ‌یز وه‌لی عه‌به‌ی سه‌یزاده
 ده‌هۆل و زورنای لی‌ئه‌دا
 گۆرانی ئه‌وت و ده‌هۆل و
 دو‌مه‌له‌کی لی‌ئه‌دا
 ده‌سته‌ی دو‌وه‌م:
 ۱ - هونه‌رمه‌ندی به‌پ‌یز میرزا مه‌ج‌ی
 ۲ - هونه‌رمه‌ندی به‌پ‌یز ره‌حیم ل‌چ که‌ل
 ۳ - هونه‌رمه‌ندی به‌پ‌یز عه‌لی مو‌راد
 ۴ - هونه‌رمه‌ندی به‌پ‌یز ره‌مه‌زان
 سه‌رچاوه‌ی ئه‌م به‌شه‌ له هونه‌رمه‌ند که‌ریم شایه‌ر وه‌رمان گرت.

■ کریم شایه

■ عهده‌ی سہی زادہ
۱۸۸۹ - ۱۹۷۴/۶/۲۲

● غفور فہتاحت گہر گہر، ۱۹۱۸ - ۱۹۶۸

● میرزا محمد ۱۹۱۰ - ۱۹۸۴

● حسینی نای «زورنا» ۱۹۰۰ - ۱۸/۷/۱۹۷۳ له گیل و علی عابدی سدی زاده

مهولوودو بهشدارانی

یادکردنه‌وهی پوژی له‌دایکبوونی پښه‌مبه‌ر (د) یه‌که‌مجار له‌دهوری موزمه‌ره‌دینی فه‌رمان‌پروای هه‌ولێدا له‌و شارهدا په‌یدا‌بووه. دیار. ئاهه‌نگ گێران نووسینی مه‌ولوودنامه‌شی به‌دووادا هات. له‌رووی ناوه‌روک و روخساری نه‌ده‌بیی ئه‌و مه‌ولوودنامه‌وه گه‌لێک شت ئه‌نووسری به‌لام لێردا خاوه‌ن کتیب له‌سه‌ر پێره‌وی خو‌ی بایه‌خی به‌ ئاهه‌نگی مه‌ولوودو خویندنه‌وه‌و ئه‌و ئامێرانه‌ داوه‌ که به‌کارئه‌هاتن، له‌گه‌ڵ ناوی به‌شدارانا، که سی چه‌شن بوون، یه‌که‌م: مه‌لایه‌ک که به‌خویندنه‌وه‌یه‌کی ره‌وان یه‌کی له‌و مه‌ولوودنامه‌نی ئه‌خویندنه‌وه‌ که له‌ناو کورددا باوبوون. دووم: چه‌ند حافظێک (کوێر) که شیعو ستایشی ئایینیان له‌نیوان فه‌سله‌کانی مه‌ولوودنامه‌که‌دا ئه‌خویندنه‌وه‌و. سی‌یه‌م: تاقمی که ته‌پل و ده‌فیان به‌پیی ئاوازی ستایشه‌که‌ لێئدا. تیکرا هه‌ر سی لایه‌نی ئه‌م باسه‌ لیکۆلینه‌وه‌ی ئه‌وتۆ هه‌لته‌گرن که سه‌ر به‌ ئه‌ده‌بیات و مۆسیقاش بن.

(ع.م.و)

(ناوی هه‌ندی له‌وانه‌ی له‌ مه‌لوودا به‌شدارایان ئه‌کرد)

- ۱ - به‌رپێز مه‌لا ئه‌حمه‌دی حاجی مه‌لا ره‌سوئی دیلیژیه‌یی / ئیمام و موده‌ره‌یسی مزگه‌وتی بن ته‌به‌قی بچکوله (عیرفان).
- ۲ - به‌رپێز سه‌عه‌ی خوامراد، پینه‌چی بوو/ مه‌ولوودنامه‌ی ده‌خویندنه‌وه‌و ده‌فی‌لێئدا.
- ۳ - به‌رپێز ره‌شه‌ی خوامراد، به‌قال بوو، کوێر بوو، شیعی ئایینی و قه‌سیده‌ی ئه‌خویندنه‌وه‌و.

- ۴ - بهريز وهستا مارف، كهوش دروو بوو/ شيعرى ئاينى و قهسيدهى
 نه خويندهوه.
- ۵ - بهريز مهلا على سهركاريز، دوْعانوس بوو/ دهفى ليئه دا.
- ۶ - بهريز خليفه پيرؤت، گونجى ناوى راده كيشا، كاتى خوئ پالنه وانيش بوو/
 تهپل و دهفى ليئه دا.
- ۷ - بهريز رهشى چاومش، هه لواچى بوو/ شيعرى ئاينى نه خويندهوه و دهفيشى
 ليئه دا.
- ۸ - بهريز وهستا على عارف، دهلاك بوو/ مهلودنامهى نه خويندهوه.
- ۹ - جهلال كابان، چايچى بوو/ دهفى ليئه دا.
- ۱۰ - بهريز حاجى ساپيره خره، قهزوان و دهنكه كوله كهى سوئرئه كرد له ماله وه/
 تهپل ليئه دا.
- ۱۱ - بهريز على خليفه، برنج فروش بوو/ تهپل ليئه دا.
- ۱۲ - بهريز فهرجى همه مراد، چايچى بوو/ تهپل ليئه دا.
- ۱۳ - بهريز دهرؤيش ئه مين، كوْنه فروش بوو/ دهفى ليئه دا.
- ۱۴ - بهريز مهلا محهمه دى دهرؤيش ئه مين، هه لوا فروش بوو/ تهپل ليئه دا.
- ۱۵ - بهريز حاجى سهيفوللا، بهقال بوو/ دهفى ليئه دا/ ئه م پياوه خه لكى
 رووسيا بوو، له شهرى جيهانى يه كه مدا (سه فهر بهر) سهر بازيكى رووسى ئه بى،
 ليره ئه ميئيتيه وهو ئيسلام ئه بى و ژن دينى و همچى لي ئه بيتته وه، له ئه سلدا ناوى
 جوْرج بووه، له پيشدا له قه لادزى ژياوه.
- ۱۶ - بهريز خليفه سه عى، مزگهر بوو/ دهفى ليئه دا.
- ۱۷ - بهريز عوسمانى تهپل، جگهرچى بوو/ تهپل ليئه دا.
- ۱۸ - بهريز نهحهى محهى جگهر/ خهيات بوو/ شيعرى ئاينى نه خويندهوه و
 دهفيشى ليئه دا.
- ۱۹ - بهريز مهلا عومهرى مهلا عهبدوللاى بانهى، يارمهتى باوكى ئه دا/ تهپل و
 دهفى ليئه دا.
- ۲۰ - بهريز مهلا خبر، براى مهلا عومهر بوو، پينه چى بوو/ تهپل و دهفى
 ليئه دا.
- ۲۱ - بهريز ئيبراهيم هه زين، کوتال فروش بوو/ شيعرى ئاينى نه خويندهوه.

۲۲ - بهرێز ئه‌حه‌ی سوۆی شاكه، به‌قال بوو/ شیعری ئایینی ئه‌خویندهوه.

۲۳ - بهرێز وهستا سابیری خه‌لیفه سه‌عی، مزگهر بوو/ ته‌پلی لی ئه‌دا.

۲۴ - بهرێز مه‌لا فه‌ره‌ج فه‌تاح به‌نا، کوێر بوو، ده‌فی لی ئه‌دا.

تی‌بینی: - ئه‌وانه‌ی كه مه‌ولودنامه‌یان ئه‌خویندهوه هه‌موو ده‌زگیان خوێش بوو، هه‌روه‌ها ئه‌وانه‌ی به‌شداری مه‌لودیان ئه‌کرد بێجگه له مه‌لا کوێره‌كان به‌ بێ‌پاره له‌به‌ر عه‌شقی دین و خوێی بو ماله ناسیاوی خوێان به‌شداری‌یان ئه‌کرد.

(ناوی هه‌ندی له‌و حافظانه‌ی كه له مه‌ولوو ته‌عزی‌دا به‌ناوبانگ بوون)

۱ - بهرێز مه‌لا محهمه‌دی ده‌نگ گه‌وره / له مه‌ولونامه‌ی ته‌عزی‌دا به‌شداری ئه‌کرد

۲ - بهرێز مه‌لا ئیبراهیم / له مه‌ولونامه‌ی ته‌عزی‌دا به‌شداری ئه‌کرد

۳ - بهرێز مه‌لا عه‌بدوڵلای بانه‌یی / له مه‌ولونامه‌ی ته‌عزی‌دا به‌شداری ئه‌کرد

۴ - بهرێز مه‌لا فه‌ره‌جی حه‌ماغا / له مه‌ولونامه‌ی ته‌عزی‌دا به‌شداری ئه‌کرد

۵ - بهرێز مه‌لا حامیدی مه‌لا حه‌مدون / له مه‌ولونامه‌ی ته‌عزی‌دا به‌شداری ئه‌کرد

۶ - بهرێز مه‌لا معرووف فه‌تاح / له مه‌ولونامه‌ی ته‌عزی‌دا به‌شداری ئه‌کرد

۷ - بهرێز مه‌لا حه‌سه‌ینی سه‌نه‌یی / له مه‌ولونامه‌ی ته‌عزی‌دا به‌شداری ئه‌کرد

۸ - بهرێز مه‌لا ئه‌وره‌حمانی کورده / له مه‌ولونامه‌ی ته‌عزی‌دا به‌شداری ئه‌کرد

۹ - بهرێز حه‌سه‌نی وهستا ره‌شی / له مه‌ولونامه‌ی ته‌عزی‌دا به‌شداری ئه‌کرد

۱۰ - بهرێز مه‌لا سه‌ی حه‌کیم / له مه‌ولونامه‌ی ته‌عزی‌دا به‌شداری ئه‌کرد

۱۱ - بهرێز مه‌لا حه‌سه‌نی فه‌تاح هه‌رمی / له مه‌ولونامه‌ی ته‌عزی‌دا به‌شداری ئه‌کرد

ئه‌کرد

۱۲ - بهرێز مه‌لا ئه‌حمه‌دی ره‌حمه / له مه‌ولونامه‌ی ته‌عزی‌دا به‌شداری ئه‌کرد

(هه‌ندی له‌وانه‌ی که له ته‌عزێ و مه‌ولووی ژناندا

به‌شداری‌یان کردوه)

- ۱ - به‌رێز مه‌لا گورون
- ۲ - به‌رێز مه‌لا ره‌حمه / چاوساخ بوو
- ۳ - به‌رێز مه‌لا فاتم / چاوساخ بوو
- ۴ - به‌رێز مه‌لا حه‌بیب / کویر بوو / ئافره‌ت بوو، ژنی مه‌لا حه‌مدونه کویری شاعیر بوو
- ۵ - به‌رێز مه‌لا حه‌بیب / کویر بوو، ئافره‌ت بوو
- ۶ - به‌رێز مه‌لا سه‌بیح / کویر بوو، ئافره‌ت بوو
- ۷ - به‌رێز مه‌لا فاتم / کویر بوو، ئافره‌ت بوو

(ناوی هه‌ندی له‌و حافزانه‌ی له خه‌تم و ته‌هلێله‌ی

مالانا به‌شداری‌یان ئه‌کرد)

- ۱ - به‌رێز مه‌لا محه‌مه‌دی مه‌لا ئه‌مین.
- ۲ - به‌رێز مه‌لا سه‌عی سه‌له‌ته.
- ۳ - به‌رێز مه‌لا حه‌سینی هه‌ولێری.
- ۴ - به‌رێز مه‌لا فه‌ره‌جی فه‌تاحی به‌نا.
- ۵ - به‌رێز مه‌لا مه‌جی قادر.
- ۶ - به‌رێز مه‌لا ئه‌حمه‌دی قادر.
- ۷ - به‌رێز مه‌لا توفیقی حه‌مه‌گول.
- ۸ - به‌رێز مه‌لا ره‌حیمی به‌رزنجی.
- ۹ - به‌رێز مه‌لا ره‌وفی که‌رکوکی.
- ۱۰ - به‌رێز مه‌لا حاجی سه‌ی شه‌ریف.
- ۱۱ - به‌رێز مه‌لا سه‌ی عه‌لی حافز.
- ۱۲ - به‌رێز مه‌لا ئه‌حمه‌دی ره‌حمه.

سه‌رچاوه: مه‌لا حه‌سه‌نی فه‌تاح هه‌رمنی.

● مه ولود له مزگهوتی گه وری سلیمانی

● هاتنه وری حاجی له حج، بهردهم شهخسه کوی پیرمه سوور

■ مولا حامیدی همدوون

۱۸۹۶ - ۱۳۰۳/۱/۱۹۷۶

● مولا نه‌حمه‌دی حاجی مولا

ره‌سوولی دینیزه ۱۸۹۲ - ۱۹۷۰

● وه‌ستا علی عارفی ده‌لاک

۱۹۰۷ - ۱۹۸۰

● علی خه‌لیفه - ده‌ف لیده‌ر

۱۹۰۰ - ۱۹۷۰

● مولا حسن ههرمی - ۱۹۲۷

● حاجی سبیره خره

● جلال کبابان - ۱۹۰۴ - ۱۹۷۹

● غوسمانی ته‌پل - ۱۹۰۷

[ناوی ئەو گەرۆکه ئینگلیزانەى که به کوردستانا گەراون و له نوسراوهکانیان باسی سه‌یمانیان کردوه]

١ - ملازم و لیام هیود:

کتیبی (رحلة بحرية الى شمال الخليج الفارسي ورحلة في البلاد التي تليها من الهند حتى انكلترا) سالی ١٨١٧ز.

من بغداد الى كفری.. ابراهيم خانچی وبلغ السليمانية في ٩ آذار سنة ١٨١٧م.

٢ - سير روبرت كيربوتر - الرحالة والرسام.

کتیبی (رحلات في جورجيا وايران وأرمينيا وبابل القديمة)

له له‌ندن چاپکراوه سالی ١٨١٨ز

(من بغداد الى كفری - کرکوک - السليمانية) له سلیمانی ماوه‌توه له ١٢، ١٣ی کانونی یه‌که‌ما.

٣ - کلودیوس جیمس ریچ موقیم بوه له (شركة الهند الشرقية في بغداد)

کتیبی (قصة رحلة في ربوع كردستان) له له‌ندن سالی ١٨٣٦ز چاپکراوه. به‌غای

به‌جی‌هیشته له نیسانی سالی ١٨٢٠ز وه هاتوته سه‌یمانی له ١٠ی ئایاری سالی

١٨٢٠ز.

٤ - أ.ن. گروفر: قه‌شه‌یه‌کی موبه‌شیر بوو.

کتیپی (تعليقات السيد انتونی گروفر المبشر اثناء رحلة له من لندن الى بغداد) له له‌ندهن سالی ١٨٣١ز ئه‌مه له دووتویی کتیپیکا که ژنه‌که‌ی نووسیویه له‌سه‌ری له‌ژیر ناوی (مذکرات المرحوم انتونی نوریس گروفر) چاپی دووهم له له‌ندهن سالی ١٨٥٧.

٥ - نه‌قیب کابتن ر. مینیان:

کتیپی (رحلة شتاء.. داخل کوردستان) له له‌ندهن سالی ١٨٣٩ز، هه‌روه‌ها کتیپی (عن طریق بانه الى السليمانية) له ١٤ ی نیسانی سالی ١٨٣٠ز به‌جی هیشته.

٦ - جیمس بیللی فریزر:

کتیپی (رحلة في كردستان ومابين النهرين) له له‌ندهن سالی ١٨٤٠ز، ته‌وریزی له ١١ ی تشرینی یه‌که‌ما به‌جی هیشته له سالی ١٨٣٤ز. وه‌ها هاتوته سله‌یمانی له ٣١ ی تشرینی دووهم.

٧ - موقه‌دهم ج. شین:

کتیپی (ملاحظات عن رحلة من تبريز... الى السليمانية.. خلال كردستان) له ناوه‌ند ته‌موزو ئابی سالی ١٨٣٦ز.

٨ - میجه ر.ه.س. راولسن:

کتیپی (تعليقات على مسيرة من زهاب.. الى خوزستان) سالی ١٨٣٦.

٩ - و.ف. انیزورث:

کتیپی (رواية شخصية لحملة استكشاف الفرات) له له‌ندهن سالی ١٨٨٨ز. له‌رپی کفری و که‌رکوه‌هه‌ هاتوته سله‌یمانی له ١٤ ی شوباتی سالی ١٨٣٧.

١٠ - کوماندهر فیلکس جونز:

کتیپی (وقائع رحلة الى حدود تركيا وايران خلال جزء من كردستان) له بۆمبای سالی ١٨٥٧ز.

وه له زه‌هاوه‌وه بۆ هه‌له‌بجه‌و سله‌یمانی له ٢٥ - ٢٩ ئه‌یلولی سالی ١٨٤٤.

١١ - کابتن ف.د. ماونس:

وتاری له‌ژیر ناوی (کوردستان) له گو‌فاری (الجمعية الجغرافية الملكية) له جلدی

۳ سالی ۱۸۹۴ز.

وه له گهشتی (له ئهرزپرومهوه له ۲۶ ی سالی ۱۸۹۲ز بۆ به غا به پروباراو له ویه به پئی قهسری شیرینا بۆ سلهیمانی) و له چهند گهرانیکی تریا بۆ دوکان و قه لادزی و رهواندزو ههولێرو کویه. ههروهها له ههندی گهرانی تریا له ۱۸۸۸ز.

۱۲ - نهقیب مارك سایکس:

۴ کتییی (دار السلام) له لهندهن سالی ۱۹۰۴ز ههروهها له سالی ۱۹۰۲ز ههستاوه بهم گهرانهی کتییهکی.

۱۳ - نهقیب برترام دیکسن:

وتاری (رحلة في كردستان) له گوڤاری (الجغرافية) له جلدی ۳۵ سالی ۱۹۱۰ز بلاوی کردوتهوه که وتارهکی پالپشتی گهرانهکانیهتی که له سالی ۱۹۰۹ز کردویهتی.

۲۴ - ئی.ب. سون:

کتییی (خلال میسوپوتامیا و کردستان و مابین النهرین متکراً). لهندهن سالی ۱۹۱۲ز که له سالی ۱۹۰۹ز دهستی پێ کردوه.

۱۵ - نهقیب.ت.س. د. فاول:

کتییی (رحلات في الشرق الأوسط) سالی ۱۹۱۶ز له لهندهن گهراوه له کفرییهوه بۆ کهرکوک و لهویشهوه بۆ سلهیمانی به رویشتن و گهرانهوهوه سالی ۱۹۱۰ز.

۱۶ - گ.ئی. هویارد:

کتییی (من الخليج الى ارارات) سالی ۱۹۱۶ له ئه دهنه ره.

۱۷ - عهقید گ. ه. د. رایدن:

وتاری (تعيين الحدود التركية - الايرانية في ۱۹۱۳ - ۱۹۱۴) له گوڤاری (الجغرافية) جلدی ۶۵ سالی ۱۹۲۵ز.

سه رچاوه: به ریز ماموستا عه بدوللا جهوهه.

(ئەو كۆتیبانەى باسى مىژووى سەلەيمانىيان كەردوھ)

١ - (كرد و ترك و عرب) سياسة و رحلات و بحوث عن الشمال الشرقي من العراق
- ١٩١٩ - ١٩٢٥ ز.

تأليف س. جى. ادموندز:

مستشار وزارة الداخلية في العراق ١٩٣٥ - ١٩٤٥ ز

له چاپخانهى (التايمس - له به غا) سالى ١٩٧١ ز چاپكراوه.

٢ - (رحلة متنكر الى بلاد ما بين النهرين وكرديستان):

نوسيني - اى. بى. سون. (ميرزا غلام حسين شيرازى) له چاپخانهى
(الجمهورية له به غا سالى ١٩٧٠ ز چاپكراوه.

٣ - (الاكراد) دراسة جغرافية و اتنوغرافية:

نوسيني: دكتور شاكى خەسبەك. له چاپخانهى (شفیق) سالى ١٩٧٢ ز چاپكراوه.

٤ - (العراق الشمالى): دراسة لنواحيه الطبيعية و البشرية:

نوسيني : دكتور شاكى خەسبەك. له چاپخانهى شفيق له سالى ١٩٧٣ ز له به غا
چاپكراوه.

■ - (تأريخ سليمانى و ولاتى له دورى زور قديمه وه تا اولى احتلال ١٩١٨ م):

نوسيني خوالىخوشبوو محمد امين زكى.

له چاپخانهى (النجاح) له سالى ١٩٣٩ ز چاپكراوه.

سەرچاوه: به ريز ماموستا عەبدوللا جەوھەر.

■ * *

(ئەو گوڧارو رۇژنامانەى تا سالى ۱۹۶۰ ز چاپكراون)

- ۱ - رۇژنامەى (پېشكەوتن) سلەيمانى سالى ۱۹۲۰ ز خاوەن و سەرنووسەرى ميرليوا مستەفا پاشاى يامولكى بووه.
له ۲۹ى نيسانى ۱۹۲۰ ز تا ۲۷ى تەموزى ۱۹۲۲ ز.
- ۲ - رۇژنامەى (بانگى كوردستان) سلەيمانى - ۱۹۲۲ ز خاوەن و سەرنووسەرى ميرليوا مستەفا پاشاى يامولكى بووه.
له ۲ى ئەيلولى ۱۹۲۲ ز تا ۲۷ى تشرىنى يەكەمى ۱۹۲۲ ز.
- ۳ - رۇژنامەى (روژى كوردستان) سلەيمانى ۱۹۲۲ ز خاوەن و لىپرسراوى م. نورى.
له ۱۵ى تشرىنى دووهمى ۱۹۲۲ ز تا ۳ى مارتى ۱۹۲۳ ز.
- ۴ - رۇژنامەى (بانگى حەق) سلەيمانى ۱۹۲۳ ز
سى ژمارەى لى دەرچووه. ژمارەى سىھەمى له ۱۲ى نيسانى ۱۳۳۹ى رۆمى
دەرچووه. زمانى حالى حكومەتى شىخ مەحمود بووه.
- ۵ - رۇژنامەى (توميدى نىستىقلال) سلەيمانى ۱۹۲۳ ز
موديرو سەرمووحەريپرى رەفيق حيلمى بووه.
۲۰ى ئەيلولى ۱۳۳۹ى رۆمى ژمارەى يەكەمى بلاوكراوەتەوه، وه تەنيا ۲۵
ژمارەى لى دەرچووه.
- ۶ - رۇژنامەى (ژيانەوه) سلەيمانى ۱۹۲۴ ز
لەدواى روخانى حكومەتى شىخ مەحمود، زمانى حالى حكومەتى ئەو سەردەمه
بووه.

ژماره ی یه که می له ۱۸ ی ئیلوولی ۱۹۲۴ز دەرچوه.

سالی یه که م ۳۶ ژماره ی ئی دەرچوه.

۷ - رۆژنامه ی (ژیان) سله یمانی - ۱۹۲۶ز

ژماره ی یه که می له ۲۱ ی کانونی دوه می سالی ۱۹۲۶ز دەرچوه.

له ژماره (۴۰۶) هوه پیره میږد بوو به خاوه نی.

تا سالی ۱۹۳۸ز ۵۵۳ ژماره ی ئی بلاوکراره ته وه.

۸ - گوڤاری (زانستی) سله یمانی - ۱۹۳۸ز

خاوه ن و ئی پیرسراوی سالد قه فتان بووه.

ژماره ی یه که می له ۲۵ ی شوباتی ۱۹۳۸ز دەرچوه.

۹ - رۆژنامه ی (زبان) سله یمانی - ۱۹۳۷ز

له لایه ن شاره وانی سله یمانی یه وه دەرچوه.

ژماره ی یه که می له ۱۲ ی ئیلوولی ۱۹۳۷ز دەرچوه.

(۷۰) ژماره ی ئی دەرچوه، دواژماره ی له ۲۹ ی نیسانی ۱۹۳۹زدا دەرچوه.

۱۰ - رۆژنامه ی (ژین) سله یمانی ۱۹۳۹ز

به رپوه به رو په رپرسیاری پیره میږد بووه.

ژماره ی یه که می له ۲۶ ی کانونی دوه می ۱۹۳۹زدا دەرچوه هه تا ۸ شوباتی

۱۹۶۳ز به رده وام بوه.

له دوا ی پیره میږد، جه میل سائب و نوری ئەمین مه حمودو گوڤران و ئەحمه د زرنگ

یه که له دوا ی یه که بردویانه به ریوه.

۱۱ - گوڤاری (بلیسه) سله یمانی ۱۹۵۹ز

نه قابه ی ماموستایان ده ری کردوه.

ژماره ی یه که می له مانگی ئابی ۱۹۵۹ز دەرچوه.

ژماره ی (۱۰) ی له مایسی ۱۹۶۰زدا دەرچوه.

۱۲ - گوڤاری (نه ورۆز) سله یمانی ۱۹۵۹ز

خاوه ن و ئی پیرسیاری که مالی میرزا که ریم بوه.

ژماره ی یه که می له نیسانی ۱۹۵۹زدا دەرچوه.

ژماره ی سیی له حوزه میرانی ۱۹۵۹زدا دەرچوه.

۱۳ - گوڤاری (هونه ر) سله یمانی ۱۹۵۹ز

له لایه ن قوتابیانی هونه ری ناوماله وه له سله یمانی دەرچوه

۱۴ - گوڤاری (نیشتمان) سلهیمانی ۱۹۵۹ز
له لایهن قوتابخانه‌ی (دار المعلمین الابتدائية) وه دهرچوه

۱۵ - (هیوای کوردستان) سلهیمانی ۱۹۵۹ز
له لایهن (یهکیه‌تی قوتاییانی گشتی له سلهیمانی دهرچوه ژماره‌ی یه‌که‌می له
یه‌کی تشرینی دوه‌می ۱۹۵۹ز دا دهرچوه ژماره (۱۲) ی له ۷ ی ئابی ۱۹۶۰ز
دهرچوه.

۱۶ - گوڤاری (پوژی نوێ) سلهیمانی - ۱۹۶۰ز.

خاوه‌نی و ئی‌پرسراوی جه‌مال شالی بووه؛

سکرتیری نوسین کامه‌ران موکری بووه.

یه‌که‌م ژماره‌ی له مارتی ۱۹۶۰ز دا دهرچوه؛

۱۸ ژماره‌ی ئی دهرچوه.

۱۷ - پوژنامه‌ی (بروا) سلهیمانی ۱۹۶۰ز

خاوه‌ن و ئی‌پرسراوی که‌مالی میرزا که‌ریم بووه.

یه‌که‌م ژماره‌ی له ۲ ی ته‌موزی ۱۹۶۰ز دا دهرچوه؛

دواژماره‌ی که (۹۵) بووه له ۲۵ کانونی دوه‌می ۱۹۶۳ز دهرچوه.

۱۸ - گوڤاری (به‌یان) سلهیمانی ۱۹۵۹ز.

خاوه‌ن و ئی‌پرسراوی عه‌بدول قادر به‌رزنجی بووه.

سه‌ره‌ک نووسه‌رو به‌ریوه‌به‌ری گوژان بووه.

سه‌رچاوه:

له کتییی رابه‌ری پوژنامه‌گه‌ری کوردی جه‌مال خه‌زنه‌داره‌وه.

* * *

(ئەو كۆتۈپانەى تا سائى)

۱۹۶۰ز لە سلەيمانى چاپكراوہ)

- ۱ - (قصص الانبياء) - بەكوردى - ۱۹۲۰ز
نوسىنى مەلا عەبدوللا زېوہر.
- چاپخانەى بەلەدىيە - سلەيمانى - ۱۹۲۰ز.
- ۲ - (ديوانى مەحوى) - (مەمەدى مەلا وەسمانى بالخى)
چاپخانەى حكومت - سلەيمانى - ۱۹۲۲ز.
- ۳ - (دەستوورى مووچەخۆرى)
چاپخانەى حكومت - سلەيمانى - ۱۹۲۲ز.
- ۴ - (قانۇنى ھەلبىژاردنى مەبعوس)
چاپخانەى حكومت - سلەيمانى - ۱۹۲۵ز.
- - (گۆرانى كوردى)
چاپخانەى سلەيمانى - ۱۹۲۵ز.
- ۶ - (خانوى تازە) نوسىنى - شاكىر فەتاح
چاپخانەى ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۳ز.
- ۷ - (تەفسىرى جزمى عم) نوسىنى شىخ مەمەدى خال
چاپخانەى ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۴ز.
- ۸ - (مەم وزىن) نوسىنى حاجى توفىقى (پىرەمىرد)
چاپخانەى ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۴ز.
- ۹ - (ھۆنراوہى كوردى) لەدورى (بوردى)
نوسىنى مستەفائى حاجى مەلا رەسول
سلەيمانى - چاپخانەى - ژيان - ۱۹۳۵ز.

- ۱۰ - (ئەحمەدى) نوسىنى مەرفى نۆدى چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۵ز.
- ۱۱ - (ديوانى مەولەوى) گۆرىنى بۇ شىۋە سۆرانى - پىرەمىز، چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۵ز.
- ۱۲ - (دوانزە سوارەى مەريوان) نوسىنى پىرەمىز چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۵ز.
- ۱۳ - (بەرۋەردىكى تەئرىخى) نوسىنى - سالىح قەفتان چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۶ز.
- ۱۴ - (ديوانى تايەربەگى جاف) چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۶ز.
- ۱۵ - (مەولودنامەى نەوئەسەر) نوسىنى شىخ مەحمەدى خال چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۷ز.
- ۱۶ - (فەرەئزى كوردى) مەلا مەحمەد سەئىد چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۸ز.
- ۱۷ - (فەلسەفەى ئاينى ئىسلام) نوسىنى شىخ مەحمەدى خال چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۸ز.
- ۱۸ - (هەنگاۋىك بۇ سەرگەۋتن) نوسىنى - م.م. پۆردەرى چاپخانى - بەلەدىيە - سلەيمانى - ۱۹۳۸ز.
- ۱۹ - (ئاۋات) نوسىنى عەبدوللا جەۋھەر چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۸ز.
- ۲۰ - (مەناقىبى كاك ئەحمەد) نوسىنى خواجه ئەفەندى چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۹ز.
- ۲۱ - (دەستە گۈلى لاۋان) عەبدوللا زىۋەر چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۹ز.
- ۲۲ - (گۈل دەستەى شوعەراى ھاۋەسرم) نوسىنى عەلى باپىراغا چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۳۹ز.
- ۲۳ - (رۈنكى رىۋيان) لە بلاۋكراۋەكانى (دەنگى گىتى تازە) چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۴۰ز.
- ۲۴ - (ديوانى مەولەوى) بەرگى دوھم گۆرىنى بۇ سۆرانى - پىرەمىز. چاپخانى - ژيان - سلەيمانى - ۱۹۴۰ز.

- ۲۵ - (پیرۆزی منال) نویسنی - ع.و. نوری
چاپخانه ی - ژیان - سلهمانی - ۱۹۴۰.
- ۲۶ - (له گه روی هیتله ره وه) له بلاوکراره کانی (دهنگی گیتی تازه)
چاپخانه ی - ژیان - سلهمانی - ۱۹۴۰.
- ۲۷ - (ئاوهره شه ی روسی سور).
چاپخانه ی - ژیان - سلهمانی - ۱۹۴۰.
- ۲۸ - (که مانچه ژهن) - بهرکی یهک و دوو - کورینی - پیره میرد
چاپخانه ی - ژیان - سلهمانی - ۱۹۴۲.
- ۲۹ - (دلدارانی قینیسیا) - جه مالی برایماغا
چاپخانه ی - ژیان - سلهمانی - ۱۹۴۲.
- ۳۰ - (بهه شتکی ون بوو) - بهختیار زیور
چاپخانه ی - بهله دییه - سلهمانی - ۱۹۴۶.
- ۳۱ - (گولاله) - مهحمود ئهحمهد
چاپخانه ی - بهله دییه - سلهمانی - ۱۹۴۷ز.
- ۳۲ - (گالته وگه پ) - پیره میرد
چاپخانه ی - ژیان - سلهمانی - ۱۹۴۷ز.
- ۳۳ - (کوچی پینج سهفه، بو هه موو به شه ر) مهلاحامید همدون زهکی
چاپخانه ی - ژیان - سلهمانی - ۱۹۵۲ز.
- ۳۴ - (په یامی کورد)، گوران
چاپخانه ی - ژین - سلهمانی - ۱۹۵۴ز.
- ۳۵ - (شهرو ناشتی) - هه مه سالح دیلان
چاپخانه ی - ژین - سلهمانی - ۱۹۵۴ز.
- ۳۶ - (کونده په یوی شه ر) - هه مه سالح دیلان
چاپخانه ی - ژین - سلهمانی - ۱۹۵۴ز.
- ۳۷ - (کچ و قوتابخانه) - فهتاح کهریم
چاپخانه ی - ژین - سلهمانی - ۱۹۵۶ز.
- ۳۸ - (ئاوو ئهله کتریک له سلهمانی) ئیداره ی ناوخو
چاپخانه ی - ژین - سلهمانی - ۱۹۵۶.

- ۳۹ - (گهشتیک له ئه وروپادا)، مهحمود فههمی ههمه وهند چاپخانهی - ژین - سلهیمانی - ۱۹۵۶ز.
- ۴۰ - (نالهی لیقه و ماو) - نوری وهشتی چاپخانهی - ژین - سلهیمانی - ۱۹۵۷ز.
- ۴۱ - (سکالای دایکی نیشتمان) - مهلا حامید ههمدون زهکی چاپخانهی - کامهران - سلهیمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۴۲ - (تیبینیك له ئابووری سیاسی) کهریم زهند چاپخانهی - کامهران - سلهیمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۴۳ - (پشیلهو بهنگ کیش) - قادر برسی چاپخانهی - ژین - سلهیمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۴۴ - (شانازی) - کامهران چاپخانهی - کامهران - سلهیمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۴۵ - (فرمیسک و یادگار) ماجید عهبدوللا چاپخانهی - کامهران - سلهیمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۴۶ - (ئاگرو ژیله) - کامهران چاپخانهی - کامهران - سلهیمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۴۷ - (گولزاری کوردستان) - عوسمان عوزیری چاپخانهی - کامهران - سلهیمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۴۸ - (ئاموژگاری) ئهحمهد شوکری چاپخانهی - کامهران - سلهیمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۴۹ - (هونراوهی نوری شیخ سالح) - نوری شیخ سالح چاپخانهی - کامهران - سلهیمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۵۰ - (زهری زنجیر) - مستهفا سالح کهریم چاپخانهی - ژین - سلهیمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۵۱ - (گردی شههیدان) مهپرهم مههمه ئهمین چاپخانهی - کامهران - سلهیمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۵۲ - (زورداری تاوانبار) - فوئاد عیزهت

- چاپخانه‌ی - کامهران - سلهمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۵۳ - (ئەمرەگە‌ی بەگم) - ئەمین میرزا کە‌ریم چاپخانه‌ی - کامهران - سلهمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۵۴ - (زوبان چۆن پەیدا بوە؟) - سالار مستەفا قەرەداخی چاپخانه‌ی - کامهران - سلهمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۵۵ - (وەرگێڕان . ھونەرە) - جەمال نەبەز چاپخانه‌ی - ژین - سلهمانی - ۱۹۵۸ز.
- ۵۶ - (ئاگاداری ئەمانەت) - شیخ محەمەدی خاڵ چاپخانه‌ی - ژین - سلهمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۵۷ - (بە‌کورتی جوگرافیای کوردستان) - کە‌ریم زەند چاپخانه‌ی - کامهران - سلهمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۵۸ - (نەتە‌وە‌ی کورد تورکمان نیە) - سە‌ڵح قەفتان چاپخانه‌ی - کامهران - سلهمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۵۹ - (میژووی جولانە‌وە‌ی مامۆستایان) عوسمان عوزی‌ری چاپخانه‌ی - ژین - سلهمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۶۰ - (میژووی شە‌ری ئە‌ه‌لی سە‌لیب) - محەمەد جە‌میل عوسمانی چاپخانه‌ی - کامهران - سلهمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۶۱ - (چواردە‌ی تە‌موز) - ئە‌ورە‌حمان چاپخانه‌ی - کامهران - سلهمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۶۲ - (شۆ‌رشی بە‌رزان) - محە‌ررە‌م محەمەد ئە‌مین چاپخانه‌ی - ژین - سلهمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۶۳ - (دۆ‌ست و دوژمنان کین؟) - ئە‌مین میرزا کە‌ریم چاپخانه‌ی - کامهران - سلهمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۶۴ - (کونگرە‌ی یە‌کە‌می لاوان) - غە‌فور میرزا کە‌ریم چاپخانه‌ی - کامهران - سلهمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۶۵ - (ئاشتی) - نە‌قابە‌ی مامۆستایانی سلهمانی چاپخانه‌ی - ژین - سلهمانی - ۱۹۵۹ز.

- ٦٦ - (یادی کوردستان) - عەبدول کەریم رەباتی
چاپخانهی - کامهران - سلەیمانی - ١٩٥٩ز
- ٦٧ - (هۆنراوێ نوێ) - محەمەد سەعید ناکام
چاپخانهی - کامهران - سلەیمانی - ١٩٥٩ز
- ٦٨ - (سروود بو قوتابیانی) - بەریوەبەریتی پەرورەدی سلەیمانی؛
چاپخانهی - ژین - سلەیمانی - ١٩٥٩ز
- ٦٩ - (هەمیشە بەهار) چاپی دوهم - مەدهوش
چاپخانهی - کامهران - سلەیمانی - ١٩٥٩ز
- ٧٠ - (کسپەو سۆز) - جەمال شاربا ژیری
چاپخانهی - کامهران - سلەیمانی - ١٩٥٩ز
- ٧١ - (گولآله سورە) - کامهران
چاپخانهی - کامهران - سلەیمانی - ١٩٥٩ز
- ٧٢ - (کۆمەڵە شیعرێک) - هۆگرگۆران
چاپخانهی - کامهران - سلەیمانی - ١٩٥٩ز
- ٧٣ - (محەمەد قودسی نەمر) - کامهران
چاپخانهی - کامهران - سلەیمانی - ١٩٥٩ز
- ٧٤ - (یادی بادینان) - م. رمسول
چاپخانهی - ژین - سلەیمانی - ١٩٥٩ز
- ٧٥ - (دەرەبەگی)
چاپخانهی - ژین - سلەیمانی - ١٩٥٩ز
- ٧٦ - (مژدە) - ئەحمەد شوکری
چاپخانهی - کامهران - سلەیمانی - ١٩٥٩ز
- ٧٧ - (گول ئەستێرە) - کامهران
چاپخانهی - کامهران - سلەیمانی - ١٩٥٩ز
- ٧٨ - (شۆرشێ گۆی بەندەرەکە) - جیهان عومەر
چاپخانهی - کامهران - سلەیمانی - ١٩٥٩ز
- ٧٩ - (ئەم برسیتی یە بو؟) - کەمال محەمەد تاهر
چاپخانهی - کامهران - سلەیمانی - ١٩٥٩ز

- ۸۰ - (پښتانه ژبې) - محرمه دمه دمه
چاپخانه - کامه ران - سله یمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۸۱ - (له کورې خه باتا) - حسه ین عارف
چاپخانه - کامه ران - سله یمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۸۲ - (له پښتانه د ادبه روه رې یا) - عوسمان عوزیری
چاپخانه - ژین - سله یمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۸۳ - (مومیا) مسته فا به ررنجی
چاپخانه - ژین - سله یمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۸۴ - گروگرفتی توتن) - عه لی ناجی عه تار
چاپخانه - کامه ران - سله یمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۸۵ - (پې بکه نه) - نه حمه د شوکری
چاپخانه کامه ران - سله یمانی - ۱۹۵۹ز.
- ۸۶ - (پښتانه راستی هه ج) - ره زاجی عه بدوللا
چاپخانه - کامه ران - سله یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۸۷ - (سورانی یا کرمانجی؟) - س. هه ژار
چاپخانه - ژین - سله یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۸۸ - (هه ندیک زاراهوی زانستی) - جه مال نه به ز
چاپخانه - کامه ران - سله یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۸۹ - (زاراهوی زانستی کوردی) - نه قابه ی ماموستایانی - سله یمانی
چاپخانه - ژین - سله یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۹۰ - (فه ره نگی خال) - شیخ محه مه دی خال
چاپخانه - کامه ران - سله یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۹۱ - (رېزمانی کوردی) - نوری عه لی نه مین
چاپخانه - کامه ران - سله یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۹۲ - (میژووی کوردو کوردستان) عه بدوللا شالی. چاپخانه ی کامه ران -
سله یمانی ۱۹۶۰ز.
- ۹۳ - (شورش نگرې داخ) - کاکه ی ریبوار

- چاپخانه‌ی - کامهران - سله‌یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۹۴ - (چاره‌کردنی ناکوکیه‌کانی ناوگه‌ل) نووسینی: ماوتسی‌توئنگ، وهرگی‌پانی: -
محهمه‌دی مه‌لا که‌ریم.
- چاپخانه‌ی - ژین - سله‌یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۹۵ - (ئومی‌یه‌ت و نه‌ته‌وایه‌تی) - وهرگی‌پانی گۆران
- چاپخانه‌ی - ژین - سله‌یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۹۶ - (سه‌رنجیکی مارکسی له‌نینی) - له‌بلاوکراره‌کانی روژنامه‌ی ئازادی
- چاپخانه‌ی - ژین - سله‌یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۹۷ - (له‌بنچینه‌کانی له‌نینیه‌ت) - وهرگی‌پانی: حسه‌ین عارف
- چاپخانه‌ی - ژین - سله‌یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۹۸ - (مه‌بدئه‌ بنه‌ره‌تی‌ه‌کانی فه‌لسه‌فه) - وهرگی‌پانی: محهمه‌پرهم محهمه‌د ئه‌مین
- چاپخانه‌ی - کامهران - سله‌یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۹۹ - (شۆرش‌ی هونه‌ر) - فه‌تاح که‌ریم (کاوه)
- چاپخانه‌ی - کامهران - سله‌یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۱۰۰ - (سروود بو‌قوتابیان) - نوری عه‌لی ئه‌مین
- چاپخانه‌ی - کامهران - سله‌یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۱۰۱ - (گردی شه‌هیدان) - محهمه‌پرهم محهمه‌د ئه‌مین
- چاپخانه‌ی - کامهران - سله‌یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۱۰۲ - (جوان) - مه‌حمود ئه‌حمه‌د
- چاپخانه‌ی - ژین - سله‌یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۱۰۳ - (شه‌هیدانی قه‌لای دمدم) - مسته‌فا سالح که‌ریم. چاپخانه‌ی ژین -
۱۹۶۰ز.
- ۱۰۴ - (زیرین) - ئه‌مین میرزا که‌ریم
- چاپخانه‌ی - کامهران - سله‌یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۱۰۵ - (بیره‌وه‌ری) - ره‌شید که‌ریم
- چاپخانه‌ی - ژین - سله‌یمانی - ۱۹۶۰ز.
- ۱۰۶ - (کۆنگره‌ی ناوخویی مامۆستایانی کورد) - نه‌قابه‌ی مامۆستایان له

سلهیمانی

- چاپخانه‌ی - کامهران - سلهیمانی - ۱۹۶۰ز.
۱۰۷ - (زیکرا موحاربه‌ی بهنده‌گان) - سالی ساحب قران
چاپخانه‌ی - ژین - سلهیمانی - ۱۹۴۱ز.
۱۰۸ - (دوانزه سواره‌ی مهربان) - پیرمیرد. چاپی دووهم
چاپخانه‌ی - ژین - سلهیمانی - ۱۹۵۹ز.

سه‌چاوه:

۱ - کتبی بیلوگرافیای کتبی کوردی)
نوسینی: مسته‌فا نه‌ریمان سالی ۱۹۷۷ز.

* * *

(کتیبخانه‌کان و کتیبخانه‌ی گشتی)

- ۱ - کتیبخانه‌ی (مه‌لا عه‌لی سه‌حاف)، یه‌که‌م کتیبخانه بووه له سه‌یمانی له سالی ۱۹۱۸ز دامه‌زراوه‌ی ئیستا نه‌ماوه. به‌رامبه‌ر دوکانی خه‌لفه فه‌ره‌جی وه‌ستا توفیقی که‌بابچی.
- ۲ - کتیبخانه‌ی (قادراغای عه‌تار)، له سالی ۱۹۲۵ز دامه‌زراوه له ناوبازار بووه به‌رامبه‌ر حاجی عه‌لی ماستاو، دوایی گوێزایه‌وه بو شه‌قامی سابونکه‌ران.
- ۳ - کتیبخانه‌ی (ئازادی)، به ناوی مه‌حمود ئه‌حمه‌د ره‌واندزی و مه‌همه‌د خدری شه‌ریکی یه‌وه، له سالی ۱۹۴۰ز دامه‌زراوه له جی‌گای ئیستای وه‌ستا عه‌لی سه‌عاتچی نزیکي دائره‌ی به‌ریدی کۆن له شه‌قامی مه‌وله‌وی.
- ۴ - کتیبخانه‌ی (بیری نوی)، له سالی ۱۹۴۴ز دامه‌زراوه له شه‌قامی مه‌وله‌وی خوار گه‌رماوی قشله‌و خاوه‌نه‌که‌ی (ئه‌حمه‌د غه‌فوور) بوو.
- ۵ - کتیبخانه‌ی (رونکی)، له سالی ۱۹۴۵ز دامه‌زراوه. له شه‌قامی مه‌وله‌وی بوو له به‌رده‌می گه‌رماوی قشله‌و خاوه‌نه‌که‌ی (جه‌مال عه‌بدوڵلا) بوو.
- ۶ - کتیبخانه‌ی (کوردستان)، له سالی ۱۹۴۶ز دامه‌زرا له شه‌قامی مه‌وله‌وی له‌سه‌ر پرده‌که، خاوه‌نه‌که‌ی (که‌مالی میرزا که‌ریم) بوو.
- ۷ - کتیبخانه‌ی (گه‌لاویژ)، له سالی ۱۹۵۰ز دامه‌زرا له شه‌قامی مه‌وله‌وی.

نيسٽاش ماوه و خاوهنه‌كه‌ي (ره‌ئوف مه‌عروفه).

۸ - كٽيپخانه‌ي (زي‌وه‌ر)، له سالي ۱۹۵۶ز دامه‌زرا له شه‌قامي مه‌وله‌وي،

نيسٽاش ماوه و خاوهنه‌كه‌ي (محه‌مه‌د عارفه).

۹ - كٽيپخانه‌ي (نازادي)، له سالي ۱۹۵۸ز دامه‌زرا له ناوبازار، خاوهنه‌كه‌ي

(محه‌مه‌د ره‌سول ه‌اوار) بوو.

۱۰ - كٽيپخانه‌ي (خه‌بات)، له سالي ۱۹۵۸ز دامه‌زرا له شه‌قامي كاوه،

خاوهنه‌كه‌ي (به‌كر جاهيد) بوو.

۱۱ - كٽيپخانه‌ي (بيري نوي)، له سالي ۱۹۵۸ز دامه‌زرا له شه‌قامي كاوه

خاوهنه‌كه‌ي (نه‌وزاد نووري) بوو.

۱۲ - مه‌حمود خاكي : [ده‌ستگير] ټم پياوه له سالي
۱۹۴۹ز به‌رده‌وام خه‌ريكي كٽيب و گوټارو روژنامه فروشته.

سه‌رچاوه:

ره‌ئوف مه‌عروف: خاوه‌ني كٽيپخانه‌ي كه‌لاويژ.

(کټیځانه ی بابانه کان)

له کاتیکا که بابانه کان مزگه وتی گه وره یان ئاوا کرده وه کردیان به (مه درسه) و شیخ مه عرووفی نوډی (موده پرسیان بوو) و له ویدا کټیځانه یه کی به نرخی تیابوو. ئه مه ش میری بابان تیا دانابوو جگه له وهش هر کټیځیکان بخویندایه وه دوی ته واو بوونی ئه یان نارد بو ئه م کټیځانه یه، تا وای لی هات بوو به کټیځانه یه کی زور گه ووهو به نرخی. ته نانه ت (ئه حمده پاشای شورشگری) که والی بوو له (یه مه ن)، گه لی کټیځی به نرخی له وی کړی و ناردی بو ئه م کټیځانه یه، به لام به داخه وه ئیستا چند کټیځیکی که م له وانه ماون که موری ئه حمده پاشایان پیوه بوو.

هه تا سالی ۱۹۱۹ز نزیکه ی شه ش هزار کټیځی زور به نرخی له م کټیځانه یه دا کوږو بووه. به لام له دوی کاره ساتی به دیل گرتنی (شیخ مه حموی نه مر) له دهر به ندی بازیان و هاتنی هیزی ئینگلیزه کان بو سله یمانی، هرچی کټیځیک له م کټیځانه یه دا بوو هه موویان هیئاو له حه وشی مزگه وتی گه وره دا سوتاندنیان و دوکله و خوله میشی هه موو ناوچه که ی گرته وهو زور به داخه وه که ئه م گه نجینه یه له کیس چوو، ته نیا نزیکه ی (۴۰۰) کټیځیک مابووه، ئه ویش ئیستا زور به یان له کټیځانه که ی نه وقافی سله یمانیان.

(كتیبخانه‌ی گشتی سله‌یمانی)

کتیبخانه‌ی گشتی سله‌یمانی له سالی ۱۹۴۲ - ۱۹۴۳ز به‌نزیکه‌ی (۵۰۰) کتیپیک و له شوینیکی بچوکا دامه‌زرا ئیستا خانویه‌کی گه‌وره‌ی هه‌یه به‌رامبه‌ر مزگه‌وتی گه‌ورمه‌و هۆلیکی گه‌وره‌ی تیا‌یه و ژماره‌ی کتیپه‌کانی گه‌یشته‌تۆته (۹۴۷۷) کتیپ و گو‌فاره‌کانی زیاتره له (۴۰۰۰) گو‌فارو گه‌لی روژنامه‌و گو‌فاریشی بو‌دی و می‌زو کورسی ریک و پیکی تیا‌یه بو‌ دانیشتن و خویندنه‌وه. هه‌مووکاتی کتیپ ئه‌دری به هه‌موو خوینده‌وارو بی‌جیاوازی به‌مه‌رجی بناسری یان هه‌ویه‌و ده‌فته‌ری نفوسی پی‌بی.

هه‌موو چه‌شنه کتیپیک له کتیبخانه ده‌س ئه‌که‌وی و ئه‌دری به‌مه‌رجی ئاگاداری‌یان بکات.

ئیستا خوینده‌واران زۆر هاتوچۆی کتیبخانه ئه‌که‌ن و هیچ مانگی نیه که پتر له (۲۰۰۰) کتیپ نه‌خویندریته‌وه.

له ماوه‌ی سالی ۱۹۶۰ز دا زیاتره له (۱۸۰۰۰) خوینده‌وار هاتوچۆی کتیبخانه‌ی کردوهو (۷۳۱۴) کتیپیش له‌ناو کتیبخانه‌دا خوینراوه‌ته‌وه، وه (۷۴۱۵) کتیپ براوه بو‌ ده‌روه بو‌ خویندنه‌وه.

کتیبخانه هه‌میشه له خزمه‌ت کردنا‌یه و کردنه‌وه‌شی به‌م جو‌ریه: هه‌مو‌روژیک بو‌ پیاوان و ژنان بی‌جیاوازی و ژنان هۆلی تاییه‌تی‌خوینان هه‌یه:

۱ - به‌یانان له کات ژمی‌ری (۸) تا (۱)

۲ - ئیواران له کات ژمی‌ری (۳) تا (۵)

۳ - روژانی سێ‌شه‌مه‌و جه‌ژنه‌کان کتیبخانه نیه.

۴ - روژانی هه‌ینی ته‌نیا به‌یانان له کات ژمی‌ر (۸) تا (۱)

«کتیبخانه‌ی گشتی».

سه‌رچاوه: روژی نوی ژماره یانزه - ۱ی شو‌بات سالی ۱۹۶۱ز

تێ‌بینی:-

بو‌یه‌که‌م جار له سله‌یمانی کتیبخانه‌ی گشتی له قوتابخانه‌ی زانستی کرایه‌وه نزیکه‌ی (۲۰۰) ژماره‌یه کتیپی تیا‌بو.

«ئەو دەستگاو زاتانەى كە خەلكيان فېرىي خويندەوارىيى كرده»

له گوڤارى هيو

ژماره (۵)

۸ى شوباتى ۱۹۵۸

هەلگىرى چىراي زانستى: خواجە ئەفەنى

ناوئى عەزىز كوردى وەسماناغاي له نەوئى عەلىبانوو له بنەمالەى ناودارى دىي گەلەلەيه كە چ قەلاچولان و چ له سلەيمانى لەپىشتەر پياو بوون لەلاى بابانەكان، وە هەر بە سەرۆكى هاتون تا دواړوژى روژانى بابانەكان. له سالى ۱۸۴۱ز لەدايك بوو له سالى ۱۹۴۲ز لەپاشى (۱۰۱) سال ژيان هەر له سلەيمانى كۆچى دوايى كرده.

خوالىخوشبو له تەمەنى (۷) سالىا خوينەوار بوو لهلاى ماموستا مەلا سەعى گەورە خويندويەتى و (روشديەى مەلەكى) تەواو كرده. له تەمەنى (۱۸) سالىا لەسەر وئەى ماموستاي لەلايەن (كاك ئەحمەدى شىخ) مو پىي فەرموراو بۆ كردنەوئى قوتابخانەيك.

له سالى ۱۸۵۸زدا قوتابخانەيكى كردهو، بەويئەيهكى وا بە قوتابى ئەخويند كە سوودى تەواويان لى وەرئەگرت، وە بوو بەهوى هان دانى هەموو دانىشتوانى شارى سلەيمانى بۆ چوونەبەر خویندن، گەورەو بچوك بەجارى روويان كرده ئەو شويئە پىروژە كە بووبو بە كانگاي زانستى. له چەند سالىكا وائى هات كە كورە ئاغاو كورە كويخاكانى لاديش روويان تىكرد، بەجۆريكى وا خويندەوارى له سلەيمانبا بلابوو وە كە خواجەفەنى توانى هانيان بدا بۆ كردنەوئى قوتابخانەيكى بەرزتر لەلاى خوى كە ميرى بويان بكاتەو.

هەر لەسەر ئەو هان دانە (سەعى پاشاي - سەدرى ئەعزەم) كە خەلكى سلەيمانى بوو دوابەدواي ئەم داواكردنەيان نامەيكى ناردو بۆ خواجەئەفەنى بە توركى، ئەمە كوردیەكەيتى:

(ماموستای بهرپر خواجهفەنی - لە ھەموو دەرەو دیوانیکا چاکەبێژتم، بۆ کردنەوێ قوتابخانەکە خەریکم، نابێ ئەو قوتابخانەیە لە پییت وپێروزی تۆ بێ بەش بێ).

فەریق (تەحسین پاشای والی) کە ھاتە سلەیمانی لە ریزە ی گەڕانی بەناو شارا سەری لە قوتابخانەکە ی خواجهفەنیش دا لە وێنە ی پێ خوێندنی و ریکوپێکی قوتابیەکانی خوشحال بوو لەسەر ئەم پێ خوشبونە ی لەسەر کیسە ی میری قوتابخانەکە ی بۆ رێک خست و کورسی و میزی بۆ دروست کردو بە بەزم و ئاھەنکیکی گەرەو بەفەرەو لە گەڵ ھەموو پیاوێ گەرەو بەریزەکانی سلەیمانی و بەئاوای موسیقای عەسکەری یەو لە بەردەمی قوتابخانەکە یا پێروزی خواجهفەنیان کرد، لەپاشا دوو رێگە ی بۆ خواجهفەنی دانا:

۱ - قوتابخانەکە ی بکا بە رەسمی و بە ناوی (تەحسین) ھو ناوبەری، ئەگەر ئەمەش پەسەند نەکرا.

۲ - لە گەڵیا بچیت بۆ (ئەستەمۆل) لەوێ بیکا بەمەئمووریکی گەرەو زبانی دایە کە بیکا بە (شیخول ئیسلام).

بۆ ئەم دوو خواستە (وہسماناغای) باوکی ماوێ نەداو ھەر لە سلەیمانی چرای زانستی پۆزبەرۆژ لە بروزا بوو، لەو قوتابخانەیە کە (سەعی پاشا) بەناوی (روشدیدی عەسکەری) یەو لە سلەیمانی کردی یەو کرا بە ماموستا و دەرسی تیا ئەوتەو دەرستیکی فەرەنسیتی ئەدا بە قوتابیە پیشکەوتەکان.

خوای خوشبوو لە تەمەنی (۱۸) سالی یەو تا سالی پیش کۆچ کردنی دایە لە پێگەیاندن و پیشخستنی زانستی لە سلەیمانی بێوچان لە کۆشش و ھەول دانا بوو.

■ فوتابخانه‌ی زانستی - ۱۹۲۹

■ گواستنه‌وی نهرمه‌کهی نه‌جمه‌دین مه‌لا بو نه‌زمر ۱۹۷۰/۵/۴

● نه‌جهم‌دین مه‌لا ۱۹۰۲ - ۱۹۶۲

● خواجه نه‌فندی ۱۸۴۱ - ۱۹۴۲

■ مه‌لا کاکه حه‌مه‌ی حاجی

سه‌یغوللا ۱۸۹۰ - ۱۹۶۱

له روژنامه‌ی ژین
ژماره (١٦٦٥)
لایه‌ره (٥)
پینج شه‌موو ٢٢/٢/١٩٦٢ز

(زانایه‌کی نهمر ماموستا مه‌لا کاکه‌حه‌مه)

به‌پینووسی: ماموستا نه‌جمه‌دین مه‌لا

ماموستا مه‌لا کاکه‌حه‌مه کوردی (حاجی سه‌یفوللا) له بنه‌ماله‌یه‌کی زانیاری‌یه له سالی ١٨٨٤ز هاتوته دنیاوه. خاوه‌نی سه‌رگوزه‌شته ده‌ستی له دنیا هه‌لگرتبو، هه‌موو ژانی خوی بو‌ری زانیاری ته‌رخان کردبو، شاری به‌جی‌هیشتبوو له دیه‌اته‌کانا به هه‌زاران خوینه‌واری پی‌گه‌یاند. جگه له‌وه‌ش ئه‌م کتییانه‌ی له عه‌ره‌بی‌یه‌وه کردوه به کوردی.

١ - ته‌فسیری قورئان هه‌ر سیی جزمه‌که‌ی به‌کورتی.

٢ - مینه‌جی نه‌وه‌وی به تحقیقاتی ئیبنو‌وحه‌جه‌روه.

٣ - وه‌زع.

٤ - ئیستیعاره.

٥ - له‌عیلمی مه‌نتیقا ئیساغوجی.

٦ - ته‌هزیبول که‌لام وته‌شریحول ئه‌فلاک.

٧ - قه‌واعیدی کوردی.

٨ - که‌لی کتییی مه‌که‌تبی به‌کوردی داناوه وه‌کوو: میژوو، ژماره، ته‌ندروستی، هه‌نده‌سه.

٩ - هه‌ندی له قانونه‌کانی عیراق

ئه‌م بیاوه زانایه‌ پوژی (١٠)ی مایسی سالی ١٩٦١ز کوچی دوایی کردوه له گردی سه‌یوان نیژرا. ئیستاش جه‌لال به جه‌ماله‌وه له‌سه‌ر ری‌ی ئه‌و ئه‌روڤ.

(قوتابخانه‌ی زانستی کوردان)

روژنامه‌ی ژین

ژماره ۱۵۷۹ دووشهممه

۱۹۶۰/۱۲/۲۶

دامه‌زrandنی زانستی

[لای من به‌خوینده‌واری‌یه ئا خوینده‌واری‌یه هەر میلله‌تێ که فه‌ننی نه‌بی ده‌ردی کاری‌یه] له‌به‌رئه‌وه روڵه دلسۆزه‌کان چاکی مه‌ردانه‌یان ئی هه‌لمائی و که‌وتنه‌ خو، له‌ سائی ۱۹۲۶ زدا له‌ شاری سه‌لیمانی دا‌یه‌که‌م کوومه‌لیکی ئاشکرا به‌ ناوی (کوومه‌لی زانستی)‌یه‌وه پێک هاتوه، ده‌سته‌ی دامه‌زrاندنی ئه‌و کوومه‌له‌ له‌ (ره‌فیه‌فه‌ندی فایه‌ق به‌گی مارف به‌گ و ره‌مزی ئه‌فندی فه‌تاح). ده‌سته‌ی دامه‌زrاندنی ئه‌و کوومه‌له‌ له‌ نیسانی سائی ۱۹۲۶ زدا له‌ بینای به‌له‌دییه‌ی سه‌لیمانی گر‌دبوونه‌وه‌و ده‌سته‌ی به‌رپۆه‌به‌ری کوومه‌لی زانستیان هه‌لبژارد که‌ بریتی‌بوون له‌م زاتانه‌ (ئه‌حمه‌د به‌گی توفیق به‌گ که‌ موته‌سه‌ره‌ری سه‌لیمانی بوو کرا به‌ سه‌روکی کوومه‌ل و جه‌مال بابان که‌ حاکی مونه‌ره‌یدی سه‌لیمانی بوو کرا به‌ نائبی سه‌روکی کومه‌ل و پیره‌مێرد کرا به‌ باوه‌رپێکراو و سه‌کرته‌رو فایه‌ق به‌گی مارف به‌گ کرا به‌ محاسب و شیخ مسته‌فا قه‌ره‌داخی که‌ قازی سه‌لیمانی بوو له‌گه‌ل ره‌مزی فه‌تاح و غه‌فووراغاو حه‌مه‌ی ئه‌وره‌حماناغاو عیزه‌ت به‌گی وه‌سمان پاشا کران به‌ ئه‌ندام.

ئەحمەد بەگى تۇفيق بەگ كە سەرۆكى كۆمەلەكە بوو ھەولايكى زۆرى دا بۆ
سەرگرتنى كاروبارى ئەو كۆمەلە، (ھەپسەخانى نەقىببىش) توانى لقيك بكا تەو
بۆ ئافرىتان.

لە پيەك ھىنانى زانستى يەو ە تا شەرى بەردەركى سەرا كە لە ۶ى ئەيلوولى
۱۹۳۰زدا پووى دا گەلى ئال وگۆر بەسەر دەستەى بەرپۆەبەرا ھات، تا لە شەشى
ئەيلوولا زانستى داخرا.

لە سالى ۱۹۳۲زدا كە ئەحمەد بەگى تۇفيق بەگ كرايەو ە بە مۆتەسەرىفى
سلەيمانى، سەرلەنووى ھەول و تەقەلايەكى زۆرى دا تا توانى قوتابخانەى
زانستى - كۆمەلى زانستى - پيەك بەينىتەو ەو ئەم جارە دەستەى
بەرپۆەبەرى زانستى برىتى بوو لە:

(ئەحمەد بەگى تۇفيق بەگ سەرۆك و يەكتابەگ كە سەرۆكى شارەوانى بوو
لە گەل پىرمەيدو رەشىد زەكى - رەشىد كابان - و كەرىمى سەعى بەگ «زانستى»
دواى ئەو ەى بۆجارى دووم ئەحمەد بەگ لە سلەيمانى گويىزايەو ە ئىتر پىرمەيد
كرا بە سەرۆكى كۆمەل، كۆمەلىكى زانستى ھەرچەندە كۆمەلىكى زانستى بو بەلام
لە راستيا گەرەترىن قوتابخانەيەك بوو بۆ پيەگەياندى دەستەيەكى تازەى
نىشتمان پەرور، وە كاريكى بەھيزى كرده سەر بوژانەو ەو جوولاندنى ھيزى
نەتەوايەتى لەناو گەلى كوردا.

كاربە دەستانى مىرى ئەوسا زۆر سلىان لەم كۆمەلە ئەكرد، بە ھيچ جورى
دەستى يارمەتيان بۆ دريژ نەئەكرد، (قوتابخانەى زانستى) كە پيوستى بە پارە
بوو. بۆ جى بەجى كردنى كاروبارى خەلكى سلەيمانى بۆ ئامادەكردنى ئەو
پيوستيانە دريغيان نەكرد، ئەو گەنجە تازەپيەگىشتوانەش كە بۆ خويندن
چووبوونە بەغاو گەر ابوونەو ە بە گيانىكى پاك و ھەستىكى زۆر بەرزەو ە، ھەموو
خويان تەرخان كرددبوو بۆ دەرس و لە قوتابخانەى زانستى دا بە بى پارە.

(قوتابخانه‌ی زانستی خزمهت کردنی زانستی و جه‌ژنی نه‌ورۆن، دئی پاک و زبانی پاک و کردموه‌ی چاک)

- قوتابیانی زانستی و شه‌شی ئه‌یلوول -

دانشتوانی سه‌یمانی ئه‌وکاته‌یه‌کجار که‌م درامه‌ت بوون، ئه‌و قوتابیانه‌ی که‌ له‌ زانستیا ئه‌یانخویند زوربه‌یان کاسبکارو کریکارو که‌م ده‌س بوون، به‌لام یه‌کجار به‌په‌روش بوون بو‌فیربوون و خوینده‌واری، زوربه‌ی ئه‌وانه‌ی که‌ جاران به‌ شه‌ره‌که‌ره‌ک و شه‌ره‌ قوچه‌قانی و گه‌روکی‌یه‌وه‌ خه‌ریک بوون، به‌ه‌وی قوتابخانه‌ی زانستی‌یه‌وه‌ وازیان له‌ هه‌موو هی‌ناو ملیان نا بو‌خویندن و نووسین. له‌بیرم یه‌ منال بووم ئی‌واران تا‌قم تا‌قم ده‌فته‌رو کتیبیان له‌ بن ده‌سا بوو روویان ئه‌کرده‌ زانستی، منیش جاروبار له‌ ده‌رگای قوتابخانه‌که‌وه‌ ته‌ماشام ئه‌کردن که‌ چۆن له‌ حه‌وشه‌ی قوتابخانه‌که‌دا تا‌قم تا‌قم ئه‌وه‌ستان جاروبار پیره‌مێرد یادئه‌که‌مه‌وه‌ به‌ خو‌ی و گو‌چانه‌که‌یه‌وه‌ له‌ناو ئه‌و قوتابیانه‌دا ئه‌وه‌ستاو شانی هه‌ل ئه‌ته‌کانوو گو‌ی‌ی شل ئه‌کرد بو‌ ئه‌و وتارو شیعرانه‌ی که‌ قوتابیakan ئه‌یان وت... له‌ سه‌ره‌تاوه‌ به‌ سه‌رووده‌ تاییه‌تی‌یه‌کی ماموستا شاکی‌ر فه‌تاح ده‌ستی‌پێ‌ئه‌کرد. که‌ قوتابی‌ه‌کان ده‌نگیان

به‌رزئه‌کرده‌وه‌ ئه‌گه‌یشه‌ که‌شکه‌لانی فه‌له‌ک، من به‌و منالیه‌وه‌ مووچه‌که‌م پیا ئه‌هاتو هه‌ردوو چاوم فرمیسکی شادی لی ئه‌تکایه‌ خواری:

وا وه‌رن وا وه‌رن کو‌مه‌لی لاوان
یه‌که‌ گرین پێش بخه‌ین زانستیمان

زانستی جیگهی عیلم و عیرفانه
شوینی سهر به ززی قهومی کوردانه
وا وهرن لاوهکان یهك گرین
زانستی راگرین

ئیمه و لاوی هه موو میلیه تی سهر زمین
هه ول ئه دهین بو بلا و کردنه وهی زانین
بویه وا گه وهرن و به رزن و دووربین
ئیمه پاش که وتووی دهستی نه زانین
وا وهرن لاوهکان یهك گرین

زانستی راگرین.
یاریده ی لاو نه بی، هه له تی لاو نه بی
هه ول و کوششمان شه و له گه ل روژ نه بی
بو بلند کردنه وهی زانستی کوردان
ناگرین ناگرین جیگه مان ون کهین نیشتمان
وا وهرن لاوهکان یهك گرین
زانستی راگرین.

زانستی هه موو سالی له به هارا، به تاییه تی له روژی (نه وروژا) سهرانیکیان ئه کردو
ناگری نه وروژ ئه کرایه وه، کو مه ل کو مه ل پرویان ئه کرده دهشت بو یاد کردنه وهی رو له ی
چه کوش وهشی نی... یادی کاوه ی ئاسنگه ر، سهر پان که ره وه ی زوحاکی نمونه ی
خوین مژو زورداری کوردیان ئه کرده وه:

(یادکه ن برادر یادکه ن یادی کاوه ی ئاسنگه ر)

(سهر ری و شوینی بگرن تاکوو وهتن بیته دهر)

ئه مه ئه و تاکه دیره یه که له بیرم ماوه له و سرووده نیشتمانیه ی که شاگردانی ئه وسای
زانستی به دهم روینی سهران و نه وروژه وه ئه یان وت، سرووده به رزو ته قه دومیه که ی
خوالی خوشبو (عه بدول واحد نووری) یه کێ بوو له و سروودانه ی که قوتابیانی زانستی
ئه یان وت له و کو بوونه وهیه دا که له پیش دابهش بوون به سهر پو له کانا ئه وترا:

راپلەكەين و وريا بوين
 راپەرين و هوشيار بوين
 بەرگی جەھالەتمان دران
 تا بە جاھیلی نەمرين
 ئەژين، ئەژين، ئيمەش وەك عالەم ئەژين
 ژيانىكى شيرانە، وەتەن ئەكەين بە لانە
 ئەپپاريزين لە ميكروپ، لە ميكروپ و بيگانه
 نەژى، نەژى، دەردى جەھالەت نەژى
 نەژى، نەژى، دەردى عەتالەت نەژى

زانستى ژمارەى پۆلەكانى گەيشتبوھ پۆلى شەشەم و شەھادەكەى بە شەھادەى پۆلى
 شەش ئەژمىرا، ھەركەسى كە زانستى تەواو بکردايە شەھادەىكەى ئەدرایە كە
 لىئى نوسرابوو:

(كۆمەلى زانستى كوردان، لەخوارىەو نوسرابوو دلى پاك زبانی پاك و كردوھى چاك).
 كە وەكو ماموستا شاكير فەتاح ئەلى ئەم دروشمە لە ئاينى زەردەشتىيەو وەرگىرابوو.
 ژمارەى قوتابيانى زانستى گەيشتبوھ (۲۵۰) كەس، وە لەبەر بىجگەبى ناچار
 ئەبوون دەستيان ئەنا بە رووى زۆر كەسەو، تەنانەت جوولەكەكانى ئەوساى سلەيمانى
 ژمارەىكەى زۆريان لە زانستى ئەيانخويند.

قوتابيانى ئەم قوتابخانەى بەشى زۆريان لە شەرى شەشى ئەيلوولا ئەبوون بە
 پيشمەرگەو سنگيان ئەنا بەگوللەو...

جوولانەوھى ھىزى نەتەوايەتى گەيشتبوھ رادەيەك بە ھىچ جوړى جوړى دانەئەمردەوھ.
 پرۆگرامى خویندن لە زانستىدا نەختى دەسكارى كرابوو لەچاو قوتابخانەكانى تری
 میرىيا، كوردی، حساب، مەعاريفى عامە، چەند جارێكىش دەرسى ئینگلیزى ئەخوینرا،
 شەوانى شەموان لە ھەموو ھەفتەىكە تەرخان كرابوو بو شیعرو خیتابەو گالئەوگەپ و
 پیکەنین و بەزم و پەزم، وە یارى دومبەلەو شە وەدانەكراو ماموستاكان ھەولیان ئەدا كە
 شاگردەكان فیژى شەرم و تەریق نەبوونەو ببن، كەم رووبى و شەرم كردن كە وەرەترين
 كۆسپێكە لەرپى قوتابيانى زانستيا لە سەرەتادا، بەلام لەدوايى وایان لى ھات ھەموو

پروویان کرایه و هو شاعیرو خه تیبيان ئی هه لکه وت... زۆر باشم له بیره که (بهنگینه) ئه هاته دهره و هو شیعره کانی خۆی بو ئه خویندوه ههروه ها (حاجی عه لی ماستاو) یش له و قوتابیان ه بوو که ئه هاته دهره و هو قسه ی ئه کرد.

چهند جاری له سه ر شانۆی زانستی چهند چیرۆکیکی ناو کورده واری پیشکesh کراوه وهک (مه م وزین، مه حمواغای شیوه که ل) و که ئی چیرۆکی تر.

بۆیه ئه م جاره کتیبخانه ی گشتی له قوتابخانه ی زانستیا کرایه وه چونکه (۲۰۰) ژماره یه کتیبی تیا بوو، ههروه ها پیشانگه یه کیش (مه عه رهن) له ئیشی ده سی شاگردانی قوتابخانه که پێک هاتبوو که بریتی بوو له دارتاشی و چه خماخ سازی و بهرگ دروویو ئاسنگه ری، ئه و شتانه ی له و پیشانگه یه دا دانرابوو هه مووی له لایه ن هاوولاتی هه کانه وه کهران.

به لام له سالی ۱۹۳۶ ز به دواوه ورده ورده دهرامه تی زانستی هاته کزی و پاره ی ئی برا و له سالی ۱۹۳۸ ز دا ئیجازه ی زانستی له غو کرایه و هو قوتابخانه ی زانستی خرایه سه ر قوتابخانه کانی میری، به م پێیه لاپه ره کانی میژووی تیکۆشانی که لی کوردیش هه لدرایه وه.

جگه له وه ی له روژنامه ی (ژین) دا ئه م باسه بلا و کراوه ته وه خوشمان توانیمان که لێک شتی تر دهرباره ی ئه م باسه کو بکه ی نه وه زیاتر روونی که ی نه وه، ئه ویش به هو ی په یوهندی کردن به وخه لکه وه که ئاگاداری یان هه یه و یاخو یان ئیشیان تیا کردوه، و لێره دا پیشکesh ئیوه ی خوشه ویستی ئه که ی ن.

نیشته جی بوونی قوتابخانه ی زانستی که له سالی ۱۹۲۶ ز دا بوو له مالی (جه میل به گی بابان) بوو که باوکی (تایه ر به که) بو ماوه ی سالی له ویدا بوو، دوا ی ئه وه (توفیق قه زان) کری و کردی به م بینایه ی که ئیستاپنی ئه لیت (قه سه رکه ی توفیق قه زان). دوا ی ئه م ساله گو یزرایه وه بو مالی (مه لا حه کیم) له که ره کی سابو نه کهران. له سالی ۱۹۳۵ ز دا قوتابیانی زانستی شانۆیی یه کیان پیشکesh کرد له ژیر ناوی (شیرۆ نازمه نین) وه پاره که ی کرا به چوار ژوور له شوینی قوتابخانه ی ئیستای گو یژه ی کوران وه ئه م قوتابخانه ی زانستی یه که له سالی ۱۹۳۸ ز دا ئیجازه ی ئی سه نه رایه وه له لایه ن میری یه وه خرایه سه قوتابخانه کانی تری میری

وه له دواييدا بوو به قوتابخانه‌ی سانه‌وی شه‌وی.

ماموستاګانی قوتابخانه‌ی زانستی هه‌موویان به‌بی‌پاره دهرسیان ئه‌وته‌وه، وه

له یه‌ګه‌م جارا سی پۆلی ئی کراوته‌وه.

له سه‌ره‌تای دامه‌زرانیا ئه‌وانه‌ی دهرسیان ئه‌وته‌وه ئه‌م زاتانه بوون:

۱ - به‌رئز سه‌عی قه‌زاز دهرسی ئینگلیزی وتوته‌وه

۲ - به‌رئز ئه‌حمه‌دی عه‌زیزاغا دهرسی کوردی وتوته‌وه

۳ - به‌رئز فوئاد ره‌شید به‌کر دهرسی عه‌ره‌بی وتوته‌وه

۴ - پاش ماوه‌یه‌ک (که‌ریم به‌ګی سه‌عی به‌ګی سه‌لیمان به‌ګ) که ناسراوه به

(که‌ریم به‌ګی زانستی) بووه به به‌رئوه‌به‌رو خوشی هه‌ر دهرسی وتوته‌وه، دوا‌ی

ماوه‌یی‌تر ئه‌م ماموستایانه‌ش دهرسیان وتوته‌وه:

۵ - به‌رئز سه‌لح قه‌فتان

۶ - به‌رئز ره‌فیع حیلمی

۷ - به‌رئز مه‌لا سه‌عی کابان

۸ - به‌رئز عه‌بدول واحید نووری

۹ - به‌رئز فایه‌ق بیکه‌س

۱۰ - به‌رئز عه‌بدوللا ګوران

۱۱ - به‌رئز نووری حاجی سه‌لح‌اغا

۱۲ - به‌رئز سه‌سته‌فا سه‌ائیب

۱۳ - به‌رئز نووری شیخ سه‌لح

۱۴ - به‌رئز مه‌لا سه‌دیق

۱۵ - به‌رئز سه‌عی که‌ریمی سه‌عی ئه‌حمه‌د

۱۶ - به‌رئز فایه‌ق زیوه‌ر

۱۷ - به‌رئز ره‌شید که‌ریم

۱۸ - به‌رئز خه‌سه‌ره‌وی حاجیاغا

۱۹ - به‌رئز حه‌مه‌پاشای عه‌بدوللا ناجی

۲۰ - به‌رئز فه‌همی قه‌فتان

۲۱ - به‌رئز ره‌وفی ئه‌حمه‌د ئه‌فه‌نی

- ۲۲ - بهرپز به هجتهی عهونی ئەفهنی .
 ۲۳ - بهرپز عەزیزی میرزا سەڵح
 ۲۴ - بهرپز شیخ حەسەنی شیخ حەمە مەرف
 ۲۵ - بهرپز شیخ ئەبوبەکری شیخ جەلال (هەوری)
 ۲۶ - بهرپز غەنی ئەفهنی شالی
 ۲۷ - بهرپز عەبدول قادر حیشمەت

دوای کەریم بەگی زانستی مامۆستا شیخ ئەبوبەکری شیخ جەلال (هەوری) بوو بە بهرپۆه بەری قوتابخانەکە و جگە لەو مامۆستایانەی ناومان بردن چەند مامۆستایەکی تریش دەرسیان وتووەتووە.

هەروەها لقی زانستی بو ئافەرەتانیشت کرایەووە لە سالی (۱۹۲۹ - ۱۹۳۰) دا بو فیکردنی حیساب و کوردی ئەمەش سالیکی خایاندو شەری بەردەرکی سەرای بەسەر اهاتو داخرا.

هەروەها شوینەکەی بەرامبەری مالی شیخ قادری حەفید کە ئەوسا ئەرزە بوە خوالی خوشبو (حەپسەخانی نەقیب) بەخشی لە پێناوی ئەم مەبەستەدا وە لە لایەن میری یەووە کرا بە قوتابخانەی کچان، وە کە لقی زانستی کراوەتووە (۵۰) پەنجا قوتابیەک بوون وە لەو قوتابیانه (حەپسەخانی نەقیب و حەلاوێ خانی خیزانی قوتابیەک بوون وە لەو قوتابیانه [حەپسەخانی نەقیب و حەلاوێ خانی خیزانی رەمزی فەتاح و تەمینه خانی خیرانی

عەفووراغاو پیرۆز خانی خیزانی فایەق بەگی مەرف بەگ و مەلیحەخانی خیزانی ئەورەحمان جادرو ناھیدەخانی خیزانی سەڵح سەعی و کامیلەخانی خیزانی عیزەتی تەل و زەکی خانی خیزانی شیخ نووری شیخ سەڵح بوون).

(ماموستا نهجمهدين مهلا)

ماموستای دلسۆزی کورد نهجمهدين مهلا کۆری مهلا ئیبراهیم که لهکاتی دروست بوونی شاری سلهیمانی و گهشدارى فرمان رهوایی بابانییهکان لهسه ر خواستی (ئیبراهیم پاشا) باپیره گهری له قهلاچوانه وه هاتۆته سلهیمانی و بووه به ماموستا له مزگهوتیکا.

لهپاش جی گیربوونی ئەم بنه مالهیه له سلهیمانی له سالی (۱۹۰۲ز) یا نهجمهدين مهلا له شاری سلهیمانی له دایک بووه وه ماموستا نهجمهدين هیشتا منال ئەبی (ریشانه وه که) داهاتوه وه بوته هوێ مردنی زیاتر له ههزاره های رهش و پووی ئەم ناوچهیه، سه ره پای دهر به دهر بوونی دانیش توان به رهو دیهاتهکان، هر ئەمهش بوته هوێ ئەوهی که مهلا غهفووری باوکی به خوێ و خاوخیزانه وه بچیته دبی (رهشهکانی).

خویندنی له لای (حاجی مسته فای قازی) و له لای باوکی و پاشان له سلهیمانی له قوتابخانهی (ئه عه دایه ی مه له کی) و به پله ی یه که م دهرچه وه.

شایانی باس ئەوهیه ماموستا نهجمهدين مهلا هه موو ژیا نی پرئه شکه نه جو کاره ساتی جگه رپر بوه، هه رچه نده ماوه یه کی زۆر که م مووچه خوړی ده ولته بووه له (رانیه) به لام هه زی له ژیا نی مووچه خوړی نه کردوه، بۆیه ماوه یه بی ئیش بووه وه ماوه یه کیش به نووکی پاچ و خا که ناز ته مه نی هه رزه کاری بردۆته سه ر، ماوه یه کیش دهر به دهر بوه له شاری (حه له ب) و ناچار بووه به پا قلا وه فروشی خوێ ژیا نده وه.

له زمانى هېرشى توركه عوسمانيه كانا (عبدال مهجيدى) برأى كه زور زاناو زيرك بووه، توركه كان گرتويانه و پوهانه شارى جهلب يان كړدوه، هر به وداخه له سالى (۱۳۳۳) ى كوچى باوكيان سهرى نايه وه، هم برايه شى له شهرى جيهانى يه كه ما براوه بو سهر به يك به سهر بازيو له (نهر زروم) شههيد كراوه.

هر وها (على) برأى ماموستا نه جمه دين مه لا كاتى خوى له سهر پوود او يكي كوشتن چوه بو نيران و هر له وى كوچى دوايى كړدوه. برايه كي تريشى بوه ناوى (حه مه بچكول) بووه نه ویش له شارى سله يمانى كوچى دوايى كړدوه.

ماموستاى خيزنه ديو هه زى له ژيانى مه لايه تى نه كړدوه وه زور بهى ژيانى خوى به دهرس و تنه ووه له قوتا بخانه كه يا بردو ته سهر، وه سهارت به ژن هيئانى، هه نديك نه لين كه گوايه ژنى نه هيئاوه، به لكه شيان نه و ميه كه گوايه له دهرس نووسه كانى خويا ناوى نه ميه نه هيئاوه، به لام له راستيا ژنى هيئاوه ژنه كهى ناوى (فاتمه خان) بووه، وه كچيكى لى بووه به لام هم كچه ته مهنى كورت بووه كوچى دوايى كړدوه. هر دواى هم ماموستا به ماوميه كي كه دمستى له خيزانه كهى هه لگرتو و لى جيا بوته وه.

ماموستا هميشه خهريكى بوو ژانده وهى نه دمه كه مان بووه وه چراى پوښن بيري و زانيارى به رز كړدو ته وه له پيناوى سوو دى گشتى يا وه ژيانى خوى ته رخا ن كړدوه بو پوښن بيري و زانيارى و شه و نخوونى كيشاوه به ديار پوښن كړدنه وهى نه و دهرس نووسانهى كه دمستى كه و تو و بوى گه راوه هم شارو نه و شارو هم دى و نه و دى بوته وهى به رچاوى خوينده وارانى خا.

ماموستا خا و نهى (۹۰) چيروكه كه له به شى منالانا داي نا بوون وه به هه ستيكى ناسك و به شيوازيكى پوهان نه يخسته بابته گوى ناگردان و منالانى له خوى كوته كړدو موو چيروكه ناو داره كانى كورده واريمانى بو نه گيرانه وه.

هر وها نابى له بيرمان بچى كه ماوميه كي زور خره متيكى به دل و به گيانى رور نامه ي (ژين) كړد به شيعرو چيروك و مه تل.

ماموستا نه جمه دين مه لا دواى نه وه نزيكه ي (۶۵۰۰) شهش هه زارو

پینچ سەد نەخویندەواری فیری خویندەواری کردووە، سەدەها خەلکی تری فیری ئەو زمانانە کردووە کە خۆی ئەیزانی وەک فارسی و عەرەبی، وە نزیکەی (۲۰۰۰) دووھەزار شیعری شاعیری کوردی کوکردووە بە قەڵەمە رەنگینەکەی کە ئیستا بوونەتە مایەی شانازی، وە لە کتییخانەکەی خویا کە ناوی نابوو (کەشتی نوح) کە ئەویش بریتی بوو لە دوو دوکانی تاریکی نووتە بەرامبەر بە تۆنەکەی گەرماوی موفتی بەوشیوەیە کوچی دوازی کرد کە هەموومان ئەیزانین و پاش چەند رۆژی پێزانرا ئەویش بەهۆی کریکارانی رۆژنامەی (ژین) مە کە عەودالی ون بوونی ماموستا بوون ئەمەش لە مانگی چواری سالی ۱۹۶۲ زیابوو، وە ئەو بوو لە گردی سەیان نێژرا بەلام لەسەر وەسیەتی خۆی گویزرایەو بو شاخی ئەزمەر. بەلام لەکاتی کوچ کردنیا نەتوانرا وەسیەتەکەی بەجی بهێنرێ لەبەر هەندێ هۆی پرتەنگ وچەلمە لەو کاتدا. هەر بەم بۆنەیەو بەرێز (قادر برسی شاعیر) لە رۆژنامەی (ژین) ژمارە (۱۶۷۷) ی سالی ۱۹۶۲ ی ز بە شیعریکی زۆر جوان هەستی خۆی دەربریوە بەرامبەر بە بەجی نەهێنانی وەسیەتەکەی و ئەلی:

کوا کەشتی نوح و کەشتیەوانەکەی؟ لایلام دایە

ئاخۆ ناسۆری وەسیەت نامەکەی لە دلمانایە؟

ئەویوت نەک بمرم لەناکاوە پەر لە لاکوڵانی

بە زوورناو دەهۆل بمبەنە ئەزمەر با شار بزانی

لەوی بمنیژن بەرزو دیارە ئەروانیته شار

هەر وەک (پیرەمێد) لای (مامەیارە) بەهارەو بەهار

با مەزارەکم بێتە سەیرانگا کە سەیرانتان کرد

ئاگر لای منیش کلپ و هووڕ بکا کە نەورۆژتان کرد

ئاخری بێ ئاوات سەری نایەو ... هینرایە (سەیان)

ئوبالی وەسیەت وەک خۆی مایەو ... بە ملی هەموان

بەلام بێ گومان وەسیەتەکەی ماموستا هاتەدی لەکاتی وەرگرتنی بەیان نامەکەی (۱۱) ی ئازاری سالی ۱۹۷۰ ی لەسەر خواستی خۆی لە گردی

(سه‌یوان) موه به‌رمو (ئه‌زمې) له بیره‌وه‌ری‌یه‌کی زوړ گه‌ورمو جوانا به‌رې‌خرا به‌رمو (ئه‌زمې)، وه بویه‌ چه‌زی له‌وه بوو که (ئه‌زمې) بېټه‌ ئارامگه‌و جی‌گای بو‌ئه‌وه‌ی هه‌میشه‌ چاوی له‌ کاژاوی گه‌ردن که‌شی (پیره‌مه‌گروون) و (سوورکیو) و مه‌رزی (بابان) و (قه‌لاچوالان) و (ئالان) و سه‌لیمانی قاره‌مان و (شاره‌زووری) به‌ه‌ارته‌رو (هه‌ورامانی) به‌هه‌شت بې.

سه‌رچاوه:

- ۱ - روژنامه‌ی (ژین).
- ۲ - نامیلکه‌ی (بو‌تان ئه‌گېرمه‌وه) له‌ ئاماده‌کردنی (به‌یاد عه‌بدول قادر).
- ۳ - خزمه‌کانی ماموستا نه‌جمه‌دین مه‌لا.

تې‌ببینی:

له‌ سه‌رچاوه‌کانا دیاری‌کړابوو که‌ گوايه‌ ماموستا نه‌جمه‌دین مه‌لا له‌ سالی (۱۸۹۸) ز له‌دایک بو‌وه‌ به‌لام هه‌ندی ده‌سنووسی خو‌یمان ده‌س که‌وت که‌ ئه‌لی (من له‌ سالی ۱۳۲۰ ی کوچی له‌دایک بووم که‌ ئه‌کاته‌ سالی (۱۹۰۲) ى‌ز.

هه‌لبه‌ستی مه‌لا سمالیل بو‌ گواستنه‌وه‌ی ته‌رمی مه‌لا نجم‌الدین بو‌ ئه‌زمې

مه‌لا نجم‌الدین کوردی حقیقی
خو‌ تو له‌گه‌ل من گه‌لیک ره‌فیقی

بو‌چ به‌جیت هی‌شتم به‌ تا‌قو ته‌نیا
تاریک بوو له‌ من رووناکی دنیا

مه‌لا نجم‌الدین ئه‌ستیره‌ی باوهر
دل‌م قولپ ئه‌دا وینه‌ی سه‌ماوهر

يەزداڭ جىتەخشى تۆ بە پىغەمبەر
زەحمەتتە نەبىت لە رۆژى مەحشەر

بەراستى تۆ بووى نىشتىمان پەرور
شاعىرى مەشھور ئوستادى سەرور

زۆرت نەجات دا بە خویندەوارى
لەناو كورداندا ۈك رۆژى ديارى

لەسەر ۈمىيەتتە برايتە ئەزىر
نەجات بوون كوردان لە كۈشتىنوبىر

مەلا سەمەيل، سەكالا نووس

۱۹۷۰

* * *

(جهمعیه‌تی کوردستان)

له کاتیڤا هه‌والی کوردستانی عێراق به‌م جۆره‌ بوو (مسته‌فا پاشا) یاموڵکی له (ئه‌سته‌موول) گه‌رابوه‌وه‌، به‌ینی‌بوو له‌ سه‌لیمانی بوو. وه‌کو ئه‌یوت له‌ لایه‌که‌وه‌ بو‌ به‌ریه‌ست دانه‌وه‌ی - پرۆپاگاندە‌ی - تورك و پاراستنی سلیمانی له‌ هه‌له‌تی (ئۆزده‌میر)، له‌ لایه‌کی تریشه‌وه‌ بو‌ تازمه‌کردنه‌وه‌ی گیانی نیشتمانی و هوشی میلی کورد واته‌ به‌ بیرى دانانی پێی ته‌قه‌لایه‌کی تازه‌ بو‌ دامه‌زرانه‌وه‌ی کوردستانی سه‌ریه‌خۆ، پێویست به‌ رێخستنی (کۆمه‌له‌یه‌کی کوردی هه‌بوو).

ئه‌م باسه‌ زوو که‌وته‌ سه‌رزبان. ئینجا (مسته‌فاپاشا) له‌ حکومه‌تی سیاسى سه‌لیمانی ئیزنی وه‌رگرت و له‌ (٢١ی ته‌مووزی ساڵی ١٩٢٢ز) پاش نویژی جومعه‌ له‌ مزگه‌وتی (نالی) واته‌ مزگه‌وتی (سه‌ی‌حه‌سه‌نی موختی) یا خه‌لکیکی زۆر کۆبوونه‌وه‌و دهمبارهی ئه‌م مه‌به‌سه‌ (مسته‌فا پاشا) وتاریکی دوورودریژی کوردی خۆینده‌وه‌ دواى ئه‌مه‌ به‌ هه‌لبژاردنی نه‌ینی ئه‌ندامه‌کانی دامه‌زرینه‌ری کۆمه‌له‌ هه‌لبژێران که‌ ناوه‌کانیان به‌پێی ژماره‌ی دهنگه‌کان به‌ریزه‌وه‌ ئه‌مانه‌بوون:

- ١ - به‌ریز مامۆستا ره‌فیع حیلمی - نووسه‌ری ئه‌م یادداشته‌.
- ٢ - به‌ریز ئه‌حمده‌ به‌گی توفیق به‌گ - دواى بوو به‌ موته‌سه‌ریفی سه‌لیمانی.
- ٣ - به‌ریز فایه‌ق به‌گی مارف به‌گ - له‌ خزمانی سه‌عی پاشای باوکی شه‌ریف پاشا.

۴ - به‌رئیز شیخ علی سهرکار - خالی به‌رئیز خه‌پسه‌خانی نه‌قیب.

۵ - به‌رئیز شیخ محهمه‌دی گولانی - له عالمه‌کافی سله‌یمانی.

۶ - به‌رئیز سالح ئه‌فه‌نی قه‌فتان - له تاقمی بازرگانی سله‌یمانی و زابتانی ده‌وری عوسمانی، به‌ینیک له ئه‌عدادی ماموستای ته‌ئریخ بوو.

۷ - به‌رئیز صدیق ئه‌فه‌نی عه‌له‌که - له عیسایی‌یه کوردیه‌کان و بازرگانه ناوداره‌کانی سله‌یمانی و برازای (که‌ریمی عه‌له‌که) یه که له حکومه‌تی (شیخ مه‌حمودا) ره‌ئیس وه‌یا وه‌زیری مالی یه بوو.

مسته‌فا پاشا خوی که دامه‌زینیه‌ری کۆمه‌له بوو کرا به ره‌ئیس و کۆمه‌له‌ش ناوئرا (جه‌معیه‌تی کوردستان). له‌گه‌ل ئیزنی دامه‌زوانی کۆمه‌له‌دا، به ناوی کۆمه‌له‌وه ئیزنی بلاوکردنه‌وه‌ی (رۆژنامه) یه‌کیشی وه‌رگرتبوو. (مسته‌فا پاشا) ده‌رباره‌ی ئه‌وه که بووم به ئه‌ندامی (جه‌معیه‌تی کوردستان) به ئیمزای خوی و به میژووی (۲۲) ی جولای (ته‌موز) واته دواي کۆبوونه‌وه‌که‌ی مزگه‌وتی (سه‌ی‌حه‌سه‌ن) به رۆژی نامه‌یه‌کی بۆ ناردم. ئه‌و نامه‌یه تائیس‌تا له‌لام ماوه‌ته‌وه‌و له‌ناو نووسراوه‌کانی ئه‌و ده‌وره‌دا هه‌لم گرتوه.

بۆ یه‌که‌م جار له مالی (مسته‌فا پاشا) کۆبوینه‌وه. له‌ناو بریاره‌کانی‌ترا بریاری ئه‌وش درا که رۆژنامه‌که‌مان به سێ زبان (کوردی و فارسی و تورکی) بنووسرێ و ژماره‌ی یه‌که‌می (بانگی کوردستان) له (۲) ی ئاغستوزی سالی (۱۹۲۲) ز بلاوکرایه‌وه. (من نووسه‌ری یادداشت) به‌لای نووسینی به‌شیکی کوردی و فارسی‌یه‌وه به‌تایبه‌تی سه‌رپاکی نووسینه‌کانی به‌شی تورکیشم خرابوه ئه‌ستۆ.

سه‌رچاوه: یادداشتی ره‌فیع حیلمی به‌رگی پینجه‌م.

* * *

(سەرگوزەشتەى يەكك
لە ئازاد دليړه
ناودارهكانى سلهيمانى)

● مامه ياره دهستكرى
خالد زامدار

■ مامه ياره

بى گومان زوركەس گردهكەى (مامه ياره) يان بيستووہ كه ئەكەويته رۆژھەلاتى
شارى سلهيمانى يەوہ، رەنگ ھەيە گەليكىش چووبنە سەرى و دەورويشتى بو
سەيران لە بەھارانا، سەيرانى رۆژھەكانى نەورۆز كه تاكو خوالى خوشبوو
(پيرەميرد) مابوو پيكي ئەھيناو ئەيكرد بە شايى و زەماوہند لەوناوہدا.

جا ئايە ئەو (مامه ياره) يە كى يە كه ئەم گردهى بەناوہوہ ناوئراوہ؟

(مامه ياره) لە بنچينەدا خەلكى دىي (كانى دركە) ي ناوچەى شارباژيرە، خوى
يەكئى ئەبى لە توپ چيەكانى (ئەحمەد پاشا) ي دواميري بابان، (ئەحمەد پاشا)
كه ئەبى بە شەرى لەگەل سوپاى (توركا) و تەنگ بە لەشكرەكەيان ھەل ئەچنى
لە ناوچەى (كوپە) داو لەوہدا ئەبى توركەكان بشكىنى و تەفرو تونايان بكا
(نەجيب پاشاى گوزلگى) كه ئەودەمە والى تورك ئەبى لە بەغا، ھاناي
ريك كەوتنى ئەباتە بەر (ئەحمەد پاشا) بەلام (ئەحمەد پاشا) گوئى ناداتى،
ناچار (نەجيب پاشا) ئەكەويته تەلەكەو ساختە بازى بەناو شىخ و مەلاو پياوہ
ئايىنەكاناو پييان ئەسەليني ھەركەسى شەر بكاو دەس لە سەربازى والى بەغا
بكاتەوہ وائەگەيەنى كه چەك لە سولتان واتە لە (خەليفەى ئىسلام) خوى
ھەلئەكيشى. ئەم ئاين وئوينە كارى خوى كرد لەناو شەرکەرەكانا واتە
شەرکەرەكانى (ئەحمەد پاشا) كه ھەموو دەسيان لە شەر كيشايەوہو ھەركەس

به لایه کا بلاوهمیان لی کرد، (ئهحمهد پاشاش) ناچار رویشته و ولاتی به جی هیشت.
 له سالی (۱۸۴۹ - ۱۸۵۰). (سوئی یاره) له شه رهدا له باره گای (ئهحمهد
 پاشا) دا مایه وهو له گهل له شکره شکاوه که دا ههل نه هات گه پیاوهکانی (نهجیب
 گوزهلگی) ئه چن بو تالانی باره گای له شکره شکاو، (سوئی یاره) هر له سهر
 توپه که ی خویه وه ئه یانداته بهر ئاگرو لیزمه ی گولله، تادرهنگیک نایه لیت که س
 بچیته ناو باره گاکه یانه وه تاکوو له دوایی یا ئه یگرن، که ئه ییبه نه لای والی، والی لئی
 ئه پرسی:

ها تو ئه مهت بو کرد، به چاوی خوئ دیت له شکر شکاو ههل هات، بو خوئ
 نه دا به دهسته وه؟ ئه ویش له وه لامه ئه ئی شکانی له شکر نابی من له ئیش و
 (واجب) ی خوئ بخت من که سهر بازیکم نابی خوئ به دهسته وه بدهم، له بهرئه وه
 ناچار بووم تا من له وزه ما بی چیم له سهر بوو به جیی بئیم.

والی وه لامه که ی زور لا جوان ئه بی له بهرئه وه دی (کانی درکه) ی سهر بهر
 ئه داتی، ئیستا ئه و دی به (کانی درکه) ی سه گانی سوئی یاره) ناوی دهر کردوه،
 چونکه مامه سوئی راوچی ئه بی و سه گه لیک ی زوری بووه.

دیسان ئه لئ ههر له بهر ئه و ئازایی و چالاکی یه ی (مامه یاره) که له شه را
 نواندویه تی و له پاداشی وه لامه جوانه که ی والی که داویه ته وه ئه ییبه ن بو
 (ئهسته مول) له وی لئی ئه پرسن... خواست چیه؟ ئه ویش جگه له ئازادی
 خوئی له دی (کانی درکه) و گرده که ی خوئی (گردی مامه یاره) زیاتر داوی
 هیچی تر ناکا که گورج پی ئه به خشن. وهک مالی دایکی ئه وان بی!!! لام وایه
 ئه گهر بیویستایه کام پایه له میری یا که بو شان و بازووی ئه و بشیایه تورکه کان
 ئه یاندایه به لام مامه ژیرده سی و موچه خوئی پی هه زم نه کراوه و نه ی گورپیوه ته وه
 به سهر بهستی.

مامه یاره بو شیرینی شی به گرده که دا چوه؟ چونکه شوینه که ی له گوئی ئاوه
 روونه که ی کاریزی وهستا شه ریفی ئیستا بو که دیمه نیک ی جوان و دل فرینه.

مامه یاره پیاویکی به ئاین و تی گه یشتوو پیاوچاک و دمس بلاو بووه، گوايه پاش
 داگیرکردنی سه یمانی له لایه ن تورکه کانه وه ئه م به بهرگی سهر بازی و
 جهنگاو مریتی یه وه، به چهک و زری وه یاخود به سواری ورم به دهسه وه و سوننی به

لاقمدهومو خه نجه ره به روکوه (به یادی جاران) جارچار هر سووراومتهومو ځک
 جارچی جاری داوه بو کردهوی باش و ئییشی دروست، لام وایه هه بیروموری
 ئهوساشیهوه (پانتول) واته شهروالی سهربازی یه که ی دانکه ندومه هر له بهریا
 بووه.

(مامه یاره) پیاویکی زور به سام و ریزگراویش بووه، بییریشی ئه وهنده بهرز
 بووه ویستویه تی (کانی درکه) که ئهوسا چول و ویرانه و بی کشت وکال و باخات
 بووه به شیویه کی نوی له سهر هونه ری کشت وکال ناوای کاته وه.
 خوالی خوش بوو (مامه یاره) تا مردنییشی هر دلسوز بووه بو (ئهحمده پاشا) و
 بنه ماله ی بابان.

له م دوایی یه دا له خانوه که ی خویا ئه ژیا له سله یمانی له گهره کی گوژره که
 ژووریکی ته رخان کردبوو بو خوی و ژیره که ی کردبوو به خانی و لاخ له وه روژی
 چهند (بیچوو) یه کی دمس ئه که وت و گوزهرانی پی ئه کرد بوخوی، جا له بهرته وه ی
 وه جابخشی کویر بوو که کوچی دوایی کرد جی ماوی هه مووی به (ئهحمده
 گوئساله) ناویک درا که خزمی بوو یاخو ئه م خوی کردبوو به خزمی، له سهر
 پاسپارده ی خوی له گرده که ی خوی ناشتیان، گردی (مامه یاره) ئه و گرده ی که
 شاعیری مه زن (پیره میرد) یش رای سپارد که مرد هر له وی بیننن.
 ئیستا گردی (مامه یاره) ی پیروز تهرمی دوو پوکی نه مر، واته گوژی دوو
 ئه ستیره ی گه شی کوردی پیوه یه، یه کیکیان (مامه یاره ی) قاره مان له نازایی و
 راستی و پیاوچاکی و ئایینداری یا، ئه وی تریان (پیره میردی) مه زن و نه مر،
 فه یله سووفی گهره ی کورد له ئه دهب و په ندی جوان و بییری به رزو نیشتمان
 به رومری یا.

له گوڤاری (شه فقه) وه ژماره (٦٥) مایس و حوزمهیرانی سالی ١٩٥٨ ز لاپه ره
 (٣٧).

نووسیینی - جه مال بابان

١ - بیچو: پارمه کی که می ئه وکاته بوه وایزانم وه کوو پینج فلسی ئیستا بووه
 نرخی.

پاش وهرگرتنى ئەم باسەى مامۇستا جەمال بابان خۇم كەوتمە سۇراخى
مامەيارە شوپنەوارى و ئەم ئەنجامەم دەستكەوت:

«... مامەيارە ناوى (يار ئەحمەد) كۆرى خەلپەگى ھۆمەر ئاغاي خەلگى دېي
(وھنەرىنە) يە لە ناوچەى بەرزنجەو بەپال شاخى كۆزەكازاۋەو. ھۆمەر ئاغاي
باپىرى ۈك دەلېن يەككە بوو لە دوانزە سوارەى مەريوان.

مامەيارە ئەفسەرىكى تۆپچى ناودارى لەشكرى بابانەكان بوو، پياۋىكى
كەلەگەتى چوارشانە بوو، مالىان لە گەرەكى گۆژە بوو، خەلگى سلیمانى زور
خوش ويستووو خویندەوارىكى باش بوو، لەسەر برپارى خوى لە گردى
(گولان)^(۱) نىژراۋو ئەو گەردە بە ناوى گردى مامەيارەو ناوى دەرکردوو.
لەبەرئەۋەى ۈمجاخى كۆيز بوو، ھەموو مۆلك و مالى بە برازايەكى برا كە ناوى
ئەحمەد ئاغاي سلیمان ئاغا (ئەحە گۆسالە) بوو. ئەمىش لەگەل ماميا لەو
خانۋەدا ژياۋە.

ئەحمەد ئاغا ئەو شتانەى مامەيارە كە يادگارىكى پىرۆزە جوان و پاك
ھەلئەگرى. كۆرەكەى كە ناوى حاجى سابىر^(۲) بوو ئاگادار ئەكات كە پاش خوى
ئەو شتانە نەفەوتىن. شتەكان لەناو سىنددوقىكى تەختەدا ھەلگىرابوون.

(۱) لەم ماۋىيەى پىشۋودا لە كۆرى چاپخانەكەى مامۇستاي شاعىر كاكەى
فەللاحداسى ئەۋە دەكرا كە ئايا ئەم گەردە «گردى گولان»ە يا (گردى گولان)،
مامۇستاي شاعىر عەلىي عارف ئاغا لە قەسەدا وتى: (گولان)ە، تەنانت بىرمە
ئەۋانەى توۋشى نەخۋشىي (گولى دەبوون لە بانەو سەقزو ئەو دەرۋەو
دەرئەكران، ئەھاتن روۋو سلیمانى لىرە نەيانئەھىشت بىنە شارۋە لەو دەشتە
چادريان بو ھەلداۋوون. ۈ خەلك خۇراكى بەخىر بو ئەبىردن، كە ئەمىردن لەو گەردە
كەلايە ئەنىژران، لەبەرئەۋە بە گەردەكە ئەۋىترا گردى (گولان).

(ع.م.ج)

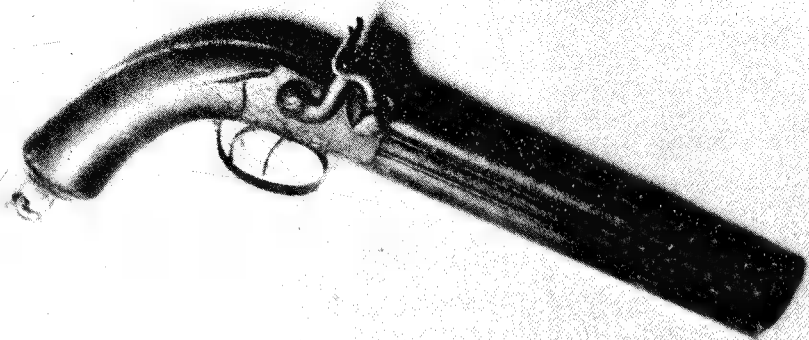
(۲) حاجى سابىر سالى ۱۹۱۷، لە گەرەكى گۆژە لەدايك بوو، ئىستا مالىان لە
شارى كەركوۋكە لە گەرەكى ئىمام قاسم، دوكانى بەقاللى ھەبوو لەو گەرەكە، لە

سالی ۱۹۸۴ دا کوچی دوايي کردو هرت کور و کچيکي هيه، که ئیستا له گهل
خیزانه کیدا نهژین.

له پاشماوهي مامه یاره، نهوهي له مالی حاجی سابیر دهستان کهوت په کیك
بوو له و دوو دهمانچه دوو لوله بیانه ی که کاتیک نهفسه ری توپچی بابانه کان
بووه هه لیگرتوووه به کاری هیناوه، له گهل هندی دهستنوسی خوی که باسی
داستانی روسته می زال نهکات.

خیزانه که ی حاجی سابیر نه ئی - نه مه دوو دهمانچه بوون، نه ویتریان له گهل
به رگه عهسکه ری به که ی که سه رشان و کلاوه که ی زنجیری پیو مبوو به قایش
نهخش کرابوو، له گهل قوتوی جگرمو دار جگهره کیدا له سه رته ی هفتاکاندا
فهوتاووه. هه وئی نه وه نه دهین بیان دوزینه وه.

تی بینی: له م به رگه دا وینه ی دهمانچه که ی مامه یاره نه بینن.

● ده مانچه په کی مامه یاره .

ازانای هه لکه وتوو سه ییدئه حمهد فائز به ررنجی

سه ییدئه حمهد فائز کوری سه ییدئه محمودی سه ییدئه حمهد سه ییدئه عبدال سه مه د
فه یزوللای شیخ حه سه نی گله زه رده یه، له سالی (۱۲۵۸) ی کۆچی به رامبه ر سالی (۱۸۴۲) ز
له دینی گله زه رده که (سه عدان) یشی بۆنه وتیری له دایک بووه که نه که ویته خوارووی
سه یمانی یه وه به نزیکه ی (۱۰) کیلومه تریک، کوری بیه ماله یه کی سه ر به ناین و زانست بووه
که له سه ییدئه کانی به ررنجه ن.

له سه رده تاوه له (گله زه رده) لای باوکی خویندوویه تی له پاشا هاتوته سه یمانی و لای
(مه مه د غالیب) خویندوویه تی و دوا یی چۆته لای (سه ی مسته فای) به ررنجی مو فتی
سه یمانی بو خویندن. دوا ی نه مه ش چۆته لای (نه حمه دی بیرجه سه نی جاوما ر) بۆخویندن و
دوا پله ی خویندنی لای (حاجی کاک نه حمه دی شیخ) خویندوویه تی که خالی خوی بووه.
له سه رده تاوه بووه به موده ریس پاشان به قازی یه تی چوو بۆ (مه رگه و کۆیه و قه رده داخ و
کووت و مونته فیک و که ره لا و ده رسییم و نورفه و قه سه ته موونی و موسل) له دوا ی نه مه چۆته
(نه سه ته موول) و بووه به نه ندامی (نه نجومه نی به رزی مه عاریف)

(۱۸) هه ژده کتینی له زانسته عه ربی و ئیسلامی یه کانا به تورکی و عه ربی به جی هیشته وه.

به کتیبی (کنز اللسن) ناوبانگیکی گهره‌ی په‌پداکردوه که هونه‌رو سنده‌تکاری‌یه‌کی زور
گهره‌ی له دانانیدا نواندوه.

نهم کتیبه بریتی‌یه له (۱۱) عموودی له‌ناو (۱۲) هونه‌را که بریتیشه له شەش زبان
عەرهبی و تورکی و فارسی و فهرنسی و روسی و کوردی که به* (۱۵) جور نه‌خوینریته‌وه، که
(۱۳) جوری (عموودی) به واته له‌سهره‌وه بو خواره‌وه نه‌خوینریته‌وه و چواره‌مینیان له‌راسته‌وه
بو چه‌ب نه‌خوینریته‌وه.

نهم کتیبه به‌م جور نه‌خوینریته‌وه:

عموودی یه‌که‌م له‌سهره‌وه بو‌خواره‌وه تا دوا‌یی کتیبه‌که

ئینجا عموودی دوهم هر به‌م شیویه ئینجا چواره‌م و پینجه‌م تا دوا‌یی...
چواره‌مین جوری خویندنه‌وه‌ی که و‌مکو هه‌موو کتیبیکی تر له‌راسته‌وه
نه‌خوینریته‌وه بو چه‌پ، نه‌ویش هه‌موو زبانه‌کان نه‌بن به عەرهبی هه‌موو
عیلمه‌کانیش نه‌گورین بو عیلمی فیه‌قی ئیسلام.

پانزده‌مین جوریشی له دوا‌یی کتیبه‌که‌دا له هه‌رعه‌مووده دوا و شه‌ی
هه‌لگری و بیخه‌یه ته‌نشت یه‌که‌وه نه‌بی به ناوی کتیبه‌که و میژووی نووسینی و
ناوی نوسه‌ری.

(ماموستا شیخ محهمه‌دی خال) ستایشیکی زوری خو ره‌وشتی به‌رزی نهم
زانایه نه‌کا.

نهمه‌د فائزی به‌رزنجی له سالی (۱۳۳۸ کۆچی - ۱۹۱۸) ژ له (نه‌سته‌موول)
کۆچی دوا‌یی کردوه.

تیبینی:

دهرباره‌ی نهم زانایه ته‌ماشای:

- (التعريف بمساجد السليمانية) ی مه‌لا محهمه‌دی قرلجی و
- (تاریخ السليمانية وانحائها) ی محهمه‌د نه‌مین زه‌کی به‌گ و
- (میژووی به‌رزنجه) ده‌ستنووسی مه‌لا مسته‌فای سه‌فوت و
- پیشه‌کی و چاپکردنی (کنز اللسن) ی شیخ محهمه‌دی خال بکه.

* ■ ■

له روژنامه‌ی (ژین)

ژماره (۱۴۷۸)

پنج شهمه ۸/۱۰/۱۹۵۹ز

به‌بۆنه‌ی یادی سێ‌یه‌مین سالی کۆچی دوا‌یی (شینخ مه‌حمود) مه‌

● شینخ مه‌حمودی نه‌مر

به‌ به‌رگی مه‌لیکی یه‌وه، ۱۹۱۸

(له ژیا‌نی شینخ مه‌حمودا
چی‌رووی‌دا)

له سالی (۱۸۸۱) ز هاتۆته دنیا‌یه‌وه له (۹/۱۰/۱۹۵۶) ز کۆچی دوا‌یی کرد.

له سالی (۱۳۱۷) کۆچی سوڵتان عه‌بدول‌حه‌مید شینخ مه‌حمودی له‌گه‌ڵ باوک‌یا بانگ کرد بۆ نه‌سته‌مول و پایه‌ی (مارشال)‌ی پێدان.

له سالی (۱۳۲۶) کۆچی (له شه‌هری موس‌لا) شینخ سه‌عی باوکی و شینخ نه‌حه‌مدی بۆ یه‌ک له موس‌ل شه‌هید کران و شینخ مه‌حمود رزگاری بوو.

له سالی (۱۹۱۵) ز که هه‌یزی ئینگلیز هاته سه‌ر به‌سه‌ر حه‌کومه‌تی عوسمانی داوا‌ی یارمه‌تی له شینخ مه‌حمود کرد، نه‌ویش به ناوی پاک کردنه‌وه رزگاری بشتهمانه‌وه (۲۰۰۰) دوو هه‌زار سواری پێاده‌ی به‌ پارمه‌ چه‌کی خۆی ئاماده

کرد و ناردی بو شهر له (کووت و شوعه‌یه).

له سالی (۱۹۱۸) ز ئیداره‌ی شاری سله‌یمانی وهرگرت وه هه‌موو ئینگلیزه‌مکانی له شاری سله‌یمانی گرت.

له مانگی مایسی سالی (۱۹۱۹) ز به‌رام‌به‌ر به (۷۵۰,۰۰۰) حوت سه‌دو په‌نجا هه‌زار سه‌ربازی ئینگلیزی وهستا له ده‌ربه‌ندی بازیان.

له پوژی (۱۸) ی حوزه‌یرانی هه‌مان سالا له‌په‌نا (به‌رده قاره‌مان) ی ده‌ربه‌ندا برینارکراو نیرا بو (کویت) و له‌دواییا به‌ئێعدام حوکم درا، له‌پاشا گوێرا به (۱۰) ده‌ سال و (۱۰۰,۰۰۰) ده‌هه‌زار روپیی و نیرا بو (هیندستان) وه‌ دوا‌ی ئه‌مه ئینگلیز هاته سله‌یمانی‌یه‌وه.

له‌ پاشا له‌ ژێر زه‌بری داواکردنی گه‌ل و عه‌شایه‌ره‌کانا شیخ مه‌حمودیان هینایه‌وه‌وه‌وه‌ فو‌یایان کرد.

له‌ سالی (۱۹۲۲) ز له‌ مانگی ئاغستوزا ئینگلیزه‌کان سله‌یمانیان به‌جی‌ه‌یشت. له‌ پوژی (۳۰) ئه‌یلوولی هه‌مان سالا شیخ مه‌حمود له‌گه‌ل (۱۰۰۰) هه‌زار سو‌ارا گه‌یشته‌وه‌ سله‌یمانی، وه‌ بوو به‌ حوکمداری کوردستان و ئالای کوردستانی هه‌لک‌ژدو ئه‌نجومه‌نی وه‌زیرانی ریک خست و (پوولی) کوردستانی دروست کرد.

له‌ پوژی (۳) ی مارتی (۱۹۲۳) ز فرۆکه هاته سه‌ر سله‌یمانی و به‌یان نامه‌ی فری‌دا که ئه‌بێ شیخ مه‌حمود سله‌یمانی به‌جی‌بێ‌لو بجیت بو به‌غا، به‌لام شیخ گو‌یی نه‌دانی و وتی نایه‌م.

له‌ پاشا له‌ سه‌ر ئه‌مه ئینگلیزه‌کان سله‌یمانیان دایه به‌ر بو‌مباو شیخ به‌ خوی و سو‌پاکه‌یه‌وه‌ پووی‌کرده (سو‌رداش) و له‌وی له‌ ئه‌شکه‌وتی (جاسه‌نه) جی‌گیز بوو.

له‌ پوژی (۶) ی مایسی (۱۹۲۳) ز دیسان ئینگلیزه‌کان به‌ هیزیکی زۆره‌وه سله‌یمانیان داگیرکرد. هیزکه‌ی شیخ له‌ (سو‌رداش) وه‌ پووی‌کرده ده‌ستی (مه‌رگه‌) و له‌وتیه‌وه‌ چون بو (مه‌ریوان).

له‌ مانگی ته‌موزی (۱۹۲۳) ز ئینگلیزه‌کان سله‌یمانیان چۆل کرد، شیخ مه‌حمود له‌ (مه‌ریوان) وه‌ گه‌رایه‌وه‌ بو سله‌یمانی ده‌ستی‌کرد به‌ حوکم کردن.

لەم ماوەیدا دوو جار سلەیمانی بۆمباباران کرایەووەو لە پۆژی (۳)ی مایسەووە تا (۲)ی حوزەیرانی سالی (۱۹۲۳). بێ‌وچان سلەیمانیا بۆمباباران کرد وە شێخ بە خۆی و هیزمەکیەووە پەرویان کردە چیاکانی (قەرەداخ).

- لە پۆژی (۱۲) ئاغستۆزی سالی (۱۹۲۴) ز سوپای عێراقی هاتە ناو سلەیمانیەووەو شێخ مەحمود پەروی کردە (مەریوان).

لە سالی (۱۹۲۷) ز یەکەم مۆتەسەرپەرف بۆ سلەیمانی دانرا ناوی (ئەحمەد ئەفەندی هەولێری) بۆ، نامەیکێ نارد بۆ شێخ مەحمود نووسیوی کە بێتەووەو شێخ مەحمود هاتەووە بۆ سلەیمانی.

لە سالی (۱۹۳۰) ز لەسەر هەلبژاردن دانیشتوانی سلەیمانی و حکومەت چوون بەگزیەکاو شێخ مەحمود جوولایەووە دەستی کرد بە شەڕکردن لەگەڵ حکومەتا لە (کەناروی) و (ئاوباریک) و (سورداش).

لە سالی (۱۹۳۱) ز شێخ مەحمودیان برد بۆ بەغاو لە ئەزمەییە نیشتهجێیان کرد.

لە سالی (۱۹۴۱) ز لە هەراکەیی ئەوسالەدا شێخ مەحمود هاتەووە بۆ سلەیمانی و لە (داریکەلی) دانیشت.

لەوکاتەووە لەوێ مایەووە تا (عومەر عەلی) لە سالی (۱۹۵۶) ز لەسەر فەرمانی ئێینگلیزەکان کرا بە مۆتەسەرپەرفی سلەیمانی و تەنگی بە شێخ هەلجەنی و شێخ شەڕی لەگەڵ کرد بەلام لەوکاتەدا شێخ نەخۆش کەوت و چوو بۆ بەغا بۆ چاره‌ی نەخۆشی یەکەیی و لەوێ لە پۆژی (۹)ی تشرینی یەکەمی سالی (۱۹۵۶) ز کۆچی دوایی کرد.

● شیخ محمودو له شکره کە ی له دەر به نندی بازیان سالی ۱۹۱۹

■ قاره مان عه وه سپس شه هیدی شه شم
ته یلوول

● میرلیوا صدیق مظهر پاشا موفه تیشی
عمووی حکومه نی کوردستان

■ نوسو ناغای عه‌بدوللا ناغا ده‌مرستی
شیخ مه‌حموود ۱۸۸۵ - ۱۹۵۷

■ مولازم یونس عه‌بدولقادر سه‌عید نه‌فسه‌ری
سوپای شیخ مه‌حموود ۱۸۹۷ - ۱۹۷۹/۳/۱

■ مسته‌فا ناغای برای نوسو ناغا ۱۸۹۴ -

۱۹۵۶

● که‌ریمی کاکه زال کوری نازاو حه‌س

حه‌س باشی ۱۸۸۶ - ۱۹۵۷

● محەدى سالە سوور ١٨٩٥ - ١٩٧٥

● شېخ محەمەدى سەى بېچكۆلە لە

١٠/٩/١٩٥٨ دا کوچى دواىى کردوو

● نەرسى رەحىمەت گورد: ١٤١٤ لەرەجى

کردوو

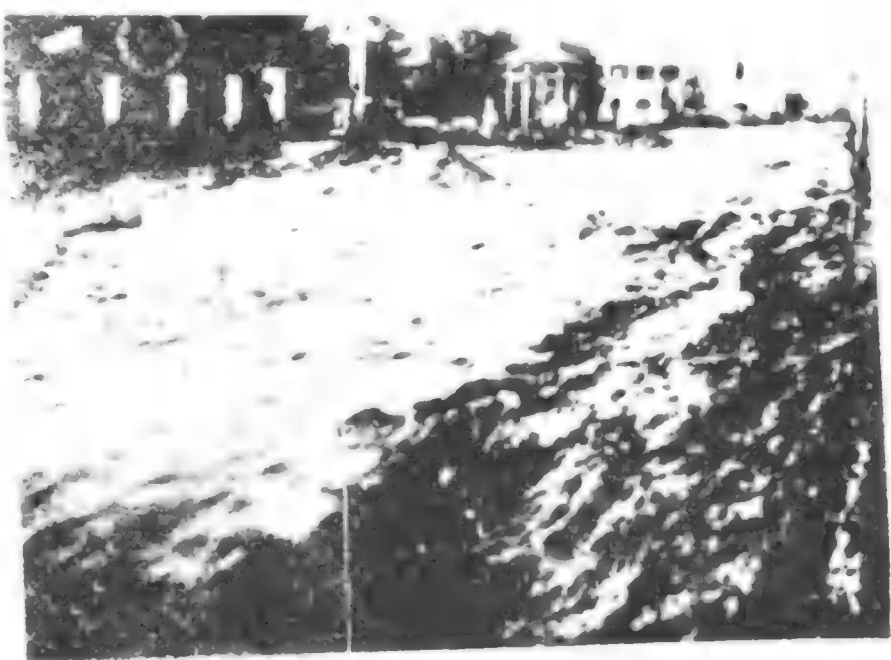
● مەجى قالەى حەمامچى ١٨٩٢ - ١٩٧٧

● لەشکری تازەیی کوردستان ١١، ٧، ١٩٢٢

■ وینهی یوردومانی مەبەك - ١٩٣٤

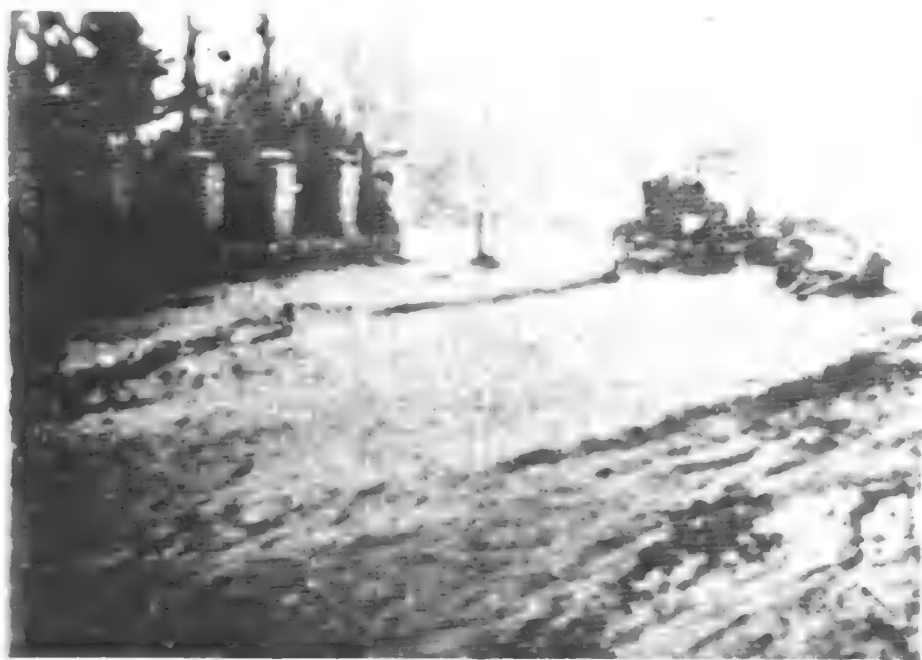
● لافاوی بهر ده رکی سه را سالی ۱۹۵۷

● لافاوی شه قامی کاوه - ۱۹۵۷

خویشاندانی به رده‌رگای سمرای روزی پنجمی تهللول

● لافای سلیمانی ۱۹۵۷

(ئەنجوومەنى ۋەزىرانى كوردستان)

دامەزرانى ئەنجوومەنى ۋەزىرانى كوردستان لە سالى (١٩٢٢) ز لەكاتىكا
شىخ مەحمود بوو بە (مەليك) لەم كوردانە پىك هات.

١ - بەرپىز شىخ قادى شىخ سەئى حەفید براى شىخ مەحمود سەرۆكى
ۋەزىران و سوپاسالار.

٢ - بەرپىز شىخ حەمەغەرىب ۋەزىرى ناوخۆ

٣ - بەرپىز عەبدول كەرىم عەلەكە ۋەزىرى داراى

٤ - بەرپىز حاجى مستەفاپاشاى يامولى ۋەزىرى زانىارى

٥ - بەرپىز ئەحمەد بەگى فەتاح بەگى ساحىب قران (حەمدى) شاعىر - ۋەزىرى
گومرگ

٦ - بەرپىز حاجى مەلا سەئى ۋەزىرى دادگەرى

٧ - بەرپىز حەماغای ئەۋرەحماناغا ۋەزىرى نافعە

٨ - بەرپىز سالىح زەكى بەگى ساحىب قران ۋەزىرى ھىزى مىللى
جگە لە ۋەزىران.

٩ - بەرپىز سەئى ئەحمەدى بەرزنجى (مەرەخەس) - سەرۆكى ئەمىنەتى گشتى

١٠ - بەرپىز سەئىق پاشا قادىرى - موفەتتىشى گشتى كوردستان

سەرچاۋە:

لە (يادداشت) بەرگى پىنچەم و شەشەم - نووسىنى (رەفىق حىلمى).

(ناوی ئەفسەرەکانی سوپای حکومەتی

کوردستانی جنووبی)

سالی ۱۹۱۹ - ۱۹۲۲ز

۱ - بەرێز سالح زەکی بەگی ساحیب قران - قائیدی سوپای گشتی

۲ - بەرێز رەزابەگی ئیسماعیل بەگ - قائیدی سوپای گشتی دواي
سالح زەکی بەگ.

۳ - بەرێز قادر سەعی فەتاح (قالەي ئایشەخان) - قائیدی سوپا لە دەربەندی
بازیان بەدیل گیرا سالی ۱۹۱۹ز.

۴ - بەرێز جەمال عێرفان - مێجەری سوپا لە سالی (۱۹۲۳)ز
بەدەسیسە کوژرا.

۵ - بەرێز عیزەت توپچی - موستەشارو نوینەری شیخ مەحمود.

۶ - بەرێز ماجید مستەفا - قائیدی سوپای سواره.

۷ - بەرێز رەئوف ئەفەنی ئەمین ئەفەنی وەسماناغا - فەرماندەي سەربازی
دیوانی شیخ مەحمود.

۸ - بەرێز ئەحمەد فەهمی حاجی حسەین - مێجەر لە سوپای شیخ مەحمود.

۹ - بەرێز رەشید ئەفەنی عاسیەخان - لە چەم چەمال سالی (۱۹۱۹)ز شەهید
کرا.

- ۱۰ - به‌رئز عه‌بدوللا عادیل - ئه‌فسه‌ری پیاده (حقوقی).
- ۱۱ - به‌رئز ئیبراهیم زوری - ئه‌فسه‌ری پیاده.
- ۱۲ - به‌رئز فایه‌ق کاکه‌مین - ئه‌فسه‌ری پیاده.
- ۱۳ - به‌رئز عه‌زیز حیکمه‌ت قه‌زاز - ئه‌فسه‌ری پیاده.
- ۱۴ - به‌رئز یوونس عه‌بدول قادر - ئه‌فسه‌ری پیاده.
- ۱۵ - به‌رئز ره‌مزی عه‌بدول که‌ریم - ئه‌فسه‌ری پیاده.
- ۱۶ - به‌رئز ره‌شید عه‌بدول که‌ریم - ئه‌فسه‌ری پیاده.
- ۱۷ - به‌رئز کامیلی هه‌سهن ئه‌فه‌نی - دوا‌ئه‌فسه‌ر بوو مایه‌وه له‌گه‌ل شیخ مه‌حمود به‌شداری کرد له‌ شه‌ری (ئاوباریک) دا.
- ۱۸ - به‌رئز عومه‌ری حاجی قادری فه‌رخه.
- ۱۹ - به‌رئز عه‌زه زره.
- ۲۰ - به‌رئز عه‌بدوللا‌غای توتنجی.
- ۲۱ - به‌رئز حیکمه‌ت ئه‌مین.
- ۲۲ - به‌رئز فو‌اد مه‌ستی.

(ناوی هه‌ندی له‌و کوره‌ ئازایانه‌ی که‌ له‌ سوپای شیخ مه‌حمود به‌شداری شه‌ریان کردوه)

- له‌ خزمه‌کانی شیخ خۆی (شیخان):-
- ۱ - به‌رئز حاجی سه‌ی‌هه‌سهن - مامی شیخ مه‌حمود له‌ سالی (۱۹۱۹) ۱ دهر به‌ندی بازیان شه‌هید کرا.
 - ۲ - به‌رئز سه‌ی‌عومه‌ری برای حاجی سه‌ی‌هه‌سهن.
 - ۳ - به‌رئز شیخ هه‌مه‌غه‌ریب.
 - ۴ - به‌رئز شیخ قادری شیخ سه‌عی هه‌فید - برای شیخ مه‌حمود.
 - ۵ - به‌رئز شیخ مه‌مه‌دی سه‌ی‌بچکۆله.
 - ۶ - به‌رئز شیخ جه‌لالی ئه‌حمه‌دی هه‌فید.
 - ۷ - به‌رئز شیخ مه‌مه‌دی حاجی سه‌ی‌هه‌سهن.

- ۸ - بهريز شيخ محمدهدي شيخ علي (حهمه‌ي شيخه‌لي).
- ثمانه‌ش جگه له تايه‌فه‌ي شيخان به‌شداري‌يان كردوه:-
- ۹ - بهريز تايه‌ري حهمه‌دئه‌فه‌ني كه‌ريم ناغا - له سالي ۱۹۱۹ز له دهر به‌ندي بازيان شه‌هيدكرا.
- ۱۰ - بهريز حاجي خدري كانى‌توويى - له‌لاى سورداشه‌وه برينداركرا.
- ۱۱ - بهريز مه‌لا كه‌ريفي ئه‌وره‌حمان.
- ۱۲ - بهريز كه‌ريم قلبيش ئه‌حمه‌د.
- ۱۳ - بهريز علي وهيسي ئه‌فه‌ني.
- ۱۴ - بهريز ئه‌حه‌ي به‌كر - له‌پشتى (عهر به‌ت) شه‌هيدكرا.
- ۱۵ - بهريز مه‌جيد به‌كر - له (پينجوين) شه‌هيدكرا.
- ۱۶ - بهريز مه‌جيدى قاله‌ي حهمامچى.
- ۱۷ - بهريز محه‌ي ساله‌سور.
- ۱۸ - بهريز حهمه‌ي سه‌عه‌ي فه‌تاح.
- ۱۹ - بهريز فارسى ره‌حيمه‌ كورده (فارسه‌ قه‌له‌و) له پردى (تابين) برينداركرا.
- ۲۰ - بهريز دهر ويش ئه‌حمه‌دي به‌رخى.
- ۲۱ - نوسو ناغا دهم راستى شيخ مه‌حمود.
- ۲۲ - مصطفى ناغا برائى نوسو ناغا.
- ۲۳ - بهريز شيخ حهمه‌علي بازواى - له (سى بوړان) له ناوچه‌ي پينجوين شه‌هيدكرا.
- ۲۴ - بهريز شيخ نوري قزله‌ري - له (سى بوړان) له ناوچه‌ي پينجوين شه‌هيدكرا.
- ۲۵ - بهريز شيخ ره‌شى باخ - له شه‌پى (ئاوباريك) له (تاريه‌ر) له ريگاي پينجوين شه‌هيدكرا.
- ۲۶ - بهريز عيزه‌ت كوردى (مه‌تراليوز).
- ۲۷ - بهريز توفيقه‌ سوورى چوارتايى.
- ۲۸ - بهريز ئه‌حه‌ خورشه‌ي چوارتايى.
- ۲۹ - بهريز فه‌تاحه‌ سوورى قه‌ساب.
- ۳۰ - بهريز ئه‌حه‌ قه‌له‌و.
- ۳۱ - بهريز جه‌لالى ره‌شه‌ي عاسيه‌خان.

۳۲ - بهرپز یاره چنگی.

۳۳ - بهرپز سهعه چهته.

۳۴ - بهرپز علی چهته (ئهله چهته).

۳۵ - بهرپز شریف چاوش.

۳۶ - بهرپز همه کوردهی مزگهر.

۳۷ - بهرپز همهی کهرهمی وهیسی.

۳۸ - بهرپز توفیقی شریف.

۳۹ - بهرپز همه شریفی قرگهیی.

۴۰ - کهریمه کنج.

۴۱ - همهدمینی کۆزهقهیی.

۴۲ - همهکویری قهساب.

۴۳ - سالحه سوور شارباژیری.

قیبینی:

ئه‌مانه‌ی نووسیومانه جگه له‌و‌عه‌شایه‌رانه‌و‌خه‌لکی دیهاته‌کانی کوردستان.

یه‌که‌م‌عه‌شیرمت که له‌سه‌رمتای شوپشه‌وه‌به‌شداری کردبێ له‌زهمانی تورکه‌کانه‌وه‌تا‌دوایی شوپش، وه‌به‌ئازایی و‌به‌وه‌فایی ناوی دهرکردبێ عه‌شیره‌تی (هه‌مه‌وه‌نده) به‌سه‌رکردایه‌تی (که‌ریم به‌کی فه‌تاح به‌گ) و‌کورده‌کانی (سابیره‌گ) و‌ (عه‌بدوللّا) به‌گ.

سه‌رچاوه:

۱ - یادداشت‌ه‌کانی مامۆستا ره‌فیق حیلمی.

۲ - به‌رگه‌کانی (چیم دی) مامۆستانه‌حمه‌د خواجه.

۳ - رۆژنامه‌کانی (بانگی کوردستان) سالی (۱۹۲۲ - ۱۹۲۳) ز.

۴ - به‌رپز (فارسی په‌حی کورده) که‌خۆی یه‌کێ بووه‌له‌وانه‌ی به‌دریژایی شوپش به‌شداری کردووه‌و‌برینارکراوه‌و‌تا‌ئێستاش ماوه‌له‌ژيانا.

● شیخ مهحمودی نهمر

چرای بهختی کورد وا کوژایهوه
شیخ چوو بو بهغا نهگه رایهوه
کی دلی یهشان نه مینتی تهختی
به دل تورای سهری نایهوه

شیوهن و ناله ی کوردان به بی سوود

له دوا ی نه مانی کاکه شیخ مهحمود

چی نهکا بیکا کوردی بی چاره

له پاش رووخانی قه لای به رزی کورد

کوانی نهو پیاوهی له سهر کوردستان

سه رکرده ی جهنگی دهر به ندو پیران

له سهر مافی کورد برایه دیلی

خرایه به ندو کوئی هیندستان

کواگر مه ی شیرو پلنگ و نه ههنگ

ئاسمانیان پرکرد له ناله ی تفهنگ

نهو به رده ی ئیستا بی ناز که وتوه

به ردیک بوو له بو په نای شیر ی جهنگ

هه‌موو به‌ردی‌کی ئەم کوردستانه
 سوودی شۆرش و جه‌نگ و هه‌ستانه
 ئەوان شیخ مه‌حمودی نه‌مر ئەناسن
 چوون رۆسته‌مێک بوو بۆ ئەم داستانە
 ئیستاش ئەو رۆژه هه‌ر له به‌رچاوه
 له میژووی کوردا به‌سوور نوسراوه
 جێی شانازییه بۆ کوردی جیهان
 پیاوی وا نامری نه‌مردوه‌و ماوه
 ماوه زیندوه‌و وا له دلایه
 چونکه نه‌وه‌ی ئازادی خواجه
 کاک ئەحمه‌دی شیخ ده‌سته‌وینزایه
 مه‌ردی‌کی وه‌ک خۆی بێنیه‌کایه

(قادر برسی)

پیرهمێردی شاعیر و روژنامه‌نووس

پیرهمێرد له ساڵی (١٨٦٧) ز له شاری سلێمانی له گه‌رمکی گۆڤه‌ هاتۆته دنیاوه، خۆی ناوی (توفیق) ه کوردی مه‌حمودئاغای هه‌مزاغایه‌، له ته‌مه‌نی هه‌وت ساڵیا ئه‌چینه‌ حوچره‌.

له‌پاش ته‌واوکردنی خوێندنی نه‌قی‌یه‌تی، ئه‌کریته‌ نووسه‌ر له‌ نفووسی سلێمانی، له‌ ساڵی (١٨٨٦) ز ئه‌بنی به‌ باش کاتب له‌ دادگه‌ی شارباژێڕ، وه‌ هه‌ر به‌وچۆره‌ چه‌ند فرمانیکه‌ی تری گرتۆته‌ده‌ست تا ساڵی (١٨٩٨) ز له‌گه‌ڵ (شیخ سه‌عی) بریاری ئه‌وه‌ ئه‌دمن که‌ به‌یه‌که‌وه‌ بچن بۆ تورکیا وه‌روێشتن، له‌ ساڵی (١٨٩٩) ز له‌گه‌ڵ (شیخ سه‌عی) ئه‌چن بۆ هه‌ج وه‌زیارمه‌تی ماڵی خوا ئه‌که‌ن له‌پاش ماومه‌یه‌ له‌قه‌بی (به‌گ) ی ئه‌دریتی بۆیه‌ پێی‌ئوترا (حاجی توفیق به‌گ) سه‌باره‌ت به‌ بلیمه‌تی و رنکی‌یه‌وه‌ ناوی پایه‌به‌رزیتی به‌ هه‌موو لایه‌کا ب‌لاوئه‌بیته‌وه‌ بۆیه‌ له‌ رۆژی (١٤) ی هه‌یلوولی ساڵی (١٨٩٩) ز به‌ فه‌رمانی (سولتان عه‌بدول هه‌مید) حاجی توفیق به‌گ ئه‌کری به‌ ئه‌ندامی (ئه‌نجومه‌نی ئه‌سته‌مول).

وه‌ له‌و سه‌رده‌مه‌دا که‌ له‌ ئه‌سته‌مول بوو بۆ خوێندنی به‌رز چۆه‌ کولی‌یه‌ی (حقوق)، له‌پاش ماومه‌یه‌ ته‌واوی ئه‌کاوه‌، دوا‌ی ماومه‌یه‌کی تر ئیمتیازی گوڤاریکی ورکی له‌وی وه‌رئه‌گرێ به‌ ناوی (ره‌سملی کیتاب) وه‌ه‌ چوار ساڵ ئه‌م گوڤاره‌ هه‌رئه‌کا، له‌ پاشا وازی لێیه‌تی، وه‌ هه‌ر له‌وی به‌شداری ده‌رچوونی روژنامه‌ی (مه‌تسوور موحیتی) کرد وه‌ زۆر جار سه‌روته‌اری بۆ روژنامه‌ی (ئیقدا) و (توریه‌ت) ئه‌نووسی، هه‌روه‌ها په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ روژنامه‌ی (فه‌ره‌ه‌نگ) و شه‌فه‌قی (سورخ) ی فارسی به‌رده‌وام بوو، له‌ هه‌مان کاتیشا پیرهمێرد یه‌کی بوو له‌ هه‌لسوڕنه‌رانی روژنامه‌ی (کورد) که‌ له‌لایه‌ن (شیخ عه‌بدول قادری شیخ عه‌بدوللا) وه‌ ده‌رئه‌چوو.

● پیره میردی نه مړ ۱۸۶۷ - ۱۹۵۰

حاجی توفیق بهگ له سالی (۱۹۰۹) ز تا (۱۹۲۳) ز پېشهی روضنامه گهریتۍ بهجۍ نه هیلۍ و له و ماوه یه دا چند فرمانیکۍ ره سمۍ نه گریته دس، نه وه بو کړا به قایمه قامۍ (جوله میړگ و بالاو به یتول شه باب و گوش کوی و نه د بازارۍ) له پاشا له سالی (۱۹۱۸) ز کړا به موته سه پر ریفی (نماسیه). به لام له بهر نه وه ی حاجی توفیق بهگ له دهره وه ولات نیشتمان هکۍ له یاد نه کړد بو، نه وه بو له سالی ۱۹۲۴ ز دسۍ له فرمانه کۍ میرۍ هه لگرت و گه رایه وه بو شاری سله یمانی، له سالانه ی دوا یی دا ناوی خوۍ نا (پیره میردی) و دیسانه وه په یمانی

تازه کردموه که به‌وپه‌ری تواناوه خزمه‌تی گهل و نیشتمان‌ه‌کی بکا. هر له‌به‌ر
ئو مه‌به‌سه دوا ژيانی خوئی ته‌رخان کرد بو خزمه‌تی ویزو روژنامه‌گه‌ری
کوردی، وه ژيانی (۲۶) سالی دوايي له‌گه‌ل دوو گوشه‌گیره‌که‌دا (ژیان و ژین)
برده‌سه‌ر وه له‌سه‌ر ئه‌م ژيانه دوايينه‌ی باسیکی دووروو دریز هه‌یه‌ و
سه‌رمه‌تایه‌کی ئه‌و باسه‌تان ئه‌خه‌ینه پيش چاو؟

ئه‌وه‌یوو له‌مه‌وپیش باسمان کرد که کاربه‌ده‌ستانی میری (روژنامه‌ی
(ژیان)یان ده‌رکرد بوئه‌وه‌ ئیسیکی خویان لای میله‌ت سووک بگه‌ن و خویان
له‌گه‌لی کورد نزیک بکه‌نه‌وه‌و بچه‌ ناخی دلی له‌ قینیان...

هه‌رچوئیک بوو چه‌ند نووسه‌ریکی تایبه‌تی هاوبه‌شی‌یان کرد به‌ نووسینه‌ کانیان
به‌ وتاری پرماناو به‌که‌لک که تیری بوو ئاراسته‌ی دلی دوژمنان ئه‌کرا. ئا له‌م
ده‌رفه‌ته‌دا پیره‌میرد هاته‌ پیشه‌وه‌و به‌ چه‌ند هه‌لبه‌ست و په‌خشانیکی ره‌نگینه‌وه‌
هاوکاری نووسینه‌وه‌ی کرد، وه له‌ دواي کوچ کردنی به‌ری‌وه‌به‌ری روژنامه‌که
(حسه‌ین نازم) ئیش وکاری هه‌لسوو‌راندن و به‌ری‌وه‌بردن و نووسینه‌وه‌ی درا به
ئه‌ستوی پیره‌میردا ئه‌میش له‌ ژماره (۲۲۱)ی‌یه‌وه‌ ده‌ستی‌کرد به‌ ده‌رچواندنی
هه‌تا ژماره (۴۰۶)ی روژنامه‌که‌ی له‌ژیر چاودی‌ری خویا ده‌رکرد.

له‌دواي هه‌ول و کوششینی زۆر له‌ روژی (۱۴) ئابی سالی (۱۹۳۴)ز پیره‌میرد
توانی ئیمتیازی روژنامه‌که‌ له‌ ژماره‌ی (۴۰۶)وه به‌ ناوی خویه‌وه‌ وه‌رگری له‌گه‌ل
ئه‌مه‌شا چاپخانه‌ی شاره‌وانی به‌کری‌گرت بو له‌چاپ دانی روژنامه‌که‌ی. له‌م
بواره‌دا بایه‌خی دا به‌ روژنامه‌که‌ی و به‌ شیوه‌یه‌کی قه‌شه‌نگ له‌ (۱۲) لا په‌رده‌دا
هینایه‌ به‌ره‌م، به‌وجۆره‌ ماوه‌یه‌ک به‌سه‌ر ده‌رچوونی روژنامه‌که‌دا تپه‌ری و چه‌ند
ژماره‌یه‌کی به‌ ریک و پیک و پرسودی به‌که‌لکی لی‌ بلاوکرده‌وه‌، کوتوپر که‌شمه‌که‌شی
یه‌خه‌ی گرت که‌ ئه‌ویش کوتایی هاتنی ماوه‌ی به‌کری‌گرتنه‌که‌ی چاپخانه‌که‌ بوو،
لی‌رده‌دا فیری نه‌ی‌ویست دووباره‌ چاپخانه‌که‌ به‌کری‌بداته‌وه‌ به‌ پیره‌میرد بوئه‌وه‌ی
روژنامه‌که‌ په‌کی بکه‌وی و ده‌رنه‌چی، چونکه‌ به‌گۆیره‌ی سازو ئاوازی ئاغای
ئینگلیزیان هه‌ل ناپه‌ری نابیته‌ زورنای دهم و کاویژیان، به‌لام پیره‌میردی پر
عه‌زم و هیمه‌ت به‌ هه‌رچوونی بوو هه‌رچی سامانیکی هه‌بوو فروشتی به‌و پاره‌یه
چاپخانه‌یه‌کی سه‌ربه‌خوی کرێ. ئینجا به‌ باوه‌ریکی به‌تینه‌وه‌ روژنامه‌ی (ژیان)ی

دەرکرد به بئدریغی کردن تا پوژی (۱۰) ی نه ورۆزی سالی (۱۹۳۸) ز ژماره‌ی پوژنامه‌کە‌ی گه‌یاندە (۵۵۳) پوژنامه، ئیتر ئەو دوا ژماره‌ی پوژنامه‌ی (ژیان) بوو چونکه مافی ئیمتیازی پوژنامه‌کە‌یان لئ سەندەو دەرگایان له پوژنامه‌کە داخست. ئەویش سەبارەت به بلاوکردنە‌وه‌ی هونراو و سروودی نیشتمانی شوپشگێڕ لەسەر پوو‌پەرەکانی پوژنامه‌کە که له‌گە‌ڵ پێیازی کاربە‌ده‌ستانا، نه‌ئە‌گونجا...

پیرە‌مێرد له پوژی (۲۲) ی کانونی یە‌کە‌می سالی (۱۹۳۹) ز ئیمتیازی پوژنامه‌ی (ژین) ی وەرگرت، یە‌کە‌م ژماره‌ی پوژنامه‌کە ژماره (۵۵۴) ی هە‌لگرتبوو له‌بەرئە‌وه‌ی لەسەر زنجیره‌ی خوشکه جوانە‌مەرگە‌کە‌ی (ژیان) ئە‌پوین، ، ئا به‌و جوړه سەرله‌نووی پیرە‌مێرد گە‌شە‌ی دا به پوژنامه‌کە‌و گۆشە‌ی هە‌مە‌جوړه‌ی سوو‌دبه‌خشی تیا بلاو‌کردە‌وه‌، خزمە‌تی کو‌مە‌ل و زیندو‌کردنە‌وه‌ی کە‌له‌پووری نه‌ته‌وا‌یه‌تیمانی گرتبوو ئە‌ستۆ.

پوژنامه‌ی ژین، له‌کاتی گە‌رمە‌ی خە‌باته نه‌پساوه‌کە‌یا له‌کاتی جە‌نگی گیتی دوو‌هە‌ما گە‌لێ چەرە‌سە‌ری و دە‌س کورتی هاتۆ‌ته‌ پیش، به‌لام به‌ گیانیکی پڕنارامه‌وه‌ توانی زāl ببی به‌سەر هە‌موو ئە‌و کو‌سپانه‌دا که هاته‌ ریگای.

ئابو جوړه پیرە‌مێردی کوردپەر‌وه‌رو ئازاو بلی‌مە‌ت هە‌تا پوژی (۱۵) ی حوزە‌یرانی سالی (۱۹۵۰) ز توانی که (۱۰۱۵) ژماره له‌پوژنامه‌کە‌ بخاته ژێ‌رده‌ستی خوێ‌نده‌وارانی نه‌ته‌وه‌کە‌ی، وه له پوژی (۱۹) ی حوزە‌یرانی سالی (۱۹۵۰) ز له‌ ته‌مە‌نی (۸۳) سالی کو‌چی دوا‌یی کرد له‌سەر راسپاردە‌کە‌ی خۆی له‌گ‌ردی (مامه‌یاره) نیژرا.

ئە‌وه‌شمان له‌ بیرنه‌چیت که پیرە‌مێردی خوالی خوشبوو له‌ سەر‌مه‌رگا وه‌سیه‌تی کرد که ئە‌بێ چاپخانه‌و پوژنامه‌کە به‌ پوخته‌یی به‌خێو بک‌ری.

به‌لێ... پیرە‌مێردی نه‌مر له‌ ماوه‌ی (۲۶) سالی رە‌به‌قا خۆی به‌ دەر‌کردنی پوژنامه‌ی (ژیان) و (ژین) وه‌و ماندوو کرد، وه له‌و ماوه‌یه‌دا هیچ فەرمانبە‌ری یە‌کی میری نه‌گ‌رتە‌ دە‌ست، ژیا‌نی خۆی ته‌نیا بۆ پیشه‌ی پوژنامه‌گە‌ری و نووسینی وێ‌ژه‌یی ته‌رخان کرد.

هەر‌وه‌کو خوێ‌نده‌وارانی به‌رپ‌ز شارە‌زان که پیرە‌مێرد به‌ته‌نیا نووسەر نه‌بوو

به لكو دهسيكي بالاى بووه له ههلبهست وهونينه وهدا، خاوهنى ديوانىكى شيعرى
دموله مهند بووه، وه له بهرهمه نازدارمكاني پيرهميد ئه مانه ن:-

۱ - له پاشماوه ديرينه كاني پيرهميد (۱۰۰۰۰) دهه زار دير هونراوه كانيه تي كه
به شيوهي (په ندى پيشينان) هونيوه ته وه له رووپه رمكاني روژنامه ي (ژين) دا
له ژير ناوي (په ندى پيشينان) دا هه موو جاري چهند ديريكى بلاو كر دوته وه وه له
سالي (۱۹۶۹) ز به سه ره پرشتى ماموستا (كاكه ي فه للاح) چهند به رگيكى
له چاپ دراوه.

۲ - هونراوه كاني شاعيري نه مر (مه وله وي) كه پيرهميد له سه ر شيوه ي سو راني
هونيوه ته وه وه له دوو بهرگا له چاپخانه ي (ژين) چاپي كر د وون.
۳ - (مه م وزين) له سه ر شيوه ي چيروكي په خشان چاپي كر دوه.
۴ - (دوانزه سواري مه ريوان) چيروكيكه ده ربارهي ئازايي كورد.
۵ - (مه محمودئاغاي شيوه كه ل) چيروكيكي رووداوه له ناو كورده واري يا.
۶ - (گالته وگه پ) برييتيه له په ندو سه رگوزشته ي كوردى.
۷ - (كه مانچه ژهن) چيروكيكي ئه لمانى به له توركي به وه كر دويه تي به كوردى.
ئهم بهرهمانه ي باسما ن كردن هه موويان چاپ كراون و بلاو كراونه ته وه.

سه رچاوه: له كتيبى ميژووي روژنامه گهري سالي ۱۹۷۰ ز.

(وهسيهت نامه‌كه‌ی پیره‌میرد)

ئه‌مجاره ئه‌مرم، له مردن ناترسم، ژيانی‌کی باش و عومری‌کی درێژم رابواردوه، گه‌لێ شاران و ولاتان گه‌راوم، گه‌وره‌و پادشاهانم دیوه، تالی و سویری زۆرم چه‌شته‌وه، به‌ نیوه‌خوینده‌واری له‌ سلیمانی دهرچووم و خویندنی‌کی به‌رزم هینایه‌وه، به‌ سهر به‌رزی ئه‌زانم که له‌ ریی باوه‌ری خوما چه‌پس و زیندان‌نی‌کی زۆرم دیوه له‌م ولاته‌دا، دوو چاوم هه‌بووه یه‌کێ (زانستی) و یه‌کێ (ژین)، ئیستاکه ئیتر له‌وانه‌یه که‌ل‌کی خزمه‌تم پێوه نه‌می‌نێ و بێم به‌ بار به‌سهر خه‌ل‌که‌وه، رووئه‌که‌مه قاپی ئه‌به‌دی، رووئه‌که‌مه قاپی ئه‌به‌دی به‌ بێ ئه‌وه‌ی که‌ مالی که‌سم خواردبێ، محتاجی که‌س بووبیتم، هیچم پاشه‌که‌وت نه‌کردوه، هیچیشم له‌دوا به‌جی نه‌ماوه، چاوم له‌دوای خۆم نی‌یه، خۆم به‌ ئاخ‌رخ‌یر ئه‌زانم، هه‌رچه‌نده یه‌گانه هیوام ئه‌بوو که‌ بی‌بینم قه‌وم و می‌لله‌ته‌که‌م پله‌یه‌ک له‌مه به‌ر‌ز‌تر‌و خوینده‌وار‌تر‌و پێ‌گه‌یش‌ت‌وت‌ر بن، بوو به‌ گ‌ری له‌د‌ل‌ا نه‌مدی، له‌گه‌ل ئه‌وه‌ش‌دا به‌ختیارم چون‌که‌ بۆم دهر‌که‌وت که‌ قه‌وم و می‌لله‌ته‌که‌م له‌ پێ‌ش‌که‌وت‌ن‌دان و هه‌موو جو‌ره‌ تواناو قاب‌لیه‌ت‌یک‌یان ت‌ی‌دا‌یه. ئامۆز‌گار‌یم ئه‌وه‌یه بخوینن، کو‌رو ک‌چ تا خوینده‌وار نه‌بن بێ‌سووده، هه‌موو ش‌ت‌ی‌ک به‌ ع‌ی‌لم و فه‌نه‌وه‌یه، وه‌کو وتومه:

لای من خوینده‌واری‌یه، ئا خوینده‌واری‌یه
 هه‌ر می‌لله‌تی که‌ فه‌ن‌نی نه‌بێ دهر‌دی کاری‌یه
 ئاخ خوز‌گه‌ خویند‌ن‌یش وه‌کو من ئاره‌زوو ئه‌که‌م
 بی‌بینم و نه‌بیته گ‌ری‌ی قور‌سی ک‌فه‌نه‌که‌م

ئامۇڭگاريم ئەۋەيە بەشۈيىن مادە نەكەۋن، دىنيا زۆر بەگران مەگران، تا ئەتۈۋان
خزمەتى راست و بىمقابلى قەۋم و زمان و ۋلاتەكتان بىكەن و دەستى دامالان
بىگران و لە دىن لامەدەن، خواۋ پېغەمبەرى خۇتان بناسن و پەۋشتان پاك و
خاۋيىن بىت.

ئامۇڭگاريم ئەۋەيە چاپخانەكە مەفەۋتېنن، ئەم قەلەندەرخانەيە تىك مەدەن. ئەو
يەك دوو كەسانەي ئەم بەينە لەم قەلەندەرخانەيەدا خۇيان داۋمەتە پەناي من
بىنازيان مەكەن، حەقيان بەسەر مەۋەيە، رۇژنامەكەش لە دەست مەدەن.
چاپخانەكە ئىش پىبىكەن چۈنكە، لە لايەكەۋە ناكورۇتەۋەو خزمەتلىكى پى ئەكرى،
لە لايەكى تىرىشەۋە ئەو جىيەتەنەي من يارمەتيم داۋن بەلكو بەھۋى ئىش
كردنى چاپخانەكەۋە ئەو يارمەتىيەيان لى نەبرىت، ئامۇڭگاريم ئەۋەيە شىعرو
نويسىنەكانم كۆكرەۋەيە مەي فەۋتېنن ئىستفادەي لى ئەكرىت. ئامۇڭگاريم ئەۋەيە
لە (گەردى يارە) بىمىڭن. بۆم مەگرين، ئەگەر زۆر بىرتان كردم جارجار
سەرم لىدەن. فايەق ئەم ئامۇڭگارىيانەم بۆ تۈيەو بۆ ئەۋكەسانەيە
بەتەنگمەۋەن..

سەرچاۋە:

پىرەمىزدى نەمر ۱۸۶۷ - ۱۹۵۰ نووسىنى محمد رسول «ھاۋان»

شاعیرو بلیمه‌تی

به‌ناوبانگ

● مه‌لا حه‌مدوون زه‌کی

مه‌لا حه‌مدوون زه‌کی

۱۸۵۶-۱۹۱۸

ناوی مه‌لا محمدی کوری مه‌لا ئیسماعیلی کوری مه‌لا یوسفه له بنه‌ماله‌یه‌کی
مه‌لازاده له سالی ۱۸۵۶ز له سلیمانی له گه‌ره‌کی سه‌رکاریز به‌کویری هاتوته
دنیاو، دوو برای هه‌بووه یه‌که‌میان حاجی مه‌لا نه‌وره‌حمانی ده‌رمان کوت که له
سه‌رهداری «بیه‌کاژاو» پاش سوتاندنی ده‌رمانی تیکه‌ل نه‌کردو باروتی لی دروست
نه‌کرد بو ته‌قه‌مه‌نی، خه‌زوری خه‌لفه فه‌ره‌جی وه‌ستا توفیقی که‌بابچی بوو،
دووهمیان ناوی عه‌بدو‌ل‌لا بووه که له شه‌ری پشه‌مردا له سه‌رده‌می عوسمانی
کوژراوه، خیزانه‌که‌ی ناوی «حه‌بیه» خانی کچی صالح ئاغای حه‌مه‌مین ئاغای
بینبازی بووه نه‌میش به‌کویری هاتوته دنیاو له گه‌ره‌کی سابون که‌ران، نه‌م ژنه
ده‌نگی خوش بووه، له ته‌عزیه‌ی ژاندا قورئانی خویندوه، دوو کوری هه‌بووه
که‌وره‌که‌یان مه‌لا حیددی شاعیره که ده‌کی خوش بووه له ده‌عریه‌و مه‌وودا
خویندویه‌تی و حوچره‌شی هه‌بووه، دووهمیان مه‌لا جه‌لاله که له کفری ژیاوه و هه‌ر
له‌وی و کوچی دوا‌یی کردوه.

ئەم كۆپرە بلىمە تە جگە لە قورئان كە لەبەر خويندو يە تى هېچ جۆرە قوتابخانە يە كى نە ديوە، بە لām خوا زىرە كى يە كى وای دابوو يە كە لە كەم كە سدا لە مرو قدا هە بوو، وە هەروەها بە بى بى چاو هەستى كى وای دابوو يە كە لە هېچ چاوسا غى كدا نە بوو، وە جگە لە كوردى بە فارسى شىعرى وتو، مە لا حەمدون پياو ي كى رەشتالەى كونجى بالā بەرزو رەقە لە بوو، لە رىگاو باندا جارجار دەستيان ئەگرت وە زور جاريش بە تەنھا ئەسورايەو تەنانت بە كو يىرى يە بە تاقى

تەنيا شارەزای هەموو كوچە و بازاری ئەستەمبۆل بوو، هەموو سائىك لە هاویندا لە گەل چەند كو يى رى كى تر دا چوو بۆ كوردستانى ئىران «ك سەنەو سەقزو سەردەشت و سابلاغ و ديھاتى ئەو ناوچانە بۆ نان پەيدا كردن تا پايزى كى درەنگ ئنجا ھاتۆتەو». بە بۆنەى ئەم ھاتوچۆى دەرەو و ئەو شارانە ناوبانگى شىعرى و

ورىايى و بلىمە تى و بەسەرھاتى سەيرى ناوى دەر كردبوو. ئەم كو يىرە وريايە تابلى قسە خو ش و بەزەوق و دەم بە پىكە نىن بوو، چو بىتە ھەر كو يى كەو بوو بە بەزم و سەرگورشتە گىزانەو ئەو دانىشتنەى خو ش كردو زور جار يارى «شەترنج» و «دامە» يان لە گەل كردو كەس نەبوو لى بەریتەو. زۆرى وەختى لە ناو فەقى و مە لاكاندا بەسەر بردو ھەر جارە يارى يە كى وای لى داھىيان و هەموو سەرسام بوون.

جارى كيان چمكى ھەردوو فەقيانەى فەقى يەك گرى ئەدا لە پاشا فەقى يە كى تر دىنى فەقيانە كەى ئەكا بە فەقيانە كەى ئەم فەقى يەدا وە چمكى ھەردوو فەقيانە كەى ئەميش گرى ئەدا ئەمجا بەرە لايان ئەكاو پىيان ئەلى بزەنم بە بى كردنەو ەى يەك لەم دوو فەقيانە يە ئەتوانن خو تان رزگار بكەن ئەوانىش ھەرچەند ئەكەن نازانن چى بكەن دوايى برپار ئەدەن ھەر خو ى نەبى ناتوانن رزگاريان بىت، كو يىرە دىت ئەمیان ئەكات بە كونی فەقيانەى ئەوياناو ئەوى تريان ئەكات بە كونی فەقيانەى ئەميانا بە جو رىك ھەر خو ى ئەيزانى چۆن ھەردوو كيان لە يەك چىابكاتەو.

زور جار سەعاتيان تىك و پىك ئەدا و پارچە پارچە يان ئەكرد ئنجا ئەيان دا يە دەستى رىك و پىك چاكى ئەكرد و ھو ئەيخستە و ھكار، ئەگەر گو ى لە تەپەى پىي ئافرەت بوايە ئەيزانى ئەمەژ نە يان كچە، ئايە تى قورئانت لى بېرسىايە ئەىوت

ئەم ئايەتە لە قورئانی حافظ عوتماندا كەوتۆتە فلان پەرەوه.

زیرەکی ئەم پیاووە بەکوێرییە گەشتیبووە رادەیهك خەلك ئەیان وت بە ئی چاوی
نییە بەلام جنۆكەى هەیه شتى بێ دە ئی لە ژوریکدا پیت بووتایە ئەم ژوورە چەند
داری دارەرای تیایە هەلئەسایە سەرپێ و هەردوو بای لەم سەری ژورەكەووە بۆ
ئەوسەری چەند جار رێك درێژ ئەکرد و ئەبوت ئەوێندە داری تیایە ئەگەر
بترماردایە كەم و زیادى نەبوو، فیشەکیان ئەدایە دەستی هەندى دەستی
ئی ئەخست وە دواى لەناو سی چل فیشەك دا تیکەلیان ئەکرد نوختەیان بە قەلەم
ئەدا ئینجا ئەیان دایەو دەستی یەكەیهكە دەستی ئی ئەخستن و لەناو
هەمویاندا فیشەكەكەى ئەدۆزیووە، یان كتیپیکیان دابیئە دەست پووەكەى
دۆزیووەتەو واتە پووی كتیپەكەى كردۆتە خوێ وەك یەكێك بیهوێت بیخوینتەو،
یاخود سی چواركەسى نەناسیاو قسەیان لەگەڵ كردووە ئەم بلیمەتە وتویتی ئەومیان
درێژەو بالابەرزه ئەومیان كورتەبالایە یان ئەومیان پیرەو ئەومیان گەنجە یان سەیر
ئەو بوو كە جوان و ناشرینی بەدەنگیاندا جیاكردۆتەو لەمانە سەیرتر ئەومیه ئەم
كوێرە وشیارە لە كوێرى دانیشتندا ئی یان پرسیووە مامۆستا ئیمە لێردا چەند
كەسین كەمێك گوێی گرتوووە پاشان وتویتی ئەوێندە كەسێن كە تەماشایان
كردووە دەق ئەوێندە كەس دەرچوووە.

بۆتەوێ زیاتر لە ژيانى ئەم بلیمەتە بزائن ئەوا چەند بەسەرھاتیکی خوشتان
بۆ باس ئەكەین لەگەڵ نمونەیهك لە شیعرەكانى:—

١ - مەلا حەمدوون و مەحمود پاشای جاف:

حەمدوون بیستومە ئەلێن لەناو توپێ جگەرەدا جگەرەیهك ئەدۆزیتەو ئەویش
ئەلێت پاشا وایە، ئەلێت ئەگەر وەها بێ خەلاتت ئەكەم، پاشا ئەلێت و توپە
جگەرەكەى بۆدینن وە جگەرەیهك ئەداتە دەست حەمدوون وە دەستی ئی ئەخات و
ئەیداتەو دەست پاشا، ئنجا پاشا ئاغزەكەى دەرینى و ئاغزەیهكەى تری تی ئەخات
و بە قەلەم نوختەیهكەى ئی ئەدات و تیکەلى توپە جگەرەكەى ئەكات و ئەیدەنە

دهست همدون ئه ویش یه که یه که جگهرهکان ئه گریټ به دهستیوه وه باش
 دهستی ئه خات که ئه گاته سهر ئه و جگهرهیه رانهوستیت و ههر ئه م سهر و
 ئه و سهری ئه کات و دای نانئ مه حمود پاشا ئه لیت ها کویره بو داینانیت، ئه ئی
 پاشا به خوا ئه م جگهرهیه خویتی به لام سهرم له ئاغزه که ی سورماوه له و ناچیت
 ئه بیت گورییت، ئنجا مه حمود پاشا ئه لیت کویره به که لامی خوا، خوا
 زانیویه تی چاوت گهرهک نی یه بویه پی نه داویت.

۲ - همدون و سه عاته که ی:

_____ : - همدون له ئیرانه دیته وه لای سه قزه وه
 سه عاته که ی له بهری ئه پهریت و سه عات ژمیره که ی و دهقیقه ژمیره که ی ئه شکیت،
 ههر له ویدا همدون دانه نیشیت و شقارته که ی دهرئه هیئت له ته خته ی قه پاغی
 شقارته که سه عات ژمیره و دهقیقه ژمیری ئی دروست ئه کات و نیشی پی ئه کات هه تا
 ئه گاته وه سلیمانی.

۳ - همدون و عه لی ئاغای گهره:

_____ : - همدون له خانویه کدا ئه بیت له ژوور مالی
 عه لی ئاغای گهره وه، له گهره کی سهرکارین، واریک ئه که ویت ئه و ئاوه ی دیت بو
 مالی عه لی ئاغای له کاریزه وه به گونج به و خانووه دا دیت که
 همدونی تیایه، همدون دیت بولای عه لی ئاغای ئه لیت ئاغای من کویرم وه
 خیزانه که شم ههر کویره که ئه چیت بو کاریز بو ئاو زور زه حمه ت ئه بینیت خیرت
 ئه گاتی رازی ببه ئه و ئاوه به قه دهر مەرکاته یه ک هه لبدینه وه بو به کارهینانی وه
 بهیمانته ئه دهمی که پیسی ناکهین وه زور چاک ئاگاداری ئه کهین، له مه عه لی ئاغای
 توره ئه بیت و ئه ئی کویره من ئاو له مالما سهرچاوه یه تو هه لت دایه وه ئه و پاکیه ی
 نامینیت و خه لک پیی فیر ئه بیت به خوا به نجه ی ئی بدیه ت به نجه ت ئه برم.
 همدون به زویری دیته دهره وه ئه لیت باشه دهستی ئی ئادهم.

دوای ماوه یه که به عه لی ئاغای ئه لین، ماوه یه که ناینین مه لارن بیت بو کاریز بو
 ئاو، ئه بی ئاوه که ی هه لدا بیته وه ئاغای به مه لا ئه ئی و مه لاش ئه ئی نه بوه، ئاغای لی

روشن ئهبيت كهوا حەمدون ئاوهكەى هەلداوتهوه وا به باش ئەزانىت خۆى
ئازارى حەمدون نه دات وه به حكومهت ته مىى بكات.

خه بهر ئەدات به قولاغاسى ئەورۆژەى زەمانى تورك به چەند زەفتیۆه دیت بو مالى
حەمدون و موختار له گەلێندا ئەكهونه گەران له مالى حەمدون حەوش و هەيوان و
ژوور هېچيان بو نادۆزىتهوه حەمدون و مه لاژنىش هەر ئەبۆلین و دوعا
ئەكەن و ئەلین ئەمه حەقى دراوسى يەتیه؟ قولاغاسى و زفتى بىنیتە سەر كویرى
بى دەسه لاتى وهكو ئیمه قولاغاسى له عەلى ئاغا گرژ ئەبيت و ئەلى ئاغا عەيبه گەر
به كویرىكى وهها ئەكهیت كوا ئاو، ئاغا ئەلīt قوربان باوهر بكه ئاوى
هەلداوتهوه ئیمه نای دۆزینهوه تۆ ئەمه ناناسیت، ئەلى ئاغا ئاو چۆن ون ئەبيت
ئاخر كوا؟ ئاغا له دیوارىكدا دۆلابى ئەبینى ئەلى حەمدون ئەبى ئەو دۆلابه
بكهیتهوه حەمدون ئەلى ئاغا توژى غیهرت بى ئەمه جل و بهرگی مه لاژنى تیايه
عەيبه، ئەبى به قهریان مه لا دۆلابهكه ئەكاتەوهو ئەلى ئەو قورئانهى سنگم كرد
به گزتا بو بى غیهرتیت، دۆلاب ئەكاتەوه بهلى جل و بهرگی مه لاژنى تیايه، قولاغاسى
تهواو له عەلى ئاغا توره ئەبيت دیتە دەرەوهو ئەلīt برۆ ئیتر ناوى ئەم كویره
بىنیت خراپت بى ئەكهەم دیاره تو شتیكت هەيه له گەل ئەم كویره ئیش له ئاوا
نىه، ئاغا به هەناسهى ساردەوه ئەرواته دهرى. تومەس دۆلاب سەیاره و ئاوهكەى
وا له ژیردا ئیشى پى ئەكەن و دۆلاب قايم ئەكه نهوه. حەمدون ئەلى مه لاژن ئیمرو
قنچكه بامى و تلپه ترشهكهى بریزه ئاوهكەوه با بچى بو مالى ئاغا، ئاغا سەیر
ئەكات وا قنچكه بامى و تلپه ترشى به ئاوهكەدا بو دیتە خواری، به لام چى بكات
ئاوى نه دۆزیهوهو قولاغاسى هەرهشهى لى كردوه ناوى حەمدون بىنى.

سبهینى مه لاژنى نارد رهنكى سوورو سەوزو شین و زەردى بو كرى له
سلیمانى. رهنكه سوورهكهى دا به دەم ئاوهوه بو ئاغا، ئاغا سەیری كرد وا
سوواوى بو دیتە خوارهوه سەرىكى راوهشاندو وتى به خوا سەرچاوهى چاكم هەيه
تۆزىكى تر بوو به سەوزه ئاو، نهختىكى تر بوو به شین، ئاو نزیک عەسر بوو به
زەرداو به راکردن رویشت بو مالى حەمدون قاپى داخرا بو دای له قاپى حەمدون
وتى كى يه عەلى ئاغا وتى منم مه لا وتى، چى يه ئاغا دیسان چى يه بوچ وازم لى
ناهینى له باتى یاریدهو خزمەتم شەرم پى ئەفروشى، گەورەى گەرەك وهها ئەبيت،

بابه ئەم خانووھ چۆل ئەكەم وئەرۆم بۆ گەرەكیكى تر، عەلى ئاغا ئەلى مەلا مەيكە بە
 ھەرا بەخو رازیم، رازیم ھەر رەنگى تى مەكە، بەلام پیم بلى چۆنت دزیوھ شەرت
 بى هیچ دەنگ ناکەم و تۆش پیسی مەكە، ئەلى وەرە ژورەوھ، دۆلابەكەى پیشان
 ئەدات سەیرئەكات مەركانەیهك وا لەژیريا لەلایەكەوھ ئاوەكەى تى ئەچی و
 لەلایەكەوھ ئەچیتەوھ بۆ گونجەكە.

۴ - كەرەتیک مەلا ھەمدون كەلەشیریکى چاکی ئەبیت زۆرى خوش ئەویت،
 رۆژیک لى ئەدزن، بە دزینی ئەم كەلەشیرە زۆر دل تەنگ ئەبیت ھەر لە بیرى
 ناچیتەوھ، پاش سالیك بە گەرەكیكى تردا تى ئەپەرى گویى لە دەنگى كەلەشیریک
 ئەبیت بە دەنگى خویندنیدا دەى ناسیتەوھ كەلەشیرەكەى خوێتەى ئەچیتە
 سەریان بە ناویشان لیان ئەسینیتەوھ.

■ - مەلا ھامیدی كۆرى مەلا ھەمدون گیرایەوھ جارێکیان مەلا ھەمدون لە مالى
 حاجى مەلا ئەو رەحمانى دەرمان کوتى براى لە ھەوشەكەیان دائەنیشى لەو كاتەدا
 مالى حاجى مەلا ئەو رەحمان كەسى لی نابیت جگە لە رەحمەخان كە خیزانى
 حاجى مەلا ئەو رەحمانە پاشان ئەویش دەرپا بۆ مالى دراوسێیەکیان مال چۆل
 ئەكەن لە ھەوشەكەدا حاجى مەلا ئەو رەحمان بەرانیكى نایاب و وریایان دەبیت
 ناوی «مەرجان» دەبیت، مەرجان ھەموو كات بەرەلا ئەكرا بۆ دەشت و لەوەر
 بى ئەوھى كەسى لەگەل بى خۆی لەپاش لەوەر ھاتۆتەوھ بۆ مالى ھەوھ كە مەرجان مەلا
 ھەمدون ئەبینی ئەچیتە پیشەوھ لى دەست ئەكات بە جوونی فەقیانەكانى مەلا
 ھەمدون، تا وای لی دیت مەلا ھەمدون ھەردوو دەستى قورس ئەبى و بى تاقەت
 ئەبى لەپەر مەلا ھەمدون بە ھەموو ھیزی خۆی ھەردوو دەستى رانەپسکینی
 بۆتەوھى لە دەست مەرجان رزگارى بیت لەو كاتەدا مەرجان دوور ئەكەویتەوھ بۆ
 ئەوھى گۆر بېستیتەوھ بە ھەموو ھیزی شوقیک لە مەلا ھەمدون بدات - مەلا
 ھەمدون وتویتی كە مەرجان دوورکەوتەوھ زانیم ئەیەو گۆر بخواتەوھ بە
 ھەموو ھیزی شوقم لی بدا.. ئا لەو كاتەدا ئەم بلیمەتە توانیویەتى لەو ماوھ كەمەدا
 كە مەرجان خەریكى گۆر بېستەوھ بوو ئەو دارتووە گۆرمیەى لە ھەوشەكەیاندا

بوو دۆزیوڤتەووە بە یەك هەناسە سەرکەوتۆتە سەرەووە تا لە شاخەکانی مەرجان
 رزگاری بێت، گەر چاوساغ بکەوێتە حالەتی واوە کونەمشکی ئی ئەبێ بە
 قەیسەری، کاتیك که پەحمەخانی خێزانی حاجی مەلا ئەورەحمان دەگەرێتەووە
 تەماشای ئەکات مەلا حەمدون دیار نییە.. ئەم لا ئەکا ئەولا ئەکا بێسوود دەبێت
 - پاشان مەلا حەمدون لەسەر دار تۆهکەووە هاوار دەکات بپروانە پەحمە وام لێرە
 دلت هیچ نەکات - - پاشان دیتە خوارەووە.

٦ - مەلا حامید گێرایەووە ووتی کەرەتیک مەلا حەمدون میوانی شیخ طیبی
 تالەبانی ئەبێ ... هەموو شەو کە لە حوجرە نانی بوو دانەنین تا لە مزگەوت
 دەگەرێتەووە تەماشای ئەکات نانەکی کە شیخ طیب بوو داناو لە تەکیەکی
 نەماوەو خوراوە شەوێ دووشەو سێشەو ئەمە دووبارە ئەبێتەووە، پاشان بوو
 دەرئەکەوێ کە پشیلەیهک بە نانەکی فیڕ بوو، مەلا حەمدون زۆر داخ لە دل
 دەبێ و هەر شەو بێشیو سەرئەنێتەووە هیچ دەنگ ناکات ئەم کوێرە بلیمەتە
 ئەهینی چوار پۆتین لە گوێز هەلدەکوێ بە قەلەم بڕ ئامادەیی دەکات و کەمێ قیر
 پەیدا دەکات، شەوێ لە شەوان پیرە پشیلە دەگرێ و بە قیر قاچەکانی پشیلە لە
 گوێز دەگرێ و پاشان بەرەلای دەکات و دەلی دەبرۆ بوو ناویدی، دەیکاتە خۆراکی
 سەگ و لەکوێل خۆی دەکاتەووە..

٧ - مەلا حامید گێرایەووە ووتی سەفەرێک مەلا حەمدون ئەچێ بوو لای عبداللā بەگ
 «ئەدەب» لە دیی «ئەرمەنی بلاغی» کە دیی «ئەدەب» بوو، ئەچیتە دیوهمخان،
 لە دیوهمخان نابێت، جوابی بوو ئەنێن کەوا مەلا حەمدون هاتوو بوو خزمەت لە
 سلیمانیەووە، حەزدەکات بێتە خزمەت، ئەویش نایەت بوو دیوهمخان و ئەلی جاری
 کاتی ئیسراحتە دواي ئەیبینم، خیرا مەلا حەمدون ئەم شیعرەیی بوو دیت .. کە
 دەلی:

کە تۆ میصباحی دیوانی ولاتی
 قەراری سەبر و ئارام و ئەباتی
 شل و توند ناوقەدم گرتی لەکوندا
 کەچی کلکت پسا بۆم دەرئەهاتی

ئىنا مەلا ھەمدون دىيۈمخاڭ بەجى دەھىلىت و دەھرات، پاشان كە مىصباح
الدىوان «ئەدەب» دەزانى مەلا ھەمدون رۆيشتۈۈ پەشىمان دەبىتەۋە، بەلام مەلا
ھەمدون ناگەرپتەۋە ھەرچەند پىاۋەكەنى بەسۋارى دەچن بەشۈيىنىدا دەلى ھەموو
ئىرانم لەسەر تاپۇ بكن ناگەرپتەۋە.

۸ - جارىك مەلا ھەمدون لە لادى بىزنىكى دەست ئەكەۋى. ئەو مالەى تىايدا
ئەبى ھەۋشى نابى، شەۋى خۋى و خاۋەن مالەكە لەسەر بان ئەنۈون بىزەكە لە
خاۋرەۋە ئەبەستىتەۋە بە گورىسىكەۋە، سەرى گورىسەكە لە سەربان ئەبەستى
بە دەستى خۋىۋە نىۋەشەۋ گورگىك دىتە سەر بىزەكە، كۆپرە خەبەرى ئەبىتەۋە
بە جولانەۋەى گورىسەكە، عاستى گورگەكە ئەدۆزىتەۋە لەتەنىشت خۋىۋە
دەست ئەداتە تەفەنگ، تەفەنگى ئەنىت بە گورگەكەۋە ئەى كۆزى ئىنا خاۋەن مال
خەبەريان ئەبىتەۋە.

۹ - لە سلىمانى «عەجەم ئۇغلى» ناۋىك لەگەل شەش ھاورى تى كۆژران،
ئىرانى بوون، لە دوكانىكدا نىك ئەصحابەسى، ئەم خۋىنەيان ھىنا بەسەر مەلا
مەھمودو مەلا رەشىدى كورانى حاجى مەلا ئەۋرەھمانى دەرمان كوت دا، كە
بىرازى مەلا ھەمپون بوون، ھەردووكيان رائەكەن ئەچن بۇدى «دوۋرۋە» لە
ئىران، لەپاش چەند سالىك مەلا رەشىدىيان ئەيەۋىت بەدزىيەۋە سەرىكى
سلىمانى بداتەۋى بىننى دايكى و باۋكى و كەسوكارى لە رىگا لە نىۋەشەۋىكا
خۋى ئەكا بە دى «ۋكان» دا ئەچىتە مالى عبدالقادرى مەھدى كە موختارى ئەو
دىيەيە و ناسىۋى خۋيانن ۋە بىچرپە دەست ئەنىت بە دەرگى دىۋەخانەكەۋە،
كە ئەچىتە ژۋورەۋە تەماشى ئەكات دوو كەس لە ژىر لىقەدا نۈستون لە چۈنە
ژۋورەۋەكەى ئەم كۆپرە وشىيارە خەبەرى ئەبىتەۋە سەرى لىقەكەى لائەدا ئەلى
رەشىد ئەۋەكەى ھاتىت؟! ئەمىش لەبەرئەۋەى كە بە قاچاغى ھاتۋە قسە ناكات،
ئەمجا تى ئەخورى ئەلى رەشىد ئەۋە بۇ قسە ناكەيت؟ ئەمىش ئەلىت بەخوامامە
ئىستا گەيشتۈمەجى، مەلا رەشىد ھەتا ھەر ئەى وت ئىستاش نازانم ئەو
چۈنى ناسىمەۋە، بەۋ نىۋەشەۋەۋ بەدەم خەۋەۋە، چۈنى زانى لە ئىرانەۋە
گەيشتۈمەتە ئەۋى.

۱۰ - جاريكيان مهلا همدون له ژوورې خوۍ دانئيشۍ له گهل خيزانه كيدا
له پر گوۍ له ته پي پي زه لاميك ئه بيت له سهربانه وه تي ته پريت له پاش
نيوسه عات دووباره گوۍ له ته پي پي زه لاميك ئه بيت له سهربا نه وه
ئه گه رپته وه، ئه م كوږه به ژنه كهۍ ئه ئي: ئه م هاتوچويه يه كه زه لامي كه روښت
كچ بوو، كه گه رايه وه له وسه رموه بووه به ژن. خيزانه كهۍ ئه ئي باوانت شيوۍ
چون ئه بيت شتي وا، كه ئه چنه بنج و بناواني وه دهرئه كه وني كه قسه كهۍ راست
بووه و كي بووه كي نه بووه.

ئه م شاعيره بليمه ته (مهلا همدون زه كي) له زستاني سالي ۱۹۱۸ز له
هله بجه كوچي دوايي كرده وه له گوږستاني (پيرمه مه) به خاك سپراوه،
بي ئه وهۍ يه كي له كي لي گوږه كهۍ بنوسۍ ئه م گوږي بليمه ت و هله كه وتوو
شاعيري گه وري كورد (مهلا همدون زه كي) يه.
نمونه يه كه له شيعري مهلا همدون كه به سهر (سفه ربه لك) دا هه ئي داوه:

ئه م روژه چ روژي كه كه عالم شله ژاوه؟
هه ركهس به جه خاري جگه ري قيمه كراوه؟
دنيا پري ئاشووبه خه لايق به عومومي
ئاسايشي لي مه نعه ئه ئي هيري ئاوه!..
كامهۍ كه ئه ئي خوشي يه تي دووره له ميحنه ت
ريشهۍ دلي ئالاوه به سهد دهر دو به لاوه!
گيروديه ئه م عالمه هه ركهس به سياقي
كه وتوونه ته زنجيره يي ئه نواعي به لاوه!
وهك ته رزه ئه باري به هه مووده م ئه سف و غم
هه وري غه زب و قه هري خوا توندو به تاوه!
نيك و به دي ئه م زومره يي ئيسلامه به جاري
كه وتوونه كه شاكش به قومانده ي ئومه راوه.

ئەم زالى سەففاكى «سەفەر بەلگە» ئەمرو
 فەرمانى بە خوین پىشتى ئەم عالەمە داوہ
 ژاندرمە ئەسورپتەوہ وەك واشەيى برى
 بو لاشەيى مىللەت بە فروفيلى غەزاوہ!..
 فەوتاوہ لەبەر سوغەر كەر و نىسترو يابوو
 حوشتر سەقەت و شەل بووہ، گا پىشتى شكاوہ!
 كەر شەوقى زەرپىنى نىيە حەتتا لە بەھار
 ترسى ھەيە نەك بىخەنە ژىر بارى قەزاوہ
 ھەر شەش جىھەتى گرتووہ ئاشووب و موسىيەت،
 مېشوو لە مەجالى نىيە دەرچى لە حەواوہ!
 تەييارە بە ئەسبابى شەرو فیتنەوہ دايم
 جەولاتى ئەلىي ھەورە بەسەر مەرکەبى باوہ!
 بالونى «ھەلو» شىوہى لەگەل دىتە تەحەررەك
 عالەم لەنەزەريا بە مەسەل پورى خوراوہ!
 ئەم جووتە بەلازادەيى بالندەيە ئەمرو
 سەييارەيى فەوقن بە ئەلكتريكى چراوہ
 عالەم لە شەرخو شەرەرى بم بمى بومبا
 حەيران و سەراسىمەو و عەقلى خەرەفاوہ
 بەرقى غەزەبى دانەو نارنجەك و توربىد
 ئاگر ئەپژىنى لە زەمین و لە سەماوہ!
 شەو رۆژە لەبەر بەرقى قلىچ و یم و سوتنى
 لەمەى قەسەتوڤرەش بەمەسەل بەرقى ھەتاوہ!
 دەشت و جەبەل و بەحر و جزیرەو ھەموو دنيا
 شەق شەق بووہ مەجموعى بەدەم تويى قەزاوہ!
 وشك و تەرى ئەم سەتخى كورەى ئەرزە بەجارى
 گولگون بووہ، رەنگینە بە خوینی شوھەداوہ!
 تا حوكمى تەماشايى تەسەوور لە ھەموولا
 ھەر لاشەيى جنراو و سەرو دەستى شكاوہ!

رووسی غەم و ئینگیزی خەفەت ھەردوو بەجاری
 ھاتوونەتە سەر مۆمینی عوشرەت بە سوپاوە
 ھەر لەحزەیی سەد لەک، چ لە مۆمن، چ لە موشریک
 واسڵ بە دوو جیمن، بە عەتاوو بە خەتاوہ!
 واپۆری سەفینەو بەلەم و کەشتیو ئۆستۆل
 ئامادەیی ھەربن، لە ھەموو لا تەنراوہ
 گیاروہ بە ھیزی چەک و تەبیارھوو ساروخ
 مەعموورھوو وێرانە ھەچی ناوی براوہ
 لەوڕۆژھوو دنیا ھەیە تا ئەم دەھمە بێ شک
 مەغلوبەیی بەم غایەتە نەبووھو نەکراوہ!
 بو گرتن و بو کۆشتنی ئەم عالەمە یەک سەر
 ئەم عەرەسی ئافاقە ئەلیی حەلقەیی داوہ!
 ئەم دینە لەپیشا وەکو سەرچاوەیی زەمزمە
 بێ غەش بوو، ئەمیسٹاکە ئەلیی عەینی قورپاوە!
 بنچینەیی دەرکەوتووہ بنیادی شەریعەت
 یەک سەر ھەرەسی بردووہ ئاساری نەماوہ
 پرگەردی غەمە ناوی سەعاتی دلی عالەم
 رەققاس و جەروزەنبەلەک و چەرخێ شکاوە!
 یارەببی لەبەر حورمەت و اکرامی «محمەد»
 رەحمی بکە بەم باقیی ئیسلامە کە ماوہ
 کەم زۆرە ئەگەر نەسەرەتی حەق پراھنما بێ
 بێ نەسەرەتی حەق لەشکری «دارا» سەرە واوہ!
 «حەمدی» دلی یەخسیری فەرەنگی غەمە ئەمڕۆ
 بەربوونی بە بەربوونی گەرۆی «بەسرە» و «فاو»!

سەرچاوە:

۲ - شانۆى ناومال، نوسىنى مەلا مستەفاى حاجى مەلا رېسول (صفوھت)، ۱۹۷۱.

۳ - گوڧارى پوڭى نوئى، شىخ محمدى خال.

۴ - كەمال فەرەج توفىق، كە زىيان و بەسەرھاتى لە مەلا حامىدى كورى مەلا ھەمدون وەرگرتووھو نوسىويەتەوھ، كە ئاموزاي دايكى يەتى.

تېيىنى : ^(۱)خۆزگە شىعرەكانى ئەم شاعىرە بلىمەتەمان ئەدۆزرايەوھ كە ئەزانىن لای ھەندى كەس ھەيەولەكانى خۆيدا چەند كەسك شىعرەكانى لە مەلا حامىدى كورى يان وەرگرتووھ. بەلام بەداخەوھ تا ئىستا ھىچيان نەگە ياند بە ئامانچ . ئەمەش نمونە يەك لە شىعرە وون بووھكانى بە شانازيەوھ ئەلئيت :

ھەرچەندە كە چاوم نيەتە عرىفى قەمەر كەم
ئەمما بە زەكا مومكىنە سەمەم بەبەسەر كەم
ئىسپاتە چ موحتاچە كە ئىظھارى ھونەر كەم
ھەردەم غەزەلى تازەيى طاھىر كە لەبەر كەم

۲ - دەستەي ەجەم ئوغلنى سالى ۱۹۱۳ لە سلېمانى كوژراون .
[نووسەر]

که‌ریمی عه‌له‌که

- ۱۸۴۵ز - ۱۹۴۸ز

■ خواجه که‌ریمی ئەله‌که

۱۸۴۵ - ۱۹۴۸

ناوی ره‌وشتی چاک ئەمینی و نامری ئەگه‌رچی ئەوه‌که‌سه له ژيانیشا نه‌مابی، به‌لام کاتی که ناوی هاته پیشه‌وه لای خه‌لکی به‌ریزه‌وه ناوی ئەبرئ، ته‌نانه‌ت چاکه‌و کرداری باشی له ده‌روونی خه‌لکیا جی‌گیر ئەبی و ناکوژیته‌وه له شوینیکی واشا جیی ئەکاته‌وه که هه‌زاران به‌سه‌ره‌ات رووبدا ئەو هه‌لنه‌که‌نری و له‌جیی خوشیا به‌سه‌ره‌ات و چاکه‌و پیاوه‌تی لی بگه‌ریته‌وه.

له‌م دوایی‌یه‌دا که شاره‌وانی ناوی شه‌قامه‌کانی ناوشاری سه‌لیمانی نا شه‌قامیک ناو‌نرا به‌ ناوی (که‌ریمی عه‌له‌که) وه، ناوبراویش له بنه‌ماله‌یه‌کی کۆنی ئەم شاره‌یه‌و پشتاوپشت له‌گه‌لمان هاتونه‌خواری و له خوشی و ناخوشیا به‌شدار بوون و خویان جیانه‌کردۆته‌وه.

عه‌بدول که‌ریم کۆری ئەلیاسه . جا له‌به‌ره‌وه‌ی خه‌لکی خوشیان ویستوه (ئه‌لیاسه) که‌یان گۆریوه بو (عه‌له‌که)، وه عه‌له‌که بوه به ناو‌نیشانی خیزانیان. که‌ریمی عه‌له‌که له‌سه‌ر ئاینی باووباپیرانی خوی (مه‌سییحی) بو، وه تابلێی پیاوینکی راست و پاک و له‌خواترس بووه کرداری جوانی خوی پیشی خستوه له ژيانا. سه‌ره‌تای ژيانی به‌ بازگانی‌یه‌وه خه‌ریک بووه تا له‌ئه‌نجاما به‌جۆری نیشه‌که‌ی په‌ره‌ی سه‌ندووه که هه‌موو ناوچه‌ی کوردستانی عیراق و ئێرانی گرتۆته‌وه. وه شوینی که‌سابه‌تی له‌ خانه‌سووتاو له‌گه‌ل هاوشانه‌کانی ئەوسای خویا بووه.

له دهوری حوکمی شیخ مهحمودی نه‌مرا له پوژنی (۱۰) ی تشرینی یه‌که‌می
 سالی (۱۹۲۲) ز به‌شداری کردوهو فه‌رمانی (وه‌زیری دارایی مالی‌ه) ی پی
 سپ‌یراوه. خوالی‌خوش‌بوو یه‌کلیک بووه له پیاوماق‌ولانی دیوه‌خانی بابانه‌کان و
 شیخانی نه‌و سه‌رده‌مه، وه‌ پیاویکی زور عاقل و زیره‌ک و دور‌بین بوه، له‌به‌رئه‌وه
 هه‌ر که هه‌ستی کردوه به‌ روودانی شه‌ری جیهانی یه‌که‌م، ده‌غل و دانیکی زوری
 عه‌مار کردوهو، له‌ پوژنی ره‌شا به‌ پاره‌یه‌کی که‌م فروشتویه‌تی به‌وه‌ی توانای
 کرپینی هه‌یه بوئه‌وه‌ی له‌ شاره‌که‌دا، ده‌غل و دان زور بی نه‌مه جگه‌ له‌وه‌ی که
 هه‌موو ئیواره‌یه‌ چیشتی ل‌ناوه به‌ مه‌نجه‌لی زنجیره‌ داری گه‌وره‌و به‌سه‌ر هه‌ژارانا
 دابه‌ش کراوه، چاکه‌و پیاوه‌تی نه‌م زاته به‌وه‌شه‌وه نه‌وه‌ستا، ناوی کاریزی (حاجی
 عه‌باس) که‌ به‌ ملک‌ایه‌تی هی خوی بوو به‌خشی به‌و مرگه‌وتانه‌ی که‌ نه‌که‌وته
 سه‌ری، وه‌کو مرگه‌وتی (حاجی شیخ نه‌مین) و مرگه‌وتی ته‌کی پووته‌و مرگه‌وتی
 (هه‌مزاغا) و مرگه‌وتی (شیخ مه‌مه‌دی به‌رزنجی).

له‌کاتی‌کا که‌ ئینگلیزه‌کان تالانی مالی شیخانیان کرد به‌تاییه‌تی ناوبراو ده‌ستی
 یارمه‌تی بو‌ در‌یژکردن و چییان ویست در‌یخی نه‌کردو به‌ قه‌رزو قوله‌
 ده‌ستی‌گرتن، تاکوو که‌وته‌ سه‌رخویان و قه‌رزه‌که‌یان دایه‌وه.
 له‌ بو‌ردومانی شاری سه‌لیمانیا تاکه‌ مالی که‌ شاری چۆل نه‌کرد له‌ گه‌ره‌کی
 گو‌یژه‌ مالی حاجی برا‌یما‌غاو مالی که‌ریمی عه‌له‌که‌ بوو، له‌پاشا که‌ فه‌رمان داری
 شار لییان پرسی هو‌ی نه‌رو‌یشتن و چۆل نه‌کردنتان چی‌بوو؟ له‌ وه‌لاما نه‌لی: من
 نه‌وه‌ی نه‌م خاکه‌م چۆنی به‌جی‌یه‌لم!!! وه‌ پاشه‌روژنی من نه‌بی هه‌ر له‌گه‌ل نه‌م
 خاکه‌دا بی.

ناوبراو جگه‌ له‌وه‌ی که‌ زبانی (کلدانی) زبانی دینی بوو کوردی و فارسی و
 عه‌ره‌بی زور باش زانیوه. کو‌تایی ژیانیشی له‌ به‌غا بردوته‌ سه‌ر تا سالی (۱۹۴۸) ز
 وه‌ له‌م ساله‌دا گیانی پاکی به‌ یه‌زدان سپاردوه‌و هه‌رله‌و‌یش له‌ گو‌رستانی
 (کاسولیک) نیژراوه‌... دوا‌ی ته‌مه‌نیکی پر له‌ چاکه‌و خیرخوا‌یی و
 نیشتمان په‌روه‌ری.

سه‌رچاوه: بلا‌وکراوه‌ی سه‌لیمانی

له بلاوڪراوه ڪاني - شارھواني سلھيماني
ڌماره (۹) سالي (۱۹۶۸) ز لاپهره (۵۱)
نووسيپني - غهريپ زيوهر.

* * *

(سەرگوزەشتەى زانایەكى نەمر)

حاجى مەلاعەلى مەلكەنى

● حاجى مەلاعەلى مەلكەندى

۱۸۵۸ - ۱۹۴۸

بە پىننوسى مامۇستا نەجمەدىن مەلا

رۆژنامەى (ژىن)

ژمارە (۱۶۲۹)

دووشەممە ۳۱/۷/۱۹۶۱ز

خويندەوارانى بەرپىز

پىيۇستە لەسەرمان كردهوۋى چاكەى ئەو پىاۋە چاكانە لەيادنەكەين كە
دەربارەى مەروۇف چاكەيان كردهوۋى رېئى راستىيان پىشانى مەروۇف داۋە چونكە
رېئى رۇيىۋان بگىرى ئايندە بەچاكەو بەرپىز يەتە كايەۋە، ئەۋا ئەم وىنەپەى
خوالىخۇشبوۋ (مامۇستا حاجى مەلاعەلى مەلكەنى) م پىشكەش كەردن لەگەل
سەرگوزەشتەى ژيانى تا بېئى بە نمونەپە ھەموۋكەس لە ژيانىا بۇ ئايىن و جىھان
تېككۇش وە لە كارو كردهوۋى چاكە درىقى نەكا.

حاجى مەلاعەلى مەلكەنى: كورى (حاجى عەبدوللاى (مەھمەد ئەمىناغا) يە
كە. بە سى پىشت ئەچنەۋە سەر (سۇبجاناغا)ى خاۋەنى (سەراۋى سۇبجاناغا).
سالى (۱۸۵۸)ز لە سلەيمانى لە گەرەكى مەلكەنى ھاتۇتە دنياۋە. خويندنى لە
حوجرەو لە مزگەوتەكانى سلەيمانى لای مامۇستايانى دىنى بوۋە بۇ خويندن تا
شارى (سەنە)ش چوۋە.

دوای کۆچی دوایی باوکی خیزانیکی زۆری به سهرا که وتوه به لām به به ره همی زهوی وزارو چهند دووکانیک که له باوکی یه وه بوی به جی ماوه به خییو کردوون، وه خۆیشی به کشت وکال و بازرگانی یه وه خهریک بووه. وه له مرگه وتی مه لکه نیا به بی مووچه و به خورایی دهرسی وتوهو پیش نویژی کردوه.

حاجی مه لاهلی مه لکه نی: پیاویکی رهوش و خوو به رزو دل و دهروون خوش و باش و هیمن بوو له ئەنجومه نا قسهی نه ستەق و شیرین بوو، مه لایه کی عه سری و به خشنده بوو هه مییشه هه زی به چاکه و سه ربڵندی نه ته وه که ی ئە کرد، خاوهنی سه رگوزه شته ی جوان جوان بوو، له سه رده می عوسمانیا (نیامی تابوور) بوو، ماوه یه کیش قازی (ئاغجه له ر) بوو، که دهوور گوړاو بوو به دهووری ئینگلیز وازی له مووچه خوری هینا چونکه مووچه ی ئینگلیزی له لا حه رام بوو، له به ره مه له دووکانی له دووکانه کانی خوی له به رده رکی سهرا به موره لکه نندن و سکا لانووسینه وه خهریک بوو، له زبانی بیگانه دا عه ربی و تورکی و فارسی باش زانیوه، وه ماوه یه کیش به پاریزه ری له گه ل (فه تاحه فه نی شه یدایی) و (مه لا عه لی مامه شیخه) دا هاوکار بووه.

له هه مووی سه یرتر که ئازایی و ماف په رستی (مه لاهلی) پیشان بدا ئە وه یه که (میجه رسۆن) حاکی سیاسی ئینگلیز که له هه موانه وه زانراوه یه کجار دل رهق و زۆردار بوو که به شه قام و بازارا ئە رویی ئە بوایه دانیشتوان له به ری هه ستانایه و ریپواریش ئە بوایه رابوه ستایه و مل که چ سلای بو بکر دایه چونکه خوی بو ئە مه فه رمانی دابوو.

بوژی (میجه رسۆن) به بهر دووکانه کانی به رده رکی سه رادا دیته خواری هه موو دووکانداره کان له به ری هه ل ئە سن ته نیا (مه لا عه لی) له به ری هه ل ناسی (میجه رسۆن) یش یه ته به رده می (مه لا عه لی) ئە ئی: بوچی ئەم هه موو خه لکه له به رم هه لساو تو له به رم هه ل نه سای؟ (مه لاهلی) یش ئە ئی تو پیاویکی غه یرهدینی به دینی من، دروست نیه له بهر تو هه لسم چونکه خوا فه رموویه تی: (یا ایها الذین آمنو لا تتخذوا اليهود والنصارى اولیاء لکم فمن یتخذهم منکم فهو منهم). (میجه رسۆن) ئە مه ی زۆر بی ناخوش ئە بی به لām هه یچ قسه نا کاو بو سبه ینی تووره که یه پر ئە کا له پارمو ئە ینیری بو (مه لا عه لی) ئە ویش

گلی ناداته وهو ئه ئی:

پاره ی غهیره دین به که لکی من نایه و من پیوستیم به پاره نی یه و دهوله مه نم.
دوای ماوهیه چند ئینگیزی یه نه لای (میجه رسون) ئه ویش باسی (مه لا
عه لی) یان بوته کا ئه ئی: مه لایه کی هوشیارو زیره که ئینگلیزه کان ئه نین به شوین
(مه لا عه لی) یا ئه لین:

ئیوه بوچی به فه رمان رهوایی و حوکی ئیمه رازی نین؟ ئیمه رینی پاکو
خاوینی مان پشاندان و ری و بان و شه قاممان بو زور کردوون؟ (مه لا عه لی) له
وه لاما ئه ئی: پاک و خاوینی دروشمی موسولمانه و موسولمان هه میشه جل و بهرگ و
له شی خاوینه و له شه و ورژیکا (۵) جار دهس نویژ ئه شوا، وه ری و بان
تهخت کردن و دروست کردن کرده وهی موسولمانانه و ئاینی ئیسلام ئه ئی هه رکه سی
به ردی له سه ر ریگا ببینی پیویسته له سه ری لای به ری نه وه کوو یه کیکی لی
هه ل نووتی و بکه وی، هه روه ها دهسی یاریده دریژ کردن و ئازووقه زور
کردن پیشه ی ئیمه یه. ئیوه وازمان لی بین و سواری سه رمان نه بن ولاتی
کورستان ئه وهنده به فه رو بهرکه ته به شی زوری جیهان به خپوئه کا. ئینگلیزه کان
ئه م وه لامه یان له لا جوان ئه بی و ئافه رینی ئه که ن.

داخی گرانم ئه م پیاوه زانایه له ته مه نی (۹۰) سالی روژی (۱۹) ی تشرینی
یه که م سالی (۱۹۴۸) ز له سه یمانی کوچی دوایی کردو له گردی جوگا نیژرا که
ئه و زهوی یه هی خوی بوو به خشی که بکری به گورستانی گشتی.

* * *

(شیخ له‌تیف ی دانسان)

شیخ له‌تیف له سالی (١٨٨٨) ی ز له سه‌یمانی له‌دایک بووه له‌دوای وفات کردنی باوکی، شیخ له‌تیف زوړ منال بووه ته‌مەنی چوار پینچ سال بووه، دوای وفاتی باوکی به شەش مانگ دایکیشی ئەمەری خوا به‌جی‌یه‌نی، له‌گەڵ برا گه‌وره‌که‌یا که شیخ ره‌حیمی ناو بووه ته‌مەنی هه‌وت هه‌شت سال بووه دوو خوشکیان هه‌بوه ناچار ئەبن بچن بۆلای مامه شیخ محەمەد سه‌عیدیان که موده‌پرسی مزگه‌وتی (خورمال) بووه، دوای سالی ئەویش وفات ئەکاو شیخ نه‌سییم که مامی باوکیان بووه ئەیان باته لای خوی و ئەویش دوای ماوه‌یه‌ک وفات ئەکا. دوای ئەوه چەند شوینیکی‌تر ئەکەن و ده‌ردی سه‌ری زوړیان تووش ئەبی و به‌م جوړه ژیان ئەبه‌نه‌سه‌ر تا زهمانی (سه‌فه‌ربه‌ر) که حوکم به‌ده‌س تورکه‌وه ئەبی، ئەوکاته‌ش ته‌مەنی‌شیخ له‌تیف ئەگاته ته‌مەنی گه‌نجی واته (١٧ - ١٨) سال، ناچار له‌ترسی عه‌سکه‌ری خوی ئەشاریته‌وه له ماله‌وه خه‌ریکی (زه‌ردارشتن) و موره‌لکه‌ندن و قه‌له‌م بر دروست کردن ئەبی و دوای ئەوه گرانیه‌که‌ی به‌سه‌را دی، له‌وه‌شا به‌هوی چەند خزمیکیه‌وه رزگاری ئەبی له مردن.

له کاتی بۆردومانی سلهیمانی شیخ له تیئف ئه چۆ بۆ هه له بجه له وێ دهست ئه کاته وه به سنعه ته که ی خۆی، له و کاته دا کابرایه ک دیت بۆ (بیاره) بۆئه وه ی تا قمی دان دروست بکا بۆ (شیخ عه لا دین) و (جه عفر سولتان) ی سه روکی هه ورامی یه کانی (له و ن) به پارهیه کی زۆر (شیخ مه ولانا خالید) ی کوری (شیخ عه لا دین) فیڕ ئه کا، شیخ له تیئف ئه مه ی ئی ئه بی به مه راق و خولیاو ئه چۆته سه ری یه وه تا له ئه نجاما نه ئینی یه که ی فیڕ ئه بی، یه کسه ر دهس ئه کا به دروست کردنی تا قمی دان.

شیخ له تیئف چونکه مرو فیکی زیره ک و به سه لیه بوو که لی سنعه تی تری ئه زانی، وه کوو سه عات چی تی و ته نانه ت ئه لێن سه عاتی له دار دروست کردوه، به ناو بانگ بوه به وه ی که (سکه ی لیداوه) واته پارهی دروست کردوه.

جاریکیان مالی (ئه حمده به گی ریشین) ئه پشکنن زهر بیک لیره ئه دۆزنه وه و حاکی هه له بجه که ئینگلیز بووه سه یری ئه کاو ئه لی ئه مه ئییشی کهس نی یه شیخ له تیئف نه بی! ئه مری گرتنی شیخ له تیئف ده رئه کاو ئه ویش که بی ئه زانی رئه کا، تا له دوا ییا (شیخ عه لا دین) و (جه عفر سولتان) ئه بنه هو ی ئی خو ش بوونی، له دوا ییا حا که که بانگی شیخ له تیئف ئه کا له و کاته دا (تهل سزی) ئینگلیزه کان خراپ ئه بی به شیخ له تیئفی چاک ئه کاته وه زۆر هه ول ئه دا که بیی ئی بۆ (له ندهن) به لām شیخ له تیئف ئه مه قوبول نا کا.

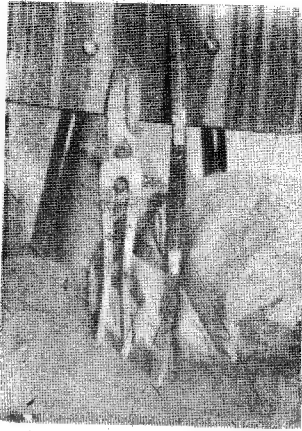
له دوا ییا شیخ له تیئف یه ته وه بۆ سلهیمانی و دوکانی سه عاتچی تی دانه ی. له و کاته دا (میجه رسۆن) حو کمداری سلهیمانی ئه بی ئه و کاته وا باو بوو که (میجه رسۆن) به ناو بازارا ئه گه راو به به رده می هه ر دوکانیکا برۆشتایه له به ری هه لئه سان، جاری به به رده می دوکانی شیخ له تیئفا ئه روا جا یا شیخ له تیئف ئا گای ئی نابی یا خۆی ئی گیل ئه کا هه لئاسی له بهر (میجه رسۆن)، ئه مییش ئه گه رپته وه ئه چۆته ناو دوکانه که ی شیخ له تیئفه وه، له وێ چونکه شوینی خو یه تی له به ری هه لئه سی و (میجه رسۆن) دهس ئه داته مقه سستی که له وێ دانرا بوو، سه یرئه کا زه مبیله یه هه لواسرا وه به مقه سته که په تی زه مبیله که ئه قرتینی و سه یری کی شیخ له تیئف ئه کاو پی ئه لی ئه م مقه سته سه ری کی پیم ئه لی له ت له ت بکه م و سه ره که ی تری پیم ئه لی ریزت ئی بگرم، دوا یی که له مقه سته که

ورد ئەبێتەو ئەبیینی لێی نوسراو (دەسکردی کوردستان - عەبدول لەتییف)
نێیتر مقەستەکە هەل ئەگرێ بۆ خوی و ئەروا.

شیخ لەتییف جگە لەوێ سەنعەتکاریکی وردبوو خولایای قەومەکەشی لەناخیا
هەر جوولابوو هەولێ داوێ بۆ یەكخستنی، لە زەمانی شیخ مەحمودا هەولێکی
زۆری لەگەڵ خەلکی داوێ کە لە شیخ دوورنەگەونەوێ پشتگیری بکەن وە خوی
ئەگەرێ ئەچوو بۆلایان و باسی ئەوێ بۆ ئەکردن کە کورد ئەبێ یەك بێ.

لە سالی (١٩٣٥) ز (کۆمەڵی بڕایەتی کورد) یان دامەزراندو شیخ لەتییف یەكی
بوو لە دامەزرێنەرەکان و ئەم کۆمەڵە پەرەیی سەندو ئەندامانی گەیشته سەدەها
هەزار کەس و لقی لە هەموو شارەکانی کوردستانی عێراق و ئێران دا بلابوو و
نامەیی پشتگیری یان لە تورکیا و سوریا شەوێ بۆ ئەهات، وە ئەم کۆمەڵە لە هەموو
جۆری خەلکی تیا بوو وەك مەئموور و کاسبکار و سەرباز و پۆلیس و کریکار و
هەموو جۆری کەسانی تر. لەبەر ئەوێ حکومەتی کۆنەپەرستی (عەبدول ئیلا) ترسی لێ
پەیاوو، وە بە گەرەکی راگەیاندا کە (سەفیری بەریتانیا) بوو لە بەغاوی بە
موافەقەتی هەردوکیان دەسیان کرد بە گرتنی ئەندامانی ئەم کۆمەڵە و لە مانگی
تەموزی سالی (١٩٣٩) ز یەكی لەو ئەندامانە کە شیخ لەتییف بوو بۆ ماوێ
(٢٩) رۆژ گیرا، چونکە یەكی بەکری گێراوەکانی ئینگلیز کە مۆتەسەرفی
سەلیمانی بوو داویان کرد کە حوکمی ئەندامە گیراوەکان بدەن بۆ ماوێ (٦)
مانگ، بەم جۆرە حوکمی (١٩) کەسیان لێ درا و لە سەریکی تێرشەوێ ئینگلیزەکان
ئەیان ویست کە شۆرشێ هەلگیرسێ. شیخ لەتییف و هەندی لە برادرەکانی
داویان لە کۆمەڵ کرد کە بێ دەنگ بن تا ئەو هەلە لە دەس ئینگلیزەکان بدەن،
وە هەرواش بوو نەیان توانی بە ئامانجی خویان نەگەیشن و ئەم گرتن و بڕینە
زیاتر بوو هۆی چاوەکێوێ ئەوێ.

«شیخ لەتییف» ی زیرەکی گەلی سەنعەتی زانیوێ وەك دارتاش و تۆکمەچیتی و
هەلکەندن و خەت نووسین و تەنگ سازی و کیمیاگری و سەلێدان وە لە ژیا
خویا چوار مقەستی پۆلابوو هەزاران قەلەم بڕی شووشەبڕی دروست کردوێ،
و لەم دواییەدا کۆمەڵی بەرینوێ چەکوێ و پینچ تەنگی هەوایی دروست کردوێ لە
هەموویان بەخەتە خوێشەکی ناوی خوی لەسەر هەلکەندوون. ئێستاش یەکی

● شیخ له تیفی
دانساز ۱۸۸۸
- ۱۹۴۸

● مقه ستوقه لهم بر،
ده سترکدی شیخ
له تیفی دانساز

له وتفه نګانه لای یه کئی له کوره کانی ماوهو یه کیکي تریشیان لای خوشکه زایه کی یه تی له هه له بجه. له کاتی جهنګی جیهانی دووما له شووشه ی پهنجه ره گه لی ژیرپال له ی دروست کرده.

هه روهما شیخ له تیف زور ناروزوی جوانی باخ و سروشتی بووه، باخیکی گه لی جوانی رازانو ته وه که پرپووه له گو لی جوان و میوه ی به زدار و پییان وتوه دوهم باغه له سله یمانیا دوی باخی گشتی که هی مییری بوو.

شیخ له تیف دوی گرتن و بهردانی تیکه لی خه لکی که م کرده وهو خوی به دانساز یی وه خه ریک نه کرد. له ئیوار هی پوژی ۱۸/۵/۱۹۴۸ ز له ناو باخه که یا که له مه جلسا دانیشتبون وهفاتیکي کوتوپری کردو نه وانه ی له و مه جلسه دا دانیشتبون به ریزان (قازی نه حمده موختار و مه لا عینایه ت و مه لا سالح کرده و شیخ محمه د سه عی چناره و) گه لی پیاو ماقولی تربون.

شیخ له تیف دوی خوی شش کوری هیه که نه وانیش نه مه ناوه کانیانه به پیی ته مه نیان - شیخ عه بدوللاو شیخ بابا عه لی و شیخ عوسمان و شیخ فاروق و شیخ محمه د سه عی و شیخ سه مه د. له مانه شیخ عه بدوللا که کوری گه وره یه تی توانی دانساز ی که فرمانی باوکی بوو بیگریته دهس و بیبابه ریوه.

سه رچاوه: شیخ عه بدوللا ی شیخ له تیفی دانساز که به سه رهاتی ژیانی باوکی کو کرده ته وه له گه ل هه ندی سه رچاوه ی تر.

(هونه روهر حهسه ن فهلاح) ی

وینه کیشی بهناوبانگ

ناوی (شه مسه دین) ه کوری شیخ عهبدوول قادری کوری شیخ سهلامی قازی یه له پيشا له حوجرهو له دواييا له قوتابخانه خویندويه تی، مروقیکی وریاو زیرهک و بلیمهت بووه، هر له سهرهتای ژيانی یه وه خهریکی وینه کیشی بووه له دوايشا هر نه وهی کردوه به پيشه، وه زور ناوی به وینه کیشی دهرکردووه، ته نانهت نهک هر له سهیمانی به لکو له زور ناوچهکانی تری کوردستانا، نهی توانی وینهی هرکه سینک له بهردهمیا بوهستی بیکیشی، وینهی سروشتی جوان جوان و به خه یالی خوئی له گه لی چایخانه و شوینه گشتی یهکانا کردبوو جگه له و وینانهی له سهر له وچه کردبوی و نه یکرد.

(حهسه ن فهلاح) پیاویکی گهروک بوو، هر روژهی نهچوه شوینی، جاریک نهچی بو موسل؛ بولای براکهی که له دهو روپشتی (موسل) مودیری ناحیه نهبی، نه م برایه ی ناوی (خالید) بوه، بیوه ژنیک ماره نهکات که ناوی (سه کینهی حهسه ن) بوه کچیکی خوئی نهبی که له براکهی (حهسه ن فهلاح) نه بووه، نه م کچه ناوی (نه دیمه) بووه (حهسه ن فهلاح) ماره ی نهکا. ماوهیهک (حهسه ن فهلاح) له (که رکوک) دانه نیشی و له گه ل ئینگلیزهکانا ئیش نهکاو که رتهی له گه لیانا نهچی بو که شف بو دهو روبه ری (کفری) له سالی (۱۹۲۷ - ۱۹۳۸) ز، کاتی که تاریک دایه (۲) سی جهرده به چه که وه نه دهن به سه ریاناو پروتیان نه که نه وهو چییان پی نهبی له پارهو سهعات و شتی به نرخ لیان نه سینن، له وکاته دا یه کیک له جهردهکان ده ماخه که ی دهم وچاوی لانه دا، (حهسه ن فهلاح) فرسه ت یه نی و جگه ریهک دهر نه هینی و به و بیانوه وه داوایان لی نهکات که شقارته یه کی بو لیده ن بو نه وهی جگه ره که ی داگیرسینی که نه زانی کوردن به کوردی نه یان دوینی و نه لی من له گه ل نه م ئینگلیزهکانا کار نه که م، نه وانیش که نه زانن کورده خیرا شقارته دهریه نن و جگه ره که ی بو دانه گیرسینن.

● وینہ کیشی ناسراو

حسەن فەلاح

۱۹۷۷ - ۱۹۱۰

ئەمیش چاک دەم وچاوی ئەو جەردەییە دەماخەکی لادابوو ئەبینی و لەمیشکیا هە ئی ئەگرێ، کە جەردەکان دوور ئەکەوێوە بەپەلە وینە ی کابرا لەسەر پشتی پاکەتەکی ئەکیشی وە هەر ئەو شەو ئەچنە ناحیە ی (قەرەتەپە) و بۆ بەیانی خەبەر ئەدەن بە پۆلیس و ئەچن بۆلای مودیری ناحیە و کارەساتەکی بۆ ئەگیرنەو، (حەسەن فەلاح) پاکەتەکی دەرنەهێنێ و ئە ئی ئەمەش وینە ی یەکیکیانە، مدیری ناحیە ئەنێرێ بەدوای خەلکی ئەو ناوچە یەدا کە ئەمە ی لەنیوانا کراو، وە بەهوی وینە کەوێ دزەگ ئەناسنەو ئەیگرن و بەم جوړە تاوانە کە دەرنەکەوێ و دەستی بەسەرا ئەگرن و شتەکانیان ئی ئەسیننەو ئەیدەنەو بەمان و ئەوانیش ئەدرین بە دادگە بۆئەوێ سزای خویان وەرگرن.

لە ساڵی (۱۹۴۱) ز لە کاتی شەرەکی (رەشید عالی گەیلانی) دا کە ماوێەک حوکمیان بە دەستەوێ بوو (حەسەن فەلاح) لە گوڤاری (حەبەز بۆز) دا لە بەغا بە کاریکاتێر وینە ی (عەبدول ئیلا - وەسی) لەگەڵ (نووری سەعید) و (جەمیل مەدفعی) و (عەلی جەودەت) ئەکیشی بە شیوەیەکی نەنگی و گالته پیکردن، کە بلۆ ئەبیتەو بەناو خەلکا زۆر سەرنج راکیش ئەبێ، لەدوایا کە ئەمان دەس ئەگرنەو بەسەر حوکما، (حەسەن فەلاح) لەتاوا رانەکاو ئەگەریتەو بۆ سلەیمانی و، لەوکاتەدا ئەبێ کە تازە دوای (۱۰) دە سال دوورخراوێی (شیخ مەحمود) گەراوێتەو سلەیمانی و لە (داری کەلی) دائەنیشی ئەمیش واتە (حەسەن فەلاح) ئەچیتە (داری کەلی) بۆلای شیخ کە خالۆزای دایکی یەتی و لەوێ

دائەنیشیۆ لەوێ ناوی خۆی ئەنی (حەسەن فەلاح) چونکە لەو بەر هەر بە (شەمسەدین) ناسراو بوە.

لە سالی (١٩٤٧) ز هەر بە ناوی (حەسەن فەلاح) موە ئەچی بو (کویت) لەویش هەر خەریکی وینەکردن ئەبی.

جاریک وینەیهکی جوانی ئەمییری (کویت) ئەکاو بو ئەمییری (کویت) ی ئەنیری، ئەویش کە وینەکە ئەبینی ئەنیری بەدوایاو ریزی لی ئەگریۆ خەلاتیکی باشی ئەکات بەم جوړو بە وینەکیشان لە (کویت) ناوبانگ پەیدائەکات و هەر لەوێو پارهێ ئەناردەو بو مال و منالەکانی بو سلهیمانی.

(حەسەن فەلاح) مالیان لە سلهیمانی لە گەرەکی کانێسکان بوو لە کۆلانی بەرامبەر شەخسەکە (شیخ جافر) لە شەقامی (کاک ئەحمەدی شیخ).

لە سالی (١٩٥٥) ز ئەگەریتەو بو سلهیمانی و دەس ئەکا بە وینەکیشان، بەلام بەداخەو لەگەل خیزانەکە یا نەگونجاو لەبەر ئەم هویەش بوو کە بەشیوێهەکی دائیمی لە سلهیمانی نەماوتەو.

لە سالی (١٩٦٣) ز خیزانە ی بەجی ئەهیۆ ئەچیتە بەغا لەوێ دائەنیشی، لە مالی (مەلیحەخان) ی خوشکی، وە لەپاش (٥) پینج سال خیزانەکە ی بە هەر جوړی ئەبی خانووەکە ی ئەفروشیۆ ئەمانیش ئەچنە بەغا لەوێ دائەنیش و بەم جوړە ئەمیننەو تا لە سالی (١٩٧٧) ز (حەسەن فەلاح) کوچی دوایی ئەکا لە تەمەنی (٦٧) سالیو هەر لەوێ نیژراو.

(حەسەن فەلاح) چوار کچ و چوار کوری بوو و یەکیک لە کورەکانی عەسکەر ئەبی لە (دەر بەندی خان) لە سالی (١٩٦٧ - ١٩٦٨) ز لەوێ لە ناوی دەر بەندا مەلە ئەکا، ئەبی بەهوی ئەوێ لە ئاوێکەدا بخنکیۆ ئەی هیننەو بو سلهیمانی و لە (گردی جوگا) ی نزیک گەرەکی کوئی خویان ئەینیزن.

تی بیینی:

لەبەر ئەوێ (حەسەن فەلاح) سلهیمانی بەجی هیشت لە سالی (١٩٦٣) ز و کەس نەیزانی بو کوێ چوو و چی بەسەر هات زۆر بەگران ئەوانە ی باسما کرد دەسما کەوت، ئەویش بەهوی خزمەکانی سلهیمانی یانەو دەسما کەوت

تهنانهت ناردیان بو بهغا بۆلای کهس وکاری لهوێ، وه وینهیهکی خۆیمان
دهس کهوت له گهڵ چهند وینهیهکا که به دهستی خۆی کیشابووی
بویان هیناین... زۆر سوپاسیان ئه کهین.

سهراوه:

بهريز (شيخ فەتحوڵلای شیخ رهشید) تهنه کهچی که پوورزای (ههسهن
فەلاح) ه.

● شهري دهريه ندى بازبان دهستكردى ههسن فەلاح

● وینهیهکی تری ههسن فەلاح سالی ۱۹۶۳

پیاوی سوعبه‌تچی و قسه‌خوش

ئه‌وه‌نده‌ی له زهمانی رابوردودا گالته‌وگه‌پ و قسه‌ی به توئیکل (به لام بی‌کینه) و پیاوی قسه‌خوش و سوعبه‌تچی زور بووه به‌پیچ‌ه‌وانه‌ی ئه‌مه ئیستا نه ئه‌و پیاوه قسه‌خوشانه ماون، نه گالته‌و رابواردن ماوه، بیگومان هو‌ی ئه‌مه‌ش گو‌ران و پیشک‌ه‌وتنی ژیا‌نی کو‌مه‌لایه‌تی و رپ‌گای نان په‌یدا‌کردنه، جاران خه‌لکی به‌ساده‌یی ژیا‌ون و قه‌ناعه‌تیا‌ن هه‌بووه... ئه‌وه‌نده بیریا‌ن له شت نه‌کردو‌ته‌وه، هه‌ر خه‌ریکی رابواردن بوون.

ئیستا‌که قه‌ناعه‌ت نه‌ماوه، چاولی‌که‌ری و خو‌په‌رستی هه‌موو شتیکی له‌بیر برده‌ته‌وه، هه‌روه‌ها ته‌نگ و چه‌له‌مه‌ش روژ به‌روژو سال به‌سال له زیاد بوونا‌یه وه‌ک پیشینا‌ن ئه‌لین (سال به‌سال خو‌زگه‌م به‌پار)..

ئه‌و پیا‌وانه‌ی قسه‌خوش و سوعبه‌تچی بوون نا‌ویان هه‌بووه له شاره‌که‌دا، خه‌لک لایا‌ن کو‌نه‌بونه‌وه بو‌ئه‌وه‌ی بیا‌ن جو‌ولینن بو قسه‌و سه‌رگوزشته‌ی خوش، ئه‌وه‌نده‌ی توانی‌وما‌نه نا‌وی ئه‌و پیا‌وه قسه‌خوشانه‌مان کو‌کردو‌ته‌وه له‌گه‌ل ئیشه‌که‌یا‌ن. (۱)

(۱) زور جار قسەى خوش و گالتەوگەپ لەگەڵ شارى سلیمانى دا دەبیتە هاوتاو
 هاوووشە . ئەگەر نووسەر لێردا نزیکەى دووسەدوپیەنجا ناوی کوکەربیتەو، ئەو
 ھەر بە دانانى تاقە نوقتەيەك دووھزارو پینچ سەد قسەى خوش و گالتەى
 مانادار کۆدەبیتەو، لاپەرەکانى چەند بەرگەکەى (رشتەى مروارى) ی ماموستا
 عەلادین سجادى و (گالتەوگەپ) ی پیرەمێدو (شانۆى ناوماڵ) ی مستەفا سەفوت
 زور قسەى خوشى ئەم شارەیان تێدايە. خو خالە زەجەب خویشى لە (ترش و
 شیرین) ەکەیدا کۆمەلێکى بو گێراوینەتەو. نووسەرى ئەم گتیبە پرۆژەى
 کوکەردنەو، گالتەوگەپ و قسەى خوشى شارى سلیمانى بەدەستەو، ھەخۆزگە
 دەستى یارمەتى بو درێژ ئەکراو وئەو سامانە بەنرخەمان لەکیس نەدەچوو.
 (ع.م.ر)

تێبینى: بو بەجێھێنانى ئەم پرۆژەيە تکایە بە نووسین دەستى یارمەتى مان بو
 درێژبکریو بەرھەمى گالتەوگەپمان بەھۆى چاپخانەکەى کاکەى فەللاخو، بو
 بنێررى، چونکە ئەو شاعیرە بەریزەش سەرۆکارى ئەو پرۆژەيەمان ئەکات.
 نووسەر

«ناوھەکان ئەمانەن»

- ۱ - شیخ مەحمودی نەمر.
- ۲ حاجى ئەحمەدى کزنو - شەربەت فرۆش لە ھاوینا، وە لە زستاندا قەنیلەى
 نۆک (قاوومەى نۆک)، تەنیشت دوکانى وەستا توفیقى کەبابچى باوکى خەلفە
 فەرھجى کەبابچى.
- ۳ - حاجى مستەفا پاشای یامولکى، تەفسەر لە سەرکردایەتى ئەرکانى سوپای
 عوسمانى.
- ۴ - حاجى قادر تەفەندى یامولکى، براى حاجى مستەفا پاشا.
- ۵ - عیزەتى فاتەى خولەدریژ (عیزەت تۆبجى) تەفسەرى زەمانى عوسمانى.
- ۶ - ھەمە میرخان، تەفسەرى زەمانى عوسمانى.

۷ - کهریم رپۆسته م شالوم، ئەفسەری زەمانی عوسمانی،

۸ - ئەحە نەسیم، قەسابی سەرپێیی.

۹ - ئەورەحمانی خامە، ئاسنگەر.

۱۰ - مەجۆلی خامە، چایچی و چاوەشی شارەوانی.

۱۱ - توفیقی گۆلنار، پینەچی.

۱۲ - عەزیز بەگی سەرپاج، توورەش دەبوو.

۱۳ - حاجی صالحە شەلە، صابونچی.

۱۴ - خولە ئایشیی دەلال، کۆنەفرۆش.

۱۵ - توفیقە زلە، خەیات.

۱۶ - ئەورەحمانی حەسەن لەلە، موچەخۆری عوسمانی، بە بن باخەل بۆی
لێتەدا.

۱۷ - وەستا بەکری ماری، پانی بەرزدرۆو، توورەش دەبوو.

۱۸ - عیزەتی حاجی ئەمینێ ئاشچی، چاوەشی شارەوانی.

۱۹ - صالحە تریل، جارچی.

۲۰ - محانی جارچی.

۲۱ - ئەحەیی نەبی سەقا، لە ناوبازار لە جەرت لێدانا بە ناوبانگ بوو.

۲۲ - رەشید دارا، موچەخۆری عوسمانی.

۲۳ - رەشەیی بابەجێان، موچەخۆری عوسمانی.

۲۴ - رەشەیی پێخاوس، بارچاوەشی عوسمانی.

۲۵ - رەشەیی حەسەنی گورۆن، کاسبی تووتن.

۲۶ - حەمەیی قالەیی پیرۆت (حەمە دووباش) چاوەشی ئیشغال.

۲۷ - کهریم خان، قەلەمچی - (بازرگانی تووتن بە کۆمەل).

۲۸ - خولەیی گۆلنار - خەیات.

۲۹ - حاجی بارام حاجی کهریم - مەلاک و سەرەکی بەردکێشی مەلکەندی.

۳۰ - ئەمینێ لاو - چایچی.

۳۱ - حەمەوبەگ (میران) چاوەشی شارەوانی - توورەش ئەبوو.

۳۲ - وەستا ماریە درێژ - بەنا.

- ۲ - توفیقى حەمە خېل - بەردىكىش و بەفركىشى مەلکەندى.
- ۳ - كەرىمى جاو - خەيات، خوشكەزاي تەجەى جاو.
- ۳ - خولەى ئەمىنى بووك - باخەوان، توورەش ئەبوو.
- ۳ - بەكرى مىسرى - چاپچى و جەراخ.
- ۳ - شېخ مەمەدى گولانى - عالم و مەلاك.
- ۳ - عەونى تەفەنى حاجى كورون، تەفسەرى زەمانى عوسمانى.
- ۳ - زەكى تەفەندى، مامۇستا.
- ۴ - صالح گوى رەپ - نانەوا.
- ۴ - مەلا محى دىنى ماستاو - ماستاوفرۇش.
- ۴۱ - حاجى ئەمىنى كاكەحەمە - تاجر، مامى فايەق بىكەس.
- ۴۲ - فايەق بىكەس - مامۇستاو شاعىر.
- ۴۴ - محەى ھەمزاغا - خەيات.
- ۴۵ - حسە كەر - چاپچى.
- ۴۶ - صالحى وەستا بىستە - چاپچى.
- ۴۷ - رەشەى موختار - موختارى گۆيژە.
- ۴۸ - سىدىقى مەحمۇد ئاغا - براى رەشەى موختار، پۇلىسى سوارە.
- ۴۹ - حەمە كاسوار - قەبرھەلگەن.
- ۵۰ - فەرەجى حەمەمراد - چاپچى.
- ۵۱ - سەعەى سالەى وەنەوش - خەيات.
- ۵۲ - عەلى وەيسى تەفەندى - زارع و سەر بە شېخ مەحمۇد.
- ۵۳ - بلەشەل - پياوى شېخ مەحمۇد.
- ۵۴ - شېخ سەمەد - پياوى شېخ لەتيف.
- ۵۵ - مستەفاى حاجى ئەحمەدى زۇلغ - كەوش دروو.
- ۵۶ - يەزىنگ - لوقنتەچى.
- ۵۷ - قادر زەكى - ئوتومبىلچى ئىشغال.
- ۵۸ - تەحمەد پياوخور - توونچى.
- ۵۹ - سالە كاكوز - قەساب.

- ۶۰ - تەحەى جەمەعەزىز - قەساب.
- ۶۱ - عارفى فېتك - قەساب و چايچى.
- ۶۲ - مېنەى قالە شوان - جامبازى ئاژەل (حەيوان)، توورەش ئەبۇو.
- ۶۳ - عەبەى شەمام - جامبازى وولاخ، توورەش ئەبۇو.
- ۶۴ - بىرسە كەچەل - تونچى.
- ۶۵ - فەرەجى ئەمىنى حەسەن - دارتاش.
- ۶۶ - رەشەى خەجىيەلاو - كاسبى ھەمەجۆرە.
- ۶۷ - عارفى ئالى - پېنەچى.
- ۶۸ - مەحمۇود بەگى جەرەح - جەرەح و مەلاک.
- ۶۹ - مەجىد بەگ براى مەحمۇود بەگ - پانى بەرز درو، توورەش دەبۇو.
- ۷۰ - مەى مى فەنجان - خەيات.
- ۷۱ - ھەمەوبەگى بەقال - بەقال.
- ۷۲ - ھەمە فەرەجى لارە - نان فروش (دەستگىر).
- ۷۳ - فەرەج شوکل - چايچى.
- ۷۴ - عەلى شاملى - رېخۆلەچى.
- ۷۵ - رەشەى سىنگ ھەلکېش - قاچاخچى.
- ۷۶ - ھەسەنەكۆل - كاسبى سەرپىيى.
- ۷۷ - سەعەى دەولەت - عەمى - قەلەمچى.
- ۷۸ - ھەسەنى دەولەت - بەقالى وشكە.
- ۷۹ - سەعە دەرەنارى - كاسبى تووتن.
- ۸۰ - عەبەى قالەى مارفە رەش - چاوشى ئېشغال.
- ۸۱ - ھەمەى برازا - كاسبى سەرپىيى.
- ۸۲ - عەلى تۈركە - موچەخۆر لە شارەوانى.
- ۸۳ - ھەسەن مەزلوم، موچەخۆرى زەمانى عوسمانى.
- ۸۴ - ھەمەى ئەمىنى ئەفەندى (باۋكى موچەررەم)، موچەخۆرى عوسمانى.
- ۸۵ - شېخ بابا عەلى تەكىيە ، نىمامى مزگەوتى شېخ باباەلى.
- ۸۶ - شېخ نورى شېخ باباەلى ، نىمامى مزگەوتى شېخ باباەلى.

- ۸۷ - مه لا سه ی غه فور - نیمامی مزگه وتی سه ی حه سهن.
- ۸۸ - سه ی نه حمه دی شیخ نه وره حمانی عازهبانی - نیمامی مزگه وتی (هه لاجه کان).
- ۸۹ - مه لا عه لی کانی که وهی - نیمامی مزگه وتی شیخ مسته فای نه قیب.
- ۹۰ - مه لا مه حموود (بیخود) - شاعیرو نیمامی مزگه وتی مو فتی.
- ۹۱ - مه لا سه لام - نیمامی مزگه وتی مه لا حسه ینی پیسکه ندی.
- ۹۲ - نه حه ی ناصر - گو رانی بیژ.
- ۹۳ - مه لا نه حمه دی دیلان - قه له مچی.
- ۹۴ - نه حمه دی ته ها - قه له مچی.
- ۹۵ - مه لا که ریم - برنج فروش.
- ۹۶ - عه به ی حه مه خه یات - به قالی میوه.
- ۹۷ - عه لی ناگا - به ریوه به ری قوتا بخانه ی فه یسه لیه.
- ۹۸ - مچی مه ولود - به ریوه به ری قوتا بخانه ی خالیدی.
- ۹۹ - توفیق قه زاز - مه لاک.
- ۱۰۰ - قوتبه دین نه فه نی - دکتوری به یته ره.
- ۱۰۱ - حاجی مه لا فه ره جی پلاو خور - به قالی وشکه.
- ۱۰۲ - حه مه سالحی ریش - عه لاف.
- ۱۰۳ - میرزا مارف - شاعیر.
- ۱۰۴ - شیخ سه لام - شاعیر.
- ۱۰۵ - عه لادین سوجادی - نه دیب و زانای گه وره ی کورد.
- ۱۰۶ - حه مه وه گی حاجی ره سول به گ - مه لاک.
- ۱۰۷ - خوله سنه یی - شه ره ته چی.
- ۱۰۸ - حه مه ی سه عه ی فه تاح - کاسب.
- ۱۰۹ - عه لی ده رویش نه مین - حه مامچی.
- ۱۱۰ - حه موش ناغا - کاسب.
- ۱۱۱ - مامه سه عه سوك سوك - چایچی له بهر خانه قا.
- ۱۱۲ - حه مه ره شی توفیق - چایچی له بهر خانه قا.

- ۱۱۲ - عارء شیت - کونه فروش .
- ۱۱۴ - مه محمود دهلی - جگه رچی .
- ۱۱۵ - نه مین نه فنی عهلی شهیدایی - مه لاک .
- ۱۱۶ - عومره شهلی حاجی سه عیدی عاسم - بازرگان .
- ۱۱۷ - ساله ی نه حه ی خوله - چایچی .
- ۱۱۸ - حه مه و مین ئاغا - له انحصار .
- ۱۱۹ - سه ی عهلی عه تار - عه تاری داوود هرمان .
- ۱۲۰ - که ریم ئاغا - عه تاری شه کرو چا .
- ۱۲۱ - نه وره حمان حاجی عه زیز - وه کیل سنگر .
- ۱۲۲ - قادر ئاغای برایم ئاغا - عه تار له قه یسه ری نه قیب هاتوچوی مالی شیخانی نه کرد، تورپیان نه کرد .
- ۱۲۳ - ساییری ته په چنه - نه بات .
- ۱۲۴ - که ریمی ته په چنه - نه سبی سه ری بی .
- ۱۲۵ - عهلی حاجی شه ری نه شیت، چایچی و جگه رچی پشتی شیخ جافر دهشتی کوک .
- ۱۲۶ - نه حمه دی توفیق نه نه ندی - موچه حور له شارهوان .
- ۱۲۷ - عه زاوی برای نه حلان و که ریم چاوشین - چایچی .
- ۱۲۸ - فهره ج چاوشین - برای عه زاوی، پولیسی سواره .
- ۱۲۹ - ده رویش نه حمه دی چایچی - چایچی ده ستگیر .
- ۱۳۰ - حاجی رحیمه کوکله - نوبه چی له ئیشغال .
- ۱۳۱ - نه مینی عاسه ی ته له عفر - به یارمه تی خه لک نه ژیا .
- ۱۳۲ - عهلی چاوهش - قه پانچی .
- ۱۳۳ - حه مه گویره - چایچی .
- ۱۳۴ - حه مه ی مه لا برایم، چایچی .
- ۱۳۵ - مینه ی مه لا برایم - چایچی .
- ۱۳۶ - نه حه رهشی مه لا برایم، چایچی .
- ۱۳۷ - نه حه تیلا - دارتاش .

۱۳۸ - ئەحە دېرەيى - بەقال، توورەش ئەبۇ.

۱۳۹ - عەبلى عەبان - پۇلىس.

۱۴۰ - خولەشەلى خەيات - خەيات.

۱۴۱ - غەفۇرى خولەدرىژ - كۆپان درو.

۱۴۲ - مەلا سەمەيل - سۇكالا نووس و حىكايەت خوان.

۱۴۳ - ئەمىن چتەر - بەقالى وشكە.

۱۴۴ - دەرۋىش شەرىف - چاچى.

۱۴۵ - كەرىمى عەزولە (خالە كەرىم) - چاچى.

۱۴۶ - فەتاحى قادىر ئاغا - خاۋەنى كەراجى سەي نورى، پېش فەرەج نەفەنى

بىرلى مەحمۇد ئەفەنى سەرۋىكى شارەۋانى بو.

۱۴۷ - توفىق تەيارە - نوتومبىلچى.

۱۴۸ - خولەسەنەيى - قەتارچى.

۱۴۹ - رەشەي شىخەلى - مەلاك.

۱۵۰ - ھەمە جەلىل - جگەرچى.

۱۵۱ - صالح نەرىمان - قەتارچى.

۱۵۲ - غەرىبە كۆيز - بەفركىشى مەلكەندى.

۱۵۳ - مچەي حاجى برايم ئاغا (خالە مچە، موچەخۆر لە بەرپۆەبەرايەتى

ئاۋخو).

۱۵۴ - مەحمۇدى قالە شەۋقە - باش كاتىب لە پۇلىس خانە.

۱۵۵ - صالح عەلى صالح - سەرپەشتىياري ۋەرزىش.

۱۵۶ - نەحمەدى عەزىز ئاغا - مامۇستاۋ فەرمانبەر.

۱۵۷ - شىخ لەتىفى ھەفەيد - مەلاك.

۱۵۸ - رەشۋل عەبدوللا - بەلىندەرى يانەي فەرمانبەر.

۱۵۹ - غەفور ئاغاى حاجى مەلا سەعەيد - مەلاك.

۱۶۰ - ئەھەي مىرزا عارف - بەرپۆەبەرى زەرپەيى عەقار.

۱۶۱ - خالە رەجەب - فەرەشى سەرۋىكى شارەۋانى.

۱۶۲ - نورى كاكاھەمەي ئەمىنى عەتار - ئەندازىار.

- ۱۶۳ - به شیرى گاور - تاجير .
- ۱۶۴ - ئەللاويږدى گاور - موباجى .
- ۱۶۵ - مەتى ئەللاويږدى - فەراشى ئيعاشە .
- ۱۶۶ - ئەورام شالوم تاجير جوله‌كه .
- ۱۶۷ - سەبيله - بازركان جوله‌كه .
- ۱۶۸ - ويسە، جوله‌كه - کوتال فروش ، دەسگير .
- ۱۶۹ - جريوه، جوله‌كه - کوتال فروش، دەسگير .
- ۱۷۰ - ئەلياو، جوله‌كه، بەهاراتى ئەفروشت و كتيبىشى ئەگرته‌وه، دەسگير .
- ۱۷۱ - عەزەى قەساب - قەساب، جوله‌كه، جرتى لى ئەدا .
- ۱۷۲ - حەمە كەريم، چەرخچى .
- ۱۷۳ - حسەى قالە حەيتە - جگەرچى، براى عەبودى پالەوان .
- ۱۷۴ - كەريمە شىت - كەورفروش .
- ۱۷۵ - ئەحەى خله - بەنا - جرتى چاكى لى ئەدا توورەش ئەبوو .
- ۱۷۶ - عوسمانى حەمە نادر، بەقال .
- ۱۷۷ - عومەرى نەعمان - چاوەشى ئىشغال .
- ۱۷۸ - عەلى دەدە - توتن چى .
- ۱۷۹ - قالەى سألحەفەنى - قالە مەرەمەما، چاوەش لە ئىشغال .
- ۱۸۰ - عەزە بابوجى - چايچى .
- ئەم چواركەسەى سەرەو زیاد لە (۶۰) شەست سال برادر بوون . ئەمە نمونەى برادرایەتى ئەو زەمانەىه .
- ۱۸۱ - ئەورەحمانى وەستا گورون - دارتاش .
- ۱۸۲ - جەلال حەمدى - ماموستا .
- ۱۸۳ - مەلا عوبېدى مەلا حەسەن - موچه‌خۆر لە بانقى زراعى .
- ۱۸۴ - فارسى قاوہچى - قاوہچى دەسگير .
- ۱۸۵ - شىخ مستەفاى شىخ موچه‌مەدى گولانى - خاوەن كتيبخانه .
- ۱۸۶ - حەمەى حاجى قادر - چاوەشى شارەوانى .
- ۱۸۷ - بلەى ئەولى - نۆبەچى (مرور) .

- ۱۸۸ - ئەحەى ھەمەى ئەولئ - موچەخۆر.
 ۱۸۹ - ھەمەومىن ئەفەنى - برىن پىچ.
 ۱۹۰ - ھسە دەبۆى قەلەو - ئوتومبىلچى لە خەستەخانە.
 ۱۹۱ - ھەسەنى سەيد ئەحمەد - موچەخۆر لە تەسۋىيە.
 ۱۹۲ - بلەكوپرى قەساب - قەساب بوو، بو بە ژىر ئوتومبىلەو.
 ۱۹۳ - ھەملورى - ئوتومبىلچى (نەم بەتارىكى لە رىي سەرچنار بلە كوپرى
 كرد بەژىرەو).

- ۱۹۴ - ھەمەى كەللەى بابم - ئوتومبىلچى.
 ۱۹۵ - ئەحمەد ھوشيار - خەيات.
 ۱۹۶ - ئەورەھمانى سۆفى كەرىمى سەراج (ھەكە) قوتابى.
 ۱۹۷ - ئەھەى سەعە بانەى - بازىرگان.
 ۱۹۸ - ھەمەى سەيد ئىبراھىم - بەقال.
 ۱۹۹ - عومەرى ھەمە قاوھچى - برىن پىچ.
 ۲۰۰ - جەلالى فارسى قاوھچى - موچەخۆر.
 ئەم شەش كەسەى سەرەو زۆر برادەر بوون و زۆر بەزم و رەزمىيان پىكەو
 ھەبوو.

- ۲۰۱ - عەبەى حاجى ھەملان - ھەلۋاچى.
 ۲۰۲ - رەفىق چالاک - موچەخۆر.
 ۲۰۳ - مەجىد عەبدوللا سەبرى - موچەخۆر.
 ۲۰۴ - ئەحمەدى سۆفى صالح - معاونى پولىس.
 ۲۰۵ - رەھمەتوللا غەفور - لە بەرپۆھبەرايەتى ناوخۆ.
 ۲۰۶ - ھەسەنى مىرزا صالح - فەرمانبەر لە بەلەدىيە.
 ۲۰۷ - بەھجەتى عەونى ئەفەنى - ئەفسەر.
 ۲۰۸ - ھەمە تۆلە - ئەفسەر.
 ۲۰۹ - ھەسەن قەراخى - لە نىستگەى كوردى.
 ۲۱۰ - مچەى مەلا ھەكىم - مەلا.
 ۲۱۱ - ئەحمەد شوكرى - شاعىر.

- ۲۱۲ - مهولود مريهم - فرمانبهر له مهعاريف.
- ۲۱۳ - عهلى فهوتاو - دوکاندار له قاومخانهى سهرچيمن.
- ۲۱۴ - جهميلي سهى بهگ - کاسب.
- ۲۱۵ - حسيني سهى ئهحمده - فرمانبهر له بانقى زراعى.
- ۲۱۶ - قادر ديالان - هونهرمه‌ند.
- ۲۱۷ - همهى بهکر - خاوهنى نه‌قليياتى سلیماني.
- ۲۱۸ - عه‌به عه‌فريت - ماموستا.
- ۲۱۹ - ئهحمدهى ميرزا غه‌فور - خاوهنى کوگای شیرين.
- ۲۲۰ - ئيبراهيمى شيخ فهره‌ج - ئاسنگه‌ر.
- ۲۲۱ - عومه‌رى عارف قاپ رهش - موده‌ريس.
- ۲۲۲ - ئيبراهيم ئه‌مين بالدار - ماموستای زانکو.
- ۲۲۳ - شه‌مال صائب - ماموستای زانکو.
- ۲۲۴ - عه‌بدوللای ئوسواغا - فرمانبهر له انحصار.
- ۲۲۵ - ئاغای حاجى صالحى قاسم - له زه‌راعه.
- ۲۲۶ - عه‌بدوللای که‌ريم چاوشين - به‌ريوه‌به‌رى کتبخانه‌ى گشتى.
- ۲۲۷ - عه‌بدوللای ميرزا مارف - ماموستا.
- ۲۲۸ - مه‌سيح ئه‌سکه‌نده‌ر - موده‌ريس.
- ۲۲۹ - ئه‌نوه‌ر ئه‌ده‌هم - فرمانبهر له انحصار.
- ۲۳۰ - عومه‌ر مه‌جيد - فرمانبهر له ئه‌وقاف.
- ۲۳۱ - حسه‌ره‌ش - خه‌يات.
- ۲۳۲ - جه‌مال هه‌کيم - مه‌لاک.
- ۲۳۳ - ئه‌حه‌ سوور - ده‌لاک.
- ۲۳۴ - ئه‌حه‌ى عارف هه‌لو - چاوه‌شى به‌له‌ديه.
- ۲۳۵ - ساماللى هه‌ماغای عه‌تار - فرمانبهر له ئيعاشه.
- ۲۳۶ - عه‌لى حاجى مه‌جيد - ئوتوچى.
- ۲۳۷ - عومه‌رى عارفى وه‌يسى ئه‌فه‌نى - لاسيک بر.
- ۲۳۸ - مه‌لا عه‌بدوللای مه‌لا هه‌سه‌ن - به‌قالى وشکه.

- ۲۳۹ - ئەحە لە گلۆش - پۆلیس.
- ۲۴۰ - ئەحمەد کەریم ولۆبەیی - نانەوا.
- ۲۴۱ - ئەلی حاجی صالح - موختاری سەر شەقام.
- ۲۴۲ - مچەیی بەکر - پانی بەرز دروو.
- ۲۴۳ - سەیی ئەحمەد عازەبانی - لە دائیرەیی ئاو.
- ۲۴۴ - ئەحەیی عەبەیی شەمام - ئۆتومبیلچی.
- ۲۴۵ - عومەر میراو - لە کارگەیی چیمەنتۆ.
- ۲۴۶ - ھادیە کویر - ئۆتومبیلچی.
- ۲۴۷ - عومەری عارف فیتک - قەساب.
- ۲۴۸ - ھەمەیی سارۆ - ئۆتومبیلچی.
- ۲۴۹ - سدیق ئەبوشوارب - کاسب.
- ۲۵۰ - قادر برسی - شاعیر - موچەخۆر لە شارەوانی.
- ۲۵۱ - بلەیی ھەمەبەگ - بەقال.
- ۲۵۲ - نوری عەبە پاشا - موچەخۆر.
- ۲۵۳ - شەوکەتی عەبە پاشا - کاسبی ھەمەجۆر.
- ۲۵۴ - فەریقە کویر - قاوہچی دەسگیر.
- ۲۵۵ - عەبدولی سوران - موچەخۆر لە کارگەیی جگەرە.
- ۲۵۶ - جەزای میرزا ھسەین - موچەخۆر لە زەراعە.
- ۲۵۷ - ھەسەن ھسەین میرزا سەلح - مامۆستا.
- ۲۵۸ - جەمال ئەحمەد - مامۆستای زانکۆ.
- ۲۵۹ - فوئاد ئەسکەندەر - مودەرپیس.
- ۲۶۰ - جەمیل نوری (مەدفعەیی) - لە کارگەیی جگەرە.
- ۲۶۱ - تالب سەیی ئەلی - لە کارگەیی چیمەنتۆ.
- ۲۶۲ - ئەحەیی مەرف مۆریاسی - مامۆستا.
- ۲۶۳ - رەئوف کەریم چاوشین - مامۆستا.
- ۲۶۴ - شەوکەتی ھەمەوبەگ - مامۆستا.
- ۲۶۵ - کەریمی ھەستا ئەحمەدی بانەیی - موچەخۆر لە دوکان.

- ۲۶۶ - فەخرى حاجى عەبدوللا بۆسكانى - مامۇستا.
- ۲۶۷ - ياسىن خەلىل چاۋەش - بەلئىندەر.
- ۲۶۸ - سەردار مستەفا مەزھەر - موچەخۇر لە كارگەى شەكر.
- ۲۶۹ - ماجىد ئەحمەد عەزىز ئاغا - پزىشك.
- ۲۷۰ - بەكرى سەعە رەش - ئوتومبىلچى.
- ۲۷۱ - عەباس ئوبوشوارب - كەبابچى.
- ۲۷۲ - عەزىز ئەحمەد جۇلا - خاۋەن گەراچى شتن و چەوركردن.
- ۲۷۳ - لوتقى مەحمۇود تەفەنى - بەناوبانگ بو بە (كشمشىش) - وىنەگر.
- ۲۷۴ - عىزىتى حاجى ئەمىن ئىسماعىل - بەناوبانگ بوبە (عيزەت يەك پارچە) - قەزۋان فروش.
- ۲۷۵ - بەشپىر رەشىد - فەرمانبەر لە تاپۇ.

تىببىنى: - ھەر لە كۆنەۋە لە ھەموو كوردستاندا خەلكى سلىمانى بەناوبانگ بوون بە قىسەى خۇش و گالتەۋگەپ، چوبنەھەرچ شويىنىك لە دەرەۋەى شارو وولات بەزم و رەزمى خويان ھەر كردوۋو زانيويانە خەلكى سلىمانىن ئىمە ئەم ناوانە كە تۆمارمان كردوۋ ھەر ئەۋەندە ھاتوۋە بە بىرى خەلكدا ماناى ئەۋەنىيە بەبىرەۋەرى ھەر ئەم زاتانە بوبى، خوى شارەكە بەگشتى ھەزيان لە قىسەۋ بەزم و رەزم ھەيە بەلام ئىمە ھەر ئەۋەندمان دەست كەۋتوۋە، بو ئەۋ پرۇژەيەى بەدەستەۋەيە داۋا لە خەلكى شارە خۇشەخويستەكەمان ئەكەم ئەتوانن ناۋى ترمان بو بنىرن بە خەتتىكى خۇش لەگەل نمونهى قىسەى خۇش و كردەۋەى سەيرىيان تا ئەۋ پرۇژە گەۋرەيە پىك بىنن بە ھەموۋلايەك، لەم كاتى تەنگ و چەلەمەيەدا پىشكەش بكەين بە شارەكەمان بوئەۋەى تۆزى زاخاۋى مىشكىيان و دەرۋىيان بەدەنەۋە.

● حاجی مستهفا پاشا

۱۸۸۶ - ۱۹۳۶/۱/۲۵

● شيخ له تيفى حەفید

۱۹۱۷ - ۱۹۷۲/۵/۱۲

● عیبرت توپچی

۱۸۸۷ - ۱۹۵۴

● فوتبەدین نەفەندی

۱۹۰۶ - ۱۹۷۵

● ھەمە گاسوار ۱۸۶۴ - ۱۹۷۱

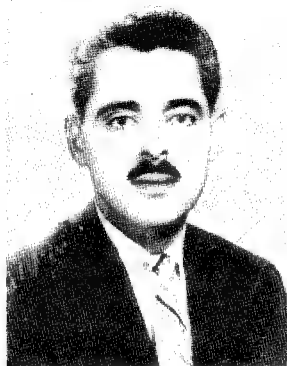
● فەرەجی ھەمە موراډ

● علی وەیسى نەفەندی

● زەورە ھەمانى خامە سنەبى

● نه‌حمه‌دی عه‌زیز ئاغا
۱۸۹۹ - ۱۹۶۹

● جه‌میل سه‌عید به‌گی بابان

● نه‌حمه‌د هوشیار ۱۹۲۴
- ۱۹۶۱

● سالا نه‌حه‌دی خوله
۱۹۷۶ - ۱۹۰۲

● خاله ره‌جه‌ب ۱۹۱۳
- ۱۹۸۴

● عومه‌ری حه‌مه قاوه‌چی
۱۹۷۴ - ۱۹۲۴

● ساییری ته په چنه
۱۸۹۰ - ۱۹۷۵

● عه زه بابی

● قاله ی سالحه فه نی
۱۹۰۹ - ۱۹۶۸

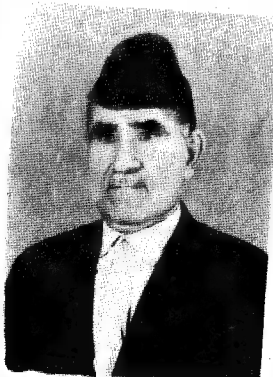
● قادر زه کی

● که ریم خانی حاجی حسه ن
۱۸۶۱ - ۱۹۶۸ ناغا

● توفیقی گولتاز

● عیزه تی حاجی نه مین
۱۹۰۷ - ۱۹۷۵

● ره شه ی شهریف ته فه ندی
۱۹۱۳ - ۱۹۷۰ موختار

● عوسمانی حه مه نایه ر

● حهسه نی دهولت

● وهستا به کری پانی به زردروو
۱۸۷۸ - ۱۹۶۸

● مهلا سمایلی حاجی حهسن
۱۸۹۵ - ۱۹۷۳

● حهسه دهبو، سالی ۱۹۳۲
له دایک بووه

● نه مین چتیر

● مه جولی خامه سنه یی

● به کویری قهساب

● به کری حاجی سه عه رهش
۱۹۳۹ - ۱۹۷۸

● عهزیز نه حمده جولای

● حمەى سەى برايم
١٩٢٥ - ١٩٨٤

● عەلى دەدە ١٩٠٧ - ١٩٨٦

● کەریم شالووم ١٨٨٥ - ١٩٦١

● مەنى ئەللا وێردى

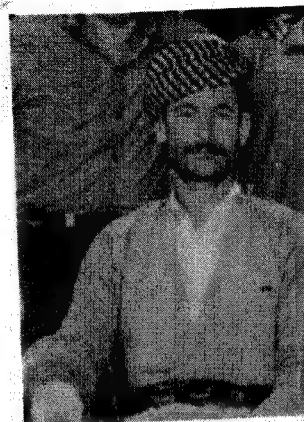
● عومەرى نوعمان ١٩٠٣ - ١٩٨٤

● عزیزتی حاجی ئەمین
«یەك پارچە» ۱۹۳۸ - ۱۹۷۰

● سەدێق ئەبو شەوارب

● لوتفی مەحمود ئەفەندی
«کشمیش» ۱۹۳۵ - ۱۹۷۰

■ ئەورەحمانی سۆفی کەریمی
سەراج «حەکە» ۱۹۲۲ - ۱۹۴۴

● ئەورەحمانی حاجی
عەزیزی ئاغالە

● عەلی ئاگا ۱۹۰۷ - ۱۹۸۲

■ فەریقە کوێرو شەوکەتی
عەبە پاشا

هەندىك پياوى تايبەتى

١ - ئەحە تىلا: ئەم پياوھ دوكانەكەى لەژىر پردەكەدا بوو زۆر جار لەبازا ئەببىنرا بالى پان كردبوو، وەو بە خەلكى ئەووت ئەندازەكەم لى تىك مەدەن ناو (وەستا ئەحمەد) بوو بەلام بە ئەحە تىلا ناوئەبرا، دارتاش بوو پەيژەى دروس ئەكرد بەقەدەر بالاي خۆى و كە تەواوى ئەكرد بە بازارا ئەگىرا بوو فروشتن

٢ - ئەحەى محەى جگەر: ئەم پياوھ خەيات بووھ لە جادەى مەولەوى لا شەيداي خەياتەو، لەدوايىدا لە مالهو ئىشى دەكرد، شاگردى نەبوو، كەو ژنانەى ئەدوورى. پياويكى زۆر قوشمەو قسەخۆش بوو وە زۆر سەير بوو دوكانەكەيدا هەموو جۆرە تەيرىكى راگرتبوو، وە لە مەولوودا بەشداری دەد چونكە دەنگى خوش بوو بە جيسابى خۆى دەرويشى قادركەرەم بوو. زۆر بوو لە ئىشكردندا، بە سالىك كەوايەكى تەواو نەدەكرد هەتا خوا حەزى بكرد ميباز بوو. تا مرد ژنى نەهيناو.

٣ - ئاخ سەمەنى: ئەم پياوھ ناوى (مامەعەبە) بوو كابرايە لەسەرخۆرپىشكى سېى دريژى هەبوو هەمووكات پەستەككى لەبەرابو چيروكى بوو خەلك ئەگىرايەو يارمەتيان ئەدا وە كە لە چيروكە دەبوو، ئەم دەووت:-

ئاخ سەمەنى. داخ سەمەنى پيم لى ئەنييت، رووم لى مەنى، رووم لى ئەنييت ر لى مەنى تو شيخەكەى قازىبەنى.

٤ - فەرھجی حاجی رەشید: - پیاویکی بێ دەنگ و دڵساف و بێ وەبی بوو، بە ناویانگ بوو بە (فەرید) چونکە یەکە پشت گیری (فەرید نەترەش) بوو. زۆری ھەز بە گۆرانی و ئاھەنگ ئەکرد، دەنگی خۆی بە لاوھ یەکەم بوو. ھەموو جار بۆرابواردن پێیان ئەووت: کاکە فەرھج بوچی شریقت زۆر نیە لە بازاردا ئەویش ئەووت بابە گیان شریقی من لای محافظ و فلان مودیرو سەرک عەشرەت و فلانە وەزیر ھەیە. ھەرچەندە لە راستیدا دەنگی وا نەبوو بە لām زۆر خۆشە و یست بوو لە لایەن خەلکی سلیمانیەو، وە ھەمیشە گۆرانی فەریدی ئەووت وە گیرفانی ھەمیشە پەربوو لە ھەموو جوۆی نووقول چکلیت و پاکەتە جگەرەو شقارتە، کە ھەندی جار لە ئاھەنگدا گۆرانی ئەووت لە جێی دەسکە گۆل ئینجانە گۆلیان بو ئەبردە سەر شانۆ.

٥ - مەلای خەیاڵ: - لە ھەوت سالییدا بە ئاوە کویر بوو، ناوی (ھەمە ی خەیاڵ) ھەموو جوۆرە کاسبیک دەکات زۆر زیرەکەو پوشتەو فەنتازە، ئەگەر یەکیک لە تەنیشتیەو بێت ئوتومبیل لی ئەخوڕی، کوتر بازیکی سەیرە وە لەسەر بان کوتری ھەلاوھ زانیویەتی کامیان تەقلە ی لێداو، دەستی لە فەرش داوھ بە دەنکە شقارتە زانیویەتی فەرشیکە باشە یان نا، دەنگی خۆش بوو بۆ کاسبی ھاتووچۆی ئیرانی زۆر کردوو، سورەتیک لە قورئانی ئەخویند لە تەعزیی ناسیاودا، لە گەنجیدا کوڕیکی ئازا بوو ھو خەنجەری وەشانوو، وە ھەروھا لەسەر جولانەو ھەو ی نیشتیما نی بەندکراو، وە کوڕیکی قسەخوشە. لە سالی ١٩٤٨ ز کە ھەلبژاردنی ساختە ی نوینەرانی پەرلەمان بوو خەلک کەوتنە خوێشاندان، زۆر گیران، مەلا خەیاڵ یەکیک بوو لەوانە جا لە بەندیخانە ی سلیمانییدا ھاواری ئەکرد:

«انتخابات حرة و ملاي خيال في السجون»...

٦ - محەمەد کوڕی محیەددینی کوپان دروو: - بەم پیاوھیان نەووت (ھەمەدە) ھەتا بلی زیرەک و دانا بوو بلیمەت بوو بە کوڕدی یەو ھەشت زمانی ئەزانی وەکو. عربی، ئینگلیزی فەرەنسی، ئەلمانی، ھیندی، فارسی، تورکی، بە لām ئینگلیزی یەکە ی وەکو بلبل قسە ی پێ ئەکرد وەکو کوڕدی، سەر بازی لیوی بوو لە ھەبانی یە لە گەل ئینگلیزەکاندا زۆر شوین و وولات گەرابوو دوا یی ژیا نی بە بێ کاری بردو تەسەر وە لە سالی ١٩٦٣ زدا لە رێگای جەلەولا بە بەندی یەتی بە پرووداویک کوژرا.

٧ - ئەھە ی بەکری پانی بەرز دروو: کوڕیکی زۆر قسەخۆش بوو ھەموو کاسبی یەکی ئەکرد زۆر گالتەچی بوو ھەر پوژە ی جوۆرە بەرگیکی ئەکردەبەر، پوژیک جلی

که رکۆکی، رۆژیک جلی کوردی خویمان رۆژیک چاکهت و پانتۆل یان چهفته و عهگالی له سههر ئەکرد. له دهوړی مهلیکی دا ماوهیه که بهرامبه بهندیخانه چایخانهیه کی کردبووه چهند کوتریکی سپی راگرتبوو که چهپی سیاسیان ئەهینا بو بهندیخانه ئەم کوترهکانی ههئەدان به سههریاندا بهمانای منیش ناشتی خوارم.

۸ - مه لا نوری کهریم چاوهش: - ئەم پیاوه ههر له منداڵیهوه قاجیکی نهبووه به دارشعق ئەرویشته به لام وهکو مروفتیکی ساغ ههلسوکهوتی ئەکرد، یاری توپینی ئەکرد ههروهها یاری ئاسن بازی دهکردو کوتربازی دهکرد، وه زور بههیز بوو زور جار گرهوی له سههر دهست بادان دهکرد وه ههمووی ئەبردهوه وه زور یاری تری ئەکرد که به هیزی دهست و بازوو دهکرا، دووکانی ههبوو له تەنیشته شهخسه که ی پیرمه سوورهوه، وه له لافاوه که ی سلیمانیدا سالی ۱۹۵۷ ز ماله که یان پرپووبوو له ئاو، ئەمیش دوو بهرانی گهورهی له حهوشه که دا بهستبووه وه توانی یه که یه که بهرانهکان بهریته سهربان و له خنکانیان رزگار بکات ئەمهش به هوێ خستنه سهرشانیه وه بوو، ماوهیه که بهندکراوه له سههر خه نچهر وه شانندن کوپیکی زور قسه خوشه.

۹ - عبدالرحمن محمد سعید بهناوبانگ بوو به (ئهوهرحمانه شهل): -
له سالی ۱۹۲۵ ز له دایک بووه ئیستاش که تهمه نی نزیکه ی ۶۰ ساله تیمچه دوکانیکی لاکۆلانی ههیه له گهره کی مه لکندی له پشت سهرای کۆنه وه، له تهمه نی (۱۶) سالی دا که له پۆلی شه شه می سه ره تاییدا ئەخوینی له کاتی پشوی سالانه دا به هوێ هه ژاری و دهست کورتی یه وه له گه ل باوکیا ئەچیت بو که رکۆک بو کریکاری، لهوێ شهوێک به دهم خه وه وه ههئەستیت و له سهربان ئەکهوێته خواره وه گازهرای پشتی ئەشکیت و له که مه ری به رهو خوار ئەمریت. ئەوهی شایانی باسه ئەوهرحمانه شهل هه تاکو ئیستا به عه ره بانه که ی ئەروات و بهوپه ری شه ره فه وه خوێ ئەژینیت و له وه زیاتر خاوه نی هیچ سامانیکی تر نییه له گه ل ئەوه شدا ئەوهنده سه ره رزه هه ول ئەدا بو هان دانی خه لک بو یارمه تی لقه و ماوان و هه ژاران. کاک ئەوهرحمان به م هه موو دهست کورتی و لقه و ماوییه وه هتا ئیستا له باتی ئەوهی به زهیی به خویدا بهاتایه ته وه ههر به زهیی به فه قیرو هه ژاردا دیته وه بیر له له وان زیاتر ئەکاته وه ئەمهش زور جی شه ره ف و شانازی یه که خوێ ئەژینی. له پال ئەو شه لی و شکستییه یی و داماو ی یه دا نانی منه تی که س ناخوات.

ئەم پياوھەمەيشە ھەستى نىشتىمان لە دل و دەرونىا بووھ وھ ھەر بۆ ئەو مەبەستەش تووشى ئەشكەنجەو تەنگ و چەلەمە بوھ، بۆنمۆنە لە سەردەمى مۆتەسەپرى عومەر عەلیدا راپىچى بەندىخانە كراوھ لەرى گەلەكەيدا لەتەك كۆمەلەك لە نىشتىمان پەرورەرانى تردا، ھەر عومەر عەلى خۆى لە بەرچاوى بەندەكان پى دەلەت [شەلە ئەگەر ھىچ كۆيت ئىش ناكات، خۆ دل و زمانت ئىش دەكات] ئەوھش بەلگەى ئەوھىە كە كاك ئەورەحمان بەو گرفتارىنەوھ لە كاروانى تىكۆشانى گەلەكەى دوانەكەوتووھ. زۆرجار كە وەكو فەلسەفەيەك لەسەرى بپروا باسى شت ئەكات كە وشەكان كاريگەر و بەھيژن ئەوانەش :-

أَرْزُق :- ھەتا سەرم بچولەت و دلم لى بدات خۆم بەخيودەكەم و، داواى رزق لە كەس ناكەم و نانى منەت و شەرمەزارى كەس ناخۆم.

ب - گوناھ :- چونكە خۆم بەرامبەر بە ھىچ كەسيك بە تاوانبار نازانم لە ھىچ رويەكەوھ لەبەرئەوھ ھەتا ماوم داواى لى بوردن لە كەس ناكەم.

ج - تەمەن :- لەبەرئەوھى لە سەرەتاي لايمەوھ تائىستا ھىچ جۆرە خىرو خوشيەكم نەديوموھ لە ھەموو چىژو ھىواو ئاواتىكى پىر خەوو خەيالەتى لاويم بى بەش بووم لەبەرئەوھ داواى تەمەن درىژى لە كەس ناكەم.

ھەر لە دلەوھ ھەلئەقولا كە زۆر جار گويمان لى ئەبوو ئەيووت :-

(ئاي رۆژگار بەخوا نە بە بەرخى تىر شىر بووم نە بە كاورى تىر گيا).

تەبىنى: كاك ئەورەحمان كە براى قادر برىيە نمونەى دوو براى خوشەويست بوون كە زياد لە پەنجا سال لەگەل كاك قادرو خىزانەكەى بردوھتەسەر. ئەم پياوھ بەھەول و رەنجى خۆى لەگەلئاندا ژياوھ تا دوا ھەناسەى كە لە رۆژى ١٧/٢/١٩٨٥ كۆچى داوى كردووھ.

١٠ - عەلى توفيق شك (عەلى فەوتاو) :- كاك عەلى لە سلیمانى لە گەرەكى گوێژە لە قاومخانەى سەرچیمەن، لە سالى ١٩٢٤ ز لە دايك بووھ،

خويندنى ھەتا پۆلى پىنجەمى سەرەتايى لە قوتابخانەى زانستى تەواوكردووھ، ھەزى بە بەرزى نىشتىمانەكەى كردووھ، كورپكى ناسراو بووھ لەناو خەلكدا و خوشەويست بووھ، لەگەل ئەوھشدا قسەخۆش و دەنگ خوش بووھ وھ ھەموو ژيانى بەسادەى

ردوټه سر. له تهمه نې حهوت سالیډا ئه بیټ که دایکې نواسجې سورئ کاته وهو کاک
 عه لی دهست ئه بات بو ناو تاوه که ئه پرژیت به چاویاو پاش ماوهیه کی که م چاویکی کویر
 ئه بیټ. دواى ئه وهی که له زانستی دینه درموه ئه بیټ به شاگرد ته نه که چی لای شیخ
 جه لال له ناو بازارا نزیک خهلفه فهرجی که بابجی بو ماوهی پینج شهش سال.
 له دوايی دا له لای عبه ده لاک ئه بیټ به شاگرد ده لاک له ئه سحابه سپی هه تاکو سال،
 ۱۹۴۲، هر له م ساله دا له کاتې به هارا له گهل هاوریکانی ئه چن بو شاره زوورو
 ده ورپشتی هه له بجه بو سهیران و راو له (قوروجیا) به هه له دهست ریژیان
 لی ئه کهن، له ئه نجامی ئه م گولله بارانه دا کاک عه لی گولیه یه که بهر دم ولوتی ئه که ویت
 هه روه ها له ویدا حه سه نی رهزا به گ و نوری حاجی محمد کوچی دوايی ئه کهن و
 جه میلی سه عید به گ گولیه یه که تیغ ئه کات به سه ریوه هه روه ها ئه یوبی ئوتومبیلجی
 بریندار ئه بیټ و پاش هه فته یه که وهفات ئه کات.

حه مول غه فوریش دوو په نچه ی بریندار ئه بیټ، له دواى ئه م به سه ره اته وه کاک عه لی
 چونکه هر له وه پینش چاویکی کویر بوبو وه لیره شدا دم ولوتی بهرکه وت ئیتر ناو ترا
 عه لی فه وتاو.

هر له پاش ئه م روودا وه له گه ره کی خو یان دوکان، عه تارى دائه نیت له قاو خانه ی
 سه رچیمه ن وه هه تا وه کو ئیستاش هر له و دوکانه دا له کاسبی به رده وامه .

له سالی ۱۹۵۰ زوه هه تا وه کو ۱۹۶۳ز جگه له وهی که دوکانی هه بوو له سینه مای
 ره شید له قاپی چلی بلیتی ئه فروشت ئیتر هه رچه نده له کو لانه کاند ا منال ئه یانینی
 ئه یان ووت ئه وه پیاوی سینه ماکه یه . له سالی ۱۹۵۹ز وه هه تا کو ۱۹۶۰ز مانای بو
 ماوه ی سالی که به هو ی شوړشی چوارد هی گه لاو یژوه نه قابه ی کریکارانی
 سینه ماکان کرایه وه کاک عه لی بو به سه روکی ئه و نه قابه یه ، به لام له بهر ئه وهی له
 سلیمانیدا دوو سینه ما هه بوو وه ئه ند امانی ئه و نه قابه یه نزیکه (۱۰ کهس) بوون
 لایان بر دوو خستیا نه سه ر نه قابه یه کی تر.

هر له سالی ۱۹۵۹ز دا کاک عه لی رویش تووه بو چیکو سلوفاکیا بو چاره سه رکردن،
 دم ولوتی وه له [پراگ] ئه بیټ به میوانی قادر دیلان که له به شی موسیقا ته یخویند،
 وه هه روه ها براده ری کو ن بوون و کوړی یه که گه ره کیش بوون، وه بو ماوه ی سی مانگ
 ئه مینینه وموه وه نه ختیک بو ی دهستکاری ئه کهن وه دواى ئه وه پی ی ئه لین بمینه رموه

به لّام ئەم تاقەتی ئەچیت وە بە نیوچلی بەجی دلیت ئەگەریتە وە بۆ سلیمانی کاک
 عەلی بەسەرھاتی خوشی هەیه، یەکیک لەوانە: - جاریکیان کە بەنهیانی لە جولانەوێ
 نیشتمانی ناوشاردا ئیش ئەکات لە سالی ۱۹۵۴ زدا وە ئەم جولانەوێه
 پەرئەسینیت و میری دەستی کردبوو بە لیدانیان و هەر وەها گرتنی جەماوە،
 لەوکاتەدا و برادەرێک لە خوێ بەرزتر نامەیهکی بەنهیانی ئەداتی کە بەگورج وگوێ
 بیگەنیتە برادەرەکانی تریان لە سابونکەرەن و کاک عەلی بەپەلە ئەروا و
 برادەرەکی لە شۆینیکدا چاوەروانی ئەکات پاش ماوێهێک سەرئەکات کابرایەک
 دەماخی کردوو و عەینەکی قەپاغلی لەچاودایە جوتی گۆرە و پوزەوانە
 بێهەلکیشاوە کوڵەخیکی زۆر مندالی بەدواوێهێو دیتە بەردەمی دەماخەکی
 لائەبات سەیر ئەکا کاک عەلی یە پێی ئەلی ئەو چیت کردوو ئەلیت هەر وەها گەرامە وە
 چونکە مندالان ئەبۆنە هوی ئەوێ کە پۆلیس بمانسینتە و بەردەستیان بکەوم
 لەبەرئەوێ هێچم بۆ نەکراو لەترسی ئەم مندالانە گەرامە وە برادەرەکی دەست ئەکات
 بەپیکەنین و پێی ئەلی: ئەلی لە چلە زستاندا وێ ئەچیت بۆ دزی و مال برین، ئیتر
 نامەکی لی وەرئەگریتە وە بە یەکیکی تردا ئەینریت.

بە لّام کاک عەلی لەدوای سالانی شەستە و دەست ئەکات بە نوێژکردن و دوای
 ئەو ژن دینیت وە پاش چەند سالیک بێخشیپ ئەچیت بۆ حەج و هەتا ئیستاش
 کەم کەس ئەزانی کە حەجی کردوو من خۆم زۆر برادەرێکی نزیکي بوم یەکیک
 لەوانە ی کە ناگام لە حەجەکی نەبوو هەتا وەک لەم دواییەدا کە چوومە لای بۆ
 نوسینە وێ ژبانی، لەدوای هاتنە وێ لە حەج خوا کچیکي داوێتی ناوی چارخانە کە
 هیشتا لە پۆلی سێ هەمی سەرەتاییە لەخوا داواکەم کە چارخان بێتە چرایەک بۆ
 خزمەتی نیشتمان و هەر وەها تەمەنی درێژیش بۆ کاک عەلی لەخوا داواکارین.

۱۱ - عوسمانی شەریف ئەفەندی (عوسمان دانش): - لە سالی ۱۹۱۷ ز لە گەرەکی
 مەلکەندی لەدایک بوو سەرەتایی تەواو کردوو دوای تەواو بونی لە عەسکەری لەبەر
 بارو دوخی رامیاری وولات نە ی توانیوێ جیگیر بێ لە کارو گۆزەرانی میریدا
 ناچار بوو بە سکاڵانوس [ئەرزو حال چی].

کاک عوسمان سالی ۱۹۴۶ ز بەشداری کوڵەلە ی جمهوریهتی مەهابادی کردوو
 زۆر جار لەسەر جولانە وێ نیشتمانی گیرا وە دوورخرا و تەوێ. پیاویکی قوشمە و

پرويه کي کومه لايه تي خوشي هه بوه، زور نارمزوشي له خواردن هه بووه و ناسراوه به زورخوړي، له ژيانيا دريځي له خوۍ و مال و منالي نه کړدوه. به لگش بوئه وه له دواي کوچي خوۍ هيچ شتي کي نه ووتوي بو دواړوژي مناله کاني به جي نه هيشتووه، ته نها نه و دستمايه نه بيت که مناله کاني شانازی به ناوونيشاني باوکيانه وه بکه ن به راده يه کيش دلسوز بوو به رامبه راکاني نه و ندهش هاوپه يمان بوو هه تا مردنه که يان له ته کاک ره شيدی موختاری برابدا ته نها سي روژي به ين بوو، له روژي ۱۰/۱۰/۱۹۷۰ له [مدینه الطب] له به غذا کوچي دوايي کړدو تهرمه که يان هينايه وه بو سلیماني وه له گردی سه يوان نيژرا.

۱۲ - (خاچادور کریکور خاچادوري نه رمنی ی):

خاچادور کوري کریکوري نانه وا بوو.

مرفيکي تابليتي روو خوش و له سه رخوو راست گو بوو، هه ميشه له ناو کوړو کومه لي لاواني سه رده مي خويا به خوشي کاتي بردوته سر له ژيانيا موچه خوړي ميري نه بووه، له کاتي خوۍ يا يارمه تي باوکي داوه له سالاني چله کانا له سه يمانی له سينه ماي (سه لاحه دين) بلييت فروش بوو.

له ساله کاني په نجاکانا کوگايه کي جواني خنجيلانه ي دانا نزيك چيشخانه ي لاواني نيستا له ژير دائيره ي نه وقافا به رامبه ر (سينه ماي ره شيد)، هه مووکاتيك لاواني نه وسا کوړيان له بهر کوگا که يا نه به ست و نه ميش به بي نه وه ي پي ناخوش بي پيشوازي نه کړدن و قسه ي خوشي بو نه کړدن.

چهند ساليك بهم جوړه ي برده سر دوايي چونکه مه به ستي پاره دس که وتن نه بوو له بهر دل پاكي خوۍ دووگانه که ي هه موو به قهر زقوله له دس چوو، به بي دس مايه و نيش مايه وه له وکاته دا تووشی نه خوشي (شه له ل) هات و هه رنه وهش بوو به هوۍ کوتايي ژيانی، زور حزي به وه نه کړد که خزمه تي خه لک بکاو هه رکه سيکي بناسيابه و نه ي ناسيابه نه م هرچه باي لي نه کړدو مهرجي نه وه نه بوو وه لامي بدرته وه، ناوبراو ناوی خه لکي زوو له بيرنه چوه وه، به زور که سيي نه وت (مه هره با ره شيد).

خوالي خوشبوو له ديي (نه ربه گير) له تورکيا هاتوته دنياوه له نزيك (نه سته موول) پاش قه تل عامي نه رمن به چهند ساليك، له سالي (۱۹۲۱) ز هاتوته دنياوه له روژي (۱۱/۱/۱۹۷۵) ز له سه يمانی وه فاتي کړدوه. ناوبراو کووريک و

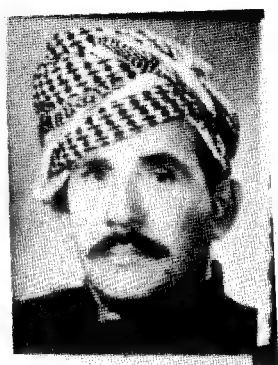
کچيکي بوه کچه که ی ناوناوو (لوشقارت) که له سالی (۱۹۵۸) ز له دایک بووه، کوورپه که یشی ناوی (سیقان) ه له سالی (۱۹۶۰) ز له دایک بووه ئیستا ههردوکیان ل شاری سهله یما نین له لای کورکینی مامیانن .

● ئه‌حه‌ی به‌کری پانی
به‌رزدروو

● فه‌ره‌جی حاجی ره‌شید
«فه‌رید»

● جاجادۆر کریکۆر ۱۹۲۱
- ۱۹۷۵

● عوسمان دانش ۱۹۱۷
- ۱۹۷۱
«وینه‌ی سالی ۱۹۴۶ مه‌هاباد»

● مه‌لا نوری که‌ریم
چاوه‌ش

● مه‌لای خه‌یال

● علی فوتاو

● ئەۋرە ھىمانە شەل ۱۹۲۵ - ۱۹۸۵

هەندىك پياوى سەير

هەندى پياوى سەير ھەبوو ھە شارەكەماندا وینەیان نەبوو، ھەریەكە لەمانە جوړه ئیشیك و جوړه خوورەوشتیكى تایبەتیا ن ھەبوو ھەموویان خوښەویست بوون و ناسراو بوون لەناو خەلكا زۆربەى كاتیا ن بە قسەى خوښ ئەبردەسەر. ئەمەش ناوو باسى چەند كەسك لەمانە:

۱ - مچەى حەبى كشمیش: كابرايەكى كەتەى گەرەو دەموچا و پان و سوروسپى بوو، جووتى سمیل گەرەى پێوھبوو، زۆر دل تەرپوو، ھەمیشە جلو بەرگى جوانى لەبەرئەكرد، بەزۆرى كەواو سەلتەى عاسمانى لەگەل جووتى فەقیانەى گەرەى كەتانی ئەبەست و جووتى كەوشى رەشى لیوارسورى لە پى ئەكرد. زۆرىش ژنانى بوو ھەمیشە حەزى بە ناوژنان ئەكرد، تەنانەت دەنگى ناسك بوو وەكوژن، زۆر جار لەناو ژنانا ئەيگوت بەزىاى خیرم نەكرد مێردەكانتان چونتان لى قبول ئەكەن چون چىشت لىنان و جل شتن وائەبى، چونكە خوێ جوانترین چىشتنى لى ئەناو جلى ئەشت، ئەم پیاو ە زۆر كچ كە شووى بكردايە یان كور ژنى بەنیايە ئەبوايە ئاگادارى ئەمیان بكردايە ئەچوو بو خوازىنى بو لای كچە و دايكى كچە و لە ھەمان شاییشدا ئەبوايە سەرچۆپى ھەلپەركىكەى بگرتايە. زۆر بەرچا و فەرەح بوو رەزىل نەبوو، زۆر جار زىافەتى بو خەلك ئەكرد خوښى چىشتنەكەى لى ئەنا، ئیشىكى تایبەتى نەبوو، ھەر بەم جوړە ژیاو ە بەلام لە ژيانیا ژنى نەھیناو ە ئەشى توانى ژن بىنى ئەم كابرايە ناوى دەر كردهو لەشارا تانیستاش ئەمە ھەر ھەر ھەر بەمەسەل یەكك ئەگەر توژى ژنانى بىت پى ئەلین ئەلى [مچەى حەبى كشمیش]

۲ - حەمە عاشق: - لە زەمانی تورك و ئینگلیزدا لیفەیهکی ئەدا بەشانی لەبازاردا ئەسورایەوه لیفە ی ئەفرۆشت، شان و پشتی دووعای پیا هەلواسیبوو، کلاوکهی سەری هەمووی شەهو شیلانی پێوهبوو، هەموو سالیك له رەمەزانا پێش ئەوی کارهباو رادیۆ بێتە سلیمانی یەوه ئەم ئەچوو بۆ لای قازی قورئانی ئەخوارد ئەیووت من مانگم دیوه، زۆر قسەخۆش بوو خەلکی گەرەکی (سەرچیمەن) بوو.

۳ - مەلاعەلی یە شێتە: - ئەقلى سووك بوو هەمیشە جەلەکانی شر بوو، کەواو سەلتە ی لەبەر ابوو، خەلک خیری پێ ئەکرد کە تورەیان ئەکرد هاواری ئەکرد ئەیووت: [ئێوه خۆخۆرن وەك کەوان]

۴ - پیران: بەناو کۆل گیر بوو واتە [حەمال] توورە ئەبوو کفری ئەکرد. هەر کە توورەیان بکرد ایه پێیان ئەگوت [عەرز بیگرە عاسمان قووتی دە]، ئێتر توورەو دەهری ئەبوو دەکهوتە کفری خراپ کردن.

۵ - عالا دەلعوونە: - ئەم کابرایە زلەیهکی سوریسی دەرویش بوو پرچە سپی یەکهی شور بپوووهوه، دەستگیر شتی بەکۆلانا دەگیراو دەفرۆشت و منداڵان دواى ئەکەوتن بە (عالا دەلعوونە) ووتن، زۆر توورە ئەبوو جوینی پیسی ئەداو کفریشی لەگەڵ ئەکرد.

۶ - کەریمی لۆقنتەچی: - بەرامبەر [چیشخانە ی تارا] پیاویکی زۆر توورە بوو ئەگەر خەلکی سەریان بکرد ایه سەری هەرچی چیشت هەبوو لە لۆقنتەکهیا هەمووی ئەرشت بەتایبەتی لە رەمەزانا کە پۆلیس و چاوهشی شارەوانی نهیان ئەویرا بە بەردەم لۆقنتەکهیا برۆن چونکە یاساغ بوو و بیان ووتایە یاساغە هەموو مەنجه لەکانی تی ئەگرتن بەچیشتهوه بەلام پیاویکی هەژارو بەسزما بوو.

۷ - قالانە: - پێیان ئەووت [قالانە، پاشانە، چاکانە] ئەمیش خۆی هەر بەوشیوهیه وهلامی ئەدانەوه ئەم پیاوه بە عەرەق خواردنەوه مرد.

۸ - مامەحەمە ی عەقراوی: [باوکی خولە تەرەزان] بوو توورەیان ئەکرد پێیان ئەووت [مامەحەمە ی عەقراوی - هیلکە ئەکا بە مراوی].

۹ - حەمە کەچەل: - لە بەرمالی خویانا کە بەرامبەر سەرا بوو قیرتەبەقی دانابوو بە بەتالی و منداڵان توورەیان ئەکردو پێیان ئەووت [مامەحەمە گون تەمتەمه..].

۱۰ - قادر ئاغای أبراهیم ئاغا: - عەتار بوو لە قەیسەری نەقیب هاتووچۆی مالی

شیخانی ئەکردو لەو مالانە توورەیان ئەکردو ئەویش دەستی ئەکرد بە جنیودان و ئەهاتە دەرەوه.

۱۱ - وههابه کهچهڵ: ئەم پیاوه حەمال بوو خەلکی توورەیان ئەکرد ئەیان ووت [کولایەوه] ئەویش بەگژدارو بەردا ئەچوو.

۱۲ - قاقامچه: ئەم پیاوه دەستگیر بوو ھەر پوژەیی لە شوینیک بوو، قسە خوش بوو جارجار کە توورەیان ئەکرد جینیوی ئەدا، وەک کابرایەکی تورک فیڕی کوردی بوو بیت و جینیوی ئەدا [گەواد، کورگەواد، تەرەس کورسەگباب کورقەحە دایک]. زۆری ژیاانی لە کەرکوک و بەغداد بردۆتەسەر. یەكەم کەس بوو شەتی لەسەر سینی فرۆشتوو، ئەوی گیرا وەک پارووه هیلکە و ترشیات، جەژنان. لاوای دادەنا ئەم لگاوه جوړه قوماریکە بە مۆری تاولە ئەکرا لەسەر میزیک بە قووتوویەکی یاری پێ ئەکرا.

۱۳ - سەیی عەلی بسم الله: بەو توورە ئەبوو بە ھەر شوینیکا پرۆیشتایە پێیان بووتایە بسم الله ئیترا کەلەیی ئەبوو ئەچوو بەگژدارو بەردا.

۱۴ - سەلح دەمانچە: ئەم کابرایە حەلوا ی ئەفرۆشت بەو توورە ئەبوو کە پێیان ئەووت (سەلح دەمانچە) زۆر توورە ئەبوو، گۆچانیکی پێبوو ھەڵی ئەسوراند یان ئەوی ھاویشت بۆ ناو خەلکە کە جا بەرکی ئەکەوت خووی و شانسی.

۱۵ - ئەحە خورشە: ئەم پیاوه شاگرد خەیات بوو لە قەیسەری وەسمان پاشا، تۆزی عەقڵ سووک بوو، بەلام زۆر خوش بوو و شتی سەیری ئی ئەگیرنەو. ئەلین لە ژوریکی قوردا لە گەرەکی شیخان ھەر خووی بە تەنیا ژیاووه بەردەمی ژوورەکی لەسەر کۆلان بوو بە توورە کەو گۆلەبەن و میزەلانی حەیان و کاغەزی چکلیت و پاکەتی جگەرەیی بەتال ھەل واسیبوو، ھەروەھا لە ژوورە کەشیا کلاشە کۆن و کەوشە کۆن و لیفە کۆن و کەواکۆن و کەلوپەلی تری ھەلواسیبوو سەربانە کەشی بە بارچە قوماشی کۆنی گەورە دا پۆشیبوو دایکوتابوو بە بزمار ئەوی ووت بادلوپە نەکات، زۆر کات بە کولانانا بە توورە کە یەکەو بە پڕوکۆنی کۆنە کردەو ھەیان ھەندیکی نەخستە گیرفانیو زۆر قسە خوش بوو بە ھەموو کەسیکی ئەووت [رەفیق] زۆر جاریش خەلک توورەیان ئەکرد.

۱۶ - قەزەرۆسی دەلاک: خەلکی قەفقاس بوو پێش ئەوێ بێتە سلیمانی چوو بوو بۆ یارە بولای شیخ علانەددینی بیارە لەوێ ژنیا بۆ ھینا، پاشان ھاتە سلیمانی

دووکانی ده لاکي کردهوه بهرامبه ر خهلفه رهشیدی که بابچی تهنیشت سینه‌مای
 سیروان، پاشان گواستی‌وه بوکانیسکان بهرامبه مالی شیخ له تیف چاکهت و پانتوئی
 له بهرئه کردو کلاو مشکی له سهرئه کرد کهس نه‌ی ئه‌ویرا بچینه لای بو سهرتاشین نه‌ک
 له کاتی سهرتاشینا تووره‌ی بکه‌ن و شوینیکی ئه‌وکه‌سه به گويزان بریندار بکات،
 به لām ئه‌وکه‌سانه‌ی که نه‌شاره‌زا بوون و نه‌یان ئه‌ناسی ئه‌چوون سهریان ئه‌تاشی، که
 دانه‌نیشتن هه‌موو سهر و چاوو پشتی ملی ئه‌کردن به که‌فی سابوون، به‌س چاویان دیار
 ئه‌ما، خه‌لک زور ئه‌هاتن بولای پییان ئه‌ووت قه‌زه‌رۆس، ئه‌ویش ته‌وریکی هه‌بوو
 ئه‌یگرته خه‌لکه‌که زوریش به‌هیز بوو هه‌رکه‌سیکی بگرتایه ئه‌ینایه ژیر خوئی. ئه‌لین
 زورجار شیخ له تیف ئه‌هاته‌وه بو مال له‌ودیوو ده‌رگا که‌یان وه بانگی ئه‌کرد (قه‌زه‌رۆس)
 ئه‌ویش تووره ئه‌بوو جنیوی پیسی ئه‌دا پاشان ناچار سلیمانی به‌جی ئه‌هیل له‌به‌ر ئه‌م
 به‌زم وره‌زمه.

۱۷ - ئینگرام: - ئه‌م پیاوه سه‌یدیکی ئه‌و خوارانه بوو نه‌گبه‌تی گرتبوی هاتبوو
 سلیمانی بوئه‌وه‌ی خه‌لک یارمه‌تی بدن، جله‌کانی وه‌کو سه‌یدی خواروو وابوو
 کورته‌بالا بوو له‌به‌ر ئه‌وه پییان ئه‌ووت [ئینگرام] جنیوی ئه‌دا به‌کوردی و عه‌ره‌بی
 ناچار سلیمانی به‌جی هیشته، رۆژیک له به‌غدا به‌ریکه‌وت توینگه‌ مۆزیک له به‌ر قاچید
 پیی پیا ده‌نی و ده‌که‌وئی و له به‌رده‌می کومه‌لێکا هه‌لی ئه‌ستیته‌وه، به‌ریکه‌وت
 هه‌موویان خه‌لکی سلیمانی ده‌بن ئه‌بی یه‌کسه‌ر ده‌یناسنه‌وه پیی ئه‌لین (ئه‌للا بلخیر)
 ده‌ست ئه‌کا به‌جنیودان و ده‌لی [ئه‌هلی سلیمانی مایجوزون منی] له سالی ۱۹۵۶دا
 جاریک له که‌رکوک به‌ند ئه‌بی له‌وی تووشی کومه‌لێک خه‌لکی سلیمانی ئه‌بیته‌هه‌رچه‌ند،
 ئه‌یه‌ویت خوئی ئاشکرا نه‌کات به‌لām ئه‌وان ئه‌چنه لایه‌وه پیی ئه‌لین [ئینگرام] ئه‌و
 چی ئه‌که‌یت لیره؟ ئه‌ویش به‌تووره‌یی یه‌که‌وه ده‌لیته له‌تاو خه‌لکی سلیمانی هاتومه‌تا
 ئیره‌ لیره‌ش وازم لی ناهین.

۱۸ - خه‌لیل ژنانی: - ئه‌م پیاوه بالا به‌رزیکی بوو پاکو ته‌میزو جل به‌رگی سه‌وزو سوور
 له‌به‌رئه‌کردو ده‌ستی له خه‌نه ئه‌گرت و چاوی به کل ئه‌رشته و سمیل ئه‌تاشی وه‌کو
 ژن قسه‌ی ئه‌کردو ئه‌رویشته به‌ریگه‌دا لای حاجی توفیق (پیره‌میرد) بو خزمه‌تر
 ئه‌کردو چیشته بو لی ئه‌ناو هاتوچوی ئه‌و ماله دراوسی‌یانه‌ی ئه‌کردو له‌گه‌ل ژنه‌کان
 ئیشی ئه‌کردو نانی له‌گه‌لا ئه‌کردنه‌وه به نان پیوه‌ره‌که‌ی ئه‌ووت ئیسکت مرئ مه‌یه‌ل

ناتەكەت بسوتى با نەبى بە (كۆلۈ)، ئەم كابرايە قىسەخۇش بوو كەسىشى نەبوو لېرە.
 ۱۹ - حاجى فرى: - هېچ ئىش وكارىكى نەبوو. ھەموو شوپىنىك دەگەر
 پىيان ئەووت حاجى فرى ئەوئىش ئەيكرد بە چەپلە لىدان و ئەيووت [كەمەرە لوولە
 ھەياسە - حاجى شىت بوو بۇ عاسە] تابلى پاك و تەمىز بوو، چاويشى بە كل
 ئەرشت، زۆر قىسەخۇش بوو، سوعبەت چى بوو. خەلك يارمەتى ئەدا كەرىكى بچوكى
 ھەبوو ھەموو ناوچەى سلىمانى پىئەگەر بەتايىبەتى ھاتوچۆى بەگزا دەكانى
 ھەلەبجەى ئەكرد زۆر خوشيان ئەويست و يارمەتيان ئەدا.

۲۰ - فەرەج قوزىك بەرەو: - ئەم پىاۋە ھەمال بوو منالان توورەيان ئەكرد
 پىيان ئەووت [فەرەج قوزىك بەرەو] بەمە زۆر توورە ئەبوو، ھەرچىەكى پىبوايە
 دايئەناۋدۋاى منالەكان ئەكەوت بە جنىۋدان.

۲۱ - مەجەى دەرەبە: ئەم كابرايە ھەموو ئىشەكەى ئەوئەبوو دارىكى درىژى پىبوو
 سەرەكەى پەرۋى تىۋەئالاندبوو تەنەكەيەك رۋنى ئۆتۈمبىلى ھەل ئەگرت و دەرەبەى
 دووكانەكانى چەر ئەكرد كە ئەچوۋە بەردوكانىك لەباتى بلىت [چەورى كەم] ئەىووت
 [چەورى عام] ھەمىشە سەرخۇش بوو ئەم گۇرانيىشى ئەووت: - [عەبدى مەيخانە
 پارەم پىنە - عەرەقى بونو عارەق بونو]

[عەبد مەيخانەچىيەك بوو لە سلىمانى جوولەكە بوو].

۲۲ - توفان بەگ (تۆفەخرە): ناۋى توفىق كورى ئىبراھىم بەگى مارق بەگە برازاى
 فايەق بەگى مارق بەگە ناسراۋبوو بە [تۆفەخرە]، پىاۋىكى كورتنەبوو، بە
 لەنجەولار ئەرۋىشت بەرىگادا ھەرەكو مراۋى، عادەتى وابوۋ كە لە ناۋبازارا ئەگەر
 بە ھەچ دوكاندارىك بگەيشتايە پىئەئەووت: ئەم دوكان و بازارە ياخود ئەم ھەمام و
 قەيسەرىيە ھەموۋى ھى منە، باۋكم بۆى بەجى ھىشتووم و خەلك لىى داگىركردووم،
 ئەوانىش پىيان ئەووت: زۆر چاكە برۋ دوو شايەت و مختارىك بەرە بۇ تاپوۋ
 ئەرزوحالىك بنوسە بوئ جىبەجى ئەكەن، بەم جوۋرە تۆفە بەدائىمى لە تاپوۋ
 كەووتبوو، لەوئىش فەرمان بەرەكان لەگەلى راھاتبوون و ھەرئەم ژووروئەو ژوورىان
 پىئەكرد، رۋژى وا ھەبوون بەقەدەر دوو فەرەش ئىشى خۇيان پىئەكرد، بە ناۋى
 ئىشەكەى خۋىەو لەدوايىدا پىيان ئەووت ناردوومانە بۇ بەغا كە بوئ ساغ بگەنەو،
 لەگەل ئەوئەشدا تۆفە زۆرى ھەز لە ژن بوو، دايم ھەر باسى دەكرد. جارىكيان عەزەى

بارام که ده لالی نقلیاتی سلیمانی بوو پئی ئه لیت: توفه گیان خوم ژنت بو ئه هینم بهم جوړه هه لی ئه خله تینیت و پروژیک ئه بیات بوحه مام زور چاک ئه ی شون و ده ستیک جلی جوانی تازهی له بهر نه کهن و هه ندیک ئالو والای پیوه نه کهن و شایی و به زمی بو دروست نه کهن، که ریمی بارام نه کهن به بوک و عوسه گوج نه کهن به به ربوک و له که لوه که ی به رمالی عه زمی به گی بابان سی شه وو سی پروژ به زم نه گین و له دوا ییدا به (۲۰) قه مه ریه ک به به زم و هوړن لیدان ئه بیبهن بو مالی مام بارام له سه رکاریزو ژنانی گه ره ک ئه بیبه نه ژووره وو داخلي ژووری بوکی ئه کهن توفه ش به خوشیه که وه ئه چیته لای بوکه وه و عه با که ی له سه ر لائه با، که چاوی به که ریم نه که وی رانه کاته دهره وه و هه رچی به دهمیا بیت پیان نه لیت. ئه وانیش به چه پله ریژان به ری ئه نه کهن. ئه م روودا وه له سالی ۱۹۵۲ - ۱۹۵۳ زدا رووی دا وه. ئه م کاپرا یه سالی ۱۹۷۴ له مزگه وتی (هه لاجه کان) ئه نوست به یانیه ک له و مزگه وته له پر دلی ئه وه ستی و کوچی دوا یی نه کات.

■ جه مال ره سول «که ره ی نه وت»

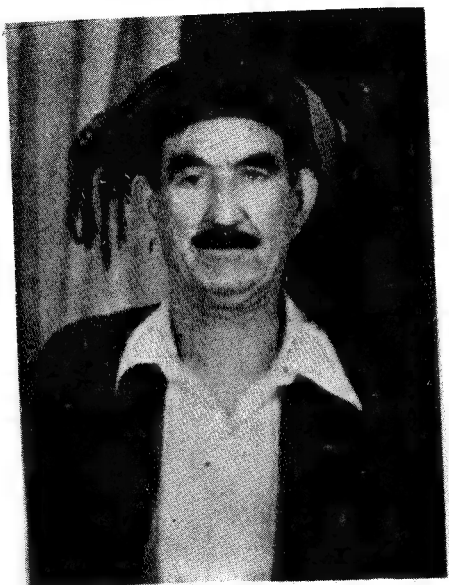

● توفان به گ

به به رگی زاویه تی یه وه

● صالح پیروت «کهره‌ی تهنه‌که‌چی»

● نهنوهری ره‌زا به‌گ

● نه‌حه خورشه‌ی خه‌یات

«پەك كەوتە» «كەرەكان و شىتەكان»

ئىستا لە زۆر ولاتى جيهاندا مەسلەى بايەخدان بە پەك كەوتە «مەوق» بووتە
ئەركىكى گىرنگى كۆمەل، چۆن ئامادە بىكرىن بۆ ھەندى ئىش و كار، چۆن ھەندى
توانايان بەرەوپىشەو بەرىت، بىرمە كەباسى كاڭ ئەحمەدى شىخ دەكرا، باوكم
«مەلا مستەفاى سەفوت» لەپىش ھەموو كارىكى گەورەى كاڭ ئەحمەددا باسى
ئەوۋى ئەكرد كە چۆن ھەموو كۆپرەكانى شارى لە مزگەوتى گەورەدا كۆكردۆتەو
بناغەى فېربوون و خويندىنى قورئانى بۆ دامەزراندوون و بەوچەشنە ھۆى ژيان و
نان پەيداكردىنى بۆ داين كىردوون. ھەپسەخانى نەقىبىش ئەو رپىيەى كۆپر
نەكردەو.

ئەمە كۆپرەكانى شار. ھەرچى كەرو لال و پەك كەوتەى ئەم شارەيە، ئەوۋە بۆ
كەسىك بەدوایدا بگەرى لە مېژووى سلىمانىدا رىيازى تايەتى بايەخدان بەم
مەسلەيە ئەبىنى كە بەشىكى ھونەرى تاقە كەسىكەو ھەندىكى لەخوئەو ھاتوۋە،
لەبەرئەوۋە سەير نىيە كە لەناو پەك كەوتەكانى شارددا تەنانت كەسى ديارو
ھوشيارىش ھەلگەوتى ئەمەش لە باسى كەرەكانى شارددا ئەبىنى.

لە تەمەنى خوم دا لە كەم شارى ئەم جيهاندا ئەو دياردەيەى شارى سلىمانىم
بىنەو، كە شىتەكانى شار بەخوئەكرىن و يارمەتى بىرىن و بىنە كەرەسەى
رەبواردن و دلخوش كىردى خەلكى شار.

ئەم چەند لاپەرەيەش كە نوسەر بۆ باسى ھەندى لە شىتەكانى شارى
تەرخان كىردوۋە لەپال ئەوۋەدا كە تەزوۋيەكى خۆشت ئەدەنى، سەرەتاي كەرەسە
دۆزىنەوۋە دامەزراندنى ھەندى شەخسىيەتىشە بۆ چىرۆك نوسەكانان.

که ره کان

- ۱ - رەزا کەر: مالیان له سەرچیمەن بوو، بانگوشی و کریکاری ئێ کرد.
- ۲ - کەرەیی مالی شیخان: له کانێسکان هاتوچۆ مالی شیخانی ئێ کردو ئیشی بو ئێ کردن.
- ۳ - کەرەیی مالی حاجی مەلا سەعید: ناوی حەمە عزیز بوو، ئیشی بو مالی حاجی مەلا سەعید ئێ کرد.
- ۴ - کەرەیی شالی: ناوی حەمە ئەمین بوو، له سەرچیمەن ئیشی بو مالی حاجی ئەولای مستەفابەگ ئێ کرد.
- ۵ - کەرەیی قالەیی شالی: مالیان له دەرگەزین بوو، ئیشی نه ئێ کرد.
- ۶ - کەرەیی شەربەت: دووکانی هەبوو له خوار حەمامی سوورەتەو، له وێ شەربەتی دروست ئێ کردو ئێ کردو کوپەووە ئێ گێڕا بەناو بازاردا، هەر له دوکانەکی خۆی ئێ نوست.
- ۷ - ئەحە کەر: کۆری رەشەیی سورکە بوو، مالیان له مەلکەندی بوو، ئەمە پیستە رپوی ئێ فروشت. جارێک پیستە رپوی پێ ئێ بیت ئێ گێڕی بەناو شارددا ئێ چیتە بازار لای حاجی رەشیدی سەعیدی قادر ئاغا کە ئێ وکاتە تاجر بوو هەموو جوړە پیوستیەکی ئێ کۆری وە له گەل ئێ حە کەر دا معامە له ئێ کات، له دوا بێ دا ئێ حە پێی ئێ لی: «ئێ تری بترە ناتری حاجی برایم ئاغا ئێ تری».

مانای ئه وه به ئه گهر تو نایکری ئه و ئه یکریت. ئه مه بوو به باو له ناو شاردای،
به سه ر زمانی خه لکه وه بوو.

۸ - که ره ی خه یان: ناوی ئه حه که پری خه یات بوو.
له مه زادخانه که لای خوله شه لی خه یات و مالیان له کانیسکان بوو، ئه حه هه ر
که و او سوخمه ی ژنانی ئه دوری.

۹ - که ره ی عیزه ت به گ: ناوی عه لی به گ بوو مالیان له سه رگۆل و کوری
عیزه ت به گی وه سمان پاشا بوو.

۱۰ - که ره ی ره زابه گ: ناوی ئه نوهره، مالیان له سابونکه رانه، کوری ره زابه گی.
قایمقامه، ئیش ناکات، ئه م که ره هه ر له ته مه نی لاوی یه وه پاکو ته میزو
جل و به رگی جوانی له به رته کردو هه ر خه ریکی می بازی بو.

۱۱ - که ره ی ته نه که چی: ناوی صالح پیرو ت برای به ی پیرو تی ته نه که چی بوو،
هه ر له گه ل ئه و ئیشی ئه کرد. مالیان له مه لکه ندی له پشت شه خسه که ی شیخ
جافه وه بوو.

۱۲ - که ره ی نه و ت: ناوی جه مال کوری مام ره سۆلی نه و ت فروش بوو که ئه گه را
به کۆلانا نا له گه ل باوکیا عه ره بانه که یان را ئه کیشا ئیستا سائیقه له سه ر بیلدۆزه ر لای
میری.

شیتەکان

۱ - ئەسپەرەش: لە زەمانی عوسمانلی دا کابرایەکی کەتە ی زلی رەش تالە ی شیت بوو، پێیان وتوو ئەسپەرەش. رۆژیک بەردیک ئەکیشت بە پیاویکداو ئەیکوژی، پیاو ئەبەن ئەینژن. لەپاش دا شەو جومعانی بو ئەکەن و حەلوا ی بو ئەبەخشنەو، ئەسپەرەش ئەچی و هیچی بەش نادەن و دەری ئەکەن، ئەویش ئەیکات بە ھەراو ھەراو ھەراو ئەلی سەیرکەن سەیرکەن من خۆم کوشتومەو حەلواشم بەش نادەن.

۲ - فەرەجی پۆزی، کارگەچی و پیاوی شیخ مەحمود بوو، لە پێش دا شیت نەبوو، ھەمیشە ئەسورایەو. زۆر جار جلەکانی دائەکەندو بەرووتی ئەسورایەو، تەنانت لە زستانیش دا وای ئەکرد. زۆر حەزی لە ماست کردوو، لە ھەر شوینی ماستی بدیایە چنگی پیا ئەکرد و ئەیخوارد. ئیوارەیک لە مالاو نان ئەخوات و لیفەیک لە گەل خوی ئەبات بو مالی شیخ مەحمود لە سلیمانی شەو لەوی ئەنوێت بە لیفەکی خوی، بەیانی خەبەری نابیتەو، شیخ مەحمود ئەبینی فەرەج نوستوو بە قاچ خەبەری ئەکاتەو.

پێی ئەلی: بۆچی تائیتا نوستوو؟ ھەلسە.؟

فەرەج وەلامی ئەداتەو ئەلی خۆم بە نانی خۆم و لیفە ی خۆم نوستوم بە نان و لیفە ی تۆ نەنوستوم. ئیتر شیخ وازی لی دینی.

۳ - ئادوو ئادوو گەر ئەكات: ھەر ئەرۆشت بەرپىگاداو ئەيوت ئادوو ئادوو گەر ئەكات. خەلك ھەر بەوناوۋە ئەيان ناسى و بانگيان ئەكرد.

۴ - مېشۆ: ناوى توفىق بوۋە، سەرباز ئەبى لە سوپاي عوسمانلىدا. كەرەتتى لە عەسكەرىدا چەكى پى ئەبى لە كاتى شەودا لە گايەك ئەخورى، ديارە گا ۋەلام ناداتەو يەكسەر تەقەي لى ئەكات كە بەرى ئەكەوئىت گاكە ئەبۆرپىنى، ئەوئىش ئەلى: قوزەلقورت بو نەت ووت من گام، لەسەر ئەمە لە عەسكەرى دەرى ئەكەن ئەلپن نەك يەكى بكوژى ۋەك گاكە.

۵ - ئەحەي جاو: حەلوافرۆش لەسەر سىنى ئەگەرا بە بازارو چاخانەكاندا، ھەمىشە دەستەيەك كاغەزى قومارى پى بوو لەگەل خەلك دا ئەسكەملى پى ئەكرد. . . پىيان ئەوت حەلۋا بە چەند؟ لە ۋەلام دا ئەي ووت: بە ليرەيەك، ئەي چۆن خانوو دروست بكەم و چۆن ژن بەيئم. . . بەدەم جوين دانەوۋە ئەم قسانەي ئەكرد. بەيانى كە ھەل ئەستا ئەچوو بو بازار ئەي ووت ئەم خەلكە بو شەو ئەمرن و بە پوژ زىندوو ئەبنەو؟

دىسان ئەي ووت: لەكوئى جىگە ھەيە ئەم ھەموو خەلكەي تيا بنوى؟ جارجارىش گورانى ئەوت. كەرەتتى ئەحە لە بەر حەمامى موفتى دا ئەبىت ئافرەتلىك دىتە دەرەوۋە لە حەمامەكە مندالىكى پى ئەبىت داواي حەلۋاي لى ئەكات. . . دايكى مندالەكەش بە ئەحە ئەلى حەلۋايەكى بەدرى، ئەوئىش ئەلى بە ليرەيەك، ژنەكە ئەلى: چۆن بە ليرەيەك؟ منالەكەش ھەر ئەگرى حەلۋاكەي ناداتتى. جارىكى ترىش ئەحەي جاو ئەچىتە سەردوكانى كەرىمى جاوى خوشكەزاي لە قەيسەرى غەفوراغا بە كەرىمى خوشكەزاي ئەلى خوزگە بەو سالە كە دايكت ژنى من بوو، كەرىمى خوشكەزاي پى ئەلى خو دايكم خوشكتە چۆن ئەلى ژنم بوو؟ پاشان ئەلپت كەرىم راست ئەكەي لەبىرم چۆتەو.

ئەحەي جاو سىنىيەك حەلۋاي ئەكەرى دوو سى دانەي بە گران بە پياوان ئەفرۆشت تا پارەكەي دەرئەھىنايەو، ئىتر ئەوانى تىرى بەخوڤايى ئەدا بە مندالان و ئەچوو سىنىيەكى تىرى ئەكەرى.

۶ - رەحەشيت: ئەم كابرايە ناوى عەبدولرەحمان بوو زىستان و ھاوين بە پىي پەتى ئەسورايەو، لە زىستان فەرەنجىيەكى لەبەرئەكرد، ئەگەر يەكى لەدواوۋە شەقىكى

تئى ھەلدايە ئەمىش كى لەپىشەوۈ بوايە شەقى لەو ھەل ئەدا.

كەرەتئى شەقى تئى ھەل ئەدەن، ئەمىش جەندرمەيەكى توركى لەپىشەوۈ ئەيىت شەقىكى تئى ھەل ئەدا، جەندرمەكە ئەيكاتە ھەرا ئەيەوئىت يىيات حەپسى بىكات خەلكەكە كوئەبنەوۈ پئى ئەلئىن ئەمە شىتە ھەرچى شەقى تئى ھەلدا، كى لەپىشەوۈ يىت لەو كەسە ھەل ئەدات. . لە بەرچاوى ئەيكەنەوۈ ئەوئىش وازى لى دىنى. ۷ - مەلا حەسەنە شىتەى صابونچى: ھەمىشە كوئىرلى لە باخەلا بوو ھەل ئەدا كوئىرەكە ئەھاتەوۈ ئەيخستەوۈ باخەلى.

۸ - فەحە شىت: «جارچى» پئىيان ئەوت كەرىك بەبارەوۈ ون بوو. . . ئەوئىش بو ئەوۋى پارەى بدەنئى ئەىوت كى كەرىكى دۆزىوۋتەوۈ بەبارىكەوۈ ھەر ئەوانئىش جىرىتان بو لى ئەدا ئەمىشە تورە ئەبوو و جىئوى ئەدا.

۹ - شەرىفە شىت: ئەىوت ئەسپەكەى شەرىف وەختى جوىەتى. . ئەسپەكەى شەرىف شەرىف روىەتى.

۱۰ - كەرىم قەلان: كە پئىيان ئەوت كەرىم قەلانئى كەرىپى كەى دائەكەند گەل وگونى بو خەلكەكە دەرئەخت. ھەموو كاتىك جامىكى پئىبوو كە تىنوۋى ئەبوو ئەچوو بو دەباشان لە كانىيەكە ئاۋى ئەخواردەوۈ. . رۆزى چەند جار تىنوۋى ببوايە ھەر ئەچووۋە بو دەباشان.

۱۱ - جانىيە شىت: ئوتومبىلچى بوو، تابلى كورپىكى قوز بوو رەگەزى ئەرمەنى بوو. ئەم جانىيە ژنىكى زور جوانى ئەيىت ناۋى «لولو» بوو كورپىكى مەسىحى ژنەكەى لى ھەل گىرايەوۈ شوى بەو كرد وازى لە جانى ھىئا. . پاشان جانى شىت بوو. خەلكەكەبەوۈ تورەيان ئەكرد جىئويان بە «لولو» ئەدا، ئەوئىش تورە ئەبوو جىگاي نوستنى مزگەوت و توونى حەمامەكان بوو ھەتامرد.

۱۲ - ئەحە سەرايلى: لەپىشا جەندرمەى عوسمانلى بوو، لەدوايى دا خوى دايە تلىك خواردن، تىك ئەچوو، بە ھەركەسى ئەگەشت قسەى ھەلەق ومەلەقى ئەكرد: «دەمنىۋەى بەبەى من و قازى مراغا منو قازى چەمچەمال وامان وت»

ھەمىشە گورچانپىكى بەدەستەوۈ بوو، رىشىشى قەلەم ئەكرد. سوارچاكىش بوو.

۱۳ - ئايشى شىت: ئافرەت بوو، لە گەنجىدا جوانئىش بوو. كورو كچى بوو،

پاشان تېڭ چووه، له ناوشاردا نه گهړا، به شهروالیکه وه به پي خاوسی. به گویزان
سهری نه تاشی، هه میسه داریکی به دهسته وه بوو، له قهراخ شار شوینی نه دوزیه وه
خانوی به قورو بهرد دروست نه کرد، وهك كولانه سهگ ماویهك تیا نه بوو پاشان
نه یروخان و نه چووه شوینیکی تر دروستی نه کرده وه، به لام شیتیکی بی دهنګ
بووه.

۱۴ - به هی شیت: ثافرت بوو نه سورپیه وه به ناو شاردا توورپیان نه کرد، بهردی
نه هاویش، نه چووه سهر قهسابه کان به زور گوشتی لی نه سهندن. که نه چووه لای
قاله ی عاسه ی قهساب نه یوت: من رنی توم نه بی به خپوم بکهیت. نه م ثافرت
کورپکی هه بوو.

۱۵ - نه نه بیستی: نه م پیرژنه نه قلی سووک بوو، به ناو بازاردا سوالي نه کرد،
مندالان دوی نه که وتن، پیان نه وت: نه نه بیستی بوت بکه م به سی، بوت بکه م
به چل. بوت بکه م به جل. نه ویش جنیوی نه دا.

۱۶ - سه عه شیت: پیان نه وت سه عه کاژاو، سووتا. نه ویش سی که رت
نه ی پرسی هر سووتا؟ دوی له بهر نانه واخانه کانا به تاییه تی نانه واخانه ی گوی پهب
له مهیدانی خور به له دی یه که په لاماری نانی نه دا، سی نانی نه فراند، نه یوت:
منیش سی نان نه به م بو کاژاو سی جار سووتا.

۱۷ - ره شیده فنه یه شیت: «ره شیدی حاجی برایم ثاغا» برای خاله مچه. نه م
کابرایه مولازم نه وول بووه له زه مانی عوسمانلی دا له «قاهره» له کاتی شهر ی تورک و
فه رنسی یه کان بریندار نه بیت نه یه ن بو خهسته خانه رووتی نه که نه وه بو نه وه ی
تیار ی بکه ن، کیسه یه ک لیره ی ره شادی پی نه بی لی ی نه سین و نه ی دزن. دوی
چاک بوونه وه ی نه روانی کیسه لیره کی نه ماوه، له تاوا میشکی تیک نه چی. پاشان
له عه سکه ری دهری نه که ن، دیته وه بو سلیمانی. نه م پیاوه نه لین زور جار به ماتور
له سلیمانی یه وه چووه بو نه سته مول، وه به پاسکیل نه چووه بو که رکوک و نه هاته وه.
زور حهزی له ناخونه ک نه کرد. نه چووه لای به قاله کان بو ناخونه ک. روژیک پی ی
نه لین دایکت مردووه، برو بو ماله وه؟ نه ویش نه لیت ناچمه وه بو ماله وه. نه لین
بوچی؟ نه لی تائستا دایکم بووه. ئیستا که له دایکم دهرچووه من حه قم نیه
به سه ریه وه.

ناوبراو یه کهم کهس بوو له سلیمانی سمیلې ته تاشی . . جار جارش به پي
ته چوو بو که رکوک و ته هاته وه.

۱۸ - تهحه که ری: شیتیکي زور بیده ننگ بوو، کراسیکي دریژی شینی جاو نه پي
هیچی تری له به نه نه کرد. پي پی پتهی بوو، سهری پرووت بوو، به گويزان تهیتاشی .
هه رکاتی که برسی ته بوو تهی وت: په په ئیتر خواردنیان ته دایه، جار جارش ته گهر
ژنیک ته لاق بدرایه مه لا بیوتایه ته توانیت به جاش مارهی بکه نه وه تهحه که ری یان
بو جاش به کار ته هیئا. له بهر ته وهی بیده ننگ بووه و هیچی نه زانیوه.

۱۹ - ساله شیت: له پیشا به منالی شاگرد ئاسنگهر ته بیت. وه ستاکهی له کاتی
نوستنا لی ته داو تیک ته چی. ساله کوری سهعهی قاله ده ستگی ری شهر بهت بوو،
به ناوبازارا له گهل خوی ته یگرا. ساله کراسیکي دریژی له بهر ته کرد، جار جارش
شهر والی له بهر ته کردو سهری پاک ته تاشی زور جارش سدارهی له سهر ته کرد، ساله
که توره یان ته کرد، به دوو په پنجه ژمارهی پینجیان بو دروست بکړدایه و پي یان ته وت
ساله پینج قهید ته کات، ئیتر تووره ته بوو و به ردی ته هاویشت چی له بهر ده ما بوايه
ته دایه بهر شق. دهستی خوی ته گهزی، ساله شیتیکي زور به لا بوو، له ههر
گوزه ری کدا که تووره یان ته کرد هه موو دوکانه کانیان دانه خست له ترسی ساله .
هه رکه سی بیبنايه خوی ناویکی لی ته نا ئیتر ههر تهو ناوه بوو له بیری نه ته چوو وه.

ساله سالانی دواپی ژبانی له شیتخانهی به غذا برده سهر، خه لکی
شار جار جار به ئیجازه ته یان هیئا به وهو ته یان برده وه.

۲۰ - فهرجه شیت: هم کابرایه گوج و شهل بوو، زمانیشی ته یگرت. جار جار
گورانی ته وت بو منالان. ریشیکي سپی و دریژی پیوه بوو. هامشوی مالانی
ته کرد. به ئافره ته کانی ته وت: «ئاغاش خوش بیت خانم گیان له منیش و
له ویش». زور جار سواری که ری ک ته بوو به دیهاتانه وه ته گهرا بو یارمه تی.

۲۱ - عبه شه که نه: ته رویشته به ریگاداو تهی وت: عبه نو قسانی هه یه. مانای
پاره که کهمه. یان ته نه که یان بو دانه نا ته یان وت عبه باز ته دات، ته ویش ماوه یه کی
زور خوی ته هیئاو ته برد، تهی وت: به حری سووره، له پر بازی ته دا به سهر

تهنهكه كه دا، ئه‌یوت: ههر شه‌كه‌نه، زۆر جار كه پاره‌ی پێ نه‌بوایه ده‌ستی نه‌کرد به بۆره‌بۆرو گریان بۆ پاره. پێ‌یان ئه‌وت ئه‌و پاره‌یه‌ت بۆ چی‌یه؟ ئه‌یوت: ئه‌یه‌مه‌وه بۆ پیرۆز «كه دایکی بوو».

٢٢ - نۆزده‌ی قه‌لب:

پیش شی‌ت بوونی عه‌ریفی پۆلیس بووه، به ناوی «عه‌ریف سه‌عید» وه پاشان ورده ورده شی‌ت بووه. له‌پیشا له‌سه‌ر قه‌یاغه‌كه‌ی دوكان سینیه‌ حه‌ل‌وای پێ‌بووه ئه‌ی‌فروشت، چه‌ند جار ئه‌م قه‌یاغه‌ ئه‌مبه‌رو ئه‌وه‌یه‌ری به‌کر‌دایه‌ دانه‌به‌زی، پاشان هاته‌وه ناو شار له‌ کونه‌ گورگی‌کدا ئه‌ژیا، سه‌رو بانقی رافیده‌ینه‌وه. هه‌میشه‌ زه‌میله‌یه‌کی پێ‌بوو شت وه‌م‌کی خۆی له‌گه‌ڵ عه‌ره‌قه‌كه‌ی تیا‌بوو. به‌ عه‌ره‌قی ئه‌وت گوشت قاز، پاره‌یان ئه‌دایه‌ ئه‌یانوت: ئه‌وه بۆ گوشت قازه‌که‌ت. كه‌ توره‌یان نه‌کرد ئه‌یانوت نۆزده‌ی قه‌لب یان نۆزده‌ی هار ئه‌ویش جینی‌و‌ئ‌ه‌دا ئه‌یوت دایکتان واو باوکتان واو

کیری هه‌رچی ته‌پاره‌چه‌کانی له‌نده‌ن هه‌یه به «.....».

٢٣ - ئالتوونی گاور: پێ‌یان ئه‌وت ئه‌وساوی‌ل، به‌مه‌ توره‌ ئه‌بوو. ئه‌م شی‌ته‌ گۆره‌وی به‌نی ئه‌فروشت، له‌ گه‌ره‌کی گا‌وران بۆیان دروست نه‌کرد. . . ئه‌یه‌ینا بۆ ناوبازار ئه‌ی‌دا به‌ شانی‌ا. ئه‌م کابرایه‌ زۆرترین کاتی له‌ که‌لاهه‌کانی گا‌وران بوو. مندالان لێ‌ کو‌ئ‌ه‌بوونه‌وه به‌ ئه‌وساوی‌ل توره‌یان نه‌کرد.

٢٤ - مه‌لا فایه‌ق: ئه‌م کابرایه‌ش تیک‌چونه‌که‌ی وه‌هابوو به‌هاران به‌ شه‌وو به‌ روژ ئه‌چوو بۆ سه‌رقه‌بران. هه‌روه‌ها هاتوچۆی مالانی نه‌کرد، هه‌موو جارێک خۆی به‌ خۆی ئه‌وت باینجان و ته‌ماته. . . ئه‌م شی‌تی‌یه‌ی من هه‌لاته. له‌ سا‌لی ١٩٨٢ بوو به‌ژێر ئوتومبێله‌وه له‌ خه‌سته‌خانه‌ مرد. له‌ قسه‌کانی:

باینجان و ته‌ماته - شی‌تی‌یه‌که‌ی من هه‌لاته

باینجان شی‌تی کردم - عه‌قل و شعوری بردم.

٢٥ - به‌ هادین برای مه‌لا فایه‌ق: قوتابی بوو، له‌ پۆلی پینچی عیلمی دا شی‌ت بوو کاغه‌زو چیلکه‌ی کو‌ئ‌ه‌کرده‌وه، ئه‌یکرده توره‌که‌یه‌که‌وه ئه‌یدا به‌شانی‌ا. . . جگه‌ره‌یه‌کی نه‌کرد به‌ په‌تاگو‌ی یا جاروبار وتاری ئه‌خوینده‌وه به‌ئینگلیزی و عه‌ره‌بی.

٢٦ - خوله‌ بووز: شی‌تیکی زۆر به‌سه‌زمان بوو، كه‌ ئه‌رویشته به‌ ریگادا

له به رخویه وه قسه ی ته کرد. جنيوه كه شى ته ی وت «میف» مانای «حیز». ئیواران كه ته رویشته وه فه قیانه كانی پرته کرد له شت ته ی برده وه بو دایكى. خوله كى له برده ميه وه بر ویشته بزیكى پیوه ته کرد. كه قوئیت ته گرت ته ی وت؛ ته ی ته ی به رمه خنكام. له سالى ۱۹۷۴ دا شه و هاتبوه دهره وه بو سهر ئاو له گهره كى مه لكه ندى گولله یه كى وئى ته ی پىكى و ته مری.

۲۷ - ته له شیت یان ته له دوُم:

منالان تورپه یان ته کرد به «ته له فیش» جنيوى ته داو به ردی ته ی ته گرتن. كه قسه ی ته کرد ليك به ده میا ته هاته خواری، چاروكه یه كى بی بوو په روكونی كوئه كرده وه ته ی برد بو دوُمه كان بو ژیری كلاش. ته له شیت جاروبار بو مه سه له ی «جاش» به کاریان ته هینا. پاشان لی یان ته پرسى ته له خوش بو؟ چیت کرد؟ ته ی وت: بردمیانه همه ام تا به یانی دوو سی یه كم «.....» ته مه نده خوش بوو ته مه نده خوش بوو. ته له كه گورانی ته وت: «وه ی وه ی باوانم له یلی... كوشته ی چاوه كه ی توُم بو وا بی مه یلی».

۲۸ - همه ی همه مال: شیتىكى زور هه ژاره كه قسه ته كات به خاوو خلیچكى ته دوئى، ليك به ده میا دیته خواره وه هه میسه گوئى یه كه ته دا به شانیا بو همه مالی... خه لك ورده ئیشى سووكى بی ته كه ن و یارمه تی ته دهن. زوربه ی كات به بی ی په تی ته سوورپته وه. جاروبار سمیل ته تاشی ئیستاش له ژياندايه.

۲۹ - نامیقه شیت: له عه سه كه ریدا برین پیچ بوو، عه ریفیش بووه.. كه له عه سه كه رى ده رچوو كه وته سه موون فروشتن... ورده ورده تیك چوو و كه وته جنيو دان و كفر كردن. كه خه لك تورپه یان ته کرد ته یان وت نامق ته لى خزمه كانت یارمه تیت ته دهن.. ته میسه به وه تووره ته بوو، جنيوى ته داو كفرى دنیای ته کرد. روژيك به یانی زوو دیته دهره وه سه ربازیك ته قه ی لی ته كا قاجی بریندار ته بی، ئیتى له وساو به دارشه ق ته رویشته تا ته وكاته ی كه به یانیه كه ته چن ته بینن له ژووره كه یا ره ق بوته وه و مردوه.

۳۰ - قاله ی ته قى: شیتی ته م كوپه زكه اكى به، زمانى كه میك لاله خه لك یارمه تی ته دهن چونكه شیتىكى فه قیره. بی ته لى: قاله له م شوسته یه وه باز بده ره سهر جاده كه.. له وه لاما ته لیت ناویرم ته خنكیم... ناوی خه لكى زوربه ی

شاره که نه زانی به تاییه تی نه وانه ی پرسیاریان لی نه کرد.

* * *

● وهابه که چهل

● قاله ی ته تی

● مه لا فایق

● عه به شه که نه

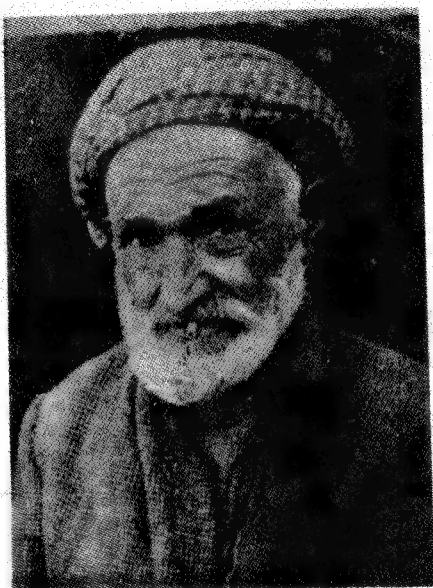
● حه مه ی حه مال

● ساله شیت له شیتخانه دا

■ نوزدهی قهلب

● فرهجه گوج

● به هادینه شیت

● خوله بوز

کوری ئازاو شهره گهرهك^(۱)

ناوی ئەو کورە ئازایانەى کە لە کاتى خوڤى دا لە گەنجیەتیدا لە گەرەكەکاندا خوڤیان بە کورپى گەرەك داناو، وە ناویان ھەبوو لە گەرەك و ناوشاردا ئەم کورپانە شتى خراپیان قبول نەکردوو، لەسەر ناھەقى ئینسانى بى دەسلەلات ھەلیان داووتى و لە گرتن و بەندیخانە نەترساو لەگەڵ ئەووش دا ریزی خەلکیان گرتوو بەتایەتى پیاوی بەتەمەن . . ئەم کورپانە ناویان دەرکردبوو، ھەندیکیشیان لە شەرە دەمانچەو ھەندیکیان لەشەرە خەنجەردا، ھەندیکیشیان لەشەرە گەرەکا بە شەرەقوچەقانى و شەرە کوتەك و تیلّا، پېش کورپانى گەرەك کەوتوون . . ھەندیکیان لە کاتى خوڤى دا گەرەك بوون و کورپى گەرەك رېزیان لى گرتوو . . ئەو فەرمانى بو دەرکردوون وە زور جاریش نەیان ھېشتوو بیتەکورپى شەرەو.

ئەگەر دوو کورپى ئەووەختە لەسەر شتىكى لىیان ببوایە بە شەر، ئەبوایە ھەردوکیان ناویان بوایەو شەرکەر بونایە، ئەگینا پىیان ناشرین بوو بچن بەگژ ئینسانى بى دەسلەلاتا وە ئەوێ خوڤى بە کور بزانایە نەئەچون گەلەكۆمەكى لە یەكی یان دوو کەس بکەن.

ئەم شەرەگەرەكە تا سالى ۱۹۵۰ بەردەوام بوو ئیتىر باوى نەما بەھوى جولانەوى نیشتمانى و خویندەرای یەو، بەلام ھىچ کاتىك کورپى ئازا لەم شارە نەبراو و نابریت . . ئیمەش ناوی ئەو کورە ئازایانە ئەنوو سین تا سالى ۱۹۵۰ ز کە تا ئەوکاتە شەرەگەرەك باو بوو ناویان ھەبوو . .

«۱» چەند فلیمىكى مىسریم دیوہ کە پەردەى رۆژانى «فتوہى گەرەك» ئەگێرنەوہ کە ھەر لە بەزمى شەرەگەرەكى خوڤمان ئەچیت. بېگومان تازە نابى شەرەگەرەك پەسەند بکەین، بەلام ئەو باسە کەرەسەيەكى باشى بو نووسەران تىدايە، کە لەرپى نەخشەكیشانى شەرەگەرەكى ئەو سەردەمەوہ بەرامبەر بەدیمەنى ناپەسەندى دووبەرەكى ئەمرو بووستن و ئازايەتى بەرەو رېبازى سودمەندى خوڤى بەرن.

«ع . م . ر»

چۆن شەرق گەرەك دروست ئەبوو؟

زۆر جارى وا بوو لەنيوان لاوانى دوگەرەكى شارىكدە شەرق گەرەك لەسەر ناخۆشى و تىكچونىكى سادەى بى مانا دامەزراوو كراو بە خۆبادان، بەفیزەو هاتوچوكردن بە كوڵانانى گەرەكىكى ترداو پلارو توانج گرتن لە كيژو لەكانيان هاتەچوئەكى نالەبارو پشاندانى رەوشت و خوئەكى ناشيرين بەرامبەر بە گەنجانى گەرەكىكى تر... بە زۆرەملی خوئواندن و شەركردن لەگەل يەككە لە دانىشتوانى ئەو گەرەكە كە بوئە هوئى لەيەكتردان.

ئەم ھەموو ھۆيانە بونەتە ھوئى پەيدا بوونى «ناخۆشى و دوژمنايەتى» لەنيوان لاوانى ئەو دوو گەرەكەدا. بۆ تۆلەكردنەوئەى ھاوړىكانيان وەلاميان يەكترى گىراوئەوئە كە شەرق گەرەك بەكەن. ئىنجا بۆ ئەم مەبەستە شوين و كات و ساتيان بريارداو، جوړى شەرق گەرەكەكەشيان ناو نووس كردوو وەكو: شەرق گەرەك بە قوچە قانى يان بە دارو تىلا يان بە چەقوۆ خەنجەر و دەمانچە و تەورزين.

پاش ئەوئەى لاوانى ئازاو يەك يەك و كەلەكەلەى ھەردوو گەرەكەكە برياريان لەسەر شەرقەكە و جوړكەى دا ئەوسا لە رۆژو كات و ساتى خوئى دا لەشوین شەرقەكە بەرامبەر بە يەك بەدوورى «١٠٠ - ٢٠٠» گەز زياتر رائەوستان زۆرجارى وابوو چەند گەرەكىكى تر يارمەتى گەرەكەكە شەرق كەرەكان ئەدەن. ھەلەت دەر لەپيشەوئەبوو يارمەتى دەرى يەكەم يارمەتى بەشى سى يەم كە ئەم يارمەتى دەرانە بۆ كاتى تەنگانە و شكاندن لایەكيان يارمەتى ئەدەن. ئەگەر شەرقەكە شەرقەقوچەقانى^(١) بوايە دوو تىپەكە بە قوچەقانى يەكانيان يەكترى يان بەر بەرد ئەدا، ئىنجا ئەو بەردانە يان بەر سەريان ئەكەوت و يان بەر دەست و قوڵ و قاچ و ئەيان شكاندن. جارى وا ھەبوو بەر چاويان ئەكەوت كوړى ئەكردن يان بەر دلپان ئەكەوت يەكسەرئەمردن. لەكاتىكدە گەرەكىكيان زۆرى بۆ بەھاتايەو گەرەكەكەى تر بيان شكاندايە يارمەتى دەرەكانيان ئەھاتن بەدەنگيانەوئە لەسەريان ئەكردنەو، ئىنجا شەرقەكە لەنيوانيان دا گەرم ئەبوو لەئەنجام دا ئەبوو بە شەرق كوتەك^(٢) و چەقوۆ خەنجەر و تەورزين^(٣) و دەمانچە. بەمە چەندان لاوى بى گوناھ لەناو ئەچوون يان كەفتەكار ئەبوون.

زور جاري وا بووه شهړه كېان سى تا چوار سه عابت دريژهي ته كيشا تاوه كو
گهړه كيكيان به ته واوه تى ته شكاندو راويان نه نان، نه وسا پياوماقوول و عاقله كانيان
نه كه و تنه ناوېژى كردنيان هوه ئاشتيان نه كردنه وه نه و جا كوټايى يان به شهړه كه نه هينا.

تى بينى :

۱ - بو كو كردنه وهى لاوه شهړه كه كاني گهړه كه كه وه يان بو سه ير كردنى «منالانى
گهړه كه كه» سر له ئيواره پاش نان خوارن كه دنيا نه ختيك تاريك نه بوو له مال
نه هاتنه دهره وه وه له كولان هاواريان نه كرد: منالى گهړه ك، سر بنه خهړه ك، وهرنه
دهرى بو شهړه گهړه ك.

۲ - نهو دوو گهړه كه كى كه له گهل يه كترى دا دوژمن بونايه نه يان نه هيشته به گهړه كى
يه كترى دا تپهر بن و پيادا برون بو دهره وه بو «گهشت و سه يران» ريگيان بى
نه گرتن و له سه ربانه كانيان بو يان دانه نيشتن له «سه نگر» به ردو پلاريان
تى نه گرتن و بهر ده مانچه شيان نه دان، گهړه كه كه كى تريش به رهنگاريان نه بوون
شهړيكى گه وره له نيوانيان دا بهر پائه بووه وه نه بووه هوى كوشتنى زوريان.

۳ - به لام ئيستا نه چه شنه شهړانه نه ماوه، مندا و گه نجه كانان باش
په روه رده كراون و هو شيان خهريكى خوښدن يان كاسى كردن.

.....
۱ - قوچه قانى: له بهنى سوزو سوور دوو ستر كراوه، ناوه كه كى نه ختيك پان چنراوه، دوو كلكى دريژى
هه بوو.

۲ - كوته ك: داريكى قايمى سر خرى پته وه.

۳ - ته ورزين: پارچه ئاسنيكى دم تيژه له وينه كى داس دا كراوه به سهرى داريكه وه.

ناوی کورہ نازاکان گہرہک بہ گہرہک

«گہرہکی مہلکہندی»

- ۱ - توفیق ئاغای حسەن ئاغا .
- ۲ - خولەى حسەن ئاغا: برا بوون، قەتارى ولاخيان ھەبوو.
- ۳ - مەجیدى قالەى ھەمامچى - توتنچى .
- ۴ - محەى سالە سوور - توتنچى .
- ۵ - ئەحلام چاوشين - عەلاف .
- ۶ - عارفى صالحى رەشە - ريخولەچى .
- ۷ - ئەلە گون سووتاو - چايچى لە شەرى بەردەرکى سەرادا شەھيد کرا .
- ۸ - عەلى سەرسوور - کەوش دروو .
- ۹ - ئەمینە خیل - کەوش دروو .
- ۱۰ - قالەى مەحمود ئاغا - موختارى گہرہک .
- ۱۱ - پەتولى شانەگەر - پۆستەچى زەمانى تورک .
- ۱۲ - رەشەى خلەى بلە - چاوەئسى ئیشغال .
- ۱۳ - نوورى عەلى قادەر چاوەش - دەلاک .
- ۱۴ - ئەحەى عەزەى ھەمزە - ئاسنگەر .
- ۱۵ - حسینى توفيقى ھەمەخیل - بەردکیش و بەفرکیش .
- ۱۶ - رەشەى کاکە - بەردکیش و بەفرکیش .

- ۱۷ - مچھی حمەبۆر - دارتاش .
- ۱۸ - حمەبەرشى خاتوون - جگەرچى .
- ۱۹ - تۆفيقى عەلىي چايچى - چايچى .
- ۲۰ - ئەحەي عەبدوللا - بەقال .
- ۲۱ - كەرىم دار سەلىم - دارتاش .
- ۲۲ - تۆفيقه گەرە - جگەرچى .
- ۲۳ - عەول كەرىم خەرابەيى - بەقال .
- ۲۴ - كەرىمى قالەي قجول - بازركان .
- ۲۵ - ئاغاي حمەسەن قەرەنى - عەللاف ،
- ۲۶ - عەلى حمەسەنى قەرەنى - عەللاف . لە بۆردومانەكە بەركەوت .
- ۲۷ - كەرىمى حمەسەنى قەرەنى - ئەفسەر ، ئاغاو عەلى و كەرىم براپوون .
- ۲۸ - عەلى دەدە - توتنجى .
- ۲۹ - حمەمەلى قالەي حمەمامچى .
- ۳۰ - عوسمانى تۆفيقى حمەسەن ئاغا - قوتابى .
- ۳۱ - قالەي حمەمەبەگ - قوتابى .

گەرەكى گۆڭرە:

- ۱ - كەرىمى ھەيەر - قەساب .
- ۲ - حمەمە گورگە بۆر - مزگەر .
- ۳ - تۆفيق تریشقە - كۆپاندروو .
- ۴ - حمەمەدى حاجى مەلا سەعید - مەلاك .
- ۵ - ۋەستا سەئى ۋەستا حمەسەن - بەنا .
- ۶ - سەید ئىبراھیم - بەقال .
- ۷ - ئەحمەدى سەئى فەتاح - بەلیندەرى قەسابخانە .
- ۸ - خولەي شېخ قادر - خەيات .
- ۹ - بلەي رەسول - چايچى .

- ۱۰ - عهزهی سه‌عی چاوه‌ش، عهزه که‌چهل - خه‌یات، نه‌مه له شه‌ره‌گه‌ره‌کی‌کدا گۆ‌ژه‌و ده‌رگه‌زین برون به یدک له‌دژی سه‌رشه‌قام و چوارباخ «ئاغالیه» ک‌یره سه‌رشه‌قامی به ده‌مانچه کوشتی.
- ۱۱ - محه‌ی قرگه‌یی - جامبازی ولاخ.
- ۱۲ - صادقی سه‌راج - سه‌راج.
- ۱۳ - مه‌لوده درێژ - ته‌نه‌که‌چی.
- ۱۴ - عه‌به‌ی قاله‌ی مارفه‌ره‌ش - چاوه‌شی ئیشغال.
- ۱۵ - حه‌مه‌ی عه‌لی وه‌ستا حه‌یب - به‌نا.
- ۱۶ - توفیق حه‌سه‌نه قوچ - قاچاخچی ده‌مانچه.
- ۱۷ - ئه‌حمه‌دی حه‌سه‌ن - ته‌نه‌که‌چی، برابوون.
- ۱۸ - حه‌مه‌ی مامه - چاوه‌شی ئیشغال.
- ۱۹ - حه‌مکو‌ی که‌ریمی هه‌به‌ر - قه‌ساب.
- ۲۰ - ئه‌حه نه‌به‌رد - هه‌لاج.
- ۲۱ - قاله‌ی ساخه‌ فه‌نی - چاوه‌شی ئیشغال.
- ۲۲ - ره‌مزی قه‌زاز - خاوه‌نی سینه‌مای سه‌لاحه‌دین.
- ۲۳ - که‌مال عه‌لی قه‌زاز - نایب زابت.
- ۲۴ - قاله‌ی بله‌ شیخه - عه‌للاف.
- ۲۵ - که‌ریمی سو‌فی سالح - برنج فروش.
- ۲۶ - قاله‌ بابی - سابونچی.
- ۲۷ - نوری ئه‌حمه‌د به‌گ - قوتابی.
- ۲۸ - تایه‌ری ئه‌حمه‌د به‌گ - قوتابی.
- ۲۹ - حه‌مه‌ گه‌لین - قوتابی.
- ۳۰ - قاله‌ سوری گه‌وره - ئوتومبیلچی.
- ۳۱ - عارفه‌ شیتی قه‌زاز - کاسبی سه‌ره‌یی.

گه‌ره‌کی ده‌رگه‌زین

- ۱ - غه‌فووری زارا - سه‌راج.
- ۲ - عه‌وله‌سیس - چایچی، له شه‌ری به‌رده‌کی سه‌رادا شه‌هید کرا.

- ۳ - فەتاحى سەئە گۆچ [سەرەك پاسەوان .
- ۴ - ئەۋلى سەئە گۆچ [خەيات .
- ۵ - ئەۋرەحمانى خامە - ئاسنگەر .
- ۶ - مەجۈلى خامە - چايچى .
- ۷ - سالەى ئاغا نوره - قۆلچى مالىيە .
- ۸ - محەكەرى ۋەنەۋش - لىقە فروش .
- ۹ - عارف جوكل - چايچى .
- ۱۰ - حاجى عەلى - ئەلەكەچەل - چاۋەشى ئىشغال لە شەرى بەردەركى سەرادا برىنداركرا .
- ۱۱ - حەمە خورشە - باجگر .
- ۱۲ - قالەى عەبە نەۋتە - باجگر .
- ۱۳ - ئەحەسىس - خەيات .
- ۱۴ - ئەحە تىلا - دارتاش .
- ۱۵ - مەجەسىس - خەيات .
- ۱۶ - سالەى حەبەخان - كەۋش دروو .
- ۱۷ - سەئەى ئەحمەدكۆبى - كەۋش دروو .
- ۱۸ - عەلى ئەۋرەحمانى خامە - ئاسنگەر .
- ۱۹* - عەلى ئەحەى ئەمىن - كاسب .
- ۲۰ - نورى ئەحمەدى تەھا - قوتابى .
- ۲۱ - عەتەى كاكەحمە - قوتابى .
- ۲۲ - حەسەنى رەزابەگ - قوتابى .
- ۲۳ - عومەرى محەى قازى - قوتابى .
- ۲۴ - مەۋلوۋى رەسول - چايچى .
- ۲۵ - سەئەى ئەحەى رىحان - باخەۋان .
- ۲۶ - حەسەرەش - خەيات .

گەرەكى سەرشەقام و چوارباخ

- ۱ - كەرىمى كاكەرەش - عەللاف «گەرەى گەرەك» ئەم زاتە سالى ۱۹۱۸ لە گرانى

گه و ره که دا ده رگای له سهر خوری و خیزانی داخست بپی ناشیرین بوو داوای نان له
خه لک بکات نه هاته ده رانی تاهه موو له برسان دا مردن .

۲ - نه حه ی قه فه ز - که وه رفروش .

۳ - عه به ی خه جی - که وه رفروش .

۴ - ئاغالیه کویره - چراچی .

پیش نه وه ی ئه له کتریک «کاره با» بینه سلیمانی ئیواران چراکانی به شاپلیته
دائه گیرسان . موچه خوری به له دیه بوو . له شه ره گه ره کدا به ده مانچه عه زه ی سه عه ی
چاوه ش ساتبونکه رانی نه کوژی .

۵ - عه زه ی مه مه ند - ده باغچی .

۶ - فه تاحه سوور - قه ساب .

۷ - که ریمی کاکه زال - باشچاوه شی جه ندرمه ی سواره ی عوسمانی .

۸ - مه حموودی قادر غه زال - جه ندرمه ی سواره ی عوسمانی .

۹ - کورده ی نه حه چاوشین - کریکار .

۱۰ - حه مه ره شی خاتوون - نانه وا .

۱۱ - عارف ره زای کاکه بی - چایچی .

۱۲ - فه تاح به گی سه راج - سه راج .

۱۳ - سه عه ی داود - قه تارچی «خاوه ن که مه ن» .

۱۴ - حه مه نه جمی حاجی وه سان قه تارچی «خاوه ن که مه ن» .

۱۵ - نه حه ی سو فی - قولچی گو مرگ .

۱۶ - که ریمی حه مه ی شه مه سه - قولچی گو مرگ .

۱۷ - حه مه کورده - مزگهر .

۱۸ - حسین نه سه عد - بارچاوه ش .

۱۹ - حه مه قادر - چایچی .

۲۰ - نه حه ی نه مین - حه مانی گو مرگ .

۲۱ - نامیق ئاغای مسته فا ئاغا - قه له م چی .

۲۲ - حه مه نوری ریحان - جامبازی ولاخ .

۲۳ - ره شه ی به کر - خه یات .

۲۴ - عوسه ره ش - چاودیر له شاره وانی .

۲۵ - حه مه نه مین سو فی - چاودیر له شاره وانی .

- ۲۶ - همه‌ی عارفی زبه - قوّلچی گومرگ .
 ۲۷ - ئه‌حه‌ی مارفه ریچه - نانه‌وا .
 ۲۸ - وسه‌ینه‌لی - ده‌سگپر .
 ۲۹ - فه‌یزه‌ی باجی ئیساف - نانه‌وا .
 ۳۰ - مه‌لای خه‌یال «کویر بووه» - کاسبی سه‌رپی‌یی .
 ۳۱ - قه‌جه‌ری - سیوجگه‌رچی .
 ۲۲ - همه‌ی بله بال پان .

گه‌ره‌کی کانی ئاسکان

- ۱ - سه‌عه‌ی به‌رغه‌ش - قه‌ساب .
 ۲ - توفیق عه‌نتهر - حه‌کیم .
 ۳ - ره‌فیکی گله - که‌وش دروو .
 ۴ - قاله‌ی نوعمان - قه‌ساب .
 ۵ - ئه‌حه‌ی به‌کر - قه‌ساب .
 ۶ - مه‌جی به‌کر - قه‌ساب .
 ۷ - سالح سک ره‌ق - قه‌ساب .
 ۸ - حه‌مه سک ره‌ق - قه‌ساب .
 ۹ - توفیق صالح «توفیقه» - که‌بابچی .
 ۱۰ - که‌ریمی حاجی ره‌سوول - چایچی .
 ۱۱ - ره‌شه‌ی دایانه‌که - که‌وش دروو .
 ۱۲ - فه‌ره‌ج کوردی - به‌قالی میوه .
 ۱۳ - حه‌مه‌ی سه‌کینه - چایچی .
 ۱۴ - ئه‌حه‌ره‌شی شیرگهر، شیرگهر «له‌ شه‌ری به‌رده‌رکی سه‌رادا شه‌هید کراوه» .
 ۱۵ - سه‌عه‌شه‌ل - بو‌یه‌چی .
 ۱۶ - حه‌مه‌ی قاله‌ی ئاغال، برای سه‌عه‌شه‌ل، پانی به‌رزدروو «له‌ شه‌ری به‌رده‌رکی سه‌رادا شه‌هیدکراوه»

- ۱۷ - قاله‌ی مه‌لا که‌ره - چایچی .
 ۱۸ - عه‌زه‌ی مه‌لا سه‌عید - که‌وش دروو .
 ۱۹ - حه‌مه‌ی مه‌لا سه‌عید - برا بوون، که‌وش دروو .
 ۲۰ - عه‌لی ئه‌حه‌ی شه‌ره‌ف «ته‌ره‌زان» - کاسبی ده‌سگیر .
 ۲۱ - عه‌به‌ پشی - کاسبی سه‌ره‌بی‌یی .
 ۲۲ - کورده‌ی فه‌تاح باوه‌مردیه‌ی - بی‌ئیش .
 ۲۳ - ره‌زا حه‌مه‌عه‌لی ژاله‌یی - چایچی له‌ حامیه .
 ۲۴ - ئه‌ولای سه‌عه‌ی جاف - بی‌ئیش .
 ۲۵ - ساله‌ی ئه‌حه‌ی خوله - چایچی .

- ۲۶ - عارف قه‌ره‌چه‌تانی - کوتال فروش .
 ۲۷ - عومه‌ری سه‌عه‌ی به‌رغه‌ش - باجگر .
 ۲۸ - عومه‌ری عه‌ به‌ی مه‌نیج - جگه‌رچی .
 ۲۹ - ئه‌حه‌ی حه‌مدی - موچه‌خۆر له‌ مه‌لاریا .
 ۳۰ - ئه‌حه‌ی قاته‌ی شاور - خه‌یات

تێبینی: ئه‌و ناوانه‌ی له‌و گه‌ره‌كانه‌دا ناویان براوه‌ مه‌رج نه‌بووه‌ هه‌موو به‌شداریی شه‌ره‌گه‌ره‌کیان کردبێت، به‌لام له‌به‌رئه‌وه‌ی به‌ کۆری ئازای گه‌ره‌کی ئه‌و کاته‌ ئه‌ژمێر رین بویه‌ ناومان بردون .

[۱] حه‌مه‌ گورگه‌بۆر: له‌سه‌فه‌ر به‌ردا له‌گه‌ڵ کۆمه‌لیک سه‌ربازی خه‌لکی سلێمانی و ده‌ورو به‌ری له‌ ئسته‌ مبوله‌وه‌ هه‌ڵدێن له‌شام ئه‌گیرسینه‌وه‌ به‌ومه‌ به‌سته‌ی له‌وریگایه‌وه‌ بینه‌وه‌ خاکی کوردستان و خزمه‌تی بێگانه‌ نه‌کەن به‌لام به‌داخه‌وه‌ له‌وی ئه‌گیرین وئه‌وه‌ی به‌رده‌ست ئه‌که‌وی له‌وی له‌ سێداره‌یان ئه‌ده‌ن .

■ نووسەر

ایاخی بوه کانی ده وروپشتی سلیمانی

ئهوانه ی له کۆن دا له میری یاخی ئه بوون بهرامبهری ئه وهستان و شهریان له گهڵ
ئه کردو زه ره یان پی ئه گه یاند، پی یان ئه وتن چه ته . .

زۆربه ی ئه مانه له ده ست عه سکه ری رایان ئه کردو له گهڵ پڤیم تیک ئه چوون و
به ره نگاری یان ئه کرد، ههروه ها هه ندیک ی تریان خو یان به کور ی ئازا زانیوه گو ی یان
نه داوه ته گرتن و کوشتن وه زۆر له پیاوه دهسته لات داره کانی ده ره وهش پشتگیری یان
کردوون وه کو ئاغاو شیخه کان و دالده یان داو، ئه مانه هه ریه که له ناوچه یه کدا
توانیویه به ره نگاری هیزیک ی تاییه تی میری بکه ن به تاییه تی له و ناوچانه دا که خو یان
شاره زایی ته واویان تیا هه بووه .

له وکه سانه ی که زۆر دیار بوون وه کو ئاشکرایه و پیاوی شاره زا ئه یگێزنه وه ئه مانه ی
خواره وه بوون :

۱ - ناله پی یان : له سالی ۱۹۰۹ ی زاینی دا تابوری عه سکه ری تورک له که رکوه که وه
دین بو سلیمانی ، له ریگا له ده ره بندی بازیان عه شیرته ی هه مه وه ند بو یان دائه نیشن وه
ژماره یه کی زۆریان لی ئه کوژن ته نه انه ت له دوایی دا خه لکی سلیمانی ئه م تابوریان
ناونا بوو تابووری گو ی براو، چونکه زۆربه ی زۆریان گو یچکه یان برا بوو هه ره له و ساله دا
له سلیمانی دیوانی عورفی ته شکیل کراوه ئه و فه وچه عه سکه ره ی له سلیمانی هه بوو
که وته ته عقیبی هه مه وه ند کان وه له وه دا ناله پی یان گیرا له گهڵ که ریم به گی فه تاح به گی

وچهند که سیکي تروه له دوايي دا واته له سالي ۱۹۱۰ ي زاینیدا حوکمي خنکاندن درا به سهر ناله پي پان دا . له بهرده رکي سهرادا کرا به پها وکو ئه يگيرنه وه زور به نازايانه خوۍ چوټه بهرده مي سيداره که و چوټه سهر کورسي به که و پيش ته وهی کورسي به که لا بریت له لايه ن جه ندرمه کانه وه ناله پي پان خوۍ شق له کورسي به که ی ژبری هه ل تهدات و ئه خنکيت ، ههروه ها ئه وانه ی له گه ل ناله دا گيرابوون به ئيجگاري نه ی کران . ناله پي پان کورپکي له پاش به جي ما ناوی حه سه ن بوو پولسي سواره بوو ژنه که ی ناله ش ناوی خه جي بوو دواي ناله شووی کرده وه به سه عه ی قاله که باوکی ساله شيته و ساله ی له و بوو .

۲ - شريف رهنان : له ناوچه ی بازيان و چه مچه مال .

۳ - مه جید شانه شيني : ناوچه ی بازيان

۴ - حه مه تال : ناوچه ی پينجوين و بانه .

۵ - سه يد عه تا : ناوچه ی شارباژيرو پينجوين .

۶ - خوله قه ويله يی ناوچه ی شارباژيرو پينجوين .

۷ - خوله پيزه و دهسته و هاوړيکاني :

ناوچه ی شارباژيرو پينجوين و ئيران .

ئه وه هه واله ی خواره وه که له کاتي خویدا له روژ نامه ی «ژين» دا ميري بلاوی کردوته ئيمه ش بويه ئه ينو وسينه وه چونکه کات و ساتي دروست بوونی ئم کومه له و ميژ ووی روداوی ئه و به سه ره اتانه ی تيا به له سه ره تاوه تا کوتايی يان ، ئيمه ش دواي ته وه ی چند ساله به دواي راستي و زانياري ئه و کومه له که کومان کردوته وه ئه يخه ينه بهرچاوی خوينه ري خوشه ويست .

له روژ نامه ی ژين ژماره ۱۲۵۱ روژي پينج شه مه ۱۹۵۵/۶/۲۰ :

دهسته چه ته کاني خوله پيزه دواي پانزه سال چو ن له بنه رت دوايان هات . . ؟

به يانی ئم سي شه مووی رابوردو له پيشا به مقومقو له دوايي دا به ئاشکرا وه له پر له هه موو ولايه که وه بلاو بووه وه که تاله پيزه و دهسته و تاقمه که ی کوژران و ئيمه ش دواي له سه رچاوه يه کی ره سمی و راسته وه چو نيتي کاره ساته که مان زانی ليره ش هينديکيان چو ن به چاوی خو مان دی وا به کورتی له سه ر داواي خوینده وه رانی خوشه ويست ئه يخه ينه بهرچاو تا ژماره يه کی تر ئه وسا دوو رو دريژ باسی ئم کومه له چو ن په يدا بوون وه حيان کرد؟ وه چو ن دوايان هات به وينه و نيگاره وه پيشانتان ئه ده ين .

لهم چند ساله‌ی دوايي دا تاله پيزه و براکاني تري و دهسته و تاقمه کهيان به ته و اوي ناوچه‌ی شاربازيريان تېک دابوو و به وړه حمه‌يان نه زاني ميري له گه‌ليان کردن، عه زه‌ی مينه‌ره شي ماميان چوو که مه‌کيان هر به ئيجگاري شوليان لي هه لکيشابوو، ته و به وو کار به دهستان به تايه تي لهم دوايي په دا که و تنه خو بو دوايي پي هيناني ته مه . . . چند مانگيک له مه و به ر ديسان فرسه تيکي تريان داني که بينه و به سهر ري به لام نه چوو به گويانا، نه و به سو و سا که له په لاماريکا که براي سهر يان بو ري براي تاله کوژ راو چند که سيه بان لي گيراوه ئير دواي ته و به تايه تي ته مه مانگيک کار به دهستان هم مو و ته رتييکيان کرد بو گرتن يا به ده ست گرتن يا کوشتنيان، چند روژيک له مه و به ر ته نگيان پي چنرلو کران به و ديو ئيرانا و به بو ته و ي شوينيان که و تن تا هيزانه و به ته م ديو ئينجا ته م به يانه ره سمی به ي که له خواره و به ده کرا:

وه يارمه تي ته هالي و هيزي حکومت ريک خرا و ده و شه موي رابوردو و که له ئيرانه و به هاتنه و به ته م ديو بو شاخي «زاخه» هم مو و چواره و رو و که ل و قوژ بنيکيان لي گيرا. و به ته و به يانه شيان ده ست خرا ئينجا خو يان که هه شت که س بوون به ته سيري ته م ته رتيا ته و به و به يانه بوون به دوو به شه و به .

به شيکيان «که ريمه رهش و کوره که ي و په حيمه کوژ و شهر يف» به شه که ي تريان گويان ته دايه ناموزگاري په کاني ميري تا سهر له به ياني سي شه موي رابوردو و هر به «زاخه» و به ته و به شيان «تاله پيزه و خوله سه لکه و عه زه ي مينه رهش و په سول بيوره يي» کوژ ران و چواره که ي تريش ته سليم بوون، کوژ راوه کان لاشه کان يان هينايه و به بو سليمني و به له به رده رکي سهرادا فر يان داو خه لک هاتن بو سه يري لاشه کان يان . . . هه ته چه ته کاني خوله پيزه چو ن به يد ابوون؟

ته ي ده ست يان دايه ته م ريگايه؟

پیزه کی یه و له کوئی یه؟

کوشتن و برین له هه موولایه که وه... چون حاکمی ته حقیقی هه له بجه کوژرا؟
گرتنی طاهر پیزه به برینداری... کوشتنی خوله پیزه... دوایی بی هینانیان.

خوله پیزه که سهر کرده ی ئه م دهسته و تاقمه بوو، ناوی مه حمود کوری همه خه لکی
دی «جمیاله» یه که نه که ویته قه زای چوارتاوه خوله خوئی و براکانی و هاوپی کانی
له پیش دا خه ریکی مه و مالات له وه پانندان بوون «پیزه» که خوله به مه وه مه شهوره
دایکیانه وه ناوی پیروژه هه ر ئه م بووه هانی داوون وه یارمه تی داوون له هه موو باریکیا.^(۱)

ئیتر هه و که له لایه کی تری ئه م روژنامه یه باسان کردوه ئه م دهسته یه که دهستیان
دایه کوشتن و برین ئه وه بوو طاهیریان گیرا له کاره ساتیکی پیشترادو به ره لالا کرا له پاش
ئه وه ی که حوکم درا وه له سالی ۱۹۴۷ دا خوله پیزه «موحه مه ئه مین بانی شاری» ی
کوشت که ئامر مه خفه ری ولیاوا بوو له کاتیکیا که چوو بوو بیگری به بی ی قانون.

ئیتر له پاش ئه مه هه موو براکانی له خوئی گرد کرده وه، وه زیاتر شولیان لی هه لکیشا
وه زور سوودیان له چوئیتی ئه و ناوچه یه وه رنه گرت چونکه سهخت بوو وه هه مووی
شاخ و دۆله و دارستانه وه که زوریان بو ئه هات خویان ئه کرد به ئیران دا.
حاکمی هه له بجه :

له روژی ۵/۵/۱۹۵۰ دا له کاتیکیا که خوالی خوشبوو «عبدالباقی» ساحیب قران
حاکمی ته حقیقی هه له بجه ئه چوو بو پینجوبین وه که ئه گاته ناوچه ی نالپاریز لای ئیواره
ئه بیت دهسته و تاقمه که ی خوله پیزه خویان به شاخه که وه مه لاس ئه دهن و ئوتومیلیکی
لوری رانه گرن له پیش گه یشتنی ئوتومیله که ی حاکم دا وه دهست ئه کهن به ته قه کردن
لیان وه له ئه نجام دا ئه بی به شهر له گه ل پولیسه کانی حاکم دا، شه و دی به سهرداو
ته قه نامینی خوله پیزه و هاوپی کانی له شاخی «هه رزه له» وه ئه یانه وی دهر باز بن وه بچن
بو ئیران له پاش ئه وه ی که خوا لی خوشبوو «عبدالباقی» به گولله ی ئه وان ئه کوژریت وه
«حه مه خان» ناویک له گه ل پولیسیکدا بریندار ئه کرین و هه رچی یان پی ئه بیت لیان
ئه سه نن و له بهر ئه وه ی که ته عقیباتی ئه م چه تانه به ریک و پیکی ئه رو ی له
به رده به کۆس» له شاخی سورکیو له سهر سنوری ئیران له کاتیکیا که ئه مان ئه یانویست
بگه رینه وه بو عیراق بو کوشتن و برین سهر له نوئی له وی دا برای خوله پیزه «طاهر» بریندار

ئەكرىت، وه به برىندارى ئەيرىڧىن بۆ ئىران، به لآم هيزى پۆلىس توانى شوڧنهكهى بدۆزىتهوهو بىگرن وه له پىش دا ئىنكارى ئەكرد كه ئەو طاهيره به لآم له پاش دا دەرخرأ كه ئەوه بىجامهكهى خوالى خوشبوو حاكمى له بهردابوو هەر وهها سه عاتهكهى حهمه خانى له دهست دا بوو، وه مه حكهى كوبرا له سلېمانى حوكمى دا به سه رىا به ئىعدام وه له ۱۹۵۰/۱۲/۲۴ ئىعدام كرا له سلېمانى له بهردهركى سهرا. . .

«كوشتنى خوله پيزه»

ئىتر هەر له سه رپى وشوڧنى خوڧان ئەروڧشتن به كوشتن و برىن ههتا خوله پيزه كوژرا له گه ل عهول گولچىن له سالى ۱۹۵۱ دا له شاخى كه توى چواره تاوه كه ئەكوژرڧن شهو ئەبى هەرله وى ئەيان نىژن به لآم پاش دوو روژ دۆزرانه وهو هىران بۆ چوارتا وه له پاش ئەوهى كه به تهواوى دهر كهوت كه ئەمه خوله پيزه وهو هىيانن بۆ سلېمانى وه له بهردهمى سه رادا بۆ پىشاندان دايان نان ئىنجا برديان بۆ نالبارىز ناشتيان لهو شوڧنهى كه حاكم عهبدول باقى تيا كوژرا.

تالب پيزه

له پاش ئەوهى كه خوله پيزه له ناوبرا تاقمهكهى به سه روكى تاله پيزه «براى خوله پيزه» ماوه يهك له سه ر ئەم كوشتنه روشتن وه ماوه يه كيش له ئىران دا خوڧان ئەشاردهوه وه له پاش دا تالب داواى كرد كه عه فو بكرى وتۆبه ئەكات وه له پاش ئەوهى كه ته عقيباتى قانوونى كه له حه قيان هه برو وه سىئىرا له دى تىمار دانران به لآم ئەوره گ و دهمارهى هەر وازى لى نه هىنان و چه كيان فرى نه دا وه دانىشتوانى ئەو ناوچه يه يان به گىرهى نابوو خوڧان سه پانسدبوو به سه ريانا ههتا واى لى هات له دوا روژه كان سالى ۱۹۵۴ داسه عادهتى موته سه رىفى لىواى سلېمانى «زه عىم روكن عومهر عهلى» له گه ل مودىرى پۆلىس گه رانىكيان كرد له ناوچهى چوارتا دا وه بوڧان دهر كهوت كه ئەمانه هەر خه رىكى خراپه ن له پىشه وه ئامۆزگارىيان كردن كه چهك فرى بدن وه له شر ىنىكدا دابنىشن كه حوكمهت بوڧان دائه نى به لآم ئەمه يان پى باش نه بوو به تاييه تى. تالب پيزه وه له بهر ئەوه ئەمر درا كه ديسانه وه

دهست بکریټ به ته عقیب کردنیان و موته سهریفی لیوا دوههم جار گه رایه وه سهریان
 وه به پی له چواره تاوه چووه شوینه که یان وه دیسانه وه ماوهی داننی که خو یان ته سلیم
 بکه نه به لام براکه ی خوله پیزه «بوره» دهستی خو ی وه شان دو دوو پولیسی کوشت وه
 هیزی پولیسیش مه جبوور بوو که دهست بکاته وه وه لهم ماوه یه دا «بوره» کوژ را وه
 هه ندیکی تریان لی گرتن به لام تالیب و عه زه ی مینه رهش و خوله سه لکه چونکه له وی
 نه بوون هه ر مانه وه وه له پاش نه وه ته عقیبان به هیتر بوو له حه قیان وه نه هالیش دهستی
 یارمه تی یان زیاتر دریژ کرد بو گرتیان هه تا وای لی هات به ته وای ته نگیان پی هه ل چنرا
 وه له جار یکی تر دا له کاتی کا که نه یانویست بی نه وه ناو عیراق یه کیکیان لی کوژ را وه دوانیان
 لی گرا وه له پاش نه وهش هه ر وازیان نه هی نا به لکو مانگی ره مه زانی پیرو ز تالیب و
 عه زیزو خوله و ره سول بیوره یی چونه سه ر کو یخا ره حیم له دی ی سوره دزی خو ی و
 براکه یان کوشت وه چونه وه بو ناو ئیران .

.....

[۱] «بو ته وانه ی له بیر یانه نه زانن و نه وی له بری نییه به خویندنه وه سه بری لاپه ره کانی مو حاکه مه ی یاخی بوونی عومه ر
 عه لی بکه نه له شورشی پیروزی ۱۴ ی ته مووزی ۱۹۵۸، نه م دایکه به شایهت ده بی نی و ده زانی که وینه ی دایکی کی مه ردی
 دلسوزی پر له عاتیفه بوو، خوشه ویستی کوره کانی و کور په ی نه و کورانه که عومه ر عه لی به زیندوویی سوتاندنی له عاتیفه
 سوزی که م نه کرد بووه .

«ع. م. ر»

«دوایی پی هینانیا»

له پاش ئهم ههموو کاره ساته وه له پاش ئه وهی که کار به دهستان دهستان له وه شت که ئهمانه چاک بین دهست کرا به تیگوشانیکی راست وه به تهقیباتیکی زور به توندی وه ههموو ئه و ناوچهیهیان چنی وه چواره دهوریان نان چ له عیراق و چ له ئیران وه به هوئی ئه و یارمهتییهی که دایان وه وای لیهاه ههموو خویان کرده وه به عیراق دا وه روژی ۱۹۵۵/۶/۲ دانرا بو روژی هیرش بردن بوسه ریان دا که دواییان پی بهینری، وه له شهوی ۱۹۵۵/۵/۳۰ خویان کرد به قه لای زاخه له شاخی «هه لرافه» دا وه له م کاته دا ههموو هیزه کانی حکومت له گه ل ئه هالی خویان ئاماده کرد بو هیرش به لام له وکاته دا ههستیان بهم کاره کردبو وه به یانه که یان خوینده وه که بو یان ده رچووبوو له ژماره ی «ههره پیشوودا بلاو کرایه وه» وه له بهر ئهمه بوون به دوو به شه وه به شیکیان ئهم چواره بوون :

۱ - که ریمه رهش

۲ - کوره کهی که ریمه رهش

۳ - شه ریف فیتک «تووتکانی»

۴ - ره حیمه کو ل

وه به شه کهی تریان :

۱ - تالیب پیزه

۲ - عه زه ی مینه رهش

۳ - خوله سه لکه

۴ - ره سوول بیوره یی

به شی یه که م ههستیان کرد که وا پیوسته ته سلیم بین ئه گینا ئه نجامیان کوشتنه ، به لام به شی دووهم ههر له سهر که لله ره قی خویان روشتن وه دواروژیان هاتبوو بویه کوژان وه ئه وانی تر خویان ته سلیم به میری کرد .

کومه له کهی خوله ییزه . . .

له سالی ۱۹۴۲ وه وه هه تا ئه مرۆ . .

۹۴ - قه زییه ی غهیر مोजیزه ، کاره ساتی گه وره نووسراوه .

۲۳ کاره ساتی رووتکردنه و سووتاندنی گه ووره.

۱۳۲ کهس کوشتن و بریندارکردنیا، یه کهمین کاره ساتیان زیانیان گه یاند به «فه رج قادر» ناو له بهینی دئی «به هی و سپیاره» دا له قهزای چوارتا. . .

گرتنی تاهیر پیزه به برینداری و ئیعدام کردنی، کوشتنی خوله پیزه و عهول گولچین و تاله پیزه و خوله سه لکه و ره سوول بیوه ری، چوارده سال له مه و بهر رۆژی خوله پیزه و عهزی مینه ره شی مامی و دوو کهسی تر ریگه یان به «فه رج قادر» ناو خه لکی دئی «کورری» ئه گرن وه له بهینی «به هی و سپیاره» ی چوارتا دا بو په نگ رووتی ئه که نه وه بهم جوړه ده ستیان کرد به ری گری.

له سالی ۱۹۴۴ دا تاهیری برای خوله دواى ئه وه ی که چهند سهر گایه کی یه کی له دیهاتی یه کان بو ئه تک و په نگ ئه بات گاکان و پولیس توشی دین وه له و شه ره تفه نگه دا بریندار ئه بیت وه ئه گیرى وه له مه حکمه ی جهزای سلیمانی دوو سال حوکم ئه دریت.

له سالی ۱۹۴۶ که له به ندیخانه ده رئه چیت ئه چیت وه کومه لی ئه وان له سالی ۱۹۴۷ دا که پولیس ئه چن خوله پیزه بگرن، خوله ئامر مه خفه ری ولیاوا» حه مه ئه مین بانی شاری ئه کوژیت، ئیر بهم جوړه خوله خو ی و عهزی مینه ره شی مامی و تاهیر و تالیب و بوړه و شه ریفی برای و خوله سه لکه ی ئاموزای و زاوای یه که ئه گرن و جاروبار ئه و پیاو کوژ و خراپه که رانه ی که له عه دالت هه هاتوون پال ئه دهنه کومه کیان بهم جوړه به زوری له قهزای شار بار ژیردا وه جاروبار بو پینجوینیش له و شاخ و داخی حدوده وه ده ستیان ئه دایه کوشتن و برین و تالان و سووتاندن و ریگرتن و ده ست دریژی زور جار که زوریان بو ئه هات رایان ئه کرد بو ئیران. تی بینی:

زورم مه به ست بوو زیاتر له به سه رهات و دروست بوونی باری خوله پیزه و ده سته که ی «تاقمه که ی» بگم چونکه له کوتابی ساله کانی چل و سه رهتای ساله کانی په نجادا به جوړی سهریان له میری شیواند بوو، ته نانهت میری بو ئه و مه به سته و بو لیدانی جوولانه وه ی نیشتمانی و بو نه هیشتنی ئه م ده سته یه زه عیم روکن «عومه رعه لی» ی کرد به موته سه ریفی سلیمانی. وه هه موو ده سه لاتیکیان دابوویه بو نه مانیا ن ئه ویش ده ستی کرد به هینانی پولیسی «قووه ی سه یار». وه چهند فه وجیکى هینایه سلیمانی بیجگه له پیکهینانی غهیره نیزامی که له ئه هلی دیهاته کان میری چهک و پاره یان ئه دانى بو له ناو بردنیا ن.

به لآم له گهل تهو وشا له كوشتنه كه ي ثامر مه خفهرى ولياوا همه ته مين باني شارى كه خوله پيزه كوشتى، له سالى ١٩٤٧ ز تا ١٩٥٥/٥/٣٠ كوتايان هات تهو ماوه دورودريژ. ته هيزه زه فهرى پي نه بردن، تا به پيلاني تهو چواره كه خويان ته سليم كردو بوون به پوليس له ژيره وه له گهل ميرى دا ريگ بوون تهو چواره كه نووستبوون كه سى يه كه بوون به لآم چواره كه ي تر بيگانه بوون پي يان. وه ختى خوى چوو بوونه ته كيانه وه بويه تهو فرو فيله يان سهرى گرت، كاتى خوى خه لكى نيشتان پهروهى سليماني به گشى وه قوتايان به تاييه تى هه موو كاتيگ به دواى هه والى جولانه وه به سهرهاتى خوله پيزه وه هاوريكايان ته گهران من تهوسا قوتابي بووم له سانهوى شهو له ريكرخاوى قوتايان بووم زورجار باس هه ر باسى تهوان بو هه موكات دلمان لايان بوو، چونكه هه ردو و لامان دژى تهو رژيمه بوين تهوان له و شاخ و داخه به چه كه وه ته جه نگان له گهل ميرى دا ئيمهش به تيكوشانى سياسى هه موو كاتيگ له ناو خوماندا ته مان وت خوزگه تهو كوره نازايانه ته هاتنه ژير ئالاي ريكرخاوى سياسى و به رهو شورش ته يان د، حه يفه تهو پالنه وانانه هه روا به فيرو برون، كاتى كه هه والى كوشتنى تهو چوار شيړانه ١٩٤٩ شارى سليماني به جارى ماته مينى داى گرت، منيش له سالى ١٩٤٩ له كوشتنه كه ي همه ته مين باني شارى يه وه كه له و خاله وه ده نكي ته م كومنه له ده نكي دايه وه سليماني تا كوشتنى ته م چواره، به چاوى خوم ديم سالى ١٩٥٠ تهو به يانيه ي تاير تهو اسرابو له به رده ركى سهره هه روه ها دوو لاشه كه ي خوله پيزه وه عه ول گولچين سالى ١٩٥١ تهو ورژه ي له سهر پاص قه ميره يه كه هينايان له به رده ركى سهره فرى يان دان وه ره ها تهو ورژه ي تهو چوار لاشه يه يان هينا بو سليماني هه مويم به چاوى خوم دى هورژه وه خولياى كوكر دنه وه و دروست بوونى و به سهرهاتى ته م كومنه له م له ميشكدا رو.

ته مجا ويستم به كيگ له و ده سته يه ي له گهل خوله پيزه دا به شدارى كردبوو بينم تهو رو له رژه ي ١٩٨٤/٦/٣ له قه لاچوالان له مالى كاك «به تاح توتكانى» براى شريف توتكانى» چوين بو تهو مه به سته به ميوانى به لآم له پيشا ويستان هه رله وى چين بو مالى شريفى برا بجووكى خوله پيزه و خوشكى خوله كه فاتمى ناوه، له گهل لوراني خوله كه دوان بوون به سكي، ناويان ناسرو سواره بوو به لآم سواره يان چهند مالىك له موه بهر قاچى بهر تهو ر ته كه ويت دواى ته مرى خواى به جى هيناوه، به لآم

ئەمان لە مال نەبوون ئیتر لە مالی كاك فەتاح لە گەل برادەریكى خۆم كە ناسیاوی ئەوان بوو دانیشتین دەست كرا بە قسە كردن و پرسیار كردن، لە وەلام دا ئەم بەسەرھاتانەى بۆ گێرامەوه؛ ووتی:

لەپیش رووداوەكەى كوشتنى حەمە ئەمین بانى شارى دا تاهیری برای خولە و رەشە لوتەى ئاموزای لە رووداویكدا لە قەلاتى لای چەمیاڵە رەشە ئەكوژى و تاهیر بە بریندارى ئەگىرى و حوكمى ئەدا بەسەرا دواى لە بەندیخانە رائەكا. . . لەپاشا مەفرەزەيەك پولىسى سوارە رەشە «هەولۆ» یی و كەرىم عەبدوللا و حەمە عەلى كاكى و فەتاح باپىرو چەند پولىسىكى تر بە سەر كردايتى ئامر مەخفەزى و لیاوا حەمە ئەمین بانى شارى دیتە سەریان لە دىى چمیاڵە بۆ گرتنى تاهیری برای بەلام ئەو لەوى نابى ئیتر گر لە خولە پیزە ئەئالین، ئەلین تۆش عەسكەرىت لەسەرە وەرە لەگەلمان، خولە ئەلى من موعیلى مال و مائەكانم و براكانم، وازم لى بێنە جارى نەخۆشم، دواى خۆم دیم بۆ چوارتا، بەلام بى سوود ئەبیت ئەمجا رەحمەى ژنى قورئان بەرەو ویری ئەبات، كە نەخۆشە و وازى لى بێنى و خوى بەپىى خوى دیت بۆ چوارتا، هەر سوودى ناییت ئەلێت: وەللاھى «٢٩» كەسم كوشتوووە بە تۆو ئەيكەم بە «٣٠» كەس، ئەت دەم بەسەر كەرە رەشى خۆتاو ئەتبەم بۆ چوارتا ئەگەر خوت بەدەى بەدەستەو. دواى پیزەى داىكى قورئانەكە ئەگریت بەدەستەو ئەلێت:

بیکە بۆ خاترى ئەم قورئانە من سەرم سبى یە، بە قسەى من بكە. . ؟ هیچ كەلك ناگرى. ئەمجا خولە ئەزانى سوودى نى یە، دەست ئەداتە تەنگەكەى. . . لە پەنجەرەكەو تەقەى لى ئەكات و ئەيكوژى و هەلدى و سەرو مال بەجى دىلێت ئیتر لەم خالەو تىك هەلچون و یاخى بوونەكە دەست بى ئەكات.

پرسیارم لە كاك فەتاح كرد، ووتم

- بێجگە لە خوێان كەس و كارىان ناوى چەند كەسىكم بى بلى، كە لەگەل خولە پیزە بەشداریان كردووە منیش پيش نووسینی ئەوانوانەى بەشداریان كردووە ئەلیم:

ئەم بەسەرھاتەى خولە پیزەو دەستەكەى بەدریژاى ئەوێندە سال كە نووسراو تەوو کاتى خوى لە ئیستگەكانى جیهانى باسى ئازاى خولە پیزەو دەستەكەیان ئەكرد بەتایبەتى ئیستگەى پاریس كە خۆم یەكێك بوم گویم لى بوو باسى ئەكردن. ئەمە لە هەر وولاتىكى تر رووى بدایە نووسەران ئەگەران بەدواى ئەیان كرد بە چىروكىكى راستەقینەو

روداوایی سهرسورهبهره به کتیبیک و چهندان جار فلیمیان له سهر دهرئه کرد، ئەمهش ئەوه ئەگهیه نیت کهوا زوڤم و زور چون پال به خه لکه وه ئەنێ له باتی پاراستنی ناشتی لهو ناوچانهو که خه لکی به زهرعات و رهزو باخ و مهر و مالاتی خوێانه وه خهریک بن، نهک به زور وایان لی بکهن له بهر پاراستنی شهره فی خوێان و مال و منالیان پالی به مانه وه نابێ بو گرتنی ئەو ریگایه ته نانهت ئازایه تی خوله پیزه وه هاورێ کانی دهنگی دابه وه له کوردستانی ئێران و عێراق دا ناوی خوله پیزه به سهر زمانی خه لکه وه به شیوهی شیعو گورانی فولکلوری ئەوترايه وه. ته نانهت ماموستا هه ژار له شهره ف نامه دا ناوی ههناوه.

ههروهها چند جموجوێان بووه له گه ل هیزی میری دا له ناوچهی شارباژێرو پینجوبین ئەوه ندهشیان کهم تر نه کردوه وه لودیو له گه ل هیزی پۆلیسی نیزامی ئێرانی و مه خفه ره کانیان، ته نانهت له وی ناوی خوله پیزه ئەهرا به «مه محمود خانی پیرۆز خان» لێره دا دوو نمونه ی ئازایه تی خوله پیزه وه خوله سه لکه ی ئاموزای باس ئەکه ین که ئەمه هه ره له فلیمدا بینهرا وه له گه ل چند دیریک شیعی فولکلوری که ئەوکاته بو مه گورانی به سهر زمانی خه لکیه وه له کو تایی باسه که مان ئە یخوینینه وه، ههروهها ئەو وینانه ی خوله پیزه وه هاورێ کانی له م کتیبه دا ئە بینین به چه که وه سالی ۱۹۴۹ گیرا وه له سلیمانی له مالی شیخ قادری حه فید که یه حیائه فندی ره سام گرتونی ئەوکاته هاتبوون به نهی نی به وه مه به ستای حه پسه خانی نه قیب ریکیان خات له گه ل میری به لام دوایی نه گه یشتنه ئامانجیک بو ی دهر باز بوون. له وکاته وه من ئەم وینانه م هه لگرتوه که بو ئەم رۆژه سوودی لی وه گیرا، به لام وینه ی پیزه ی دایکی خوله ئە دادگای میلی له به غدا که بو شایه تی چوو بوو دوای شورشێ چوارده ی ته موزی ۱۹۵۸ له سهر عومه ره عه لی له وی گیرا وه به لام وینه ی فاته مه ی خوشکی و ره حمه ی ژنی له خوێانم وه رگرتوه. ئیتر ئەگه ر بیتوو ئەم رووداوانه که س و کاریان کو ی بکه نه وه یان چند چیرۆک نووسیت بو ماوه یه ک خوێان ته رخا ن بکه ن بو کو کورده وه تو مار کردنی ئە بیته داستانیکی رووداو که بو یادگار یك بمینیته وه که باسی ئازایه تی و پاله وانیه تی خه لکی ئەو ناوچانه ی کوردستان ئەکات.^(۱)

ههروهها ئەم زانیاری به بو یه کهم جار بلا وئه که ینه وه، ئەو براده ره ی که دوو جار له گه لم هات بو شه مساوا بو زیاتر روون کردنه وه و زانیاری دهر باره ی دروست بوونی جولانه وه ی خوله پیزه وه هاورێ کانی ئەویش یار بوو له من زیاتر مه به ستی بوو چونکه

ئەو كاتە خەلكى دىنى بۆسكان بوەو نزيك بوەو لەوانەو تەمەنى ئەوكاتە يانزە سالان بوەو زۆر باش لەبىرىتەى ئەلئيت لە سالى ١٩٤٨ لە شاخى سوركيو چام بوخولەو ھاوړيكانى لى ئەنا دوو كەس لە سەليانيەو ھاىبوون بۆلاى بەھوى سالخاغاى بۆسكان پەيوەندىيان پيوە كرد كە ئەو دووانە لە پارتىكى سياسىيەو ھاىبوون كە پىيان ووتوە بىتە ژير ريخراوى حيزب، ئەگەر بەتەنيا بىت ئەفەوتيت ئەگەر بىتە پال ئيمەو ئەمىنيەو ئەوئيش لە وەلام دا ئەلئيت بەھوى سالخاغاوە دواى وەلامتان ئەدەمەو ئيتەر ئەوان ئەگەر پىنەو ھىچيان دەستگىر نابىت ئيتەر ئەلئيت دواى نازانم چى بەسەرھات بەلام خولە پىزە ھەرەشەى لى كردم كە ئەمە نەدركىنم، ووتى بۆيەكەم جار ئەمە باس ئەكەم. يەكلى لە نمونەى ئازايەتيەكانى «خولە پىزە» :-

جارىكيان خولە لە شەردا ئەبىت لەتەك پۆليس و غەيرە نىزامىيەكانى ئەوساى مېرى لە كىوى ھەلوان، لەپرىكدە ھەوالىكى پى ئەگات كە گوايا رەحمەى خىزانى لە تەنيا مالاكەى سۆفى حسەين لە ھەمان كىودا دەست گىر كراوە لەلەين مەفرەزەيەكى پۆليس و غەيرە نىزامىيەو بەرەو چوارتا براو، خولەش ناكاتە نامەردى لەبەرئەو بەرگرى كردنيكە لە شەرەف و ئابروى خوى و خىزانەكەى شەرەكە بەجى دىلىو بەپەلە سواری ئەسپەكەى دەبىت و بەدواى شوپى پى مەفرەزەكەدا ئەروات نايەلى بگەنە چوارتا ھەر لەوبەر چەمى چنارەو بەتەنيا بۆيان لە سەنگەر ئەدا، دائەمزرى ھەتا خىزانەكەى مەفرەزەكە ئەگەنەجى، ھەرەكو شىر لىيان رانەپەرىو چەند كەسيكيان لى بريندار ئەكات وە پۆليسيك لەويدا ئەكوژى وە خىزانەكەى خوى بەوپەرى رۆوسوورى و شەرەفەو دەست ئەكەويئەو، بەرەو كىوەكە بەرەو دواو ئەگەر پىتەو، ئەمە لە ١٩٤٧/٢/٢٧ دا رۆوى دواو.

يەكلى لە نمونەى ئازايەتيەكانى «خولە سەلكە» :

جارى لەجاران مېرى خولەسەلكە بەى دەست ئەكەن، ئيتەر بە ھەر فروفيل و جورىك ئەبىت، ھەردوو بالى لەپشتەو ئەبەستەو ئەيھايژنە پشتى يەكيك لە ئوتومبىلى پۆليسەكان. بە ھىزىكى زۆرەو، پاشا واتە «عومەر عەلى» لەكاتى گەرانەو ھەيان بەرەو شارى سەليانى لە وەستانىكدە يەتە سەر تەماشاو دىدارى خولە سەلكە وە بە لاقرتى و گالتە پى كردنيكەو دەستى ئەبات بۆ فيشەك لغە خالەكەى مى خولە سەلكە، بە تەقار و پىكە نىنيكەو ئەلئيت ئەم ملوانكەو بەرموورە چى يە لەمەلتا؛ ئەوئيش بە تورەيى و مۆنيكەو

له وه لآم دا ئه لیت باشام ئه مه ملوانكه نى به بهلكو فیشهك لغهو بو پیاو كراوه .
 دواى ئه وه ئه كهونه وه ریگا به ره و سلیمانی له نزیكى دى «پارەزان» له ناكاو یكدایه وه
 دهسته به ستراره وه خى هه لئه داته خواره وه به ره وه ئه و شیوو دۆل و دارستانه چره ی
 پارەزانه وه بوى دهر باز ئه بیته ، له هه مان كندا پاشا خوى و ئه و ژماره پولیسانه ی كه له
 پینچ سه د پولیس زیاتر بوون ئه ی كه نه ته قه و قهرمه و ده سترێژ به دوا یا له ئه نجامدا به
 نامو میدی ئه گهرینه وه .

ئه وه ش له پاداشتی ئه و توانج و پلاره ی پاشا ئاراسته ی خوله سه لكه ی كردبوو .
 ئه مه ش ئه نجامه كه ی بوو .

« ١١ » لیهدا له باسی یاهى یه مگان دا به تاسى خوله پیزه دا دوو وینه دوو کرانه وه ئه بینین له دوو روانگه ی
 جیاوازه وه . یه كه میان ئه وه یه كه له رۆژنامه ی ژین دا نووسراوه كه زیاتر له روانگه ی به گشتی تاوانبار كردنى
 تاوان و پیاو كۆژى یه وه له لایه ك و له روانگه ی میرى عومەر عه ل موته سه ریفى ئه وسای سلیمانی وه نووسراوه كه
 نه ی ئه و یست هیچ جوړه تاوانو ده سه لاتیك له م نه اوجه یه دا به لیت .

دووه میشان ئه وه یه كه نووسه ر نووسیوتی و هوى راسته قینه بو ئه وه ده دوزینه وه كه زو لم وزو ر پیاو به ره و تاوان
 كردنیش ئه بات . ئه گه ر ئه و نمازیه تی و رووبه رووی زو لم راپه ی نه ی خوله پیزه له هه ل و مه رجیكى مه زوعى تر دا
 بووا یه له جباتی روو كرده تاوان ، هه لبه ته رووی ئه كرده شو رش و شو رشگیران .
 ئه گه ر وینه و روانگه یگى تر مابى بو ئه م روودا وه سامنا كه ی بیست سالتك ناوچه ی سلیمانی خه ريك كرد ئه وه
 له فولكلورى سه رزاری خه لكدا ئه یدوزینه وه كه تا ئیستا له ناوچه ی شارباژ پيدا بلا وه كو نه كرا وه ته وه و زوربه ی
 به چاوى ئازا و مر ر نه ر س ئه روانیته خوله پیزه وه ده سه كه ی .

«ع . م . ر»

ناوی ئەوانەیی که له گەڵ خوله پیزەدا بەشدارییان کردووه :-

- ١ - عەزە توتکانی برای شەفە توتکانی : له شەری سیاگوێز گۆژرا .
- ٢ - فەرەج رەنگینەیی «ماترلی» ئە لین لەبەر ئەوەی هیچی لەبارا نەبوو وازیان لی هینا هەتا پیش ئیعدام کردنی تاهیر، وه له سلیمانی کوشتیان لەبەر داوین پیسی .
- ٣ - حەمە داداش : دواي ئیعدام کردنی تاهیر نزیکەیی به سالیك وازی لی هینان لەبەر ئەوەی بیان ئەوت خەتای تو بووه تاهیر به برینداری گیراوه، له سەر ئەوه روشت .
ناوبراو خەلکی باریکەیه لای عەربەت ئیستاکه له دیی له تیفاوا له ناوچهی بازیان فەلاحەت ئەکات .
- ٤ - مەلا کەتان : خەلکی ئیرانە له سەرەتاوه شکی لی ئەکەن و گیرفانی ئەگەرین نامەیهکی بی ئەبی که په یوهندی به میری یهوه ئەبیئ ئیتر لهوی له ناوچهی بیوری ئەیکوژن .
ئەم رووداوه پیش کوشتنی خوله پیزه به سالیك زیاتر بوو .
- ٥ - مەجی ئەول موحه مەد : ئەم کابرایه خالی عەول گولچینه، له پیشا له گەڵ خوله پیزەدا بوو، دواي هەلدیت و ئەچیتە لای عەلی ئاغای ئەحمداوا پیش کوشتنی خوله پیزه سالی ١٩٥١ .
- ٦ - رەحیمی مەلا فەتاح «رەحیمە لات» : له پیش کوشتنی خوله پیزەدا جیا بووه و چووه لای حسە تا قە دوو سالی له گەڵ ئەودا بوو دەوری بینی، دواي چووه لای مەحمود به گی رەشە قەلات له ئیران، دواي نەمانی حسە تا قەو دەستەي خوله پیزه هاتەوه بو «باری» له سالی ١٩٥٧ له نیوانی چوارتاو چنارەدا کوژرا، له سەر ئەوەی وهختی خوئی به ناهەق کەریم ئاغای ویلهو کورەکهی کوشتووه وهختیک که له گەڵ حسە تا قەدا بووه .
هەر وهه ئەم پینچ کەسەي خوارهوه هەموو پیکهوه، وازیان هینا دواي شەره کهی تیمار که بووری تیا کوژرا . خویان ته سلیمی میری کرد له سالی ١٩٥٤، ئەلین زووری لەبەر ئەو هۆیه وازیان هینا چونکه بی تا قەت بوون . هەموو ژنیان هینا تهنها سالیح کوئی له وهه و پیش له ناویانا ژنی هەبوو .

۷ - سالف کوپی : وهختی خوئی پولیس بوو که هاته ناو تاقمه کهی خوله وه، له ژیان دا نه ماوه و کوچی دواپی کردوه.

۸ - فه تاح توتکانی : خه لکی دیی توتکان ناوچهی باسنی «سیوهل» ئیستا که له قه لاجوالان دائه نیشیت.

۹ - حه مه ئه مین توتکانی برای فه تاح توتکانی : ئیستا له سلیمانی له گه ره کی «زه رگه ته» دائه نیشیت.

۱۰ - ئه حه تیارای : خه لکی دیی بولکی ناوچهی سیوهیل ئیستا له سلیمانی له گه ره کی «کار یزه وشک» دائه نیشیت.

۱۱ - حسه تاقه : دواپی ئیعدام کردنی تایه ر جیا بوه وه خویشی تاقمی هه بوو ناو براو له به ندیخانه ی سلیمانی رائه کات ده ست ئه کات به جموجول دواپی کوشتنی خوله پیزه، له پشتی قرحه کوره کانی که ریمه که شکه له گه لیا ئه بن وه ژن برای ئه بن له فرسه تیکا ئه ی کوژن له گه ل سهایلی مامه خه لانی و کابرایه کی تری ئیرانی له سه ر ئه وه ی وهختی خوئی به زور خوشکه که یان لی سه ند بوون ئه وانیش پی یان ناشرین ئه بیت له گه لیا ئه بن تا توله ی لی ئه که نه وه.

کوره کانی که ریمه که شکه :

۱ - ره حمان

۲ - حه مه ئه مین

۳ - عه بدوللا

وهختی خوئی حسه تاقه له گه ل برایه کی که ده رویش ره شیدی ناو ئه بیت به مندالی له مه ریوانه وه دین لای ئه و ره حمانا غای نورک ئه مینته وه دواپی ئه چپته لای خوله پیزه به لام برا که ی له گه لیا نه بوو ئه و له «سالیاه» له ناوچه ی پینجورین دائه نیشیت.

ئه لین ئه و شه وه ی که ریکه وتای ۱۹۵۵/۵/۳۰ که تاله و هاوړیکانی له ئیرانه وه دین به م دیوا له قه لای زاخه ی شاخی «هه لوان» له وئی ئه وشه وه تاقمی که ریمه ره ش که بریتی بوو له «حه مه ی جوړی و شه ریف توتکانی و ره حیمه کوْل» له کاتی خه و «تاللب» خوله سه لکه ی ئاموزایی و ره سول پیوره یی ئه کوژن.

ئه لین له ژیره وه له گه ل میری دا ریکه وتیوون، ئیتر به نه مانی ئه مان کوتاییان هات. به لام ئه و چواره چیان لی به سه رهات دواپی بوون به پولیس : ۱ - حه مه ی کوری

کەرىمەى رەش: ئەمىش لە سالى ۱۹۶۶دا لە سەلیمانی لە شەرىك لە سەر قەبرىانى گەردى سەىوان لە نىوانى دوو بەرەى بەهیزدا پرووى دا لە ئەنجام ناوبرا كوژرا.

۲ - كەرىمە رەش: لە سالى ۱۹۷۲ لە سەلیمانی لە گەرهكى مەلكەندى ئەيكوژنەوه.

۳ - شەرىف توتكانى: لە سەلیمانی لەدواى كوشتنى كەرىمە رەش لە گەرهكى مەلكەندى لای حەمامى بەرخى ئەكوژى.

۴ - رەحیمە كوئ: پۆلىسى تەقواىتە ئەلین لە ناوچەى هەولێر دائەنىشى.

لە رۆزى ۱۱/۲۵/۱۹۸۴دا بۆ جارى دووهم لە گەل هەمان برادەردا چوین بۆ قەلاچوالان و شەمسوا بۆ هەمان مەبەست بۆ كوژدەنەوهى زیاتر زانیارى ئەم كۆمەلە چونكە خۆم لە سەرەتای پەنجاکان تائىبەتا كە ئەمەم مەبەست بوو، چوین بۆ مالى فاتمەى خوشكى خولە پاش ئەوهى ریزیكى زوریان لی گرتین و نانی نیوهرۆمان لەوى خوارد، لە گەل كۆمەلە پێك هاتین «فاتمە و شەرىف» خوشك و برای خولە پیزەو «نامیق و سدیق ئەحمەد» كورانی فاتمە واتە خوشكەزای خولەن لە گەل «تەهاكوری تالەپیزە» و «ناسر»ى كورى خولە پیزەو چەند كەسىكى تر لە كەس و كارى خویان وه ئەم زانیارى یانەمان دەست كەوت لی یان كە بە پێویستى زانی ئەمىش لێردا بنووسم.

وەك بۆیان گیراينەوه چەند كەسىكى تریش بووه لە گەل كۆمەلى خولە پیزەدا بەشداری یان كردووه وەك:

۱ - جانەى حەمەومین خەجى

۲ - عەلى حەسەن بەگى بارى گەوره.

ئەم دوو كەسەش بە پیلانیكى دروست كراو لە لایەن میرى یەوه لە خەوا هەردووکیان كوژران، هەر لە دى «بارى گەوره».

هەروەها «رەحیم»ى برای خولە پیزە كە پێیان ئەووت «پۆرە» لە دى «تیمار» كوژراو «عومەر عەلى» كە مۆتەسرىفى ئەوسای سەلیمانى بوو. دل رەقانە لەناو خانووه كەدا بە خانووه كەوه ئاگرى تى بەردا و سووتاندى.

ئەمە پاش ئەوهى شەرىكى دلیرانەى لە گەل كردن و چەند پۆلىسیكى لی كوشتن. بۆ ئەوهى خویندەوارى بەرێز بوى پروون بێتەوه كاتى كە «تایەر»ى برای خولە پیزە لە سەلیمانى لە بەردەركى سەرا لە سیداره درا لە لایەن میرى یەوه، بەلەدیە مەیتەكەى لە گەردى سەىوان ناشت وه پاش ماوه یەك كەسوکارى بەدزى یەوه مەیتەكەیان دەرھێنا یەوه لە

گورو بردیانه دئی «سیتەك» لهوئی ناشتیان، ههروهها پیزه‌ی دایکیان له سه‌ره‌تای سالانی هه‌فتاكاندا له دئی «قه‌لاتی» له‌ ناوچه‌ی «سروچك» كوچی دوابی كردوووه ههر له‌ویش نیژ راوه.

بینه‌وه سه‌ره‌وکاری كوره‌كاني خوله‌پیزه كه ناویان «ناسر» و ئه‌وی تریان «سواره» بوون، ئه‌مانه باوكیان له‌كاتی خویا ناوی نابوون «هه‌لپاچ» و «داپاچ» دوابی ئه‌م كورانه ناوه‌كاني خویان گوری به «ناسر» و «سواره».

دایکی ئه‌مانیش كه ناوی «ره‌حمه» بووه ئیستا ئه‌ویش له دئی «شه‌مساوا» دائه‌نیشی.

وه ئه‌م خیزانه له‌ئه‌سلا له‌ تیره‌ی «بئ‌سه‌ری» ن وه ئیستا گه‌لیکیان له «قه‌لاچوالان» و هه‌ندیکیان له دئی «شه‌مساوا» به‌رامبه‌ر قه‌لاچوالان دائه‌نیش.

«هه‌ندی له‌وه‌نراوانه‌ی به‌سه‌ر خوله‌پیزه‌و براكانی دا «هه‌لد‌راون»

كالی وه‌ی كالی تۆم هه‌مه‌ تالی

تۆم ئامیر مه‌خفه‌ر ناحیه‌ی خورمالی

فیشه‌ك ئه‌هینم به‌ بارو به‌ تا

ئه‌ی كه‌م به‌ قرچه له‌ پشتی چوارتا

ره‌حیم بانگی كرد تایه‌ریان بێكا

لوقمانی هه‌كیم عیلاجی ناكا

ئه‌م به‌رم شاخه‌ دوو چل قه‌یاخه

سه‌رم هه‌لپری قه‌یاخ نه‌مابو

دوو بئ‌ له‌ولاتر تایه‌ر گیرابو

مه‌حموود بانگی كرد هو‌ سالح كوئی

تایه‌رمان کیرا شه‌ره‌فهان رۆی

ئه‌وه‌ ئۆتۆمبیله‌ی شینی قه‌زوانی

تایه‌ریان تی‌خست بۆ سلیمانی

نال‌ه‌ نالی دئی به‌سه‌ر شاره‌وه

لاشه‌ی تایه‌ره به‌ سێداره‌وه

لێن به‌ میری وای به‌ته‌مام

چاوه‌روانیانم له ئاشی بارام
 یاخوا به‌خیرین پولیسی سواری
 تفه‌نگ و فیشه‌ك دین به‌دیاری
 شاخه‌كه‌ی كه‌توو پله‌پله‌یه
 ته‌قه‌ی برنه‌وی تاله‌و خوله‌یه
 ئەم به‌رم شاخه‌و ئەوبه‌ر نه‌كه‌رووس
 ئەلین ته‌قه‌یه له به‌رده‌به‌كووس
 بلین به‌دایكم خووی نه‌كا ئالۆز
 گولله‌كه‌ی مه‌حموو ئەیکا ته‌پوتۆز
 سه‌ری دهره‌ینا وه‌ك شیرله‌سه‌نگه‌ر
 شه‌شی لی‌كوشتن له‌خوده‌به‌سه‌ر
 ئەلین ته‌قه‌یه له‌چه‌می ئاشان

چه‌وتی لی‌كوشتن له‌برنه‌و به‌شان
 ئاغام شیخ له‌تیف بيمه‌قوربانی
 بو‌دی‌ی عه‌لیاوا ته‌شریفی هانی
 هه‌لگره‌ ته‌رمی رووه‌و چه‌مپاراو
 شینی بو‌بكه‌ن گولچین و چه‌لاو
 چه‌وت سال یاخی‌بون له‌ده‌شت و ده‌ری
 سه‌رکرده‌ت کی بوو خوله‌بی سه‌ری
 کالی گیان کالی تۆم چه‌مه‌تالی
 تۆم ئامیر مه‌خفه‌ر نو‌قته‌ی ته‌ینالی
 کالی وه‌ی کالی تۆم بای شه‌مالی
 به‌ته‌قه‌ی برنه‌و بو‌م نابی حالی

● له راسته‌وه: جاندى حه‌مه‌ومين خه‌جى، خوله پيزه.

● عہول گولچین

● تایہر پیزہ

■ عہزہ توتکانی و ہاور یہ کی خولہ پیزہ

■ عہزہ ی سیند ریش مامی خولہ پیزہ

● حسه تاقه

● شریفی برابچو وکی خوله پیزه

● پیروز خان «پیزه»

● فائمه‌ی خوشکی خوله پیر ●

● ره‌ساده‌ی زنی مکتوبه پیر ●

«ئافره تان له گهره که کاند»

«مامان»

هر گهره کیک چهند ئافره تیکى تيا برو پيان نه وتن «مامان»، ئهم ئافره تانه به سالآچوو بوون و شاره زا بوون چونکه نه وکاته «مرضه» نه بوو، ئهم مامان نه هر مالیک نه که ژان بيگرتايه نه چوون به شوين مامان نه ميش به شاره زايى خوئى نه مايه وه لای نه که تا مناله کهى نه بوو پاش منال بوونه که سى چوارشه و نه مايه وه پاشان پارهى خوئى وه نه گرت و خواحافيزيى نه کرد.

حه کيم «پزیشكى ميللى»

له کاتى خويا که پزیشک و دهرمان کهم بوو ئهم ئافره تانه شاره زايان هه بووه له چاره سه رکم دنى هه نندى نه خوشى دا وهک چاوئيشه، سک ئيشه، سک چوون، وه بریز و له جى چوونى ئيسقان وه که چهلى، بو هه ريه که لهم نه خوشى يانه داوو دهرمانى تايه تى خويان بو کردوو، نه ياندا به نه خوشه کان و چاره سهريان نه کردن، له هر گهره کیکا چهند ئافره تیک هه بوون لهم پزیشكى ميلليانه بو چاره سه رکم دنى نه خوشى منال و ئافره ت.

نان پيوهدهر «نان کهر»

له هه موو گه ره کيکا چه ند ئافره تیک هه بوون نان پيوهدهر بيان ته کرد بو گه ره ک به پي ی زوری و که می نانه که پاره یان وهر ته گرت ، زور له م نان پيوهدهرانه بی دهره تانی و فقهیری ناچاری کردبوون که رۆژ تا ئیواره له بهر قرچه ی گهرمی ئاگری ته نوردان نان پيوه بدهن بو ئه وهی مناله کانیا ن برسی و پرووت نه بن و موحتاجی دهستی ناپیاو نه بن .

«سوعبهت چی و قسه خوش»

له سهرده می رابووردوودا له گه ره که کاندان ئافره ته کان زور به ی کاتیان به یه که وه له گه ل دراوسیکانیان ته برده سه ر به قسه ی خوش و سوعبهت به زوری له سه رته نوور له کاتی نان کردندا یان هاوینان له بهر ده رگای مالیکا کوئه بونه وه هه ندی له ئافره تان زور قسه خوش و سوعبهت چی بوون لیان کوئه بونه وه ، زوری کاتیان به خوشی ته برده سه ر .

«ئه و شتانه ی که له قوره سوور دروست ته کران»

هه ندی ئافره ت له گه ره که کاندان له قوره سوور زور شتیان دروست ته کرد ، پاش سوور کردنه وهی له ئاگرا ته یان فروشت به پاره وه ک کوپه ، گۆزه ، دیزه دهرخونه ، سوینه ، کوره ی تاسکه بابی ، که ندوو ، ته نوور ، وه زور شتی تر . له کاتیکا ئه م شتانه له بازارا پاره یان ته کرد چونکه قاپ و قاچاغی مه عده ن زور که م ده ست ته که وت وه ک «مس» به لام «فافون» هه ر نه بوو ، ئه م جو ره شتانه که دروست ته کران قوره سووره که موی بزنی تیکه ل ته کراو چوار ده وری به ته پاله دائه پوشر او ئاگری تی به ره ئه دراو سوور ته کرایه وه .

«سپیاوو دهم وچاوه هه لگرتن»

چهند ژنیک هه بون که دهم وچاوی ژنانیان هه لئه گرت له گه ره که کانا، هه ژنیک دهم وچاوی هه لگرتایه ئه یارده به شوینیا ئه ویش ئه هاته، ماله وه له پیشا دهم وچاوی به سپیاو سپی ئه کرد تا ساف ئه بوو، ئینجا به کشته کی دهستی ئه کرد به هه ل کیشانی مووی دهم وچاوی ئافره ته که، سپیاو له قه لایی دروست ئه کرا به م شیوه یه:

دیزه ی رۆن که ئه شکا پارچه کانی پیان ئه ووت سوالته، قه لایی یه که ئه کرایه ناو پارچه یه ک سوالته و ئه خرایه سه ر ئاگرو داری ئه خرایه ژیر وه زوو زوو تیک ئه درا به پارچه یه ک ئاسن که دهمه که ی پان بوو وه ک که وگیر وابوو شه وو رۆژیک زیاتر گهرم ئه کراو تیک ئه درا تا رهنگی سپی ئه بوو، وه ک گه چی لی ئه هات دواپی ئه یان بیژایه وه تا ئه بوو به توز ئه وسا پیان ئه ووت سپیاو ئینجا ژنان ئه م سپیاوو سووراه که له بازار لای عه تاره کان ئه یان کری خویان پی ئه رازانده وه بو شایی و سه یران و گهران.

تی بینی: سووراه سپیاو ته نها ژن به کاری هیناه عاده ت نه بووه که کچیش به کاری بهینی هه تا شووی نه کردی.

«لاوانه وه له ته عزی دا»

شیوه ن: ئافره تیک به ئاوازه وه له شیوه ی هونراوه دا به سوزه وه مردوه که ئه لاوینته وه وه پرسه که ران ئه گرین وه له خویان ئه دهن وه بوی ئه سیننه وه، به تاییه تی بو گه نجه کان که پیان ئه وین جوانه مه رگی

ناوی مامانه کان وحه کیمه کان و ئافره ته سوعبه ت چیه کان و ئه و ئافره تانه ی له قوره سوور شتیان دروست کردوه وه ئه و ئافره تانه ی دهم وچاویان هه لگرتوه وه سپیاویان دروست کردوه له گه ره که کاندا، هه روه ها ئه و ئافره تانه ی له ته عزیدا ئه یان لاوانه وه:

«گه ره کی مه لکه ندی»

أ - مامانه کان:

۱ - عاسه ی سه کینه ۲ - ره حمه ی دایه عه مه ر

- ۳ - فاتہی ٹہلہ
- ۴ - گولچینی فاتہی ٹہلہ
- ۵ - حہولای فاتہی قاوہچی
- ۶ - گولچینی عہدہ
- ۷ - ٹایشی خلہ
- ۸ - حہبی خدر
- ۹ - باجی حہیب ژنی محہی ھہمزاغا
- ۱۰ - خالہ یل
- ۱۱ - خورشہ چاوشین
- ۱۲ - ٹامہی خاتہون
- ۱۳ - باجی رھحمہ خوشکی کہریمی مہجرووم
- ۱۴ - باجی خونچہ ژنی رھشہی سورکہ
- ۱۵ - ٹامہی مہلا ژن
- ۱۶ - رھحمہی پھرؤ
- ۱۷ - خونچہی تہنوور
- ۱۸ - ٹامہ تیتان
- ۱۹ - ٹامہ دریژ
- ۲۰ - حہبی ریحان

ب - حہکیم (پزیشکی میلی):

- ۱ - عاسہی سہکینہ
- ۲ - نہنہ خونچہ دایکی حاجی بارام
- ۳ - خاتوو ٹامینہ ژنی شیخ محہمہدی کاکہ لاو
- ۴ - خانمی ژنی عزیز ٹاغا شہلہ
- ۵ - حہلاوی مینہ حہکیم
- ۶ - خورشہی حہمہ شیر
- ۷ - رھحمہی دایہ عہمہر
- ۸ - رھحمہی پھرؤ

- ۹ - خه جی ی گولہ
- ۱۰ - ٹامہ دریڑ
- ۱۱ - گولچینی عہدہ
- ۱۲ - باجی حہیب ژنی محہی ہمزغا
- ج - سوّعت چہ یہ کان (قسہ خوش):
- ۱ - عاسمہ خانی حاجی حہسہن ٹہفہندی
- ۲ - فاتمہ خانی ژنی مہلا علی مہلکہندی
- ۳ - ٹہختہر خانی ژنی شیخ مہجید
- ۴ - حہمدی خانی ژنی شیخ عارف
- ۵ - فاتمہ خانی ٹہمین ٹاغا
- ۶ - رہعنای ٹہمین ٹاغا
- ۷ - خورشید خانی حاجی قادری ٹاسنگہر
- ۸ - عاسولہی مہلا قادر
- ۹ - فاتمہ خانی ژنی ٹوسواغا
- ۱۰ - زبیدہ خانی ژنی ٹہحلان چاوشین
- ۱۱ - ٹینجی خانی ژنی سہعید چاوشی تہخانہ
- ۱۲ - حہبی شانااز
- ۱۳ - ٹامہی حہلیمی
- ۱۴ - حہبی ریحان
- ۱۵ - دادہ حہبہی پوورہ عاسہ
- ۱۶ - بہہی ژنی خالہ ہہباس
- ۱۷ - باجی فہیم ژنی مینہ تری
- ۱۸ - ٹامہی گولنااز
- ۱۹ - باجی رہحمہی ژنی مامہلی (کوورہ)
- ۲۰ - حہبہ خانی ژنی توفیقی حہمہ خیال
- ۲۱ - ٹایشی خانی حاجی سالح ٹاغا
- ۲۲ - شہمسہ خانی ژنی حاجی بارام

۲۳ - عاسمه خانى ژنى مه‌حموودى حاجى كه‌ريم

۲۴ - ره‌حمه خانى ژنى سالى مه‌حموود

۲۵ - ئه‌خته‌رى عه‌ونى ئه‌فه‌ندى

۲۶ - عيسمه‌ت خانى ژنى توفيق قه‌زاز

۲۷ - ره‌حمه‌ى دايه عه‌مه‌ر

۲۸ - مريهم خانى ژنى محه‌ى ساله سوور

۲۹ - به‌ه‌ى خانى عارفه ئه‌فه‌ندى

۳۰ - خىسى ژنى عه‌زىز قه‌زاز

۳۱ - عه‌دله خانى حمه‌ خدران

۳۲ - ره‌عنای دايكى خوله بووز

د - ئه‌و ئافره‌تانه‌ى شتيان له قوره سوور درووست كرده‌وه:

۱ - ميناي كه‌نعان

۲ - ئامه‌ى كه‌نعان ، خوشك بوون له پيرمه‌سوور

۳ - زبه‌ى چه‌قو‌گه‌ر

۴ - ئامه‌ى چه‌قو‌گه‌ر ، خوشك بوون له پيرمه‌سوور

۵ - پوزى دريژ پيرمه‌سوور

۶ - ئايشى‌ى خله ، حاجى حان

ه - ئه‌و ئافره‌تانه‌ى دهم و چاويان هه‌لگرتووه‌و سيباويان درووست ئه‌كرد:

۱ - گولچينى رابى سيباوى درووست كرده‌وه

۲ - ئامه‌ى مه‌لاژن سيباوى درووست كرده‌وه و دهم و چاو هه‌لگه‌ر

۳ - ئايشى‌ى خوشكى ده‌رويش قادر ، دهم و چاو هه‌لگه‌ر

۴ - ريحان چل گسه‌ز ، دهم و چاو هه‌لگه‌ر

۵ - په‌رى زاده‌ى ژنى مام كه‌ريم ، دهم و چاو هه‌لگه‌ر

۶ - په‌رى زاده‌ى ژنى وه‌ستا په‌سوول ، دهم و چاو هه‌لگه‌ر

۷ - ئامينه‌ى مه‌لا ، دهم و چاو هه‌لگه‌ر

۸ - خونچه‌ى ژنى فه‌تاح گه‌نكاوايى ، دهم و چاو هه‌لگه‌ر

۹ - ره‌عنای دايكى خوله بووز ، دهم و چاو هه‌لگه‌ر

۱۰ - رهنای شیخ نه حمه د، دهم و چاو هه لگرد
و - نهو ئافره تانه ی له ته غریدا نه یان لاوانه وه :

۱ - عاسمه ی نه جه خان

۲ - جه بی ی که ریمی مه جرووم

۳ - جه لاوی مام نه ولا

۴ - خانمی مه لا سایبر

«گهره کی گویره»

أ - مامانه کان :

۱ - عاسه بیجه ریته

۲ - ئایشی گو له

۳ - رهنای رهنی

۴ - رهنای په رو

۵ - جه لاوی مارفه سوور

۶ - باجی خانزاد

۷ - جه پسه خانی ژنی حاجی که ریمی شومقار

۸ - جه بی ی سهعه ی خه جه خانی

۹ - خورشی خانی کو له سپی

۱۰ - جه لاوه رهش

۱۱ - فاته سوور

۱۲ - نه نه خه جی

۱۳ - عاسمه ی نه له قه ساب

۱۴ - ره جه جه ندرمه

ب - جه کیم (پزیشکی میلی) :

۱ - عاسه بیجه ریته

۲ - باجی خانزاد

- ۳ - ئاتە خان خوشكى عەبە زىرەك
 - ۴ - ھەلاوہ خانى ھىسەين ئاغا
 - ۵ - باجى زوھرە
 - ۶ - خالەيلى داىكى حاجى توفىقى لەيلى
 - ۷ - ھەلاوى مارفە سوور
 - ۸ - ھەپسەخانى ژنى حاجى توفىقى لەيلى
 - ۹ - خارەئناى ژنى مامە لفتە
 - ۱۰ - خورشى خانى كۆلەسپى
 - ۱۱ - فاتمە خانى ژنى عارقى شانەگەر
 - ۱۲ - ھەلاوہ خانى خوشكى كاكى مەھموود ئاغا
 - ۱۳ - ئاسكوڭ قەندىلە
 - ۱۴ - بدريە خانى ژنى سوڧى كەرىمى سەراج
- ج - سوعبەت چىيەكان «قەسەخوش» :-
- ۱ - ئافتاۋ خانى قەفتان
 - ۲ - ھەولاي مەلا سەيىل
 - ۳ - باجى ھەنىف ھەسوى خالە رەجەب
 - ۴ - ئامەي شەرىف «دايە ئامە»
 - ۵ - ھەلاوى مارفە سوور
 - ۶ - ھەببىي چەرخ و فەلەق
 - ۷ - ھەبەلە خانى ژنى حاجى ئەۋرەھىمان مەھموودى باپىر
 - ۸ - رەھمەي خالەلە
 - ۹ - شەمسە خانى ژنى عارقى خومەيس
 - ۱۰ - عاسەي مەلا ئەھمەدى نانەۋا
 - ۱۱ - لەعلەخانى ئەھمەي رەسوول
 - ۱۲ - پورە ئەجى «ئاترى ھەمامى موفتى»
 - ۱۳ - دايە فاتە ژنى ئەھمەي مەلا
 - ۱۴ - بەھۆلە خانى كىچى حاجى كەرىمى شەمقار

۱۵ - هه‌یه‌تی ئه‌وره‌حمان چاومار

۱۶ - جه‌مدی چاوه‌ش

۱۷ - ئامه‌ تیکه

۱۸ - دایه‌ عه‌زاو

۱۹ - ره‌حمه‌ خانی دایکی خه‌سره‌ ئاغا

۲۰ - گولچین خانی دایکی عه‌زیز ئاغا

د - ئه‌و ئافره‌تانه‌ی شتیان له‌ قوره‌سوور دروست کردوه‌ :-

له‌م گه‌ره‌که‌دا هیچ ئافره‌تیک نه‌بووه‌ که له‌قوره‌سوور شت دروست بکات .

هـ - ئه‌و ئافره‌تانه‌ی دهم چاویان هه‌لگرتوه‌و سپیاویان دروست نه‌کرد :

۱ - ئامه‌ی به‌کر - دهم وچاو هه‌لگر

۲ - فاته‌ی مه‌جی - دهم وچاو هه‌لگر

۳ - خاتو حه‌لاو - دهم وچاو هه‌لگر

۴ - قه‌مه‌ر ناز - دهم وچاو هه‌لگر

۵ - سوه‌یه - دهم وچاو هه‌لگر

۶ - خورشه‌خانی ژنی حاجی سالح - دهم وچاو هه‌لگر

۷ - ئه‌جی‌ی شیخه‌لی - دهم وچاو هه‌لگر

۸ - حه‌لاوی ماره‌فه‌سوور - سپیاوی دروست نه‌کرد

۹ - فاته‌خانی ماره‌فه‌سوور - سپیاوی دروست نه‌کرد

۱۰ - ئامه‌ لال - سپیاوی دروست نه‌کرد

۱۱ - هه‌یه‌ت خان - سپیاوی دروست نه‌کرد

و - ئه‌و ئافره‌تانه‌ی له‌ ته‌عزیدا ئه‌یان لاوانه‌وه‌ :-

۱ - ئامینی حه‌لاوی ماره‌فه‌سوور

۲ - حه‌ببی حه‌لاوی ماره‌فه‌سوور

۳ - شه‌مه‌ی ژنی په‌حیمی چایچی

۴ - سه‌بری حاجی که‌ریمی شمع‌قار

۵ - خه‌جی‌ی مه‌لامین

۶ - شه‌مه‌ی که‌ریمی ده‌لاک

«که ره کی دهر گه زین»

أ - مامانه کان :

- ۱ - سهمله ی شالی
- ۲ - چه لاوی همه مراد
- ۳ - ثایش ی وه ستا نادر
- ۴ - باجی عهدله
- ۵ - خورشه ی رهشید ئاغای همه وهند
- ۶ - باجی گولناز
- ۷ - مریه م ئه ولا بانه بی
- ۸ - زهینه بی عه به ی ریحان
- ۹ - چه بنی قاله ی خاتر
- ۱۰ - ره چه جولانی
- ۱۱ - فاته ی خوله دریز
- ۱۲ - خه جی ی مه لامین
- ۱۳ - پیروزی چه سه ن مورتکه بی
- ۱۴ - زه ریفی دهر ویش مه حمود
- ۱۵ - ره حمه ی عه باس
- ۱۶ - زهینه بی همه پاخال
- ۱۷ - چه بی خیله
- ۱۸ - چه بی ی ده ولت
- ۱۹ - باجی وه نه وش

«ب» - چه کیم «پزیشکی میلی»

- ۱ - فاته مه ی همه دیلان
- ۲ - ئامینه خانی ژنی مه لامینی ئه حمه د به قال
- ۳ - چه لاوی همه مراد
- ۴ - خورشه ی رهشید ئاغای همه وهند
- ۵ - فاته مه خانی میرزا مه ولان
- ۶ - چه به خانی دایکی حسه ره شی خه یات

«ح» - سوعبت چي يه کان «قسه خوش» :-

۱۔ سہلے قالہ گورگین

۲۔ ٹامینہ خانی فہقیّہ محمود۔ دایکی عہلی کہ مال

۳- گوله‌خانې، دايکې، عه‌تاي کاکه حه‌مه

۴۔ فاطمہی حہمہ دیلان

۵۔ خانمی مامہ لی

۶۔ فاطمہی شازی

۷- چه پسه خانی ژنی توفیق ئەفەندی ئاغا فەتحوڵلا

۸۔ فاطمہ ہی سہ عہی حرمہ خالہ

۹۔ حہ لاوہ خانی ژنی حاجی سالخی قاسم

۱۰۔ ٹامہ بی شیخ مہ حمودی باراوی

۱۱- له غله خانی نه حمده جاوه ش
۱۲- له غله خانی نه حمده جاوه ش

۱۳۔ ٹامہ خانی ژنی حاجی مہ جیدی دہ لاک

۱۴ - نه جيبه خاني ژني ته حمه دي حاجي ره سوول

۱۵۔ بہہیٰ خانی حاجی حمہ ٹاغا

۱۶۔ عہتیّ خانى ژنى نه شئه ته فہنى

۱۷ - خورشید خانی ژنی حاجی مدلا ٲه مین

۱۸ - چپسہ خانی حاجی وشیدی حاجی سہ عیدی قاراغا

۱۹۔ گولچین خانی ژنی حاجی سہ عیدی شالی

۲۰۔ گولچین خانی دایکی حاجی ٹہ حمہ دی کہریم ٹاغا

۲۱ - حبه‌خانی دایکی حسه ره‌شی خه‌یات

۲۲ - رابہی حمہ لال

۲۳ - نه‌عه‌ی حبه‌مه لال خوشك بوون

د۔ ټه و ټافره ټانه ی شتیان له قوربه سوور دروست ټه کرد:

۱ - فاطمه خانی عه‌مه‌ر خان

۲۔ فاطمہی حمہ دیلان

۳۔ ئاغازنہ کویرہ

۴۔ فہیمہی مامہ و پرہ حمان

۵۔ عاسمی پڑشہی گہوہر

۶۔ ٹائشی غہ فور

۷۔ بہہئی کی کہ ریمی سلیمان

۸ - ریحانی ئه‌حمه‌دی شوان
ه - ئه‌و ئافره‌تانه‌ی دهم وچاویان هه‌لگرتوووه‌و سپیاویان دروست ئه‌کرد:

۱ - عه‌یله‌ی ناتر - دهم وچاو هه‌لگر

۲ - جه‌میله‌ی ناتر - دهم وچاو هه‌لگر

۳ - شه‌مه‌ی هه‌لاوی ئامه‌ی له‌له - دهم چاوی هه‌لگرتوووه‌و سپیاوی دروست کردوووه .

۴ - ئامه‌ دهم خوار

۵ - مریه‌می هه‌سه‌نه‌لی «۱» - دهم وچاو هه‌لگر

و - ئه‌و ئافره‌تانه‌ی له‌ ته‌عزیدا ئه‌یان‌ه‌وانه‌وه :

۱ - رابه‌ی هه‌مه‌ لال

۲ - نه‌عه‌ی هه‌مه‌ لال

۳ - ئامه‌ی سه‌فه

.....
«۱» ئه‌م ئافره‌ته‌ زو‌ر ئازاو مه‌ردو ئیشکه‌رو قسه‌خۆش بوو له‌ به‌ر باری بیکه‌سی و نه‌بوونیدا به‌مه‌ردی و گه‌لێک

کاری وه‌ک کلاو فروشتن و شتی تری ئه‌کردو تاقه‌ کوپه‌که‌ی و خویی ئه‌ژياندا، ئازایانه‌و به‌ سه‌ربه‌رزی ئه‌چوووه
ناو پیاوانه‌وه .

«گه پره کی سهر شه قام و چوار باخ»

أ - مامانه كان :

۱ - پره حمه خانى ژنى برايم دهرويش

۲ - پره حمه ى ئه مينى كورته ك

۳ - دايه حه به

۴ - عه يله خان

۵ - پيروژ خان

۶ - باجى ريحان

۷ - خافتمى حاجى مه نيچ

۸ - باجى ته مين

۹ - پوره حه لاهو

۱۰ - دايه پره حمه

۱۱ - له عله خان

۱۲ - حه بى ى عه باس

۱۳ - به هنى خانى كاك جه لال

۱۴ - زبه ى مامان

۱۵ - پيروژى شهربه ت چى

۱۶ - عه تى ى خورشه

۱۷ - دايه نه عه

۱۸ - گول جه مين

۱۹ - نه نه زه عفه ران

ب - حه كيم «پزيشكى ميللى» :

۱ - پره حمه خانى ژنى برايم دهرويش

۲ - سه لمه ميشووله

۳ - باجى فه ووم خوشكى عه لى شاملى

- ۴ - عاسه‌ی که له‌نتەر
- ۵ - ئایشی سهرچیلکه
- ۶ - پووره‌هه‌لاو
- ۷ - ئه‌جی‌ی حاجی مسته‌فای مام ره‌گه
- ۸ - هه‌بی شتی ئه‌ستیر
- ۹ - خانم خاس
- ۱۰ خورشی خانی قاله‌ی مه‌نی
- ح - سو‌عبه‌ت چی‌یه‌کان «قسه‌ خوش»:
- ۱ - باجی عه‌واشی سه‌روپی
- ۲ - هه‌پسه‌ خانی دایکی ملا‌گوروون
- ۳ - ئامه‌ خانی نه‌زه‌ت ئه‌فه‌ندی
- ۴ - حاجی فه‌ووم
- ۵ - ری‌حانی ژنی خه‌لیفه‌ عه‌بدولکه‌ریم
- ۶ - ره‌عنای خدر
- ۷ - هه‌لاوی خاتونی فه‌تحووللا‌سنه‌یی
- ۸ - ئامه‌ی خوله‌ سنه‌یی
- ۹ - ئامه‌ خانی عه‌به‌ ته‌شيله
- ۱۰ - ئاته‌خانی قاله‌ی داود ژنی ره‌فیع چالاک
- ۱۱ - عاسه‌ی وشکه‌ وه‌رد
- ۱۲ - دایه‌ ئامه‌ی ژنی هه‌مه‌ومینی ئایشه‌خان
- ۱۳ - به‌هی‌ی عه‌بو‌ش
- ۱۴ - له‌عله‌ی هه‌سه‌ن
- ۱۵ - هه‌نیفه‌ خانی حاجی ره‌شیدی پ‌یوی
- ۱۶ - هه‌به‌ خانی مارف‌ئاغا
- ۱۷ - ئامه‌ خانی وه‌ستا‌عه‌باس
- ۱۸ - فاته‌مه‌ خانی حاجی فه‌ره‌جی ئاسنگه‌ر
- ۱۹ - گول‌جه‌مین

۲۰ - ئامەى رەشان

۲۱ - رەحمەى ئەمىن كورتەك

۲۲ - حەلاوە خانى ژنى عەبەى حاجى قەساب

۲۳ - ئايشىى سالخى خەلە

۲۴ - سەلمەى مېشۈولە

۲۵ - لەعلە خانى ژنى حاجى محەمەد

۲۶ - عاسنە خانى ژنى عەبە خورشەى خانچى

۲۷ - ئامە كورانى

۲۸ - مېنا خانى دايكى سدىق عەبدوللاى پارىزەر

د - ئەو ئافرەتانەى شتىان لە قورە سوور دروست كردوۋە :-

۱ - شەمسە خانى فەقى فەرەج

۲ - فاتمە خانى حاجى فەتخوللا

ھ - ئەو ئافرەتانەى دەم وچاويان ھەلگرتوۋە سىپاويان دروست ئەگرد :-

۱ - خورشە شەل - دەم وچاوى ھەلگرتوۋە

۲ - باجى خونچە

۳ - خەجىى حەمەى ئاشەوان

۴ - ئامەى قوربانى

و - ئەو ئافرەتانەى لە تەغزىدا ئەيان لاوانەۋە :-

۱ - رەعنای چنگ شىن

۲ - حەلاۋى ژنى قالەى داود

۳ - ئامەى رەشان

۴ - شەمەى ئەمىن بارۋىى

«گهره کی کانی ئاسکان»

أ - مامانه کان :-

- ۱ - فاطمه ی گله دایکی ره فیقی گله
- ۲ - شیخ ژن
- ۳ - گوله ی عه زیز ئاغا
- ۴ - خا فاطمه
- ۵ - باجی ئامینه ی ده رویش عه زیز
- ۶ - خاتوونی فه تحوولا سنه یی
- ۷ - باجی حه پسه
- ۸ - پیرو زخان
- ۹ - باجی کچیل
- ۱۰ - خه جی زله
- ۱۱ - ئامینه ی وه ستا حه یینی ده لاک
- ۱۲ - گولچینی ساله ی ره نگان
- ۱۳ - عاسه ی مه لا رهزا

۱۴ - باجی فاتم کونجرینی

۱۵ - پور حه لیمی

ب - حه کیم «پزیشکی میلی» :-

- ۱ - ئایشی خان ژنی حاجی حه سه ن دایکی مه لا سهایل
- ۲ - فاطمه ی گله
- ۳ - گولچینی قاله ی ئاغال دایکی سه عه شه ل
- ۴ - پووره حه پسه ژنی مام عه لی
- ۵ - حه لاوی ژنی عومه ری به کری میسری
- ۶ - گولچینی ئه حه ته نکه

- ۷ - باجی ناسکه‌ی ژنی عارفی پینه‌چی
- ۸ - عه‌تی‌ی حاجی سه‌عه‌ره‌س
- ۹ - ئامه‌ی عه‌لی که‌بابچی
- ۱۰ - باجی له‌یلّ دایکی حه‌مه‌ی شیرگه‌ر
- ح - سوعه‌ت چی‌یه‌کان «قسه‌خوښ» :-
- ۱ - ره‌حه‌ کانيسکاني
- ۲ - عاسه‌ تاس به‌سه‌ر، خوشکی ره‌حه‌ کانيسکاني
- ۳ - ئامه‌ی به‌رغه‌ش
- ۴ - ئامه‌ی دایه‌نه‌که
- ۵ - ره‌عنای گوروون دایکی عومه‌ری نه‌عمان
- ۶ - ئامه‌ی ژنی مه‌جیدی حاجی ره‌سوول
- ۷ - حه‌بّی‌ی جه‌مه‌له
- ۸ - خه‌جّی‌ی خانی ژنی حاجی محه‌مه‌دی خيله
- ۹ - ئامه‌ی شاسوار
- ۱۰ - فاته‌مه‌خانی ژنی وه‌ستا فه‌ره‌جی ده‌لاک
- ۱۱ - گولچینی ئه‌حه‌ ته‌نکه
- ۱۲ - خه‌جّی‌ی خله‌تاشه‌واو
- ۱۳ - خورشه‌ی به‌کر ماوزه‌ر
- ۱۴ - به‌هّی‌ی زله‌ی ژنی حه‌مه‌ نه‌خوښ
- ۱۵ - باجی ئامان
- ۱۶ - مینای خه‌نان دایکی مه‌لا ره‌ئوف
- ۱۷ - باجی شه‌مه‌س‌ه‌ی دایکی ره‌ئوف یه‌حیا
- ۱۸ - گوله‌ی عه‌به‌ده‌لاک
- ۱۹ - فاتوله‌ی ده‌رویش فه‌ره‌ج
- ۲۰ - باجی عاسمی خوشکی توفیقی گاکوژ
- ۲۱ - باجی سه‌لمه‌ی ژنی مام جه‌لیل

د - ټه وټافره تانه ی شتیان له قور ه سوور دروست کړدووه :-

۱ - ره حه کانيسکاني

۲ - ټه جي ی ژني حه مهي ده باغچي

۳ - باجي ره حه مهي ته نوور که ر

۴ - حه مديي هو مەر

۵ - هنديي هو مەر

ه - ټه وټافره تانه ی دهم وچاويان هه لئه گرت و سپياويان دروست نه کړد:

۱ - خانمي ژني مه لا عه لی - دهم وچاو هه لگر

۲ - ره حه مهي ژني عه لی حه مه قيله - دهم وچاو هه لگر

۳ - باجي گولهي ژني وه ستامارفي به نا - دهم وچاو هه لگر

۴ - حه مديي خان دهم وچاو هه لگر

۵ - فاته ی دهم وچاوی هه لگر - دهم وچاو هه لگر

۶ - ټامه ی نه جمه دين - دهم وچاو هه لگر

و - ټه وټافره تانه ی له ته عزيزدا ټه يان لا وانه وه:

۱ - ده رویش خورشه ی به کر ماوزه ر

۲ - ره حه مهي مه لا فهره ج

۳ - حه لاوی شيخ عه ول

«له هەر گهره که ی شارنیک» «گهره کی مه لکه ندی» «حه به خانی قاله بازیانی»

حه به خان پوری ئاغای قهره نی یه و ژنی یه که می حاجی ئەمین مه لکه ندی بوو که براگه وری حاجی بارامه .

ئەم ئافرته وه کورپکی ئازاو چالاک له شه‌ری جیهانی یه کهم «سه‌فه‌ربه‌ر» داو له سالی بۆردومانه که له به‌ر ئه‌وه‌ی ناوشار کورپی کهم تیا مابوو وه تورکه‌کان می‌رده‌که‌شیان بردبوو بۆ عه‌سکه‌ری، ناوشار ئاسایشی تیا نه‌مابوو وه دزو پیاو خراپ په‌یدا بووبو، ئەم ئافرته شه‌و ئیشکی مالی خوی و دراوسی‌کانی ئه‌گرت به‌تفه‌نگه‌وه هه‌تا به‌یانی به‌روژ به‌سواری ئه‌سپه‌وه‌و تفه‌نگ به‌شانه‌وه سه‌ره‌رشتی زه‌رعاته‌که‌یانی ئه‌کردو به‌سه‌ره‌وه ئه‌گه‌را وه سوارچاکیش بوو، وه یارمه‌تی ژنانی گه‌ره‌کی ئه‌داو ژنیکی ئاینیش بوو، له سالی ۱۹۳۴ زایینی دا له ته‌مه‌نی ده‌وری چل و پینج سالی‌دا به‌نه‌خوشی دل کوچێ دوایی کردوه .
ئەم ئافرته منالیشی نه‌بووه .

«گهره کی گوێژه» «ئامینه خانی سه‌ی حه‌سه‌ن»

خۆی هه‌زاران و ده‌ست گه‌رویی داماوان ته‌رخان کردبوو وه هه‌موو کاتیگ ئاموژگاریی ئافره‌تانی ئه‌کردو رپی چاکه‌ی پیشان ئه‌دان و خاوه‌ن سه‌رگورشته‌و قسه‌ی نه‌سته‌قیش بووه .

ئەم ئافره‌ته له‌گه‌ل شیخ مه‌حمودی حه‌فید خالۆزاو پورزا بوون، له‌به‌رئه‌وه‌ی ئافره‌تیکی هه‌لکه‌وتو بوو شیخ مه‌حمود هه‌رچه‌ند به‌هاتایه‌وه ناوشار سه‌ریکی لی ئه‌دا .

وه له خواپه رستى و ټاين په روهرى شدا وهك نه جمه دين مه لا له سهرى نوسيوو به بونهى
 كوچى دواى يه وه له رږډ نامه ي ژين ژماره (۱۴۳۲) پينج شمه ۲۶/۲/۱۹۵۹ دا
 نه لټ رابعه ي عده ويه ي كوردوستان له م هغه يه دا له ته مه نى حه فتا ساليډا كوچى
 دواى كرد خوا پايه ي ټه و دنيای بلندكا وه شوينى به هه شت بى .
 ټم ټافره ته سى كچ و دوو كورى له پاش به جى ماوه .

«گهړه كى دهرگه زين» «ټامينه خانى حاجى شيخ ټه ورحمانى قه راخى»

له بنه ماله ي مهر دوخه يى ، ټامينه خان كچى شيخ ټه وړه حمانى قه ره داخى باپيرى زانا
 شيخ مارقى شيخ هوهره كوپرى شيخ عه بدوله تيفى گه وړه بووه . ټم زانايه كه هاته
 سليمانى ميرى بابان مزگه وتيكي بو دروست كرد كه به ناوبانگه به مزگه وتى شيخ مارنى
 قه ره داخى وه به موده ريس له وى داينا ټم مزگه وته وه ختى خوى خانه قا بووه شوينى
 ته ريقه تى نه قشه به ندى بووه ، دواى مردنى شيخ مارق شيخ عه بدوله حمانى باوكى
 مزگه وته كه ي بردووه به رپوه ، دواى وازى له دهرس ووتنه وه هي ناوه به (ته سه وف) وه
 خوى خهريك كردووه ، ټامينه خانيش پى وشوينى باوكى گرتووه ، ټافره تيكي خوينده وار
 بووه قورټان وگه لى شتى ټاينى خويندووه ، له دواى دا شووى كردووه به حاجى شيخ
 مسته فا كه قازى ټه و سه رده مه ي سليمانى بووه .

دواى كوچ كردنى باوكى و ميرده كه ي ماله كه ي خوى كردووه به ته كيه بو ژنان بو
 دهرس ووتنه وه و ژنان هه موو كاتيك له ده وري كوټه بونه وه و ټاموژ گارى وړى نايى چاكه ي
 ټه كردن وه هه موو سى شمه و جو حمانيك خه تم و ته هليله ي بو ټه كردن .
 ټم ټافره ته هه موو كاتى خوى له رپى ټاين و رپى نايى كردنى ټافره تاندا ته رخان
 كړدبوو ، دواى ماويه ك هاته و مالى باوك كه له پشت مزگه وته كه وه بووه ، وه هه ر به
 په مان ريبازدا روښتووه تا دوا هه ناسه ي ، وه زور يارمه تې هه ژارو لى قه و ماوانى داوه
 به تاييه تى سالى گراني يه كه ، ټم ټافره ته تا قانه بووه ، وه مناليشى نه بووه ، له سالى
 ۱۹۳۸ ز له ته مه نى ده وري ۷۵ ساليډا كوچى دواى كردووه .

«گهره کی سهر شه قام»

«ثامینه خانی نه قیب»

له بنه مالهی سادات، ثامینه خان کچی سهدی ته حمه دی نه قیب و خوشکی سهدی نوری نه قیبه، وه بایره گه وری شیخ حه سه نی گله زهرده یه، ژنی شیخ سالخی قازی بووه که برای شیخ ته حمه د فائیزی به رزنجی بووه ته مانیش نه وی شیخ حه سه نی گله زهرده ن واته خزمی خووی بووه.

ثم ثافره ته بیجگه له خواپه رستی و ثاین په وری ژنیکی به ده سه لات و ئازاو خواوه دیوه خان و پیاو بووه له سلیمانی دا ناوی دهر کردبوو، وه زور یارمه تی هه ژارو لیقه و ماوانی داوه به تاییه ت سالی گرانی یه که وه له شهر ی جیهانی یه که م (سه فهر به ر) داو سالی بورد و مانه که له به ره وه ی ناوشار ئاسایشی تیا نه مابوو له ترسی دزو پیاو خرابی خووی و پیاوه کانی شه و به ته نگ ئیشکی که ره که که یان ته گرت وه جار و بار پیاو خرابی ته گرت و به ندی ته کردو سزای ته دان، وه زور جار شیخ مه حموودی حه فید له به ره وه ی خزمایه تیان هه بووه و ژنیکی ئازا بوه سهر ی لی ته دا. ثم ثافره ته له زه مانی چه پمه ن سالی ۱۹۲۵ ز له به ره وه ی دژ ئینگلیزه کان ته جولایه وه دوو سال دووریان خسته وه بو دی ئالیاه به رده می دهر به ندی گله زهرده. وه ختیک شیخ مه حموود پاش بوود و مانه که سلیمانی به جی هیشت و چوو بو مهربان ثم ثافره ته له وکاته ی دوور خرابووه و بوئالیاه له ویوه له گه ل چوار چیاوی و ثافره تیک خووی ته گه یه نیته مهربان بو سهر دان بولای شیخ مه حموود. ثم ثافره ته منالی نه بوه، شیخ ره ئوفی سهدی نوری ته لی: پوورم له ته مه نی هه شتا سالی دا له سالی ۱۹۳۴ ز کوچی دواپی کردووه.

«گه ره کی کانی ئاسکان»

«حه پسه خانی نه قیب»

ئهی ئافره تانی کوردستان پیوسته هه موو سالیك یادی هه پسه خانی نه قیب بکه نه وه.

له بنه ماله ی شیخان، وهك چون له پیاوا شیخ ماری نودی و کاک ئه حمه دو شیخ مهحموودی قاره مانی تیا هه لکه وتوو ههروه ها له ئافره تیشا هه پسه خانی نه قیبی هه بوه، که نموونه ی ئافره تی دلسوزو کوردپهروه ری کورد بوو.

حه پسه خانی نه قیب کچی شیخ مه عروفی هه فیدی کاک ئه حمه دی شیخه، له شاری سلیمانی له سالی ۱۸۸۱ ی زاینی دا له دایک بووه. خوشکه زای شیخ عه لی ی شیخ عارف وه شیخ قادر وه شیخ محه دی سه رکاره، وه ئاموزای شیخ مهحموودی قاره مانی نه مره وه خیزانی شیخ قادری هه فیده، بویه پی ئه لین هه پسه خانی نه قیب چونکه باوکی که شیخ مه عروفه (نه قیب) بووه. ئهم (نه قیبی) یهش له لایه ن حکومه تی عوسمانی یه وه پی ی به خشراره به وه یه وه که نوینه ری (سادات - شیخان) بووه.

له ۱۵ ی نیسانی ۱۹۵۳ دا به نه خوشی سه ره تان کوچی دوابی کردوو. وه له گردی سه یوان (گردۆلکه ی شیخ محه مه ده بچکۆله) نیژراوه.

(ره‌وشتی)

حه‌پسه خان یه‌کیك بوو له‌ئافره‌ته هه‌ره به‌ناوبانگه‌کانی کوردو، به‌سه‌رگه‌وره‌ی ئافره‌تانی شاری سلیمانی دائه‌نرا ئافره‌تیکي دل‌نهرمی ره‌وشت به‌رزی زمان شیرینی ده‌روون پاک بوو، دیوه‌خانه‌که‌ی هه‌میشه‌جمه‌ی ئه‌هات، پر‌بوو له‌ ژنانی سلیمانی و ده‌ره‌وه‌ی. هه‌ر ئافره‌تیک تووشی کیشه‌و ته‌نگی وچه‌له‌مه‌به‌ك ببوايه له‌رووی نه‌بوونی و زوړلی‌کراوی‌یه‌وه په‌نای ئه‌برده به‌ر هه‌پسه‌خان و ئه‌ویش وه‌ك دایکیکي دلسۆز به‌پیی توانای یارمه‌تی ئه‌دا.

حه‌پسه‌خان سه‌رکرده‌ی راسته‌قینه‌ی ئافره‌تان بوو له‌رووی کومه‌لایه‌تی‌یه‌وه وه له‌رووی کوردپه‌روه‌ری‌یه‌وه، ده‌ستیکي ئه‌وتو‌بالای هه‌بووه که هه‌میشه نه‌ك ئافره‌تان به‌لکو‌تیکرا کورد په‌روران شانازی‌یان پیوه ئه‌کرد، وه هه‌روه‌ها له‌رووی مرو‌فایه‌تیشه‌وه نمونه‌یه‌کی نایاب بوو. له‌دیوه‌خانی هه‌پسه‌خانا له‌باتی باسکردنی جلوبه‌رگی ئالووالای ژنان و باسی ئه‌م و ئه‌و کردن هه‌میشه باسی خوینده‌واری و ره‌وشت پاکي و کوردپه‌روه‌ری بوو، دیوه‌خانه‌که‌ی قوتابخانه‌یه‌کی به‌رزی کومه‌لایه‌تی کورد بوو.

((تیکوشانی))

۱ - له‌ سالی ۱۹۳۰ی زاینی دا هه‌پسه‌خان نامه‌یه‌کی ده‌رباره‌ی مافی نه‌ته‌وايه‌تی‌ی کورد نووسی بو (عصبة الأمم).

۲ - هه‌ولیکي بی‌پایانی دا بو‌کردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌یه‌کی ژنان که‌به ئیواران ژنانی کورد له‌و قوتابخانه‌یه‌دا بخوینن بو‌فیرسوونی نووسین و خویندنه‌وه، هه‌پسه‌خان خوشی بوو به‌ قوتابی‌ی ئه‌و قوتابخانه‌یه که یه‌که‌م قوتابخانه‌ی ژنان بوو له‌ میژووی کورددا.

۳ - خانوویه‌کی خۆی‌به‌خشی به‌ زانیاری که بکری به‌ قوتابخانه وه ئه‌م خانووه‌ی له‌سه‌ر زانیاری تاپو‌کرد.

٤ - کاتی که کۆماری کوردستان دامه‌زرا چه‌پسه‌خان به هه‌موو جوړیک به‌هه‌موو توانایه‌کی یه‌وه که‌وته یارمه‌تی داتی ئەو کۆماره پیرۆزه‌ی کورد به‌رامبه‌ر به‌مه‌ پیشه‌وای نه‌مری کورد قازی محمه‌د سوپاسنامه‌یه‌کی گهرم وگوری بو نارد.

یارمه‌تی دانی هه‌زار

ئەم ئافره‌ته دلسۆزه‌ی کورد به هه‌موو جوړیک یارمه‌تی هه‌زاران و لی‌قه‌وماوانی ئەدا، ئەگه‌رچی بێ‌گومان هه‌زاری وه‌ك دهرديكي كۆمه‌لايه‌تی نه به‌و چارئه‌كراو نه به‌كه‌سی‌تر تا له‌بنه‌په‌ته‌وه چارنه‌كړی به‌لام له‌گه‌ڵ ئەوه‌شدا ئەو به‌خشینه‌ی چه‌پسه‌خان به‌لگه‌ بوو بو‌ دل نه‌رمی ئەو دایكه دلسۆزه‌و یارمه‌تی‌یه‌ك بوو كه‌ گه‌لیك لی‌قه‌وماوی له‌ ته‌نگ و چه‌له‌مه‌ پرگار نه‌كرد.

«چه‌ند دیریک»

- چه‌پسه‌خان ته‌نیا کوڕی‌کی بووه كه‌ ناوی «شامل» بووه به‌لام ئەو کوڕه‌ش له‌ ته‌مه‌نی یه‌ك سال‌ناکوچی دوا‌ی کردوه له‌م کوڕه‌ زیاتر نه‌ کچی بووه‌وه نه‌ کوڕ.

- کاتی که شیخ مه‌حمود له‌ ده‌ربه‌ندی با‌زیان له‌لایه‌ن له‌شکری ئینگلیزه‌وه به‌دیل گیرا چه‌پسه‌خان له‌گه‌ڵ زوربه‌ی شیخانا چوو بو‌ کوردستانی ئێران له‌م هه‌لاته‌دا چه‌پسه‌خان ده‌ردی نه‌بوونی و برسی‌تی و ته‌رکی ریگه‌ی زۆر چه‌شت.

- ده‌سته ده‌سته له‌ پارچه‌کانی تری کوردستانه‌وه، وه‌ له‌ ئه‌ورپاوه ژن و پیاو ته‌هاتن بو‌ سه‌ردانی چه‌پسه‌خان، وه‌ هه‌میشه‌ ماله‌که‌ی پر‌بووه له‌و میوانانه‌ی که‌ له‌ ده‌ره‌وه‌ی سلیمانی و کوردستانی عێراقه‌وه هاتوون، وه‌ میوان داری‌یه‌کی کوردانه‌ کراون.

- مامۆستا شاکیر فه‌تاح له‌ نامیلکه‌یه‌کا (ئافره‌تی کورد) نووسیوه‌تی که‌: چه‌ند چه‌پسکی عه‌ره‌ب (له‌ خه‌لکی به‌سرا) له‌ زیندانی سلیمانی ته‌بن داوا‌ی یارمه‌تی له‌ چه‌پسه‌خان نه‌که‌ن، ئه‌ویش خو‌ی ئاسایی یارمه‌تی‌یه‌کی باشیان ئەدا وه‌ ئەم

نامه به شيان بو ئه نووسی :-

« تا له سلیمانی دان وایزانن میوانی پووری خوتانن ئه مهی ناردوومه شتیکی
دهم ودهسته بيم بهخشن له کهم وکوری بهلام بو له مه وداو هه رچی یارمه تی به ک کور
له دایکی خوی داوا ئه کات له منی داوا بکهن تا به دیداری دایکتان شاد ئه بنه وه
من له جیگه ی دایکتانم».

سه رچاوه :- رۆژی نوی ژماره - ۱ - مارتی سالی ۱۹۶۱

«گه ره کی گاوران»

مامانه کان

۱ - ئیلیشوای په ترۆس

۲ - ئه سومما داود

۳ - نه عیمه داود

۴ - خاتوونه ی په ترۆس

حه کیم (پزیشکی میلی)

۱ - ئامینه نه نکی په ترۆس ئه سکه ند هه

۲ - کاترینا ئیلیا

۳ - وه رده ئیلیا

۴ - وارینه شینا

۵ - ئیلیشوای په ترۆس

۶ - حه نیفه ی ژنی موسی عه مران (دایکی نیسان)

۷ - جه میله ی ژنی مه تی ئه لاویردی

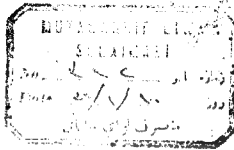
- ۱ - دايه نه جيبه ي ژنى خواجه رەزوق
- ۲ - هەنيسه ي ژنى ئەلاوێردى
- ۳ - حەسینه ي دايكى بە ههجه تى حەسینه
- ۴ - بەهه يه ي ژنى نيسانى موسى
- ۵ - مه ليحه ي ژنى مەرقوسى ئەلاوێردى

تى بينى :-

أ - ئەو ئافەرتانەى كە شارەزايى يان بووه ئە مامانيدا هەر وه كو پياوه جەراحه كان پشتاويشت بويان ماوتەتەوه ئە نەنك و دايكەتەوه فيرى بوون هەر لەخويانەوه نەچوونەتە ناو كار كەيانەوه بەشيوه ي رەسمى رى يان پيدراوه ، وهك ئەو بەنگەنامەيه دا ئەبينين

ب - ئەو نان كەرانە هەموو دراوسى و خەلكى ئەو گەرەكە بوون ئاشناو خوشەويستى ئەو مالاكە بوون . بە چاويكى دايكەتە سەيريان ئەكردن ، بەئارەقى ناوچەوان لەپاڤ پياوه كانيان منازكە . بەخيو ئەكردن .

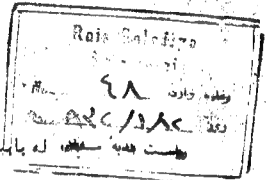
ج - ئەو ئافەرتانەى ئە تەعزيدا ئەيان لاوانەوهو دەنگيان خوش بووه بەتواناوى هاتوو بوون . زوربەى بى پاره بووه . هە ئەبەر سۆزى خوشەويستى و كەسايەتى و دراوسى يەتى بووه .

دائرة * رياست صحنه ی لوا ی سلمهانی

نمبره ۵ /

روزی ۱۳۳۳/۱/۱۱

بو سناد کتاب منتشره لوا ی سلمهانی

طست شده است، له بابت - رخصت نامه * مامانان کان

ام مامانان که تاویان له خواره وه عرق رویان کراوه سالن بارده م دائره یه مسجلین وام سال لا
بو که بو تجدیدی رخصت نامه یان مراجعت بکنه ن به م دائره یه حال وایه حقا ایضا مراجعت بکنه
نکردوه * بناء علیه رجا اکم به واسطه ی دائره * بلدی وه امر بمقرون تحقیق بکرون و لیان سوال
بکونه اگر ظالین که ام سالیه دوا م بکنه ن به سر م بقی خویان لازمه مراجعت بکنه ن بو دائره مان
بو تجدیدی اجازه یان و اگر ظالیه بنین بو ایشکوردن بی و بسته شه و اجازه نامه یه که
له ی خویان محفوظه بو دائره مان تسلیم و اعاده بکنه ن و دائره یه عدم اشتغال یان سندیه له مرنه به
دائره مان که ایتر ایش یعنی مامانی ناکان * ایتر حرمت *

رئیس صحنه ی لوا ی سلمهانی

صورتیکی بو - * بودیری صحنه ی عامی بغداد - بو جدولی معلومات *

ناوی مامان - - - - - مققه زماره * اجازه ی

۵۴۲	رحمه کچی کرم
۵۴۱	اسومه کچی دنا پر
۵۱۹	خدیجه کچی ملا محمد
۵۱۷	خلوینت عثمان
۵۱۵	زینب کچی احمد
۵۱۲	حبیبه کچی مصطفی پاک
۵۰۰	خاتون کچی محمد
۵۴۳	کار کچی عزیز
۵۴۲	عائشه کچی امین
۵۳۸	رحمه کچی اوسمه کسروا
۵۳۶	رحمه کچی حمه رشید
۵۳۵	حبیبه کچی فتاح کسروا
۵۳۲	امینه کچی عزیز
۵۲۱	فاطمه کچی ابراهیم
۵۲۶	فاطمه کچی احمد
۵۲۵	فاطمه کچی علی
۵۰۴	تورک کچی سیدلی
۸۶۹	رحمه کچی اوسمه اورحمان

ن

● نافرہتی لہ کاتی نان کردنہ و ہدا

● حہ لاولہ خانی رنی حاجی سالچی قاسم

● شامینه خانی سید حسنه

۱۸۸۹ - ۱۹۵۹

● شامه خانی زنی نه زهت نه فندی

۱۹۰۰ - ۱۹۶۰

● وینهی کچه کوردی،

دهستکردی هونه رمه ند جه مال به ختیار

● حه پسه خانی نه قیب ۱۸۸۱ - ۱۹۵۳

■ بوکیکی کورده‌واری

● مه‌شعووه خان سالی ۱۹۳۸ به بوکی زنی شیخ جه‌لالی شیخ ره‌شید

● نافتاوخانی قهفتان ۱۹۱۲ - ۱۹۸۲

● سهلمه خانی شیخ محمهد سهکار

● فاطمه خان خیزانی وهستا فره جی
دهلاک سالی ۱۹۶۵ کوچی دواپی کردووه

● حه به خان دایکی حسه رهشی خه یات

۱۸۹۵ - ۱۹۷۹

● پوره چهپسه ژنی مام عدل

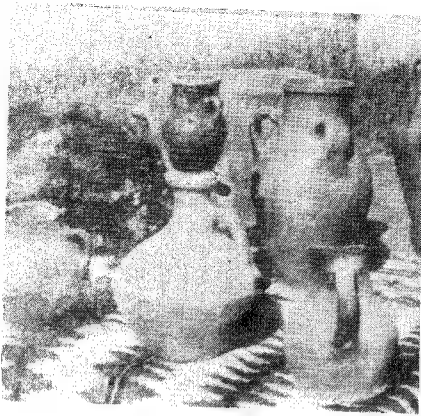
● چهپسه خان ژنی

جه ميل سائيب .

● عاسمه خانى حاجى
حه سه نه فەندى ١٨٩٠ - ١٩٧٢

● وینهى ئافره تی که ته نوور له قوره سوور درووست ئەکات

● وینه‌ی کوبه‌وگوزه که ژنان درووشیان
نه‌کرد

● له‌عله‌خانی‌سالحی‌ئامان

● به‌دریه‌خانی‌ژنی‌سوفی‌که‌ریمی‌سه‌راج ۱۹۰۱ - ۱۹۸۷

فولکلوری له بهرکردن و رازاندنه وه

(پیاوانه)

- ۱ - کهوا: له قوماشی تاقه‌ی کوجه‌رات، شیرداخ، شه‌عری سپی و نه‌باتی و، ساده دروست ئەکرا.
- ۲ - سه‌لته: له چوڤه‌و فاسوونی ره‌ش و شین دروست ئەکرا.
- ۳ - رانک و چوڤه.
- ۴ - شه‌روال و ستارخانی.
- ۵ - شه‌روال و مرادخانی: بی‌ناو وه ناودار (لۆکه‌دار).
- ۶ - کلاو: گری‌چن له ئاوریشم و، ده‌زووی سپی ئەچنرا له‌سه‌ر ئەو قوماشه‌ی ئەکرا به که‌وای ژنان.
- ۷ - سه‌روپیچ: - (مشکی، چه‌فته، جامانه).
- ۸ - پشتین: شولگه له‌سه‌ر که‌وا ئەبه‌سترا، له شالی ئیرانی و، جه‌لسه‌ی یابانی دروست ئەکرا.
- ۹ - کراسی فه‌قی‌بانه‌دار له بلووری.
- ۱۰ - فه‌قی‌بانه له بلووری و کریشه.
- ۱۱ - سووخمه له قوماشی که‌وا.
- ۱۲ - کورته‌ک: - ناودار بوو، لۆکه‌ی تی‌ئه‌خرا له شیوه‌ی چوڤه تا سه‌رئه‌ژنو له سه‌ر کراسه‌وه له‌به‌رئه‌کرا.

- ۱۳ - ده پێی درێژ له بلووری و له خام.
- ۱۴ - ده مهرقوێان: شهروال له ناوماڵ و له ژێر کهوادا له بهرته کرا له زستانا.
- ۱۵ - پهستهک.
- ۱۶ - فهرهنجی.
- ۱۷ - کسلێته له خوری.
- ۱۸ - گۆرهویی خوری: پوزهوانه تا سه رهژنو، میرزایی تا خوار تهژنو.
- ۱۹ - کهوش: - سوورو پهش.
- ۲۰ - کلاش: - ههوارمان، دوومی، کهتان.
- ۲۱ - لاپچین: وه کوپووتی پیاوانه ی ئیستا وابوو (له چهرم) دروست کراوه
پیشیان نهووت (یارم پوتین).
- ۲۲ - کالهوپی تاو: - (پێستی سهری گا کون ته کری و ته کرێته قاچ وه به بهنی
مووین ته به ستری) ته مه به زوری له زستانا به کارهاتوو به راو.
- ۲۳ - عهبا ی شان سورمه: - ته مه جوړه قوماشه له پرووسیاوه ته هات وه ته مه قوماشه
هه مه پهنگی بوو وه کهم خهیا ت نهیتوانی ته مه قوماشه بکات به عهبا وه ته مه جوړه
عهبا یه هه ره پیاوی ماقول و به ته مه ن تهیدا به شانیا وه سه رشان و به روکه که ی به سیم
ته چنرا وه هه ره له ناو شاریشدا به کارته هات.

فۆلكلورى له بهر كردن و رازاندنه وه

(ژنانه)

- ۱ - كهوا: - ناودارو بى ناو له گوروونى گۆل باتمان، گۆل وه قه، گۆل پى سورمهى تاچه، قه نه وس، شه عرى گۆل دار دروست نه كرا.
- ۲ - كراس: - له جامانه، كریشه، قه نه وس، گوروونى، خامهك (مۆر، سهوز، سوور، په مەبى، به نه وشەبى).
- ۳ - سووخمه: - قۆلدارو بى قۆل له قوماشى كهواو كراس.
- ۴ - ده سمال: - له جامانه.
- ۵ - ئاوهل كراس = ده ربى: - له بلوورى و قوماشى كهوا.
- ۶ - سه لتهى سوورمه: به ده ست نه چنرا له سه ر قه ديفهى رهش وه شين.
- ۷ - كۆلوانه: له مشكى و چهفتهى مه ليكى و پووشين.
- ۸ - سه رپوش: له كریشه، كچان بو له چكيش به كاريان نه هينا.
- ۹ - فيست = كلاو.
- ۱۰ - سه روپيچ: ئه مانه ي بو به كارته هات: -
- سرکه بى، مشكى، چهفته، عه لى خانى.
- ۱۱ - چه كمه: - له پى نه كرا:
- سووربو كچان، زه ردبو پيره ژن.
- ۱۲ - كه وش: أ - پلكه دار.

ب - زه‌هاوی (ره‌نگاوره‌نگ).

۱۳ - پانی به‌رز.

۱۴ - قاپ قاپ.

۱۵ - چارشو : - له‌عه‌با پانترو دریژتر بوو له‌قوماشی نه‌نه‌وزو سورمه دروست نه‌کرا .

۱۶ - جووت عه‌با : - بریتی بووه له‌دوو عه‌با، یه‌که‌میان له‌ژیروهه له‌به‌ره‌نه‌کرا له‌قه‌نه‌وزی شین هه‌تا سه‌رشان قو‌لیان تی‌هه‌له‌ئه‌کی‌شاو دووه‌میان له‌قوماشی چه‌فته‌و سورمه هه‌ر له‌شیوه‌ی عه‌با به‌سه‌ر نه‌وی ترا له‌به‌ر نه‌کرا .

۱۷ - په‌چه : - له‌قوماشی ره‌ش به‌تایه‌تی له‌جورجی‌ت نه‌درا به‌سه‌ر ده‌م وچاودا .
ئارایش‌ت : - ژنان و کچان به‌م شتانه‌ی خواره‌وه خو‌یان جوان نه‌کرد و نه‌رازانده‌وه : -

خه‌نه، وسمه، سووراو، سپیاو، دیمه‌شو‌ره، سابوونی سه‌رکه‌ف، گله‌سه‌ر، کل و کلتوور، گولاو، پرچ هونینه‌وه، ملوانکه‌ی یون و به‌رامه‌دار (حه‌ت حه‌توکه، سمل، می‌نه‌ک، گوله‌باخ، ده‌نکه‌شیلان)، له‌گه‌ل شتنی سه‌ر به‌هیلکه .
مت و مووروو : - شه‌وه، شیلان، به‌رموور، به‌ردی خال‌خالاوی، یه‌شم، موورووی‌کاره‌با، زه‌ردوویی، گو، کوورژه‌که، زه‌نگیانه‌و پوله‌که (بوژیرچه‌نه، به‌رچاوگه، پشتینی رازانه‌وه‌ی کراس، فه‌قیانه، ده‌ستمال، کراس، پاوان، به‌کارنه‌هینری)، یاقووت، پیروژه، نقیم، بازن .

تییینی : - نه‌م موورووانه زوری له‌ده‌ره‌وه هی‌زاون به‌لام چو‌نیه‌تی به‌کاره‌نیان رازاندنه‌وه‌یان فولوکلوری و ئارایش‌ت و رازاندنه‌وه‌یه له‌کوردوستاندا .

ئالتون و زيو

۱۸ - پاوانه	۱ - لاگیره
۱۹ - كەشكۆل	۲ - لوله و زنجير
۲۰ - مله شيلان	۳ - سەرپەرچەم
۲۱ - لووتەوانه (غەزىم)	۴ - گۆبەرۆك
۲۲ - ساج لغ	۵ - عاشق بەند
۲۳ - گوارە	۶ - پشتين
۲۴ - مستيله	۷ - بازن
۲۵ - ھەياسە	۸ - دووگمە و دولاب
۲۶ - كەمەرە	۹ - كرمەك
۲۷ - لوله	۱۰ - گەردانە
۲۸ - بازى بەنگ	۱۱ - پەروانە
۲۹ - ئەلقە و قولاپ	۱۲ - مېخەك بەند
۳۰ - گونى دەست	۱۳ - تەزىيچ
۳۱ - پشتە سەر	۱۴ - حەبالى
۳۲ - قاب قورئان	۱۵ - ژېرچەنە
۳۳ - دەرزىلە	۱۶ - كالاوى ئالتون
۳۴ - كالاوزەر	۱۷ - مەلە

زهره نگره کان :

- ۱ - روفائیل :- زهره نگره ر بوو له گه ل باوکیدا ئیشی نه کرد ئه لێن ئه م پیاوه به خواردنی پاروویهك هیلکه مردووه .
- ۲ - نوری سیمانه
- ۳ - شیلان عه به دیا
- ۴ - عه بدوللای مام رمیا

زیو گهره کان :

- ۱ - عه به دیا
- ۲ - ئیبراهیم ئه وسوو
- ۳ - بله جوو .
- ۴ - عه بدوللای مام خدر

سه رچاوه :- له کتیی (سه رنجیک له ده روازه ی فولکلوری کورده وه) له گه ل هه ندی خه یات وژنی شاره زا .

(هه‌ندی نه‌ریتی کۆنی کورده‌واری له سلیمانی)

له جیهانی زانستدا «ئه‌تنوگرافیا»، ئه‌وزانسته‌ی که باس له په‌سم و عاده‌ت و خو‌وره‌وشتی خه‌لک ئه‌کات، له‌لایه‌که‌وه ده‌بی‌ت به به‌شی‌ک له «ئه‌نتروپۆلۆژیا» که زانستی ناسینی په‌گه‌زی ئاده‌مینزاده‌و له‌لایه‌کی تره‌وه له‌گه‌ل فۆلکلۆردا تیکه‌ل ده‌بی‌ت، یا بلی‌ین سوود له فۆلکلۆرده‌بینری بۆ سا‌غ‌کردنه‌وه‌ی لیکۆلینه‌وه‌ی ئه‌تنوگرافی و ئه‌نتروپۆلۆژی.

جیهانی ئه‌تنوگرافی کورده‌واری زۆر په‌گه‌زی کۆنی تێدا‌یه‌و دیمه‌نیکی گشتی ئیسلامی خو‌ی به‌سه‌رردا کیشاوه‌و هه‌ندی شتی تایبه‌تی کورد خو‌ی و هه‌ر ناوچه‌یه‌ش له‌م ناوه‌دا خو‌ی ده‌نوینی.

ئهم که‌ره‌سانه‌ی نووسه‌ر کۆی کردوونه‌ته‌وه، به‌شیکیان بۆ زانا ئه‌نتروپۆلۆژی‌یه‌کان و هه‌ندیکیان بۆ داچه‌سپاندنی ڤی و شوینی ئه‌تنوگرافی ئهم ناوچه‌یه‌ ده‌بنه‌ که‌ره‌سه‌ی لیکۆلینه‌وه‌و دۆزینه‌وه‌ی هه‌موو هاوکیشه‌ گشتی و تایبه‌تی‌یه‌کانی ئهم باب‌ه‌ته‌ له‌ میژوو و زانستدا.

بۆ فۆلکلۆریش وه‌ک ده‌زانین فۆلکلۆر لای زۆربه‌ی ئه‌وانه‌ی له جیهاندا لێی کۆلیونه‌ته‌وه‌ کردوو‌یانه به دوو به‌شه‌وه‌:-

یه‌که‌م: فۆلکلۆری ده‌ستی

دووهم: فۆلکلۆری ده‌می

نووسه‌ر که‌ که‌ره‌سه‌ی سه‌ر به‌ شاری سلیمانی کو‌کردۆته‌وه‌ له به‌شی یه‌که‌می ئهم فۆلکلۆرده‌ا به‌دریژی باب‌ه‌تیکی جوان و خاوی داوه‌ به‌ده‌سته‌وه‌ که ده‌بی‌ته‌ بناغه‌ی لیکۆلینه‌وه‌و نامه‌یه‌کی باش له‌م باره‌یه‌وه‌ بۆ به‌شی دووهمیش ته‌نیا چه‌ند لایه‌نیکی گرتووه‌ که له شوینی خویدا چه‌ند ووشه‌ی ده‌رباره‌ ده‌نووسین.

« هەندى نەرىتى كۆنى كوردەۋارى لە سەلىمانى »

(۱) لە ژن ھىنانا:

ھەل بژاردنى ئافرەت: ئافرەتلىك كە كەسىكى كۆرەكە بىت ئەچى كچىك ئەدو زىتەۋە ۋە نىشانەى ئەكا بۆ داۋا كۆردن ئەمە بەزورى لە شارەكانا.

خۋازبىنى ۋە شىرىنى خۋاردنەۋە: كۆمەلى ئافرەتى سەربە زاۋا ئەچن بە نەينى ھەموو مەرجىكى خۋازبىنى ئەبىرېنەۋە، دۋاى ئەۋە بە ئاشكرا كۆمەلى پىاۋانى سەربە زاۋا ئەچن بۆ داۋا كۆردن ۋە دەست ماچ كۆردن دۋاى ئەۋە شىرىنى ئەخورىتەۋە. چۆنىەتى گۆزەنەۋە:

جل برين: بازىرگانلىك بە كۆمەلى كوتالەۋە ئەبىرېتە مالى بووك ۋە بە ئارەزوۋى خۋيان بەرگى بووك ھەل ئەگرن ۋە ئەدرېتە دەست ئەۋ بەرگ دروۋى كە لەۋىدا ئامادە ئەبى بەلام لە لادى مالى بووك ۋە زاۋا دىن بۆ جل ھەلگرتن. خەنەبەندان: مالى بووك ھەموو دەستە خوشكانى بووك بانگ ئەكەن ۋە لەگەل ئافرەتە نوپنەرەكانى مالى زاۋا بەگۆرانىيەۋە دەست ۋېى بووكەكان لە خەنە ئەگرن.

حەمام: كۆمەلىك ئافرەتى سەربە زاۋاۋ بووك بووكەكە ئەبەن بۆ حەمام بەگۆرانى ۋە چەپلە رىزانەۋە چاۋەرېى ئەكەن ھەتا ئەشۋرىت ۋە ھەربە ۋە چەشنە ئەبىنەۋە بۆ مالى بووك.

گۋاستە رىپاۋو ئافرەتى سەربە زاۋاۋ بووك، بووك بە چەپلە رىزان ۋەگۆرانى ۋوتنەۋە ۋوردە ۋوردە ئەبەن بۆ مالى زاۋاۋ، ۋا باۋە كە ئاۋىنەيكە ۋە سىنەك كە مۆمى لەسەر بى لەپىش بووكەكەۋە ھەل ئەگىرى، زۆر جارىش ئەگەر مالى زاۋا دوور بى بووك سۋارى ئەسپ ئەكرى ۋە پىاۋان ۋە ئافرەتانىش بە سۋارى ۋە بى ئەرۋن لەگەلىا بە تەرەتېن ۋە رىمبازى بووكيان ئەبەن لەدۋاى نان خۋاردن لە ھەردوۋ مالى.

گەيشتنى بووك: كە بووك ئەگاتە مالى زاۋا، زاۋا بە قامىشىكى رەنگاۋرەنگ ۋە گۆلنەۋە لە سەربان لەسەر دەرگاى چۈنە ژورەۋەۋە لەگەل برا زاۋا چاۋەرېى ئەكەن تا بووك ئەگات ۋە بە قامىشە زاۋا چەند جارىك ئەكىشىسى بە سەرى بووكا گۋايە بۆئەۋەى سامى خۋى بنوئى بەسەرىا ۋە لەۋكاتەدا نوقول بارانى بووك ئەكرى.

زەماوهند: پېش گواستەوہی بووک چەند رۆژیک شایى و ھەلپەركى ئەكرى لە شونىكى تەختا، سا لە مالى بى ان شونىكى تر. وە ئەم شایى بە ەردەوام ئەبى تا ئىوارەى ئەورۆژەى بووكى تيا ئەهينرى كە كۆرەكە ئەبى بە زاوا دیتەدەرى، چەند تەقەيەك ئەكرى بە دەمانچە يان تەنگ بۆ نیشانەى ئاگادار كردن.

باوہ خوون كۆرندەوہ: لەپاش چەند رۆژیک بەسەر ھينانى بووكا، مالى بووك زىافەت ئەكەن بۆ مالى كەس وكارى زاوا بووك و زاواش ئامادە ئەبن، ئامانچيش لەمە ئەوہيە كە ئەو دوو خيزانە يەكتر بناسن بەم چەشنە كەس وكارى دووخيزان يەك لەدواى يەك ئەم زىافەتە ئەكەن وە لە زىافەتى يەكەمدا بووكى بۆ چەند شەوى لە مالى باوكى ئەمينتەوہ تا زاوا ئەچیتەوہ بەشونيا.

ھيندى شتى تر كە پيوەندى بە ژن ھينانەوہيە:

پاش تيلانە: ئەو ديارىيانەيە كە ئەھينن بۆ بووك لەپاش سى رۆژ تىپەرين بەسەر ھاتيا ئەميش برىتى يە بە زېر، زيو، مشكى. . ھتد.
برازاوا: زاوا پياويك ھەلئەبژىرى لە دلسوزانى خوى بۆئەوہى پشتنى بووك بىەستى لەپيش ھينانيا بۆ مالى زاوا، وە سەر پەرشىى زاوا ئەكا.
رېگەگرتن بە بووك: كە بووك ئەبرى ھيندىك جار چايچى كورسى دائەنى وە رېگەيان لى ئەگرى تا بەخشيشيان نەدەنى رېگەكەى بەرنادا، ھەروەھا كەسانى تريس ئەم كۆدەوہيە ئەكەن.

(۲) ھەلپەركى:

ھەلپەركى ھونەريكى جوانى كۆردانەيە كە خوشى پيشان ئەدا. زۆر جار ئەبى بە ەش بەلەك، واتا ژن و پياويكەوہ دەستيان ئەگرن و ھەل پەرن ئەم ھەلپەركيانەيش لە ھيندىك بۆنەدا بەكارئەھينرى، وەك ژن ھينان، ناوران، دروينە، سەيران، خەتەنە سووران. . ھتد.
پىخەسوو: (بەربووك) ئەو ژنە سەرەيەيە كە لەگەل بووكا ئەروات بۆ مالى زاواو

ھەموو جۆرە ئاموزگارىيەكى ئەكات . دوايىش پروو سوورىيەكەى ئەباتەو ھە بۆ
مالى بووك .

پۆيلانە : ئەو پارەيەيە كە ئەخىر يىتە پىلاوى بووكەكەو ھە لە مالى خويان ۋە پى خەسو
لە مالى زاوا ھەلى ئەگرى بۆ خوى .
خەلاتى بووك : لەلايەن دايكەو ھە خەلاتىك پىشكەش بووك ئەكرى لەكاتى باو ھەخون
كردەنەو ھەدا .

(۳) منداڭ بوون :

شەوارە : دواى بوونى منالەكە ئاھەنگ ئەگىرى ۋە شەوچەرە ئەخورى ۋە يارى ۋە پىكەنن
درىژە ئەكىشى شەو ھەتا بەيانى ماوۋى چەند شەويك .
ناوكەبرانە : ئەو ديارىيانەن كە ئەھىنرەت بەبۆنەى پىروزيابىيەو ھە .
پۆيلانە : ئەو ديارىيانەن كە خزمى منالەكە ئەيھىن .
ھەوتە ھەمام : پاش ھەوت رۆژ زەيستانەكە ئەبرىتە ھەمام ۋە ئەشورى ۋە كە دىتەو ھە
لەگەڭ ھاورىكانيا لە مالى زەيستانەكە نان ئەخون ،
ۋە بۆ ئەمەيش خەلكى بانگ ئەكرى بۆ خوشتن .
ناونان : پاش ھەوت رۆژ مەلايەك ۋە چەند ھاورىيەك لەلايەن باوكى منالەكەو ھە
بانگ ئەكرى ۋە ناوى منالەكەيان ئەنن ۋە بانگى بەگويدا ئەدەن .
چەلەشور : لەپاش تىپەر بوونى چل رۆژ بەسەر بوونى منالەكەدا دايك ديسان
ئەچىتەو ھە بۆ ھەمام .

(۴) مردوو مردن : بە شىۋەيەكى تايەتى مردوو ئەبرى بۆ گوڭرستان ۋە لە ھىندى
شوينى ئىستا بە دەھول ۋە زورنا ئەبرى ۋە ئاوازي چەمەرى بۆ لى ئەدرى .
پرسە : ئەو ماوۋەيەيە كە پاش مردوو پىاوان ۋە ژنان دائەنيشن ۋە خەلك دىن بۆ
سەرخوشى كردنيان ، ۋە لە ھىندى شوينى خواردن لە مالە پرسە دروست ئەكرى ۋە لە
ھىندى شوينى لە مالانەو ھە خواردن ئەچى بۆ مالە پرسە .

پرسه شکاندن: دواى ماويه كه به زورى ساليكه پرسه نه شكينرى، وه له پرسه دا به زورى جلى رېش يان شين له لايه ن كه س و كارى مردووه كه وه نه پوشرى، وه نهو ماويه ثافره تان له مال ناچنه دهره وه بو گهران يان سه يران. وه هه موو شيويه كى ماته مينى له مالا وهرته گرن.

نان دروست كردن بو كوټ كوتووان: ماويه سى روژ كه س و كارى مردوو له مالا نه وه نانيان بو ديت.

شيوه ن: ثافره تيك به تاوازو هونراوه وه له شيويه هونراوه دا به سوژه وه مردوو كه ي لاوينا ته وه پرسه كهران نه گرېن و له خويان نه دهن وه بوى نه سينه وه.

گهرمه گور: نهو خواردنه يه كه له لايه ن كه س و كارى مردوو وه نه هينريت وه له كاتى ناشتنى مردوو كه دا له سهر گور نه خوريت.

سى روژ گانه: له پاش تپه رېوونى سى روژ به سهر ناشتنى مردوو كه دا خواردن له لايه ن خاوه ن پرسه وه نه به خشر ته وه.

حه وتم: يه كيك كه حه وت منالى نابالغى مردبيت قوچيكي بو سه رته بريت به هيواى نه وه كه ههر حه وت ده رگاي به هه شتى بو بكر ته وه.

(5) خوتى وه شاندى: له ههر ماليك ته نوور دابخرايه بو نان كردن پاش نه وه ي نانه كه ته واو نه بوو له گه ركه كه دا نه چوون جله كانيان نه برىد بو سه ر ته نووره كه تيان نه وه شان، ئينجا چى نه سه ي له و جلانه دا بووايه نه كه وته ته نووره كه وه ئيتير نه وشه وه تير نه خه وتن.

(6) ته به قه ترانه: وه كو باسما ن كرد له زور شوينى تر له گه ركه كاندا كو نه بونه وه له ماليك وه ده ستيان نه كرد به يارى كردن وه پي كه نين به ري كه وت نه گه ر يه كيك تريكى بكه ندايه يه كسه ر هاواريان نه كرد نه رى وه لا ته به قه ترانه كى كه وته سهر، ئينجا خاوه ن تره كه نه بووايه شتيكى بكرى يايه بو نه كه سانه ي كه گو ييان له تره كه بوه بو نه وه ي لاي كه سى تر باسى نه كه ن نه مه بووه ته به قه ترانه.

(7) گويزه بانه: ههر ماليك كوربان ببووايه شه ويكيان بو ته رخا ن نه كرد ئاهه نكيكيان بو نه كرد نهو شه وه زور به خوشى رايان نه بوارد تا دره نكه، پاشان تووره كه كى گه وريان نه هينا پر بوو له ميوز و گويزو بادام و باسووق و نوك و ناوكه

شوتی و دهنگ کوله که و زور شتی تر له گهل نو قول تیکهل ئه کرا، ئینجا هه ریه که شتیکی له و تووره که یه ئه کرایه دهستیوه به مه ئه ووترا گوێزه بانه.

(۸) حه مام قورغ کردن: له سه رده می پیشوودا زور به ی ماله کان حه مامیان له مالدئا نه بووه هه ندی مال شوینیکی تایبه تی هه بووه پیان ووتوو (سه ر شورک) مه نجه له ئاویان گهرم کردوو خویان تیا شتوو، به لام هه ندی خیزان که توانایان هه بووه توانیویه حه مامی دهروه بگرن به تایبه تی بو خیزانیك، که سی تر له وکاته دا نه ی توانیوه بچیته حه مامه که تا خیزانه که هاتوو نه ته دهروه ئه مه بوو حه مام قورغ کردن.

(۹) شاربه دهر : شاربه دهر کرا:-

جاران ئافره تیک یان پیاوئیک زینای بکردایه یان شتیکی ناشیرینی بکردایه، سزا که ی ئه وه بوو سه ری پاک ئه تاشراو پشتا و پشت سواری که ریکیان ئه کرد، دوا ی ئه که و تن به ره و ده ری شار ئه برا خو ل و دویان ئه کرد به سه ریا. زور جاریش به رده بارانیان ئه کرد.

(۱۰) نانی جومعانه : ئیواره ی پینج شه ممان که به یانی جومعه ئه بوو مجه وری مزگه وت ئه گه را به ماله کانه وه داوا ی نانی ئه کرد ئه ی گووت (نانی جومعانه په حمه تان لی بیت) له روژانی تریشیدا چهند مالیک چیشتیان ئه نار. بو مجه وره که له هه ر مالیکه وه هه ر جو ره خواردنیك هه بووا یه بویان ئه نار د بو مزگه وت. ئه ویش حاجه تی نه بوو ئه یکرد به سه ریه کا هه تا بووه به مه سه ل پی ی ئه لئین (ئه لی ی چیشتی مجه وره).

(۱۱) دهقنه ی فه قی : سه رده می کو ن هه ر مزگه وتی نزیکه ی پینج تا ده فه قی ی تیابوو لای مه لای مزگه وته که ئه یان خویند ئه م فه قی یانه له وکاته دا هیچیان موچه یان نه بوو، زو ریشیان خه لکی دهروه بوون وه زور به شیان فه قیر بوون، دیاره ئه وانه ش پیوستی یان به خواردن هه یه له و سه رده مه دا بوو بوو به عاده ت خه لک یارمه تی فه قی کانیا ن به م شیویه ئه دا که پیان ئه گووت:

دهقنه ی فه قی: هه موو سالیک له پایزدا له مانگی ده دا که حاصلات ده رئه چو هه ر فه قی یه ک گوینی یه کی هه لئه گرت ئه چوو بو ئه و مالا نه ی عائیدی مزگه وته که بوون

ئەچۈنە بەر ھەر مالىك ئەيان ووت (دەقنەي فەقى بېچنە بەھەشتى) « ھەر فەقى يەك گۈيىنى خۇي جيا بوو بۆ جۆرى خواردەمەنى يەكە، يەكك بىرنج، يەكك ساوەر، يەكك ماش، يەكك گەنم » يەكك نۆك، يەكك نىسك وە ھەموو جۆرەكانى تر بۆ رزقى ئەوسالە كۆيان ئەكردەوہ بۆ زستان تا پىي بىزىن.

(۱۲) راتبەي فەقى : عەسرانى ھەموو رۆژىك يەكك لە فەقى كان ھەل ئەستا ئەگەپا بە مالەكانا بۆ كۆكردنەوہى نانې رۆژانە ئەچووە بەر ھەر مالىك لە دەرگاگەي ئەدا ئەي ووت : راتبەي فەقى پەحمەتتان لىيىت، ئەوانىش نانېكان ئەدايە بەم جۆرە ئەگەپا بە مالەكانەوہ.

(۱۳) كاسەدراو سىتى : جاران ھەموو مالەكانى گەرەك كە ئىواران باو بوو چىشت لى ئەنرا ھەر مالە لە دەورى يەكدا چىشتى ئەنارد بۆ دراوسىكەي وە ھىچ مالىك بىي دراوسىكەي خواردنى نەئەخوارد، زۆر جار مالىك خواردنى باشيان نەبووہ، كۆرەكەيان ھەزى لەو خواردنە نەكردوہ چۆتە مالە دراوسىكەي ئەوان خواردنى باشيان

ھەبووہ، چونكە ھەموو مالىيەكتريان بە ھى خويان زانىوہ. ھەرۋەھا مالىك لە گەرەكەكەدا ديارى يەكيان بۆ بھاتايە وەكو ميوہ بەشى زۆرى ئەو مالانەيان ئەدا كە نزيك بوون لىيانەوہ بۆيان ئەناردن و گەرەك بە چاوى يەك خىزان سەيرى يەكيان ئەكرد.

(۱۴) خەتەنەسوران : كە مندال خەتەنە ئەكرا، زۆر مندال تەمەنى ئەگەيشتە ھەوت سالان و بەرەوژوورتر، گەرەكەيان دەنگ ئەدا خزمان و دراوسى بانگ ئەكران، ئىنجا نانېكى زۆريان دروست ئەكرد بۆ نىوہرۆو ئىوارە، لە دەمەدەمى عەسردا ئەو كەسانەي كە منداليان خەتەنە ئەكرد وەك حاجى كەرىم » سەيد خلیل، وەستا ئەمىن، وەستا توفیق، ئەمانە خويان دەلاك بوون منالېشيان خەتەنە ئەكرد بە خۇي و جانتاكەوہ ئەھات، ئىنجا مالەكە مندالەكەيان لە سەر كورسەكە لە باوہشى يەكك دا دائەنىشانند، ھەردوو دەستى و قاچى توند ئەگىرا، دەست ئەكرا بە لىدانى تەيل و دەف لەولاشەوہ دەلاكەكە چەقۆ تىژەكەي ئامادە ئەكرد، يەكك بە مندالەكەي ئەگوت سەيرى ئەو چۆلەيەكە بەئاسمانەو، منالەكەش سەرى

هه‌ل ته‌بری له‌وکاته‌دا مناله‌که خه‌ته‌نه ته‌کرا به‌دهم لی‌دانی ته‌پل و ده‌فه‌وه که منداله‌که ته‌گریا ره‌حه‌ته لقومیکیان ته‌خسته ده‌میه‌وه، دوا‌ی خه‌ته‌نه‌که مناله‌که کراسیکی در‌یژیان له‌بهر ته‌کرد بو‌ئه‌وه‌ی برینه‌که‌ی نه‌کولیته‌وه.

(۱۵) حاجی: هه‌رکه‌سیک بچ‌وایه بو‌حه‌ج پیش چه‌ند رۆژیک هه‌موو شتیکیان بو‌ئاماده ته‌کرد (ته‌داره‌ک) خواردنی چه‌ند مانگیکیان ته‌برد له‌گه‌ل خویان چونکه به قافله‌ی وولاخ و ووشتەر ته‌رۆشتن، چون و هاتنیان زوری پی‌ته‌چوو، پاشان ئوتومبیل په‌یدابوو، ته‌م ماوه‌یه‌کی که‌می پی‌ته‌چوو، پاش چه‌ج کردن که ته‌گه‌رانه‌وه له‌به‌غداوه هه‌والیان ته‌نارد که فلان رۆژ دینه‌وه، ئینجا له‌ورۆژه‌دا که‌س وکاری حاجی له‌گه‌ل مندالی‌ ده‌رو دراوسی هه‌ریه‌که به‌یداخیکی ره‌نگا‌وره‌نگیان هه‌له‌گرت ته‌رۆشتن به‌کۆمه‌ل به‌ره‌و قوری‌یه‌شکاوه‌لوی کۆمه‌له‌یان ته‌به‌ست وه ته‌سیپک ئاماده ته‌کرا بو‌حاجی چاوه‌ری‌یان ته‌کرد تا حاجی ته‌گه‌شته‌جی، ئینجا پاش ده‌ست ماچ کردن سواری وولاخه‌که ته‌بوون و به‌ره‌و شار ته‌هاتن، به‌ته‌پل و ده‌ف و به‌یداخه‌کانه‌وه، ئینجا حاجی پرووی ته‌کرده‌ مزگه‌وتی گه‌وره بو‌ زیاره‌تی کاک ته‌حمه‌دی شیخ هه‌ر له‌وکاته‌دا مه‌ر سه‌ره‌ته‌بررا، ته‌کرا به‌خیر بو‌فه‌قیری مزگه‌وته‌که ئینجا به‌ره‌و مال ته‌هاتنه‌وه، نانیکی زۆر دروست ته‌کرا تا سی شه‌وو سی رۆژ نان ته‌خوراو هه‌رچی فه‌قیری شاره‌که هه‌بوو پرویان ته‌کرده‌ ماله حاجی‌یه‌کان وه ده‌رگا له‌سه‌ر پشت بوو، بو‌ته‌رکی ته‌م نان کردنه‌ کچ و ژنانی گه‌ره‌ک یارمه‌تی مالی حاجی‌یان ته‌دا.

(۱۶) نان کردن: زۆر له‌و مالانه‌ی که ده‌وله‌مه‌ند بوون سه‌ره‌ته‌نووریان هه‌بوو بو‌شوینی نان کردن، مالانی گه‌ره‌ک له‌و سه‌ره‌ته‌نوورانه‌ نانیان ته‌کرد، چونکه هه‌موو مالیک به‌شی مانگیک یان زیاتر نانیان ته‌کرد، له‌بهر ته‌وه‌ی نانی بازاریان نه‌ته‌خوارد، هه‌رمالیک که نانی ته‌کرد ده‌رو دراوسی ژنه‌کانیان نانیان له‌گه‌ل ته‌کردنه‌وه تا ده‌مه‌ده‌می نیوه‌رۆ، ئینجا چه‌ند کولێره‌به‌ رۆنیکیان ته‌کرده‌وه به‌شی هه‌ریه‌که له‌ نان که‌ره‌کانیان ته‌دا به‌چاوه ته‌یانخوارد بو‌نیوه‌رۆ پاش پش‌وودان ته‌نووره‌که داته‌خرايه‌وه ده‌ستیان ته‌کرده‌وه به‌ نان کردن له‌سه‌ر نان کردن ژنان کۆری پیکه‌نین و گۆرانیان ته‌به‌ست.

ئەمەش نېمچە ئاھەنگىك بو، ژيان يەكە نانەكەيان ئەكردەو، بە تىرۆكەكەيان ئەيان خستە سەرمايەكە وە نان پىوئەدەرەكەش ئەيدا بە تەنورەكەو، كە ئەبرژا بەدەست نانەكەي لى ئەكردەو، زۆرجار نانەكە ئەكەوتە ناو تەتورەكەو، نىوہى نانەكە ئەسووتا، پىيان ئەووت كۆلو، ئىنجا نانپىوئەدەرەكە بە دارىكى بارىك كە پىيان ئەووت كۆلەوژ نانە سووتاوئەكەي ئەھىنايە دەرەو، پاش نان كردن تەشتىك ھەويرى تايبەتى ئەشيلرا ئەكرا بە كولپرە بەرۆن وئەبەشرايەو بە مالانى گەرەكا لەگەل نان كەرەكان وە نان پىوئەدەرەكەش كولپرەو دەستەوارىەك نانى ئەبردەو بەم جوړە كوئايى بە نان كردنى ئورپوژە ئەھات، تا ماوہيەكى تر كورت يان دريژ. (۱۷) شەوى بەرات: جەژنىكى ئاينى ھەموو سالىك ئەم جەژنە ئەكرىت، ئەو شەو ھەم چىشت لى ئەنرېت و موم دائەگىرسىنرى و بخورد ئەسووتىنرى و ھەر مالە ئەو شەو ھەم مېوژ و گويزو نوقول و خورما و ھەندى پارە ئامادە ئەكەن پاش نان خواردنى ئىوارە مندالان دەست ئەكەن بە گەران بە مالاندا وە ئەچنە بەر ھەر مالىك بەم شىوہى [بەرات] ئەكەن ئەلەين شەوى شەوى بەراتى خوا دوو كورو كچىكتان باتى خاتونى سەر بە زىرى دەست لە كەنوان بگىرى

بەشى منالان بىرى

ئەم مالەش بو ھەر مندالىك مېشتى مېوژ و گويزو نوقوليان بو ئەكەنە ناو تورەكەكانيانەو بەم جوړە تا درەنگانىك مندالان ئەگەرپىن پاشان ئەرۈنەو مالەو. ئەم شەو شەوى پانزەدى شەعبانە، بەم بۆنەيەو لە مزگەوتەكانيا ئەھلى گەرەك كۆتەبنەو قورئان و ھەدىسى پېغەمبەر - ص - ئەخويندرىتەو، وە لە خوا ئەپارىنەو بو ئەوہى سالە كە سالىكى بەخىرو بەرەكەت و بە رزق بىت.

(۱۸) سەمەنى: سەمەنى خواردەمەنى يەكى كوردانەيە، بە رەنگ لە دوشاۋ ئەكات. تام و بۆنىشى خوش و شىرىنە. ئەم خواردەمەنى يەلە چلەى زستاندا دروست ئەكرى. سەمەنى ئەركى زۆرە، لەبەرئەو ھەموو خىزانىك ناتوانى دروستى بكات، ئەوانەى سەمەنى ئەكەن دىن: گەنمەكە ئەشۈنەو وە لەسەر سەبەتەيك بلاوى ئەكەنەو رۆژ بە رۆژ ئاۋى لى ئەپەرژىن ھەتا چەكەرە ئەكات وە گىايەكى ناسكى تەپرى لى دىتە دەرەو، لەدۋاي ئەو بە گىاو چەكەرەكەو

له ناو دۆلەتیکا ئەکوتری، له ناو تەشتیکا ئەگلۆفری و ئەگوشری تا تەپە پروونەکی ئەمینەو و ئینجا تەپەکی فری ئەدری، ئاوەکەشی ئەپالیوری و ئەکریتە مەنجەلیکی گەورەو پاش ئەو بەپی ی پیویست ئاردو ئاوی تی ئەکریت و ئەکولیرتی تا توند ئەبیتەو و ئەم کارە لە ئیوارەو تا نیو شەو ئەخاینی . لەم ماوەدا دەستەکچی ئەو گەرەکی که کۆبۆنەتەو لەو ماله دەستەگرن بە دەوری مەنجەلەکی ئەسورینەو بە گۆرانی ووتن، هەموو کچەکان دەست و قاچیان لە خەنە ئەگرن وە بۆ تیکدانی سەمەنی یەکی نەبی حەوت کچ تیکی هەل دەن ئینجا سەری مەنجەلەکی دانه پۆشن تا بەیانی، پاشان ئەنوون، بەیانی سەری مەنجەلەکی هەل دەنەو ئەبینن ئاویکی زرنگی و پروون بەسەر سەمەنی یەکی وەستاو سەمەنی یەکی ش ئال هەل گەراو (۱) بەلام لە هەموو شتیک سەرتر لە کاتی دروست کردن بە هیچ جوریک شەکی تی ناکریت کەچی پاشان لەبەر شیرینی ناخوری، ئینجا تی ئەکەن ئەگیرن ئەی بەشەو بەسەر خزم و کەس و کارو دراوسیدا. سەمەنی خواردەمەنی یەکی تاییەتی یە لە کور دەواریدا جگە لەوێ که خوشە بەبۆنە ی دروست کردنەو کەس و کارو دەرو دراوسی لە یەکی جی دا کۆئەبنەو خوشەو یستی و دوستایەتی تازە ئەکەنەو وە کەمەری یەکی و براوەتی ئەبەستەو. کورد لەم جورە خواردنە خوشەو ستیانە ی زۆرە، گیپەو کەشکە و ساوەر وە هەر وەها دانولەش وە سەمەنی سەرچاوی خوشی و بەزم و پەزم و هوێ بەهیز کردنی کۆمەلایە تیمانن، لەبەر ئەوە پیویستە بە چاویکی خوشو ستیانە سەریان بکەن.

(۱) کە سەری مەنجەلی سەمەنی هەل دەنەو هەموو جار ئەبینن پینج پەنجە، واتە شوین دەستیک و بەسەر سەمەنی یەکی وە، بەمە دەلین پەنجە ی ئایشی و فاتمە، دیارە ئەبی ژنیک بەدزی یەو ئەم پەنجە پە ی پیوینی. هەرچی ناوانەکیە، ئەو لەجیهانی لیکدانەو (ئەنتروبولوجیا) دا دەتوانن بە تیکەل کردنی ناوی ئیسلامی بزانیان لەگەڵ باوەری کۆنی پیش ئیسلامدا.

(ع . م . ر)

دروست كړدى ئم سەمەنى يە تەنھا بۆ خواردن نى يە بەلكو ئەوانەى كە خەريكى ئەبن لەكاتىكدا كە گەنمەكە ئەروينن لە سەر سەبەتەكە ئەلین خوايە فلان مەقسەدم حاصل بكەيت، ئەویش يان شووہ يان كەسيكى نەخوښە ئەيەوى چاك بېتەوہ وە يان كەسيكى لە دوورە ئەيەويٓت نزيك بېيەتەوہ .

(١٩) سايەركولاندن : ساوەر ئەكولى و ئەبريٓتە سەربان بۆ ووشك بوونەوہ، نيمچە ئاھەنگيٓك ئەگيرىٓ بھتاييەتى لە كاتى كوتانيدا .

(٢٠) برنج كوتان : ئەویشى وەكو ساوەر كولاندن ئاھەنگى بۆ ئەكرى .

(٢١) دەستار : كۆمەلى ئافرەت تا ساوەرەكە ئەھارن گورانى ئەلین و بەزم ئەگرن .

(٢٢) خەرمان لوغە : لەكاتى ھەلگرتنى دانەويٓلد ھەزار دەھات بۆ داوا كړدى بەشر وەئەبوت : خەرمان بەرەكەت ، ئەوانیش وەلاميان ئەدايەوہ ئەيان ووت :

خ . و بەرەكەت ، وە بەشيان ئەداو ئەروشت .

(٢٣) پيتاك : يەكيٓك سينيەك يان كلاويك يان دەستە سړيٓك ئەگيرىٓ بەناو خەلكآ لەو شويناڼەى كە چرن لە خەلك بۆ پارەكوٓكردنەوہ بۆ لى قەوماو .

(٢٤) ريز لەمروٓف گرتن : زور چەشنى ھەيە وەك دەست ماچ كردن، وە ووتنى «نوشتبى» دواى خواردنەوہ وە «فەرموو»ى ريزگرتنى لە خوٓبەتەمەن گەورتر سالە قسەكردنا يان لە دانيشتنا لەگەلیدا . . . ھتد .

(٢٥) جەژن وگەردن ئازادى : زور ناكوٓكى لە جەژنا كوٓتايى ديٓت بە گەردن ئازادى كە دەست ئەكەنە مىلى يەكتروہ يەكيٓكيان ئەلى «گەردنم ئازادكە» ئەوى تريان ئەلى «گەردنت خوښ وئازادى» .

(٢٦) ئاموشوٓكردن : ھاوړيان يان خزمان ھەر لە ماوہيەكا جاريٓك ئەچن بۆمالى يەكترى بۆ ھەوالپرسين .

تېيىنى :

ئەم جوٓرە خوو رەوشتانەى خوارەوہش لە لاديكاندا باو بوون :-

۱ - ژنبه ژن : له زور شوینی کورده واریدا باوه کچ به کچ نه گورنه وه نه مه س نه ریتیکی تاییه تی هیه .

۲ - شارو : له پاش باخ بهرله بوون نه چن پو چینیه وه میوه .

۳ - گوله وه چن : له پاش دروینه ی گهنم وجوو چه لتروک نه و گولانه نه چنه وه که به جی نه مینی . نه ویش له لایه ن هه ژارانه وه .

۴ - هه ره وه زی کشتوکال : له م فرمانانه دا خوارردن نه بری و نه کری به سه یران و هه لپه رکی و ئاهه نگ تا ئیواره له فرمانه که نه بنه وه نه و فرمانانه نه مانه ن : جووت ، جو مال ، دروینه ، پاچه کو له ، بزار ، خه رمان کوتان ، شه تل لیدان ، کو کردنه ی میوه ی ناوباخ

۵ - ژن و ژن خوازی : له لادیکاندا باوه که کچیان شوونه کات به خیزا نیکی تر وه کورپان له خیزانیکی تر ژن نه هی نی ، به لکو له ناو خویاندا ژن و ژن خوازی نه که ن وه نه م هونراوه یه شی له سه ره : نه گهر چاکه حه یفه بو خه لک خراپه عه یبه بو خه لک .

۶ - نیشانه کردنی کورو کچ له منالیه وه بو یه کتری : کچ و کورپکی ساوا له یه کتر ماره نه کری له لایه ن باوکی هه ردووکیانه وه تا گه وره نه بن ئینجا کچه نه گو یزیته وه بو کوره .

۷ - خوین خوشکردن : دوو لاکه خوین له به ینیانایه به پاره یان به ژن خوازتن له یه کتر خوش نه بن .

۸ - جل شتن : کومه لی ئافره ت نه چنه سه ر چه م وه جل نه شو ن ، نه مه یش نه کری به سه یرانیک وه ئاهه نگ و به زم و هه لپه رکی ی تیدا نه کری تا ئیواره دینه وه وه پی ی نه وتری «کو له کانی - چه ماشور» .

بووکی کورده‌واری ی کۆن

بووکمان هینابه گیان و دل
گولمان هینا بولای بولبول
پهروانه وموم عه‌ترو سمبل

سورمه پوشه مانگی تابان
هه‌روه‌ك شنه‌و سروه‌ی به‌یان
ده‌ستی زینمان به‌مهم گه‌یان

بووکمان هینا به‌نازوداو
کل و کلتور سوورو سپاو
ئارایشته و په‌رداخ کراو

خشل و ئالتوون زیووته‌لا
زه‌رد و سه‌وز و ئال و والّا
شادی و خوشی دوورله‌به‌لا

بارگه وینه جرو جیازی
سازو سه‌متور به‌رمبازی
په‌شبه له‌ك وته‌قه‌و وازی

به‌جوانترین په‌نگ و شیوه
به‌وتارایه به‌وچار شیوه
خال و گونای داپوشیوه

هم وکولمی به فرو خوینه
چاوو بروی به بی وینه
نیگای ریگابه ئاوینه

بو بووکی کورده واری به
به خوشی و به دلداری به
زاوا خوین گهرم وئاری به

گول و قامیش به دهسته وه
به نه سپایی و نه نقهسته وه
ئهیدات له سه رو بهسته وه

بوو کمان هیناو هاتینه وه
له تانجه رو پهرینه وه
له زنی و سیروان پهرینه وه
(قادر برسی)

هاتنه وهی حاجی فه تاحی هه لئا چی سالی ۱۹۳۸ له بدردهم مزگهوتی گه و ره گیراوه .

(فولکلوری باوهر)

شهماله گرتهوه :

ژنان وا باو بوو له ناویانا نه گهر نیازیکیان هه بوايه، ئیواره ی شهممه پیش دنیا تاریک بوون نه وژنه له شوینیکا نه وهستا که سێ پری یان بیت، وه گوئی شل نه کرد لهو که سانه ی یه که مجار به پری ههر پری یه کیان پروات و ئینجا دوه میان و ئینجاسی یه م بوئه وه ی بزانی وته ی ئهم سێ که سه یان نهو که سانه ی که تیپه ربوون چونکه مهرج نیه چهند که س بن وته که خیر و دلخوشی نه گه یه نی یان به پیچه وانه وه . خو نه گهر خیر و دلخوشی بگه یاندایه نهوا به دلکی خوشه وه نه وژنه نه گه رایه وه ماله وه و نه بوت مهرام و نیازه که م به باشی یه ته دی و نه گهر به پیچه وانه شه وه بوايه نهوا دوش دائه ماو خه فه تی پی نه خوارد.

منال داخ کردن :

منالی سهرده می رابوو و دوو پرووکراوه نه بوون وه ک ئیستا، به ده گمهن ریک نه که وت منالکی هارو هاج و بزبو هه لکه وتابه، ئهمهش نه گهر جارنی خه تایه کی گه وه ی بکر دایه بوئه وه ی دوو باره نه بیته وه نه هاتن به مقاشی پشکویه ئاگریان نه هی ناو مناله که یان پی داخ نه کرد.

داخ کردن بو چاک کردنه وه (عیلاج):

نه گهر یه کی تووشی ئازاریک ببوايه وه ههر چاک نه بوايه ته وه نه یان هی نا پارچه یه ک ئاسنیان له ناو ئاگرا سوور نه کرده وه نهو که سه یان پی داخ نه کرد، بوچاک بوونه وه ی ئازاره که ی.

قورقوشم توانه وه بو ترس لابرډنی منال :

ئه گهر منالېك بترسايه له خوږيه وهو هوۍ ته و ترسه نه زانرايه ئه يان هينا قورقوشميان
ئه توانده وهو ئينجا جامي ئاويان ته هينا له ژوور سهرى مناله كه وه را يان ته گرت و
قورقوشمه تواوه كه يان تى ته كرد . قورقوشمه كه كه يه كه ته گريته وه هر شكليكي
وهر گرتايه ئه مان سه يريان ته كردو وه كو قاوه گرته وه ليكيان ته دايه وهو ئينجا ته چوون
لاى مه لايه كه دوعايه كيان بو ئه نوسى بو چاك بونه وه .

خوش كرده وهى باران :

له كاتيكا ته گهر باران زور ببارى يايه و خوشى نه كرده وه به تاييه تى له به هارانا، ئه يان
هينا ناوى (چل) كه چه ليان ته نوسى و ئه يان خسته بهر بارانه كه بوته وهى خوش
بكاته وه .

باران كه مى :

هر سالى بى بارانى بوايه و په لوى دوايخستايه خه لكى زوريان له بهر گران ته بوو،
منالان ته هاتن بووكيكيان له قوماش درووست نه كردو دم وچاويان بوته كردو
چل و بهرگيان ته كرده بهرو ئه يان دا به سهر دارى كى راست و چه پاو دوو منال
هه ريه كه يان سه ريكي داره كه ي ته گرت و مال به مال به بهرده ميا ته روښتن له
مالانى گهره ك و ئه مه يان ته وت به دم يارى يه وه (بووكه به بارانى ناوى بن
ده غلانى، سه عاتى جاراني) ئيتر ته و ماله ي ته مه يان بو ته وتن ته هاتنه ده ري و هه
ندى ئاويان ته كرد به سهرى بووكه كه داو هه ندى پاره يان خه لاتى تريان ته دا به
مناله كان و دواى ئاوپا كرده كه هه ر ماله ي ده رزى يه كى ته دا له بووكه
دروست كراوه كه به هيواي ته وهى ئاواتى ته و منالانه كه باران بارينه بيته دى، ديسان
ئه يان وت (بووكه به بارانى ناوى بن ده غلانى سه عاتى جاراني) و ئه شيان وت
(هه ياران و مه ياران ياخوا داكاته باران بو فقه قىرو هه ژاران) .

خاوهنى چوارچاو:

ههز پياويك ته گهر دور ژنى بېوايه پېيان تهوت (خاوهنى چوارچاو). ته گهر يه كېت نه گهره كا تووشى نه خوښى ي (سى بهرې) بهاتايه. ته چوون بومال (خاوهنى چوارچاو) و لييان ته پرسى خاوهنى چوارچاو نه خوښه كه مان چى بخوات چاك ته بېته وه؟ ئيتړ ته پياوه له و كاته دا چ جوړه خواردنيكى به سهر دهمدا بهاتايه ته چوون نه و جوړه خورده يې نه دا به نه خوښه كه و پي چاك ته بووه وه.

ئيشك گرتن:

جاران وا بابوو كه كوربان بېوايه بهتايه تى ته وانه كه كوربان نه بوايه. ته هاتن حهوت شهو له ئيواره وه تا به يانى نه ئه نوستن به سهرگوزشته گيرانه وه و حيكايهت كردن و شهو چهره خوارنو گوره وى بازى و گه لى شتى تر ته يانبرده سهر بوئه وهى شهو مناله كيان نه خنيكىنى و جار جارى سهرى مناله كيان ته داو به مجوره ته و حهوتشه وه ته مانه وه.

گه سك دان:

جاران كه گه سكيان ته دا له مال بو پاك كردنه وهى نه ته بوو له كاتى گه سكدانا گه سكه كه بهر كه س بكه و تايه چونكه ته يان وت ته و كه سهى گه سكه كهى بهر بكه وى عومرى كورت نه بى. وه ته گهر گه سكه كه بهر يه كيك بكه و تايه خيرا چليكيان له گه سكه كه ته شكانده وه بوئه وهى عومرى كورت نه بى.

نال:

كاتى خوى ته گهر يه كيك خانويه كى بكر دايه ته يانها نالى كه ريكيان به بهرده مى خانوه كه وه هه ل ته واسى له بهر چاوه زار بوئه وهى به چاوه وه هېن.

نیینۆك كردن :

جدران بر و بوز كه منال ت توژی گه و ره نه بوايه نیینۆكیان نه ئه كرد، ئه یان ووت ئه گهر به منال نیینۆکی بکریت به گه و ره بی دز ده ر ئه چی .

مانگی سه فەر :

نه مانگی سه فەر كه م كهس سه فەری ئه كرد مه گهر به ده گمه ن وه یا زور پینویست بوايه ئه و سه فەره بکری چونكه ئه یان وت ئه م مانگه مانگیکی شوومه و سه فەری نابی تیا بکری. له مانگی سه فەرا رۆژیکی تیا به پیی ئه لین (کوله چوارشه مووی مانگی سه فەر) ئه و رۆژهش ئه که و یته چوارهم ههفتهی مانگه که وه . وه ئه و رۆژه ئیواره که ی مالان ئه چوونه سه ربان . یان ههر له بهردهرگا شتیکیان ئه شکاند وه ک کوپه یان شهربه . . . ئه یان وت قه زاو به لا ئه بات له گه ل خویا . ههروه ها له م رۆژه دا دوعایه ک ههیه بو به لا له سه ر لا بردن مه لا کان به تیا به تی ماموستای حو جره له ده وری کاشی یان ئه نووسی یه وه وخه لکی ئاوی ئه و کاشی یان ئه خوارد وه به نیازی دوور که تنه وه ی به لا . ئه م به یته شیعره بو ئه م ره ژه و تراوه : (ئه و رۆژه ی من بووم رۆژی خه تهر بوو - گوله چوارشه مووی مانگی سه فەر بوو) .

ئاھ کردن (په یان کردن - عه هدر کردن) :

جاران ژنیك ئه گهر کوری نه بوايه یان منالی نه بوايه ئه ی و ت (ئا به ی ت) واته عه هدر بی ت خوايه کور یکم بی و بجیته کولان و سه ری بشکینن و به سه رو چاوی خویناوی یه وه بو مبیته وه ، ئه وه ی سه ری شکاند وه هیلکه و رۆنپکی بو بکه م . یان له لادیکانا ئه گهر ژنیك به م جو ره بوايه ئه ی و ت (ئا ه بی) خوايه کور یکم بده ی تی و گه و ره بی رۆژیک ئه یکه م به شوان .

ئاوی ده باخ خانه :

ژنیك ئه گهر میرده که ی له گه لیا خراب بوايه ئه ی و ت ئه وه نوشته ی ره شی یان لی کرد ووم ، ئه ی نارد له ده باخ خانه شوشه یه ئاوی ده باخ خانه ی بو ئه هات و ئه ی کرد به

رِیگاو ژووره کانی ناومالّه که دا بوئه وهی که میرده کهی به سهریا روشت نوشتهی
رهشی یه که به تال بیتّه وه، سهیر ئه وه بوو ئه وکه سهی که ئه چو ئاوی ده باخ خانه بینئ
ئه بوایه که شووشه کهی پرکردو هاته وه تائه و شوینه ئاور نه داته وه |

* * *

(فۆلكلورى باوەرى كۆن)

دەرد ■ كۆپان :

نەخۆشى يە بوو پييان وتو (دەردە كۆپان) . ئەگەر يەككى تووشى ئەو نەخۆشى يە
بىوايە ئەيان هينا نەخۆشە كەيان بۆ ماوەى چەند دەقيقە يەك ئەخستە ناو كۆپانى
كەريكەووە دوايى دەريان ئەهيناو . گوايە ئەلپن ئەو نەخۆشى يە بەجۆرە چاك
ئەبىتەو .

رەقیتە :

جاران هەركەسى كەريكى بوايە خاوەنى سامان بوو بەتايەتى لە دىكانا چونكە
هەموو كارووباريكى گواستەووە كاسى بەكەر ئەكرا لەبەرئەووە كەرئەوسا
خۆشەويست بوو . ئەگەر بەهاتايە كەريك سەرماي بىوايە ئەيان وت تووشى رەقیتە
بوو . كەرەكەيان ئەهينا ئىوارە دوايە حەمام چۆلبوون كەرەكەيان ئەبردە ژوورى
گەرمى حەمامەووە لەوى داينائەنا تا بەيانى بوئەووە ئارەق بكات و چاك بىتەو .
هەندى جار پياوى وابوو حەزى بەو كەردو بەيانيان زۆر زوو بچيىت بۆ حەمام و كە
چووە لەپر لەژوورى گەرمى حەمامەكەدا كەريكى ديوەو ئەم مەسەلەيەى نەزانيو ،
ئەوئەندە ترساو تووشى نەخۆشى بوو .

لهرزوتاو (لهرزبرين) :

ئەگەر يەككى توشىي نەخوشىي لهرزوتا بهاتايە ئەچوو له لای شىخى يا مهلايهك
دوعايەكى ئەخويند بهسەر پهتیکى چەند گرى ليدر اويكاو ئەکرايه مهچهكى نەخوشهكه
بوئەوهى نەخوشىي يەكهى لى بېتەوه بهمهشيان ووتوه (لهرزبرين) .

هال)ى زهستان و موورووى هال :

مووروويهكه له بهردىكى خالخالاوى دروست كراوه پيان ووتوه (موورووى هال) .
بهكارهاتوه بوژنى زهستان ، لهكاتى منال بوونياوه كردويانهته مى ژنه زهيسيتانهكه
بوئەوهى هال كه جنوكهيهكه زهره ژندا له ژنى زهستان . ئەم بهم مووروو لهمل كردنه
نهجاتى بى لى چونكه وتويانه ئەو زهستانهى ئەم موورووهى له ملا بى هال له
موورووهكه ئەترسى و ناچى بهلايا .

كوژهكهى شين :

مووروويهكى شيينه بهكارهاتوه بوچاوهزار ، كراوه بهسەرى منالى تاقانهو ولاخ و
شتمهكى خوشهويست بوئەوهى چاوى پيس كارى تى نهكا .

حهوت ئاسنه :

ئەلقهيهكه له حهوت جوړ مهعدەن دروست كراوه ، ئەكرېته پى ژنى نهزوك بوئەوهى
سكى پرې و منالى بى .

تهنهكهوتەپل :

كوڤ وا زانراوه ئەگەر لهكاتى مانگ گيرانا تهنهكهوتەپل لى بدرى مانگهكه بهرئەبى و
رزگارى ئەبى .

تهقه کردن واته تهنه نگ ته قاندن :- و ابابووه که ته گهرئافره تیک جه رابوویی له کاتی ژان
گرتنا ته قه یان کردوه بوئه وهی زوو رزگاری بی .

ته روو بادان :

ئه مه به کارهاتوه بو نه هیشتنی بالووکه .

که له که به رد دروست کردن :

که له که به ردیان دروست کردوه له سهر ریگاو بان بوئه وهی ئه و ریوارهی که له و یوه
رویشته بیرووخینی تا بالووکه ی ئه و بیهری که به رده که ی که له که کردوه .

میز کردن به پشيله دا :

وتراوه گوايه ئه مه یه ئه بیته هوی ئه وهی مروف تووشی بالوکه ده ران بیت .

*

خورووی بهری بی :

وا زانراوه که گوايه ههر که سی بهری پی بیته خوروو سه فه ری دیته بهر .

خورووی بهری دهس :

وا زانروه که گوايه ههر که سی بهری دهستی راستی بیته خوروو پارهی دیته دهست ،

ئه گهر بهری دهستی چه پی بیته خوروو پارهی ئه روا .

ریوی به پیره وه هاتن :

گوايه ئه گهر له سه فه را له ریگاو بانا ریوی هاته سهر ری ههر که سی ئه و له و سه فه رده ا

تووشی سود ئه بی و ئه بی به سه فه ری کی هات بو ی .

که‌رۆشک به‌پیره‌وه هاتن:

ئەمەش نیشانه‌ی نه‌هاتی‌یه.

دەم وچاوشتنی پشیله‌ی ناوماڵ:

ئەمەش نیشانه‌ی میوانی خوشه‌ویست هاتنه.

بایه‌قوش خویندن:

نیشانه‌ی گاول بوونی ئەو شوینەیه.

پیره‌مێردی شاعیر ئەلی:

بایه‌قوش له‌ هەر جی‌یه بخوینێ

یاخیوی ئەمری یائە پروخینی

خویندنی مریشک وەك كه‌له‌شیر:

گوايه نیشانه‌ی سه‌رخواردنی خاوه‌نیه‌تی و گورج مریشکه‌که سه‌رئه‌برن بو‌ئه‌وه‌ی

سه‌ری خو‌ی خواردبی.

بارخستنی مریشک:

بارخستنی مریشک و گسکدانی منال له‌خویه‌وه‌و شلپه‌ی ئاو که‌ ئه‌ریژری ، نیشانه‌ی

میوان هاتنه.

پیلاو سواربوون:

ئەمەش نیشانه‌ی سه‌فه‌رکردنه به‌ره‌و ئەو شوینە‌ی لوتی پیلاوه‌که‌ پرووی تی‌کردوه.

چاوفرین:

چاوی راست فرین نیشانه‌ی خوشی‌یه‌و چاوی چه‌پ فرین نیشانه‌ی ناخوشی‌یه.

مقهست دانه دهس يه كتر:

مقهست دانه دهس يه كتر به بى دانانى ئه بيته هوئى ناكوكى ئه دووكهسه.

نينوك كردن به شهو:

ئهمهش گوايه باش نى يه.

ئاورشتن به دووى كوچكه را:

هيوايه بوئه وهى زوو بگهريته وه.

كهله شيرى ناوهخت:

گوايه كهله شير له ناوهختا بخويى نيشانهى مردوو مردنه، وه بوئه وهى ئه كاره به تالبيته وه روونه دا، خيرا كهله شيره كه يان سه ربرپوه.

دهنگى كلپه ي ئاگر:

كه دهنگى كلپه ي ئاگرى گر هات نيشانهى ئه وهيه ئه وهى ئاگرده كهى داگيرساندوه غه يبه تى ئه كرى.

ميرووله:

ئهلين گوايه ميرووله رووبكاته همر مالىك بار به خاوه نه كهى ئه كات. شەرى چۆله كه: نيشانهى خه به رى خوشه بوئه و مالهى چوله كه شەرى تيا بكات.

به ستنى زاوا:

گوايه ئه گهر له كاتى ماره كردنا، پەت گرى بدرى يان په نجه بته قينرى يا چه قو دابخرى يا تو ز فرى بدرى ئه بيته هوئى به ستنى زاوا وه پياوه تى ئه كه وى له كاتى زاوايى يا تا ئه و شته ئه كريته وه.

میرده زمه (مۆته که) :

باوهر وایه که ئەگەر یه کێ له سهر پشت بنوی (مۆته که) یه ته سه ری بو ئەوه ی بیخنکینی ،
وه ئەگەر هاتوله وکاته دا ئەوکه سه دهس به ری بو (به نده خوینی) ده ریپکه ی دهس به جی
رئه کاو ئەوکه سه رزگاری ئەبی .

جنۆکه :

باوهر وایه شتیکی نهینی یه ئەتوانی خو ی بخاته شیوه ی هه موو گیان له به ریکه وه .
به زووری له گه رماوو سه رکانی یا زۆره .

کلاوی چلکن :

ئه لین گوایه پاره دار کلاوی چلکنه .

ته ماشای ئاوینه کردن به شهو :

ئه لین ئەگەر به شهو ته ماشای ئاوینه بکه ی ئەچی بو غه ریبی .

کلاو هه ل وگیر کردن :

ئه لین ئەگەر کلاو به هه له وگیراوی بکریته سهر نیشانه ی هاتنی گرانیه .

ئه م شتانه ش و تراوه :

ئه لین : دووکه لی ته پاله بو ره وه میشووله باشه .

ئه لین : پیاوی پشت مل پان نه فامه .

ئه لین : شهو گسک دان باش نی یه .

ئه لین : سه ری زل دهوله تهو پیی زل نه گبه ته .

ئه لین : گوئی راست بزرنگیته وه هه والی خوش ئە بیسی و گوئی چه پت بزرنگیته وه
هه والی ناخوش ئە بیسی .

ئه لین : سه گه بلوورینی هه والی کوستی پی یه .

ئەلین: پۆلېس لەخەوا مەئمووری خوايه .

پیشیان. وتوویانه :

- خوراك ئەبێته هوێ گۆرینی کردەووە و پەوشتی مرووف .

- ئەوژنەى حەز لە خواردنی شیرو ئەوشتانەى لە شیر دروست ئەکری بکات ، هەمیشە هیواش و لەسەر خو ئەبێ .

- ئەوێ حەز لە سەوزە بکات ، دلسۆز ئەبێ .

- ئەوێ حەز لە گوشت بکات ، حەز لە گەورەیی ئەکات و بلیمەت ئەبێ .

- ئەوێ حەز لە میوه بکات ، چاوی جوان و سەرنج راکیش ئەبێ .

- ئەوێ حەز لە چەوری بکات ، تەمەل و تەوێزەل ئەبێ و حەز لە جولان و یاری

ناکات

داوو دەرمان.

- له زۆر وولاتی پېشکه وتودا به تايبه تی له وولاتانی سۆشیالیستیدا، ئیستا به گهرمی پرویان کردۆته وه داووده رمانی میلی ی کۆنی خویان.

ئهم دەرمانانه که زۆرتری له گژوگیاو روهك (نبات)ه، بهری تهجروبهی ههزارهها سالانی ژيانی خهلكه، له بهر ئه وه بایهخی زۆربهیان له تاقیکردنه و هدا سهركه وتوه و زانستی تازه دان بهم راستیانه دا دهنی و هو ی عیلمی یان بو ئه دوو زیته وه.

بو ئه مپرو ی ئیمه، ئهرکی سه رسانی ئه و که سانه ی فۆلکلۆر کۆنه که نه وه ئه وه یه که به دووای ئهم چه شنه داووده رمانه دا بگه رین، ناو و شوینی بوون و چۆنی تی ی به کارهینانیان تۆمار بکه ن. به مه که ره سه یه ك بو زاناو پسرپوره کانهان ئاماده ئه که ن خۆزگه ش به وه ئه خوازین که زانایه کی پسرپور ئهرکی لیکۆلینه وه ی زانستی بگرێته ئه ستۆی و ئهم که ره سه یه بکات به بابته نامه یه کی زانستی و بباته بهردهم ده ستگا کانی زانستی جیهان.

هه رچی له و بابته یه و له دوو توپی ئهم کتیبه دایه، ئه وه وه رگرته له سه رچاوه یه کی به نرخی پېشو وه وه نوو سه ر به مه ریگه ی گه ران و و لی زیاد کردن و که ره سه ی لیکۆلینه وه ی بو ئه و مه به سه ی باسه ان کرد خۆش کرد وه، دیسان ده توانین له م که ره سه یه دا شتی تايبه تی ی کوردستان، یا سلیمانی بینینی و ره نگه شتی گشتی ی ئهم ناوچه یه یا جیهانیش هه یی، به تیکرا ئه مه ریگه خوشکر دنیکی باشه و چاوه ریی هه ولی مه ردا نه ی پسرپورانین.

(ع . م . و)

فولکوری تیارکردن

هی مروف و هی ئاژهل
هی مروف: به دوو چهشن تیار نه کری

۱ - به دهرمان:

* ئەم دهرمانه سادانه به کارئه هینرین بو چارکردن:

به بیونه گوله فیهقی: جوش ئەدرین ههریه که یان بو ژانه سک.

ههرهقی نه عنا: ئەخوریته وه بو ئینته لاو ژانه سک.

ئاو خواردنه وهی به یانیان: به ناشتا بو یاریده دانی ئازیمه.

گوله باخی ئەسل: به کولاندن ئەیدهن به نه خوش بو رهوانی [جوش ئەدری].

بنیشتە تال: ئەخوری بو رهوانی.

گه لاتووتن: بو میله خره به کاری ئەهین [ئهخریته سهری].

گه لاتو: ئەکوتری و ئەی خه نه سه شوین پیوه دانی دوویشک.

گه لای سیس عومهر: ئەکوتری و ئەنری له شوین پیوه دانی دوویشک.

مورد: به کاری ئەهین بو وه ستانه وهی رهوانی.

قهیته ران: ئەی کولین و ئاوه کهی ئەخوریته وه بو هیز پهیدا کردن و

لابردنی له رزینی جومگه.

تویکلەبی: ئەکولینری و ئاوه کهی ئەخون بو به هیز بوون.

گه لایبی: به تهری ئەی خه نه سهر قاچوقولی یه کیك که تای توندی لی هاتی بو فینک

کردنه وهی ئەو تایه.

گه لاچهق چهقه: پاش کولاندنی ئاوه کهی ئەدری له زیپکه.

گوله هیزو: به کولاندن به کارئه هینری بو کوکه.

قنگاوی: پاش کولاندنی به رۆن سوری ئەکه نه وهی ئەیخون بو رهوانی و به هیزکردنی

گه دهو ریخوله کان.

شه له مه: [شهروال به کول]: به شاخه سهخته کانه وه هیه، سه لکیکی گوشتنی

[۱] ههروهه ما بولا بردن و نه هیشتنی به ردولمی گورچيله [ع. م. د]

ھەيەكە پرپە لە شىلە، بە كالى ئەيخون بۆرەوانى و كرم فرى دان، ياۋەكو كلۆيەك شەكر
 شىلەكەى ھەل ئەمژن ھەركايتىك بيانەوى كلۆشەكرەكە ئەخون بۆ ئەم مەبەستە.
 چاى فەرىكە قەزوانى ووشك: بۆ وەستاندەنەۋەى رەوانى بەكار ھىنرەت.
 رېۋاس: رېۋاس بۆ كرم دانان و بۆرەوانىش بە كالى ئەيخون.
 مالەۋىچە: بە كولاۋى ئەخوزى بۆرەوانى.
 شاتوو دوشاۋى شاتوو: بۆ خروزەك و دەنگ نوسان.
 گەلاھەنجىر: بۆ كەچەلى باشە ئەۋىش سەرى كەچەلى پى ئەشون.
 گەلاتوو: ئەخرىتە سەربىر بۆ دەر بوون.
 گەلاگۈيز: ئەخرىتە سەربىر بۆ دەر بوون.
 پىيازى نەپىشاۋ: بۆن ئەكرىت ۋە ئەيخون بۆ ھەلامەت.
 توتوتى وورد: لە سەرلەپى دەست ھەل ئەمژن بۆ ھەلامەت.
 بە ھىي پىشاۋ: ئەيخون بۆكۆكەو قورگ نوسان.
 ھەنارى شىرىنى پىشاۋ: گەرمى ئەكەن ۋە ئەيخەنە سەر گازى مارو جىي پىۋەدانى
 دوۋىشك.
 پىزى ھەۋىر: ئەخرىتە سەر شۈينى كە دەرزى و دركى تىايىت لە لەشى مروڧدا بۆ
 دەرھىنانى [بەتايىبەتى دەست وپى].
 بۆسو: ئەدرى لە لووتى بى ھۈشى بۆ ھىنانەۋە سەر ھۈش.
 شەكراۋ: بۆ سووتاندن بە كارى ئەھىن.
 مەرەكەب: بۆ سووتان بە كارى ئەھىن.
 ماست: بۆ سووتان بە كارى ئەھىن.
 گەلاى گەرچەك: ئەدرى لە ئالۋى كەوتوو.
 رېحانە كيۋىلە: بە كولاۋى ئەيخون بۆكۆكەو ئازارى سنگ.
 جاترە كيۋىلە: بە كولاۋى بەكارى ئەھىن بە خواردن بۆ سەرماۋزانەسك.
 رۋنى كۈنجى: شۈينى سووتاۋى پى چەۋر ئەكرى ۋە پىش شىلان يشتى پى
 پىيازى پىشاۋ! بۆدەربونى برىن كە بخرىتە سەرى ۋەبۆھەلامەت.

برۆيش: ئەخرىتە سەر برىنىك كە ئاوساىى بۆ نىشتەوئى ئاوسانەكە.

رۆنى دىركەزى: ئەى سوتىنىن و رۆنەكەى ئەدرى لە بىرۆ.

رۆنى دارى گۆلەباخ: ئەى سوتىنىن و رۆنەكەى ئەدرى لە بىرۆ.

دۆينە: ئەىگرنە سەرى نەخۆشى گرانەتتى دار.

ترخىنە: ئەنرىتە سەر مووساىنى منالى باژىلەدار. وە ئەخورى بۆ كۆكەو هەلامەت.

رۆن بادام: بۆ سورىژەو ئاۆلە دەركردو، بەكارەهەينرى، وە ئەخورى بۆ رەوانى.

ئاوى كەرەوز: ئەخورى بۆ مىز بەردان.

پىستى ئازەلى وورده: بە خويئەكەو ئەنرى لە شوپنى گازى مار دواى هەلمزىنى بە

كەلەشاخ.

رۆنى ژىشك: بۆ ترەكىنى دەست بەكارەهەينرى.

شەربەتى مېوژ: بۆ خوین زۆر كردن و قەلەو بوون.

دوشاوى رەگى هەنجىر: پىستى پى چەور ئەكرى بۆ باى سەودا.

دووكةلى جگەرە: قانگى گۆپى ئىشاوى پى ئەدرىت.

هەنگوین: بۆ گىرەت ئەىخۆن، هەروەها بۆ بەهیزكردنى گەدەو رىخۆلە.

رىخۆلەى ژىشك: بۆ باژىلەى منال.

تۆوى پەلپىنە: بۆ مىز بەردان.

گوشتى رېوى: بۆ بادارى باشە لەبەرئەو ئەىخۆن.

فرووجار: بۆ بەهیزبوون و حەسانەو.

بەزەتاو: ئەنرىتە سەر برىن و ترەكىنى پىست.

تۆو كەتان: ئەنرىتە سەر خەيارە بۆ گەياندننى.

هیزە: بۆ كۆلنج و رەقىتە.

پىستى بەرخ: يا بزى: بۆ دەرەهەيانى گۆللە لە گوشتا. بۆ گرتەوئى شكاوى و لەجى

چوون.

شەكر: وورد ئەيھارنەوھو ئەيكەنە سەر برين : بۆ دەر بوون .

دووكەلى شەكرى سووتاو: بۆن ئەكرى بۆ ھەلامەت .

ھەلمى سرکە: بۆن ئەكرى بۆ سەرئىشە .

ئاوى كولاوى ساردەوھو بوى بەر سايەقە : بۆ نەخوشى كە ئاوى پى نەدرى .

ئاوى گەلابى : بۆ گرى دەر وون .

بەرمىو : ئەخرىتە سەر دوومەل بۆ دەر بوون .

ئاوى سەر وپى : ئەخورىتەوھ بۆ چاك بوونى ئىسكى شكاو .

بەردووك : بۆ نىشانىدەوھى ئاوساوى برين .

دوى گەرم كراو : ئەدرى لە شوئى پىوھدانى دووپشك و مارو مەگەز .

دوى دۆنيە : ئەخورىتە و ئەگىرىتە سەرى خوربردو بۆ چاك بوونەوھى .

شېر : ئەيدەن بە ماران گاز كە بىخواتەوھ .

رۆنى قرچاو : بۆ خوئىن بەستى ئەندامىك كە پەرىبىت .

گوشتى قەلەباچكە : ئەيدەن بە سىبەرودار بۆ چاك بوونەوھى .

تويكە ھەنار : گەرم ئەكرى و ئەنرى لە تامىسك .

بەلالووك : بۆ پەوانى و ژانەسك .

بەلخى بەردى ناوئاو: ئەيدەن لە برينى ھەم و چاوى منال .

گوگرد: بۆ نەخوشى پىست .

زاخ : شافى لى دروست ئەكرى .

گلەسوور : بوئەوھى گلاوى پى دەر بىكەن و پاك كردنەوھ گازى مەگەز .

خۆلەمىشى كورەى ئاسنگەر : بۆ كەچەلى .

ژەكى ژن : بۆ بىرۆ .

ناوكە كولەكەى كال : بۆ كرم دانان .

تويكە شووتى : ئەيدەن لە پىست بۆ لابردنى گەرمەژنە .

* دەرمانە تىكەلاوھەكان بەكارئەھيترىن بۆ چارەكردن :

نانى تىرى + گەلامىوى ووشك + سابوونى رەقى = مەلخەمىكە بۆ دوومەل .

گەلا گويز + خەنە = بۆ ژانەسەر .

گولە وەنەوشە + شىرىكچ = ئەخورى بۆ ئەسپەك .

[۱] لە مۆسكۆلە دەرمانخانە كان بۆ ئەومەبەستە ئەيفروشن [ع . م . د]

رازيانه + شهكر = بۆ دَل ئېشەو رەوانى .
 ئاردى گەنم + زەردىنەى ھىلكە = ئەبى بە مووشەما بۆ سەر برىن .
 ھەوير + رۆن = نيونمەكە ئەيخەنە سەر برىن و سەر رەقىتە .
 گياوهردىنە + شىرى كچ = بۆ چاويئىشە .
 خەنە + ئاوى شاتەرە = بۆ قلىشانەوى ژېرپى و خارشت (حەرارەت) .
 رازيانە + شىر = ئەخورى بۆ دَل ئېشەو قەلەوبوونى منال .
 گولە ھەنارى فارس + سمل + زاخ + تويكەلە نارنج + گلە ئەرمنەى = توزىكە بۆ
 پووك ئاوسان و دان ئېشە .
 كەفى ترشى + گلەسوور + خوى = بۆ ھەل پشكوونتى ليو .
 ترشەسماق + خوى + ئاو = بۆ ئاگرە .
 قاوہ + رۆن = بۆ دەنگ نووسان .
 پوونگە + خوى = بۆ ژانەسكى منال .
 سىپەرە + ئاردەبرنج = بۆ ژانەسكى منال .
 زاخ + ئاوى گەلابى + خەنە = ئەگىرى لە لەشى منالى گەرمابردوو .
 پوونگە + رۆن = بۆ كولنج .
 ترشە سماق + گولەو = ئەيكەنە چاوى سوورىژە داروہ بۆ پاراستى .
 كەفى ماشى رەش + سابوونى رەقى = ئەخرىتە سەر سىپەنەى منالىك مىزبكات
 بەخويا .
 ھەنگوين + توور = بۆ گرفت .
 ھىلكە + رۆن + ترش = بۆ وەستانەوى سك چوون .
 توراخ + فەرىكە قەزوان = بۆ وەستاندىنى سك چوون .
 گوشت + زىرە = ئەكرىت بە شفتەو ئەخرىتە سەر لاجانگ بۆ سەرئېشە .
 گوشتى گا + تالى شارى = ئەخرىتە سەر موسلانى منال بۆ باژىلە .
 كوزەلە + ئالەت + زەنجەفيل = بۆئەوہ بەكارى دىنن كەمنالى پى لە باربەرنە
 (ئافرەتىك سكى پىرپى و بىھوى سكەكەى فرپىدا) .
 ميوژە رەشكە + سىر = بۆ مايەسىرى ئەيخون .

* موروييه کی باقیق ئه خريته ئاگره وه له لايهن يه كيكه وه كه وومي بيت [ووم دار ئه وكه سهيه كه له باووباپيري وه بوي ماوه ته وه گوايه دهستي به فه ره] تا سوور ئه بيت وه دوایي ئه نري به سهروي ناوچاواني منالا وه ئه ي سوتين دايكه كه ي سي رۆژ له سه ر يه ك تفي خوي لي ئه دا تا شويني سووتانه كه ئه بي به برين، ئه مه ش بو چار كردني منالي خهركانه دار. دواي ئه م ههنگاه مه له ميك دروست ئه كړي له :

خه نه + قه تراني خهركانه (وه كو دوشاوي رهش وايه) + روني بيگانه (روني ماليكي تر) = ئه دري له بريني خهركانه كه.

* جو + گه لابي + مهرداسهنگ (وه كو گوگرده به لام ئه م سووره) + گوگرد + زاخ + خه نه + رۆن + دوو كه لي بن ميچ + ورنج + ترش + گه لاي داره بن = ئه مانه هه مويان بي يان ئه وتری (حه وت ده رمانه) بو كه چه لي به كاري دين گه لاي داره بن ئه كوليني تا دوشاويكي خهستي لي ده رنه چي وه ئه يدن له سه ري كه چهل.

* گه لاگايه : گه لايه كي گه وريه ئه كړي به مووشه ماو ئه دري له پشت بو باداري.

* بابني پيچ : به ري گيايه له گه ل حه وت دهك ريقتي چوله كه بو ژانه سكي منال.

* قزي ئافرهت : ئه هيني به ناو ده مي منالا بو بو قژه.

* تويكلي شوتي + روني كزن = بو كه چه لي.

* خوي هاراو + خه لووزي هاراو = بو پاك كردنه وي دم ودان.

* روني دووگ + كزني سووتاو = بو كه چه لي.

٢ - چاره كردن به بي دهرمان :

به دوو جور نه خوشي چار ئه كړي :

أ - به بروا كه له فولكلوري ئاينه وانيا به دريژي ئه ي خوينه وه.

ب - به كردار كه ئه مانه ن :

* ناوك گرته وه : به پت . به كووپه له . به سه رمه قولات بردن . به خوراته كاندن

بەمەرجى قاقچى لە زەوى بېرىت .

* دَل گرتنەوہ : بە دەست خستە سەر سەك .

* كۆلنچ بە شىلان .

* فېرىشك گرتنەوہى منال : بۆ فېرىشك كەوتىن .

* مەلاشوو ھەل دانەوہى منال بۆ چاك بوونى خىلى .

* شكاوى و لەجى چوون گرتنەوہ و چاك كىردنەوہ .

* شىمشال ژەندن بۆ يەككى كە ئەسپەك گرانەتا لىي دابى .

* دەست بە سكا ھىنان بۆ گرفت .

* تىرۆك بە پىشتا ھىنان : بۆ پىشتا ۋەرگەرەن .

* ئەلقەرپىز : بە بەيانيان ئەھىنرى بەلالغاۋەدا بۆ لغاۋەپرە .

* مېنى مەلاشوو لە تەپلى سەرا : بۆ خروزەك .

* ئالوۋگرتنەوہ : پەنجە ئەكرى بە قورگا بو تەقاندنى .

* ناۋچەۋان و رومەت جىنن بە نەشتەر : بۆ ماشەرا (نەخوشى يەكە دەم وچاۋ

گىف ئەكاۋ سوورى ئەكاتەوہ) .

* زەرۋ : ئەنرىت بە پىستەوہ خوینى پىس ھەلئەمژى .

* كەلەشاخ : بوخوین گرتنى پىشت و ناوشان و بوگەستنى مار .

* خوین گرتنى ژىر زمان و بن گوچىگە .

* نەخوش خستە ئاۋى ساردەوہ داچلەكاندنى ، بۆ پەراندنى لەرزو تا .

* پووشىنى رەش : بوڧى لى ھاتوو ئەدرى بەسەريا .

* كۆپان : منالى كە دەرەدەكۆپانى بىت ئەخرىتە ناۋ كۆپانىكەوہ .

* بۆترس دەرکردنى منال : سى ئىۋارە لەسەرىەك لە بەردەرگای مال پشكو

ئەكوژىنرايەوہ بەسەر منالا بۆئەوہى ترسى دەرچىت .

* پەر بەكارھىنان : ئەكرى بە قورگا بۆ رىشانەوہ .

* گيا بەكارھىنان : ئەكرى بەلووتا بۆ پىژاندنى و روون بونەوہى چاۋ .

* بەردى گەرم : ئەنرى لە جىي پىۋەدانى مەگەزى ۋەك زەردەۋالە .

- * خشت گهرم کردن : مایه سیری دار له سه ری دائه نیشی .
 - * تفهنگ ته قاندن به سه ر ئافره تی ژان گرتودا : بو ئه وه ی زوو مناله که ی بی .
 - * به یانیان چوونه ناو ئاوی سارده وه پیش هه تاوکه وتن سی رۆژ له سه ریه ک :
- بوخۆربردوو .

تیمارکردنی ئاژه ل

- توێکله هه نار + ماست : بو برینی وولاخی به رزه .
- جهوی : بو برینی ئاژه لێک که کرمی تیا بیت .
- ناوکه قه یسی تال : بو برینی ئاژه لێک که کرمی تیا بیت .
- گه لای قوڤ : ئه کوترێ و ئاوه که ی ئه کرێته برینی ئاژه ل .
- داخ کردن : بو و لاخی ژان لی هاتوو .
- گوێ بریندارکردن : بو و لاخی ژان لی هاتوو .
- نه وتی رهش و
- گوینی کون و
- تووتن و
- گزیگل :
- بو برینی و لاخی به رزه .

- دوڤاوی رهش : بو مه قاوی و لاخی به رزه .
- برویش : ئه نرێ له برین .
- قوری پیس : بو گه ری .
- تفهنگ ته قاندن به سه ر پانا : بو په رینی ده ردی ته به ق له ناو رانه که دا .
- دوی ترش : بو دۆوکه ی چاو .
- ربه نار، ترش وخوی : بو نه خوشی مریشک .

ریقنه: ئه نرّی له ئیسکی شکاوی یالنده.

بنیشته تال: بۆ شکاوی ئیسکی ئاژهل.

دوشاوی توپکله داری بناوچ: بۆ برینی پشتی ولاخی به رزه.

سه رچاوه: - له کتیبی [سه رنجیک له ده روازی فولکلوری کورده وه] له

بلاوکراوه کانی نه قابهی ماموستایان، سالی ۱۹۶۰ ز.

(ئه و شتانه ی له مالانا به کار ئه هیئران)

۱ - مه سینه و له گهن، له مس دروست ئه کرا، بۆ ده س شتن به کارئه هات.

۲ - سه ماوه رو قوری شووشه و وپاله و ژیرپاله و کهوچک و چاپالو.

۳ - کوره ی چالینان به گله سوور دروست ئه کرا به خه لوز به کارئه هیئرا.

۴ - ئاگردان - به گله سوور دروست ئه کراو داری ئه خرایه ژیر بۆ چیش لێنان به کارئه هیئرا.

۵ - مقه لی زهردو ژیر مقه لی و مقاش، ئاگری خه لوزی گه شاهه ی ئه خرایه سه رو له مه جلیسا دائه نرا له زستانا.

۶ - مه سینه ی ههوت جوش و مه سینه ی مس بۆ ئاو گه رم کردن. بۆ ئاوه ده سخانه به کارئه هیئرا.

۷ - سه به ته ی پلاو پالو پلاوی پی ئه پالو وراو بۆ نان ته پرکردنیش به کارئه هات.

۸ - قولینه نانی تیا هه لئه چنرا بۆ هه لگرتن.

۹ - سه ره وهیر: پارچه یه خام بوو ئه درا به سه ره وهیراو له کاتی نان ته پرکردنا ئه درا به سه ره نان دا.

۱۰ - سۆینه - به گله سوور دروست ئه کرا، بۆ جل شتن به کارئه هات.

۱۱ - ته شتی مس - بۆ جل شتن و هه ویر شیلان به کارئه هیئرا.

۱۲ - سوزگی مس ته شتۆلکه یه کی کون کون بوو بۆ شت تیا ئاوه چۆر کردنی دوا ی شتته وه به کارئه هات.

- ۱۳ - له گن بو چيشتی شله به کارته هات .
- ۱۴ - يه غنی کیش بو چيشتی شله به کار ته هات .
- ۱۵ - ده وری و چینی (فه فوری) بو شله و برنج .
- ۱۶ - که وچکی دار بو چيشت تیک هه لدان چونکه گهرم نابی و بو چيشت خواردنیش به کارته هیئرا، گه وره و بچو وکی هه بوو .
- ۱۷ - کاسه ی دار - بو ئاو و دو خوارده نه وه به کارته هات .
- ۱۸ - جامی فافون بو ئاو و دو خوارده نه وه به کارته هات .
- ۱۹ - کاشی ماستاو و که وچکی ماستاوی دار بو ماستاو خوارده نه وه به کارته هات .
- ۲۰ - دیزه به گله سوور دروست ته کرا بو رۆن تیا هه لگرتن و قاورمه به کارته هیئرا .
- ۲۱ - گۆزه به گله سوور دروست ته کرا بو ئاو .
- ۲۲ - ده رخونه به گله سوور دروست ته کرا بو سه ری مه نجه ل .
- ۲۳ - مه نجه لی په رده پلاو له مس دروست ته کرا بو چيشتی په رده پلاو .
- ۲۴ - مه نجه لی مس بو چيشتی شله و برنج .
- ۲۵ - سیبا ی چيشت لیان له ئاسن دروست ته کرا، داری له ژیرا ته سو تینرا هه موو جوړه مه نجه لیکی ته خرایه سه ر .
- ۲۶ - کووره ی تاس که بابی له گله سوور دروست ته کرا ئاگری خه لوزی تی ته کراو تابه تی بوو بو لیانی چيشتی (تاس که بابی) .
- ۲۷ - که وگیر له مس دروست ته کرا بو تیک هه لدانی چيشتی برنج و تی کردنی به کار ته هیئرا .
- ۲۸ - دۆل و ده سکه دۆل له به ردیش دروست ته کراو له داریش بو شت کوتان تیا یا .
- ۲۹ - ده سکه وانه ی زه رد دوباره بو شت تیا کوتان .
- ۳۰ - ده ستار - له به رد دروست ته کرا بو دانه ویله هارین وهك گه نم و ساوه رو نیسك .
- ۳۱ - که ننوو - به گله سوور دروست ته کرا دو سی فه رده گه نمی ته گرت، گه نم و جوو چرلتووکیان تیا هه لئه گرت .
- ۳۲ - پنه و تیروکی دار بو نان کردنه وه له سه ری به کارته هیئرا . پنه ش هه بوو له گه چ

یا له دار دروست ئەکرا.

۳۳ - کووپە بە کلەسووز دروست ئەکرا بو زەخیرە.

۳۴ - لەنکەری تەختە زەخیرەى لەسەر بەبائەکرا.

۳۵ - شەربە بو ئاو ساردکردن بەکارئەهات.

۳۶ - ئەسکەوی کەوچکێکی گەورەى دار بوو بەک ارژ هەسات بو دوو ماستاوو

چیشتیشى پى تى ئەکراو رۆنى له دیزەدا پى دەرهینرا.

۳۷ - هیلەك وێژنگ ووالایژ بوپێژانەو بەکارئەهات.

۳۸ - گومگومەى مس بو ئاوى گولاوو ئارەقى نەعنا بەکارئەهات.

۳۹ - کورسى تەختە بەنکی گەورە له هاوینا هەلئەدراو خیزان لەسەرى ئەنوستن و

بە پەيژە بوى سەرئەکەوتن.

۴۰ - چيغ :- ئەمەش بە بەرجيغ دروست ئەکرا وه له هاویندا وه کو ژور ئەیانگیرا

بەدەورى خویانداو لەناویا ئەنوستن بوئەوێ له سەربانانەکانى ترەو نەبیرن.

۴۱ - شەكـرشکين : ئەمەش بەک ارژ هەینرا بو پارچە پارچە کردنى کەللە شەکر له

شیوێ کێلدا بو پێوێخواردنەوێ چای دێژلەمە .

۴۲ - شەکردان :- ئەمەش بەزورى لەسەر دار دروست ئەکرا وه کەللە شەکرى له سەر

پارچە پارچە ئەکرا بە شەکرشکين.

۴۳ - چەپەجاخ :- ئەمەش له ئاسن دروست ئەکرا وه بەکارئەهینرا بو وردکردنى

گوشت و بو قیمە کردن.

۴۴ - گولاوپەرژين :- گولاوپەرژينى وارشاو، گولاوپەرژينى شووشە، ئەمەش

گولاوى تى ئەکراو ئەپرژينرا بەسەر دەست و دەم و چاوا.

۴۵ - ئاشى قاوه : له زەرد دروست ئەکرا بر هارپينى قاوه.

۴۶ - جزوه و فجانىى قاوه :- ئەمانەش کەرەسەيەك بوون بولى نان و

پیشکەش کردنى قاوه.

۴۷ - رەنبەيى پەنیر :- ئەمەش بە زورى له تەنەکە دروست ئەکرا وه بەکارئەهینرا

بو وردکردنى سەلکە پەنیر له شیوێکى رېك وپیکدا.

۴۸ - بوخچە :- ئەمەش له پارچە قوماش دروست ئەکرا وه بەکارئەهینرا بو

پنچانەوہی جل بەرگ لہ ناویدا، وہ ھەروہا کەرەسەى خوشنى تى ئەخراو
ئەپچرايەوہ بو حەمام .

٤٩ - سەندووقى بوراق :- ئەمەش لەجياتى كەنتورى ئىستا لە تەختە دروست ئەکرا
ئاوینەبەند بوو جل و بەرگ و بوخچەى تادا ھەلئەگرا .

٥٠ - تاسى حەمام :- ئەمەش لە مس دروست ئەکرا کەرەسەى خوشنى
ئەخرايەناو، وەکو لڤکەو سابوون و شانەو بەردەپى و ھەندى شتى تر .

٥١ - تەختەى حەمام :- بەزورى بو حەمامى مالەوہ بەکاردیت بو دانىشتن
لەسەرى لەبەر گەرمى وە ھەروہا لە حەمامى دەرەوہش ھەر بەکاردیت .

٥٢ - چرا :- ئەمیش لە شووشە دروست کراوہ وە نەوتى تى ئەکرىت وە ئاگر ئەنرىت
بە پلپتەکەيەوہ وە بەکاردیت بو روناكى .

٥٣ - قوتيلە :- ئەمەش ھەر بەکار ئەھات بو روناكى وە دروست ئەکرا لە تەنەکەو وە
پەروو دەرەووى ئەستورى تى ھەلئەکەيشراو نەوتى تى ئەکراو دائەگىرسىنا .

٥٤ - چراى ئاوينە :- ئەمیش ھەروہەکو چرا وایە بەلام ئاوينەيەكى پىوہە کە
رووناکیە کە بلاوئەکاتەوہ وە ئەخريتەسەر کورسى تەختە .

٥٥ - بەرمال :- ئەمیش لە بەنىكى (خورى) رەنگاوپرەنگ يان سادە
دروست ئەکرىت وە جارجار بە نەخش و نىگارەوہ بەکارئەھيترىت بو نوپزکردن
لەسەرى .

٥٦ - قورئان و کورسى و ژىرقورئان :- ئەمانەش کەرەسەى قورئان خویندن .

٥٧ - کەرەسەى خەوتن :- وەکولىفە و دوشەك و سەرىنى پەرو سەرىنى لۆکەو
ھەروہا جۆرە سەرىنىكى تر کە پى ئەوترى پىستى .

٥٨ - جاجم :- ئەمیش ھەر لە کەرەسەى بەرمال دروست ئەکرا بەلام گەرەتر بوو
وہ بەکارئەھيترىت بو داپوشنى کەرەسەى نوستن واتە (نوین) .

٥٩ - باوہشپىن :- ئەمەش لە پووش دروست ئەکرا وە دەسکىک دارىنى ھەبوو لە
ھاویندا خەلک خوى پى فینک ئەکردەوہ، وە ھەرەھا لە زستاندا بەکار ئەھات بو
گەشانەوہى ئاگر .

٦٠ - بەرەو حەسىرو فەرش بو داخستن .

٦١ - که ره سه ی به فر پاکردنه وهو بان گیران له زستاندا وه کو په یژه و بانگردین و به فرمال .

٦٢ - بیشکه : ئه مهش مندالی ساوای تیا ئه کریته خه و وه به ده سرازه کانی ئه به سریته وهو توند ئه کریت .

٦٣ - که ره سه ی منال :- ئه میش ههروه کو بیشکه بو مندال به کارئه هینریت وه کو بلوړو قه عاده و ره وه و جولا نه ی تهخته .

٦٤ - ته شی :- ئه مهش به کارئه هینرا بو پرستی خوری .

٦٥ - میچی کولیره :- ئه مهش ئیسقانی هه ندی ئاژل بوو (پیچکه) که به کارئه هات بو نه خشانندی کولیره .

٦٦ - به رده یا پراخ :- ئه مهش هه ندی به ردی تاییه تی به که زور ته نک و ساف و پانه که ئه خریته سهر یا پراخه لینرا وه که له ناو مه نجه له که دا بوئه وه ی هه لئه وه شیت ئینجا سه رقاپه که ی ئه نریته وه .

٦٧ - گوش و سوژن :- ئه مهش جوړه که ره سه یه به کاردیت بو دورینه وه ی ده می گونیه .

٦٨ - تهنافی جل :- ئه مهش په تیکه له دوولاهه ئه به ستریت وه به به رزه وه هه لئه واسریت که دهستی ئاده میژاد بیگانی وه به کاردیت بو هه لواسینی جل دوا ی شتی بو ووشک بوونه وه .

٦٩ - سواله ت :- ئه مهش بریتی بوو له پارچه شکاوی گوزه و دیزه و کوپه و به کارئه هات بو دانانی خواردن بو مریشک و پشيله و سه گ .

(خواردنه کونه کان)

زور جور خواردن دروست نه کړا که ئیستا زوربه ی مالان نه یان بیستوه، ته نیا مال کونه کان نه بیت.

نم خواردنه کونانه، هه ریه که ی جوره تام و له زه تیکی خوی هه بوو وه هه ریه که یان جوره سوو دیکی لی وه رگیا وه بوله شی مروف، ئیستا ته واو که م بوونه ته وه و هاتوته سهر چند خواردنیکی که م جوره و به تاییه تی شله و برنج هه رچه نده برنج سوو دیکی نه وتوی نی یه له وه زیاتر و ورگ گه و ره نه کا، جاران هه فته ی جاریک یان دوو جار لی نه نرا یان هه ینی و هه ینی، یان سی شه ممه و هه ینی لی نه نرا له ماله دهس کورته کانیشا مانگی جاریک یان نم جه ژن بو نه و جه ژن، بویه جاران مروفی ته نگه نه ستور که م بوون و مروفی جاران زوربه یان که م هه رباریک و ته من دریز بوون و که م نه خوش نه که وتن.

جوری خواردنه کان:

۱ - ترش و ته لاش (چه و نه ر به ترش):

نیسک و نوکیان نه کولاندو چه ونده ریشیان له ره نه نه داو له گهل رونا تیان نه کرد وه کوو شوربا و ابو مه زیه کی ترشیشیان نه داو نه خورا، نم خواردنه له زستانا زور لی نراوه.

۲ - قلی زه نی:

نم خواردنه بریتی بوو له برنج و رون و قه یسی و کشمیش و گوشت، به چیشه خوشه ی کون به ناو بانگ بوو.

۳ - بى بهره:

دوو سەلك ترخينه يان ئەهيناو جوان جوان ئەيان كۆلاندو ئەخورا، هەركە سەلك تووشى هەلامەت ببوايه، بەم چيشته چاك ئەبوو، وەك دەرمان بەكار هاتو.

۴ - دانووله شىخانه:

گەنمە كوتاو لەگەل نۆك لى ئەنراو (گيادانو) يان تى ئەكرد كە گيايه كى بۆن خوش بوو، چەند ئيسقانيكىشى تى ئەكرا ئەم خواردنە بەزورى لە پايزو زستانا لى ئەنرا.

۵ - هەرشته بەترش:

ئەم خواردنە بە هەرشته و نيسك و چەونەر و دوشاوى تەماتە و رۆن دروست ئەكراو لى ئەنرا، وە ئەمە خواردنى زۆر بەى خەلكى بوو.

۶ - كەبابى بيوەژن (ترش و پياز):

پياز و تەماتە يان ئەجنى و ترشى كوتراو يان پيوە ئەكردو تىكەليان ئەكرد ئەمە بەزورى خواردنى خەلكى دەست كورت بوو ئىستا بوو بە جوړە زەلاتەيهك.

۷ - گوشت تەننورى:

كە مالىك نان يان بكردايه، شيشىكى دريژيان ئەهينا پارچە گوشتى پل گەورەى پيوە ئەكراو خوڤيان پيوە ئەكردو ئەيانخستە ناو تەننورەكە وە تا ئەبرژا.

۸ - پرپۆلە:-

نيسكى خريان ئەكۆلاند و كوزەليان ورد ورد ئەجنى و تيبان ئەكرد، ئارد يان ئەهينا لەسەر كەولى نان بلاويان ئەكردە و وەكو نان تەريان ئەكرد واته ئاويان لى ئەپرژان، ئەبووبە وردە هەويرى خر خر و ئەيان كرده مەنجه ليكە و وە تىكەليان ئەكرد ئەيان كۆلان ئەم خواردنە هەموو كاتيك تا كوزەلە دەس بكەوتايە لى ئەنرا.

۹ - چەن سووتەكە:

چەند سەلكە ترخينه يەكيان ئەهيناو ئەيان كۆلانو ساوهر و دوشاوى تەماتەى لەگەل تى ئەكراو لەگەل ئيسقانا ئەگەر ببوايه و نەش بوايه هېچ ئەكولينراو ئەخورا.

۱۰ - پيىرخەنييلە:

رۆن و پيازي بو سوور ئەكرىتە و وە دوشاوى تەماتەى تى ئەكرى ئىنجا پيىرخەنييلە شوواو كەى تى ئەكرى كە وور دەساوهرە لى ئەگەر پىن تا ئەكولى و بەگەرمى پيشكەش

ئەكرى ئەم خواردنە بە پيازەوہ خوشەو خواردنىكى زستانەيە .

۱۱ - لەپەترشى :

رۆن و پيازى بۆ سوورئە كرىتەوہو گوشت وە يا ئيسقانى تى ئەكرى لەگەل
لەتکەنوڭ و كشميش و دوڭشاوى تەماتەو نەعنا لەگەل كەمەكى وردەبرنج ، لەباتى
گوشت يان ئيسقان ئەتوانرى سىي يان جگەرى تى بكرى و يان يەكىيان لەم دوانە
، كاتى خوى ئەمە لە شايى يا پيشكەش ئەكرا .

۱۲ - ترخينە :

نيسكى خرو نوڭى بۆ ئەكولئىرى لەگەل چەوہنەرى سىي خومان كە بۆى لە
رەننە ئەدرى لەگەل گوشت و ئيسقانى گوشتاوى بەھيىي لە رەننەدراو يان
قاش كراو يان جنراو ھەندى كەيبانوو كفتەى ورديشى بۆ ئەكات لەگەل ميوزە
سووركەو كاكلە گوزو چەند سەلكە ترخينەيەك بەوجۆرە ئەكولئىرى تا پى ئەگات .
ئىنجا پلاويكى بەزيرەى بۆلى ئەنرى و پيشكەش ئەكرى . ئەمە بەتايەتى
لەرۆزى بەفبارينا پيشكەش ئەكرى و يەكىكە لە خواردنە ھەرە خوشەكانى زستان .
۱۳ - دوڭوليو :-

ماس ت جوان خاوەنە كرىتەوہو نەعناى ووشك يا تەرى تى ئەجنرى و ئەيكولئىن تا
كولى ئەدا ئىنجا برنجى تى ئەكرى و تىك ئەدرى لەسەر ئاگرەكە تا ئەكولى و خەست
ئەيتەوہ و پيشكەش ئەكرى ئەميش ديسان خواردنىكى زستانەى بەلەزەتە .
۱۴ - گەنمەكوتاو :

لەپيشا ئيسقان و گوشتەكەى بۆ نيوەكول ئەكرى و دواى ئەمە گەنمەكوتاوہكەى
تى ئەكرى دواى شتەوہى ، زووزوو تىك ئەدرى بۆئەوہى بن نەگرى و خەستيش
بیتەوہ ، ئەميش خواردنىكى زستانەيە . بى گومان ھەموو خواردنىك خويى
تى ئەكرى بەگوزيرەى خوى لەگەل رۆن ئەگەر ئەو خواردنە رۆنى بوى .
۱۵ - ماشينە :

ماشە رەشەكە ئەكرىتە ئاو پيش ماوہيەك ئىنجا ئەكولئىرى و دواى ئەوہ ئاوہكەى
ئەريژرى و ئاويكى ساردى پيا ئەكرى بۆئەوہى تونكەكەى بەرېدا ، بە كەوگير
تونكەكەى ئەگيرى و فرى ئەدرى ، ئىنجا رۆن و پيازى بۆ سوورئە كرىتەوہو لەگەل

تۆزى بىرنى شۇراۋە پروۋىشى خۇي ئەخىرىتەۋە سەر ئاگر تا ئەكۆلى و گەلى ماله دەس رۇيشتو گوشت و ئىسقانىشى تى ئەكەن .

۱۶ - پەلپىنە بە ترش :

پەلپىنەكە ئەجنرى دۋاي شتەۋەۋە لەگەل نىسكى ھارپاۋ دۇشاۋى تەماتەۋ پىرۇشى ترش و خۇي لەگەل بەگوپىرەى خۇي بىرنج و ئەيكۆلىن، ئەمەش خواردنىكى بەلەزەتە .

۱۷ - سۈيىجگەر بە ترش :

سۈيىجگەرەكە جوان ئەجنرى و كۆلىكى پى ئەدرى و ئاۋەكەى ئەپىژرى پى ئەلین (زەردکردن) دۋايى رۇن و پيازو دۇشاۋى تەماتەۋ نەعنای تى ئەكرى و ھەندى وردە بىرنج ، ئەخىرىتە سەر ئاگر تا ئەكۆلى ئىنجا پىشكەش ئەكرى بەگەرمى و ئەم خواردنە جاران بەخىر ئەنیرا بۇ ماله دراۋسى .

۱۸ - لەپە ساۋەر :

گوشت و ئىسقان سوورئەكرىتەۋەۋ دۋايى پىازى جنراۋى تى ئەكرى و ئاۋو ساۋەر شۇراۋەكەى تى ئەكرى لەگەل بەگوپىرەى خۇي و لى ئەۋەستى تا ئەكۆلى ئەمەش بە ترشيات و پىازى وشك و سەۋزەۋە خواردنىكى بەلەزەتى زستانەىە .

۱۹ - دۈكەشك :

كەشكەكە پىش ماۋەيك ئەكرىتە ئاۋو دۋايى لە سۈنەدا ئەسۋو یتەۋە تا دۋىەكى خەستى لى يەتە بەرھەم ئەخىرىتە سەر ئاگر تا يەتە كول و بەگوپىرەى خۇي بىرنجى پلاۋى تى ئەكرى و ئەخىرىتە سەر ئاگر تا ئەكۆلى و ئىنجا دۋاي كولان دائەگىرى و لە قاپا ھەركەسەى بە ئارەزۋى خۇي بۋى تى ئەكرى ، ئەمەش خواردنىكى پىر كالپىسۈمى زستانەىە زورىش بەلەزەتە .

۲۰ - قاۋرمەى گوشت :

لە بەھارا ئەۋ مالهى بىيانۋىستايە ، كارو بەرخىيان ئەكرى و بەخىويان ئەكرد بە پاشەرۋكى ميوە ۋەك تۈيكە كالەك و شوۋتى لە ھاۋىناۋ لە دەشت ۋدەرى خۋيان ئەيان لەۋەراندو گەۋرەيان ئەكرد تا كاتى پەلەۋ دۋايى پايز، ھەندى مالى تریش ئەمەيان ئەكرد چونكە ئەركى زور بوو خوشيان دەس رۇيو بوون لە كۆتايى پايزا

یان مەریان ئەکری و یان گوشت .

پۆنه که دا بۆ ئەوەی هەوای تێ نه چێ و خراپ نه بێ . ئەمە توژیکی ش سۆرخوێ بۆ
 بۆیه زۆر به له زەت بوو . له شوێنیکی فێنک هه لئه گیراو له زستانا که گوشت کهم
 نه بوو له بازاراو خه لکی له بهر سه رماو سۆله ئەوەنده کاسبیان نه ئەکرد ، ورده ورده
 لهم قاورمه یه به پۆنه که یه وه ده رته هات چ له گوشت به گوێره ی ئەو خوارنه تی ئەکراو
 چ له ئیسقان ده رته هینراو به کارته هات بۆ ئەو خواردنانه ی که به قاورمه ئەکران وهك
 هیلکه و قاورمه بۆ سه ر قبولی ساوه رو هه ندی جار بۆ مزرۆکه و گه لی خواردنی تر که
 به قاورمه ئەکرا ، وهك له په ساوه رو ئیسقانه په راسوه کانی بۆ ژیر یاپراخ و بۆ ناو گه نمه
 کوتاوو گه لی چیشتی تر . قاورمه وهك باستورمه یه کی کوردی وابو که مه به ست له
 هه ردوکیان له گوشت هه لگرته بۆ ماوه یهك .

ئەو خواردنانه ی باسمان کردن هه رچه نده زۆر به که لکن له پرووی خوراکیه وه به لām
 به داخه وه باویان نه ماوه به هوی ئەوه وه که گوايه ئەمه شتیکی کۆنه و ئیستا سه روده می
 نۆی یه . به لām ئەم خواردنانه ی له مه ودوا باسی ئەکه یین هیشتا ماون و کۆن نه بوون و
 له زور به ی مالاندا لی ئەنرین :-

۱ - په رده پلاو	۱۳ - سپیناغ و هیلکه
۲ - پلاو	۱۴ - شله ی سپیناغ
۳ - قوبولی	۱۵ - ئاوو گوشت
۴ - تاس که بابی	۱۶ - قاورمه ی نوک
۵ - کفته	۱۷ - کنگری کولاو
۶ - شله قاورمه	۱۸ - کنگر ماسی
۷ - یاپراخی تیکه ل	۱۹ - مزرۆکه
۸ - یاپراخی گه لامیو	۲۰ - قارچک و دوومه لان
۹ - نیسکینه	۲۱ - قه ره خه رمان
۱۰ - سه رووی و گییه	۲۲ - خورماو پۆن
۱۱ - قوبولی ساوه ر	۲۳ - خورماو پۆنی به هیلکه
۱۲ - سلقاو	۲۴ - هیلکه ی کولاو

۲۵ - هیلکه ورۆن

۲۶ - هیلکه و قاورمه

۲۷ - هیلکه به مزروکه

۲۸ - هیلکه ی ده لمه

۲۹ - هیلکه و سلقی سووره وه کراو

۳ - که لانه و شلیکینه به ههنگوین، به دوشاو، به شه کر.

جگه لهه خواردنانه ی که باسمان کردن پهنگه گه لیک خواردنمان بیرچویی و یان ده سمان نه که وبتی. ئه و شوربا و شلانه ی که دروست کراون و ئیشتاش دروست ئه کری دوور نی په گه لیک ی زورمان دهس نه که وبتی وه یا هه ر نه مان بیستی. ^(۱) تکای لی بووردن ئه که یین ههروه ها ئه م خواردنانه ش دروست کراون و خوراون و ئیشتاش لیان ئه خوری و دروست ئه کری ئه مه ش ئه وانه په که ئیمه ده سمان که وتوه:

۱ - په لوله

۲ - توله که

۳ - حه لوی شه کر

۴ - سه مه نی

۵ - کولیره به رۆن

۶ - په نجه کیشی

۷ - کولیره به چزلیک

(۱) هه ندی لهه خواردنانه تازه چوونه ته ناوړی زی فولکلوره وه و نه ماون. هه ندیکی تریش که نووسه ر لای وایه ماون، هه ر به وده رده چوون. زیندوو کردنه و یان له زور پرووه که لکی هه یه هه رچه نده چیشتلینان به (که ته لۆک) زور زه حمه ته و جیی شاره زایی ناگریته وه، به لام خوزگه په کی که له کچه خوینده واره کانمان شاره زایی په کی وای پهیدا ئه کرد وریبازیکی بو که ته لۆکی خوراکی ئیمه دائه ناو بلاوی ئه کرده وه وه کو. که ته لۆکو ریبازی گه لانی تر.

(ع . م . ر .)

۸ - کولیره ساوهر

۹ - مارماروکه

۱۰ - ناوه شکینه (ناسکه نان)

۱۱ - حه‌ل‌وای دوشاو

۱۲ - ناوساجی

۱۳ - کولیچه (کولیچه)

۱۴ - خه‌پله‌ی ساوهر

۱۵ - فرنی

له‌زستانی‌شا شه‌وان به‌دهم یاری‌کردن و رابواردن و شه‌و به‌سه‌ر بردن و حیکایه‌ت
کرنه‌وه‌و ئه‌م ورده شتانه‌کراون و ئه‌خوران:

۱ - باسووق

۲ - سجووق

۳ - میوژ

۴ - بادام

۵ - نوکی برژاو

۶ - گوژ

۷ - گوژی سویر

۸ - حه‌ل‌وای گه‌زو

۹ - خوشاوی میوژ و ههرمی

۱۰ - مره‌با به‌هه‌موو جوړه میوه‌یه‌ک.

تی بیینی:

زۆر سه‌یر بوو چونکه جاران چیشته‌خانه له‌حه‌وشه‌ بوو وه‌ چیشته‌یش له‌سه‌ر ئاگر لی
ئه‌نراو سه‌ر به‌ره‌للا بوو که به‌گه‌ره‌کیکا برویشته‌تایه به‌بو ئه‌ترانی چ مالیک چییان
لی‌ناوه.

کره ساتوبه سهرهاتی شاری سلیمانی

- ئەزانی -

له رۆژنامه‌ی (ژین) ژماره ۱۳۷۸ ی ۱۹۵۸/۱/۲۳
 له سالی ۱۷۸۵ که برائیم پاشای بابان بنچینه‌ی شاری سلیمانی داناوه تا ئەمڕۆ که
 سالی (۱۹۵۷) ی زیه چهند کاره ساتی گه‌وره‌ی به‌سه‌ردا هاتوووه وه ههریه‌که‌ی
 چهند سالی به‌سه‌ردا تیپه‌ریوه . ئەگه‌ر هه‌مووی کۆبکه‌یته‌وه به ئەه‌جهد ئەکاته
 (شاری کۆلۆی) = ۶۱۳

کاره سات	میژووی کاره سات	تا ئەمڕۆ
نه‌خۆشی چاوه‌قوولکه	۱۷۹۵	۱۶۲ سال
روخانی حکومه‌تی بابان و ئاژاوه	۱۸۵۱	۱۰۶ سال
گرانی گه‌وره‌و شه‌ری فارس و		
بایزید	۱۸۷۶	۸۱ سال
رشانه‌وه	۱۹۰۴	۵۳ سال
ئاژاوه‌ی موسڵ	۱۹۰۸	۴۹ سال
گرانی و له‌برسامردن	۱۹۱۸	۳۹ سال
به‌دیل گرتنی شیخ مه‌حمود	۱۹۱۹	۳۸ سال
بۆمباردومان	۱۹۲۴	۳۳ سال
ئاژاوه‌ی ئەیلوول	۱۹۳۰	۲۷ سال
لافاوی پیشوو	۱۹۳۲	۲۵ سال
لافاوی ئەمجاره	۱۹۵۷	

ئەم مېژووی کارەساتانە هەندیکى لە لى وەرگرى راست وەرم گرتووە، ئەوى تریشى
بیرەوهرى خۆمە پیشکەشم کرد بە مامۆستای پایەبەلند (ج. بابان). هیوا ئەکەم بو
ئەو مېژووی که بە دەستی یەوێه سوودی لى وەبگرى.

مامۆستا نەجیەدین مەلا

رۆژی شهشی ئهیلول، سالی ۱۹۳۰

شهري بهر دهركی سهرا

ئهم رووداوه له رۆژی ههینی دا بووه له سهعات نۆی زهوالی دا پيش نيوهرو له سهرا ههلبژاردنی نوينهري راستهقینهی شاری سلیمانی. میری نهی ویست نوينهري راستهقینه دهريچیت، جهماوهريش بهدهم هاوارهوه شالاریان برده سهرا داگیرکهران له سهرا دا که ههلبژاردن و هیزری میری لهوێ بوو، بهر بهردو قوچهقانی یان دان، سهري چهند پوليسیك و عهسکهریان شکاند، تهوانیش بهفهرمانی قوماندانی عهسکهري (عهلی رهزا بهگ) خهلكهکه یان دایه بهر دهسپریژی تفهنگ و رهشاش بهدهها خهلك شههیدو بریندار بوون وه لهدوایی دا به سهرا دان خهلكی نیشتمان پهروهریان خسته بهندیخانهوه، رۆژی لهپيش ههراکه دا واته هی ئهیلول جهماوهر کوپوونهوه له بهر دهركی سهرا دا بوپروپاگهنده بو دهريچوونی نوينهرا نی راستهقینهی میللهت. چهند کهسیك دهوري سهرهکی بینی له پال پپوهنانی جهماوهر بو پشتگیری نوينهري میللهت و خویشاندان و هاوارکردن. وه ههر له بهدهركی سهرا دوو دروشمیان ههلواسیوو له دروشمی یهکه م نوسرابوو :

(۱) پهوابی مهتالیبی کورد

(۲) بژی عهدهالتهی عوسبهتول ئومه م. ناوی چهند کهسیك لهو رۆژه دا شههید کراون :

۱ - عهوله سیس : چایچی

۲ - ئهله گون سووتاو : چایچی

۳ - حهمه قالهی ئاغال : پانی بهرز دروو برای سهعه شهل

۴ - محهی خوله دريژ : کوپان دروو باوکی حهمه دهمه

۵ - ئهحه رهشی حهسهنی دهرویش : شیرگهر

٦ - مسته فابه گي فەتاح بە گي : مه للاك

٧ - سه عه ي حه مه ي ئامى : حه مال

٨ - عه زيزى مامه حه مه : پينه چى

٩ - حه مه چاوشين

١٠ - عه لى سيوجگه ر

١١ - نه حه د ناويك : نان فروش

١٢ - هه لو به گي

تى بينى :

كاك قادري مه لا نه حه مه دى حاجى مه لا ره سول بو ي گيرامه وه ووتى : له و كاته دا من له خه سه ته خانه ي خواره وه كه وتبوم له وى به رووداويك له گه ره كى خو مان له كولان پارچه يه ئاسنى لولم دوزى يه وه خه ريكي نه وه بووم ناوه كى هه لكولم به ده ستما ته قيه وه مه چه كى ده ستى چه پى بردم ، تومس نه م پارچه ئاسنه هى كاتى بوردومانه كه ي ئينگليز بوو كه كردى بوسه ر سليمانى و ده ورو پشتى ، له كاتى خو ي دا نه ته قيه وه وه ماوه ته وه بو نه م نه گبه تى يه ، وتى :

له و كاته دا له خه سه ته خانه كوژ راوو بريند اريان نه هينا دوايى گويم لى بوو نه يان وت : بيستونو (٢٩) كه س كوژ راوه به بى بريندار

[١] نووسه ران وروناكبيرانى نه وسه ر ده مه ي كوردستان به شيعرو چيروك و په خشان له م كاره ساته دواون . مه سه له كه نه وه نده گرنگ بووه نه گه ر بمانه وى نه و به ره مه مه كاريگه رانه كو بكه ينه وه كتبيكي گه و ره ي لى ده ر نه چي ت . [نووسه ر]

لافاوی سالی ۱۹۳۲

له سالی ۱۹۳۲ زدا لافاویك رووی دا له سلیمانی كه پكهو تی مانگی تشرینی دووهمی هه مان سال بووه، زیانیکی زوری له مالان داوه و بازاری پرکردووه له ئاو، ئهوهی تیا بووه نه بوته هوئی له ناوچوونی خهلكی. ههمدی شاعیر له قهسیدهیه كدا باسی كاره سات و چویتی ئه لافاوه ئه كات له دیوانه كیدا. بهم شیویه دهسپی ئه كات:

لافاوی سلیمانی

سالی جاری هه ره ئه بی ئه م شاره بیته مه زبه له / یابه بووبا یا به ئاگر یا به بارانی په له ئاگر تیا به بی گهردوون وا ئه بی دهورو خولت / نایه لی قهت مه زره عه ی ئومیدی كورد بی دووپه له

بروانه دیوانی ههمدی چاپی ۱۹۵۷ لاپه ره ۱.۴-۱.۵

× × ×

لافاوی سالی ۱۹۵۷

له رۆژنامه ی (ژین) ژماره ۱۳۶۶ ی ۱۹۵۷ دا وا نوسراوه: «گه وهره ترین كاره سات به سه ر سلیمانی دا دیت لافاویکی نیوسه عاتی له ناكاو زیانی نزیکه نیو ملیون دینار ئه داو (۳۸ - ۴۰) كهس ئه خاته ژیر گله وه چو شقه قامه كان بوو بوون

به پروبارو لاشه و دارو به ردو ئوتومبیلی به سه ره وه ئه پویشتن. رۆژی ۱۸/۱۰/۱۹۵۷ سه عات چواروده ده قیقه بوو که باران دهستی پی کرد به سه ر سلیمانی دا هه تا گۆیژه. . دواي ئه وه کردی به ته رزه که هه ر ته رزه یه کی وه کو هیلکه یه ک گه وره تر وابوو وه ئه م باران و ته رزه یه هه تا سه عات پینچ چاره کێک که م مایه وه دواي ئه وه ئه و بارانه که باریبوو وه هه مووی توایه وه و شار نه یگرته خوێ. وه به خوړم خوێ دا به سلیمانی دا وه له پیشه وه له گه ره کی مه لکه ندی و پیرمه سووره وه دهستی پی کرد وه زیرابه کانی نه یگرته خوێ وه هه مویان ته قین.

ئینجا ئاوی لافاوو ئاوی زیرابه کان دهستیان کرد به خانوو پروو خاندن وه هه رچی مایک له ریگای ئاوه که دا بوو رۆخوا خه لکی بوون به ژیری یه وه هه تا هه ندی که سی هیئا له گه ل خوێ به سه ر ئاوه وه مردبوون.

وه له بهر ئه وه ی که هه موو خه لک له ده ره وه بوون و لافاوو که ش له نا کاو هات که س فریای ئه وه نه که وت خوێ یان شتومه کی پرگار بکات، له بهر ئه وه هه رچی شت هه بوو له ناو مال و شتی ناو دووکان و ئوتومبیل و عه ره بانه ئاوه که له گه ل خوێ بردی وه دووکان و خانووی سه رشه قامه کانی سلیمانی ئه وه ی پروو خا پروو خا ئه وه یشی نه پروو خا تا نیوه ی پر بوو له ئا و وه له مانه سه رای سلیمانی بوو که قاتی خواره وه ی پر بوو بوو له ئا و و لیته وه هه ره ها قه یسه ری به کانی ناو بازار له بهر نزمی پر بوون له ئا و ته رزه و لیتا و زیانیکی زوری له خاوه ن دوکانه کان دا چونکه فریا نه که وتن که شته کانیان لابه رن وه هه تا (سی) ۳ رۆژیش کریکاری به له دی یه هه ر خه ریکی پاک کردنه وه ی قه یسه ری به کان بوون.

وه له کاتی لافاوو که دا کار به ده ستانی لیوا به سه ر و کایه تی موته سه ریف به سه ره وه ئه گه ران، به لām زوری ئاوه که و خیرایی ریگای که سی نه ئه دا که بجوولینه وه ئه م ئاوه وه هه رچی به سه ره وه بوو پرووه و گه ره کی سه رشه قام ئه رۆی به نا و شه قامه کاند، وه له گه ره کی کانیسکان شیوی دۆزه خ مینه ش به ته وای هاتبووه وه که س نه ی ئه توانی خوێ لی دا به لām ئه وه ی چاک بوو که مالی له به رده م دا نه بوو هه ردوو سی مال نه بیت که زوو پرگار کران وه چه ند مالی کیش پر بوو له ئا و وه دواي زانرا ئه و خانوانه ی که پروو خا و ۷۴ وه نزیکه ی ۱۰۰ - ۱۵۰ خانوو ئاویان تی چوو ه. ^(۱)

ناوی ئەوانەیی که لەم کارەساتەدا کۆچی دواویان کردوو وە خنکاون:

ناو	تەمەن	گەرەك
١ - رەشید مەستی	٨٠ ساڵ	مەلکەندی
٢ - وەستا موحەممەدی خەیات	٦٠ ساڵ	دەرگەزین
٣ - عەلی تورکە	٥٠ ساڵ	مەلکەندی
٤ - شێخ عەبدوللای شێخ عومەر	٣٠ ساڵ	مەلکەندی
٥ - کامیل مستەفا (قوتابی)	١٨ ساڵ	مەلکەندی
٦ - دایکی کامیل	—	مەلکەندی
٧ - مەنێجەیی عەلی موحەممەد	٦٠ ساڵ	سەر شەقام
٨ - فاتمە کەریم	٦٠ ساڵ	سەر شەقام
٩ - عەدلە ئەمین	٥٠ ساڵ	سەر شەقام
١٠ - رەعنای مەلا عەزیز	٤٥ ساڵ	سەر شەقام
١١ - ئەحمەد رەشید	٤٠ ساڵ	سەر شەقام
١٢ - ئاسکۆل شێخ موحەممەد	٣ ساڵ	سەر شەقام
١٣ - خەدیجەیی فەقی رەحیم	٣٥ ساڵ	سەر شەقام
١٤ - موحەممەد عەلی	٦ ساڵ	مەلکەندی
١٥ - خوشناو رەشید	٥ ساڵ	مەلکەندی
١٦ - خەلیل عەلی تورکە	٣ ساڵ	مەلکەندی
١٧ - سەرکۆ عەلی تورکە	٣ ساڵ	مەلکەندی
١٨ - عەبدوللای جەلال	٣ ساڵ	مەلکەندی
١٩ - سەلاح ئیسماعیل	٢ ساڵ	مەلکەندی
٢٠ - بەکر عەبدوللای	٢ ساڵ	مەلکەندی
٢١ - یاسین حسێن	١ ساڵ	مەلکەندی
٢٢ - سوعاد حسێن	١٢ ساڵ	مەلکەندی

۲۳ - گیلاناس عهلی	۹ سال	مه لکه ندی
۲۴ - ئەلماس عهلی	۷ سال	مه لکه ندی
۲۵ - زینهب مهجید	۷ سال	مه لکه ندی
۲۶ - لهیلا پڕۆبین	۶ سال	مه لکه ندی
۲۷ - سۆزان پڕۆبین	۴ سال	مه لکه ندی
۲۸ - سهبریه مهجید	۳ سال	سه رشه قام
۲۹ - فائیزه رهشید	۱ سال	سه رشه قام
۳۰ - عائیشه ئەحمەد	۱ سال	سه رشه قام

بیجگه له پڕۆژنامه ی ژین، زۆر شاعیر و نووسەر ئەم کاره ساته یان به شیعرو نووسین دارشتوووه.

ع.م.و.ر

تی بینی :- هه ندی لهو به یان نامانه ی که له م به شه دا بلاومان کردۆته وه که له سالی بۆردوومانی شاری سلیمانی دا له گه ل ده رو روپشته که ی که ئینگلیزه کان له ئاسمانه وه به فرۆکه فری یان ئەدایه خوا ره وه له گه ل به یان نامه یه ک که ده وای شهری به رده رکی سه را واته ده وای شه شی ئه یلولی سالی ۱۹۳۰ که شیخ مه حمود له سه ره ئه و خوین پرشته که میری کردی دژی خه لکی سلیمانی جاریکی تر پاپه پری لی یان نه شه ری ئاوباریک دا تۆله ی لی کردنه وه میریش ئه و به یانه ی بو ده رکرد.

ههروه ها شیعره که ی ماموستا (گوران) به یادی شه شی ئه یلوله وه له گه ل هه لبه سه که ی (حه مدی صاحبقران) ی شاعیر به سه ر لافاوی سالی ۱۹۳۲ دا ئه خویننه وه.

« به یادی شه‌شی ئه‌یلوول، شه‌ری به‌رده‌کی سه‌راوه»

هه‌زارو نو‌سه‌دو سی بوو، شه‌شی ئه‌یلوول که رۆژ هه‌لهات:
 غریوی ویستنی حه‌ق که‌وته ناو شاری سلیمانی؛
 (هه‌لو به‌گه‌) ئه‌و جوانه‌ی پر دلی بوو بو وه‌طه‌ن ئاوات،
 له‌پیش جه‌مه‌یکه‌وه‌ تا به‌رسه‌را رووی هه‌لمه‌تی هانی.

له‌گه‌ل یارانی ئه‌یوت «ئهی حوکومه‌ت! تا نه‌که‌ی ته‌ثبیت
 حقووقی کورده‌واری، نایه‌وی کورد ئیتخابات!
 ئه‌وانه‌ی بانگ کران و تو به‌ قووه‌ت ده‌وریان ئه‌گریت:
 ده‌نی و قازانج په‌رستن، هیچ نه‌بی یان موبالات!

ئه‌وانه‌ که‌ی له‌ میللەت بوون هه‌تا ته‌مثیلی ره‌ئی که‌ن؟
 حوکومه‌ت! ئیمه‌ کوردین، وا ئه‌لین: «نامانه‌وی نواب
 که‌ داوینی غه‌ره‌ز بگرن به‌ هه‌ردوو ده‌ست! وه‌طه‌ن به‌رده‌ن!
 نه‌که‌ی، مه‌شروع نی‌به‌... ده‌رکه‌ له‌سه‌ر سه‌ودایی ئیتخاب!..»

ئه‌مه‌ جومله‌ی قسه‌و ئامالی یارانی هه‌لو به‌گ بوو،
 نه‌ نامه‌شرووعی تیا‌بوو، نه‌ ته‌ج‌اوز بوو به‌ ئه‌منی‌یه‌ت...
 که‌چی عه‌سکه‌ر به‌ مه‌ترالیۆزه‌وه‌ بو قه‌تلی عام ده‌رچوو!
 نه‌یبه‌ به‌ر نه‌قه‌ی شه‌سته‌یر ر‌ج‌او ئامالی میلی‌یه‌ت!

شەقەى شەستىرو قىرچەى دەستىرېژو ھەلمەتى سونگى
بە خوئىنى وردى بى تاوان شەپۆلى خستە سەر جادە:
نەما جوانى كە سونگى نەيسمىيى صەد كەرەت سونگى،
نەما پىرى لە رىزى گوللە بووبى قەلبى ئازادە!..

ھەلۆ بەگ گوللەى ئەووەل لە رانى دا، دووھ دەستى:
كە خوئى و قەومەكەى وا دى بەچەشنى شىر نركانى،
پەلامارى كە دا بو ضابطى: يەك زللە خپ خستى..
دەمانچەى سەنگ لە دەستى و ئاگرى دا تاوھكوو توانى...

بەلام فېشەك نەما، ھەر ضابط و يەك دوو نەفەر كەوتن..
لەپاشا عەسكەرىش دەستىرېژى لى كردو بەلاداھات؛
لەسەر دەريايى خوئىن بوو كەشتىى عومرى بەرەو مردن
ئەچوو، ئەيوت: خوا حافىظ، ئەوا ئەمرم وەطەن! ھەيھات،

لە باوھشتا پشووئى عومرم نەدى تاوئى بە سەر بەستى،
ھەتا مردن زەرەى زنجىرى دىلى بوو لە گەردنما،
ژيانم عارو ذىللەت بوو لەژىر پىلاوى دوشمنما،
بە خوئىن بىو، گل ھەلى لووشى، كە وابى، ھەيكەلى ھەستى!..

خواكەى بولبولى باغى سەرا!.. ھەرچەندە پايزە،
بە خوئىنى خۆم گولت بو ئاو ئەدەم، سا بۆم بلاوئە!
لەگەل ئەو جوانە پاكانەى لەدەورم مەيتيان ريزە
لە خوئىنا وئە شىواوين، بە دايكمان بناسيئە!..

بَلّی بهو بووکی تازهی یهك شهوهم گهر هاته سهر نه عشم،
نه لّی خووی بو وهطهن کوشت و له رپی عهشقی منا نه ژیا...
وهظیفهم بوو له پیناوی ولاتیکا سهرم به خشم:
که توی پهروهده کرد بو من له داوینی چیاو که ژیا!...

نه گهر خوای گه وره به خشی پیت هه تیوی، پپی بلی: رۆله
له من فرمیسکی ویست باوکت، له توش داوا نه کا تۆله!...

(گۆران) نهیلوولی ۱۹۳۲

لافاوی سلیمانی

■ نهم ههلبهسته له سالی (۱۹۳۲م) ووتراوه بههوی
لافاویکهوه که گهلی زیانی له شاری سلیمانی داوه»

سالی جاری ههر ئه‌بی نهم شاره بیته مه‌زبه‌له
یا به بومبا، یا به ئاگر، یا به بارانی په‌له
ئاگرت تی‌به‌ریی گه‌ردوون وا ئه‌بی ده‌وروخوولت
نایه‌لی قه‌ت مه‌زعه‌ی ئومیدی کورد بی دووپه‌له
بو مه‌زه‌ره‌ت ههر ته‌نه‌زولتان که فهرموو بو زه‌مین
عاده‌ت وایه که کوردستان بکه‌یته مه‌رحه‌له
بوچی بوو‌یته مه‌سخه‌ری ئه‌رض و سه‌ما ئه‌ی مه‌مله‌که‌ت
بوچی بوو‌یته مه‌عه‌رضی ئافات و فته‌و وه‌لوه‌له
خه‌لقی وه‌ک تینووی به‌راون بو نم‌ی باران که‌چی
به‌و نم‌ه بارانه ئیمه‌ت خسته نهم مه‌رگه‌مه‌له
یا به حالی ئیمه‌ گریا گو‌یژه فرمی‌سکی به‌خور
هات و لیشاوی سلیمانی که خسته زه‌له‌زه‌له
هاژه‌یی لافاوو گرمه‌ی هه‌ورو چه‌خماخه‌ی هه‌وا
له‌رزی هینایه مه‌له‌ک ئینسانی خسته هه‌له‌له
سه‌ده‌ده هه‌ل ده‌ستی له‌به‌ر لافاوو کوردستان که بی
دجله لیل و ویل ئه‌کا شه‌یتانه ده‌یخاته په‌له
موقته‌ضای خا‌که که ههر شه‌یشکی تیدا هه‌ل که‌وی
هینده به‌رزو دیاری به وه‌ک داره‌کانی سه‌رکه‌له

کونده بووی نه گهت وهای زانی که ئه یوانی جهمه
 ئهم که لوانه ی که دی گف بو بوو ئه تووت هوکه له
 ئهم برینانه زهمانه ههر ده بی ساریژی کا
 (حه مدی) ئهمما بو ئهمهش پیویسته سه عی و حه وسه له
 (حه مدی صاحبقران)

(۱) بو ده قینه - فه قی مزگه وشه که خو ی و چهند فه قی مزگه وتی ترو چهند
 که سی ناسراوی گه ره ک کو ده بو ونه وه به کو مه ل و به زه مزه به مالانی گه ره که وه
 ئه گه ران و شتیان کو ده کرده وه. دیاره ئهم عاده ته له ده وری دا گیر که ری
 عوسمانی یه وه په یدابو وه، پیشتر میره کانی بابان فه قی یان ئه ژیانده.

(ع.م.و)

(۱) باوه ری موسو لمانان وایه له و شه وه دا هه مو و سالی ک خوا له (أم الكتاب) دا
 ته مه نی خه لکی سه له نوی ئه نو و سی ته وه ئه وه ی ناوی نه نو و س ری ته وه له سالی
 دا ها تو و دا ده مر ی. له ناو عه ره بی عی را قدا ئهم شه وه (ليلة المحيا) ی پی ده لێن، له م
 شه وه دا له م سالانی دو وایی یه دا به پوتایی ته قه ده کرا.

(ع.م.و)

(۱) ههروه ها بو لا بردن و نه هیشتنی به ردو لمی گور چيله.

(ع.م.و)

(۱) له موسکو له ده رمانخانه کان بو ئه و مه به سه ته ئه یفر و شن

(ع.م.و)

(۱) نوسهران و پروناکیرانی ئەو سەردەمەى کوردستان بە شیعرو چیرۆک و پەخشان لەم کارەساتە دواون . مەسەلەکە ئەوەندە گرنگ بوو ئەگەر پانەوی ئەو بەرھەمە کاریگەرانه کۆیکەینەووە کتییکی گەورەى لى دەرنەچیت .

نوسەر

(۱) بیجگە لە پۆزنامەى ژین بەلکو زۆر لە شاعیران و نوسهران ئەم کارەساتەیان بە نووسین و هونراوێ دارشتوو

(۱) هۆکەل : کۆرەگەورەى قۆز بە جلی ئال ووالا خویان ئارایشی ئەدەن بەرامبەر بە دەستگیرانیان بەتایبەتى لەناو جافدا .

(له یادگاری کهریم ئەفەندی غەفوور ئەفەندی ئەحمەد بەگزادە)

«هەندی یادگار»

نوسەری کتێب دەربارەیی ئەم یادگارەیی تۆماری کردوو نووسیویتی: له یادگاری کهریم ئەفەندی غەفوور ئەفەندی ئەحمەد بەگزادە (۱۹۰۰ - ۱۹۶۸) که به خەتی خۆی نووسراوه ئەم بەشەمان ئی هەلبژاردوو هەروە نووسەر ئیشارەتی ئەو دەکات که خاوەن یادگاریا یاداشت باوکی کاک که مال کهریمی به‌رپۆبەری کۆمپانیای نیشتمانی ته‌ئمیغه له سلیمانی و ئەم ئەو یادگارەیی له‌وه‌و دەست که‌وتوه.

دیاره ئەم یاداشتە‌ه‌ه‌ی کهریم ئەفەندی زۆر فراوان تره‌و نووسەر هەه‌و ئە‌ه‌ه‌ه‌ی ئی وەرگرتوه که به‌ بینینی خۆی په‌یوه‌ندی به‌ باسی کتێبه‌که‌یه‌وه‌ واته‌ به‌ شاری سلیمانی‌یه‌وه‌ هه‌یه‌، هه‌رچی ئەم به‌شە‌ی یاداشته‌که‌شه‌، که‌ من هه‌موویم نه‌دیوه‌، ئە‌مه‌ هه‌ندی راستیمان نیشان ئە‌دات:

یه‌که‌م: ئە‌مه‌ یاداشتی که‌سیکه‌ که‌ ته‌واو له‌ناو رووداوا نه‌بووه‌ به‌لام لێشی دوور نه‌بووه‌. هه‌نهری ئە‌م له‌وه‌دایه‌ که‌ ده‌ستی داوه‌ته‌ قه‌له‌م و زۆر شتی ئە‌وتوی تۆمار کردوو که‌ نه‌وه‌ی ئە‌مرۆ ئاگایان ئی‌ی نه‌یه‌و زۆر شت بووه‌ به‌ه‌وی ئە‌وه‌ی که‌ نه‌شیان بیستی.

دووه‌م: ده‌توانین له‌گه‌ڵ زۆر بیرو لی‌کدانه‌وه‌ی خاوەن یاداشت دا نه‌بین، به‌لام له‌گه‌ڵ ئە‌وه‌شدا ئە‌و به‌و بیرو لی‌کدانه‌وه‌یه‌ی جووری بیرکردنه‌وه‌ی هاوشان و هاوته‌مه‌نه‌کانی خۆیمان بو‌و دەرئه‌خات که‌ ئە‌مه‌ش شتی که‌ شایانی تۆمار کردنه‌ به‌تایبه‌تی بو‌و نه‌ته‌وه‌یه‌کی وه‌ک ئی‌مه‌ که‌ که‌م شتمان تۆمار کراوه‌، بو‌نموونه‌:

ده‌توانین دەربارە‌ی ریزکردنی چینه‌کانی گه‌ل و باس له‌ ره‌وشت و نه‌ریتی کۆن کردن و په‌سه‌ندکردنی چه‌شنه‌ لی‌کدانه‌وه‌یه‌کی ترمان هه‌بی یا له‌گه‌لیا نه‌بین، به‌لام

ئەبى ئەۋەشمان لەبىرنەچىت كە رژىمى سەرمایەدارى لە مېژوو و پېرەوى
 كۆمەل دا پلەيەكى پېشكەوتوترە لە پلەي دەرەبەگى بەلام چەشنى دزى و
 چەوساندنەۋەكەى شارراۋەترو زۆر دوورترە لە رەۋشت و خوۋو مەردايەتەيەۋە..
 لە لايەكى ترەۋە ھەموو چەشنە كېشەيەكى خورەۋشت و نەرىتى كۆمەلایەتى
 ناچىتە ناو جوغزى ناكۆكى چىنايەتەيەۋە بەلكو ھەندىكى برىتىيە لە
 ناكۆكى و گۆرانى پىشتاۋپىشت كە شتىكى سروشتىيەۋە لە ھەموو دەورو رژىمىكا
 ديارە.

خاۋەن ياداشت ھەموو شتى كۆنى لا پەسەندە، ئەمەش بەشيكە لە سروشتى
 ئادەمىزاد لە پەيوەندى بە يادگارى كۆنەۋە، بەلام لەگەل ئەۋەشدا ھەر لەۋكاتەدا
 كە خۆى باسى لەش ساغى و كەمى نەخۆشى دەكات لە زەمانى زوۋدا، گورج دىتە
 سەر باسى پىشانەۋەكە كە چۆن ھەر لە يەك رۆژدا بە سەدان كەسى لە تاقە
 شارىكى بچووكى ۋەك سلىمانىدا كوشتە.

نازانم خاۋەن ياداشت چەند نزيك بوۋە لە پروداۋەكانى دەورى شىخ
 مەحمۇدى مەزنەۋە، لەبەرئەۋە زانىارىيەكانى ئەبى لەگەل ياداشتى رەفيق
 حىلمى نەمردا بەراۋرد بگرين بەتايبەتى كاتى بلاۋكردنەۋەى ھەموو ياداشتەكە
 كە شايانى بلاۋكردنەۋەيە ھەرچى باسى بۆمباردوومان و دەرەندىي ئىمپىريالىزمى
 ئىنگلىزە كە يەكەم بۆمباۋ فرۆكەى خۆى لە سەرى كورددا تاقى كەردەۋە ئەۋە
 شايەتەيەكى بەنرخى ھاۋولاتىيەكى كوردستانەۋە بايەخى خۆى ھەيە.

(م.ع.ن)

خاۋەنى يادگار. كەرىم ئەفەندى غەفور

ئەفەندى ئەحمەد بەگزادە ۱۸۸۸ - ۱۹۷۱

«ئەتوارو رەۋشەتە مىللەتە سەلىمانى»

خەلكى سەلىمانى نەزىكەى ھەشت يەككى لى بەگزاڧەكانى بابان و سادات و ئاغاوات و كاربەدەستى گەۋرەى مېرى بو، ھەموو نەجىب و خانەدان و ساحب مەجلىس و دىۋەخان بوون، بەلام ھەوت بەشەكەى تىرى كە كاسبكارو صنەتكارو فەلاح و رەنجبەر بوون و ئەمانەش ھەموو ساحب تەۋازۇع و ئىكرام و ئەھلى جومعەو جەماعەت بوون وە لەعاستى غورەباو مىوان دا زۆر بەخزمەت بوون وە ھەموويان ھەزىيان لە سوعبەت و گالتەۋگەپ ئەكرد لەگەل يەكتىرىدا وە يەكتىريان خۇش ئەۋىست و دىنيان بە پېكەنەن و شتى خۇش ئەبەدەسەر.

لە ھەموو مالىكى پياۋە دەۋلەمەندەكاندا لەجىياتى ئەم كورسى و مېزەى ئىستا ھەيە، فەرشى ناياب و دۈشەك و پىشتى بو، بەردەوام قاۋەى حازر لەسەر ئاگر بو، وە لە ھەموو رەفەكاندا پارچەيەك كاشى و چىنى و فەخفۇرى و بلورىيان تيا دائەنرا، وە لە تاقەكانى خوارۋە تاق پۇشنىكى بە ساچاخ و قوزاغە تەرتىب كراۋى تيا رائەخراۋ ئەنجا سندوقىكى لەسەر دائەنراۋ لەسەر سندوقەكەۋە بوغچەيەك وە ئەمجا سەرپۇشنىكى ئەدرا بەسەر، لەجىياتى تەباغى چىشتى ئىستا دارى سوتاندن، لە جىياتى تەباغى چاى ئىستا سەماۋەرى زەرد كە ۋەكو ئالتۇون ۋابوۋ يا سەماۋەرى ۋەرشاۋ، كە ۋەكو زىۋو ۋابوۋ. لەجىياتى عەلادىن لە بەعزى مالا مەقەلى پىر لە ئاگرى گەشاۋە وە لە بەعزىكى تردا دارى سوتاندن يا سوپا يا كورە بو.

بۇ شەۋچەرەى مىۋانىش غەبرى چاۋ قاۋە لەجىياتى تىرى ۋە كالەك و شوۋتى ئىستا پىرتەقال و ھەنارى بەغا بو. وە لە ئىشى ھەۋىر پاقلاۋمو بىرمەۋ فەنجان بىرو چۆرەك و شەكرلەمەۋ لوقمەقازى و خانم بودى و وە لە ئەنۋاعى (رەمچل) مەرباش چۈار نەۋەى ئەھىنرايە مەجلىسەۋە وە لە زۆرى مالەكاندا باسوق و خورماۋ گۈيزو مېۋز دائەنرا.

بۆ نان خواردنیش به زۆرى پلاو بامى و دهم پوخت و شىخ مه حشى و شله قاوړمه و تاسكه بابى و يه غنى وه زيرى بوو وه بۆ ده عوه تى پياوه گه ورهكان په رده پلاو گپه چيشتيكى مه قبول بوو، به لام تنها بۆ قاوه لتى، بۆ بهرچايى به زۆرى توراغ بوو (توراغ شتيك بوو ماستيكي زورخويى ته واوى پيوه نه كرا نه مچا تووى شويت و فهرپكه قه زوان و گه لاي خونچه و گوله باخى گولاوى زور تى نه كراو له پاش حل كردنى نه خرايه ناو كيسه يه كى گه ورهوه له پاش روژيك به ونه وعه مانه وهى نه مچا دهست نه كرا به خواردنى له بهرچايى دا).

وه له جياتى ترشيات رهنگاو بوو (رهنگاو شتيك بوو وهك خوشاويكى له بهينى سركه و دوشاودا، له ترى رهشكه دروست نه كرا وه نه خرايه ناو كوپه كى گه ورهوه وه له جيگاي ساردا د نه نرا به بى دان هه ر ناو بوو تنها رهشه هه رمى و هي شوه ترى به ساغى تى نه كرا)

وهها باو بوو كه چيشت هه ر ئيواران لى نه نرا، به لام بۆ قاوه لتى كه م خيزان شتيكى به سيت، وهكو نيمرووخ يان ميخلمه يا مزره كه يا كه باب بوو وه له ماله فهيرهكان و نه هلى لاديشا ساوه رو دوينه و دوكه شك و كه لانه و دوكوليوو پيرخه نيله و چه نسووته كه و ترخينه و ماشه رهش و شورباى سائره بوو.

له بهينى عالم و جاهيل و خازيل و عادى وه شهريف و دهنى و گه وره و بچوكدا، فهرقيكى يه كجار زور هه بووه، فه لاهه كان چاويان له تيجارو ناغاو بهگ نه نه كرد، فه راش و ژنى فه راش چاويان

له كاتب و ژنى كاتب نه نه كرد، نه وانيش چاويان له قائمقام و ژنى قائمقام نه نه كرد و هه مو كه سيك هدى خوى نه زانى. وه به قه دهر به رهى خوى پى رانه كي ش زور له شتى عيب و هه رام و بى شه رعى خويان نه پاراست.

● نيمرووخ: جوړپكه له هيلكه و روڼ.

● يه غنى وه زيرى: شورباى كندر.

● ساچاخه: ريشه دار

● قوزاخه: گولنگه دار

● ره چل: هه موجور

● فنجان پر: كولپچه

«ئەو ئەدەب و دىئەتە لە چىهەم بوو»

ئەو دىئەتەو ئەو رەوشتە شىرىنە جوانانە كە لەو دايك و باوك و مامۆستاو ئامىرەكان و دىئەت پەرورەكان بلأو ئەكرانەو كە لە مەرکەزىكى وەكو لىواى سلیمانى دا بەغەيرى ئەو كە لە ھەموو مەزگەوتىكا لەپاش جەماعەت لە ھەموو نوێژى عەسرىكا لەلايەن ئىمام و عالمانى دىنەو بە خوێندنەو كە ئەحاديىسى پىغەمبەرەو نەسىحەتتىكى زۆرى دىنى ھەبوو وە غەيرى ئەو ھەموو قوتابخانە غەيرە رەسمىانەش كە لە ھەموو گەرەككەدا ھەبوون ئەو لە ئاخريەكەى ئىعدادىيەى مولكى و ئەو تەرىش روشدىيەى عەسكەرى دوو مەكتەبى رەسمى تيا ھەبوو لەو دوو مەكتەبەدا جگە لە كاتى نوێژى نىوەرۋان و لە كاتى چوار فەرزەكانى تردا قوتابيان لە مەكتەبەكاندا نەئەبوون، وە بۆ ھەموو نوێژى نىوەرۋش لە ھەردوو مەكتەبەكەدا لەو عالمە دىنيە فازىلانەى موعەلىمى دەرسى عەرەبى و دىن بوون وە لە تەفسىرى قورئانى پىرۋزو ئەحاديىسى پىغەمبەر دەرس و ووتنەو ئىرشادى دىنيان ئەكرەيان مەدەر خۆى ياخود يەككە لەو ئامىرانەى ساحب تاج و نەجمە بوون و موعەلىم بوون بە شاول ھەموو تەلەبەكانى كۆئەكرەو، وە ئەيان ناردن بۆ تەھارەت گرتن، ئەمجا موعەلىمەكە لە كەنارى ئەو ھەوزە گەورەيەى لە ھەوشى مەكتەبەكانا بوون، خۆيان لە بەرچاوى قوتابىيەكان دەست نوێژىكى شەرى جۋانى ئەشت و ئەيووت بە تەلەبەكان تەماشائى مەن بکەن، ئەبىت ئىوھش وەكو مەن دەست نوێژ بشۆن بەونەو، وە لەپاش دەست نوێژ شەتنيان ئەمجا خۆى ئەبوو بە ئىماميان و پيش نوێژىيان بۆ ئەكرەن وە قوتابىيەكان بەونەو لەپشتەو چاويان لى ئەكرە ئەمە قوتابيانى مەكتەبەكان بەم جۆرە بوو، بەلام لە جەھەتى عەسكەرىيەو ئامىرانى تەعلیمى عەسكەرى لەدواى تەواو بوونى دەرس و ووتنەو ھەموو ئىواران و بەيانيان ھەموو جارى لە كۆتايى ھەموو دەرسكەدا ئەمریان ئەكرە بە عەسكەرەكان و ئەيان ووت پىنج وەقت نوێژى فەرزكەن وە دوعا بۆ پادشا بکەن ئەمجا لەرووى ئەو دەرس و تەربىيە جوانانەو لە مكاتب جىھەتى عەسكەرى و قوتابخانەو مەزگەوتەكاندا وەكو باس كرا

[۱] شاول: فیکە

گه ورو بهو بچوکی فامین و شهرم و ئه دهب له دهرمهجهیهکی وادا بوو که چون ئیتاعهتی دایک و باوک و ماموستا ئه گیرا.

ههروهها هی هه موو که سیك ئه گیرا، که به ته مه ن له خو یان گه و ره تر بووایه، له بهر ئه دهب و حه یاو شهرم هیچ کوریک نه ئه چوو ه چایخانه وه چونکه له چایخانه که دا پیاوانی له خو یان گه و ره تری تیا ئه بوو ههروهها له بهینی موزه ف و کاسبه کان و ئه شراف و ئه رازیل و فه قیرو ده وله مه ندا زور جیاوازی هه بوو. ئه فه ندی یه کانی مولکی و عه سه کهری یه که چاکه ت و پانتو لیان له بهر ئه کرد، پانتو له کانیا ن به عه لا گه له سه ر هه ردوو شانیه وه هه ل ئه واسی و له دهره لنگه کانیشیا ن له دیوی ناوه وه به م به رو به و بهر دا دوو قوچه یان پیادا ئه دروو قایشیکی باریکی ش له ژیر قوئده ره که نه وه به و دوو قوچه یه وه قايم ئه کران. له و حاله تدا که پیوه ی ئه رویشتن ههروهکو هیچ چرچ و لوچیکی تیا دا نه بی وها بوو، دهر ئه که وت که هه ر ئیستا له ئو تو دراوه هه تا ته نانه ت گو ره ویه کانیشیا ن دهر نه ئه که وت، له و زه مان ی پیشوو هدا له ئه شراف هه رکه سیك غه یری دهم وچاو به روپشتی دهستی، هه ر جیگاهیه کی تری دهر بکه و تایه به پیاو ی عادی و بی حورمه ت ئه درایه قه له م، خو یه کجار قیسمی زابته کان و ئامیره عه سه کهری یه کان به و شهرمو شکو هو لیباسه کییارانه وه به بی ئاو ردانه وه به م لاو ئه ولا (ئوین قورمه) عه لامه تی زابتی به سه ر شانیا نه وه قایشیکی به سورمه چنراو به ناو قه دیا نه وه به سترا وه به قیسمی ژنانیش به بی عه باو په چه وه یا چارشوو په چه به هیچ جوړیک له مالی خو یان دهر نه ئه چوون وه چارشوو شتیك بوو گه ئی له عه با پانترو در یژتر بوو له رهنگی چه فیه سورمه دا بوو، هه ردوو قو لیان تی هه ل ئه کیشاو له ناو قه دیشیا نه وه به پشتینیك له رهنگی خو ی ئه به سترا، وه په چه کانیا ن له په چه ی ئیستا گه و ره ترو ئه ستوو تر بوو و پیلاویشیا ن له له رهنگی سوور یا ن زهر د چه کمه بوو، (چه کمه شتی بوو وه کو جزمه قوول بوو به لام دهرکیان گه ئی له ده می جزمه پانتر بوو) ئه ویش بو یه ئه وه یا ن له پی ئه کرد که پیا ن تی بخستایه هه موو دهره لنگی پولدا ش کراسه کانیشیا ن ئه که وته ناویه وه وه باش ئه شارا یه وه، ئیتر له و حاله دا هیچ ئیمکان نه بوو که کس بتوانی له ش یا دهم وچاویان یا

لیباسه کانیشیان ببینیت، قیسمی ژنانیش هه زووه ها لهو جیهه ته وه بوو نمونه ی شهرم و هیاو هیچ شکی تیا دا نی یه که ئه ولادی ئهم نه وعه ژن و پیاوانه له رووی ئهو ئه خلاق و کرده وه شیرینه ی دایک و باوک و تهریبیه ی ئهو نه وعه ماموستایانه وه چ له عاستی دایک و باوک و ماموستایان وه چ له عاستی هه موو که سیک له خو یان به عومر گه وره تر شهرم و ئه ده به که یان له مهرکه زیکی ئه وتودا بوو ئه گهر ئهو ته عریفه بخریته سهر کاغه زو تازه پی گه یشتوو هکانی ئیستا ببینن به پیکه نین و قه شمه ری سهیری ئه که ن، به لام ههر ئهو ئه خلاق و ئه دهب و کرده وه شیرینه بوو به هو ی هه رزانی و به ره که ت و زوری رزق و فره حی و خوشی و خواردنی هه موو که س سحی بوو وه له رقی یه کتری هه موو نه وعه خواردنیکیان نه ئه کرد به سه ری ه کاو وه له جل و به رگ دا له شه وو رۆژیکدا دوو سی جار خو یان نه ئه گوژی، له عه سه ره وه هه تا وه ختی هه تاو گهرم بوون و چوونه دائیره و بازارو سه رکاهو کاسبی، سه بنی به یه ک بیجامه ی ته نک و یا فانیله ی عه لاگو و قول و شان رووت کردن نه بوو، له بازار چیان له بهر بووایه به دايم ههر ئه وه بوو وه ئه گهر فه سل و مه و سیمی سه رماو گهرما جل و به رگیان بگوړیایه و شه وو رۆژ باوه له سه ر یه ک سیفه ت و یه ک ته بیعه ت بوو، له به ره ئه وه نه خوشی یه کجار که م بوو، هه وه کو نه بووبی و ابوو، چونکه هه موو نه وعه نه خوشی یه کیان له سه رما یان له گهرما وه یا له کاتیکا دوو سی جار سه رماو گهرما به سه را ها تنه به هو ی دوو سی جار جل گوړینه وه وه یاخود خواردنی ساردو گهرم و ئه مانه نه خوشی پهیدا ئه کات، به هه موو سلیمانی ته نیا (عه زه ی حه کد رایم)

ناویک حه کیمی جوله که و مسته فا ئه فهندی ناویک دکتوری عه سه که ری و سه لمان ئه فهندی ناویک جه راحی عه سه که ری بوو، به هه موو قه زای هه له بجه و عه شائیری ئه ترافه که ی ته نها (حه کیم خواده) حه کیمیکی جوله که ی ئیرانی تیابوو ئه ویش به ناوی (ته بیب) حه کیمی مالی عوسمان پاشابوو له هه له بجه بوو، مه گهر چونها له مانگیکا یه کیک موراجه عه تی بکر دایه له به ره ئه وه ی لهو زهمانه کونه دا نه خوشی و برینداری یه کجار که م بوو، له به ره ئه وه ش بوو که زور ئیه تیمام نه ئه درا به دکتورو خه سه ته خانه.

« هه‌رزانی شتوومهك و كه‌رسه »

له زهمانی پيشوودا پاره به‌و كه‌ميه‌وه كه هه‌بوو له‌به‌ر هه‌رزانی ئه‌رزاق و هه‌موو كه‌رسه‌يه‌ك ئه‌و پاره كه‌مه ئه‌وه‌ند به‌قيمه‌ت بوو هه‌رچه‌ند به‌ئاره‌زووی خۆت شتت لی بکریایه‌و مه‌سره‌فی مال و مندالت بکردایه هه‌ر ته‌واو نه‌ئه‌بوو، مالیکی ساحیب خیزان به‌ ته‌واوی ره‌فاهیه‌ته‌وه‌ روژی به‌ دوو تارانی كه‌ موعادیل (۳۷۵) فلسی ئیستا بوو ئیداره‌ی ئه‌کرد.

موتسه‌سهریڤێك كه‌ مه‌عاشه‌كه‌ی دوو هه‌زار قروش بوو، كه‌ موعادیلی هه‌ژده‌ دینارو‌ حه‌وت سه‌دو په‌نجا فلسی ئیستا بوو، کاتیکی زه‌بتی مه‌حکه‌مه‌ مه‌عاشه‌كه‌ی سی‌سه‌د قروش بوو كه‌ موعادیلی دوو دینارو‌ هه‌شت سه‌د فلسی ئیستا بوو، کریکاریك ده‌ سه‌عات زیاتر ئیشی ئه‌کرد روژانه‌كه‌ی یه‌ك تارانی بوو كه‌ موعادیلی هه‌ژده‌ فلسی ئیستا بوو.

حه‌مالی وورده‌ حه‌قه‌كه‌ی دوو پوول بوو، به‌لام حه‌مالی گه‌وره‌ كۆل قورسه‌كان حه‌قه‌كه‌ی چوار پوول بوو، واته‌ چوار فلسی ئیستا، له‌رووی هه‌رزانی ئه‌رزاق و هه‌موو كه‌رسه‌يه‌كه‌وه‌ هه‌موو كه‌سیك به‌و پاره كه‌مانه‌ی ده‌ستی ئه‌كه‌وت ئه‌یتوانی له‌پاش ته‌ئمینێ ژيانێ مال و منالی، ئه‌ملاكی پێ بکریت، چونكه‌ حو‌قه‌يه‌ك گوشت كه‌ ئه‌كاته‌ سی كیلوونیو به‌ دوو تارانی بوو مانای سیوچه‌وت فلس و نیو، حو‌قه‌يه‌ك روونی خالسی مه‌رو بزن به‌ سی قران بوو كه‌ ئه‌كاته‌ په‌نجاوشه‌ش فلسی ئیستا. ربه‌ی گه‌نم كه‌ بریتی‌یه‌ له‌ سی‌ویه‌ك كیلوونیو به‌ دوو تارانی واته‌ سی‌وچه‌وت فلس و نیو، سی‌و جگه‌ریك به‌ چوار پوول بوو.

ئه‌و هه‌رزانی و فره‌حی و خو‌ش‌یه‌ی ئه‌وسا بوون لام وایه‌ هه‌مووی له‌ رووی ئه‌و دیناری و ئه‌ده‌ب و گه‌وره‌و بچوکی و فامینه‌وه‌ بوو كه‌ هه‌یج كورپێك جه‌ساره‌تی نه‌ئه‌کرد به‌رامبه‌ر باوکی یا مامۆستای یان كه‌سیکی به‌عومر له‌ خو‌ی گه‌وره‌تر دانیشیت یان بجیته‌ چاپخانه‌كانه‌وه‌.

«نهوعى پارهى رمواج»

له سالى ۱۹۰۰ م له زهمانى حكومهتى عوسمانيدا له شارى سلیمانى پاره زور كه م بووه ههروهها مهعاشيش كه م بوو، وه نهختى به نارههتهى دهست نهكهوت وه نهو پارهيهى كه ههبوو لهوانهى حكومهتى عوسمانى ههنديك له ئالتوونى ساغ، وهكو پينج ليرهيهى و دوو ليرهو نيوى و يهك ليرهيهى و نيو ليرهيهى و وه چواريهك ليرهيهى بوون وه ههنديك له زيوى ساغ وهكو مهجيدى كه غازيشى پى نهووترا، ههروهها نيو مهجيدى و چواريهك مهجيدى و وه يهك قروشيش ههبووه. وه له مهغشوشه [بیشلغ] بهعنى پينج قروش وه دوو قروش و نيوى كه قرانى رهشيشيان پى نهووترا.

لهكاتيكدا كه سهربهستى بلاوكرايهوه له سالى ۱۹۰۹ م دا بوو له مهسكوكاتى مهعدهن (نيكل) كه جوړه شتيك بوو وهكو مهعدهنى ۱۰ فلسى ئيستا له (۵) پارهيهى و (۱۰) پارهيهى و (۴۰) پارهيهى و جوړه پارهيهكى تريش له وورده به ناو شانانا بلاوكرايهوه، يهك ليره به (۱۰۱) قروش نهچوو كه نهكاته (۹۶۰) فلس، وه ههروهها تهفهروعاتهكانى ترى ههر بهونيىسبهته بوو، بو نمونه يهك مهجيدى به ۱۹ قروش نهچوو وه ههر قروشيكيش (۹/۱۴) فلس بوو ههروهها قروشيكي عيبارت بوو له (۴۰) پاره وه لهميش يهك پولى و دوو پول ههبوو وه ههر پوليكى موعاديلى فلسيىكه.

وه له مهسكوكاتى ئيرانى، له زيوى خاليس جووته تارانى و يهك تارانى ههبوو وه لهميش يهك پول و دوو پول ههبوو، وه ههر له زيويش بيچو ههبوو، وه لهبابهت رهواجهوه له دهوائيرى رهسمى و بازارو موعامهلهدا هيچ نهوعه جياوازييهك لهبهينى پارهى عوسمانى و ئيرانيدا نهئكرا، تهنانهت له بازاردا بو كرپن و فروشتن و سهوداو موعامهله.

* * *

«ریشانه وه که»

ریشانه وه کوشنده که که مه شهووری ئافاق بووبوو وه له رهسمیا ناوی (قوولرا) بوو له سالی ۱۹۰۳ م.

ئهو عیله ته واقع بوو، یاخوا ئیتر کهس نهی بینى، رۆژ نه بوو سه د هه تا سئ سه د کهس پى نه مری، له کورو ژن و پیاو ساغ و سه لیم و مل قهوی، بى سباب هه ر له خویه وه له پر قولپیک زهرداو یا رهشاو ئه ریشایه وه حاله ن هه ردوو چاوی به قولاً نه چوو، زهردو رهش هه لئه گیرسا، له مووده ی (۲۰) ده قیقه دا ئه مرد. زۆر که م واقع نه بوو که ئه وه ی به یانی برشایه وه بکه وتایه نیوهرۆ وه یان نیوهرۆ برشایه وه بکه وتایه ئیواره، زۆری وا هه بوو که کوری یا کچی یا باوک و دایکی توشی ئه و ریشانه وه یه ئه بوون نه یان ئه ویرا بچن به لای ئه و مردووهدا وه له ترسی خوی نه وه ک خۆشی توشی ببیت، هه ر رهحمی خوایی بوو که ئه و مردووانه ئه شوران و ئه شاررانه وه. ئه هه که ی سلیمانی ئه وه ندیه تریش که م بوو بووه وه وه هیچ که سیك زهوقی له سه ر خواردن و خواردنه وه وه له زایزی دنیا ی نه مابوو. وه تا مو ده تیک زک و زاش نه مابوو، وه هه چ که سیکیش بو پاریزگاری خوی بچووايه بو دی وه یا جیگایه ک خه لقی ئه و جیگایه قبولیان نه ئه کردن و ده ریان نه کردن، وه پى یان ئه گوته ئیمه ش دوو چاری ریشانه وه مه که ن ئه م غه زبه (له الحمد) ته قریبه ن هه ر یه ک مانگ دهوامی کرد وه ئه گه ر دهوامی ببوايه به شه ر له شاری سلیمانیدا نه ل.

«سالی گرانیه‌که»

له مانگی نیسانی ۱۹۱۶ی میلادی موسادیفی سالی ۱۳۳۴ هجریه‌وه
 گرانیه‌کی زۆر به‌شیدده‌ت و کوشنده دهستی پێ‌کرد وه هه‌تا نیه‌یه‌تی کانونی
 یه‌که‌می سالی ۱۹۱۸ی میلادی موسادیفی سالی ۱۳۳۶ی هجری که‌وا دوو
 سال و ده مانگ به‌توندی ده‌وامی کرد وه له‌م ماوه‌یه‌دا رۆژ به‌رۆژ گرانی‌تر نه‌بوو
 وه نزیکه‌ی چواریه‌کی میله‌ته‌که له‌برسا مردوون، وه زۆر به‌زحمه‌ت نه‌گه‌ر
 کولێره‌یه‌ک که به‌ دوو تارانی بوو که موعادیلی سی‌وحه‌وت فلس و نیو بوو ده‌ست
 کورپکی چالاک بکه‌وتایه ئه‌ویش عیباره‌ت بوو له‌ په‌موودانه‌و کزنو پووشه‌ چه‌لتوک
 نه‌گینا گه‌نمی هه‌ر تیا نه‌بوو، نه‌و کورپه‌ش بو‌ موخافه‌زه‌ی نه‌وه‌ک فه‌قیرانی برسی
 به‌زۆر کولێره‌که‌ی ئی بسینن یا ئی بفرینن، له‌به‌ر نه‌وه‌ کولێره‌که‌ی به‌ هه‌ردوو
 ده‌ست توند یه‌ سنگیه‌وه ئه‌نوو‌سان، هه‌رچه‌نده هه‌چ که‌سی‌کیش له‌و کولێرانه‌ی
 بخواردایه هه‌ر پێ‌ی نه‌مرد، له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا فه‌قیرانی برسی ئی کوئه‌بوونه‌وه،
 په‌لاماریان نه‌داو کورپه‌ش کولێره‌که‌ی له‌ژێر سنگیه‌وه قایم نه‌کرد، ئینجا
 به‌ونه‌وعه‌ش هه‌ر کولێره‌که‌ی پێ‌ پرگار نه‌ئه‌کرا وه هه‌ر ئی‌یان زه‌وت نه‌کرد. له‌ ۳۱ی
 تشرینی یه‌که‌می سالی ۱۹۱۸دا به‌مونا‌سه‌به‌تی ئیعلانی هودنه‌وه له‌ حه‌ربی عوزما
 له‌ شاری سلیمانی‌دا غه‌یری موته‌سه‌ریفیک که‌ ناوی ره‌زابه‌گ بوو، تورک بوو، وه
 هه‌ندیک له‌و زاب‌تانه‌ش که له‌سه‌ر مه‌خزن و شت مابوونه‌وه، حکومه‌تیکی نه‌وتوی
 تیا نه‌مابوو، وه فه‌لاحه‌ت و زه‌راعه‌ت نه‌ئه‌کرا، ئیتر نه‌وه‌نده گرانیه‌که زیاترو
 کوشنده‌تر بوو وه رۆژ نه‌بوو له‌ کۆلانه‌کاندا خه‌لک له‌برسا نه‌که‌وتیبت و نه‌مردیبت.
 تووی هه‌ورامان به‌وشکی حوقه‌ی که‌یشته یه‌ک لیره‌ی ره‌تسادی وه له‌باتی شه‌کر
 به‌کار نه‌هێنرا چونکه شه‌کر ده‌ست نه‌ئه‌که‌وت وه به‌ دیشله‌مه‌ چایان پێ‌
 نه‌خواردوه.

وہ زوری پیادہ گہورہکان فیری قاوہ خوارنہوہ بووبوون تووی کنکرو درکیان
تہبرژان ہندیک لہگہل قاوہ تیکہلیان تہکرد وہ ہندیکیش بہتہنہا لیان تہنا
لہجیاتی قاوہ تہیان خواردوہ.

بہلام چا لہناو قوتودا بہ (گہروانکہ) لہ ئیرانہوہ تہہات بہلام زور بہگران
دہست تہگہوت.

لہگہل نہبوونی دہغل و دانیشدا حکومت چہند مہئموریکی بہناوی مہئموری
مبايعہود تہعین کردبوو کہ لہ فہلاحہکان ہہچ کامیکیان لہ نانی خوی کہنم جوی
زیادی ہہبی بہسورہتی مبايعہ بہو فیثاتہی لہ حکومتدا مور بووبو بو ئیعاشہی
جیہاتی عہسکہری و مہموران وەرکری چونکہ لہو کرانیہدا لہ جیاتی تہو پارہی
غیلای مہعیشہتی ئیستا تہدری تہوسا لہ طہرہف حکومتی عوسمانیہوہ لہ گہنم
وہ پون وہ برنج لہ مہخزہنی عہسکہرییہوہ بہنیسبہت مہعاشہوہ عہینہت
تہرزاق تہدرا بہقیمہتیکی زور کہم.

زور جار لہناچاریدا فہقیری برسی کوی دریشی سہرتہبری وہ سی و جکہرہکی
تہبرژان و تہخوارد.

(گہروانکہ): بریتی بووہ لہ قوتوی بچوک چای تیا بوو، دروست کرابوو لہ تہنہکہ
ہہر دوو قووتو بریتی بوو لہ ہوقہیہکی تہستہمبول.

«بۆردومانەكە»

لە (۵-۴) ى مايسى ۱۹۲۲ كە (كەپتان چايمەن) ى نىنگىز لە سلىمانى دەرگرا ئەمجا حكومەتى ئىنگىز ويستى بە بۆمباردومان سلىمانى ئىصلاح بكات وە لە پىشا ھەتا چەند پوژىك تەيار زۆر بەنزمى بەسەر شارى سلىمانى دا ئەسوورانەو، تەنانت كە خەلك لە چاىخانەكان و بەسەر بازاردا ھەلئەستان وە ئەيانويست رابكەن تەيارەچىەكان لەناو تەيارەكەو بە دەست ئىشارەتيان ئەكردن كە دابنىشنەو ھىچ ناكەن وە بەم جۆرە ھەتا چەند پوژىك خەلكى سلىمانيان ئەمىن كردهو، بە ھىچ نەوعىك ترسى بومباردومان لە دلى كەسا نەما.

ھەتا پوژى ۱۲ - ۱۴ مايسى ۱۹۲۲ دا لەناكاو بەنزمى تەيارەدى زۆر ھاتە سەر شارى سلىمانى وە كتوپر دەستيان كرد بە بومباردومان وە يەكەم بۆمبايان كە زۆر گەرەو موسىبەت بوو دای بە مالى عارف بەگى عەلافدا وە خانووەكەى بەجارى داروو خاندو پەرش وىلاوى كردهو، وە ھەچ ژن و پياو منداڵ و ھەرچ روح لەبەرىكى تىدا بوو بەساغى دەرئەچوو وە ھەموو بووبوون بەژىر خانووە كەو، وە وا دەرکەوت ئەو بۆمبايانە كە زۆر موھىم بوو بەخسوسى بۆ خانووەكەى شىخ مەحمود يان بەردابوھوو بە قەزاو قەدەر بەرمالى عارف بەگ كەوتبوو چونكە شىخ مەحمود، لەو تەئرىخەدا گواستبويەو خانووەكەى عىزەت بەگى عوسمان پاشاى جاف كە لە نزىك خانووەكەى عارف بەگەو بوو، بەلام بومباكانى ترى گەرچى لە ھەندىك خانووى عادىش نەختىك پى لى پوخاوە بە پارچەى ئەو بۆمبايانەى كە ئەتەقینەو بەعزى كەس پى برىندار بووبوون، ئىتر كە خەلكى سلىمانى ئەمەيان بىنى ھەموو پوژىك پىش ئەوى دنيا روناك ببىتەو بە گەرەو بچوك و ژن و پياو منداڵەو رايان ئەكرد بۆ ژىر پردەكان و ناوچەى دەشتايى و

سەر قەبران و جىگاكانى تر كە دور بوو وە خويان ئەشاردەو وە ھەتا پوژئاوا نەبووايە وە دنيا تاريك نەبووايە نەيان ئەويرا بگەريئەو وە ناو شارو مالەكانى خويان، وە ھەروەكو سەراو حكومت نەمابوو بازارو دوكان و كەسايەتیش نەمابوو شيخ مەحموديش وەكو ئەو عالەمە ئەچو دەرەو، وە بەزۆرى لە تەككەى شيخ مەرف دائەنيشت كە نزيك سەر قەبران بوو لەپاش چەند پوژيك تەيارە زور بەبەرزىو وە ھاتە سەر شارى سلیمانى وە ھەروەكو كوللە چۆن بەرى ئاسمان بگريئ بەو نەوعە بەيان نامەى زۆرى بلاوكردەو كە لە شاردرا خانوو نەمابوو دووسى يەك نەكەوتبیتە ناو ھەوشەكەى وە لەو بەيان نامەيەدا نووسرابوو لە بەغدا فلان پاشا قەرارى داو وە كە لە دوو سبەحەيەو سى پوژ لەسەريەك جىگای شيخ مەحمود بومباردومان ئەكرى ئەمجا ئەى ئەھلى سلیمانى وا ئاگادارتان ئەكەم ئاگاتان لە خوتان بيت وە ئەوانەى شتى باش و خوشەويستى ھەيە لە مودەتى ئەم دوو پوژەدا لە جىگای باش قايمى بكات] ئيتەر ھەر لەدواى ئەم بەيان نامەيە خەلكى سلیمانى بەجارى بە ئەشیاو خاوو خیزانەو ھىجرەتيان كرد بو دىھاتەكانى دەوروپشتى سلیمانى وە يەك مالە لادى نەمابوو كە ٤ - ٥ مالى لە ئەھلى سلیمانى تيا نەبوبيت وە زور بەئىحترامەو خزمەتيان ئەكردن وە ئەو دى شتەكەى ئاسان كردبوو ئەو بوو كە لە ھاوينا بوو وە ھەمووكەس ئەيتوانى لە سەربان و بەردەرگاو دەشت بنويت.

بومباركانى بومباردومانى ئەمجارە وەك ھينەكانى پيشوگەرە نەبووبوون نەوعە شتى بوون وەك چراقوتيلكە نەوتەكانى لادى بەسەرھەچ خانوو سەربانىكا بگەوتايە وەك ميزراح لەعاستى خوى ئەخولايەو ھەتا بانەكەى كون ئەكرد وە ئەگەيشتە سەر زەل و گەلاکەى ئنجا ئاگرى تىبەرئەداو ئەيسوتان وە ھەچ كەسك بچووبايە بو ئاكر كوژانەو دى خانووەكەى تەيارە چيەكان ئەياندايە بەر گوللەى رەشاش.

(تەشكىلاتى نەفسى شارى سلیمانى لەتەرەف شيخ مەحمودى حوكمدارەو)

لە پوژى ١٨ى تشرینی دووھمی سالی ١٩١٨ م دا كە ميجەر نويل حاكمی

سیاسی گه‌یشته سلیمانی و به‌دوای ووتار خویند. که‌وه شیخ مه‌حمود کرا به حوکمداری کوردستان وه ده‌ستی‌کرد به ته‌شکیلات بو‌شاره‌که، شیخ قادری برای دانرا بو‌سه‌ره‌ل‌شکریتی (ره‌ئیس ئه‌رکان جیش) وه شیخ همه‌غهریبی زاوای کرا به وه‌زیری داخلیه وه له میلیه‌تی نه‌سرانی خواجه که‌ریم عه‌له‌که بوو به وه‌زیری مالیه وه سه‌هید ئه‌حمه‌دی شیخ مه‌حمه‌دی شیخ عه‌بدول ره‌حیم که ناسرابوو به سه‌هید ئه‌حمه‌دی دان زی‌ر بوو به مودیری ئه‌مینیه‌تی عام (مدیر عام للشرطة) وه حاجی سه‌هید حه‌سن که مامی خو‌ی بوو بوو حاکمیه‌تی مه‌حکه‌مه‌و حاجی ئاغای حه‌سن ئاغای تفه‌نگچی باشی (طابور آغاسی ژاندرمه) وه مسته‌فا ئه‌فه‌ندی ~~سه‌هید~~ ئه‌حمه‌د ئه‌فه‌ندی حاجی مه‌حمود ئاغا که باوکی فایق هوشیاری حاکم بوو وه مسته‌فا ئه‌فه‌ندی حاجی ئیبراهیم ئاغا که له سالی ۱۹۵۹ د له مودیریه‌تی مالی قه‌زائی مه‌رکه‌زدا ته‌قاویت کرا وه له تایه‌فه‌ی فه‌رخه‌ش عومه‌رئاغا ناویک که خزمی ئه‌و تاهیر ئه‌فه‌ندی مه‌حمه‌د ئه‌فه‌ندی که‌ریم ئاغایه بوو له‌گه‌ل سه‌هید ئه‌حمه‌دی دان زی‌ر و ئه‌و جمعیه‌ته‌ی چوو‌بو‌ونه کفری می‌چهر نویلی حاکمی سیاسیان له‌گه‌ل خو‌یان هی‌نا بو‌ سلیمانی، ئه‌مانه هه‌موو به قومیسهری له‌ژیر ئه‌مرو نه‌زاره‌ی مودیری ئه‌مینیه‌تی عامدا بوون ئه‌حمه‌د به‌گی فه‌تاح به‌گی ئه‌رازی که مه‌شهووره به حه‌مدی شاعیر بوو به وه‌زیری گومرگ و ری‌ژی ته‌عینی کردن وه هه‌موو موسته‌خده‌م و موه‌زه‌فه‌کانی زه‌مانی حکومه‌تی عوسمانی هه تا نیه‌ایه‌تی کانوونی دووهمی سالی ۱۹۱۹ موه‌قه‌ته‌ن هه‌ر به‌و مه‌عاشه‌ی که بو‌بو‌ویان له‌سه‌ر وه‌زیه‌کانی خنویانیان هیشتنه‌وه، وه هه‌ر له‌و‌روژده‌دا له‌دوای ته‌واو بوونی خوتبه‌که‌ی می‌چهرنوئل ناردی به‌دوای هه‌موو موختاری گه‌ره‌که‌کاندا وه بانگی کردنه لای خو‌ی وه له هه‌موو گه‌ره‌کی‌کدا چه‌ند پیره‌مێردو پیرژن و ته‌قاع‌دو ئیفلیج و گۆج و کو‌یرو فه‌قیرو ئی‌قه‌وماو هه‌یه ناو‌نیشانی وه‌رگرتن وه له‌کو‌تایی هه‌موو مانگی‌کدا له‌به‌رده‌می دائیره‌ی سیاسی‌دا که له‌دوایی‌دا کرا به مه‌کته‌بی فه‌یسه‌لیه هه‌موویانی کو‌ئه‌کرده‌وه، به‌ناوی مه‌عاشه‌وه پارهی ئه‌دانی وه هه‌تا وه‌کو نیه‌ایه‌تی کانوونی دووهمی ۱۹۱۹ واته دوو مانگ و دوانزه‌ روژ به‌ونه‌وه ده‌وامی کرد.

_____:- خاۋەنى ئەم ياداشته كەرىم ئەفەندى غەفور ئەفەندى ئەحمەد بەگزادە
 لە سالى ۱۸۸۷ز لەدايك بوو، وە لە سالى ۱۹۷۰ز كوچى دوايى كردوو.
 وە خویندەوارىكى ئەو سەردەمە بوو، لە زەمانى عوسمانىدا نەمانبەر بوو.
 شایانى باسە ئەم زاتە لە سالى ۱۹۰۰دا كە هۆشى كەردووەتەو تا سالى ۱۹۶۸ ئەو
 كەشكۆلەى كە بوى بەجى هېشتوین كە دەربارەى میژوو و ژيانى كۆمەلایەتى و
 سیاسى و ئابوورى و پوڭشنبیری و كارەسات و بەسەرھاتى ئەم شارەى بۆ تۆمار كەردوین
 پوڭ بە پوڭ بە میژوو بە سەعات كە خۆى لە گەلیا ژیاو، ئەو بە سەرھاتانەى بە چاوى
 خۆى دیوہ كە بايە خىكى زۆرى ھەيە بۆ ئەم پوڭ. وە كەلكىكى زۆرى ئى ئەبىن، كە
 ئەو پیاوہ لەو سەردەمەدا بیری لەو كەردووەتەو كە پوڭك ئەبىت سوودى ئى وەرگىرى.
 خۆزگە ھەموو نووسەرىك لەكاتى خۆیدا ئەم لایەنانەى سەر بە شارەكەى تۆمار
 ئەكەرد وەك ئەم كەابرايە كە نووسەرىش نەبوو كۆى كەردووەتەو لەكاتى خۆیدا، ئىستا كە
 ئىمەش وەك مىللەتانى تر كەتیبخانەى كوردیمانى بى دەولەمەند ئەبوو، وە جى
 شانازیش بوو، نەوہى داھاتوش كەلكىكى زۆریان ئى وەرئەگرت، لە گلەيش
 بەدوور ئەبوون.

سەربازى بى ناو

پۇڭزى رەشى شەشى ئەيلوول
لە سلىمانى مات و مەلوول
سەربازىكى بى پارەو پوول
خوین گەرمىكى ئازا و عەجوول
ئەخولایەو وەك گەردەلوول

بەدوای مەرگا هەپرای ئەکرد
شالای بۆ دوژمن ئەبرد
لەپەر کوژرا من نالیم مرد
کوژرا بۆتۆ، بۆگەلى كورد
هەموو دوژمن باسیان ئەکرد

بە جوانترین ناوونیشان
فیداکاری بۆ نىشتمان
لەپیناوی گەل و ژيان
گیانی پاکی چوو بۆ ئاسمان
بوو بە پیشەنگ بۆ شەهیدان

ئەىوت: بلىن بە منالەكان
بە نەوہى نوئى وەر زىرەكان
لەرووى زەوى هەموو جیهان
لە گشت رەنگ و توخمى ئینسان
هەر كورد ماوہ بە بى كيان

● «به بیره وهری ی من»

نووسینی: مام برایم

به بیره وهری من سلیمانی ته نیا پینج گهره کی گهره بوو (سهر شه قام، دهر گه زین، گوژّه، کانیسکان، مه لکه ندی).

ئهوسا شه قام نه بوو نه قیرتاو کراوو نه قیرتاو نه کراو، جگه له چهند کۆلانیکی فراوان، هه مو کۆلانه کان تهنگه بهر بوون وه له چهند شوینیکیش دا (چوخم) هه بوو وهك چوخمه که ی سابونکه ران و دهر گه زین که ئیستا ماون. شیوه کان سهریان نه گیرابوو، کۆلانه کان له هاوینا تهپ وتوزو له زستانا هه ر قور و چلپاو بوون. ئهوسا (کارهبا) نه بوو به لام شارهوانی له سه ر سیله کان شه و چرای دانگه رسان. ئهوسا پرورژه ی ئاو نه بوو، هه ر گهره که وه له چهند کانی و کاریزیکه وه ئاویان نه برد وه گه لی مالیش بیریان هه ل ئه که ند.

له بیرمه که تازه چا داهاتبوو، له قاوه خانه کان دا قاوه مان ئه خواردوه و نیرگه له مان ئه کیشا، زور کهس چای نه ئه خواردوه ئه یانوت: بو چالی لی دیت. ئهوسا به یانیان ئیمه نیسکینه و دوشاوی رهش و ئهم چه شنه خواردنانه مان ئه خوارد. به بیره وهری من بامی هه ر هه بووه، به لام ته ماته نه بوو بامی مان به زهرده چه وه لی ئه نا وه هه روه ها تاسکه بابیش کاتی که ته ماته داهات زور کهس نه یان ئه خوارد. به بیره وهری، من لیره هه یچ قوتابخانه یه که نه بوو، یه که قوتابخانه ی له شکری نه بیت خویندن ته نیا له مزگه وته کان و حوچره کاند ا هه بوو وه به ده گمه ن هه بوو که بزانی به کوردی بنوسی و بخوینیته وه، به تورکی و فارسی و عهره بی گه لی کهس هه بوون که نامه یان پی ئه نووسی،

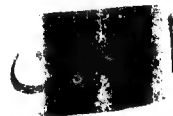
جگه له وەش که هەر به م زمانانه ئەیان خویند . به ئی ئەوسا شارەکه مان له گه ئی پروهوه
دواکه وتوو بوو، به لام ئیستا له زۆر پروهوه پیشکه وتوو و رازاوهیه، وه هوی حه سانه وه
کات به سه ربردن زۆره به لام داخه که م ئیسته :

ئه گه رچی خویندهواری زۆره، به لام وهفاداری که مه . شه قامه کان پاکن، به لام زۆر
دل پیسن . خواردنی خوش و هوی حه سانه وه هیه، دهرامهت کزهو دهردی دهرن
زۆره .

ئه وسا «دراوسیتی» پیروتر بوو، هاوپی یه تی به هیتر بوو، پیاوه تی باوی بوو،
به لام داخه که م ئیسته (پاره) جی به زۆر سروشتی پاک و رهوشتی به رزلیژ کردوه .
ئه وسا به خوراکی که م له گه ل سه ره رزی یا بوايه دئه که وتین به لام ئیسته هه لپه
زۆره، چاوتیر نابی، دل رهقتره، به زه می که م .

سه رچاوه :

گوڤاری سلیمانی (بلاوکراوه ی شارهوانی سلیمانی)، ژماره (۲) سالی ۱۹۶۸ ..

بو خلقی لوی سلیمانی واطر مجاوره

یان شاریک درینا ات بشیخ محمود
افندی یان پیاوه هیچ وقتیک بییت
اوشاره یان اودی ورجب عین معامه
ده بیت وک لسا سلیمانی لی هاتوه
وبسری کوت یا یونی همو کس
اعلان کرا.

و هو ضابطه خان و عسکره کانی لوی سلیمانی

معلومه که له ایوه د باره که ایستا ایشی شیخ محمود تواوه و غانیده ی نیه بوا یوه مدتی کی تر
لای او بمین به کیشتی ام اعلانه ایوه ابی در حال بولای او قوماندانی عسکری قوه ئی دولتی
که نزدیک تره بین و اثبات وجود بکن او انه ی که در حال دین عفو ابن و او انه ی مسلح دین
هرا و و قته معاشی مانکیک و را کرن و له اداره یی نازه له سلیمانی قید ابن
مشاور کرکوک ۳۱ مارت ۱۹۲۳

اعلان

برای عموم اهالی از طرف قومندان کل قوای دولت فخیه

در این وقت محض تأمین اسایش و استراحت عامه حکومت می خواهد حرکات تسکری بنماید و در این حرکات حکومت در فکر انتقام از حرکات سابق بهیج کس نیست هر کس که این دفعه بمحکومت مقاومت بنماید فقط او را دشمن خواهد دانست و او را تنبیه خواهد کرد لهذا هر کس که سلامتی خود را آرزو دارد از مفسدین بیکه در داخل حدود ولایة موصل مشغول افشاد هستند کناره گیری نمایند و هر کس را که قوماندان کل دعوت نمایند لاز مست بدون خوف و تلاش فی الفور حاضر بحضور شان بشود والا او را دشمن دانسته میشود دشمن با او جاری خواهد شد

بغداد ۲۸ مارت ۱۹۲۳

اعلان رسمي

قرارمان دا که لدم روژانه دا قوتیکي عسکریه بنیرینه
 سلمايي بو تنظیم اداره مملکت وترتیب امور قضا ونواحی .
 اشراف مملکت ، ورومای عشایر ، مأمورین حکومت ،
~~و غیره~~ دلیکی صاف و صادق دخالت ونسليم به قومندان او عسکره
 بین ، که اکانه سلمايي .

خبرداران ده کین آی خلقینه که اگر ایوه مخالفت ومقابله
 عسکره نکن اوآن به هیچ گونه جی دخلی ایوه ناکند
 وضورتان لی نادهن وهیچ اذیتیکتان پی ناکرین . فقط او
 کسانه که مقابله بکند عسکر تعقیب وتادیب اوآن
 دایم دست ده کات

واگر در غما بر سر ام ایقانلیم به مانایه و دشمنانه مقابله
 عسکره مان بکند وتفنک بو عسکر وطیاره بهاویژن اوسا
 مسؤلیت گوره اکر ویتنه سر او کسانه که مسبب بن
 وعسکر دست ده کات به تعقیب وتادیبیان .

باش قومندان قوات هواییه وعساکر
 بریده اردوی برطانیای گوره له عراقده
 « آی روایس مارشال » فریق اول
 اردوی هوایی .

بیان نامه بوکوردی کاتی لوای سلیمانی

به بی اتفاقنامه يك كه له سال ۱۹۲۷ دا امضای کردوه شیخ محمود نعلدی کرد نوکه له دئی یکداله خارج حدود عراق دا اقامت بکا و به بی اذنی حکومت داخلی عراق نه یته و به به عیج وسیله يك له له لوای سلیمانی و نه له هیچ جیگایکی تری عراق دامد اخله اداره حکومت عراق نکا.

شیخ محمود ام شرمضاهی عمو شکاندوه و هر چند امری بی کراره که خاکی عراق بچی بیلی اطاعت او امرانهی تکر دوه که در لوجی دلم چند هفته رابوردوه دا له مناطق لوای سلیمانی دا دستی کرد و به سوره ده و لوینا نشینی کردوه که له ضد حکومت شورش برپا بکا. لبراره امری بی کراره فوزاً خاکی عراق بچی بیلی واکر اطاعت ام امره نکا له حق خوی و اتباعی اجرا آت لازمه اتخاذ اگری.

بنام علیه و اخطار تان ا که ین که هر کس پنا بدا به شیخ محمود و اتباعی و یا معاونت یان بکا خوی تونی جزای شدید اکا.

۱۹۳۰ / ۱۰ / ۲۰

۱- ودرزش له شاردهکه مانا -

جوولانه وەدی ودرزش به بیردودی چەند کەسیکی شاردا له زەمانی عوسمانی یەکانەودەبوو^(۱) له شاردهکه مانا به تاییه تی له قوتابخانه کاندایا .
 وەك: یاری (جومناستیک) و (سویدی) و (تویی پی) به میزەلان پەرۆیان تیوود
 نەپینچاو به نیان تیوود کرێ ئەداو قوتابیان و مندالان یارییان پی ئەکرد .
 مامۆستای ودرزشی ئەو سەردەمە (محەمەد زەکی) ی خوشکەزای (رەشید کابان)
 بوو. له زەمانی داگیرکەری ئینگلیزدا له ساڵی ۱۹۱۹ تا ۱۹۲۲ جوولانه وەدیەکی نوێ
 ھاتە پێشەوہ لەناو قوتابیانی (مەکتەبی نمونەیی سەعادت) دا کە لەو سەردەمەدا
 تاقە قوتابخانە بوو .

له ھەوشی مەکتەبەدا کەشوینی (قشله ی عەسکەری تورك) بوو لەناو خویانا
 یارییان ئەکرد بە تویی لاستیک و چەرم، بۆیە کەم جار تۆپە کە تویی ئینگلیزەکان بوو
 لە مەعاریفەوہ بۆیان ئەھات جاروبار لەگەڵ (لیقی یەکان) سەربازی ئینگلیزەکان لە
 دەشتی تەیارەخانە کە یارییان ئەکرد بە سەرپەرشتی مامۆستا:

۱ - شیخ ئەوردەحمان ئەفەندی . ۲ - ئەحمەدی عەزیز ناغا . ئەو قوتابیانە کە
 ئەوکاتەدا بەشداری یاری تۆپیان ئەکرد:

۱ - تاهیر یەجیا بەگ - مامۆستای ودرزش

۲ - قادراغا ی حاجی مەلا سەعید - مەللاک

۳ - غەفووری سەعید ئەفەندی - مووچەخۆر

۴ - شیخ کەریم باراوی - مامۆستا

۵ - ئەحمەدی قازی - مامۆستا

٦ - قاله‌ی محیدین - سهرباز

٧ - جه‌مال مه‌جید سه‌لیم - ماموستا

٨ - سالح عه‌لی - ماموستای وهرزش و دیده‌وان

٩ - ئه‌حمه‌دی سالح ئه‌فه‌ندی - معاونی پولیس و چهند قوتابی‌یه‌کی‌تر.

.....

(١) له ده‌وری بابانیشتا میسته‌ریچ باسی گه‌لیک چالاکهی وهرزش ئه‌کات.

(ع.م.و)

وه هه‌روه‌ها (نمایشی گشتی) (استعراض عام) هه‌ر قوتابی‌یانی نمونه‌ی سه‌عاده‌ت سالی ١٩٢٠ - ١٩٢١ له تووی مه‌لیک بو‌یه‌که‌م جار به سه‌ره‌رشتی کاپتان (هۆلد) که ئه‌فسه‌ریکی ئینگلیز بوو ده‌رسی ئینگلیزی پی ئه‌ووتن.

یاری‌یه‌کانی نمایشه‌که:

١ - سواری

٢ - راکردن

٣ - جل له‌به‌رکردن به‌خیری

٤ - کورسی کورسی

٥ - که‌وچک و هیلکه

٦ - گۆرانی و هه‌له‌په‌رکی و ده‌هۆل و زورنا. وه هه‌روه‌ها له‌و ساله‌دا له‌حه‌وشی مه‌کته‌به‌که‌دا یاری کۆلاره‌ی به‌ قوتابی‌یه‌کان ئه‌کرد بو‌ جوانترین و باشترین کۆلاره‌ که هه‌لیان ئه‌دا وه به‌ ده‌ها کۆلاره‌ی ره‌نگاو‌ره‌نگ به‌ئاسمانه‌وه‌ دیمه‌نیکی جوان بوو.

تییینی:

_____ وهرزش هه‌موو جوړه‌کانی که به‌ ریک وپیکی ده‌ستی پی‌کردبیت له‌سه‌ر یاسای وهرزشی و تیبی قوتابی‌یان یاری‌زانی چاک په‌یدا بووبی جل و به‌رکی تاییه‌تی ی خویان بووبیت له‌ سالی ١٩٢١ ده‌ستی پی‌کرد چونکه‌ وه‌کو نه‌زانن له‌ سالی ١٩١٤ له سه‌ره‌تای شه‌ری جیهانی یه‌که‌م تا شه‌ری به‌رده‌رکی سه‌را سالی ١٩٣٠ ئه‌م شاره

تووشی ناخووشی و ناردحه تی و تەنگوچه لەمە بوو لە بەر ئەو ماودی ئەو دەبوو کە ودرزش
 بە ریکوپیکی دروست بێت هەروەها یاری (قالی بۆل) و (باسکت بۆل) هەر لەم سەڵەدا
 دەستی پێ کرد وە زۆر جار قوتابیانی شارەکانمان بەشدارییان کرد و وە لەگەڵ تیپی
 تۆپی شارەکانی ترو گشتی لە بەغدا و کەرکوک بۆنموونە لە سالی ۱۹۳۳ - ۱۹۳۴
 سلیمانی بەشداریی نمایشی گشتی کرد کە هەموو شارەکانی عێراق بەشدارییان
 کرد لەو سەڵەدا سلیمانی یەکەمی وەرگرت لە راکردنی (۴۰۰) مەترو دوو دەمی
 بە دەست هینا لە هەڵدانی (رم) لە لایەن قوتابی (عەبدولرحمان موفتی) یەو و چەند
 مەدالیایەکی تریشیان وەرگرت. هەروەها لە سالی ۱۹۳۲ دا تیپی تۆپی پێی
 قوتابیانی سلیمانی چوون بۆ کەرکوک لەگەڵ تیپی کەرکوک یارییان کرد،
 لە ئەنجامدا سلیمانی دوو گۆڵی کرد بەرامبەر بە یەک گۆڵ، هەروەها سالی ۱۹۳۷ -
 ۱۹۳۸ سلیمانی بەشداری کرد لە کەرکوک لە نمایشی گشتی و یاری تۆپی پێدا
 لە نیوان شارەکانی باکووری عێراق داو لە ئەنجامدا سلیمانی لە چەند یاری یەکدا
 یەکەمی و دوو دەمی بە دەست هینا وەک راکردنی (۲۰۰) م و هەڵدانی (رم) لە لایەن
 قوتابی (ئەورەحمان موفتی) یەو و کە تانیستا ئەو وینانە ی لا ماو و هەروەها سلیمانی
 لە یاری تۆپی پێدا بەر (هەولیر) کەوت و لە ئەنجامدا سلیمانی بردی یەو.
 وە لە سالی ۱۹۴۵ دا تیپی قوتابیانی سەنەوی سلیمانی چوون بۆ کەرکوک
 لەگەڵ تیپی قوتابیانی سەنەوی کەرکوکدا یارییان کرد لە تۆپی پێدا. لە ئەنجامدا
 سلیمانی بردی یەو دوو گۆڵ بەرامبەر بە یەک گۆڵ.

۱ دیدموانی (که شافه)

له زهمانی عوسمانیدا له قوتابخانهی (ئەعدادی یه‌ی مولکی) مه‌شقیان به قوتابی یان ده‌کرد و به چه‌که‌وه وه جلی قاوه‌یی یان له‌به‌ر ئە‌کرد ئە‌وسا پییان ئە‌ووت (ئیزچی) مانای (فتوة) پاشان له شه‌ری جیهانی یه‌که‌مه‌وه نه‌ما به‌هۆی ته‌نگوچه‌له‌مه‌ی شه‌رو تا هاتنی ئینگلیزو داگیرکردنی وولات و شه‌ری شیخ مه‌هۆی نه‌مر له‌گه‌ل ئینگلیزو بوردومانی سلیمانی و دهورو پشته‌ی، تا سالی ۱۹۲۴ که سوپا هاته سلیمانی بو یه‌که‌م جار به‌لام له سالی (۱۹۲۵) دا ده‌وامی قوتابخانه‌ی ده‌ریکوبیکی کراره‌ له‌م ساله‌دا (دیدموانی) دوست بووه به هاتدانی ماموستا (عبدالواحد نوری) و ماموستا (مسته‌فا سائیب) و به‌سه‌ره‌رشته‌ی ماموستا (فؤاد ره‌شید).

دیدموانی ئە‌کریت به‌م به‌شانه‌ی خواره‌وه:

۱ - کوران:

له پۆلی یه‌که‌م تا پۆلی چواره‌م پییان ئە‌ووتریت (بێ‌جو و ه‌شیر - ئە‌شبال).
وه له پۆلی پینجه‌م و شه‌شه‌م پییان ئە‌ووتریت (دیدموان - که شافه) و ■ له ناوه‌ندی دا پییان ئە‌ووتریت (فتوة).
شیوه‌ی جله‌کانیان پانتۆلی خاکی کوران کورت یان درێژ له‌گه‌ل کراسیکی خاکی و سداره‌ی خاکی و پیل‌او ده‌کانیان قاوه‌یی.

كچان:

پييان نه ووترتيت (رابهر) - (مرشدات) جله كانيان ته نوورهي نيلي وه كاسكيتي نيلي وه كراسيكي خاكي و گوره وي په كانيان زهيتووني نيجا ماموستاي وهرزش له هر پوليك چهند قوتابي په كي هه لئه بژاردو نه يكردن به

ديده وان له هه فته په كدا دوو جار (دووشه ممان و پينج شه ممان) له ياريگاي قوتابخانه كدا وهيان له دهشت مه شقيان پي نه كردن وه زور جار به ته پل و موزيقه نه گهران به ناو شاردا نه مانيش وكو سهرباز چهند كه سينك له پيشه وه به ته پل و موزيقه وه نه روښتن، وه هه ندي جار روژاني پينج شه ممو هه يني نه چوون بو دهره وي شار وه له سه چنارو قلياسان و زور شويني تر نه مانه وه پييان نه ووت (موخه يه مي كه شفي، چادرگا).

تبييني: زور سالاني نه و سهرده مه نمايشي گشتي وه (چادرگاي ديد هواني (مخيم كشفي) نه كرا له به غداد هه موو قوتابياني شاره كان به شداري يان نه كرا له گوره پاني (كه شافه) كو نه بوونه وه بو ماوه ي چهند روژيك و چادريان دا نه كوتاو خواردنيان له وي دروست نه كردو جلي كه شافه يان له بهر نه كردو مه شقيان پي نه كردن به سهرپه رشتي ماموستاي وهرزش، نه ويش له وي چهند قوتابي په كي چالاك و ورياي به سهره وه دانه نان تا روژي نمايشي گشتي كه هه موو قوتابياني شاره كان له ياريگاي (كه شافه) به مه شق نه روښتن و نالاي نه و شاره له پيش قوتابي يانه وه وه له دواي ماموستاو هه ليان نه گرت.

له سالي ۱۹۳۳ - ۱۹۳۴ سلیماني به شداري كرا به سهرپه رشتي ماموستاي وهرزش (شاكير سهد حه كيم) وه له و نمايشه له بهر نه وه ي سلیماني په كه م دهرچو له ريكوپيكي و پاكو ته ميزي دا وه له جل له بهر كړندا وه له ورورژدها به يداخي شه رفيان دا به سلیماني و هه ليان كرا به سهرپه رشتي (فازيل جه مالي) كه له و كاته دا له لايه ن وه زاره تي زانياري وه دانرابو بو سهرپه رشتي. نه و شوينانه ي كه له شاره كه مانا ياري توپي پي تي دا نه كرا:

۱ - ياريگاي دهشتي ته ياره خانه كه شوين گهره كي شوړش (عهقاري).

۲ - ياريگاي باخي پوره به كي (شوین ناشي نه له كتر كه كه) له گهره كي گويزه.

- ۳ - یاریگای بهره‌می گردی سه‌یوان (دهشتی فہقیان).
- ۴ - یاریگای قوتابخانہ‌ی سانہ‌وی دوایی بوو بہ قوتابخای غازی سہرہتایی پشتی خہستہ خانہ‌ی جمہوری.
- ۵ - یاریگای سانہ‌وی کورانی سلیمانی.
- ۶ - یاریگای زانیاری خوار سانہ‌وی کوران.

وہ ہر وہا (قالی بول) و (باسکت بول) لہ گشت قوتابخانہ‌کاندا دہکرا.
 تہو ماموستایانہ‌ی کہ زور خزمہ‌تی و ورزشیان کردوہ لہ سالی ۱۹۳۰ تا ۱۹۶۰
 تہمانہ بوون:

- ۱ - ماموستای ورزشی مہکتہ‌بی یہ کہم (شاکیر سہید حہکیم)
- ۲ - ماموستای ورزشی مہکتہ‌بی دووہم (نوری حاجی سالح ناغا)
- ۳ - ماموستای ورزشی مہکتہ‌بی خالدی یہ (تاہیر یہ حیا بہ گ، بابان)
- ۴ - ماموستای ورزشی مہکتہ‌بی فہیسہ لی یہ (جہ لال محمہد سہیفوللا)
- ۵ - ماموستای ورزشی مہکتہ‌بی فہیسہ لی یہ (حسین سالح ناغا غہفور)
- ۶ - ماموستای ورزشی مہکتہ‌بی تہیوبی یہ (عوسمان عارف دہباچی)
- ۷ - ماموستای ورزشی مہکتہ‌بی فہیسہ لی یہ (سالح عہ لی سالح)
- ۸ - ماموستای ورزشی مہکتہ‌بی غازی (عہزیز محمہد رہشید)
- ۹ - ماموستای ورزشی مہکتہ‌بی مہلکہندی (عومہر محمہد تہمین)
- ۱۰ - ماموستای ورزشی مہکتہ‌بی گوژہ (قادر خہلیل حسہین)

سہرچاوی تہم بہ شہ:-

- ۱ - ماموستا فوئاد رہشید بہ کر
- ۲ - ماموستا سالح عہ لی سالح
- ۳ - ماموستا جہ لالی تہمین بہ گ
- ۴ - عہبدول رہحمان موفتی

انمايشى گشتى (استعراض عام)

جاران پاش ئوھى بەھار ئھات دىئا تەشقى ئەشكاو قوتابخانەكان رۆژيكيان تەرخان ئەكرد بۆ نمايشى گشتى لەنيوان قوتابخانەكاندا سەرھتايى ناوھندى سانهوى، ئنجا پيش ئەم رۆژە ھەموو قوتابخانەكان خويان ئامادە ئەكرد بۆ ئو يارىيانەى كە لەورۆژەدا ئەكران وەكو:

- ۱ - راکردنى ۱۰۰م ۲ - بازى بەرز ۳ - راکردنى ۴۰۰م ۴ - يەك باز ۵ - سى باز
- ۶ - بازدان بە دار (زانە) ۷ - ھەلدانى سقل ۸ - راکردنى ناوگوینی ۹ - ۸۰۰م ۱۰ - ھەلدانى پم ۱۱ - ھەلدانى قورس (قرص) ۱۲ - يارى مۆز ۱۳ - راکردنى ۱۵۰۰م
- ۱۴ - راکردنى دووپشكى ۱۵ - راکردنى بەرید ۱۶ - يارى كەوچك و ھیلکە ۱۷ - پيش كەوتن بە سواری كەر - ۱۸ - پيشكەوتن بە پاسکیل ۱۹ - ھەرەم ۲۰ - گوريس

کيشەكى (جرّ الحبل) ۳۱ - ۲۰۰م.

ھەر لەم رۆژەدا ھەر قوتابخانەيەك لە قوتابخانەكەى خويەوھ قوتابىھەكانيان ريز ئەكردو دوو قوتابى ھەريەكەيان بەيداخيكي لەپيشەوھ ھەلئەگرت بەياخيكيان ھى عىراق و ئوھى تريان نيشانەى قوتابخانەكەى بوو ئەرۆيشتن بەرھو دەشتى (تەيارخەنەكە) (گەرەكى شوړش) بە تەپل و مۆزىقاوھ تا ئەگەيشتنە ئوئى ئنجا ھەر قوتابخانەيەك شوینی ديارى كراوى ھەبوو لى ئوھستان وھ لەلايەكەو چەند خيمەيەك ھەلدراو بوو بۆ (موتەسەرىف) و ميوانەكانى وھ ئووانى تريش بەدەورى گۆرەپانەكەدا ئوھستان ھەروھەا خەلكى شارەكە ژن و پياو ئەھاتن بۆسەيروژنەكان لەلايەكى جياوازوھ دوور لەپياوھەكان دائەنيشتن ئنجا (سالحە فەنى) (صالح عەلى) كە لەوكتەدا سەرپەرشتى كەرى وەرزش و دیدەوانى بوو يە بۆرىيەكى قەوان ھاواری ئەكرد لە يارى كەرەكان كە ئامادە بن بۆ دەست پيكردى يارىەكان وھ

شەروەھا قوتابخانەکان ھاواری قوتابیانی خۆی ئەکرد کە بەشداری یاریەکانی دەکرد. وە بەم جوړە یاریەکان تەواو ئەکران ننجای دواى ھەموو یاریەکان یەك یەكەم و دووهم و سێیەم ریزنەبوون دەچوونە لای خیمەکەى مۆتەسەریفەووە بۆ وەرگرتنی خەڵات وە لەپاش تەواوبوونی گشت یاریەکان ئەو قوتابخانەى کە بەیەكەم و دووهم و سێیەم دەرئەچوون خەڵاتی تایبەتیان وەرئەگرت کاسی زیوی گەورە بوو، وە ئەو قوتابخانەى کە بە یەكەم دەرئەچوو قوتابیەکی یاری زانی باش ئەخرایە سەر شان و کاسە گەورەکەى دەدرایە دەست و ھەموو قوتابیانی قوتابخانەکە لەدواى وە ھاواریان ئەکرد [ھەمبۆل ھەمبۆل خۆمانە، کاسەى زیویش ھى خۆمانە] بەچەپلە ریزان بەرھە ناوشار دەچوونەووە دواى بلالوھیان ئی دەکرد.

تییینی: - نمایشی گشتی بۆ یەكەم جار بەریکوپیکى پیکیان ھینابی قوتابیانی مەکتەبى یەكەم پیکیان ھینا لە سالی ۱۹۳۱ - ۱۹۳۲ز لە یاریگای قوتابخانەکە کە شویینی قوتابخانەى (فەیسەلێیە) جاران بوو بە سەرپەرشتی مامۆستای وەرزش (شاکیر سەید ھەکیم).

سەرچاوە:

- ۱ - مامۆستا سەڵح عەلى سەڵح چاودیری وەرزش لە بەریوەبەراییەتى پەروەردە.
- ۲ - عەزیز محمد رەشید مامۆستای وەرزش.

ياری زانه کانی توپی پی پی له سالی ۱۹۳۰ یه وه بو ۱۹۶۰ :-

یه کهم تیپ که دامه زرا دوی شه ری به رده رکی سه را سالی ۱۹۳۰ له قوتابخانه ی ناوهندی له مه کته بی یه کهم که قوتابخانه ی (فه یسه لیه) بوو به سه رپه رشتی ماموستای وهرزش (شاکیر سهید هه کیم)

ناوی یاری زانه کان

- ۱ - محمهد عه لی جه میل سائیب - بالیوز له کابل - له بومبای کوژرا
- ۲ - جه مال حاجی برایم ئاغا - تاجر
- ۳ - قه دری توفیق فکرهت - ئه فسه ر
- ۴ - به دیع نه زه ته - معاونی پولیس
- ۵ - شیخ قادری سه ی عومه ر - کاتبی ناحیه
- ۶ - حسه یینی میرزا سالح - مووچه خور له شارموانی
- ۷ - عه زیزی میرزا سالح به ریو به ری قوتابخانه
- ۸ - حسینی که ریم به گ - مووچه خور له مالیه
- ۹ - حامید قادر سه عید - ئه فسه ر
- ۱۰ - به هجهت عه ونی - ئه فسه ر
- ۱۱ - جه لال ئه مین به گ - ئه فسه ر
- ۱۲ - توفیق رهش - معاونی پولیس (گولچی)
- ۱۳ - روسته م به گه ی ئه فراسیاو به گ - ئه فسه ر (گولچی)

ئەم يارى زانانى سەرەوۈ يەكەم تىپ بوون كە دامەزراون وە لە سالى ۱۹۳۲زدا چوون بۇ كەركوك بۇ يارى لەگەل تىپى توپى پىي (كەركوك) لەئەنجامدا سلىمانى بردىوۈ بە ۲ گۆل بەرامبەر بە يەك كۆل. وە ئەو وىنەيەش وىنەي تىپەكەي سەرەوۈيە پاشان ھەندى يارى زانى تریش پەيدابوون وەكو:

- ۱ - عبدولرحمان موفتى - ئەفسەر
- ۲ - مەحمود خەفاف - ئەفسەر
- ۳ - عبدوللآبەگى حەمەعەلى بەگ - ئەفسەر
- ۴ - ئەحمەد بەگى مستەفا بەگ - ئەفسەر
- ۵ - حەمە سالىح ژاڭلەيى - سەرۆكى شارەوانى (گۆلچى)
- ۶ - خالىد شەفيق بەگ - مامۇستا
- ۷ - جىهان بەخش - مامۇستا
- ۸ - ئىبراھىم فەتاح ھەرمى - مووچەخۆر
- ۹ - شەوكت دەرۆيش ئەفەندى - نائىب زابت
- ۱۰ - حەمەي سالىح فەندى - مووچەخۆر

ئەم ۱۰ قوتابىيەي سەرەوۈ لەگەل (۳) يارى زانى تر بە سەرپەرشتى مامۇستاي وەرزش داود ئەفەندى سالى ۱۹۳۷ - ۱۹۳۸ بەشدارىيان كرد لە كەركوك لەنيوان شارەكانى باكوورى عىراق وە سلىمانى بەر ھەولير كەوتبوو لەئەنجامدا سلىمانى بردوويەتپەوۈ وە ئەم وىنەيەمان لە يارى زانى ئەو تىپەكەك (عەبدولرحمان موفتى) وەرگرت، وە ئەم يارى زانانەش لەو كاتەدا يارىيان ئەكرد سالانى ۱۹۳۰ - ۱۹۴۰:

- ۱ - عەتاي كاكە حەمە - ئەفسەر
- ۲ - نەجيب ئەسكەندەر ئەلەكە - ئەفسەر
- ۳ - عومەر سوران - كاسب
- ۴ - قالەي حەمەوبەگ - مووچەخۆر
- ۵ - مەولوود مارق - مووچەخۆر
- ۶ - ئەنوەر حەمە ئاغا - مامۇستاي سانەوى
- ۷ - مەحمووى توفيق شلك - مووچەخۆر (گۆلچى)

- ۸ - سه‌عید شه‌فیک - به‌ریۆه‌به‌ری تابۆ
- ۹ - عه‌لی قادر - برین پیچ
- ۱۰ - ره‌ئووف قه‌ره‌نی - ئه‌فسه‌ر
- ۱۱ - ره‌زا سه‌عید - به‌ریۆه‌به‌ری گشتی له‌ کشتوکال
- ۱۲ - عه‌لی حاجی مه‌لا خالید - ئه‌فسه‌ر
- ۱۳ - عه‌لی حاجی محمه‌د خاله‌ - ئه‌فسه‌ر
- ۱۴ - عومه‌ر حاجی فه‌تاح هه‌لواجی - به‌ریۆه‌به‌ری ئیعاشه (پاریزه‌ر)
- ۱۵ - هه‌سه‌ن حسین - به‌ریۆه‌به‌ری کشتوکال
- ۱۶ - ئه‌حمه‌د محمه‌د - مووچه‌خۆر
- ۱۷ - ره‌ئووفی شیخ سالح - مامۆستا
- ۱۸ - عه‌لی ئه‌مین - مووچه‌خۆر
- ۱۹ - ئه‌حمه‌د مه‌حموود به‌گی جه‌رپ‌راح - مووچه‌خۆر
- ۲۰ - توفیقی که‌ریم ئاغا - بازرگان
- ۲۱ - ره‌ئووفی سه‌عه‌ ده‌لاک - پولیس
- ۲۲ - مسته‌فا ره‌شید چاوشین - مووچه‌خۆر
- ۲۳ - ره‌زا فه‌تاح - مووچه‌خۆر
- ۲۴ - محمه‌د قودسی - ئه‌فسه‌ر (گۆلجی)
- ۲۵ - هه‌سه‌ن ره‌شید - مامۆستا (گۆلجی)
- ۲۶ - عه‌بدولوه‌هاب ره‌شید - (گۆلجی)
- ۲۷ - پوتروس ئه‌سکه‌نده‌ر ئه‌له‌که - به‌ریۆه‌به‌ری کشتوکال له‌ به‌کر جو
- ۲۸ - که‌مال ره‌شید ئه‌فه‌ندی سه‌عاتجی - مووچه‌خۆر له‌ ئینحیسار
- ۲۹ - عه‌زیز عه‌بدوللا - پاریزه‌ر
- ۳۰ - فارس خواره‌حم - برین پیچ
- ۳۱ - هه‌سه‌ن سالح سه‌عید سلیمانی جه‌ژنی - چه‌خماخساز
- ۳۲ - عه‌به‌ی مامه - مووچه‌خۆر له‌ سه‌رچنار
- ۳۳ - مسته‌فای هه‌مه‌ی مه‌لا - برین پیچ
- ۳۴ - ئه‌حمه‌د ره‌شید فه‌تاح - مووچه‌خۆر له‌ ئینحیسار

- ۵ - عومہری محہی قازی - مووچہ خور
- ۶ - کہمال میرزا کہریم - پاریزہر
- ۷ - کہمال میران - نہفسہر
- ۸ - عہلی فہقی مہحموود - مووچہ خور
- ۹ - حہسہن فہرہج - بہقائی ووشکہ
- ۱۰ - حہمہئہمین حاجی سلو - بہقائی ووشکہ
- ۱۱ - عوسمان سابیر - ئہفسہر
- ۱۲ - عہبدوللا کہریم چاوشین - مووچہ خور
- ۱۳ - ئیسماعیل حاجی عہبدولوفہا - مووچہ خور
- ۱۴ - کہمال حہمدی - مووچہ خور
- ۱۵ - رہزا شیخ محہمد گولانی - مودیری پولیس (گولچی)
- ۱۶ - خہلیل ئہسکہندہر - مووچہ خور
- ۱۷ - عہبدولرہحمان حاجی عہبدوللا - کاسب
- ۱۸ - عومہری عہبدولرہحمانی خامہ - کاسب
- ۱۹ - سوورین - ئہجزاچی
- ۲۰ - عہزیز محہمد رہشید - ماموستای وەرزش
- ۲۱ - قادر خہلیل - ماموستای وەرزش
- ۲۲ - عہباس شہرعی - بازرگان
- ۲۳ - عومہری مہحموود میرزا - ماموستا
- ۲۴ - حہمہ فہرہج سالح - ماموستای وەرزش
- ۲۵ - عومہر سدیق شاوہیس - مووچہ خور
- ۲۶ - ئیبراہیم حاجی عہلی - ماموستا
- ۲۷ - کہمال مہولوود - کاسب
- ۲۸ - فہیزوللا ئہحمہد بابان - حاکم
- ۲۹ - نووری سہعید - ماموستا
- ۳۰ - ئہمین شہوکتہ - مقال (گولچی)
- ۳۱ - عہبدوللا میرزا مارف - ماموستا

۳۲ - محمەد سەئید ناسر - ماموستان

۳۳ - عومەر حاجی مستەفا - ماموستان

یاری زانەکانی تۆپی پێی ئەهالی ساڵی ۱۹۴۰ - ۱۹۵۰

- ۱ - جەمە ئەمین ئەگلی - کاسب
- ۲ - خالە جەمە - کەوش دروو
- ۳ - جەمال ئەستەموولی - خەیات
- ۴ - عەبە ناوساجی - بەقال
- ۵ - بەکر ئەحمەد - کەبابچی
- ۶ - عومەر ئەبوشوارب - ئوتومبیلچی لە ئەشغال
- ۷ - مەولووی چایچی - چایچی
- ۸ - ئەحمەد حەمدی - کەبابچی
- ۹ - رەئوفی مەلا محەمەد - توتنچی
- ۱۰ - مچە کوێر - ئوتومبیلچی
- ۱۱ - عەلی مەلا کەریم - بەرگدروو
- ۱۲ - رەئوف مەجید حاجی عارف - دەباغچی
- ۱۳ - جەمە گەلین - پۆلیس
- ۱۴ - ئەحمەد سەلیم - مووچەخۆر
- ۱۵ - ووسەینەلی - کاسب
- ۱۶ - عەبدوللا حاجی قادر - عارەبانچی
- ۱۷ - کەریم شەمسوللا - دەستگیر - عارەقی نەعنا (گۆلچی)
- ۱۸ - غەفووری بایز - جامباز
- ۱۹ - عارفی حاجی بارام - بەفرکیش و بەردکیشی مەلکەندی
- ۲۰ - عەبە کوڕنال - کەوش دروو

تیپی قوتابیان له توپی پيدا سالی ۱۹۵۰ - ۱۹۶۰

- ۱ - تالیب شیخ عه لی - موچه خور
- ۲ - یاسین حه مه سالح - ماموستا
- ۳ - رفعتی مه لا عبدولرحمان - ماموستا
- ۴ - مه لا قادر سه عید - ماموستا
- ۵ - حه مه ی فه تاح - ماموستا
- ۶ - عومه ر عزیز ئیسما عیل - ماموستا
- ۷ - مه حمود سابونچی - ماموستا
- ۸ - شه وکته تی حاجی عه لی - ماموستا
- ۹ - قادر که ریم (قاله رمش) - ماموستا
- ۱۰ - عه بدولرحمان قه دری - ماموستا
- ۱۱ - که ریم عه بدوللا - ماموستا
- ۱۲ - ئەحه سوور - ماموستا
- ۱۳ - حه مه کاکه - ماموستا
- ۱۴ - عارف حه سه ن - ماموستا (کولچی)
- ۱۵ - عه لی ئەحمه د حه مامچی - ماموستا
- ۱۶ - ئەحمه دی کاکه حه مه - ماموستا
- ۱۷ - عومه ر محیدین - حاکم
- ۱۸ - عه ونی سابیر - موچه خور
- ۱۹ - ئەحمه د سالح - ماموستا
- ۲۰ - عومه ر نوری که رکووکی - موچه خور
- ۲۱ - عومه ر نه مه لی - موچه خور
- ۲۲ - عه بدولی سووران - موچه خور
- ۲۳ - به هادین جه لال کابان - موچه خور
- ۲۴ - جه مال موفتی - موچه خور
- ۲۵ - فه ره اد میرزا ئەحمه د - دوکتور له زانکو

- ۲۶ - تہا تہامد تہا - بہ ریوہہری ژووری بازرگانی
- ۲۷ - رہزاق تہیر - کریکار لہ کارگہی جگہرہ
- ۲۸ - فایہق تہیر - موچہخوڑ
- ۲۹ - عوسمان شیخ محہمدی بہنا - موچہخوڑ (گولچی)
- ۳۰ - تہکرہم مہحمود تہحہرہش - موچہخوڑ
- ۳۱ - مستہفای حاجی قادر - ماموستا
- ۳۲ - فہرہج تہحمہد - ماموستا
- ۳۳ - نامق محیالدین - ماموستا
- ۳۴ - کہمالہ سوور - ماموستا
- ۳۵ - نیسماعیل عہدوللا - مفوض کوچی دواپی کردوہ
- ۳۶ - عومہری حہمہعلیہ کوردہ - معاونی پولیس (خانہ نشین)
- ۳۷ - رہفیق احمد بہگ - موچہخوڑ لہ بہلہدیہ کوچی دواپی کردوہ
- ۳۸ - جہمال سووران - تہفسہر
- ۳۹ - ہیوا موفتی - تہفسہر
- ۴۰ - علی صالح سہعید - بہ ریوہہری (تہجہیزہی دہقیقہ)
- ۴۱ - لہتیف شہرعی - لہ کارگہی جگہرہ
- ۴۲ - علی صالح غہفور - قوتابی
- ۴۳ - عبدالرزاق حاجی کہریم - لہئیدارہی محہلی [گولچی]
- ۴۴ - دکتور فوئاد مہجید فہرہج - لیپرسراوی توتن پاکردنہوہ

تیپی توپی پیی تہہالی سالی ۱۹۵۰ - ۱۹۶۰

- ۱ - علی نیسماعیل - موچہخوڑ (گولچی)
- ۲ - سہعدی مہحمود بہگ - لہ کارگہی جگہرہ
- ۳ - علی تہحمہد تہہا - موچہخوڑ
- ۴ - عوسمان محہمد، (پیاوہ بچکولہکہ) - موچہخوڑ
- ۵ - عہدوللا حہمہتہمین - قہساب

- ۶ - کەریم ئەحمەد ھۆمەر - قەساب
- ۷ - نووری بەدەوی - مووچەخۆر
- ۸ - نەجمەدین حاجی صالح (نەجمەسوور) - کورەچی
- ۹ - جەمشید فوئاد رەشید - مووچەخۆر
- ۱۰ - قادر رەشید ناسکە - ئوتومبیلچی
- ۱۱ - ئەحمەدی کاکەحەمە - مامۆستا
- ۱۲ - جەمیل نوری مەدفعی - کاسب
- ۱۳ - تۆما میشۆ - مووچەخۆر
- ۱۴ - عومەری فاتە - قەساب
- ۱۵ - سالاھەسوور - بەنا
- ۱۶ - یۆنان بابا (برای عەموبابا)
- ۱۷ - کەریم ئاغا - مووچەخۆر
- ۱۸ - خەسرەو عارف نەجیب - کاسب
- ۱۹ - موعتەسەم فەتھی - برین پیچ
- ۲۰ - عەبەدرکە - کریکار (گۆلچی)
- ۲۱ - فەرەجی شیرین - قەساب
- ۲۲ - جەلال داعوری - کاسب
- ۲۳ - عارفی حاجی ئەمین - موختاری مەلکەندی
- ۲۴ - کەریم سەعید محەمەد - خەیات

تێبینی

_____ : - ھەندێ لەم یاریزانانەی لە تیپەکانی قوتابخانەکانداو ھەندێ لەم یاریزانانەی لە تیپەکانی ئەھالیدا ھەبوو، ھەموو سالیکی تیپی ھەلبژاردەیی سلیمانیان پیک ھێناو، وە ھەندێ یاری زان لەو سالانەدا کە نوسراون لە سالانی تریشدا بەردەوام بون، ھەروەھا پێلاوی یاری ئەو سەردەمە زۆر قورس بوو، بزمەر قاچی یاریزانی کون ئەکرد، وە تۆپی ئەوکاتە چەرم بوو کە تەر ببوایە زۆر قورس ئەبوو، لە سەر لێدانا سەری یاریزانی ئازار ئەدا، ئەو تۆپە زمانیشی

هه‌بو به په‌مپ هه‌وای تی‌ئه‌کراو ئه‌خرايه ژیر چه‌رمه‌که‌وه به قه‌یتان توند ئه‌کرا
دووباره له‌سه‌ر لیداندا ئه‌و قه‌یتان و زمانه به‌ر سه‌ر بکه‌وتایه یاری‌زانی ته‌واو
نازار ئه‌دا.

له ناوه‌راستی په‌نجاکان و به‌دواوه جولانه‌وه‌یه‌کی وهرزش به‌تایبه‌تی یاری
تۆپی پێ پیدابوو، یانه‌ی وهرزشی سلیمانی له‌ سالی ۱۹۵۶ بو‌یه‌که‌م جار
به‌ئیجازه‌کرایه‌وه. بێجگه له‌ تیپی قوتابیان و ئه‌هالی و تیپی هه‌لبژاردی سلیمانی
که به‌ رێک و پێکی و جل و به‌رگ و قوئه‌رمه‌ له‌سه‌ر یاسای وهرزش له‌ سالی ۱۹۳۱
ده‌ستی پێ‌کراوه به‌لام له‌م سالانه‌دا تیپی چاک له‌ گه‌ره‌که‌کاندا پێک هات هه‌موو
جینیشته‌و که‌رمه‌سه‌ی یاری و ساحه‌ی خویان و سه‌ره‌پرشتیارو سه‌روک و
راهینه‌ری تپیان هه‌بوو، زۆر جار ئه‌م تپپانه له‌به‌ینی خۆیانداو له‌گه‌ڵ تپپه‌کانی
شاره‌که‌کانی‌تردا یاری‌یان ئه‌کرد وه ده‌ست که‌وتی باشیان ئه‌هینا وه زۆرکه‌س له
گه‌ره‌که‌کاندا یارمه‌تییان ئه‌دان وه زۆر جاریش له‌گه‌ڵیاندا ئه‌چون بو‌ ئه‌و شارانه
بو‌ پال پشتیان، ئه‌و سه‌رده‌مه ئه‌و گه‌نجان به‌هۆی ئه‌و تپپانه که‌ بوون به
یاری‌زان، وه‌زۆر له‌ گه‌نجی گه‌ره‌ک و ده‌سته‌که‌وری گه‌ره‌ک به‌هۆی بونی یانه‌ی
وهرزش زۆر له‌ سوپانه‌وه دوورئ‌ه‌که‌وته‌وه، هه‌ر رۆژیک بیان ووتایه ئه‌م‌رو له
ده‌شتی ته‌یارمه‌خانه‌که‌ یان یاری‌گای په‌روه‌رده یاری‌یه شاره‌که ئه‌و رۆژه به‌ گه‌وره‌و
بچوک رویان ئه‌کرده ئه‌و‌ی له‌به‌رئه‌وه‌ی جیگا نه‌ئ‌ما هه‌ندێ ئۆتومبیلچی پاص
قه‌مه‌ره‌و لۆری‌یان ئه‌هیناوه‌ به‌بانچه‌کانیش عه‌ره‌بانیه‌ی خویان ئه‌هینا. خه‌لك
بێجگه له‌ دیواری یاری‌گا که ئه‌چونه سه‌ر ئه‌م ئۆتومبیل و عه‌ره‌بانانه بو‌ سه‌یرکردن
ته‌نانه‌ت ئافره‌تیش ئه‌وسا که به‌عه‌باوه ئه‌هاتن بو‌ سه‌یرکردن، خه‌لكه‌که هاواریان
ئه‌کرد بو‌ یاری‌زانه‌کان یاریی جوان بکه‌ن و گۆل بکه‌ن، که یاریش ته‌واو ئه‌بوو
به‌بێ ئه‌وه‌ی هه‌چ ناخۆشی‌یه‌ک ر‌ووب‌دات بلاوه‌ی پێ‌ئه‌کرا. ئه‌م تپپانه که‌ دروست
بوون له‌ گه‌ره‌که‌کاندا تیپی یه‌که‌م و تیپی دووه‌میان هه‌بووه که تیپی دووه‌م
ده‌سته بوون منال‌تر بوون بو‌ئ‌ه‌وه‌ی ئه‌وانیش و‌رده و‌رده ببن به‌ تیپی سه‌ره‌کی
دوای ئه‌وه ئه‌وانیش پێ‌ئ‌ه‌گه‌ش‌تن و تیپی‌تریان دانه‌مه‌زران ئیمه‌ ناوی
ئه‌وتپپانه‌مان نووسیه‌وه که‌له‌و سه‌رده‌مه‌دا له‌ گه‌ره‌که‌کاندا پێک ئه‌هاتن، بێجگه له‌م
تپپانه دوو تیپی‌تر هه‌بوون یه‌کێ به‌ ناوی کانی‌ئاسکان و یه‌کێ به‌ ناوی

مه‌لکه‌ندی له‌به‌رئه‌وه‌ی ئه‌وانه‌ی له‌م دوو تپیه‌دا یاری‌یان کردوه له لیسته‌ی ناوه‌کانی‌تردا ناویان هاتوو به پێویستمان نه‌زانی ناویان دووباره بکه‌ینه‌وه. له‌به‌رئه‌وه‌ی زۆربه‌ی یاری زانه‌کانیان له تپیی چوارباخ و ده‌رگه‌زین و یانه‌ی وه‌رزشی سلیمانی یاری‌یان ئه‌کرد.

سه‌رچاوه‌ی ئه‌م به‌شه: - له زۆربه‌ی سه‌روکی تپیه‌کان و یاری‌زانه‌کان وه‌رگیراوه.

تپیی (برسی) له ١٦/٤/١٩٥٧ دامه‌زراوه

قادر برسی له‌به‌داله‌ی شاره‌وانی
مامۆستا سالار عبدالکریم
ئیشه‌که‌ی

لێ‌پرسراوی تپپ
راهینه‌ری تپپ
ناوی یاری‌زان

مامۆستا، راهینه‌ری تپپ
مامۆستا
مامۆستا
مه‌ساح له شاره‌وانی
به‌نا، کوچی دوا‌یی کردوه
له شاره‌وانی
به‌قال
به‌قال، کوچی دوا‌یی کردوه
دارتاش

له تاپۆقه‌رمانبه‌ره
عه‌قیدی خانه‌نشین
له کاره‌با

١ - سالار عبدالکریم
٢ - عیزه‌ت عه‌بدوڵڵا نصرا‌الله
٣ - فه‌وزی مه‌لا مه‌حموود
٤ - غه‌فور سه‌عید مه‌مه‌د
٥ - نه‌جمه‌دین حه‌سه‌ن مو‌راد
٦ - فایه‌ق حه‌سه‌ن مو‌راد
٧ - عومه‌ری مچه‌ی ره‌عنا
٨ - عه‌باسی مچه‌ی ره‌عنا
٩ - عومه‌ری عه‌لی نه‌جار
١٠ - عوسمانی عه‌لی نه‌جار
١١ - به‌اء‌الدین عه‌لی صالح ره‌شه
١٢ - عوسمان صالح شه‌یدایی

۱۲ - حامید عبه رهش	له کارگه‌ی سهرچنار
۱۴ - عوسمان عه‌زیز	موده‌ریس
۱۵ - که‌ریم ئه‌حمده بارام	ماموستا
۱۶ - ئیسماعیل وه‌ستا ئه‌حمده دارتاش	کریکار، کوچی دوا‌یی کردوه
۱۷ - له‌تیف حسه‌ین ئه‌فه‌ندی	موده‌ریس
۱۸ - نصرالدین عه‌لی عوسمان	معاونی پولیس
۱۹ - حسه‌ین شاخی	خه‌یات
۲۰ - له‌تیف شیخ محمه‌د	له‌په‌روه‌ده
۲۱ - حه‌مه ره‌ئوف قادر شاسوار	له‌ئه‌ورزدی
۲۲ - ره‌ئوف صدیق مه‌حمود ئا‌غا	کاسب
۲۳ - عه‌لی مامه	له‌ئه‌فریقی
۲۴ - عوسمانی مام ئه‌حمده	به‌نا
۲۵ - یاسینه ره‌ش	قوتابی، کوچی دوا‌یی کردوه
۲۶ - قادر که‌ریم (قاله‌ره‌ش)	ماموستا، گو‌لچی

تی بینی: ئه‌م تیپه‌ سهر به‌ گه‌ره‌کی مه‌لکه‌ندی بوو، وه‌ له‌ گو‌ره‌پانی (ساحه‌)ی به‌رده‌م شه‌خسه‌که‌ی شیخ جافر، شوینی زراعه‌ی ئیستا، یاری ئه‌کرد.

تیپی (ه‌یش) سالی ۱۹۵۷ به‌ره‌سمی ئیجازه‌ی وه‌رگرت، به‌لام به‌ چه‌ند سالیك له‌وه‌وپیش پیک هاتبوو. ناوی تیپه‌که‌ش خوالیخوشبو شاعیر ره‌مزی مه‌لا مارف ئه‌م ناوه‌ی بو‌دۆزییه‌وه‌.

ناوی یاری زان	ئیشه‌که‌ی
۱ - مه‌حمود محمه‌د صابونچی	ماموستا، سه‌روکی تیپ
۲ - صالحه‌ سوور	به‌نا، کوچی دوا‌یی کردوه
۳ - که‌ریم حاجی فه‌ره‌ج ئا‌غا	مه‌ساح

- ۴ - نه جم الدين زهين الدين
 ۵ - حه مه عه تا رهشيد
 - عه بدول رهمان محه مه د (داعوری)
 ۷ - حه مه ی حاجی صالح
 ۸ - مسته فا ره حيم عه لی
 ۹ - فوئاد ئیبراهيم
 ۱۰ - نه کره م غه فور
 ۱۱ - جه لال ميرزا عه بدوللا
 ۱۲ - جه مالی خانم
 ۱۳ - ئیبراهيم توفيق حه سه نه قوچ
 ۱۴ - عه لی مه عصوم
 ۱۵ - حه مه ی حاجی فره ج ئاغا
 ۱۶ - کامیل وهستا نه حمه دی به نا
 ۱۷ - تهيمور ئیبراهيم صاحبقران
 ۱۸ - عوسمان صالح سه عید
 ۱۹ - عوسمان محمد موراد
 لیوا روکنی موثقاعید
 ماموستا
 له تیاره محه لی
 خاوهنی گازینوی جمهوری، کوچی
 دواپی کردوه
 وهکیلی نه فریقی
 فره مانبه ره له کارگه ی جگه ره
 ماموستا
 فره مانبه ره له ئیشغال
 نائب ضابط
 برین پیچ
 کاسب
 له کارگه ی جگه ره
 موده ریس
 نه ندا زیار
 نه فسه ره، گوچی کوچی دواپی کردوه
 پزیشک، گوچی

تی بینی: - نه م تیه له گو ره پانی (ساحه) ی سه رو سانه وی کچان، شوینی
 خانوه کانی ئیداره ی مه حه لی، یاریان نه کرد، نه م تیه سه ره به گه ره کی گویره
 بوو.

تیپی (سه یوان) سالی ۱۹۵۴ تا سالی ۱۹۵۶ به رده وام بو تا یانه ی وهرزی
 سلیمانی له و ساله دا دامه زرا یاری زانه کان چونه نه و یانه یه.

سه روکی تیپ - نه حمه دی کاکه حه مه

راهينه‌رى تىپ - ماموستا عزيز محهمه د رهشيد
 لي پسر اوى تىپ - حسه رهشى خهيات
 ناوى يارى زان - نئشه‌كه‌ى

-
ماموستا	۱ - ئەحمەدى كاكە‌حه‌مه
له مه لاريا	۲ - عوسمان محهمه د (پياوه بچكۆله‌كه)
ماموستا، كوچى دوايى كردوه	۳ - ياسين حه‌مه‌صالح
ماموستا	۴ - شه‌وكه‌تى حاجى عه‌لى
ماموستا	۵ - ره‌فعه‌تى مه‌لا
ماموستا	۶ - مه‌لا قادر سه‌عيد
ماموستا	۷ - حه‌مه‌ى فه‌تاح
ماموستا	۸ - عه‌بدوللا حاجى قادر
له كارگه‌ى سه‌رچنار، كوچى دوايى
كردوه	۹ - عومهر نه‌مه‌لى
ماموستا	۱۰ - كه‌مال عه‌زىز ميراو
ماموستا، گۆلچى	۱۱ - عارف حه‌سه‌ن

تىبىنى: - ئەم تىپه له گۆره‌پانى (ساحه‌ى) به‌رده‌م سه‌رقه‌برانى گردى شىخ
 ئە‌ولاو گۆره‌پانى ده‌شتى ته‌يارمه‌خانه‌كه يارى يان ئە‌كرد. ئەم تىپه سه‌ر به‌گه‌ره‌كى
 ده‌رگه‌زىن بو.

تىبى (خه‌بات) سالى ۱۹۵۷ دامه‌زراوه سه‌روكى تىپ و راهينه‌ر ماموستا
 حه‌مه‌صالح

ناوى يارى زان
 نئشه‌كه‌ى

۱ - ياسين حه‌مه‌صالح
 ماموستا

- ۲ - عومەر رەزا
- ۳ - بلە قاسم
- ۴ - عومەرى حەمەرەش
- ۵ - ئەكرەم عارف قەرەچەتانی
- ۶ - عوسمان ئەحمەد (عوسیل)
- ۷ - صلاح محەمەد كەرىم
- ۸ - حەمە غەریب عەزیز
- ۹ - غەریب لەتیف
- ۱۰ - ھادی مەلا سەلام
- ۱۱ - ئەنوەر سەی عەلی
- ۱۲ - مەحمود مەلا رەحیم
- ۱۳ - لەتیف شەشۆ
- لە مەلبەندی لاوان
- مامۆستا
- لە کارگەیی جگەرە
- قوتابی کۆچی دوایی کردووە
- مامۆستا
- مامۆستا
- قوتابی، کۆچی دوایی کردووە
- قوتابی، کۆچی دوایی کردووە
- فەرمانبەر
- پایسکیچی
- مورشید زراعی. گۆلچی
- بیताقه فروش. گۆلچی

تۆبینی: - ئەم تیپە سەر بە گەرەکی چوارباخ بوو و لە گۆرەپانی (ساحە) ی
سانەوی کوران یاریان ئەکرد.

تیپی (تاكو) سالی ۱۹۵۹

سەرۆکی تیپ
راھینەری تیپ
ناوی یاریزان

فەرەیدون فەقی رەشید
حەمەپشکە
نیشەکە

-
- ۱ - فەرەیدون فەقی رەشید
 - ۲ - فاروق فەقی رەشید
 - ۳ - فەھمی فەقی رەشید
 - ۴ - حسەین قەدری
 - ۵ - کەمال توفیق
 - وەکیلی ئەفریقی (ئەم سیانە بران)
 - وەکیلی ئەفریقی
 - لە کارگەیی جگەرە
 - بەرێوەبەری گشتی پەرۆردە لە ھەولێر
 - عەقید (خانەنشین)

۶ - هڼوده خه لکی ناصریه بوړ

۷ - محهمه د نه حمه د موراد

۸ - (حه مه حموص) له کوژاندنه وهی ئاگر

۸ - عه بدوللا نه حمه د (کوړنال) ماموستا

۹ - وهی بی رهشید ماموستا

۱۰ - که ریم عه لی که راج له کارگه ی جگه ره

۱۱ - جه لال ئیبراهیم به لوعه چی له کارگه ی جگه ره

۱۲ - عوسمان فه تاح هه رمه نی به قال

۱۳ - غه رب له تیف قوتابی کوچی دواپی کردوه

۱۴ - عه لی له تیف ماموستا [بران]

۱۵ - گوروون (دهرویش) کاسب وگوچی کوچی دواپی کردوه

تی بینی:

_____ : - نه م تپیه سه ر به که رکی چوارباخ بو له گوړمپانی (ساحه) ی سانه وی کوړان یاری یان نه کرد.

تیپی (هیوا) سالی ۱۹۵۷ دامه زراوه

دامه زرينه رو راهینه رو سه روکی تیپ ماموستا حه مه کاکه بووه

نیشه که ی

یاری زان

ماموستا

۱ - حه مه کاکه

فروشیاری که لوپه لی وهرزشی

۲ - عومه ر پوسته م

سه رپه رشتیاری په روه رده

۳ - که مال حه سین صالح قه مه

ماموستا

۴ - جه لالی مینا

ماموستا

۵ - جه بار عه بدول عه ریز

ماموستای وهرزش

۶ - نه نومر قادر

ماموستا	۷ - ئەنۈەر بەكر
برين پىچ	۸ - ئىسماعىل عارف
فەرمانبەر لە لاوان	۹ - ياسىن مستەفا
فەرمانبەر	۱۰ - ئەھى صالح قەمە
فەرمانبەر لە كارگەى جگەرە	۱۱ - عەزىز صالح
ماموستا	۱۲ - جەمال رەشىد
لە سىنەماى دىلشاد	۱۳ - رەزاق عارف
كاسب	۱۴ - ئەحمەد عارف
كاسب كۆلچى	۱۵ - حەمەى مامەلى

تىببى

----- شىۋىتى يارى كىردىيان لە كۆرەپانى (ساحە)ى سانهوى كوران و يارىگەى پەرۋەردەو دەشتى تەيارە خانەكە بو، ئەم تىپە سەر بە گەرەكى چوارباخ لى قەسابەكان بو، لەپىش ئەم تىپەدا تىپىك ھەبوو سالى ۱۹۵۴ بە ناوى تىپى گەرەكى قەسابەكان.

تىپى (ئاسو) سالى ۱۹۵۷ ز دامەزراوھ سەر بە يانەى وھرزى بووھ سەرۋكى تىپەكە ماموستا ئەنۈەر ئەحمەد فەتاح بوو كە بە (ئەنۈەر چاوشىن) ناسراوھ.

راھىنەرى تىپ: كەمال سەلىم مىران بوو

ئىشەكەى

ناوى يارىزان

ماموستا - سەرۋكى تىپ	۱ - ئەنۈەر چاوشىن
قوتابى كۆچى دواىى كىردوھ	۲ - كەمال سەلىم مىران
لە كارھبا	۳ - ئەكرەمى مەحمۇدى ئەھەرەش
قوتابى كۆچى دواىى كىردوھ	۴ - لەتىفى مەحمۇدى ئەھەرەش
ماموستا	۵ - صالح مەھمەد ئەمىن

- ۶ - محمەد تەھا وەستا فەرەج
 ۷ - ھەسەن حاجى ھەمە پەكۆل
 ۸ - كەمال عەبدوللا
 ۹ - محمەد سەعید نادر
 ۱۰ - عەلى عەبدوللا
 ۱۱ - كەمال عەلى رەشىد
 ۱۲ - عوسمان ئەحمەد
 ۱۳ - عەزیز ئەنوەر
 ۱۴ - كەمال رەئوف
 ۱۵ - ھۆگر موفتى
 ۱۶ - عوسمان ئەحمەد (پەستەك)
 ۱۷ - تايەر عەبدوللا صالح
 ۱۸ - لەتيف ئەمین مەحمود
 ۱۹ - بورھان عومەر
- مامووستا، كوچى دوایی كردوه
 لە شارەوانی
 ئەندازیار
 مامووستا
 كەبابچى
 لە كارگەى جگەرە
 بەرگ دروو
 كاسب
 لە كارگەى جگەرە
 لە كارگەى جگەرە
 لە بەرید
 خاوەن پیشانگای ئوتومبیل
 پزیشك، سەرۆكى یانەى وەرزشی
 سلیمانی
 لە خەستەخانە گۆلچى

تىبىنى

_____ : ئەم تىپە سەر بە گەرەكى (كانى ئاسكان) بووه لە گۆرەپانى (ساحە)ى دەشتى تەیارەخانەكە یارىيان ئەکرد.

تىپى (ئەزەر) سالى ۱۹۵۷ دامەزراوه.
 سەرۆكى تىپ و راھینەرى: نورى بەدەوى

تىشەكەى

ناوى یارى زان

معاون محافظ

۱ - ھەسەین ئىبراھىم دەرویش

۲ - رەزاقە سوور

۳ - فایەقە سوور فەرمانبەر لە كارگەى چیمەنتو

- ۴ - معتصم فەتحي
 ۵ - جەمالى عەلى باپير
 ۶ - قالەى شەرىفە كوردە
 ۷ - كەمالە سوور
 ۸ - صالحى عەيلە
 ۹ - حەمە صالح محەمەد ئەمىن
 ۱۰ - جەلالە چاوشين
 ۱۱ - غەريب زيوەر
 ۱۲ - جەلال كەريم پەرى
- لە كارگەى جگەرە
 قوتابى كوچى دوايى كردو
 ئەفسەرە كوچى دوايى كردو
 مامۇستا
 مامۇستا
 فەرمانبەر لە خەزىنە
 لە ئىشغال؛ كوچى دوايى كردو
 خاوەن كتيپخانەى بىكەس
 خەيات
- ۱۳ - حىكمەتى مەلا ئەحمەد
 ۱۴ - عوسمانى شىخ محەمەدى بەنا
- لە كارگەى جگەرە
 لە كارگەى جگەرە، گوچى

تۆبىنى:

_____ : شوپىنى يارى كردنيان لە گوڤهپانى (ساحەى) بەردەم شەخسەكەى
 شىخ جافرو دەشتى تەيارەخانەكە بوو. ئەم تىپە سەر بە گەرەكى كانى ئاسكان
 لقى شىخ جافرو بوو.

لە گوڤارى (رۆژى نوێ) دا ژمارە (۱) ى سالى ۱۹۶۰ لە لاپەرە - ۲۶ - دا ئەم
 باسە وەرژىيە نوسراوە.

وەرژش

- ئەم پرسىيارانەى خوارەوهمان لە يانەى وەرژى سلیمانى کرد. وا وەلامەکانیان
 پيشکەش ئەکەين و زۆر سوپاسيان ئەکەين.
 ۱ - يانەى وەرژى سلیمانى چۆن پیک هات؟
 ۲ - چەند تىپى (تۆپى بى) لە شارەكەماندا هەيە؟

- ۳ - دهنگوباسی وهرزش له م ماوهیه ی دوایدا چیه؟
- ۴ - چ پرژیه کیان به دهسته ویه؟
- ۵ - دهرباره ی قورسای هه لگرتن، یانه، چی کردووه؟
- ۶ - تا ئه مړو یاری توپی پی له گه ل تپی توپی پی شویناندا کراوه و ئه نجامی یاری یه کان چی بوون؟

وه لامي يانه بو گوډاري روژي نوئ:

ئوا به کورتی وه لامي پرسپاره کانتان ئه دینه وه هیوادارین هه میشه له ریزی پی شه وهدا بن بو خزمتی وهرزش.

۱ - که داوی دامه زانندی یانه ی وهرزشی سلیمانی کرا داواکه ئه مانه ی خوارموه ئیمزایان کردووه به بهرواری ۱۹۵۶/۹/۳

سالح علی - چاودیژی وهرزش له به ریومه رایه تی په رومرده

خه لیل ئیبراهیم - مه ئمووری ئه ملاکی سلیمانی

سه عید شه فیک - ماموستای وهرزش

ئه حمه د زرنگ - پاریزمر

عه زیز محمه د رهشید - ماموستای وهرزش

عومه ر محمه د ئه مین - ماموستای وهرزش

دیگران ئه له کسه ندمریان - رادیو فروش

ئیسماعیل عه بدلولوه فا - خاوه نی کوکای پرشنگ

حسه رهش - به رگدروو

نامیق قه زاز - پاریزمر

وه به گویره ی نامه ی وهرزته تی ناخویی ژماره ۱۲۳۶۰ بهرواری ۱۷/۹/۹۵۶

رینگه درا به یانه ئیش بکات.

۲ - تپی فوتبۆل: ئه وانه ی که ناویان هه یه زۆرن به لام ئه و تپانه ی که په یومندیان به یانه وه هه یه و چالاکیان نوواندوه ئه مانه ن:

ئه زمه ر، خه بات، ئاکو، هیوا، ئاسو، برسی.

۳ - یه کیتی توپی پی ناوه ند: بریاری دا که هه موو شاره کانی عیراق له ناو

خویندا یاری بکه‌ن وه بو ئه‌مه عیراق کراوه به پینج به‌شه‌وه هه‌ر به‌شه‌ی تیپکی به‌هیزی تیایه که له‌مه‌وپیش ناوی ده‌رکردووه له یاری فوتبۆلدا وه‌کو: به‌سره، که‌رکوک، موسل، تیپی عه‌سکه‌ری عیراقی وه تیپی ئه‌هلی به‌غدا، وه له‌م خولانه‌دا سلیمانی به‌ر موسل و هه‌ولێر که‌وتیوو ئه‌وه‌بوو رۆژی ۲۷/۲/۱۹۶۰ له هه‌ولێر له‌گه‌ل هه‌ولێردا یاری‌کردو هه‌یچ لایه‌ک گۆلی نه‌کرد، وه رۆژی ۲۹/۲/۱۹۶۰ یاری کرد له موسل له‌گه‌ل موسل دیسان هه‌یچ لایه‌ک گۆلی نه‌کرد وه رۆژی ۳/۶/۱۹۶۰ موسل هات بو سلیمانی وه یاریه‌که‌ی برده‌وه به دوو گۆل به‌رامبه‌ر به گۆلیک وه له‌وه‌پیش موسل له هه‌ولێریشی برده‌بووه به پینج گۆل به‌رامبه‌ر به‌گۆلیک، وه به‌گویره‌ی خال (نقطه) موسل به براوه ئه‌ژمیریت له‌م سی شارهدا وه ئه‌چیت بو به‌غداد بو یاری کردن له‌گه‌ل ئه‌و چوار تیپه‌ی که ئه‌مینیه‌وه.

۴ - له‌م کاته‌دا یانه دوو پروژه‌ی به‌ده‌سته‌وه‌یه یه‌که‌م دامه‌زاندنی دوو تیپی منالان (ناشی‌ء) وه سه‌ره‌پرشتی کردنیان بو پی‌گه‌یاندنی یاری‌که‌ری فوتبۆل بو دوا‌روژ. دووهم دروست کردنی نیشه‌ج‌یه‌ک بویانه که یاریگای توپی فرۆکه‌و توپی سه‌به‌ته‌ی تیدا بیت له‌گه‌ل حه‌وزیکی مه‌له‌کردن، وه بیگومان ئه‌مه‌ش پیک نایه‌ت ئه‌گه‌ر هاوولاتیان و کاربه‌ده‌ستان ده‌ستی یارمه‌تیمان بو درێژنه‌که‌ن.

۵ - باشت‌ترین یاری‌زانی ئاسن له یانه‌که‌ماندا کاک ئیسماعیل ئیبراهیمه که (عه‌تار) له قه‌یسه‌ری نه‌قیب وه فیرکه‌ری تیپی ئاسنه وه قورسای خوی سووکه (وزن الخفیف) وه ئه‌توانی‌ت ۹۲ به‌فراندن (خطف) وه ۸۸ کغم به‌پاله‌په‌ستۆ (ضغط) وه ۱۱۸ کغم به (نه‌تر) هه‌لگریت وه هیوای زوری لی ئه‌کریت که پیشتر که‌و‌یت.

۶ - تا ئه‌م‌رو یانه‌ی وه‌رزشی سلیمانی گه‌لی یاری فوتبۆلی کردووه، به‌لام ئه‌و یاری‌یانه‌ی که گرنگ بووبن ئه‌مانه‌ن:

رۆژی یاری ئه‌و تیپه‌ی یاری له‌گه‌ل کردووه یانه تیپی به‌رامبه‌ر شوینی یاری

۱۹۵۷/۳/۲۷ شه‌ریکه‌ی بیتون و منیرباد ۷ ۱ سلیمانی

۱۹۵۷/۴/۱۲ تیپی خانه‌قین ۵ ۴ سلیمانی

یاری ئاسن

یاری ئاسن چۆن هاته شارهکه مانه وه له سهه یاسای تازهی وهرزش:
کاکه همهی میرزا سه عیدی مه لا عه باس له چه پسخانهی (کوت) چه پس
ده بیته له سالی ۱۹۴۸ له گه له یه کێک له پاله وانه کانی عیراق له یاری ئاسندا
که ناوی (جه عفره ئه بولعیس) بوو له وه وه فیژی یاریی ئاسن هه لگرتن بوو وه له
سالی ۱۹۵۰ کاتێک به رته بیته خولای یاریی ئاسن ده که ویتته میشکیه وه وه که
ئه گه ریتته وه بو سلیمانی له مالی خویاندا ده ست ئه کات به یاریی ئاسن وه هه
له و کاته دا له سه رکاریز چهند لاویکی تازه پیگه یشتوو یاری ئاسن ئه که ن
وه:

۱ - همه ره شیدی ئه چه شانه (نانه وا)

۲ - توفیقی حاجی باقی (چایچی)

۳ - که ریمی مام ئه وره حمان (ته نه که چی)

۴ - جه لالی وه ستا محیدین (ته نه که چی)

ئه م چوار لاوه سه رتای یاری ئاسنیان ئه بیته وه کاکه همه په یوه ندی یان پیوه
ئه کات و یاری یان له گه لا ئه کات، له پێشا که ره سه ی یاری ئاسن نه بوو ته نها
به شه فتی بو ری و وه فلنجه و دیشلی ئوتومبیلیان پیوه ئه کردو یاری یان پی ئه کرد،
هه ره له م ساله دا چوون بو به غداد بو یانه ی سیحه و قوه (صحة و القوة) چوون
بو لای سه روکی یانه که (ناسر غافقی) بوو که پاله وانی ئاسنی عیراق بوو دیسان
پاله وانی زورانبازی بوو که چاویان به یانه ی به غا که وت ئه مانیش زیاتر
خویان ئاماده کرد بو په ره سه ندنی یاری ئاسن له سلیمانی که گه رانه وه بو
سلیمانی وه یه که م که س که په یوه ندی یان پیوه کرد ماموستا (سالح عه لی) بوو
بو ئه م مه به سه ته بو ئه وه ی جیگیان بو په یدا بکات و یارمه تیان بدات له و کاته دا

شوو ی سه ری سالی قوتابخانه کان بوو قوتابخانه ی (عاری) بو رس به نیشته جی وه له یاریگا کیدا یاری یان نه کرد وه خوشی سه رپه رشتی نه کردن وه رۆژ له دوای رۆژ به رهو پیشکهنه وتن نه رۆیشتن وه زور لای تر چوونه ناویانه وه وهکو نه مانه ی خواره وه که بو یاری ئاسن و جومناستیک به شداری یان کرد:

١ - عه به ی رهحه	ئوتومبیلچی	یاری ئاسن
٢ - شیخ که ریم یاراوی	ماموستا	جوانی له ش و جومناستیک
٣ - عومهر نه مه لی	قوتابی	جومناستیک و فوتبۆل
٤ - کورکین کریکۆر	قوتابی	جومناستیک
٥ - جه میل نوری عه لی	قوتابی	جومناستیک و فوتبۆل
٦ - نه حمه دی کاکه حه مه	قوتابی	فیرکه ری یاری فوتبۆل
٧ - ره فیک سه ید فه تحوللا	قوتابی	جومناستیک

هر له م ساله دا تیپی فوتبۆلی تیدا دامه زرا له گه ل یاری جومناستیک چوون بو به غا جلو به رگی فوتبۆل و تا قمی یاری ئاسنیان کری وه زور به ریکو پیکی یاری به کان نه کراو زور له لاوانی شارکه هاتنه پالیان هر له م کاته دا له حامیه ی سلیمانی فه سیلینک هه بوو هه موو جو ره یاری به کیان نه کرد به سه رپه رشتی مولازم (جه لال نه حمه د فه همی) که خه لکی شارکه بوو وه لایکی ناسراوو یاری زان بوو هه موو جار نه و سه ربازانه ی نه هینا بو یاریگا که ی نه و ی بو نه وه ی یارمه تی نه و کومه له بدات زیاتر پیشکهنه ون وه له سالی ١٩٥١ دا که قوتابخانه کرایه وه چوونه مالی (سه ید نووری سه ید نه حمه دی بابا ره سوول) له کۆلانه که ی به رامبه ر مزگه وته که ی (سه یدحه سه ن) له سابوونکه ران وه لیه بریاریان دا که زیاتر په ره ی بی بسینن و بیکه ن به یانه یه کی (یاسایی) که میری بریاری له سه ر بدات وه نه م شتانه ی لای خواره وه په یدا که ن که په یوهندی هه یه به وهرزشه وه وهک:

- ١ - میزی بیلاردۆ ٢ - سپرینگ ٣ - که ره سه ی جومناستیک ٤ - میزی تیئس.

لەم کاتەدا چەند یاریزانیکی ئاسن پەیدابوون وەك ئەم یاریزانانە:

- ۱ - مەحموود چاوماز (تەنەكەچی)
- ۲ - غەفوور فەرەج (قوتابی)
- ۳ - ئەحمەدی تەنەكەچی (تەنەكەچی)
- ۴ - ئیسماعیل ئیبراھیم (سەمەپالەوان) (كاسب)

وێ چەند كەسێكی تریش.

لەم کاتەدا ژمارە ی ئەندامانی كۆمەڵەكە گەشتە ۱۸۰۰ ئەندام هەر لەم سالەدا پەيوەندیان بەست بەچەند كەسێكی ترهه كە بێكەن بە (یانە) وە داوای ئیجازە لە میری بکەن وە بریاریان دا دەستە ی دامەزینەری یانە لەم چەند كەسە ی خوارهه پێك بیئت:

سەرۆك	۱ - سالح عەلى سالح
جیگری سەرۆك	۲ - نووری ئەمین بەگ
بەرپۆهەری یانە	۳ - حەمە ی میرزا سەعید
سكرتێر	۴ - فوئاد مەجید بەگ
ژمیریار	۵ - رفیق سەید فەتحوڵلا
فێكەری فوئبول	۶ - ئەحمەدی كاكەحەمە
فێكەری ئاسن	۷ - كەریمی مام ئەورەحمان

وێ دەستیان كرد بە نووسینی یاسای ناوخیی (النظام الداخلي) و پێشكەشی میری یان كرد بەلام میری رێگە ی نەدان.

وێ هەر لە سالی ۱۹۵۱ دا ویستیان بین بە لقی یانە ی (صحة وقوة) ی بەغا و چوون بو بەغا پەيوەندیان بە (ناسی غافقی) سەرۆکی یانەكەوه كرد ئەویش بریاری لەسەر دا كە بین بە لقی ئەوان وە هەر لەو ی پێشنیاریکیان دا بە وهزارەتی ناوخی بو ئەو مەبەستە وێ گەرانەوه بو سلیمانی وێ پارچەیهك نووسینیان

هه‌لواسی به بهر ماله‌که‌دا به ناوی یانه‌ی (صحّة وقوة) پاش ماوه‌یه‌ک ناصر غافقی هات بۆ سلیمانی بۆ یانه‌که وه به‌بوئنه‌یه‌وه ئاهه‌نگی‌کی گه‌وره‌یان گیراو زۆر که‌س بانگکرا وه بلیت دابه‌ش کرا به‌سه‌ر خه‌لکه‌که‌دا وه هه‌موو جوړه پیشاندانیکی جوولانه‌وه‌ی وه‌رزشی ده‌ست پیکرا وه ناسر غافقی و گشت خه‌لکه‌که به‌دلیان بوو وه ئه‌وه‌نده‌ی‌تر لاوی شاره‌که چوونه ئه‌و یانه‌یه‌وه وه زۆر لاوی دوورخسته‌وه له قوما‌رکردن و عاره‌ق خواردنه‌وهو زۆر شتی‌تر که زیانی به لاوان ئه‌گه‌یاند وه به‌هوی ئه‌م یانه‌یه‌وه گیانی براهی‌تی و هاو‌پیه‌تی و یه‌کت‌ری ناسین په‌یدا‌بوو وه بویه میری پپی ناخۆش بوو تا له سالی ۱۹۵۲‌دا ئیواریه‌ک

معاونی پۆلیس و چه‌ند پۆلیسیک به موسه‌لله‌حه‌یه‌ک چونه سه‌ر یانه‌که وه به‌زۆردایان خست وه خه‌لکی شاره‌که زۆر زۆریان پی ناخۆش بوو وه ناچار بوون که لاوه وه‌رزشکاره‌کان ئاسن بکرن و له مالی خویاندا یاری‌بکه‌ن.

تییینی:

_____ : ئه‌ندامانی یانه مانگی (۲۵۰) فلس مانگانه‌یان ئه‌دا به‌لام پاره له قوتابی نه‌ئه‌سیئرا وه هه‌روه‌ها چه‌ند که‌سیک له ماوه‌یه‌دا یارمه‌تی یانه‌یان ئه‌دا به‌پاره‌و زۆر شتی‌تر وه‌کو:

- ۱ - قادراغای حاجی مه‌لا محیدین
 - ۲ - دوکتۆر که‌مال عه‌بدوللا ناجی
 - ۳ - وه‌ستا محیدین ته‌نه‌که‌چی
 - ۴ - ئه‌حه‌ی سه‌عه‌ بانه‌یی
 - ۵ - حه‌مه‌ی سه‌ید ئیبراهیم
 - ۶ - بابارسول سه‌ید نووری، خاوه‌ن خانووه‌که
 - ۷ - خه‌لیل ئیبراهیم (معاونی ته‌سویه)
 - ۸ - ئه‌حه‌دی وه‌ستا مه‌حمووی ده‌لاک
- وه چه‌ند که‌سیکی تریش.

تیببئی:

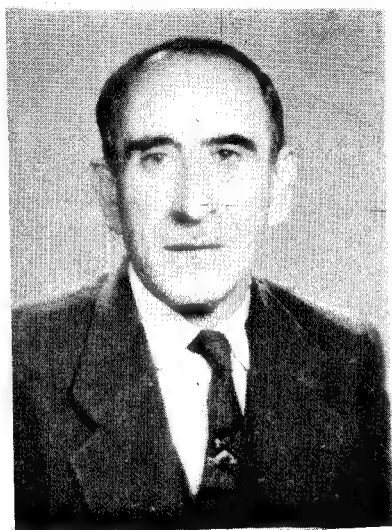
_____ : یاری پالەوانبازی و میلبازی له شارەکه مانا هەر له زەمانی عوسمانلیه وه هه‌بووه له مالیکا ئەیانکرد له سه‌رکارێز لای مالی (مه‌لا عه‌لی سه‌رکارێز) پێیان ئە‌ووت (زۆر خانه) وه له‌م ماله‌دا یاری زۆرانبازی میلبازی تێدا ئە‌کرا وه یه‌کنێک له‌و پالەوانانه که ناوی (ئه‌وره‌حمانی خامه) بوو پێش بیرکردنه‌وه له‌م کتێبه به ماوه‌یه‌کی که‌م کۆچی دوا‌یی کرد تاوه‌کو لی‌مان بپرسیایه که هاوه‌له‌کانی تری کۆ بوون و چۆن یاری‌یان کردووه‌و گه‌لی پرسیاری‌تر، به‌لام له‌ سالی ١٩٤٦ - ١٩٤٧ زۆرخانه کرایه‌وه له شوینی چایخانه‌ی سالحی وه‌ستا بسته ته‌نیشته سینه‌مای ره‌شید وه خه‌لک ئە‌چوون بو ته‌ماشاکردن و چاخواردنه‌وه وه ئە‌وانه‌ی به‌شداری‌یان کردبوو ئە‌مانه‌ن:

- ١ - عه‌بوودی پالەوان: قو‌ری و شووشه‌ی شکاوی چاک ئە‌کرده‌وه‌و ئە‌گه‌را .
- ٢ - خاله‌ ره‌جه‌ب : قسه‌خۆش و نو‌کته‌زانی به‌ناوبانگ .
- ٣ - ره‌حمه‌تو‌للا
- ٤ - عیزه‌دین : دانیشتووی شاری که‌رکوک بوو .

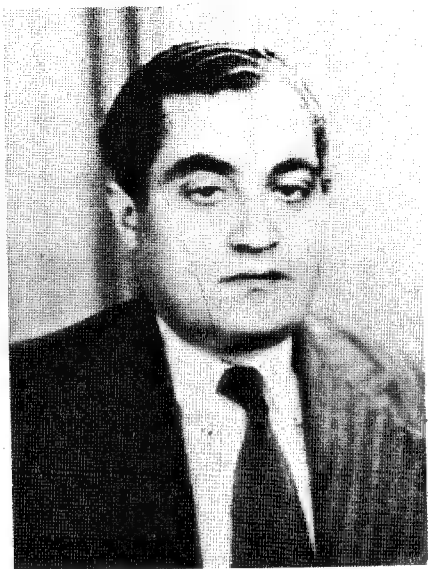
* * *

عزیز محمد رهشید

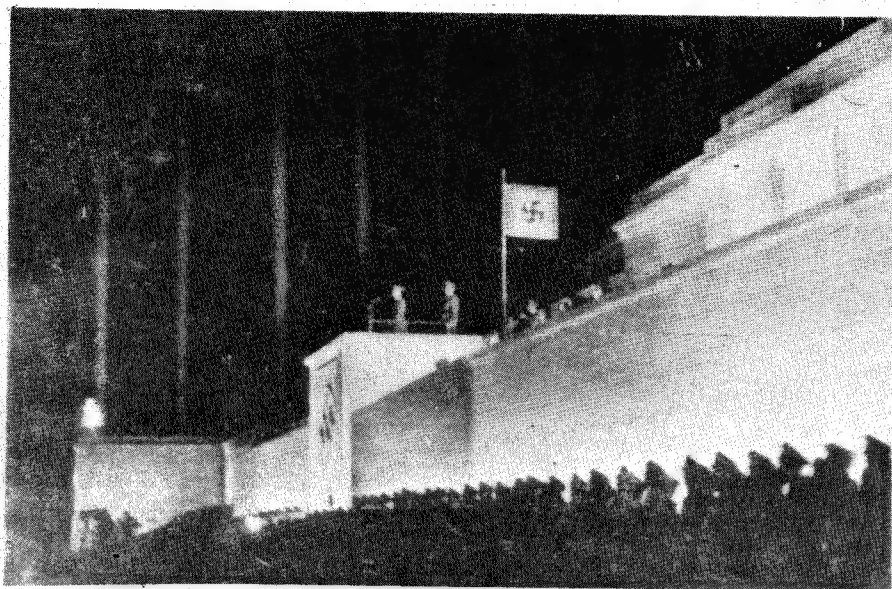
تایه ربگی یه حیا به گ ۱۹۱۱ - ۱۹۷۹

سالح عملی ۱۹۱۲ - ۱۹۸۶

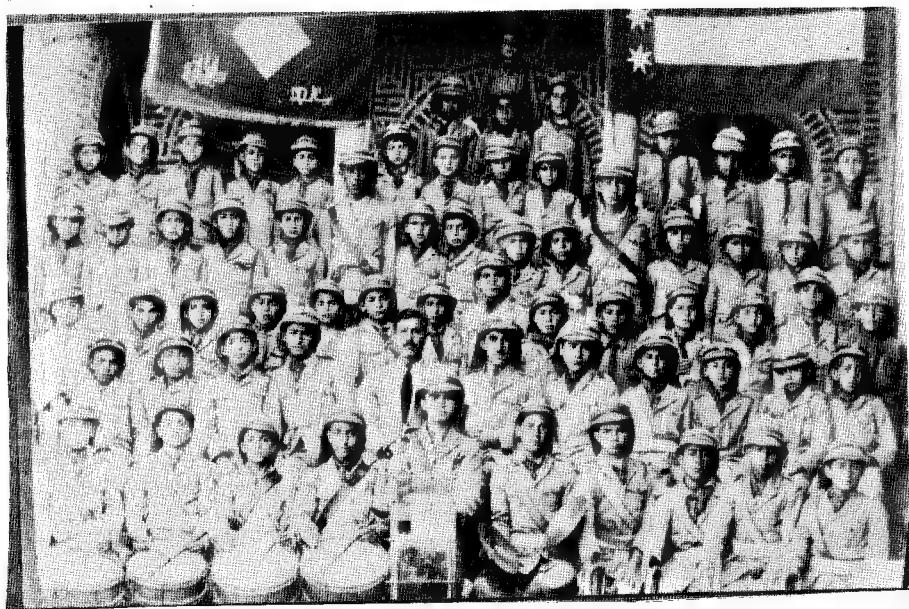
عملی نه حمه دی ته ها

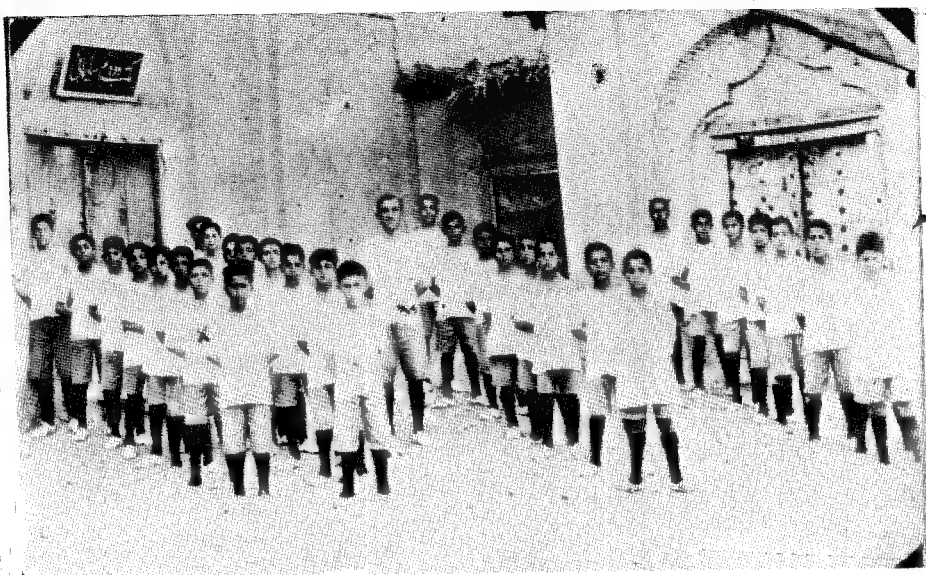
وهفدی عیراقی له ئەڵمانیا سالی ١٩٣٨ ، له م کاته دا هیتلەر وتار ئه خوینه وه ،
تایه ری یه حیا به گه له سلیمانی یه وه چو وه .

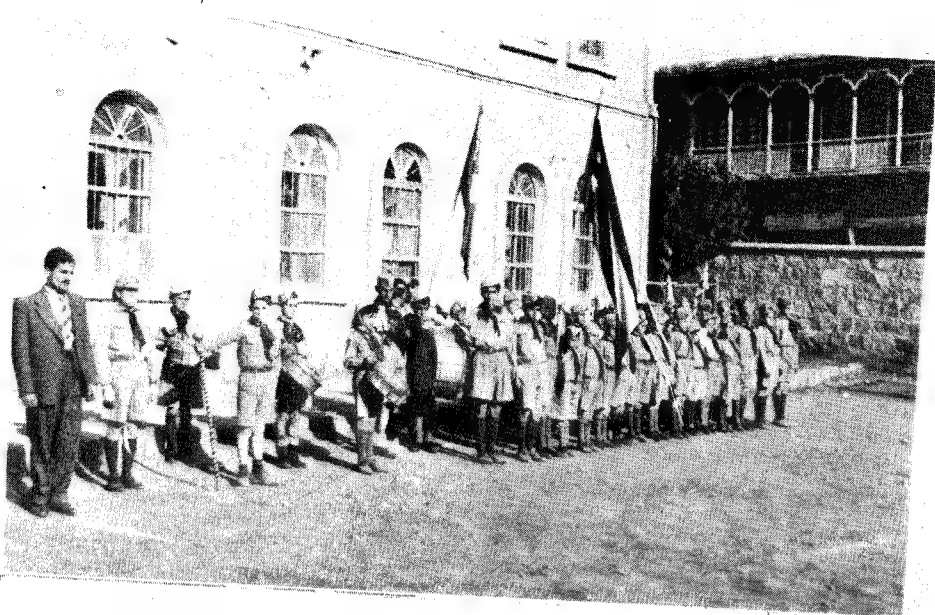

وهفده که ی عیراق له بهرلین - ١٩٣٨

کشفیه قوتابخانه‌ی دووم - ۱۹۳۱

که شافه کانی قوتا بخانه ی فیه سله یه

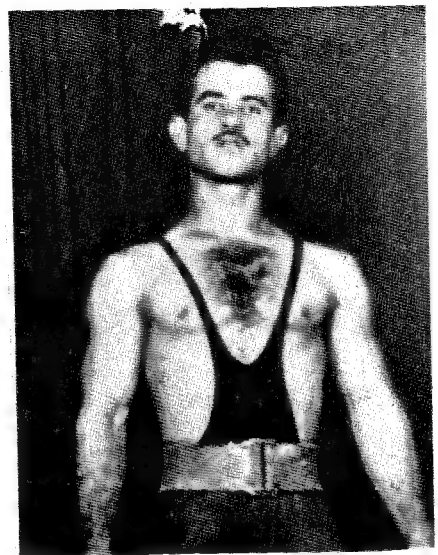
نمایش گشتی سالی ۱۹۴۹

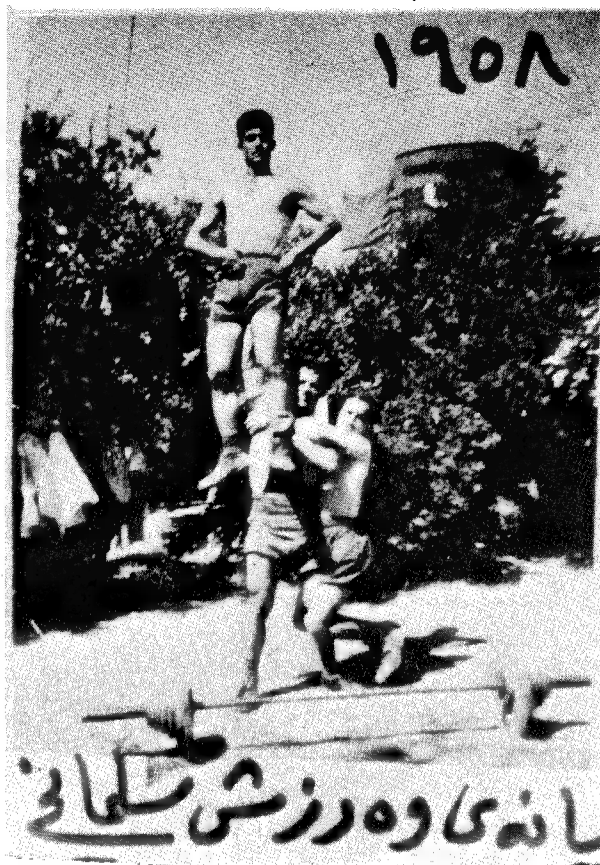
کومه‌لی پیشکوه‌تنی، سلیمانی - ۱۹۳۴

کومه‌لی یاری‌زان له‌سه‌رشنی عه‌به‌ی ره‌حه

یاری‌که‌ری ئاسن عه‌به‌ی ره‌حه

سمه پالنه وان کوره زازای نه حمی کرنوو «دوو ووم کهس»

نمایشی گشتی سالی ۱۹۴۹ له دهشتی ته یاری خانه که

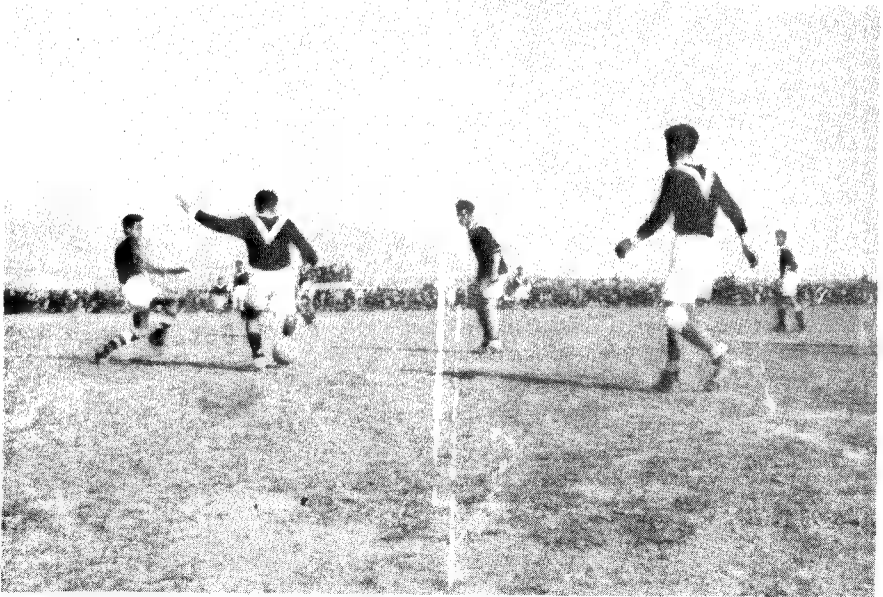
تیپی قوتاییانی سلیمانی - ۱۹۳۱

یاری زاناز که به شدار بوون له یاریی که رکوک ۱۹۳۷

هلیزاده‌ی سانه‌ویی شهو - ۱۹۵۳

یاری تویی بی له‌نیوان تیبی نه‌هالی و سوپا - ۱۹۵۴

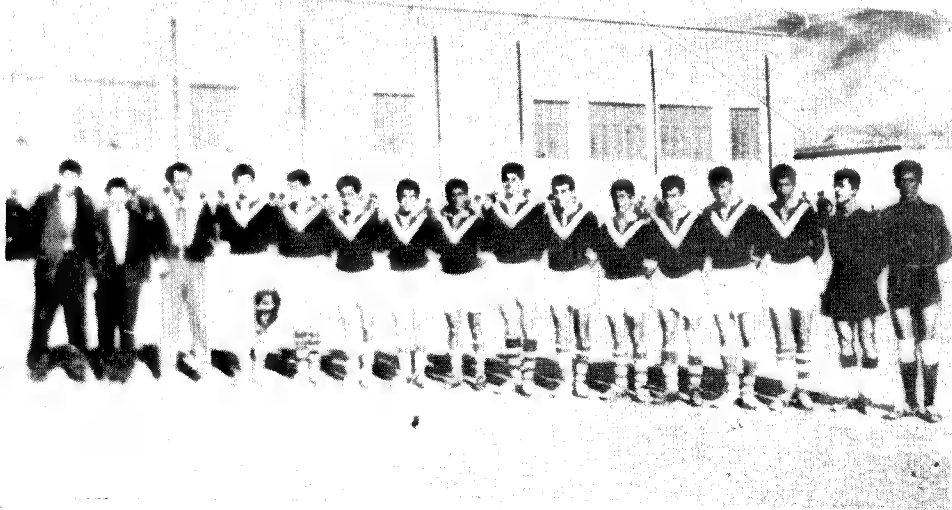
تیمی نهمه ۱۹۵۵ دامه زراوه

تویی سه به ته - سانه ویی روژو شهو - ۱۹۵۶

تیپی برسی

تیپی خه بات

تیپی ناسو

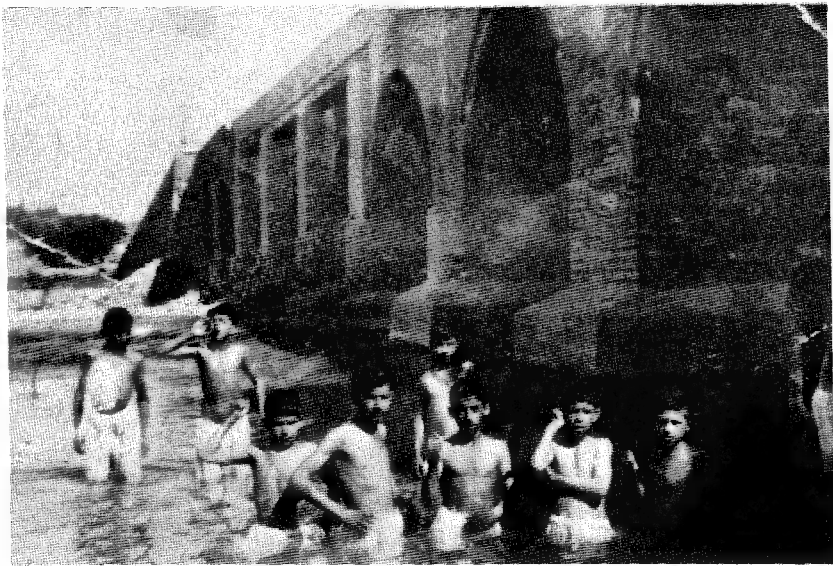
هه‌لبژاردەى سلیمانی - ۱۹۵۸

تیمی ٹاکو

هدلواردهی توپی پی
سلیمانی و جزائر سالی ۱۹۵۹

مهله له ژیر پرده کهي قلیاسان - ۱۹۵۳

(جوولانەودى ھونەرى لە شارەكەمانا)

نووسەر زۆرباشىيى كىردۈۋە كە ھەندى لاپەردى تىرى ژيانى كۈمەلەيتىۋ
ئەتئوگرافىيى شارى لەژىر باسى جوولانەودى ھونەرى يا تۆمار كىردۈۋە. ئەم باب تانە
ئەكەر نووريش بىن ھەر ە جەمسەرىكەرد تەچنەۋە سەر باب تە بىر تەكەلى
ھونەر.

نووسەر سەۋرۋژەۋە كە فرىا كەتۈرە مېژۋوى ئەم باب تانەنى تۆمار كىردۈۋە.
ھەرچەندە زۆر لايەنپان ھەر لە سەردەتاي دروستبوۋنى شاردۈۋە ھەبوۋن. بۇنچىرە
باسى مۇسقىقاۋ مۇسقىقاۋ تەنپا لە شەست سالىك لەمەۋبەردۈۋە باس كىراۋد
ئەكتىكا كە (مستەر رىچ) ھەر لە رۇژانى بابانەۋە باس لە مۇسقىقاۋ تەكەلى بەغا
ئەكەت (بىروانە پېشەكى ئەم كىتپە). لە لايەكى تىرىشەۋە ھەندى باب تە (ۋەك
سىنەما) ھەر لە سەردەتاۋە باس كىرا. بەگشتى ئەم تۆمارەش مېژۋوى ئەم
سالانەنى بەباشى بۇ چەرخى ئايندە پاراستوۋە كەردەسى بۇ پىسپۇران
كۆكردۈتەۋە.

(سەيران)

لە بلاوكراوهكانى شارەوانى (سلەيمانى)

سالى ۱۹۶۸ - ژمارە (۹) لاپەرە (۲۴)

روژى (۱۶) ى نىسانى سالى (۱۹۲۲) ز رېكەوتى يەك شەممە لەلايەن دانىشتوانى گەرەكى (دەرگەزىن) ەو سەيرانىك رېك خرا، پاشاى ئەو سەيرانە (سەعى دەولەت) بوو، سەدرى ئەعزەم (رەشى حاجى فەتاح) و نازرى حەربىيە (حەمەنەجىبى حاجى مەحمود) و نازرى خارىجىيە (فەرەجى حەمەى سەمىل) و نازرى مالىيە (ئەحمەدى دايەنەكە) شابەندرىش (ئەرەحمانى خامە) بوون. بەيياخ و تەپل و دوو بزن و حوشترىك و دوو كەس كلأودارايى رېك خرابوو، پاشا پەنجا نەفەر عەسكەرى پيادەو دە نەفەر سوارەو چوار نەفەریش حەربەدار بە جلى سوورەو لەگەليا بوون بە رېك وپېكى بە ناوشارا روشتوون تا بەرسەراو لەوى رەسميان گرتوو (خۆزگە ئەو رەسمەمان دەست ئەكەوت) دواى ئەو بە ھەموو بازار بۆلاى (ئاشى بىيەكانى قەرگە) لەوى حەوت چادرى گەرەو دەوارىكيان ھەلداوە بو ئەھالى، (۱۰) ئەشراف و گەلىك مەئموورانىان بو ئەو پۆژەو پۆژى دوايى دەعوەت كردو، شابەندەر زۆر زەبرو زەنگى خوئى نواندوو بو ھەمووكەسى، شاربەدەكردن و جەرييمەو فەلاقەو لەكوئ دان لای شابەندەر زياتر بو، ئەمەش كە ئەكرا تەنيا بو خوشيى و پىكەنيىن بوو بە بى غەرەز وە ئەم بەزەمە تا روژى سى شەممەى خاياندو.

(سەيرانى قەسابەكان)

رۆژنامەى (ژيان) ژمارە (۱۱۴)

رۆژى ۱۷/۵/۱۹۲۸ز

رۆژى دووشەممەى (۱۹۲۸/۵/۷)ز بە سورەتتىكى مونتهزەم لە مەعیت رەئىسا بە ناوشار گەران، لەدواى زيارەتتى مەقامى حكومت حەرەكەتيان كەرد بو سەرچنار، لەوى دەدوانزە خىوت و رەشماليان هەلدابوو، سەيرانەكە هەتا رۆژى پېنج شەممە پاش نيوەرۆ دەوامى كەرد
وہ لەو موددەيدا عومومى روئەسای دەوائىرو هەموو ئەھالى سەلەيمانى تاقم بەتاقم دەعوەتيان كەردن

تىببىنى:

شايانى باسە كە (سەعولى خەلفە كەرىم) و (حەمەى عەزەى قەساب) هەركەسى ئىتاعەتى رەئىسى نەكردايە سزاىان ئىئەسەند بە پارە، پارەكەش بۆئەوى خزمەتى قوتابى مەكتەبى زانستى پىيەكەن، بەم جوړە بەسزادانى خەلك (۱۷۰) سەدو حەفتا رووپىيان كوكر دەوو تەسلىمى هەيئەتى تەعلیمی مەكتەبەكە كەرد.

هەر وەها (فەرەج كوردى) بەرپوئەبەرى سەيرانەكە بوو و دە بەزورى ئەوئەى سەرپەرشتى سەيرانەكەى ئەكەرد جگە لەو سى كەسە كە لەسەر وە باسمان كەردن. وە ئەمانەش بەشداریيان لە سەرپەرشتيا كەردوو:

۱ - (عەلى بىرزوو)

۲ - (حەمەد مېنى عەبەى ئايشەخان)

۳ - (عەزىزى عارفى ئەمىنە بچكۆل)

۴ - (وہستا گووروونى كەبابچى).

وه له م سهرانه دا ته مسيلكى گه ورهى خوشيان پيشكهش كردووه.

سهرانى قه سابه كان له سهرچنار سالى ۱۹۲۸ هوت شهو و هوت رۆژى خياند، ئه م ليژنه يه ي خواروه ئيجازميان له موته سهريف ئهمه د ئه فنه ي ههوليرى (ئهمه د عوسمان) وهرگرت، هه ر ئه م ليژنه يه له سهرانه كه دا ئه مريان ده رئه كردو سزاي خه لكيان ئه دا:

۱ - صالحى ره شه

۲ - حاجى محى الدين باوكى حاجى ده رويش

۳ - هه مه ي عه زه ي چه كوش

۴ - سه عۆلى خه لفه كه ريم

۵ - هه مه ئه فنه ي صالحى ره شه

۶ - مه حمود ئه فنه ي صالحى ره شه

ئه م ليژنه يه خواروه سهرپه رشتى سهرانه كه يان ئه كرد:

۱ - حاجى كوڤه ك

۲ - عه به ي حاجى

۳ - هه مه ي ماله

۴ - فه ره جى ماله

۵ - هه موميني عه به ي ئايشه خان

۶ - ره شه ي ياره

۷ - فه ره جى سمایل كوڤى

۸ - ره شه ي مه لا ئهمه د

۹ - عه به ي قاله ي مريه م

۱۰ - حاجى ئه حه كريس

ئه وانه ي ده ورى ته مسيل پاشايان ئه بينى ئه مانه بوون:

ئه كته ره كان:

۱ - فه ره ج كوردى ده ورى پاشا به جلوه به رگى حاجى مسته فا پاشاوه كاتى كه

له سوپاي عوسمانى له به رى ئه كرد .

۲ - مه لا محى الدين ماستاو ده ورى قازى به جلوه به رگى قازى يه وه .

۳ - ئەحەى ھەمە عەزىز پېستى بىزىيان كەول كىرەبوو لەگەل سەرو كەلەكەيدا لەبەرى كىرەبوو.

۴ - ئەحەى ھەمە گوچكە پېستى بىزىيان كەول كىرەبو لەگەل سەرو كەلەكەيدا لەبەرى كىرەبوو.

دوو گايان ئەھىنا لەنزىك يەكتەرەموو جەلەويان كىرەبون و تەختەيان خستبەو سەر پىشتى ھەردوو گاكە ئەم دووانە ئەچونە سەر پىشتى گاكەن ھەلئەپەرىن.

۵ - بابا خولە پېستى گاي لە شان ئەكرد وەكو عەبا سوپى ئەدا، ۶ - عارقى فەيتك ئەم دوو زاتە دەنگ خۆشەش بە گۆرانى سەيرانەكەيان خۆش كىرەبوو:

۱ - مەلا ئەحمەدى دىلان.

۲ - حاجى مەلا فەرھى بەقال.

ئەم دووانەش بە دەھول و زورنا سەيرانەكەيان گەرم كىرەبوو:

۱ - مەرزە مەھمەد.

۲ - عەبەى سەىزادە.

تەبىئىي: - لەم سەيرانە گەورەيەدا گۆرانى ، ھەلپەركى، پەمبازى، يارى كىرەن، تەمسىل ئەكرا، لەم سەيرانەدا ئەوھى نەھاتايە بۆ سەيرانەكە چوار جەندەرمە بەسواری يەوہ ئەچون بۆ ناوشار زەلامەكەيان ئەھىنا جەزايان ئەدا بە پارەيان ئەيان خستە ناو ئاوەكەوہ بۆنمۆنە ھەمەى ئەورەھمان ئاغا لە سەيرانەكە دواكەوتبو ۳۰۰ رۇپىيە جەزايان لى سەند.

لەم سەيرانەدا خەلکیان زۆر بانگ كىرەبو لە میرىو لە ئەھالى، لە میرى مۆتەسەرپەف، مودىرى پۆلىس، ئامر ھامىيە، رەئىسى بەلەدىيە، قازى، ھاکم، قائمقام.

مىوانى ناوشار بۆنمۆنە وەك:-

۱ - حاجى توفىق (پىرەمىرد) لەم سەيرانەدا شىغرى «كەدەلین» ى ھەلپەست و

بوو بە گۆرانى، مەلاکەریم ئەم گۆرانى يەى تۆماركرد.

۲ - حاجى مەلا محى الدین

- ۳ - حاجی برايم ئاغا
- ۴ - حاجی مه لا سه عیدی که رکوکلی زاده
- ۵ - غه فور ئاغازی حاجی ئه ولا
- ۶ - همه ی ئه وره حمان ئاغا
- ۷ - توفیق قه زاز
- ۸ - مه حمود ئه فه نی ره سام
- ۹ - یه حیا ئه فه نی ره سام

له چوارتاو سورداش و قه رده داغ و هه له بجه وه ئه هاتن وهك حامید به گی جاف، له م سهیرانه دا زیاتر له په نجا چادری عه سکه ری یان داکوتابو له حامیه وهریان گرتبو زیاتر له ۲۰۰ هه یوان سه بربرابو زیاتر له ۳۰ فهرده گونییه خه ت سوور برنج و ۶۰ سینی پاقلاره، هه مه جوړ خواردن، له م سهیرانه دا چه ند ژنیکی که سوکاری خو یان برده بو چیشت لی نان.

سه رچاوه ی ئه م به شه: عه لی صالح ره شه که خو ی یه کیك بووه له وانه ی له و سهیرانه دا به شداری یان کردووه.

(سهیرانی دارتاشهکان)

له رۆژی (۲۱) ی مایسی سالی (۱۹۴۶) ز دارتاشهکانی سهیمانی سهیرانیکی ریک وپیکیان له (قه لاچولان) کرد که دوو شه وو دوو رۆژی خایاندوه، جگه له دارتاشهکان میوانیکی زوریشیان بانگ کردبوو، وه به هه موویان ئه گه یشتنه دهووری سه د که سینک.

وه ئه م ماوه ی سهیرانه هه موو خه ریکی خوشی وگۆرانی وگالته وگه پ و ته مسیل کردنوو یازی کردن بوون بی ئه وه ی هیچ که سینک دلی له هیچ که سینک زویر بووبیت، سه ره په شتی که ری ئه م سهیرانه ش (هه مه سه عی جه عفه ری دارتاش و وه ستاو ره حمانی وه ستا گۆروون) بوون، هه رووها دوو ژنیشیان له گه ل

خوځيان بردبوو بۇ چىشت لىنان.

لەم سەيرانەدا تەمسىلىك پېشكەش كرا بە ناوى (پاشا)و (حەمەسە عى
جەغەرى دارتاش) دەورى پاشاى بىنيوۋو جلى تايىبەتى پاشاىى لەبەركردوۋو
پىشتوځىنى سووروو كالاۋى گولنكەدارى لەسەر كردوۋو قايشى راست وچەپ
نىشانى كردوۋ بە بەروكى يەۋو ئەم پاشايە فەرمانى دەرئەكرە سزاي خەلكى
ئەداۋ پەپرەۋى فەرمانەكانى ئەكرا.

ئەوانە بەشدارى ئەم تەمسىلەيان كردوۋو ئەمانە بوون:

- ۱ - حەمەسە عى جەغەرى دارتاش لە دەورى (پاشا)دا
۲ - ئەورەحمانى وەستا گووروون لە وەزىرى دەستەراستا

- ۳ - ئەحەرەشى مەلا برايم لە وەزىرى دەستە چەپا
۴ - عەلى حەمەبۆر لە سەگى پاشادا
۵ - مەلا كەرىمى شووشە لە دەم راستى پاشا
۶ - عەبەى عەلىەفەنى لە دەم راستى پاشا
۷ - ئەحمەدى لە پاسەوانى پاشا
۸ - فەرەجى قالە پەرۆ لە پاسەوانى پاشا
۹ - عەبەى حاجى حەملان لە پاسەوانى پاشا

جگە لە تەمسىل و يارى و پېكەنىن چەند گۆرانىيەكى خوشيش بە دەنگە
زولالەكەى كاك رەشى (رەشۆل عەبدوځلا) پېشكەش كراۋو ھەرودھا (مەحمودى
حەمەىلەيلى) ش بەشدارى كردوۋ لە گۆرانى وتتا.
ھەندى لەو دارتاشانەى بەشدارى ئەم سەيرانەيان كردوۋو ئەمانە بوون.

- ۱ - رهشوکاو
 - ۲ - ئەحمەدی حاجی محەمەد
 - ۳ - فەرەجی ئەمینى حەسەن
 - ۴ - عەلى دایى
 - ۵ - حاجى حەسەنى یابوو
 - ۶ - عەلى وەستا بێستە
 - ۷ - کەرىمى دارسەلىم
 - ۸ - کەرىم لادىيى
- هەروەها هەندى لەو میوانانەى بانگ کرابوون ئەمانەبوون.

- ۱ - مەلا کەرىمى گەچ فرۆش.
- ۲ - مەلا عیزەتى گەچ فرۆش.
- ۳ - حاجى سالىحى شووشە.
- ۴ - ئەحمەد سامى.

(سەیرانى بەناکان)

لە سالى (۱۹۴۷)ىز بەناکانى سلەیمانى هەستان بە سەیرانىکى جوان و قەشەنگ و ریک و پیک بو (تابیین)، ئەم سەیرانە بە قسەى خوش و نوکتەو گالتهوگەپ و تەمسيل کردن و گۆرانى و هەلپەرکى براووتەسەر. ئەمە یەکى بوو لەو سەیرانانەى کە بەسەرھاتەکان و پروگرامەکە بو خوشى و نوکتە ئەگىرایەو وەو باس ئەکرا.

ئەوانەى کە سەرپەرشتى ئەم سەیرانەیان کردوو ئەمانە بوون.

- ۱ - حاجى بارام.
- ۲ - وەستا عەزىزى ئىسماعيل.
- ۳ - وەستا مارفە دريژ.
- ۴ - وەستا ئەمىنى وەستا حەسەن.
- ۵ - وەستا کەرىم چاوشين.

هەر لهما سەيرانەدا تەمسىيلىك كراو ئەوانەى بەشدارىيان كىردوو ئەمانە بوون.

- ۱ - مەولوى براى خالە رەجەب - لە دەورى پاشادا.
 - ۲ - وەستا مافە دريژ - لە دەورى وەزىر.
 - ۳ - حەمەى ئالتوون - لە دەورى وەزىر.
 - ۴ - حاجى بارام - لە دەورى قازى.
 - ۵ - فەتاحى چاچى - سەرۆك پاسەوان.
 - ۶ - سەعەى شىيو - لە دەورى چارچى.
- لەم سەيرانەدا شاىهرو دەنگ خوشى بەناوبانگ (غەفور - گەرگەر) چەند كۆرپىكى گۆرانى گىراوه.

(سەيرانى بازىرگان و بەرگ درووكان)

پوژانى رابوردوو وا بابوو لە بەهەرا جگە لە خىزانى گەرگ و دەرو دراوسى كە بە كۆمەل سەيرانيان ئەكرد، گوزەرەكانى ناوبازارىش و قەيسەرىيەكان سەيرانيان رىك ئەخست و بەم جوړە بەهاريان ئەبرده سەر.

لە پوژى (۳)ى مایى سالى (۱۹۴۵)ز خاوەن دووكانەكانى قەيسەرى (وەسمان پاشا) كە زوربەيان بازىرگان و بەرگ دروو بوون، سەيرانىكيان رىك خست بو (سەرچنار) ئەمەش بە يەكى لەو سەيرانانە ئەژمىرى كە نمونەى يەك دلى و دلپاكي ئەو خەلكەى ئەوساى سەيمانى بوو كە پوژىكى وايان بە قسەى خوش و سەرگوزەشته گىرانەوهو پىكەنين و گۆرانى و خواردنى خوش و بەلەزەت ئەبردهسەر لەو سەيرانەشا چەند وىنەيەكى جوانى پر يادگاريان گرتوه.

ئەوانەى بەشدارى ئەم سەيرانە خوشەيان كىردوو ئەمانە بوون:

- ۱ - حاجى كەرىمى قالەى قجول.
- ۲ - حاجى رەفيق.
- ۳ - وەستا كاكى مەخموداغا.
- ۴ - وەستا غەفورى سەعەى لىفەدروو.

۵ - غه ریبی حاجی سالحی زهریفی.

۶ - وهستا سه‌عی مه‌کینه‌چی.

۷ - خووله‌ی وهستا سه‌عی مه‌کینه‌چی.

۸ - حاجی سالحی مه‌حمود.

۹ - وهستا عه‌بدوللای لیفه‌دروو.

۱۰ - ئەحمەد هوشیار.

۱۱ - شیخ ئەحمەدی حاجی شیخ مسته‌فا.

۱۲ - شیخ عوومه‌ری حاجی شیخ مسته‌فا.

۱۳ - برایمی وهستا ره‌شی.

۱۴ - مسته‌فای حاجی مه‌لا مارف.

۱۵ - له‌تیفی حاجی سالحی زهریفی.

۱۶ - عه‌به‌ی حاجی په‌تول.

۱۷ - فه‌ره‌یدونی حاجی که‌ریم.

۱۸ - برایمی حاجی عه‌لی غه‌وواس.

۱۹ - غه‌ریبی سه‌ی عه‌لی به‌قال.

۲۰ - عه‌باسی قاله‌ی مچیل.

۲۱ - عه‌بدول و عومه‌ری حاجیله‌ی شه‌ربه‌تچی.

۲۲ - حسه‌ینی عارفی هه‌لوو.

۲۳ - حسه‌ینی حاجی عه‌به‌ جه‌دید.

۲۴ - عه‌بدوولی حاجی شیخ عارف.

چایچی‌یه‌که‌ی ئەوسای قه‌یسه‌ری نه‌قیب و چه‌ندکه‌سیکی‌تریش به‌شداری ئەم
سه‌یرانه‌یان کردوو.

(تیاترۆ خانەکانی سلەیمانی)

لە ساڵی (١٩٢٧) ز که زەمانی ئینگلیزه‌کانیان پێئەوت لە دەشتی (ئەحمەدی ساغا) که ئیستا شوینی گەراجی (ئەسحابەسپی) یە سی ئافرەتی تورک گۆرانیان ئەوت و سەمایان ئەکرد. ئەو ئافرەتانه یەکیکیان ناوی (یۆلدز) بوو دوهمیان ناوی (لوتفی‌یە) و سی‌یەمیان

(لویزه) بوو، دوو پیاویشیان لەگەڵ بوو یەکیکیان ناوی (نوبار بەگ) بوو که ئەرمەنی بوو، مێردی (لویزه) بوو قانونی ئێداو لەکاتی خۆیشیا قانون ژەنی سۆلتان (عەبدول حەمید) بوو، پیاوێکی تریشیان ناوی (بارام) بوو که ئیشی ئەو بوو خەڵک بێنیتە پێکەنین و تەنافبازیش بوو.

ئەم کۆمەڵە لە تورکیاوە هاتبوون. ئەم تیاترو خانە یە یک هاوینی خایاندووە. لە ساڵی (١٩٣٠) ز (لە باخی میللی) حەوشی سەرا چەند تەمسیلێک پیشکەش کراوە، ئەمانەبوون.

١ - (فی سبیل التاج).

٢ - (سەلاحەدین).

٣ - (مەدحەت پاشا).

٤ - (مەلیکی فەرەنس).

ئەو ئەکتەرانی لەم شانۆییانەدا بەشداریان کردووە ئەمانە بوون:

١ - هونەرۆری بەناوبانگی عێراقی - حەقی شەبلی.

٢ - هونەرۆری میسری بەناوبانگ - بەشارە واکیم.

لە کاتی پشوودان و پەردە ی تەمسیلەکانا. چەند تیاترو یە ئەهاتن و دەسیان ئەکرد بە گۆرانیوتن و سەماکردن.

ئەوانەى لەم باردیەود بەشدارییان ئەکرد بە تیاترۆکان ئەمانە بوون:

۱ - (ماریا یەعقوب) گۆرانی ئەوت.

۲ - (ماریا سەمعاون) گۆرانی ئەوت.

۳ - (مارسێل) سەمای ئەکرد.

ئەم کۆمەڵە ھەندیکیان لە ئوتیلەکەى رەمزی ئەفەنى لە سابونکەرەن کە بەرانبەرى گەرماوى موختى بوو دابەزیبوون و ھەندیکیان لە ئوتیلەکەى حاجى برايم ئاغا دابەزیبوون کە ئەکەویتە دەس پێکردنى شەقامى سابونکەرەن لە بەردەرکى سەرراوە بە دەستە راستا بەرامبەر گەرەجى عەبدە.

ئەم کۆمەڵە ئافەرەتیکى پیریان لەگەڵا بوو کە خزمەتى تێپەکەى کردووە ناوى (زەنوبە) بوو، زۆر حەزى لە (کۆنکەن) کردن بوو، گەلى جار ئەو گەنجانەى کە ھاتووچۆى تیاترۆخانەکەیان ئەکرد بەرۆژ ئەچوون بۆلای (زەنوبە) دانیشتن و کۆنکەنیان لەگەڵا ئەکرد. ئەم تیاترۆخانەى ش یەك ھاویینی خایاند.

لە سالى (۱۹۳۱) ز کۆمەلێک تیاترۆ ھاتوون بۆ سلەیمانى و لە ئوتیلەکەى (حاجى برايمەغا) دابەزیبوون کە ناوى (ئوتیل سەعادە) بوو. بریتی بوون لە سێ ئافەرەت و پیاو کە ئەمانە بوون.

۱ - (تەتۆ) ئەم ئافەرەتە خەلکى (بەشتکۆ) بوو بەکوردی بە شیوەى فەیلی گۆرانی ئەوت و سەماشى ئەکرد.

۲ - (سەدیقەتۆل مەلایا) - گۆرانی بیژ بوو.

۳ - (عەفیفە ئەسکەندەر) - ئافەرەتیکى تازە پێگەیشتوو بو ھەرەتى جوانى بوو - ئەمیش گۆرانی بیژ بوو.

۴ - (ئەسکەندەر) - کەمانچەژەن بوو.

۵ - (حسێل) - دومبوگى ئى ئەدا.

لە سالى (۱۹۳۴ - ۱۹۳۵) ز تێپیکى تیاترۆ ھاتوون بۆ سلەیمانى و ئاھەنگیان ئەگێرا بە گۆرانیوتن و سەماکردن، شوینی گێرانی ئاھەنگەکانیان جیگای ئیستای (سینەمای سیروان) بوو کە ئەوکاتە کەلاوہ بوو، بە ھەسەر، دیواریان

بو ئەکرد وە ئەیان رازانەو، ئەو تێپەش بریتی بوون لەمانە.

۱ - (مارسێل) - سەماکەر بوو.

۲ - (ماردۆخ) - دوومبگچی بوو.

۳ - (نازدارو ئەسمەر فەرهاد) ئەم دوانەش ئافرەت بوون و جۆولەکە بوون و گۆرانی (نەجییە یار نەجییە)یان ئەوت بە دووقۆلی، ئەم دوانە لە ئیستگەی کوردیش گۆرانی بیژ بوون.

۴ - (مامۆستا عەلی مەردان) هەرچەندە لەگەڵ ئەم کۆمەڵەدا نەبوو لەبەرئەوێ لەگەڵ ئەوانە لە ئیستگەی کوردی ئیشیان ئەکرد، جارجار بەهۆی دوستانەتی فرمانەو ئەهات لەگەڵیان و بە چەند گۆرانی یەک بەشداریی ئەکردن.

(شانۆ له سلهيماندا)

- له ساڵی (١٩٢٥) ز چیرۆکی (قارهمانی کورد) پیشکەش کراوه له مائی (بهی) خانی دایکی (شیخ باباعه‌لی شیخ مه‌حمود).
- له ساڵی (١٩٢٦) ز له‌لایه‌ن قوتابیانی قوتابخانه‌ی یه‌که‌مه‌وه چیرۆکی (نه‌تیجه‌ی سه‌فاهه‌ت - زوڵم و ئیستیداد) هه‌ر له مائی (بهی‌خان) دا پیشکەش کراوه‌وه‌ها چیرۆکی (حوجره) که چیرۆکی پیکه‌نیناوی (هه‌زه‌لی) بوو له هه‌مان مالا پیشکەش کرا ئه‌م ماله شوینه‌که‌ی نزیکه‌ی مزگه‌وته‌ی گه‌وره‌ بوو.
- له ساڵی (١٩٢٧) ز چیرۆکی (نیرۆن) له‌لایه‌ن قوتابیانی قوتابخانه‌ی (زانستی) یه‌وه له سابوونکه‌ران پیشکەش کرا.
- له ساڵی (١٩٣١ - ١٩٣٢) ز چیرۆکی (خوسرده‌و شیرین) له‌لایه‌ن چه‌ند ئه‌کته‌ریکه‌وه پیشکەش کرا.
- له ساڵی (١٩٣٦) ز چیرۆکی (فالچی) له‌لایه‌ن قوتابیانی قوتابخانه‌ی (فه‌یسه‌لیه‌) وه که قوتابخانه‌یه‌کی سه‌رده‌تایی بوو هه‌ر له هوڵی قوتابخانه‌که‌دا پیشکەش کرا، ئه‌م قوتابخانه‌یه‌ له به‌رده‌رکی سه‌را بوو له جیگای (بازاری عه‌سری) ئیستا.
- له ساڵی (١٩٣٤) ز چیرۆکی (شیرۆو نازهنین) پیشکەش کرا، له شوینی (سینه‌مای سه‌لاحه‌دین) و چایخانه‌ی (حه‌مه‌ره‌ق) که ئیستا چیشتخانه‌ی (حاجی فه‌تاحه‌)، ئه‌م چیرۆکه‌ له نووسینی شاعیری نه‌مر آ.ب. هه‌وری بوو هه‌ر به سه‌ره‌پرشتی (پیره‌مێرد) له‌لایه‌ن قوتابیانی (قوتابخانه‌ی زانستی) یه‌وه پیشکەش کرا سووده‌که‌ی کرا به (٤) چوار ژوور له شوینی (قوتابخانه‌ی گوێژه‌ی کورپان و له ساڵی (١٩٣٥) قوتابخانه‌ی زانستی گوێزرایه‌وه بو ئه‌م شوینه.
- له ساڵی (١٩٣٥) ز چیرۆکی (مه‌م و زین) پیشکەش کرا له ئوتیله‌که‌ی (حاجی برایماغا) که ئه‌م ئوتیله‌ چونکه (قاله‌ چاو جوان) گرتبووی به‌کری پێیان ئه‌وت (ئوتیلی قاله‌ چاو جوان).

ئەم چىرۆكە بە سەرپەرشتى كىردى (شىيخ ھەسەنى شىيخ ھەمەمارف)
پېشكەش كرا لەلايەن چەند ئەكتەرپەكەو.

- لە سالى (١٩٣٥) ز چىرۆكى (سوپايى دلىز) يان سەربازى ئازا - (الجندى
الباسل) لەلايەن تىيى قوتابيانەو پېشكەش كرا.

- لە سالى (١٩٤١) ز چىرۆكى (بازرگانى ئىنىسىا) كە (ئىنىسىا) شارپكە لە
(ئىتالىا) و (بوندوقىيە) شى پىئەلەن كە لە نووسىنى نووسەرى بەناوبانگى ئىنگلىز
(شكسبىر) ە لە قوتابخانەى (خالدە) پېشكەش كرا لە دەرھىنانى (تەلەت
موبارەك).

- لە سالى (١٩٤٦) ز لە قوتابخانەى گوپژەى سەرھتايى كوران لە ئامادەكردن و
دەرھىنانى (رفىق چالاک) چىرۆكى (لەپى نىشتمانا) پېشكەش كرا، ئەمەش
سوودەكەى تەرخان كرا بو باربووكردنى بوومە لەرزەكەى پىنجوين كە ھەمان
سال رووى داو بوە ھوى مال ويران كىردنى گەلەك لە دانىشتوانى (پىنجوين).

- لە سالى (١٩٤٨) ز (تەكۆشانى رەنجەران) كە لە چىرۆكى (كەرەلووى
مەنووجەر) وەرگىرابوو لەگەل چىرۆكى (ھجرە الیھود)، كە ئەم دوو چىرۆكە لە
نووسىنى (برايم ئەحمەد) ى پارىزەرن، لە قوتابخانەى (غازى) كوران پېشكەش
كراو ماوہىيەكى زۆرى خاياند كە برىتىبوو لە (١٥) پانزە رۆژ دواى مىرى
دەستى بەسەرا گرت و ھەندىكىش لە ئەكتەرەكان گىيران و خانە ھەپس خانەوہ.
- لە سالى (١٩٤٩) ز چىرۆكى (ھاملىت) پېشكەش كرا لەلايەن قوتابىيانى
سانەوى رۆژەوہ، ئەوہى دەورى سەرەكى بىنىبوو (ھاملىت) (قادر دىلانى)
ھونەرەوہر بوو، ئەم چىرۆكە يەككە لەچىرۆكە ھەرە بەرزو بەناوبانگەكانى
نوسەرى ئىنگلىز (شىكسبىر).

- لە سالى (١٩٥٢) ز چىرۆكى (كچ و بىوژن) پېشكەش كرا كە لە نووسىنى
بەرپز (رەوف يەحيا) يەو مامۇستا (ئەنوەر تووفى) دەرى ھىتابوو.
- لە سالى (١٩٥٢) ز چىرۆكى (بوونە خەلىفە بەخەيال) لەلايەن قوتابىيانى
سانەوى شەوہوہ پېشكەش كرا.

- لە سالى (١٩٥٣) ز چىرۆكى (كۆلۆلان - البؤساء) لە نووسىنى چىرۆك نووسى
بەناوبانگى رووسى فىكتور ھوگۆ و ئامادەكردنى (كامەران موكرى) لەلايەن

قوتابیانی سانه‌وی شه‌وه‌وه پیشکەش کرا.

- له سالی (١٩٥٤) ز چیرۆکی (جه‌نابی موفه‌تیش) له‌گه‌ڵ چیرۆکی (بروسکه‌و شیرین) پیکه‌وه له‌سه‌ر شانوی هو‌لی قوتابخانه‌ی سانه‌وی رۆژ له‌لایه‌ن قوتابخانه‌ی سانه‌وی شه‌وه‌وه پیشکەش کرا.

- له سالی (١٩٥٥) ز چیرۆکی (عوتیل - ئوتیلۆ) له‌ نووسینی چیرۆک نووسی به‌ ناوبانگی ئینگلیز (شیکسپیر) و گۆرینی (نووری وه‌شتی) له‌ ده‌ره‌ینانی ماموستا (ئه‌نهر تووفی) له‌لایه‌ن قوتابیانی سانه‌وی شه‌وه‌وه پیشکەش کرا.

- له سالی (١٩٥٦) ز چیرۆکی (ده‌ستی ماندوو له‌سه‌ر سکی تیڤه‌) له‌ مه‌هره‌جانی سانه‌وی له‌گه‌ڵ چیرۆکی (عه‌له‌ ورگه‌ی شوتی‌دن) له‌ ئاماده‌کردنی (نووری وه‌شتی) له‌سه‌ر شانوی هاوینه‌ی سانه‌وی کوران پیشکەش کرا و له‌م ئاهه‌نگه‌دا (حه‌سه‌ن زیره‌ک) به‌ چه‌ند گۆرانی‌یه‌ک به‌شداری‌کردوه‌وه.

- له سالی (١٩٥٧) چیرۆکی (پیسکه‌ی ته‌رپییر) که‌ له‌ چیرۆکی البخیل ی مؤلیره‌وه به‌ ده‌سکاری‌یه‌وه وه‌رگیراوه‌ له‌لایه‌ن (ره‌فیق چالاک) ده‌وه له‌لایه‌ن (که‌مه‌لی هونه‌ره‌ جوانه‌کان) ده‌وه له‌ ده‌ره‌ینانی (ره‌فیق چالاک) که‌ خۆی ده‌وری سه‌ره‌کی تیا ئه‌بینی پیشکەش کرا.

- له سالی (١٩٥٩) ز چیرۆکی (شه‌وی کۆتایی) له‌لایه‌ن تیپی (لاوان) ده‌وه پیشکەش کرا له‌ هو‌لی سانه‌وی کوران.

- له سالی (١٩٦٠) ز چیرۆکی (تاوانیک له‌ ئاسمانا) - جریمه‌ فی السماء - له‌ نووسینی (ته‌ها بابان) پیشکەش کرا.

- له سالی (١٩٦٠) ز چیرۆکی (زیرین) له‌ نووسینی (ئه‌مین میرزا که‌ریم) پیشکەش کرا.

- له سالی (١٩٦٠) ز دووباره‌ چیرۆکی (ئه‌مرئه‌که‌ی به‌گم - تامر بیگ) له‌ نووسینی (یوسف العانی) و وه‌رگیرانی (ئه‌مین میرزا که‌ریم) پیشکەش کرا، له‌ هو‌لی سانه‌وی سه‌یمانی کوران.

له رۆژنامەى (ژين) دوه سالى (۱۹۵۷) ز

ژماره (۱۳۳۴) لاپه‌ره (۱)، (۸)

ته‌مسيل له قوتابخانه سه‌ره‌تاييه‌كاني كچان و كوران له مارتى سالى (۱۹۵۷) ز
به‌م جوړه بوو:

فه‌يسه‌ليه‌ى كوران، ژيانى خيژانى لادى - ۱۹۵۷/۳/۲۳،۲۲ ز

سه‌لاحه‌دينى كوران، د‌ه‌س پاكي - ۱۹۵۷/۳/۲۳،۲۲ ز

كانييسكاني كوران، تا عه‌له نه‌كه‌م وه ئه‌فه‌نى وازى لى نايه‌رم -

۱۹۵۷/۳/۲۳،۲۲ ز

سه‌ره‌شقه‌مى كوران، نازارى ژيان - ۱۹۵۷/۳/۲۳،۲۲ ز

ئه‌م چيروك پيشكه‌ش كردنانه روژى بو ژنان و روژى بو پياوان بووه.

سديقه‌ى كچان، بوونه خه‌ليفه به خه‌يال - ۱۹۵۷/۳/۲۵،۲۴ ز

موخته‌ليه‌ى كچان، كچه پاشاو حه‌وت كورته بالا -

۱۹۵۷/۳/۲۵،۲۴ ز

تا جى كچان، كچه پاشاو حه‌وت كورته بالا - ۱۹۵۷/۳/۲۵،۲۴ ز

رهموزه‌ى كچان، دروژن هه‌ر جارى ناشتا ئه‌كا -

۱۹۵۷/۳/۲۵،۲۴ ز

مه‌لكه‌نى كچان، شه‌ونم و شاي په‌رىيان - ۱۹۵۷/۳/۲۵،۲۴ ز

ئه‌مانه‌ش روژى بو ژنان و روژى بو پياوان بووه.

ئه‌يووبه‌ى كوران، منم پيش مه‌رگه - ۱۹۵۷/۳/۲۷،۲۶ ز

خاليدييه‌ى كوران، د‌ه‌س پاكي هو‌ى كامه‌رانىيه -

۱۹۵۷/۳/۲۷،۲۶ ز

ئه‌مير عه‌بدول ئيلاهى كوران، يارمه‌تى هه‌ژار -

۱۹۵۷/۳/۲۷،۲۶ ز

ئه‌مانه‌ش روژى بو ژنان و روژى بو پياوان بووه.

زه‌ه‌راى كچان، هي‌زى تاريكى - ۱۹۵۷/۳/۲۹،۲۸ ز

عیرافی یه حچان، پیره زبجی هزار - ۱۶/۱۶/۱۸ز

مهلیکه عالییه کچان، ئوپه ریتی وهرزی سال -

۱۹۵۷/۳/۲۹، ۲۸ز

گوژیهی کچان. راست گوژی و خویندهواری - په یژهی رزگاری -

۱۹۵۷/۳/۲۹، ۲۸ز

دووباره پوژئی بو ژنان و پوژئی بو پیاوان بووه.

مه لکه نی کوران، خوم به خوم کرد - ۱۹۵۷/۳/۳۱، ۳۰ز

گوژیهی کوران، می شک له ناو قهقهزی تاوان باری یا -

۱۹۵۷/۳/۳۱، ۳۰ز

غازی کوران، په رومرده کردنی منال - له سی جیگا

۱۹۵۷/۳/۳۱، ۳۰ز

ئه مانهش پوژئی بو ژنان و پوژئی بو پیاوان پی شکش کراوه.

یه کهم چیروکی ته مسیلی له لایه ن قوتابیانی کچانه وه پی شکش کرابی، له سالی

(۱۹۲۸) ز بوو، له حهوشی قوتابخانه کهدا که قوتابخانه که ئه وسا به رامبه ر مالی

شیخ قادری حه فید بوو ته نیشته مزگه وتی گه وره. ئه م چیروکه له نویسین و

ئاماده کردن و دهره یانی (شیخ نووری شیخ صالح) بوو.

۱ - به یجهی محی دینه فهنی له دهوری (دایک) دا

۲ - مه سیله له دهوری دوکتوردها

۳ - شه فیکه سه عی له گهل (حه پسه خانی) خیزانی (جه میل سائب)

سه ره رشتی ته مسیله که یان کردوهو خه لکی تریش به شداری یان کردوهو.

(سیینه‌ما له سله‌یمانیا)

۱ - سیینه‌مای سه‌لاحه‌دین:

یه‌که‌م سیینه‌ما که له سله‌یمانیا کرایه‌وه، (سیینه‌مای سه‌لاحه‌دین) بوو، وه له‌شوینی چاپخانه‌که‌ی (حه‌مه‌ره‌قا بوو) که ئیستا چیشته‌خانه‌ی (حاجی فه‌تاحة) له‌ته‌نیشته سیینه‌مای (سیروان) ی ئیستاو.

سینه‌مای ئیستای سیروان و چاپخانه‌که‌ی ئه‌وسای حه‌مه‌ره‌ق به‌زستان له چاپخانه‌که‌داو به‌هاوین له شوینی سینه‌مای ئیستای سیروان تیشی ته‌کرد چونکه ئه‌وکاته شوینی سیینه‌مای سیروان که‌لاوه بوو.

(سیینه‌مای سه‌لاحه‌دین) خاوه‌نه‌که‌ی (ره‌مزی قه‌زازو عومه‌ر قه‌زاز بوون)، ئه‌م سیینه‌مایه له سالی (۱۹۴۲) ز دانراو تا سالی (۱۹۴۵) ز هه‌ر له‌م دوو شوینه‌دا بوو.

یه‌که‌م فیلم که له‌م سیینه‌مایه‌دا ئیشی‌کرد فیلمی (گه‌رانه‌وه‌ی فرانک جیمس) بوو که فیلمیکی نه‌مه‌ریکی بوو له نواندنی (هه‌نری فوندا) جا له‌به‌رته‌وه‌ی که یه‌که‌مه‌کیینه‌ی هه‌بوو سیینه‌ماکه ئه‌بوايه بو پشوو‌ی مه‌کیینه‌که‌و گو‌رینی به‌که‌ری

۱ - دياره نووسەر له هه‌موو‌که‌س زیاتر ئاگاداری می‌ژووی سیینه‌ما دامه‌زاندنه له سله‌یمانیا، به‌لام ئه‌م می‌ژوو هه‌ر سینه‌مای جی‌گی‌یرو دامه‌زراوی گرتو‌ته‌وه، له‌کاتی‌کا که سیینه‌ما به‌شی‌وه‌ی کاتیی له‌زور زوو‌وه جاروبار ئه‌هاته‌ شار‌وه. له‌کو‌تایی سالی سی‌یه‌کانا سیینه‌مای بی‌ده‌نگ ماوه‌یه له چاپخانه‌که‌ی (سالحی وه‌ستا ب‌سته) نیشی نه‌کرد، هه‌روه‌ک له‌روژانی جه‌نکی دوو‌ه‌می جیه‌انا سیینه‌مای فیلمی جه‌نگ‌رو‌ژ، نارو‌ژی له‌ده‌شتیکی قه‌راخ شار‌یان له‌شوینیکی پانی ناوشارا له‌لایه‌ن ده‌سکای پروپا‌کانده‌ی نینکلیزه‌کانه‌وه‌ نیش بی‌نه‌کرا (ع.م.ر)

* * *

- فیلمه‌که له ناوهراسستی ئیش کردنا پشووێهك ببوایه، وه بوئه‌وه‌ی خه‌لكی بێ‌تاقت نه‌بن له‌م به‌ینه‌دا (كه‌ریم كابان) گورانی پیشكه‌ش نه‌کرد.
- هه‌روه‌ها ئه‌م فیلمانه‌ش له‌و سینه‌مایه‌دا پیشكه‌ش كراون:
- ۱ - ره‌فیق نه‌با فیلمیکی رووسی‌بوو
 - ۲ - فرزندێ وه‌ته‌ن هیندی
 - ۳ - جه‌نگل پرئیس فیلمیکی هیندی
 - ۴ - لم و خوین فیلمیکی نه‌مریکی بوو له‌ نواندنی (تیرون پاره‌وه‌رو ریتا هیواریس).

ئه‌وانه‌ی له‌م سینه‌مایه‌دا ئیشیان نه‌کرد ئه‌مانه‌ بوون:

- ۱ - (حه‌ماده): پیاویکی عه‌ره‌ب بوو، سه‌کینه‌چی بوو، خه‌لكی به‌غا بوو.
 - ۲ - (سالح قه‌زازو غه‌فوور قه‌زاز) دوو برا بوون خزمی ره‌مزی قه‌زازو عومه‌ر قه‌زاز بوون.
 - ۳ - (سیرۆپ)، ئه‌رمه‌نی بوو بلیتی نه‌فروشت.
 - ۴ - (خاچادۆر): ئه‌میش هه‌ر ئه‌رمه‌نی بوو بلیتی نه‌فروشت.
- له‌ سالی (۱۹۴۶) ز ئه‌م سینه‌مایه‌ گویزرایه‌وه‌ بو‌ مالی (ره‌مزی قه‌زاز) تا سالی (۱۹۴۹) ز له‌ سابوونكه‌ران، نه‌م سینه‌مایه‌ هه‌رچه‌ند له‌وكاته‌دا ناوی (سینه‌مای سه‌لاحه‌دین) بوو كه‌چی هه‌ر به‌ سینه‌مای (ره‌مزی) به‌ناوبانگ تر بوو، ئه‌م سینه‌مایه‌ هاوینه‌ بوو.

ئه‌مه‌ش ناوی هه‌ندێ له‌و فیلمانه‌یه‌ كه‌ له‌م شوینه‌ نوێیه‌ پیشكه‌ش كراون:

- ۱ - (له‌یلا بینتول نه‌عنی) بوو له‌ نواندنی (نه‌نوه‌ر وه‌جدی و له‌یلا موراد)
- ۲ - (خه‌نجه‌ر والی) فیلمیکی هیندی بوو
- ۳ - (چاپوك والی) فیلمیکی هیندی بوو
- ۴ - (عه‌نته‌ر والی) فیلمیکی هیندی بوو
- ۵ - (به‌هادر) فیلمیکی هیندی بوو
- ۶ - (قیسمه‌ت) فیلمیکی هیندی بوو

به‌م جوړه‌ ئه‌م سینه‌مایه‌ به‌رده‌وام بوو تا سالی (۱۹۴۹):

سینه‌مای گویژه:

نهم سینه‌مایه له سائی (۱۹۴۹) ز کرایه‌وهو خاوه‌نه‌کانی (نهم‌سکه‌نده‌ری
نهم‌جراچی و نهم‌مینا‌غای حاجی مه‌لا محی‌دین) بوون. شوینه‌که‌ی له‌جایی (بازاری
زی‌وهر)ی نیستا بوو به‌رام‌به‌ر به‌قوت‌ابخانه‌ی گویژه‌ی کوران و مولکه‌که‌هی
به‌له‌دییه‌ بوو، نهم سینه‌مایه سینه‌سایه‌کی هاوینه‌ بوو. یه‌که‌م فینم که نهم
سینه‌مایه‌دا پیشان درا فیلمی (نوغنیته شه‌هره‌زاد) بوو.

هه‌روه‌ها هه‌ندی فیلمی تریش که ناوه‌کانیمان ده‌س که‌وتوهو له‌م سینه‌مایه‌دا
پیشان دراون نهم‌مانه‌ بوون.

۱ - ستصبح الارض حمراء: فیلمیکی نهم‌له‌مانی سیاسی بوو هه‌روایه‌که‌م شه‌و
دوو جار پیشان دراو دارو به‌رد به‌رنه‌ته‌که‌وت و هه‌ر هه‌مان شه‌و دوا‌ی نه‌و دوو
جار پشان‌دانه‌ مییری قه‌ده‌غه‌ی کرد .

۲ - (عه‌لی بابا و چل دز) له‌ نواندنی (تونی کیرتس) فلمیکی نه‌میریکی بوو

۳ - (حه‌رام زاده) له‌ نواندنی (ئی‌فون ساسون) فلمیکی ئیتالی بوو

۴ - (سه‌ییوونی نه‌غه‌نی) له‌ نواندنی (سه‌باح) فلمیکی میسری بوو

■ - (له‌هالییو) له‌ نواندنی (نه‌عییمه‌ عاکیف) فلمیکی میسری بوو

۶ - (ته‌میر ته‌رسه‌لانی رومی) له‌ نواندنی (بانو دل که‌ش) فلمیکی فارسی

بوو

۷ - (ژان دارک) له‌ نواندنی (ته‌نکرید بیرکومان) فلمیکی نه‌میریکی بوو

۸ - (مه‌شخه‌ل و تییر) له‌ نواندنی (بیرت لانگسته‌ر) فلمیکی نهم‌میریکی بوو

نهم‌وانه‌ی له‌م سینه‌مایه‌دا تییشیان نه‌کرد نه‌مانه‌ بوون:

۱ - غه‌فوور ره‌شید دارا‌غا - به‌رپوه‌به‌ری سینه‌ما بوو.

۲ - نهم‌ترانییک - مه‌کیینه‌چی.

۳ - نهم‌دوارد شه‌رام - یاریده‌ده‌ری مه‌کیینه‌چی بوو.

۴ - سیروب - بلیت درین بوو له‌ به‌رده‌رگای (۹۰) فلسی که‌ باشترین شوین

بوو دوا‌ی (لو‌جه‌کان).

۵ - درکه‌ (ده‌ریاویش) کوریکی کاور بوو - له‌ به‌رقایی (۴۰) فلسی.

٦ - همه فەرھج: بلیت فروش بوو.

٧ - ئالتون (ئەنتوان) کورپکی گاور بوی ئەمیش به هه‌موو جوړه ئیشی هه‌ل ئەساو ناو هۆله‌که‌ی ئەبردیه‌ریوهو کاره‌ب چاک که‌ر بوو.

٨ - عەبدوللا که‌ریم - بلیت درپنی به‌رقاپی (٧٠) فلسی بوو.

٩ - عوسمان که‌ریم - یاریده‌ده‌ری مه‌کیینه‌چی بوو.

١٠ - قادر هه‌ورامی - مه‌کیینه‌چی کاره‌با بوو.

١١ - که‌ریم هه‌ورامی - که‌ره‌س بوو به شه‌وان.

- حانووتی ئەم سیینه‌مايه جه‌مال به‌شییرو تو‌ما گرتبویان. ئەم سیینه‌مايه تا

سالی (١٩٦٠)ی خایاندو دواي ئەمه به‌له‌ديه پرووخاندی و کرا به‌م بازاری (زیوهره‌ی) ئیستا.

١٢ - خوله تهره‌زان - ته‌خته‌گیر.

تی‌بینی: - ئەم سیینه‌مايه دواي ته‌سکه‌نده‌ری ته‌جراچی و - ته‌مینا‌غای حاجی مه‌لا محی‌الدین تا داخرا که‌وته ده‌ست که‌ریم‌ا‌غای خه‌یات و قادری حاجی حه‌سین و ئەحمه‌دی میرزا غه‌فوور.

(سیینه‌مای ره‌شیید)

ئەم سیینه‌مايه له سالی (١٩٤٨)ز ده‌س کرا به دروستکردنی و له سالی (١٩٥٠)ز ته‌واو‌بوو ده‌سی‌کرد به ئیش کردن. کاتی خو‌ی شوینی ئەم سیینه‌مايه خه‌لوزی تیا ئەفرو‌شراو چوار ده‌وره‌که‌ی دووکانی کۆن بوون مۆلکه‌که‌ی هی کورانی (سالحی ره‌شه‌یه).

ته‌وانه‌ی سیینه‌ماکه‌یان گرته‌ده‌س ته‌مانه بوون:

١ - ئیبراهیم مه‌عرووف.

٢ - جه‌میلی سه‌عی به‌گ.

٣ - ئەحمه‌دی مسته‌فا به‌گ.

یه که هم فیلم که له سینه مایه دا پیشان در ا فیلمی (غرام و نیتقام) بو نواندن (نهمه هان و یوسف وهبی و نه نمر وه - ی).

ٺهوى ٺهبي له بيبينه كړي له كاتي روژاني هم فيلمه دا (ٺه وره چماني
لفه دروي تيا كوژرا.

له سالی (۱۹۵۶) ز ئه‌م سینه‌مايه كه‌وته به ده‌ست خاوه‌ن مو‌لكه‌كه‌ی كه كورانی (سالحی ره‌شه) ن. ئه‌مانیش له‌وك ته‌دا توانیان سینه‌ماكه په‌رده‌و مه‌كینه‌كه‌ی بكه‌ن به (سكو‌ب) و په‌كه‌م فیلم ه (سكو‌ب) و ره‌نگاو‌ره‌نگ بوو له‌م ساله‌دا پيشان درا كه‌ فیلمی (سواره‌كاني) ه‌وری می‌زی خر) بوو له‌ نواندنی (رو‌به‌رت تايله‌رو ئا‌فا‌گادنه‌ر)، كاتی پيشكه‌ن كردنی ئه‌م فیلمه‌ رپكه‌وتی جه‌ژنی قوربانی ئه‌و ساله‌ بوو .

له کۆتایی سالانی په‌نجاکان و سه‌ره‌ی سالانی شه‌ستا دووفیلمی فارسی پیشان درا که (سکۆپ و ره‌نگاو‌ره‌نگ) و، ئەو کاته‌ئەو جوړه فیلمانه خه‌لکی زۆریان پێ خوش بوو، یه‌که‌میان (اواره‌کانی کوردستان) و دوهمیشیان (ه‌سه‌ن که‌چه‌ل) به‌لام فیلمی دوو ره‌ش و سپی بوو، ته‌رجومه‌ی کوردیان له‌سه‌ر چاپ کرابوون له‌بیرووت لایه‌ن ره‌فیق چالاکه‌وه‌ کرابوون به‌کوردی ئەوانه‌ی له‌م سینه‌مایه‌دا ئیشیان که‌وه‌ ئەوکاته‌ ئه‌مانه‌ بوون؛

۱ - عہلی سالح رہشہ ۲ - عزیز سالح رہشہ ۳ - ٹہ کرہم سالح رہشہ .

٤ - جه ميل سه عيد به گ. نه مانه خاوه نى سينه ماکه بوون و به ريويان نه برد
هه روها (عومر عارف، عوب مان عارف و سه لاح حيكمت كه مه كيينه چى
بوو، له دوايشا عى حيكمتى براى بوو به مه كيينه چى و عى فه و تاوو ناميق
نوورى و نه حمده ره شيد فه تا - و فه ره جى عومرى ملوژم و حه مهى عى گه نجوو
عه به عيفريت و عه بدوللا ره ييدو چه مال جه لال و حه مه عى عارف وه سادقيش
ته خته گر بوو)، نه مانه هه كه يان نيشيكى سيينه ماکه ي گرتبوه دهس.

له پيشا (على عارف) د ووتې كې به كړې گرتېو له دوايا كه وته د هس (حه مه سالج دي لان).

ئەم سىيىنەمايە تائىد لەكارايەو بەدەس خاوەنەکانى خۆيەوهيەتى.

تی بینی : - نه وکاته باو که فلیمی تازه نه کورا شه و فلیمه تازه که نیشی نه کرد. هر سینه مایه که تهخته گیریکی هه بو نه م تهخته گیره وینه ی فلیمه که ی دانه کوتا به و تهخته یه دا که درووست کرابوو به نه ندازه ی وینه که له ناوه راستی تهخته که شه وه دهسکیکی له دار وک کلکه خاکه ناز پیا دانه کوترا بو نه و تهخته گیره دهستی پیوه نه گرت و نه یخسته سهر شانی به ناو بازار نه گه راو هاواری نه کرد له فلان سینه ما نیش نه کات. زور جار وینه ی فلیمه که نه کرا به (کلیشه) له گه ل هه ندی پیروپاگنده بو فلیمه که نه یان نارد بو چاپخانه و چاپ نه کرا تهخته گیره که له گه ل نه و تهخته یه ی به شانی وه بو له ناو بازار بلاوی نه کرده و زور جاریش له روژنامه ی ژیندا بلاو نه کراپه وه. هه روه ها باو بوو نه و عه سهری که نه و شه و فلیمی تازه نیشی نه کرد نه و تهخته گیره. عه ره بانه یه کی به کری نه گرت له ته نیشته عه ره بانچیه که وه دانه نیشته تهخته که ی نه گرت به د ست و شانی وه له گه ل دههول و زوورنا سه عاتیک به ناو شارا نه گه ران منالانیث دوا ی نه که و تن بو خوشی و دیعایه گرته وه تا نه ها تنه وه بهر سینه ماکه نه وشه وه له سهر بانی سینه ماکه دههول و زوورنا لی نه درا، به لام له پیشا له بهردهم سه مای سه لاحه دین له سابون که ران له گه ل دههول و زوورنا که دا دهست نه گیرا نه بوو به هه لپه رکی.

(سه به مای سیروان)

له سالی (۱۹۵۶) ز سینه مای سیروان هر له م شوینه ی نیستای خویا کرایه وه، به لام نه وکاته سینه مایه کی هاوینه بوو، نه مه دووهم سینه ما بوو که بتوانی فیلمی (سکوب) پیشان بدا.

له سالی (۱۹۵۸) ز سینه ماکه کرا به سینه مایه کی زستانه.

نه ووش له یادنه کهین سینه ما هاوینه که ی یه که م فیلم که لی پیشان درا فیلمی (سواره کانی نه رجه شین) بو له نواندنی (روری کالهن و جین بیتنه رن). به لام که کرا به زستانه یه که م فیلم که پیشان درا فیلمی (دوپشک) بوو له نواندنی (روپه رت میتشام ، وه نه و که سانه ی که له م سینه مایه دا کاریان نه کرد نه سانه بوون:

ئەوانەى سىينەماكەيان بەكرى گرتىبوو (برايمى مەلا مارق و سىسماعين
عەبدوللاو ئەحمەدى مستەفابەگ) بوون كە خويان سەرپەرشتى بەرپووەبردنيان
ئەكرد، ھەروەھا (سەلاح حىكمەت و عارف - كە پىنى تەوترا - عارەو سديق
ئەبووشوارب و عومەر رەشىيدو حسەينى عەبەدەلاك و بەكرى مام برايم وە
خولەى مەلاژن ئەوكاتە تەختەگىرى ئەم سىنەمايە بوود، ئەحمەدى عەبە دەلاك
حانوتەكەى بەكرى گرتىبوو. ئەم سىنەمايەش تانىستا لەكارايە.

|(موسىقا)

يه كه م تىپى موسىقا له سالى (۱۹۲۶) ز دامه زرا.
 ئه و كاته ئاله تى موسىقا برىتى بوو له (۱۶) شانزه پارچه كه به پارهى ئه و
 چىروكه ته مسىلى يه پيشكهش كرا له لايهن قوتابيانى مه كته بى يه كه مه وه له مالى
 شىخ باباعه لى كرا، ئه مهش ناوى ئه و كه سانهن كه به شدارى يان كردووه له و
 تىپپه دا له گه ل ناوى ئاله ته كانا:۔

كلارنىت	۱ - شاكير فەتاح
ترامپىت	۲ - سالىح عه لى
ترامپىت	۳ - جه مالى هه جى سه لىماغا
ترامپىت	۴ - عه لى قه فتان
ترامپىت	۵ - دكتور عه بدول رحمان عه بدوللا
ترامپىت	۶ - فه همى قه فتان
ترامپىت	۷ - كه مالى ره شى يه فه نى سه عاتجى
بورى	۸ - توفىقه رهش
هۆرن	۹ - هه جى ره شى به كره فه نى
ده هۆل	۱۰ - جه لالى هه جى سه لىماغا
ترامپىت	۱۱ - حسه نى مىرزا سالىح
هۆرن	۱۲ - ئه حمه دى مىرزا عارف

۱۱ - قوباد صالح محسن	پس
۱۴ - رەحیم عەبدول کەریم	کلارنیت
۱۵ - پەتروس ئەسکەندەر	ترامپیت
۱۶ - شەوکەت محەمەد	دەف
۱۷ - جەلال حەمدی	بلویر
۱۸ - عەلی عارفغا	دەف

ئەمە لە کاتی ئیستیعرازو کە شافەو وەرزش و ناھەنگی قوتابیانان بە کارنەھینرا
 بە سەرپەرشتی مامۆستا عەبدول واحید نووری و مامۆستا فوئاد رەشید بە کر.
 ئەمەش ناوی ئەو ئەندامانەن کە بە شداری یان کردوو لە دەورە ی موسیقای
 سالی (۱۹۴۷) ز:

- ۱ - بەھجەت رەشید.
- ۲ - قادر دیلان.
- ۳ - رۆبێن ئوفیک.
- ۴ - شەمال سائیب.
- ۵ - شیخ رەزای شیخ محەمەدی گولانی.
- ۶ - سەرکییس کیغام.
- ۷ - عەبدوڵلا جاف.
- ۸ - عەبدوڵلا میدیا.
- ۹ - ئەحمەدی حەمە ی لەیلی.
- ۱۰ - ئەحمەد زرنگ.
- ۱۱ - غەریب میرزا کەریم.
- ۱۲ - جەمال فەتاح.
- ۱۳ - مەحمودی حەمە ی لەیلی.
- ۱۴ - نووری عەنبەر.
- ۱۵ - عەلی ئیحسان.
- ۱۶ - حەمە صالح.

۱۷ - منالیکى ماموستا پهرترۆس.

۱۸ - جهمال نهحمه د.

۱۹ - كه مال نهحمه د.

۲۰ - جهمال عه بدوللا.

۲۱ - توفيق حه سهن دهولت.

ئهمهش ناوى ئهو ماموستايانهن كه له بهغاوه هاتبوون نهو دهوره
موسىقى يه يان كردبووهو دهرسيان تيا نهوتهوه:

دهرسى ناله ته ههوايى يه كانى نهوتهوه	۱ - ههنا به تروس
دهرسى كه مانجه	۲ - غانم حه داد
دهرسى كه مانجه	۳ - جهميل به شيير
دهرسى قانون	۴ - سالم حه سين
دهرسى عوود	۵ - يه عقوب (يه عگوب)
دهرسى ناي	۶ - حه قى
دهرسى كه مانجه	۷ - شواع
دهرسى كلارنيت	۸ - مونير

(تيپى مۆسىقای مهولهوى)

● ئهم تيبه له سالى ۱۹۵۵ز له شارى سلهمانى دامهزرا كه پيك هاتبوو له
كۆمهليک هونهروهران و مۆسىقا شو ناسان و نهوانهى به دواى هونهرى كوردى يا
ئهكههزان، نهوانهش برىتى بوون لهم هونهروهرانه:

- ۱ - هونهروهر قادر ديلان.
- ۲ - هونهروهر وليهم يوحنهنا.
- ۳ - هونهروهر نهجات عهبد.

- ٤ - هونەرودەر به هجته رهشید.
- ٥ - هونەرودەر حاته م سه عید.
- ٦ - هونەرودەر ئومید مه دحهت موبارهك.
- ٧ - هونەرودەر هادی عهنبهر.
- ٨ - هونەرودەر سهردار ره مزی فه ناح.
- ٩ - هونەرودەر حه مه فره ج.
- ١٠ - هونەرودەر ساجید ره فیهق.
- ١١ - هونەرودەر نووری به دهوی.
- ١٢ - هونەرودەر قادر کوردی.
- ١٣ - هونەرودەر حازم حه داد.

ئهم كۆمه له یه كه م تیپ بوون له هه موو كوردستانا كه توانیان موسیقای كوردی به شیوه یه کی ریک و پێك ببوژینه وهو توانیان كه گه لی ئاههنگ له هه موو ناوچه كانی كوردستانا بگێرن و ره سه نی موسیقای كوردی بگه شینه وهو بیخه نه بهرچاو، ههروه ها گه لی له دهنگ خوشانی ولاته كه مان به شداری یان له ئاههنگه كانی ئهم تیپه دا كرده وه، وه له وانه ی كه له دهنگ خوشیا زۆر به ناوبهنگ بوون ئه مانه ن:

- ١ - هونەرودەر كاك رهشید (رهشۆل عه بدو لالا).
- ٢ - هونەرودەر كاكه حه مه ی به كر.
- ٣ - هونەرودەر شه مال سائیب.
- ٤ - هونەرودەر حه سه ن زیرهك.
- ٥ - هونەرودەر باكووری.
- ٦ - هونەرودەر سیوه.
- ٧ - هونەرودەر تایه ر توفیق.
- ٨ - هونەرودەر ره سوول گه ردی.
- ٩ - هونەرودەر تیپراهم محه مه د.
- ١٠ - هونەرودەر فوئاد ئه حمه د.

- ۱۱ - هونەرور قادر كابان.
- ۱۲ - هونەرور عوسمان عهلی.
- ۱۳ - هونەرور ماموستای مهقام و گورانی عهلی مهردان.

- ۱۴ - هونەرور عوسمان سابوونچی.
- ۱۵ - هونەرور حه‌مه‌ی ماملی.
- ۱۶ - هونەرور عومهر ره‌زا.
- ۱۷ - هونەرور قادری حاجی حسه‌ین.
- ۱۸ - هونەرور ره‌فیق چالاک.
- ۱۹ - فه‌رجی حاجی ره‌شی. وه گه‌لی له ده‌نگ خوشانی‌تر.

هه‌روه‌ها ئەم تیپیه توانیویه‌تی گه‌لی ئاهه‌نگی خوش خوش بگێڕی به‌تایبه‌تی له‌ جه‌ژنی نه‌ورۆزاو گه‌لی ئاهه‌نگی تریان گێراوه له‌ قوتابخانه‌و باخچه‌ی ساواکاناو زۆر جار ئاهه‌نگیان گێراوه بۆ یارمه‌تی هه‌ژاران. بۆنمونه، دوای لافاوکه‌ی شاری سه‌لهمانی که له‌ سالی (۱۹۵۷) ز روی‌دا، هه‌ستان به‌ گێرانی ئاهه‌نگی گه‌وره که له‌ شاری (هه‌ولێر) و کۆیه‌دا بۆ چه‌ندڕۆژی گێریان و پارهیه‌کی باشیان کۆکردوه بۆ لیقه‌وماوانی لافاوکه‌. هه‌روه‌ها ئەم تیپیه توانیویه‌تی ئاهه‌نگی گه‌وره‌و جوان بگێڕی له‌ هه‌موو ناوچه‌کانی کوردستانا.. وه‌ک هه‌ولێر و کۆیه‌و دوکان و ده‌ربه‌ندیخان و چوارتاو هه‌له‌بجه‌و ته‌ویله‌و بیاره‌و گه‌لی جیگای‌تر. هه‌روه‌ها توانیویه‌تی گه‌لیک ئاهه‌نگ سازبکه‌ن له‌ به‌غاو گه‌لی گورانی و مۆسیقایان له‌ ئیستگه‌ی رادیۆ تۆمار کردوه و توانیویه‌تی که گورانی و مۆسیقای ره‌سه‌نی کوردی به‌ گوێی خه‌لکی ده‌ره‌وه‌ی کوردستان ئاشنا بکه‌ن. جگه له‌مه‌ش ئەم تیپیه گه‌لی جار ده‌وره‌ی کردوته‌وه له‌ سه‌لهمانی بو‌ فیرکردنی قوتابیان و ئەوانه‌ی چه‌ز له‌ گورانی و مۆسیقا ئەکه‌ن به‌شیویه‌کی عیلمی راست.

(کۆمە ئى ھونەرە جوانەکان لە سەلەیمانی)

هەلبژاردنی کۆمیتەکان و دەستەى بەرپۆهەبردنی ئەم کۆمەلە لە رۆژی ۱۹۵۷/۷/۵ ز بوو، ئەویش بەم جوورە بوو:

۱ - کۆمیتەى نواندن (شانۆ):

ا - رەفیق چالاک.

ب - نوورى وەشتى.

ج - رەوف یەحیا.

د - تەها خەلیل.

ه - نامیق محى دین.

۲ - کۆمیتەى مۆسیقاو گۆرانی:

ا - قادر دیلان.

ب - ولیەم یوحنەنا.

ج - بەهجەت رەشىید.

د - نەجات عەبدە.

ه - حاتەم سەعید.

و - هادى عەنبەر.

۳ - کۆمیتەى نیگار و ھەلکۆلین:

ا - جەمال بەختیار.

ب - خالد سەعید.

ج - ئازاد شەوقى.

د - شیخ مستەفای شیخ ئەحمەدى بەرزنجى.

ه - سەى موحسین سەى سەمىین.

۴ - کۆمیتەى ئەدەب:

أ - ھەمە سالىھ دىلان.

ب - مستەفا سالىھ كەرىم.

دەستەى بەرپوۋەبەرىش برىتى بوون لەمانە:

۱ - رەفىق چالاک - سەرۆك.

۲ - رەوف يەحيا - سكرتير.

۳ - بەھجەت رەشىيد - ئەمىنى سنووق.

۴ - نامىق محىدىن - موھاسىب.

۵ - جەمال بەختيار - ئەندام.

۶ - خالىد سەئى - ئەندام.

۷ - نوورى وەشتى - ئەندام.

۸ - وليەم يوحنا - جىگر.

ھەرودھا تىيىي مۆسىقاي مەولەوى بوون بە بەشى لەم كۆمەلەو شوئىنەكەيان لە جىگاي باخچەى ساوايان بوو كە بەرامبەرى مزگەوتى گەورەيە.

(ھەندى لە ھونەرورەرانى بەناوبانگ)

ئەو زەمانە باوبوو لە كوردستان بەگشتى وە لە سلیمانى بەتايبەتى زۆربەى خەلك سەبىليان ئەكئشا چونكە ئەوسا پاكەت و دارجگەرەى بىگانه نەبوو، توتنى خومالى ھەبوو چەند ھونەرمنەندى ھەبوون لە سلیمانى وەستا بوون لە درووست كردنى سەبىل لە دار، بۆ جوانى چۆلەكەو بالندەيان لەسەر سەبىلەكە درووست ئەكرد. ھەندى لەو ھونەرمنەندانە ئەم وەستايانەى خوارەوھن: -

۱ - دەرۆيش ئەحمەدى سەبىل: سەبىل بە قالب و تىرۆك درووست ئەكرد لە مالى خويدا لە گەرەكى چوارباخ يەكەم وەستاي سەبىل بوە لە زەمانى عوسمانيدا.

۲ - وەستا حسەنى سەبىل: ئەم وەستايە بىجگە لە سەبىل شەكرشكىن و - قەلەم برىشى درووست ئەكرد. دووكانەكەى لە ناو بازار تەنىشت وەستا ھەمەى لەيلى شىرگەردا بوو.

۳ - رهحیمی سهبیل: له قورمه‌سوور سهبیل و بالندهو شمشال و فیکه‌ی درووست نه‌کرد. دووکانه‌که‌ی له سابون که‌ران خوار چوومه‌که‌ه‌تسویی سمایی سهبیل دا بوو. پېش ئه‌وه‌ی ئه‌م بېته ناوی.

۴ - سمایی سهبیل: ئه‌میش له قورمه‌سوور سهبیل و بالندهو شمشال و فیکه‌ی درووست نه‌کرد. دووکانه‌که‌ی له پېشا له‌خوار پیرمه‌سوور به‌رامبه‌ر مالی ئوسوواغا بوو دوايي کواستیه‌وه شوینی رهحیمی سهبیل له سابون که‌ران.

۵ - عه‌به‌پوشي: له ته‌لی ئه‌ستور قه‌مه‌ره‌و لوړی درووست نه‌کرد به‌گه‌وره‌یی ئه‌وه‌نده‌ی منال تیدانه‌نیشته زور پړک وپړک و جوان ده‌سکیشی هه‌بوو به‌لای راست و چه‌پا ئه‌سوورپایه‌وه له مالی خویدا له‌پشتی مزگه‌وتی شیخه‌لی خوار مالی توفیق قه‌راز.

۶ - هونه‌روه‌ر به‌ریز - حه‌سه‌ن فه‌لاح - وینه‌کیش.

۷ - هونه‌روه‌ر به‌ریز شیخ مسته‌فا به‌رنجی - وینه‌کیش و په‌یکه‌رتاش و مومیاگه‌ر.

۸ - هونه‌روه‌ر به‌ریز خالید سه‌عی - وینه‌کیش.

۹ - هونه‌روه‌ر به‌ریز جه‌مال به‌ختیار - وینه‌کیش و خوش نووس.

۱۰ - هونه‌روه‌ر به‌ریز عه‌بدوللا سالار وینه‌کیش و خوش نووس.

۱۱ - هونه‌روه‌ر به‌ریز سه‌ی موحسین خوش نووس.

۱۲ - هونه‌روه‌ر به‌ریز حه‌مه فه‌ره‌ج خوش نووس.

۱۳ - هونه‌روه‌ر به‌ریز فه‌تاح مام که‌ریم وینه‌کیش.

۱۴ - هونه‌روه‌ر به‌ریز حه‌مه‌ئه‌مین سوږی هه‌موو جوړه گولیکي درووست نه‌کرد به‌کاغه‌زی ره‌نگاوړه‌نگ (کریب پېپر) نه‌گه‌ر له‌باخا له‌ته‌نیشته گولی سروشتی‌یه‌وه دات بنایه به‌ئاسان نه‌ئه‌توانرا جیا‌بکریته‌وه له دووره‌وه.

(فولکلوری سازو گورانی)

ته‌مه دوو به‌شه:

۱ - ئامیره‌کانی ساز.

[شمشال] يالولوك. ئەمە لە قامیش، زەرە، دارى بەلالوك، فافون دروست ئەكرى،

ئەمانەش بە فوو پياكردن لىئەدرىن بىئەوئى فېكەى ھەبى.

(تووتەك): ئەمە وەك شمشمال وایە بەلام فېكەى ھەبە، پىئى ئەوترى بۆیرە كەتە.

لە دارى ھىندستان وەیا لە قامیشى سوراقاوشان دروست ئەكرى.

(زورپنا): لە دار دروست ئەكرى، سەرىكى پانى وەك رەحەتى ھەبە. خۆى

فېقەنەى ھەبە بۆ دەنگ دەرهێنان پىشى ئەوترى (پېكە) لەگەل ئەمەشا ھەندىكیان

دوو پېكەى ھەبە.

(بالەبان): ئاميرىكى سازە، شىوئى دروست كردنى: دارىكى ناو بۆشى كون كونە

كە وەكو شمشمالە لە ناوەرەستى خواروياً قامیشىكى كورتى پىوھىە بە

سەرەكەى تری قامیشەكەو ھەمانەكە چەسپ كراو، تا ھەمانەكە پىر تەبى فووئى

پىا ئەكرى، كە پىربو ئىنجا ھەوای ناو ھەمانەكە بەناو دارە كوناوئى ھەكەدا

ئەروات، سازژەنەكەش بەپەنجە بە گرتنو بەردانى كونى بالەبانەكە ئاواز

دەریەنى، وە بونەوئى باى ھەمانەكە دەرنەچیت رىگريك (سەمام) لە كونى

قامیشى فوتى كوردنەكەو چەسپ كراو.

(تەپل): بئەكەى لە زەرد یا لە مس دروست ئەكرى و پىستى خاو بەدەمەكەیدا

ئەگىرئى و بە دوو قامیش لىئەدرى، چەشنىكى تری ھەبە برىتى ھەبە لە دوو تەپلى

بچوك كە بەیەكەو ھەن پىئى ئەوترى تەپلى سواری.

(دوردگ): ئەمیش جوړە تەپلىكە.

(دەھۆل): كەمەپەكەى قوول دارینە، پىستى خاو گىراو بە ھەردو رووياً،

دیوئىكى بە كۆلە گوچان، دیوھەكەى تری بە شوئىكى بارىكى تاییەتى لىئەدرى.

(كەرەنا): لە دارىكى یەك پارچە درووست ئەكرى، دەنگەكەى گرە بو ئاگادارى

جەنگ بەكارئەھىنرى. ئىستاش بۆرى جەنگى سووپایى كە لە زەردو مس

درووست ئەكرى ھەر لەسەر ھەوئى تىوھىە دانراو.

۱ - ترازوودار: ئەمیش سی چەشنە:

۱ - بەستە: ئەمیش خاوی ھەيەو کورجی ھەيە.

خاۋ: وەکو

ئەری ھۆ لەیلی باوانم لەیلی

کوشتە ی خالی تۆم بۆ وا بی مەیلی

خاوەر خاوەر خاوەر شەکری لەپال سەماوەر

نازدارە ی نازەنینی قەدباریکە ی لیمۆ رەنگ

یارەکم ھەر تۆی دلەکەت نەبی تەنگ

چاوەرەشە کالی بەکالت قەسەم

بە جووتی لیمۆی بن بالت بەستەم

ھە ی بەلارو بەلارو بەلارو ھە تو سەری باوکت وەرە مالەوہ.

گورج: وەکوو:

ئای شیرینی خانم کچەکە تۆی باوانم

گەر کابرا لی داوی من مالی ویرانم

خەر بیژنە ژیناگە وەک کالە کوڤ گەیناگە.

ب - ھەلپەرکی: ئەو ئاوازانەن کە لە زەماوەندا لەسەری ھەل ئەپەرن لەسەر بنچینە ی (دوردک) - تیمپۆ - دانراوہ وەک (گول شینی، کەمەرە لەرزین، پۆینە، شیخانی، ھەلپەرینی گەرە).

ج - ئاوازی بی دەنگ: ئەو ئاوازانە ی کە بە ساز لی تەدرین.

وەکو: سەحەری، چەمەری، یاریایە.

۲ - بی تەرازوو: ئەو ئاوازانەن کە ھەموو مەقامەکان نەکرنەوہ، نەمیش دوو

بەشە: -

أ - پەيژە گەورە: (پلە گەورە) وەکو مەقامی (ئەلاویدی و ئەلەن و سەھەر و
-بەخان و چوارکاو پینچ کا).

ب - پەيژە پچووک: وەکوو (قەتار و لاوک و حەیران و ئای ئای و خورشیدی و
هێجرانی و سیاچەمانە و نیوێشەوی و عەبدالی و خەلیو و مەترانو و بەیاتی کورد و
قەتاری سەنە (دەشتی).

سەرچاوە:

۱ - لە کتیی (سەرنجیک لە دەروازە فۆلکلۆری کوردە) بلاوکراوەکانی
نەقەبە مامۆستایان سالی ۱۹۶۰.

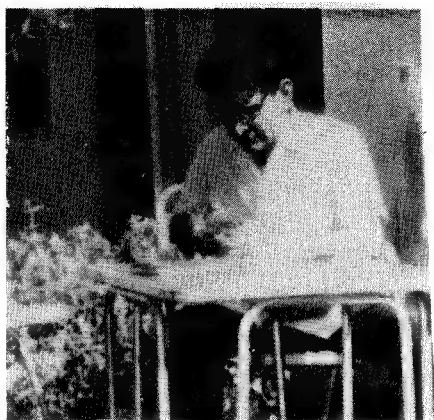
۲ - نە نوسینەوی ئاوازەکانا هونەرەر (قادر دیلان)

● شانوگه‌ریی له‌ریی نیشتماندا - سالی ۱۹۴۶

● هوندرمندی خوشنوس سەید مۆحسین
۱۹۷۷ - ۱۹۲۱

● ھەممەین سوڤی، گۆل درووست کەر بە
کاغەزی رەنگا ورەنگ

● دەورەى فیربوونی موسیقا - ۱۹۴۷

● سمایلی سهیل درووست کهری
بالنده له قوره سور

● هونه زمه‌ند ره‌فیک چالاک ۱۹۲۵ - ۱۹۷۳

● قوت‌ایسانی سانه‌ویی شه‌وسالی ۱۹۵۴ له دواي پیشکەش کردنی شانۆگه‌ری جه‌نابی موفه‌تیش و
بروسکه‌و شیرین

● تپیی موسیقای مه‌وله‌وی

۱ پروژەى ئاۋو ئەلەكتىرىك

لە گوڭقارى بلاۋكراۋەى شارەۋانى (سلىمانى) ژمارە (۲) سالى ۱۹۶۸ لاپەرە (۱۱) دا نوسراۋە:

«لە سالى ۱۹۳۰ لە گەرەكى گوژە لە شۈينىكا كە پىيان ئەوت (باخى پورە بەگى) بۇ يەكەمجار لەلايەن لىژنەى ئاۋو كارەبا مەكىنەى كارەبا دامەزرا. ئەم پروژەيەش لە سەرەتاۋە بچوك بوو برىتى-بوو لە دوو مەكىنەى كارەبا كە ھەريەكەيان ھىزى ۲۵ كىلوۋات بوو ۋە لە جۆرى (دى، سى) بوو تەننەت كۆلەكەى گلوپى شەقامەكانى ناو شار لە دار بوو ۋە بەمە زوربەى شارى سلىمانى رووناك كردبوۋە چونكە ئەوسا شارەكە بچوك بوو ۋە بەم شىۋەيە فراۋان نەبوۋبوو.

پروژى ئاۋ

پروژەى ئاۋ ھەر لەگەل پروژەى كارەبادا بىريارى لەسەر دراۋە ۋە ھەر لەو سالەدا ۋاتە سالى ۱۹۳۰ دامەزرا، بەلام بەشىۋەيەكى بچوك ۋ سەرەتايى لە سالى ۱۹۳۴ نەختى زياتر پەرەى سەند ۋە گەرەكەكان توانيان بەتەۋاۋى سوۋدى لى ۋەربىگرن چونكە لەۋەۋپىش ئەو مالانە ئاويان لە كارىزەكانەۋە بۇ ئەھات ئەۋىش بەھۋى گونجەۋە رائەكىشرا بۇ ناۋمالەكەۋ ھەۋزى بۇ ئەكرا ۋە ئاۋكىش بە پارە ئەيان برد بۇ مالەكانى گەرەك، ۋە ئاۋكىشانەيان ۋەرئەگرت، ئەمانە ھەمۋى تافرەت بوون، ھەرۋەھا خاۋدنى كارىزە سەرەكىيەكە كە تاۋەكەى رائەكىشرا بۇ ئەم ھەۋزانە پارەى لە خاۋەنى ھەۋزەكە ۋەرئەگرت لەنيۋانى ۳ رۋپىيە ھەتاكو ۵ رۋپىيە، ئەمەش پىيان ئەوت ھەۋزانە. ئەم ئاۋكىشانە بەردەوام بوو ھەتا سالانى ۱۹۵۰ ۋە دۋاى ئەۋە وردە وردە كەمى كرد ھەتاكو نەما.

ناوی شهقامه‌کانی شاری سلیمانی

- ۱ - شه‌قامی مه‌وله‌وی: له به‌ردوکانی حسین حاجی وه‌لی تا به‌رمالی موته‌سه‌ریف چوارباخ.
- ۲ - شه‌قامی سابونکه‌ران: له به‌ر دوکانی جه‌رجیس تا مالی ره‌شیدی که‌ریم هه‌یه‌ر، گوێژه.
- ۳ - شه‌قامی سه‌یوان: له به‌رده‌می گه‌راجی سه‌رقه‌برانه‌وه تا مالی فه‌قی ره‌شید قه‌شان / چوارباخ.
- ۴ - شه‌قامی ئەمین زه‌کی: له خه‌سته‌خانه‌ی سه‌رشه‌قام تا مالی صدیق عه‌باس / کانیسکان.
- ۵ - شه‌قامی سه‌ره‌به‌ستی: له باخچه‌ی گشتی تا به‌نزینخانه / کانیسکان.
- ۶ - شه‌قامی سه‌لاحه‌دین: له حامیه تا مالی شیخ ره‌ئوفی حه‌فید / کانیسکان.
- ۷ - شه‌قامی کاک ئەحمه‌دی شیخ: له مرگه‌وتی گه‌وره تا مالی زیوهر ئەفه‌ندی / کانیسکان.
- ۸ - شه‌قامی پیرمه‌سوور: له سه‌راوه تا مالی عه‌بدو‌لای سالح قیروان / مه‌لکه‌ندی.
- ۹ - شه‌قامی کاوه: له سجنه‌وه تا مالی توفیق ئەفه‌ندی.
- ۱۰ - شه‌قامی مه‌لکه‌ندی: له مالی حاجی ئەمین تا مالی قازی شیخ محه‌مه‌دی خال.
- ۱۱ - شه‌قامی بابان: له مالی عومه‌ره‌به‌گی ساحیبقران تا سه‌رکاریز.
- ۱۲ - شه‌قامی پیره‌مید: له مالی ره‌شید حه‌مه‌ئه‌مین تا پشتی سه‌ده‌که.
- ۱۳ - شه‌قامی نالی: له مالی بارام تا گه‌راجی ئەسحابه‌سی.
- ۱۴ - شه‌قامی سه‌رشه‌قام: له به‌ر مه‌خفهری سه‌رشه‌قام تا کاریزه‌که‌ی سه‌رشه‌قام.

- ۱۵ - شه قامی بیکهس: له مالی توفیق نهفندی تا ریگای قهره داخ / جاده ی تازه.
- ۱۶ - شه قامی زیوهر: له مودیرییه ی ئینحیه رهوه تا مزگه وتی عه بدوللا لوتفی.
- ۱۷ - شه قامی کانیسکان: له مالی حه سه ن ره فعت تا مالی فوئاد مهستی.
- ۱۸ - شه قامی جه مهوری: له خانوه کانی عه قاری تا مهتاری کون.

تی بینی:

_____ : - له دوا ی شورشی چوارده ی ته موز شه قامه کان ئه م ناوانه یاین لی ترا.

سه رچاوه:

روژنامه ی ژین ژماره ۱۴۱۷ سالی (۳۳) ۱۳/۱۱/۹۵۸

چاوه‌شه‌کانی شاره‌وانی

ئەم چاوه‌شانه سەر بە شاره‌وانی بوون وە پاك و تەمیزی ناوبازارو گەرەکانیان پێ‌سپێرا بوو، وە هەر چاوه‌شێك چەند کریکاریکی لەگەڵ دا بوو بۆ گسك دان و پاك كردنە‌وه. وە هەر ماله تەنە‌كه‌یه‌ك خۆی لە بەر دەرگا دانابوو، وە ئەم کریکارانە هەر تاقمە چەند گۆی درێژیکیان پێ‌بوو بۆ گواستنە‌وه‌ی خۆل وە ئەیانبرد بۆ قەرەغ شار وە فری‌یان ئەدا وە جارو بار چاوه‌شه‌كان ئەیان سوتاند، ئەم چاوه‌شانه هەموو جلی تایبەتی‌یان لەبەردا بوو چاکەت و پانتۆل و سدارە، وە نیشانە‌ی بەلەدی‌یه‌ لە شیوە‌ی ئەستێرەدا ئەیانکرد بە سنگیانە‌وه، لەو چاوه‌شانه:

- ١ - مەجولی خامە سنه‌یی.
- ٢ - عەبە‌ی فاتە‌ی خۆلە درێژ برای (عیزەت تۆپچی).
- ٣ - حەمە‌ی پۆتی.
- ٤ - حەمە ئەمین باوکی عەلی شیر.
- ٥ - عارفی خۆمە‌یس.
- ٦ - رەشە‌ی عاسە‌ی جومعه.
- ٧ - عارف هەلو.
- ٨ - حەمە‌وبە‌گ (میران).
- ٩ - خەلیل حسین (کەسوک).
- ١٠ - مەحموودی عەبدوڵلا ئەفەندی.
- ١١ - عیزەتی تەمینی ناشچی.
- ١٢ - سەعە‌ی ئامە درێژ.

- ۱۳ - عهلی ئاغای ردشید ئاغا.
- ۱۴ - کهریم بهگ.
- ۱۵ - عههور بهگ.
- ۱۶ - خلهی عاسه.
- ۱۷ - کاکي ئاغا.
- ۱۸ - کهریمه ردش.
- ۱۹ - حه مهی حاجی قادر.
- ۲۰ - عه به سوور.
- ۲۱ - ئه حه ی شیخ سه مه د.
- ۲۲ - عومه ر سه عید.
- ۲۳ - ئه حه ی عارف هه لو.
- ۲۴ - سابیری فه قی کهریم.
- ۲۵ - ئه حه ی مه لا توفیق.
- ۲۶ - عوسمان شیخ عه لی.
- ۲۷ - مه حوودی ره شه ی خله ی بله .

تی بینی :

_____ له سلیمانی به موراقیبی شارهوانی دهوترا چاوهش، به لام له ههندی
شوینی تر وهك ههولێرو کهرکووک کهششافیان پی دهوت .

پولیسى پياده سواره

پولیسى پياده زهمانى ئىنگلیز سالى ۱۹۲۰ قەیدکران مانگی به ۲۰ روپیە واته ۱۵۰۰ دینارو نیوی بۆ ئاسایشی ناوشار.

پولیسى سواره زهمانى ئىنگلیز سالى ۱۹۲۱ قەیداکران مانگی به ۴۰ روپیە = ۳۰۰۰ سی دینار به لām پولیسى سواره ئەوہی توانای ئەوہی ھەبوی کہ ئەسپی خوی ھەبی ۱۰ روپیەى مەسرەفی ئەسپەکەشیان ئەدایە، به لām ئەوہی توانای نەسپ کرینی نەبوو نەسپەکەى لە میری وەرئەگرت، ئەوہی مەعاشی ئەسپەکەى نەبو پیان ئەوتن (ئەسکەندرون)، پولیسى سواره بۆیە مەعاشەکەى زۆرتەر بوو چونکە ئەچون بۆ ناوچەکانی دەوروپشتی شار ئەرک و شەرەشەقیان زیاتر بوو لە پولیسى پياده کہ لەناو شارو مال و منالی خویدا بوون، ئەم پولیسى سوارانە لە ناوچەکانی دەرەوہ مەخفەریان بو کردبونەوہ، لە دژی پیاوکۆژو خراپ و دزو درۆزن کۆری ئازا نەبوايە نەى ئەتوانی بیى به پولیسى سواره. میری ھەر لە ناوچەى یەکیکی ئەکرد به ئامیر مەخفەر به لām حوکمی حاکمیکى بەکردو کونی کوندارى دەرئەھینا، پیاو خراپیان ئەھینا لەدەرەوہ ئەوائەى میری داواى کردبون یان لەدەست میری رایان کردبو به پاشکۆی ئەسپەکانیانەوہ به مشکى و پشتینەکەى خویانەوہ ئەیان بەستەنەوہو وەکو فلیمی (کاوبۆی) بەرەو شار ئەیان ھینان، به لām زۆرجار کۆری ئازایان لی ھەلئەکەوتن دەرەقەتیان نەئەھاتن.

تېبىنى: - كاتى خۆى كە پۇلىسيان قەيد ئەكرد ئەبوايە خەلكى شارو بىنەمالە
 بوايە. پاش ئەرزوخال و مۆرى موختار ئەبوايە ھەيئەتى ئىختىيارى محەلە بىريارى
 لەسەر ئەم شەخسە بىدايە كە ئىنسانىكى پاكە، پاش ئەوھى يەككىكى دەولەمەند
 كە جىى باوهر بىت تەبو بە كەفلى پانزە دىنار. لە سىيەكاندا بو بە ۳۵ دىنار،
 داوى ئەوھ ئەندامانى بەلەدىيەو سەرۆكى شارەوانىش بىريارىان لەسەر بىدايەو
 نەياننارد بو مودىرى پولىس نەوئىش ناوەكانى ئەنارد بو مۆتەسەرىف بو ئىمز
 ئەمجا وەرئەگىرا.

زۆرى خەلكى ئەو سەردەمە ئەگىرنەوھ وا باو بوھ ئەوانەى كە بون بە پۇلىس
 لەبەرئەوھى بوون بە مەعاش خۆر داواى كچىكيان بىردايە زوو ئەياندانى.
 خەلكى پىيان ئەوتن رىوى ھاتووھ بەرھو پىريەوھو كچى جوانيان ئەبوو بە نىسب.

سەرچاوە : -

۱ - لە سىجلى شارەوانى كۆنەوھ.

۲ - ھەمەى مەلای دەنگ گەرەكە كاتى خۆى پۇلىسى سوارە بووھ. سالى ۱۹۰۰
 لەدايك بووھ.

۳ - قادرى مەلا ەلى حاجى گورون كاتى خۆى پۇلىسى سوارەبووھ سالى ۱۹۰۲
 لەدايك بووھ.

ناوی ههندي لهو پوليسانه

- ۱ - حههه ئهمين باني شاري ، دوو خهت ، خولهپيزه كوشتي له سالي ۱۹۴۷ د.
- خوله له سه زنه وه ياخي بوو.
- ۲ - باباشيخ قهره داغي ، سي خهت و تاج.
- ۳ - حسين نه سعه د ، سي خهت و تاج.
- ۴ - حاميد نه سعه د ، سي خهت و تاج.
- ۵ - عه بدوللا مارف ، سي خهت و تاج.
- ۶ - حههه سوري مه لا موچه مه دي دهنگ گه وره : سي خهت و تاج.
- ۷ - حههه بچكولي مه لا موچه مه دي دهنگ گه وره : سي خهت و تاج ،
«هم دوانه برا بوون»
- ۸ - موچه مه د جهبار : سي خهت و تاج.
- ۹ - رهزا كويي : سي خهت و تاج.
- ۱۰ - كهريم كوويي ، براي بوو : سي خهت و تاج.
- ۱۱ - حههه ته ورويزي : سي خهت و تاج.
- ۱۲ - نادر كوويي : سي خهت و تاج.
- ۱۳ - ميرزا حبيب : سي خهت و تاج.
- ۱۴ - عه لي مارف چوارتايي : سي خهت و تاج.
- ۱۵ - سعيده رهشيدى جهباري : سي خهت.
- ۱۶ - قاله كورده : سي خهت.
- ۱۷ - نه حههه روسته م : سي خهت.
- ۱۸ - شيخ قادري موچه مه د : سي خهت.
- ۱۹ - فهره ج چاوشين : سي خهت.
- ۲۰ - عارف ئهمين : سي خهت.
- ۲۱ - حههه عه لي كاني همزه يي : دوو خهت.
- ۲۲ - عيزهت وه لي : دوو خهت.

۲۳ - شیخ سالح قزله‌ری: دوو خەت.

۲۴ - شیخ محەمەدی مستەفا دوو خەت

۲۵ - مەجیدی قالە‌ی شاسوار: دوو خەت.

۲۶ - عەبە‌ی قالە‌ی شاسوار: دوو خەت.

۲۷ - غەریبی مامەخەلانی: یەك خەت.

۲۸ - عەبە‌ی شەمام: یەك خەت.

۲۹ - حەمە‌ی رەشیدی یالانقۆزی: یەك خەت.

۳۰ - عەبە نازی: یەك خەت.

۳۱ - خولە پینجۆینی: یەك خەت.

۳۲ - عە‌لی کانی‌درکەبی: یەك خەت.

سەرچاوه:

۱ - هەندی سەجلی کۆن.

۲ - بۆلیسی سواره عەبە‌ی قالە‌ی شاسوار.

تێبینی: هەندی بۆلیسی سواره‌ش هەبوون لە ناوشار سەر بە کۆمرک بوون ب
رۆژو بە شەو ئەچوون بۆ دەوری‌یە بۆ دەوروپشتی شار، بۆ دۆزینەوه‌ی
قاجاخ چیه‌کان ئەگەر‌ان مە‌لبەندی ئەم بۆلیسه سوارانه لە ناوشار پێ‌یان ئەووت
(تاو‌له‌ی سواری) شوینی خۆیان و ئەسپەکانیان بوو.

شوینە‌که‌یان پشتی مالی مۆتەسەریفی جاران شوینی بە‌ریده‌که‌و مزگەوتی
مە‌وله‌وی بوو.

ناوی نۆ‌به‌چی‌یه‌کان (مرور)

۱ - ئیبراهیم دەرویش سی خەت

۲ - مە‌حمود عێراقی سی خەت

۳ - توفیقی حە‌سە‌نه قووج دوو خەت

۴ - شیخ ئە‌حمە‌د عومەر یەك خەت

- ۵ - همه فەرەج سى خەت
- ۶ - شىخ ئەحمەدى خالە شىخ يەك خەت
- ۷ - غەفورى قالە شەوقە دوو خەت
- ۸ - ھەسەن ساقى سى خەت
- ۹ - ھەمە كەورد يەك خەت
- ۱۰ - ھەمە كاگە يەك خەت
- ۱۱ - مچە بەردەردى بى خەت
- ۱۲ - ئەحمەدى ئەمىن مېتو يەك خەت
- ۱۳ - ئەمىنى سالىھ نەرىمان دوو خەت
- ۱۴ - كەرىم رەھىم (كەرىمە سوور) يەك خەت
- ۱۵ - قادىر ھەمە ئەمىن دوو خەت
- ۱۶ - غەرىب نىسماعىل يەك خەت
- ۱۷ - شىخ غەرىب يەك خەت
- ۱۸ - بلەي نەولى يەك خەت
- ۱۹ - توفىقى ھەمەى مەلا سى خەت و تاج

سەرچاۋە:

- ۱ - شىخ ئەحمەدى خالە شىخ
- ۲ - توفىقى ھەمەى مەلا

تىببىي

——: بۇ يەكەم جار لە سالى ۱۹۳۹ز شارەوانى دوو چەترى نۆبەچى دروست كرد يەككى لە بەردەركى سەرا ئەوى ترىان لە بەر ئەسحابە سىپى بۇ شويىنى وەستانى نۆبەچى (مرور) وە ھەر لەو سالەدا ئەو دوو نۆبەچى يەى نەسەرھوۋە نووسراون بوى دانران.

ژماره‌ی دانیشتوانی شاری سلیمانی به‌پی‌ی گهرکه‌کانی له سجلی سه‌رژمیری
دانیشتوان سالی ۱۹۴۷ وەرگیراوه:

ژماره‌ی دانیشتوان	جوړ	ناوی گهرکه‌کان
۳۴۹۹	نیرینه	مه‌لکه‌ندی
۳۴۰۱	می‌ینه	
۳۳۳۹	نیرینه	گوږڅه
۳۶۶۸	می‌ینه	
۱۹۱۸	نیرینه	چوارباخ
۱۹۸۱	می‌ینه	
۱۱۶۳	نیرینه	ده‌رگه‌زین
۱۲۶۳	می‌ینه	
۲۳۶۴	نیرینه	سه‌رشه‌قام
۲۵۱۳	می‌ینه	
۳۰۸۱	نیرینه	کانیسکان
۲۰۷۲	می‌ینه	
۱۴۴۸	نیرینه	جووله‌کان
۷۶۵	می‌ینه	
۱۶۸۱۲	نیرینه	کو‌ی گهرکه‌کان
۱۶۶۶۳	می‌ینه	
۳۳۴۷۵	نیرینه و می‌ینه	ژماره‌ی گشتی ناوشاری سلیمانی

دابه شکردنی دانیشتونانی شاری سلیمانی به پیی گهره که کانی له سجلی
سه رزمیری ی سالی ۱۹۵۷ وەرگیراوه.

ژمارهی دانیشتون	جۆر	ناوی گهره که کان
۵۳۸۳	نیرینه	مه لکه نندی
۴۵۹۸	میینه	
۵۲۵۴	نیرینه	گویره
۴۹۷۱	میینه	
۴۰۶۲	نیرینه	چوارباغ
۳۸۱۹	میینه	
۱۴۵۷	نیرینه	دهرگه زین
۱۳۸۴	میینه	
۴۲۱۳	نیرینه	سه رشه قام
۳۸۸۵	میینه	
۵۲ ۷۹	میینه	کانیسکان
۴۵۰۷	میینه	
۲۵۶۴۸	نیرینه	کووی گهره که کان
۴۳ ۱۶۴	میینه	
۴۸۸۱۲		(کووی گشتی ناوشاری سلیمانی
۱۵۸۶۲۴	نیرینه	کووی گشتی پاریزکای سلیمانی
۱۴۶۸۹۵	میینه	به قهزاو ناحیه کانیه وه)
۳۰۵۵۱۹		کووی گشتی

* * *

بۆ يەكەم جار لە سلیمانی

- ۱ - يەكەم دەستگای سینهما كە بە پیل ئیشی ئەكرد لە سالی ۱۹۱۰ی زایینی هاته سلیمانی یهوه لە خانی شیخ ئەحمەد دامەزرا لە نزیک (تووی قوچه)، خەلك بە شەو ئەچوون بۆ سەیری كە ئەكەوێتە كوژایێ شەقامی سابونكەران.
- ۲ - يەكەم سندوقی گۆرانی (گرام) حاجی عەبدوللا عەزیزو حاجی ئەمینی كاكەحەمە بە بازەگانی لە مۆسكوو هەریەکی سندوقێك لە گەل چەند قەوانیكیان هینا لە سالی ۱۹۰۸ی زایینی دا.
- ۳ - يەكەم چرای لوكس ئەمینی مەلا برایمی چایچی ناردی لە ئەستەموولەوه چرایەکی بۆ هات سالی ۱۹۱۲ی زایینی.
- ۴ - يەكەم كارەبای دەستی كە بە پیل ئیشی ئەكرد واتە (لایت) مەلا حەسەن كوری مەلا قادری بیارە لە سالی ۱۹۱۲ دانەیهکی لە ئەستەموولەوه هینا.
- ۵ - يەكەم فرۆكە لە سالی ۱۹۱۶ دانەفسەرێكی ئەلەمانی هینایە سلیمانی كەوتە شیوی (دۆزەخ مینە) فرۆكەكە شكاف فرۆكەوانە مرد.
- ۶ - يەكەم ئوتومبیل لە سالی ۱۹۱۶ دا خەلیل پاشا والی بەغدا پێی هات بۆ سلیمانی وە لە مالی حاجی مەلا سەعید میوان بوو.
- ۷ - يەكەم دەستگای چاپ لە سالی ۱۹۲۰ دا میجەرسۆن هینایە سلیمانی یهوه.
- ۸ - يەكەم پایسکیل عەونی ئەفەندی حاجی گورون لە سالی ۱۹۲۴ دا هینایە سلیمانی یهوه.
- ۹ - كارەبا، شارەوانی سلیمانی هینای لە سالی ۱۹۲۹ دا كەوتە ئیش كردن.
- ۱۰ - يەكەم دەستگای (تەلگراف) لە سالی ۱۸۹۷ی زایینی دا لە سلیمانی دانرا وە (موجریم ئەفەندی) ئیشی لە سەر كرد.
- ۱۱ - يەكەم ئاشی ئاگر لە سالی ۱۹۲۶ ز بەرازاكەیی خواجە كەریم عەلەكە هینایە سلیمانی یهوه.

۱۲ - له سالی ۱۹۰۰ زایینی دا قادر ئهفهندی گهوره عه ره بانه یه کی دروست کرد که به ولاخ رائه کیشرا.

۱۳ - یه کهم پزیشک که خه لکی سلیمانی بووه بین باشی دوکتور حسین ئهفهندی باباجان که له سالی ۱۲۶۸ هـ له سلیمانی له دایک بووه له (کولیه ی توبی) ی ئهسته موول خویندویه تی وه بووه به پزیشک له سوپای عوسمانلی دا، ئه میش کوری میرزا به دیعه که ناسراوه به دوکتور میرزا به دیع باباجان. حسین ئهفهندی له سالی ۱۳۴۲ هـ له کهرکوک وه به سواری ئیستر دیت بو سلیمانی وه که ئه گاته پرده که ی قلیاسان، ئیستره که هه له ئه تیزینی و ئه یخاته خواره وه هه ره له وی دا ئه مری خوا به جی دینیت.

۱۴ - یه کهم شه قام و یه کهم باخچه ی گشتی به یه که وه دروست کران له سالی ۱۹۳۸ له لایهن شارهوانی سلیمانی یه وه، وه ئیستا پی ی ئه وتری شه قامی مهوله وی له زهمانی مهحمود ئهفهندی قادر ئاغادا، وه یه کهم باخه وان که دهستی کرد به دارناشتن، ئه ورهمانی باخه وان بوو، وه شه قامی مهوله وی له پیش شورشی چواره دی ته موز پی یان ئه ووت (جاده ی تازه).

۱۵ - یه کهم کارگه، کارگه ی مسته فا به گ له سالی ۱۹۲۷ - ۱۹۲۸ ئه مهش کارگه ی سوډه و سیفون و لیمو بوو که پی یان ئه وت (ناملینت) وه شوینه که ی هه ره شوینی قاپی سینهمای سیروانی ئیستا بوو له کاتی خوی دا که لاوه بووه.

۱۶ - یه کهم سینهما، سینهمای سه لاهه دین بوو له شوینی چاپخانه ی حه مه رقه که له سالی ۱۹۴۲ دا دامه زراوه.

۱۷ - یه کهم کارگه ی سه هول، کارگه ی قه خدیل که له سالی ۱۹۵۸ دامه زراوه که له بهردهم گردی مشیرئاوا بوو وه خاوه نه که ی (گه رمبیت نعلبندیان) بوو.

۱۸ - یه کهم کتینی کوردی «دیوانی مه ولانا خالید» بووه له سالی ۱۸۴۴ از له ئهسته موول چاپ کراوه.

۱۹ - یه‌که‌م که‌س ماتۆرسکیلی هی‌ناوته سلیمانی ره‌شید ئه‌فه‌نی حاجی
برایم ئا‌غا برای خا‌له مچه که ئه‌فسه‌ریکی عوسمانی بوو له کو‌تایی سائی
بیسته‌کاندا ها‌ته‌وه سلیمانی به پایسکی‌ل، له سه‌ره‌تای سی‌یه‌کاندا
ماتۆریشی هی‌نایه سلیمانی.

۲۰ - یه‌که‌م ته‌له‌فۆن ته‌له‌فۆنی ژماره (۱) ی چاپخانه‌که‌ی پیره‌مێرد بوو.

۲۱ - یه‌که‌م ئۆتومبیل ژماره (۱) ئۆتومبیل‌که‌ی شیخ له‌تیی شیخ مه‌حمود
بوو.

۲۲ - یه‌که‌م به‌ریوه‌به‌رو پی‌شک‌ه‌ش که‌ری به‌رنامه‌ی کوردی که ئی‌ستگه‌ی
به‌شی کوردی کرایه‌وه له به‌غدا سائی ۱۹۳۹ کامیلی کاکه ئه‌مین بوو.

۲۳ - یه‌که‌م که‌س له‌ناو مه‌لا‌کاندا فی‌ستی سووری له‌سه‌رکرد مه‌لا
مسته‌فای حاجی مه‌لا ره‌سۆل (سه‌فومت) بووه.

۲۴ - یه‌که‌م فرو‌که‌چی له سوپای عوسمانیدا ملازم اول (فایه‌قی کاکه
ئه‌مین) له سائی ۱۹۱۴ له ئه‌سته‌موول بووه به ملازم ثانی، به‌شداری
شه‌ری کردوه له شه‌ری (چه‌نه‌قه‌له‌ه) برینار بووه، دوا‌یی چوو مه‌ته
مه‌درسه‌ی طه‌یران له (سیسه‌ فانوس) وه دهرچوو به فرو‌که‌چی وه ته‌عین
بووه، له فه‌وجی دووه‌می (ئیکنجی هجوم) به‌شداری شه‌ری به‌ناوبانگی
کردوه له رۆمانیاو بو‌خارست وه برینار کراوه وه وسامی و مرگرتوووه بووه
به سلازم اول فرو‌که‌چی، که جه‌نگی جیهانی یه‌که‌م ته‌واو به‌ها‌ته‌وه بو
خا‌که‌که‌ی خو‌ی له سلیمانی، له سائی ۱۹۲۲ له سوپا‌که‌ی حکومه‌تی
کوردستاندا بو به یاوه‌ری سه‌ره‌ک سوپا پایه به‌رز سالیج زه‌کی صاحب‌قران،
دوا‌یی که ده‌وله‌تی عێراق دروست بوو چوووه سوپای عێراق تا روتبه‌ی
گه‌یشته عقید ئه‌مجا خا‌نه‌نشین کرا. له (مشاهیر الالویه العراقیه)
عبدالمجید فه‌می حسن سائی ۱۹۴۶.

۲۵ - یه‌که‌م برین پی‌نج حه‌مه‌وه‌فای شاعیر ده‌وره‌ی دیوه له به‌غدا.
به‌شداری کردوه له شه‌ری شیخ مه‌حمودا دژی ئینگلیز.

۲۶ - یه‌که‌م که‌س مامۆستا مه‌لا سه‌عید کابان که‌ده‌ستوریکی بو زما‌نی
کوردی داناوه به ناوی (مختصری صرف و نه‌حو‌ی کوردی) له سائی

۱۹۲۸ چاپ کراوه. بیجگه له‌مه‌ش چه‌ند په‌راویکی‌تری بو قوتابیان داناوه،
یان گوړیویه‌ته سهر زمانی کوردی.

۲۷ - دامه‌زrandی یه‌که‌م دائیره‌ی ئه‌وقاف له سالی ۱۹۱۷ بووه.

۲۸ - یه‌که‌م جار دامه‌زrandی دیده‌وانی (که‌شافه) له سالی ۱۹۰۸
دامه‌زراوه.

۲۹ - یه‌که‌م که‌س خاوه‌نی ئوتومبیلی خو‌ی بوو شیخ مه‌حسودی نهر بوو.

۳۰ - یه‌که‌م خو‌پیشان‌دانی سیاسی به دوو دروشمه‌وو له پینجی ئه‌یلوولی
سالی ۱۹۳۰ له به‌رده‌رکی سهر که یه‌که‌میان له‌سهری نوسرابو (ره‌وا بی
مه‌طله‌بی کورد) دووه‌میان له سهری نوسرابو (بژی عه‌داله‌تی عوصبه‌ت
الاهم) یه‌که‌م که‌س جگه له مه‌ئموره‌کان له ئه‌هلیدا چاکه‌ت و پانتو‌لی
له‌به‌رکرد له سلیمانی‌دا توفیق قه‌زاز بو.

(له رسته‌ی مرواری‌یه‌وه به‌رگی هه‌شته‌م).

۳۱ - یه‌که‌م پاسکی‌خانه سالی ۱۹۳۵ - ۱۹۳۶ دامه‌زرا له سابونکه‌ران
به‌رامبه‌ر مالی یه‌کتابه‌گ خاوه‌نه‌که‌ی سه‌ی هادی‌بو.

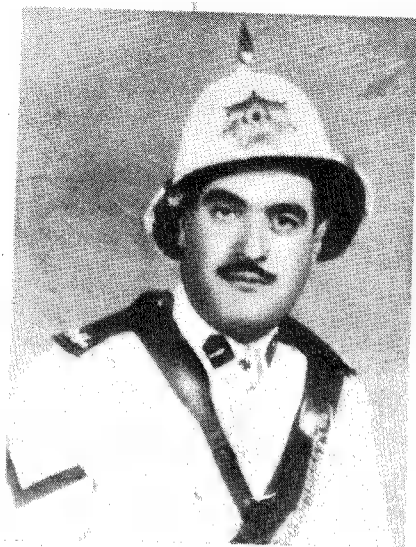
سهرچاوه.

_____ گو‌قاری شه‌فه‌ق ژماره - ۱۱ - سالی ۱۹۶۱ کو‌کردنه‌وه‌ی
نه‌جمه‌دین مه‌لا تا خالی - ۱۲ - وه به‌شه‌که‌ی‌تری خو‌م کو‌م کردو‌ته‌وه.

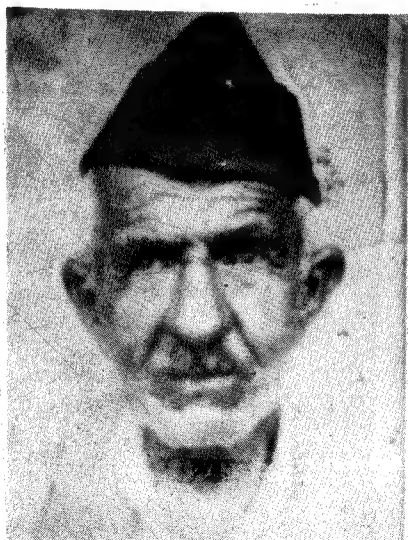
* * *

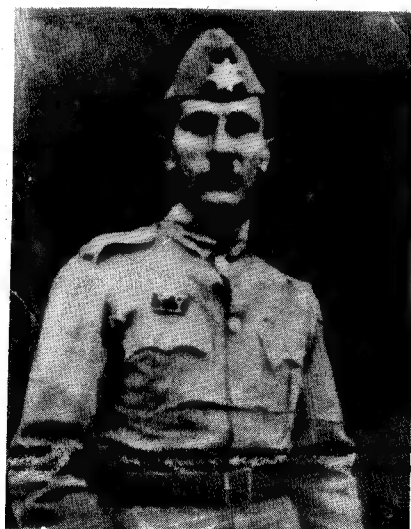
● بەلەي ئېمولى

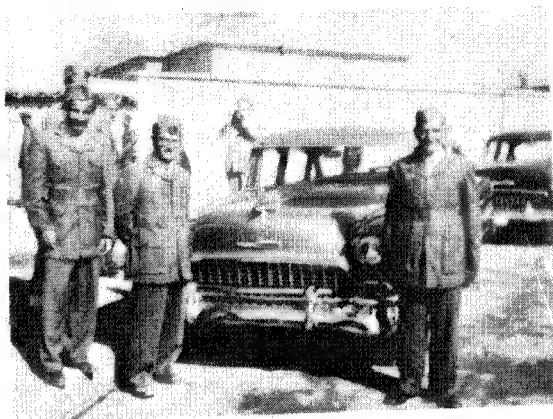
● نۆبەچى تۇفيقى ھەممەي مەلا

● عارفى خومەيس، چاۋەشى بەلەدىيە

● يۈحەنا خەنانشو «پوليس»

● خەلیل چاوەش، ئەحمەد عارفی هەل لو،

● عەبدوللا قادەر شاسوار ١٩٢٤ - ١٩٨٤

عومەر سەعید

● خەلیل حەسەن کەسۆن «خەلیل چاوەش»

● عارفی هەلو

١٩٧٢ - ١٨٧٢

ئایا ئەزانی؟

١ - جاران بۆ رهمه زان و به جهژن كردن له سلیمانی له جیاتی ئه وهی خه لك خویان بۆ مانگ بگه رین چاوه رپی گله زهرده بوون، له وئ له بورجه كه ی شیخ چه سه نی گله زهرده، كه روانگه یه کی فه له کی به رزی رۆژی خه ی بوو مانگ ئه بینرا ئاگر له سه ر شاخه كه ئه کرایه وه، ئیتر له سلیمانی قازی بی شایه ت ده یکرد به رهمه زان یا به جهژن.

(تعمات کردن مانگ له گله زده رده)

FROM

G. F. 11

المؤيد عام (١١)

To,

No. 14914

Entered _____ the _____ 192_____

الموافق ٢٠ / ٤ / ١٩٢

العالم

Memorandum

■ مذکور

لطف انکس به اٹھا گھر رہ رہ کہ برقرار زور کی کشمکش نہایت
وقت ایامی پہنچے سر پہ تھک رہا وہ وقت زبردست حال یہاں
ہو کہ اگر عدلیاں چاہدے کہ وہ کتنی آگاہی گورہ کہنے وہ
کہ عدالت چاہدے کہ کون عدالت بہ کداریت کتنی روکسی
اعتبار میں نہایت راجی جاب قضا فیضی شہادت فیض
عدالت میں

صدر کے برسرِ برجِ ضعیف و ہی اندی . درہم / ۱۰

۲ - له زهمانی عوسانیدا موچهخورو قوتابی فیستی سووریان لهسهر نهکړد، وه له زهمانی ټینگلیز بهدواوهو دامهزراندی دوهلته یراق موچهخوړ چاکهت و پانتول و سداره ی رهشیان لهسهر نهکړد، وه قوتابی تاک تاک چاکهت و پانتولیان لهبردابوو، نهوانه سداره یان لهسهر نهکړد نهوانی تر هه موو به جل و بهرگی کوردی، زوری کهواو سهلته یان لهبر نهکړد یان عزیز ی و چاکهت، به لام هه موویان سهر و پیچیان نه به ست. ۳۰ به دواوه ورده وه قوتابیش به سهری پروتی نه چوون بو قوتابخانه.

۳ - لهو زمانه دا سمیل زل باوی بووه، وه که سیش له م شارهدا بی سمیل نه بووه، نه کهر کوسته نه بووبی وه مووی سمیلش سوینی گوره یان بوو وهک نه لین (به سمیل مهردانهت قهسته م).

۴ - سلیمانی تا سالی ۱۹۶۰، یه که م کهس که شه به قی له مال نه هاته دهری، دهرگای هه موو مالیک لهسهر پشت بوو تا دوا کهس شهو درهنگ که له دهره وه نه هاتنه وه مال هه نجا قاپی دانه خرا. وه به م روژگار ه دراوسی مال هر هاتوچوی یه کتریان نهکړد بو یارمه تی و پیو یستی ناومال و سه زانی یه کترو کات بردنه سهر.

هه موو مزگه وتیکش له م شارهدا سال دوانزه ی مانگ قاپی لهسهر پشت بوو، نه کهر فه قیریک یان غه ریپیک جیگای نه بوایه شهو مزگه وت مالی خوی بوو، وه هه موو مزگه وتیکش دوو دهرگای هه بوو

له م شارهدا، واته له دوو کولانه وه هاتو چویان لی دهکړد، هه روه ها دوکانداره کان له کاتی قاوملتی واته نان خواردنی نیوهرو یان ئیشیکیان بوبیت په رده یه کی بجوکیان نه گپرا به به رده می دوکانه که یانداو دوکانه که یان به جی نه هیشت.

۵ - له کاتی خویدا هه موو دوکانیک له م شارهدا دهرابه ی تهخته بوو که دارتاش سی جوړی دروست نهکړد.

۱ - دهرابه ی دووکانی به قال و سه وزه فروش - هتد...، نه م جوړه له ناوهرسته وه بو سه ره وه به قهده هه لئه درایه وه له سه ره وه شیشیکی کورت به نه لقه یه کا

ئەكرا بۇ راگرتنى، وه له ناوهراستيشهوه بۇ خوارهوه دائه درايهوه به دوو قهه
بوئهوهى سه به ته وشتى بخريته سهر.

ب - دهرا بهى دووكانى بازركان و خهيات و عهتار.. هتد، ئەم جوړه برىتى بوو
له دوو پارچه له ناوهراستهوه كه ئەكرايهوه لايهكى به لاي چهپا به دوو پارچه قهه
ئەكرا، لاهى تى به لاي راستدا به دوو پارچه قهه ئەكراوبه بزمارو پته
به ديوارهوه قايم ئەكران .

ج جوړى سى يه م كه به زورى له قهيسهرى يه كان به كارئه هات، ئەم جوړه يان
شهش پارچه بوو، ههر پارچهى مه تريك دوو دوو له سهرىك، واته سىان
له سهرهوهو سىان له خوارهوه له سكهى تهخته هه لكيشرابون، له پيشدا سىانى
سهرهوه به رزئه كرايهوه بۇ بنميچه كه دوايى سىانه كهى ژيريشهوه به رزئه كرايهوه
بۇ بنميچه كه ئيتير دهرا به كه ديار نه ئەما. وه ئاسنگه ريش شيش و ئەلقهى بۇ
دروست ئەكرد بۇ جيگهى قفل، وه قفل و و كليله كهش لاي چه خماخسان
دروست ئەكرا، تا سالى ۱۹۳۸ كه يه كه م جاده كرايهوه جادهى تازه (مهولهوى)
ئەمجا دهرا بهى له وح كه وته شارهوه ئىستا تاك تاك دهرا بهى تهخته ماوه له چه ند
شوينيك كه به په نجه ئەژميرى.

٦- تا كوئامى په نجاكان هه م جوړيارى كردن وشهره كه له شپيرو شهره كه وو.
شهره سهگ و سهگ بازى و كوئربازى له گهره كه كاندا باوى بوو وه له زور مالاندا
هه م جوړ ئاژهل و بالنده يان رانه گرت. ئەوكاته كورى گهره كه كه م كه م له گهره كى
خوى دوورئه كه وته وه چونكه. باوك و دايك ريگايان نه ئەدان به ئاره زوى تخويان
ئەم لاو ئەولا بكهن، چاىخانهش جيگهى دانىشتى پياو بوو، كه لاوه له
گهره كه كاندا جيگا و بنكهى كورى گهره كه بوو وه له هه موو گهره كيكا راوچى
هه بون كه ئەسپى چاك و توله و تانجى و تفهنگى تاپريان هه بوو كه پاييزان و
جارچار له زستاندا كاتى به فربارين وه به زورى له سهره تاي به هاردا ئەچوون
بۇ شوينى دوور بۇ راو.

٧ - زوربهى خه لك له م شارهدا تفهنگ و خه نجه ريان هه بوو، تفهنگ و
دهمانچه كه يان به كيف و قايشه وه به ئاشكرا له مالاندا به ديواردا هه ل ئەواسى،
زوركه سيش دهمانچه و خه نجه رى له خوى ئەبه ست و له ناوشاردا پيوهى ئەگه را

بئىئەۋەي كەسپك لىي بېرسىتتەۋە، زۆرىشى پاصى چەكيان ھەبو كە دەريان ھىئابو
 بو چەكەكەيان لەلايەن مىرىيەۋە، شايانى باسە ئەم ھەموو چەكەش ھەبوو
 چونكە دنيا ئاسايش بوو، شارەكەش بېگانەي تيا نەبوو ھىچ شتېك رووى نەئەدا.
 ھەر لەو سەردەمەدا تا سەرەتاي سالى پەنجاكان لە دوكانىكى گەۋرەدا بەرامبەر
 مەكتەبى فەيىسەلئە كە خاۋەنەكەي حاجى عەزىز بەگى حاجى فەرەج بەگ بو
 بېجگە لە پىۋىستى مەكتەب دەفتەرو قەلەم و كامىراۋ شتىتر، پىشانگايەكى
 گەۋرەي دانابو پىر بو لە ھەمەجۆر ماركە لە دەمانچەو تەفەنگى تاپرو فېشەك لە
 جامخانەكەدا. ئەم كابرايە ئىجازەي لە مودىرى پۇلىس ۋەرئەگرت پاش ئەۋەي
 ۋەزارەتى ناوخو بىريارى لەسەرئەدا. ئەم دووكانەي سالى ۱۹۶۲ چۆل كىرد
 شەۋكەتى كورى كىردى بە ئەجزاخانە (سىدىلىيە) شەۋكەت.

۸ - لە زەمانى عوسمانى كاتى حوكمى سولتان رەشاد رابەر (پۆستەچى) لە
 سلىمانىيەۋە كە نامەيان ئەنارد بو ئەستەمبول يان لە ئەستەمبولۋە بو سلىمانى
 ئەۋ رابەرە پۆستەي بەسۋارى ئەسپ ئەبرد تا چەمچەمال ۋە لەۋىۋە چى ھەبو
 پۆستە بەسۋارى ئەي ھىنايەۋە، ئەۋ پۆستەچىيەش ناۋى پەتولە كۆيرى شانەگەر
 بو خەلكى سلىمانى و مالىيان لە گەرەكى مەلكەندى لاي پىرمەسۋور بو، دوايى
 زەمانى ئىنگلىز صالحى ئاغا بو بە رابەر لەنيۋان سلىمانى و چەمچەمال تا
 ئۆتومبىل پەيدا بو لە شارەكەماندا.

۹ - لە كاتى خۇيدا پىش ئەۋەي كارەبا بىتتە سلىمانى چرايان بەكارئەھىنا، دوو
 جۆر چرا ھەبو جۆرىك بلورىكى درىژى ئەكرا بەسەرا لەلايەكەۋە ئاۋىنەي پىۋە
 نەبو لەباتى بلور شوشە بو ئەم لاۋ ئەۋلاي تەنەكە بو لە سەرەۋە دەسكى تەلى
 ھەبو بو ھەلگرتن لە خوارىشەۋە جىگەي ھەبو تەلىك بو دەستت پيا ئەنا بۇئەۋەي
 ھەلبرىۋ بە شقارتە داىگىرسىنى. ئەم چرايانە ئەخرانە سەر كورسىيەكى
 بچكۆلەي تايىبەتى، زۆر جار (قوتىلە) يان بەكارھىنا بو ھەۋشەۋ ئاۋدەست كە
 دروستيان ئەكرد لاي تەنەكەچى، لە تەنەكە بەقەد پەرداخىكى بچوك دەسكىكى
 بچكۆلەي پىۋەبو بو ھەلگرتن كۆنىكى لە ناۋەرەستدا ھەبو پەتتىكى ئەستورى خرى
 تى خرابو، نەۋتيان تى ئەكردو بەكاريان ئەھىنا، ئەۋكاتە جادە نەبو لە بەردەرەكى
 سەراۋ چەند كۆلانىك دارى سىيى خريان چەقاندبو چرايان پيا ھەلۋاسىبوو لە

جوړی دووهم نيواران له لايهن (چراچی) يه وه که سهر به بهلهديه بو
 دای نه گيرسان وه مه لا بانگدان به تاريک وړونی که حس حس له نوبازار
 نه رښتنه وه نه وان نه يان کوژانده وه. دوايي ورده ورده لږکس پيدا بوو به زوړی
 له چايخانه و هممه کاندې به کاريان نه هينا، ورده ورده که زوړ بوو که وتيشه
 مالان. تا کارهبا پيدا بوو که وته مالان و کولان به لام له پيشا هممو مالک کارهباي
 نه بو يان نه و مه کينه يه به شي نه نه کرد زوو زوو نه کوژايه وه له بهر نه وه هر
 به کار نه هات تا سالی ۱۹۵۶ مه کينه کوته که يان لابرډ مه کينه ي گه وره ي تازه يان
 هينا جوړی (نای سی) له شوینی مه خزنی بهلهديه نزیک مزگهوتي پيرمه گرون.
 هه روه ها له زهماني عوسمانيه وه موږ هر به کارهاتوه له سلیمانیش دروستان
 نه کرد له پيو.

۱۰ - حس حس و حس حس باشی (پاسه وان و پاسه وان باشی) له کاتي
 خویدا ناوی نه و حس حس سانه ي که ناووس نه کران له لايهن بهلهديه وه موچه يان
 بو نه برينه وه. نه بوايه مروفيکی چاپوک و لايه ق و ناسراو باوهر پیکراو بونايه
 له سهر سکا لکه يان هه ي نه تي نيختياری گهرک و موختار موريان بکر دايه پاش
 ليکولينه و نه بوايه کو مه لي نه دنامانی بهلهديه و ره نيسي بهلهديه نيمزيان له سهر
 نه کردو دوايي مودیری پوليس بریاری له سهر نه داو نه ي نارد بو موته سهر يف بو
 بریارو نيمزاکردنی.

هه روه ها میری يه کيکی نه کرد به حس حس باشی که سهر په رشتیان بکات
 نه بوايه پياوړی نازاو ناودارو جی ریزي خه لکی شاره که بوايه. نه م
 حس حس سانه پاش نيشوکاری خويان نيواران به سهر په رشتی حس حس
 باشی چه کيان له (تاو له ی سواری) وهر نه گرت که نيستاکه شوینی (مزگهوتي)
 مه وله ووی و به ريدو ته له فوناته چونکه نه و شوينه بنکه ي پوليسي سواره بو که سهر
 به پوليسخانه بو نه م حس حس سانه به بهرگی کورديه و مو به چه که وه شه و
 نه گه ران به نوبازار له دژي دزو دروژن و پياو خراپ، وه به شاوړ (فيکه) ليدان
 يه کتری يان ناگدار نه کرد، نه مهش ناوی حس حس باشی يه کان (سهرک
 پاسه وانه کان):

- ۱ - حاجی حسەین ئاغا زەمانی عوسمانی
- ۲ - فەتاحی سەعە گۆج زەمانی ئینگلیز
- ۳ - ئوسو ئاغا زەمانی دەولەتی عێراق
- ۴ - کەریمی کاکەزال زەمانی دەولەتی عێراق

تی‌بینی: لە ساڵی ۱۹۳۹دا حەس حەسێک موچەکە‌ی مانگی دینارو نیوی بوو،
 حەس حەس باشی مانگی پینچ دیناری وەرئەگرت.
 ھەرچی پۆلیس بوو ئەو بە کوڵانەکانا ئەگەران.
 (لە سجلی کسۆنی شارەوانی یەوہ ساڵی ۱۹۳۹).

۱۱ - (بانگوش) جاران بانگوش ئەگرا بە سالانە لە وەرزى پاییزدا بو زستان
 کە باران دەستی‌پێ ئەکرد سەربانیان بە باگردین و گوریس ئەگرا جارجار تۆزی
 کاشیان پێو ئەکرد، چونکە ئەو سەردەمە ھیچ مالێک سەربانی کۆنکرتیی نەبوو
 ھەمووی دارەراو قامیش و زەلی ئەخرايە سەرو گلی پاکیان ئەکرد بەسەرا جوان
 رێکیان ئەخست دواى ئەو بە گلی سوور قوریان ئەگرتەوہ کایان تی‌کەل ئەکرد
 جوان سەربانیان پێ سواغ ئەدا ھەرچەند سالێک تی‌پەری بەسەریا جاریکی‌تر
 لە پاییزدا سواغیان ئەدا یەوہ، لە کاتی باران باریندا پێش ئەوہی بانگوش بیگی‌ری
 لە بنمیچەکەوہ لە چەند شوینیکەوہ دلۆپەى ئەکرد ئەو شوینانە حاجەتیان لێدا
 ئەنا بو ئەوہی ئەو فەرش و بەرەو نوینانە تەر نەبیت تا بانگوش ئەی‌گراو باران
 خوشی ئەکردەوہ، ھەرەھا بو بینای میریش سالانە بانگوشیان بو ئەگرت، ئەم
 پیشەییەش ئیستاش بەردەوامە ئیمە بو دواروژ ئەمە ئەخەینە بەرچاو.

۱۲ - (چوخم) لە ھەندى گەرەکدا لە کوڵانیکدا بو کوڵانیکى‌تر واتە لەبەینی
 ھەردوو کوڵانەکە مالێک یەک ژوری دروست ئەکرد لە مالەکەى خویەوہ
 بوئەبەوبەری مالەکەى‌تر لە سەربانەوہ ھەردوو مالەکە بەیەکەوہ ئەنوسان و
 لەژێرەوہ خەلک لەم کوڵانەوہ ئەچون بو کوڵانەکەى‌تر ئەبو بە شوینی ھاتوچۆی
 خەلک پێیان ئەووت چوخمی فلانە شوین، وەکو لەخوارەوہ نوسراوہ:

۱ - چوخمەکەى سابونکەران: بەرامبەر ھەوزەکەى سابونکەران لای مالی حاجی

که ریمی شمعار.

ب - چوخمه که ی لای مالی که ریمی قاله ی قجول: به رامبه ر مالی ئەحمەد به گی
فه تاح به گ (حه مدی) شاعیر خوار مزگه وتی حاجی حان.

ج - چوخمه که ی قاوه خانه ی سه رچیمه ن: گه ره کی گوێزه لای مالی حاجی توفیقی
تازه دهوله مند.

د - چوخمی ده رگه زین: لای مالی حاجی ئەحمەدی پیرۆز.

ه - چوخمه که ی سه رشه قام: لای مالی حه مه سه عیدی عه بدوللاناغاه

ئەم چوخمه تانیستاش ماوه.

۱۳ - (جلوس) به بۆنه ی جه ژنه کان وهك جه ژنی له دایك بونی پیغه مبه ر (د) و
جه ژنی رهمه زان و قوربان و جه ژنی له دایك بونی مه لیک و چونه سه ر ته ختی
پاشایی و رۆژی سوپا، چەند رۆژیک له وه پیش به له دیه خوی ئاماده ئەکرد به
هه لواسینی به یاخ و گلۆپی خری رهنگاو رهنگ بو ئەو شه وه، له به رده رکی سه رادا
ده هوڵ و زورنا ئاماده ئەکرا پیاوان هه لئه په رین وه ستا علی جاسوس که بابچی ئەو
سه رچۆپیه که ی ئەگرت چونکه پیاویکی به زهوق بوو، دوو کانه که شی له ویدا بوو،
ژنان و منالانیش سهیریان ئەکرد وه هه ر له و ئاههنگه دا هه مو سالتیک توفیقی
ده لال که له گه راجی خاله عه بده بوو، بو ئەوشه وه فیشه که شیتیه ی
دروست ئەکردو دای ئەگه رساندو هه ئی ئەدا به ئاسمانداو پریشکی بلاوئه بووه،
به م جوړه ئەو شه وه کاتیکی خوشیان ئەبرده سه ر، ئەم پیشه یه له دوا ی شه ری
به رده رکی سه را دهستی پی کرد تا سه ره تایی سالانی په نجاکان، دوا ی ئەوه تا
کو تایی په نجاکان به س به یاخ و گلۆپیان هه لئه دواسی. له پیش ئەوه دا له زهمانی
عوسمانیدا به بۆنه ی له دایك بوئی سولتان و چونه سه ر ته ختی سولتانی ئەوشه وه
له سه ر گردی ده بو ی قشله ی عه سکه ری تورک که گردیکی زور گه وره و پان بو
به یاخی تورکیان ئەچه قانده و موسیقایی عه سکه ری ئی ئەدراو شاپلیتیه یان
دائه گه رساندو ده هوڵ و زورنا ئی ئەدراو ده ست ئەکرا به هه لپه رکی شاپلیته
بریتی بو له داریکی خرو باریک له شیوه ی کلکه خا که ناز له سه ریکی داره که وه
قتویه ک یان پارچه ته نه که یه کیان ئی قایم ئەکردو په رویان تی ئەکردو نه وتیان ئەکرد
به سه راو به شقارته دایان ئەگه رساند.

[۱] له ته مسیلیکی قوتابخانه ی زانستیدا رۆلی جاسووسی بینی ئیتر ئەوه بوو به ناو
بو ی.

۱۴ - له سالانی ۱۹۴۲ - ۱۹۴۳ له سلیماني ئیستگه یه کی ناوچه یی کرایه وه له دوکانی کی گهرده دا له بهردهرکی سهره ته نیشته حاجی عه لی جاسوسی که بابچی، خه لکی سلیماني ژن و پیاو گهره و بچوک بو گوئی گرتنی نه و ئیستگه یه شه و نه هاتنه بهردهرکی سهره له م بهر و نه و بهری جاده که لای چه تری نوبه چی یه که دانه نیشته بو نه وه ی گوئی بگرن.

له پروگرامی نه و ئیستگه یه، ئیستگه که بریتی بو له ئیمپلیفایه ریک و چه ند موکه بهر یه کی دهنگ که له سهر چه تری نوبه چی یه که دامه مه زرابو. پروگرامه که ش یه کلک، دهنگ و باسی شه ری جیهانی دووهمی بلاوئه کرده و، وه گورانی کوردیان له سهر سندوقی قه وان لی نه دا وهک گورانی یه کانی حه مدیه فهنی و مه لاکه ریم و ره شول عه بدوللاو دایکی جه مال وه چه ند دهنگ خویشک نه هاتن له وئی گورانیان نه وت وهک تالب مه جید (ته لی) و که ریم شایه رو که ریم کابان که پرورامه که ته و او نه بو خه لکه که بلاوه یان لی نه کرد، چونکه نه وکاته رادیو نه بو تاکه نه بی له هه ندی مالی ده و له مه ند - هه بووه.

جاروباریش له به غاوه نه هاتن سینه مای دهستی یان به هوئی به ریوه بهری نه م ئیستگه یه وه له هه ندی شوینی نزیک بهردهرکی سهره له شوینیکی دهشتایه کی بچکوله مه کینه و په رده یان دانه مه زرانده له بهر نه وه ی نه و شوینه نه خه لکی زورده گریت شه و خه لکی لی کوئه بو نه وه و فلیمی و هسایقی شه ری جیهانی بهینی ئینگلیزو نه لمانی پیشانی نه و خه لکه نه دا. نه و فلیمانه که پیشان نه دران له کاتی شه ری جیهانی دووهمدا دیعایه بوون بو ئینگلیز، نه و شوینه نه ی که فلیمی لی پیشان نه درا به زوری خوار مالی توفیق قه زاز شوینی حه مامی سه رچنار جار جاریش شوینی مه کته بی غازی جاران چونکه ساحه یه کی گهره ی لی بو نه و ئیستگه یه گواستیه وه کولانی سه رو گه راجی حه مه ی فهره جه فهنی تا سالی ۱۹۴۸ سووتانیان.

۱۵ - (مینورسکی) له سالی ۱۹۳۴ دا بو به شداری له جه ژنی هه زاره ی فیره دهوسی له ئیران، هاته سلیمانی و سه ری له چاپخانه ی (ژیان) داو داوای لایه ره مه یه کرد نمونه ی شیعر ی چه ند شاعیری کی کوردی نویی به کوکاته وه شیعر ی گوران و بی که س و میرزا مارف و بیخودو سه عید ناکامی دایه. (مینورسکی)

گەرۆك بوو له لهندن دانهنيشت لهئهسلدا روسي بو.

١٦ - پاش هاتنى دهولهتى عيراق ٢ توپى زهمانى عوسمانى كه ومختى خوى له قشلهى عهسكهرى تورك بهجى مابو پاكيان كردبوو هينابويان لهناو حهوشى سهرا بهردهم بيناكه لهزىك يهكهوه داين نابون، منالان ئهچون بو سهيرى وه ههر لهو زهمانهدا ژنه جولهكه ئههاتن منالى ساوايان ئههينا لهگهڵ خويان دوو ژنه جولهكه لهمديوو ئهويديوى توپهكه رائهوستان ئهو منلەيان ٣ جار ئهدايه دهست ئهچونه لاي توپهكهى تریش

٢ جار منالهكهيان ئهدايهوه دهست يهكترى بهدهم دووعاكردهوه. بهم دهستوره بو نيازى دلى خويان.

ئهم دوو توپه تا سههرتاي سالانى پهناكان ههر لهوى مابون دوايى برديانن بو بهغا له بهردهم (وهزارهتى ديفاع) داين نان.

١٧ - له سههرتاي سالى چلهكان حاجى لهق لهقيكى شهلى گهوره لهناو حهوشى سهرا بو، منالان، ئهچون يارىيان لهگهڵ ئهكرد، لهناو حهوشهكهدا كه پر بو له دارى ميوه وهك دارى سينو قهيسى وهنجيرو ههناو دارى تر.

ئهم حاجى لهق لهقه چونكه يانهى عهسكهرى لهناو حهوشهكهدا بوو خواردنيان ئهدايه بو ماوهى چوار پينچ ساليك مايهوه ناوى له شارا دهركردبوو به حاجى لهقهلهقهكهى ناوسهرا.

ههروهها لهو سهردهمهدا دوو سهگى ئينگليزى ناويان دهركردبو. له ناوشار يهككيان سهگهكهى باباعلى شينخ مهحمودى گهوره بو، كه زور جار ئهخسته ناو ئوتومبيلهكهيهوه بو گهران و بو راو ئهيبرد لهگهڵ خوى ئهوى تريان سهگهكهى يهحيا فهنى رهسام ته سهگهى لهگهڵ خويدا ئهى گيراو زورجار ئهيبرد بو بازار زميلهيهكى له مل ئهكردو گوشت و سهوزدى تى ئهكرد، سهگهكه بهتهنيا ئهيبردوه بو مالهوه بهرامبهر مهكتهبى غازى زورجاريش لهگهڵ خوى ئهيبرد بو راو، ههروهها له سههرتاي سالى پهناكاندا ميرزا حسهين توتيهكى گهورهى لهناو قههزىكدا له ژورسهرى خويهوه ههلواسيبو له توتيلهكهى بهرامبهر مهكتهبى

فەيسەلىيە زۆر خەلك ئەچۈن بۇ سەيىرى تورەيان ئەكردو يارىيان لەگەل ئەكرد .
 ھەروەھا نەجمەدىن مەلا پشیلەيەكى ھەبو نازناوى (خولە) بو ھەندى شەو كە
 نەجمەدىن مەلا زۆر خەيال ئەبو بەدزىيەو پىكىكى دەرخواردى پشیلەكەى ئەدا ،
 كاتى قوتابيان كە دەچونە لای بۇ خویندن كە دەيان بىنى پشیلەكە لە رۆشتندا
 ئەم لاو ئەولا ئەكات واتە خەيال دەبو قوتابىيەكان دەيان وت ماموستا خولە بو
 وادەروا ئەویش ئەيوت رۆلەكانم ئەو (دىدىتى) خواردو وازى لىيىن .
 تا جارىك خولە ئوتومبىل كرى بەژىرەو، پشیلەكە توپى دوایى ماموستا
 تەعزىشى بو دانا .

نەجمەدىن مەلا لە ژياندا ھەر پشیلەى راگرتومو لەگەل پشیلەدا ژياو، دواییش
 كە مرد پشیلەكان دەم ولوتيان خوارد، راستە كە ئەلین پشیلە بىسفەتە .
 ئەم جورە شتانه يادگارى ئەوكاتانەن كە خەلكى ئەو زەمانە بەو شتانهو
 خويان خەريك ئەكرد .

۱۸ - لە سەردەمى پيشودا كە كچىكيان ئەدا بە شوو بەس ئەيان دا بە كورى
 شارەكە ھەتا ئەكەر لە گەرەكەو ئەكەر كچيان بدىايە كورى گەرەككىتر
 كورانى گەرەك پييان ناخوش بوو لەبەرئەو كە بوكيان ئەبرد بو گەرەككىتر،
 چەند تەنگ چىيەك بەسواری ئەسپ بوكيان ئەبرد بو گەرەكەكەىتر، لەبەرئەو
 زوربەى خەلكى كۆنى شارى سلیمانى خزمایەتيان ھەيە لەبەر ژن و ژن خوازی،
 ئەوئەش ھوى ئەو بو كە خەلكى شارى سلیمانى يەكيتى و يارمەتى و ريزى گەرەو
 بچوكى ھەيە لەبەيناندا ھەر ئەوئەش بوو كە خراپە و دزى و كوشتن زور بەدكەن
 رووبدات .

۱۹ - ھەمالى شارەزا: لەو سەردەمەدا شار بچكۆلە بو خەلكى ھەموو يەكترىيان
 ئەناسى، يەكك بىويستايە بچيت بو ناوبازار بەتايبەتى بو بەرمەيانی بەلەديەكە
 بو كرىنى گوشت و سەوزەو ميوە، كۆمەلەك ھەمال ھەبوون يەكى زەمىلەيەكى
 گەرەيان بەقۆلەو بو، يەككيان بدىايە بيان زانايە بو شت كرىن ھاتوو چەند
 ھەمالەك لەمانە دوای ئەكەوتن ئەيان وت كاكە ھەمالى شارەزات ناوى ئەویش
 يەككىكى ناسياوى خوى ھەلئەبژارد لەگەل خويا ئەيىرد بولای قەساب و سەوزە
 فروش و ميوەفروش زەمىلەكەى پرتەكردو ۱۰ يان ۲۰ فلسى ئەدايە، ھەمالەكە

خوی ماله که شاره زابو ئه بیرده وه بو ئه ماله، ئه گهر شاره زان نه بوایه ناویشانی
ئه دایه وه ئه بیرده وه، ئه م حه مالانه تا کوژی پهنجاکان ههر بهرده وام بوون.

۲۰ - له سلیمانی (شرکه الشمال التجاریة والزراعیة المحدودة) له ۱۹۴۴/۶/۶
دامه زراوه، سه رمایه ی سه ده ه زار دینار بو. ئه م کو مپانیایه دامه زرا بو
دابشه کردنی ئازوقه و قوماش و هیانی ئامیری زراعت بو کیلانی زهوی له
شاره زور که تایهت بو به کو مپانیایه که. له سالی ۱۹۴۶ سه رمایه که ی بو به ۱۵۰
هه زار دینار دابشه کرابو به ۱۵۰۰ سه هم ههر سه همی به ۱۰۰ دینار .
ئه م کو مپانیایه لقی هه بو له به غاو موصل، ته له فوئی کو مپانیا ژماره (۷۴) بو
سه روکی کو مپانیا حاجی برام ئاغا و به ریوه به ری جه لالی حاجی سه عید ئاغا بو.

سه رچاوه: - (مشاهیر الاولیة العراقیة) سالی ۱۹۴۶.

۲۱ - ئه و زهمانه وا باو بو ههر له زهمانی عوسمانی یه وه کاتی به ربانگ توپیان
ئاگر ئه دا له قشله ی عه سه کهری له دوا ی ئه وان له باخی میلی توپیان ئاگر ئه دا
که باخی که بو به رام بهر مزگه وتی گه وه، له سالی ۱۹۴۵ دا له ره مه زان دا یه که م
ئیواره کاتی به ربانگ که چاوهر وانی ته قینی توپه که بوون و خه لک لی کو ئه بونه وه
وه به تاییه تی منالان، له کاتی ته قینی توپه که دا لوله که ی دهر چو وه توپه که له ویدا
ته قیه وه پارچه کانی بلا بو وه چوار منالی بریندار کرد، له وانه خوشک و برایه که
سه بری و عوسمانیان ناو بو کچ و کوپی حاجی ره شید ئاغا ی چاوهر بوون،
سه بری مه چه کی په ری و ئیستا ژنی ماله وه یه وه عوسمانیش دوو په نجه ی قرتا
ئیستا ئو تو مبی لچی پاسی گواسته وه ی ناوشاره ههروه ها حه مالیک و منالیکی گاور
بریندار بوون وه توپچه که ش عه ریف حه سین حه سه سوور بوو که خوی ئه م
به سه ره اته ی بو گیرامه وه، له پیش عه ریف حه سین دا حاجی سه عید توپی بو
مالیان له بازاره بچکو له بو له کانی ئاسکان له پیش ئه ویشدا صالح ئاغا بو
ئه ویش مالیان له کان یسکان بو.

۲۲ - که نیسه ی گاوران سالی ۱۸۶۲ از دروست کراوه له گه ره کی گاوران

ئىستاكەش ھەر ماوھ لە شۆينى خۆيدا.

۲۳ - چارشىوو پەچە (عەباو پەچە) ى ژنان لە كوردستاندا بەگشتى و لە سلیمانی بەتایبەتى لە زەمانى سولتان رەشادا پەيدا بوو.

سولتان رەشاد + يوم الفساد

يەكەم جار حوكمى نالە پىيان بوو، دووھم عەباو بەچەى داھانى.

۲۴ - بە بىرەوھرى خەلكى ئەو زەمانە بەفرە زۆرەكەى سلیمانی لە ۱۹۳۲/۲/۲۵ ى باری.

۲۵ - ھاتنى سمایل خانى شوكان (شمكو) بو سلیمانی لەگەل سوپایەكى گەورە بو سەردانى شىخ مەحمودو پشتگیری كردنى لە ۱۹۲۳/۲/۲۳ ى بو.

۲۶ - لە سالى ۱۹۵۴ لەسەر برپارى شارەوانى گەز بو بە مەتر وە حۆقە بو بە كیلۆ.

۲۷ - كارگەى چیمەنتۆ لە سالى ۱۹۵۴ دامەزرا.

۲۸ - بانقى رافیدەین لە دووشەمەى تشرینی دووھمى سالى ۱۹۵۴ ى كرایەوھ لە شۆينى كتیبخانەى زیوھرو دوكانى شىخە صالح.

۲۹ - كۆمەلى ساوايان، ھىلالى ئەحمەرو موکافەحەى سیل لە سالى ۱۹۵۵ ى لە مانگی تشرینی دووھمدا پىك ھاتووھ ئەمانەى خواوھوھ دەستەى بەرپوھبەرى بوون:

۱ - دكتور جەمال رەشىد	سەرۆك
۲ - فائق ھوشيار	نایبى سەرۆك
۳ - دكتور كەمال عەبدوللا	سكرتیر
۴ - جەلالى حاجى سەعید ئاغا	ئەمین سندوق
۵ - پارێزەر قادر مستەفا	موراقیبى حسابات
۶ - ئىسماعیل قیردار	ئەندام
۷ - قادر ئاغاى حاجى مەلا سەعید	ئەندام

۳۰ - خەلۈز بىردن بۆ بەغا: لە سەردەمى پېشودا رېڭاوبان وەكو ئىستا نەبوو
 ھۆى بىردنى شت بۆ بەغا نەبو، كە پەيدا بولە شارەكەماندا ئەومندە ئوتومبىل نەبو
 بەتايىبەتى لۆرى، چەند كەسىك ھەبوون خەلۈزىيان ئەكرى ئەيان بىرد بۆ بەغا
 بەھۆى ئاوى دوكانەو، لەوئى چوار پېنج كەسى خەلكى ئەو ناوچەيە ھەبوون
 لەگەلياندا رېك كەوتىبون ھەر جارەى ھەزار گونىيەى خەت سوورىيان لېرەو بۆ
 ئەبىردن بۆ دوكان ئەوانىش (كەلەك) يىكى گەرەيان دروست ئەكرە واتە
 (كەشتى) يەكى بچكۆلە، سىپى داريان ئەھيئا لەيەكيان ئەبەست ژىرى پەنجا
 (كوننە) ى گائاوس فويان تىئەكرەو لەژىر دارەكانەو قايىم ئەكرا ۵۰۰ گونىيان
 ئەھيئا پىريان ئەكرە لە خەلۈز جوان دەمى گونىيەكەيان ئەبەست، ئەم خەلۈزەيان
 ئەھيئا لە دىھاتى دەوروبەرى دوكان ئەمجا فەردەكانيان جوان يەك لەسەر يەك
 سەفتە ئەكرەو بە گورىس باش ئەيان بەست تەنورىكيان ئەھيئا ئەيان خستە
 ناوەرەستى سەربارەكە بۆ نان دروست كىردن بۆ رېڭا دواى ئەو زەخىرەو
 تىروفاقيان ئامادە ئەكرەو سەرو سەوليان ئەگرت بەدەستەو ئەكەوتنە رى
 شەورۆژ مەگەر بۆ پىيوستىيەك لە رېڭا لەنگەريان ئەگرت، يەككە لە خويان ئەچو
 بۆ تەماشىا كىردنى (كوننە) كان لەترسى خراپ بونيان، لە رېڭا نوستىنيان بە نۆرە
 بو. بەم جۆرە بە ۱۵ رۆژ تا ئەگەيشتنە بەغا رۆشتىنيان بەم جۆرە بوو لە
 دوكانەو بۆ تەق تەق لەويۆو بۆ ئالتون كۆپرى ئەمجا بۆ دبس لەويۆو بەنزىك
 ھەويجەدا تىئەپەرى بۆ دىى زاب دواى ئەو ئەو ئەو ئەچىتە روبرارى دىجلە
 ئەمجا بەناو بىجىدا ئەپرات بۆ تكرىت لەويۆو بۆ سامەرا دوايى ئەو بۆ بەلەد
 ئەمجا بۆ ناو بەغا بۆ شوينى ديارى كراويان لە گوئى روبرارى دىجلە پىشتى
 خەستەخانەى مەلىكى (باب المعظم) كە ئىستاكە (مدينة الطب) لەويۆو لەنگەريان
 ئەگرت و ئەوستان و كەلەكەكەيان رانەگرت، لەويۆو دووكەس خەلكى سلىمانى كە
 خاوەنى خەلۈزەكە بون چاوەرپى ئەوانيان ئەكرە چونكە ئەيان زانى. بە ۱۵ رۆژ
 ئەگەن، ئەگەر رىبكەوتايە خاوەن خەلۈز لەويۆو نەبوايە، يەك دوانىكيان شوينى

خاوهن خه‌لوزه‌که‌يان ئه‌زانی ئه‌چون پي‌يان رائه‌گه‌ياندن كه‌وا خه‌لوزه‌که‌يان گه‌يشت‌وو هه‌وانيش لوري‌يان ئه‌برد، له‌وي خه‌لوزه‌که‌يان دائه‌گرت و كه‌له‌كيان هه‌لئه‌وه‌شان و داره‌كانيان له‌وي‌دا ئه‌فروشت كوننه‌كانيان فش ئه‌كرده‌وه، خه‌لوزيان بارئه‌كردو ئه‌يان گواسته‌وه بو گه‌راجي صابونچي له (مه‌يدان) ئه‌وانيش به‌شه‌مه‌نه‌فه‌ر ئه‌گه‌رانه‌وه تا كه‌ركوك له‌وي‌وه به‌ئوتومبيل بو سليماني و له‌وي‌وه بو دوكان ئه‌گه‌رانه‌وه.

ئو دوو‌كه‌سه‌ فه‌رده‌ي خه‌لوزيان لي ئوكرين به ٨٠٠ فلس، چوارسه‌د فلسي خه‌لوزه‌كه‌و چوارسه‌د فلسي هه‌قي گواسته‌وه‌ي له دوكانه‌وه بو به‌غا. ئه‌وانيش به‌م شيويه‌ي خواره‌وه له‌و گه‌راجه به كيلوئه‌يان فروشت:

أ - گه‌وره‌كه‌ي كيلو به ٥٠ فلس

ب - ناونجيه‌كه‌ي كيلو به ٢٥ فلس

ج - خاكه‌كه‌ي كيلو به ١٥ فلس

د - كوته‌ره‌ي داره‌كه‌ي كيلو به ١٥ فلس

تي‌بيني:

—: ئه‌م خه‌لوزه له‌وي به‌كارئه‌هات بو كه‌بابچي و سويجگه‌رچي و لوقنته‌چي، به‌وجوره ئه‌هات بو به‌غا تا سالي ١٩٤٥ ئه‌مجا ئه‌وه‌نده لوري كه‌وته شاره‌كه‌مانه‌وه كه بتواني له‌ويشه‌وه ئو خه‌لوزه بگويزنه‌وه بو به‌غا.

ئو دوو‌كه‌سه‌ي ئو خه‌لوزه‌يان ئه‌كري و ئه‌فروشته‌وه له به‌غا يه‌كه‌ميان حاجي برايم قادر كه له (سه‌فه‌ربه‌ك) وه له به‌غا دائه‌نيشت وه خه‌ريكي ئو پيشه‌يه بو وه به‌رده‌وام بو تا سالي په‌نجاكان و هه‌ر له‌وي كوچي دوايي كردوه، دوو‌ه‌ميان عوسماني ساله‌سوور براي عه‌لي ده‌ده بوو.

سه‌رچاوه: - عوسماني ساله‌سوور كه خوي ئو پيشه‌يه‌ي كردوه له سالي

١٩٤١ تا ١٩٤٥ ئه‌مجا گه‌رايه‌وه بو سليماني

٣١ - كاتي خوي به سليماني ووتراوه شاري گول عومهر يان گول عه‌نبر، كه ئه‌مه زورجار ناوي هه‌موو ناوچه‌كه‌ش بووه واته له كه‌ركوكه‌وه تا هه‌ورامان وولاتي گول عومهر ي پي‌وتراوه، هه‌روه‌ك خاكي (شاره‌زوور) يش به‌رامبه‌ر به‌و ناوه بووه.

۳۲ - تا کوتایی په نجاکان خه لکی ناوچه ی دمو رو بهری سلیمانی که نه هاتنه ناوشار به جل و بهرگ و قسه کردنیاندا نه زانران خه لکی ناوچه په کن وک نه م ناوچانه ی خوارمو له گهل جل و بهرگیاندا:

ا - ناوچه ی شارباژیر: - رانکو چوغه. له زستاندا له ژیر چوغه و مرادخانان له بهر نه کرد له گهل کلاو مشکی رهش و سپیو جامانه و په سته ک و پشتین و گورموی پوزموانه و کهوش له زستاناو جارجار له هاویندا کلاشیان له بی نه کرد. له دوا ی شهر ی جیهانی دوو مموه جاش کهوشیش په یدابو له بی یان نه کرد.

ب - پشدر: - رانکو چوغه، له زستاندا له ژیر چوغه و مرادخانان له بهر نه کردو شهروال و مراخانی و کلاو چیتیان نه بهست بو سهرو پیچ ریشوودار، پشتینه کهشیان له چیت نه بهست نه لقاو نه لقی له زستاندا کهوشیان له بی نه کردو له هاویندا کلاش.

ج - بازیان: - رانکو چوغه، له زستاندا له ژیر چوغه و مرادخانان له بهر نه کردو شهروال و مرادخان و پشتین و کلاو مشکی رهش و سپیو جامانه و له زستانا کهوشیان له بی نه کرد له هاویندا کلاش.

د - قهرداخ: - کهواو سه لتهو پشتین و کلاو مشکی رهش و سپیو جامانه و دهر بی کوردی، له زستاندا کهوشیان له بی نه کردو له هاویندا کلاش.

ه - شارمزور: - کهواو سه لتهو پشتین و دهر بی کوردی له قوماش و کلاو مشکی مورو رهش و سپیو جارجار تیکل نه یان پیچاو نه بهست و له زستاندا کهوشیان له بی نه کردو له هاویندا کلاش.

و - هله بجه: کهواو سه لتهو پشتین و کلاو مشکی مورو رهش و سپیو جامانه و علی خانی و جارجار مشکی مورو رهش و سپیو یان تی کهل نه پیچاو نه بهست دهر بی کوردی له بلوری له ژیر کهواو کهوشیان له زستاندا له بی نه کرد له هاویندا کلاش.

به لام به گزاد مکان کهوا ی تاقه ی گول بیچو و کوجهرات و شیعر ی و شیرداغیان له بهر نه کردو چفته ی ملیکی سوورمه ی گولنکه دارو مشکی موریان نه بهست دوا ی قوند مره ی یارم پوتین (لاچین) داهات له بی یان نه کرد.

س - هورامان تا دمو رو پشتی هله بجه: - رانکو چوغه، پشتین و له زستاندا.

له ژير چوغه وه مرادخانيان له بهرته كړدو كلاوو مشكي موړو كوله بال و، له زستاندا كهوشيان له پي ته كړدو له هاویندا كلاش.

ص - پینجوین: - رانکوچوغه، له زستاندا له ژير چوغه كه وه مرادخانيان له بهرته كړدو شهروال و مرادخاني پشتم و كلاوو مشكي رمش وسپي، وه له زستاندا كهوشيان له پي ته كړد له هاویندا كلاش.

تي بېني: - هه موو خلكي هم ناوچانه به دريژايي سال دهرپي كوردي ومكو شهروال، له ژيرموه كراسي فقيانه داريان له بهرته كړدو فقيانه كيان له سهر سله ته و چوغه و مراخاني ته به ست و زوربه ي خه نجرين به لاقه دا ته كړدو ته زبېحي كارمبايان له دمسكه كې ته پچا، له زستاندا له ناوچه ي خوياندا كاله و پيتاويان له پي ته كړد. به لام مشكي زورتر به كارته هات له جامانه، مشكي هر له تيرانه وه ته هات. چونكه نزيك بوو به لام جامانه له كاتي خويدا له شامه وه له ريگه ي موسله وه هاتووه.

۳۳ - نه مين زمكي به گ: ۱۸۸۰ - ۱۹۴۸/۷/۹ از پايه به رزو ميژوونوسي كه وړه ي كورد، ماموستا نه مين زمكي جگه له و فرمانه به رزانه ي كه پي دراوه له دمله تي عوسمانی دا ومكو نه وه ي ماوميه ك بوو به ياريدهدري مسته فا كه مال (ته تاتورك) كه نه وكاته فرمانده ي سوپاي حوته مي عوسمانی بوو له سوريا، وه له دمله تي عيراقدا بيچكه له (نامير كوليه ي عهسكري) سالي ۱۹۲۴ له به غا، بو يه كه م جار به پي فرمانيكي تاييه تي روي ۱۴ ي تشريني دووهمي ۱۹۲۵ بووه به وه زير له دووهم وه زارتي عه بدول محسن سه عدوندا كه له ۲۶ ي حوزميراني هر نه وساله دا دامه زرابو، له وساوو تا روي نوي شوباتي ۱۹۴۲ از ماموستا نه مين زمكي يانزه جار بوو به وه زير ههروها جگه له زماني رگ ماكي خوي، نينگليزي و فرمسي و ئلماني و توركي و فارسي و عربی چاك زانيوه.

سه رچاوه:

د. كه مال مه زهره حمده، ميژوو، ل ۱۵۵، ۱۵۶

۳۴ - ناوي نه و شوپنه ي كه به شتي تاييه تي خويان به ناويانگن: برنجي بازيان و باني خي لان - پيازي عه والان - ماستي خه راجيان په نيري

ياخيان - گويزى ھورامان - تەرتوۋى وليان - كالاكى مەرمەنگى شەمە و يىلەكە و
 قەلاچوالان - شووتى گەرمەدى - تىرى خەمزە قوۋلە پەش - خەيارى
 سورقاوشان - تىروۋى خەرابە و ئابلاخ - ھەنجىرى ھەناران - باسوقى چىنگيان
 - نىسك و نوكى مۇرياس - تىشى سەفرە و زەروون - توورى مەولانا - ناسكە
 ھەرمى و مەراس - پۇنى قاين جە و سەرا - پىۋاسى كەليخان - ھەلوۋە پەشەي
 چىنگيان خەلوۋى چوخماخ - گۆزە دىزەي بىورى - مانگاي مالوان - پىۋى
 قەمچۇغە - دوپشكى ەربەت.

۳۵ - ئەم گەرمەكە، ھەر گەرمەكى بەشتىكە وە ناوبانگى ھەبوو:

ا - مەلكەندى: بە بەفرى گۆيزە بەردى مەلكەندى و مەرومالات.

ب - گۆيزە: بە سابوون و كفتەي سابونكەران.

ج - دەرگەزىن: بە كلاۋچىن.

د - سەرشەقام و چوارباخ: بە ولاخ دارى.

ه - كانى ئاسكان: بە كلاش چىن.

۳۶ - ئايا ئەزانى: - لە شىۋىتى ۱۹۸۲ ز ئەوراقى بەلەدىيە كە چەتد تەنىك ئەبوو
 كە ئەوراقى كاتى عوسمانى و كاتى شىخ مەحمود و دەۋلەتى عىراق بوو لە
 تانجەر و سووتاندىيان وە بە شوقل خوليان كىد بەسەريا دوايى كە پىمان زانى
 لەگەل مامۇستا عەبدول رەقىب و مامۇستا ئەحمەد حەسەن كە لە تانجەر و
 ئەۋىش بەھوى قوتابىيە كانىيە ھىزانى و خەبەرمان زانى دوايى بە سى قولى
 چوپىن بو تانجەر و ھەندى ئەوراقمان لە ژىر خول دەرھىنا، ھەندى كورتە ھەوال
 لە ھەندى لەو ئەوراقانە بو نمونە بلاۋە كەينەۋە، كەۋابى ئەتوانىن بلىين لە سىجلى
 كۆنى شارھوانىيە ۱۹۳۹ لەگەل ھەندى دەستكارى دا:

ا - لەو سەردەمەدا خەلكى دەرھەۋى وولات وە لە شارمەكانى تىرى ناوخو ئەھاتىن
 بو سلىمانى يان رىيان ئەكەۋتە ئىرە يان دەرھەۋى وولات ئەھاتتەۋە لە ئەسارەت
 ئەو سەردەمە پارە كەم بوو پارەيان پى نەماۋە پى بگەرىنەۋە، پەنايان ئەبىر
 بو موتەسەرىف و بەلەدىيە ئەۋانىش ئەيان زانى كە فەقىرحالان بە يارە يارمەتيان
 ئەدان، بو نمونە ناۋى چەند كەسىك:-

۱ - مەخمەد صالح لە ھەيئەتی ئاسلامیەتی دیمەشق و سوریا بۆ ئیلقای وەعظ و خطبە ممالیک ئەگەرچی ھاتوووە بۆ سلیمانی بۆ گەڕانەووە ۸۰۰ فلسی بۆ سەرف کرا.

۲ - حاجی محمد مدی بهلخی خەلکی مەکه بو گەرانەوێ تا گەرکوک ۱۰۰ فلسی بو سەرف کرا.

۳ - عبدالکریم احمد الله علی خەلکی فەلەستین بۆ گەڕانەوەی ۵۰۰ فلسی بۆ سەرف کرا.

٤ - ابراهيم السيد عيسى المصرى سائح وه مراجعتى كه (مقام متصرفى واقع) بوه بهلديه قهرارى دا ديناريكى بؤ سهرف بكن.

۵ - له موراجه‌عت محمد حمەد كه خەلكى ره‌واندزه فه‌قيرمه‌اله ئه‌يه‌ويّت بگه‌ريته‌وه مه‌تا كه‌ركوك ۱۵۰ فلسيان بۆسه‌رف كرد.

٦ - له ته حريراتي موديرى شورطه ي سليمانى يه وه بو به له ديه كه ئيبراهيم كورى كه ريم خه لكى سليمانى يه له سه فه ربه ره وه ئه سير بو، تازه هاتوته وه كه سى نى يه پيوستى به يارمته ئه كا به له ديه قه رارى ده ركرد كه ٥٠٠ فلسى بدرتتى بو جارك.

ب - زور قوتابی فەقیرحال کە نەیان ئەتوانی دواى تەواوبونی مەکتەبى سانهوى
يان متوسطه له به‌غا بخوینن، کەسوکاریان ئەرزوحالیان ئەدا بەلەدیە پاش
شەهادەى هەيئەتى ئیختیاری مەحەلە، کەئەمە ئیمکانی خویندنی نی‌یه بەلەدیە
بە قەرارى مەجلیس مەعاشی بۆ ئەب‌ریتەوه بوئەوه‌ی خویندنه‌کەى له کیس
نەچیت، یان قوتابى‌یه هەژاره‌کانى ناوشار به هەمان دەستور بەلەدیە پارەى
ئەدانى بۆ جل و بەرگ و پ‌یویستی مەکتەب وه له‌و س‌جلانه‌ ناوى زور قوتابى تیا
هاتوه، یان یه‌کى نەخوشی‌یه‌کى بوايه که چارى نەکرایه لێره یان یه‌کیک س‌ه‌گى
هار ب‌یگرتایه‌و فەقیرحال بوايه له‌سەر ح‌یسابى بەلەدیە ره‌وانه‌ی به‌غا ئەکرا.

ج - هر له زووهو ناوشاری سلیمانی به پاكو تهمیزی ناوبانگی دهركړېو، بو كوكړدنه ووی خوږ له كوډانان و ناوبازارو شه قامه كان به له ديه سالانه نيعلانی نه كړد نئيدا به ئيجاری سالانه به كه سيكي باوه ربی كراو وه به كه مترین نرخ، شوانیش چند كه ريكيان تهرخان نه كړد شه لته يان له سهر پستی كه ره كه دانه نا

وهكو دوو گونيه كه لايه كي دهمي گونيه كه يان پيکه وه ئه درو بوئه وهی له
ههردوولاوه خوئی تی بکهن، ئیجارهی مانگانه به
۱۶ دینار برایه وه له سهر سووران ههسن قهرهني مانگ به مانگ بو ماوهی
سالیک.

د - سالانی سییه کان رهئیی به له دیه و مولا حیزی فهنی ئه گهران بو تهفتیش به
ناو شارا. نوسراوه، ئوجرهتی عهرهبانه كه رهئیی به له دیه سواری بو
تهفتیش و موراقه بهی شهقامهكان و قهراغ شار له ۱۹۳۹/۲/۲۷ تا
۱۹۳۹/۳/۲۳ مهجلیسی به له دیه قهراری دا كه ۸۰۰ فلس له فه صلی ۲ ماده یه
له صندوقی به له دیه بو عهرهبانچی علی به گی فهیض الله به گ سهرف بكریت.
له پیش ئوتومبیل و عهرهبانه موته سهریف و رهئیی به له دیه ئه گهران به
سواری ئه سپ به ناو شارا.

ه - ئه و كاتهش ئوتومبیل و عهرهبانه ئه بوايه ئیجازه یان له مویدی ری شرطه وه بو
دهرئه چو به نیسبهت ئوتومبیله وه به له دیه نرخي ئوجرهتی خصوصی بو یهك
کیلومه ترو ئوجرهتی لوری بو یهك تن و یهك کیلومه تر بو ئه و شوینانه ی دهره وهی
شار به جه دوهل نرخیان بو دانه ناو ئه یان زانی ئه و شوینانه چه ند کیلومه تر دورن
له شاره وه، ههروه ها بو عهرهبانهش ئوجرهتیان چه ند دانرابو له به رده رکی سهراوه
تا گهره كه كان، بوئمونه له به رده رکی سهراوه تا مه لكه ندی عانه یهك واته چوار
فلس، ئوجرهتی ئوتومبیل خصوصی بو یهك کیلومه تر ۱۲ فلس لوری ۱۰ فلس.

و - هه رچ منالیکی شیره خوړه فری بدرایه و كهس هه ئی نه گرتایه وه به له دیه ئه ی دا
به دایه ن به مانگانه پارهی ئه دا به و دایه نه كه شیر ی بداتی و به خیوی بكات.

س - بو یه كه م جار چه تری نوبه چی وه ستانی نوبه چی (مرو ر) له سالی ۱۹۳۹
له به رده رکی سهراو ئه سحابه سیی دروست كرا له ته ر هف به له دیه وه چه تره كه به
قالبی ته خته كرابو، ئه و ره حماني وه ستا گورونی دارتاش دروستی ئه كرد.

دوای ئه وه له سه ر هتای چله كاندا دوو چه تری كه یان دروست كرد یه كی له به ر
مالی موته سهریف دا. دوای ئه وه یه كی كی تر له ناوهراستی شه قامی تازه
(مه وله وی) به رامبه ر بینا كه ی توفیق قه زاز دروست كرا دوای ئه وه له سه ر هتای
په نجاكان دوو چه تری دروست كرا یه كی له به ر خانه قا ئه وه ی تریان له كو تایی

شەقامى كانى ئاسكان.

ص - جادەي بەردەركى سەرا تاكوتايى خەستەخانەي سەرەوۈ سالى ۱۹۳۹ دەست پىكرا.

ل - سالى ۱۹۳۹ ۋەسى عبداللە ھات بو سلىمانى لە نادى موظفين زىافەت كرا لەسەر بەلەدىيە.

م - نەمامەكانى قەراغ شەقامى تازە (مەولەوى) لەگەل تەواوبوونى شەقامەكە سالى ۱۹۳۹ نىژاۋن.

ن - ئەم ھەۋالەش لە بەلگەنامەيەكى بەلەدىيەو دەقاۋدەق ۋەك خۆي بلاۋى ئەكەينەو لەخوارەو:

۳۷ - سنوورى شارى سلىمانى كۆن بە مالەكانىدا:

(رۆژھەلات)

مالى حاجى ئەمىنى حاجى كەرىمى مەلەكەندى

(لە مەلەكەندى)

مالى عەزىمى بەگى بابان

(سەركارىز)

(رۆژئاۋا)

مالى مەجىد ئەفەندىي

(كانىسكان)

مالى مەلا سالى كوردە

(سەرشەقام)

بەوبەرەوۈ كۆتايى گەرەكى چوارباخ

مالى سالى دەۋلەت بەرامبەر

بە مالى مەلا سالى كوردە

پهندی پشینان و قسه‌ی نه‌سته‌ق و ئیدیوم

نووسەر له‌ناو بابەتی فۆلکلۆری دەمی ■ سەرزاری» دا لای داوه به لای پهندی پشینان و «ووته‌ی جیگر له نیوان گفتوگۆدا» لیڤه‌دا سی چه‌شنه بابەتی تیکه‌ل کردووه، که بریتین له پهندی پشینان و قسه‌ی نه‌سته‌ق و ئیدیوم له‌راستیدا من هیشتا له سەر ئه‌و رایه‌م که له چاپی دووه‌می «ئه‌ده‌بی فۆلکلۆری کوردی» دا دهرمبیریووه، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه که جیاکردنه‌وی ته‌واوی ئه‌م سی چه‌شنه به‌ره‌مه‌ ته‌نانه‌ت بو‌پسپۆره‌کانیش زۆر زه‌حمه‌ته‌ چ رای بو‌کوکه‌ره‌وه. چونکه ئه‌م سی چه‌شنه به‌ره‌مه‌ زۆر چوون به‌ناو یه‌کدا. ئه‌وه‌ش که لیڤه‌دا کوکراوه‌ته‌وه و خراوته ژیر ئه‌م دوو ناویشانه‌وه له ههر سی بابەته‌که‌ی تیدا یه‌و دیسان که‌ره‌سه‌یه بو‌زانایان و پسپۆران.

ره‌نگه زۆر له‌م په‌ندو قسه‌و ئیدیومه‌نه له‌مه‌وپیش له‌ناو ئه‌و کتیب و نامیلکانه‌دا که په‌ندی پشینان و قسه‌ی نه‌سته‌ق و ئیدیومیان تیدا بلاوکراوه‌ته‌وه تو‌مار کرابن، به‌لام بایه‌خی ئه‌م تو‌مار کردنه‌ی ناو ئه‌م کتیبه، بو‌کو‌ن تو‌مار کراوه‌کانیش و بو‌تازه‌کانیش له‌وه‌دایه که ئه‌مانه به‌ره‌مه‌ی سەر به‌شاری سلیمانی یا ئه‌و په‌ندو قسه‌و ئیدیومه کوردی یه‌ گشتی یانه‌ن که له‌م شاره‌دا باوو بلاون، له‌کاتی‌که‌دا که ئه‌وانه‌ی پیشو به‌ره‌مه‌ی سەر به‌ه‌موو کورده‌وارین. لیڤه‌شدا ئاشکرایه که ئه‌م تو‌مارکردنه‌ بناغه‌ی به‌راوردی تایه‌تی و گشتی ئه‌م بابەت و مه‌یدانه بو‌لیکۆله‌زه‌وه‌کان، به‌تایه‌تی بو‌ ئه‌وانه‌ی که زۆر شاره‌زای شاری سلیمانی نین دادمه‌زریت.

» پهندي پيشينان «

پيشينان وتويانه

- ۱ - قسه هزاره دواني به کاره.
- ۲ - نان بو نانه وا گوشت بو قه ساب.
- ۳ - مويهك له بهراز بيتهوه باشته.
- ۴ - كهر له كوي كهوتووه كونه له كوي دراوه.
- ۵ - پشيله ليړه نويه مشكان تليليانه.
- ۶ - كهس بهدوي خوي نالي ترشه.
- ۷ - دوم بيت و كلاش بو خوي بكات.
- ۸ - حوكمي حاكم پرسينهوه نويه.
- ۹ - كاي كون به با كهكات.
- ۱۰ - هم ئاشه له ميزن بيت هر ئه ميزي.
- ۱۱ - يهك جار به زستان ئه وترت سارده.
- ۱۲ - به هاري به فر بباري تا پويه ي داري ناگاته ئيوار ي.
- ۱۳ - بومشته ي ناو هه مانه كه ئه گري.
- ۱۴ - گهري باره تري كهكات.
- ۱۵ - ريوي له كوني خوي هه لگه ريتهوه گهري ته بيت.
- ۱۶ - ريوي تا قه والهي خوي خويندهوه پيستيان گوروو.
- ۱۷ - بهري لاي ته نكيهوه ئه دريت.
- ۱۸ - وهك فيرم كهكيت تيريشم كه.
- ۱۹ - بهريش نيويه به ئيشه.
- ۲۰ - هه رچي سميلى سور بوو هه مزاعا نيويه.

- ۲۱ - سەد رەحمەت لە کفن دز.
- ۲۲ - سەگ بە مانگەشەو بوەریت سوودی نییە.
- ۲۳ - قنگی رەش و سپی لەبوارا دەر ئەکەویت.
- ۲۴ - بێ عاریان خستە دەریاوە ووتی تەر تەر نەباشەت.
- ۲۵ - خزمی خەزوری سەپانی مالی شیخە.
- ۲۶ - کنرو ماست بوو وەعدەى خوێ.
- ۲۷ - قسە نە لە شیت، نە لە منال ناگیرێ.
- ۲۸ - زوری پێیەو کەمێ دەرتەخات.
- ۲۹ - وای لە قوونى، وای لە دوشاوی.
- ۳۰ - لە هەموو هەوریک باران ناباریت.
- ۳۱ - کەم و پوخت نەك زۆرو بۆر.
- ۳۲ - بنیادەم گا نییە هەر لە پیستیکا بیت.
- ۳۳ - ئەم بایە لەم کونەووە بیت ئەمە هەر حالمان ئەبیت.
- ۳۴ - خو سیبەری بن ئەشکەوت نییە.
- ۳۵ - ماسی لە بەحرا سەوا ناکرێ.
- ۳۶ - هەزار گوناهۆر یەك تۆبە.
- ۳۷ - هەرچی لە مشک بیت جەوال ئەدرێ.
- ۳۸ - تری خوێ و گوێزەر لێك ناکاتەووە.
- ۳۹ - دار هەل برە سەگی دز دیارە.
- ۴۰ - مالی قەلب سەرو سەکوئی. ساحیبی ئەگریتەووە.
- ۴۱ - سەگی هار چل شەوی عەمرە.
- ۴۲ - نە دار بیت و نە پەردو لەعنەت بیت لە هەر دوو.
- ۴۳ - رپوی نە ئەچوو بە کونەووە هەژگیکی ئەبەست بەگونەووە.
- ۴۴ - تف هەلدەیت بو ئاسمان رووی خۆت ئەگریتەووە.
- ۴۵ - لە هەزار ئاوی داوہ قۆلەپێی تەر نەبووە.
- ۴۶ - ئەم ماستە بێ موو نییە.

- ۴۷ - داریکی به دهسته وهیه هر دوو سه ری گواوی یه .
- ۴۸ - له کاتی راوا گووی دیت .
- ۴۹ - چی که ره که به ریت له لای باره که چی باره که به ریت له لای که ره که .
- ۵۰ - قهرز کون ئه بیت به لام نافه ویت .
- ۵۱ - باره گویری لی بنیت خره ی نایه .
- ۵۲ - شهریکی و خهریکی .
- ۵۳ - کاله که به ئه ژنوی خوئی ئه شکینی .
- ۵۴ - خوا که دایتی نالی کوری کیت .
- ۵۵ - پیری ئاخر شهر .
- ۵۶ - نه پیلاوی ته نگ ، نه خانه ی به جه نگ
- ۵۷ - تا به ده نه بینیت به دخانه به یان ناکهیت .
- ۵۸ - خوا غه زب له بز ن بگریت نانی شوان ئه خوات .
- ۵۹ - ئه لی ی نانی به ساجا سووتاوه .
- ۶۰ - ئه لی ی کیچه و له گوئی گادا نوستوه .
- ۶۱ - ئه لی ی ئاگری بن کایه .
- ۶۲ - جه مام به تر گهرم نابی .
- ۶۳ - له کیویان پرسی بوچی ئه وهنده به رزی ووتی له به رده مم بیرسن .
- ۶۴ - مالی خونه خور بو چه کمه بور .
- ۶۵ - له ده رگای کهس مه ده تا له ده رگات نه ده ن .
- ۶۶ - کی کردی و کی خواردی .
- ۶۷ - سنگ شیر ی ماکه ر پشت .
- ۶۸ - کویره چیت ئه ویت دوو چاوی ساغ .
- ۶۹ - خه نجه ر له کا ئه دات .
- ۷۰ - گوریس به یه که لانه نا گاته وه ئینجا نوره ی دوولانه یه .
- ۷۱ - ئه گهر نهم دیابه دایکت ئه مردم له عه زه رب باوکت .
- ۷۲ - پیازی عه و لانه خواردنی هه یه و بردنی نی یه .

- ۷۳ - مانگا به دزی کهل ئەگری و به ئاشکرا ئەزیت ..
- ۷۴ - مزگەوت روخواوه میحرابی ماوه.
- ۷۵ - دەست بگره به کلاوی خوتەوه با با نهییات.
- ۷۶ - پاره وهك چلکی دەست وایه.
- ۷۷ - ئەگەر مار قاچی هه‌بوايه ئینسان بالی پهیدا ئەکرد.
- ۷۸ - ئەلێ ی که‌له‌شیری سەر باره‌داره.
- ۷۹ - به خه‌لك سه‌گ ته‌وه‌ری، به ئیمه‌ش پشیلە ی ناتە‌واو.
- ۸۰ - دوای کلاوی بابر دوو که‌وتوو.
- ۸۱ - بوو به هات هاته‌که‌ی رۆم.
- ۸۲ - به که‌ر ناویری به کورتان ره‌په‌ره‌په‌تی.
- ۸۳ - شەق ئەزانی قوناغ له‌کوی یه.
- ۸۴ - تر بیت و به‌رده‌م ره‌شه‌با بکه‌ویت.
- ۸۵ - هه‌مه‌وه‌نگ نه‌گه‌تیت بی ئەحه‌ی رابی تاقیب که‌رت بی.
- ۸۶ - نه سه‌لکی سیری نه قنچکی پیازی.
- ۸۷ - بو کیچی گایه‌ك مردار ته‌کاته‌وه.
- ۸۸ - قه‌زای دیزه که‌وت له‌ گۆزه.
- ۸۹ - مانگا مردوو دو برا.
- ۹۰ - ماری مار خو‌ریش هه‌یه.
- ۹۱ - ده‌ست بشکیت جی‌ی خوی ناگریته‌وه.
- ۹۲ - زالم زه‌والی بو په‌یدا ئەبیت.
- ۹۳ - رۆنی خوی ئەدات له‌ سمیلی خوی.
- ۹۴ - ژنیش هه‌یه‌و ژانیش هه‌یه.
- ۹۵ - ئەگەر که‌وچکت نی یه بو گوو ئەخویت.
- ۹۶ - ده‌ستی له‌ بنی هه‌مانه‌که گیر بوو.
- ۹۷ - سه‌گ به‌سفه‌ته پشیلە له‌سه‌ر باوه‌شان.
- ۹۸ - توشی گون ره‌شی خوی بوو.

- ۹۹ - هاوړنۍ خراب زهنگی نه گری خووی نه گری.
 ۱۰۰ - مه قاش نیم پشکوم پي بگری.
 ۱۰۱ - سهری له بهر هه تاو سبي نه کردووه.
 ۱۰۲ - پياو پاره پيدا نه کات پاره پياو پيدا ناکات.
 ۱۰۳ - بانیکه و دوو هه و ا.
 ۱۰۴ - له نالیش نه داو له بزماریش.
 ۱۰۵ - چی بچینیت نه وه نه درو ویته وه.
 ۱۰۶ - کچی خوم ناکم به قوربانی کوری خه لکی.
 ۱۰۷ - دهستی ماندوو له سهر سکی تیره.
 ۱۰۸ - تیر ناگای له برسی نی یه.
 ۱۰۹ - چوله که خوت چیت و گوشتاوت چی یه.
 ۱۱۰ - له کانی یه ک ثاوت خوارده وه به ردی تی مه خه.
 ۱۱۱ - ثاو نه روا ت به لام زیخ ههر نه مینیت.
 ۱۱۲ - به قسه ی خوش مار له کون دیته دهره وه.
 ۱۱۳ - مریشک هیلکه ش نه کات و رپقنه ش نه کات.
 ۱۱۴ - بهری روژ به بیژنگ ناگیری.
 ۱۱۵ - ناسمان کوله که ی نه ویت.
 ۱۱۶ - خوا غه زه ب له میرووله بگریت بالی لی پيدا نه کات.
 ۱۱۷ - بهرد له جیگای خویدا سه نگی نه.
 ۱۱۸ - سه فهرو معامله سه نگی مه حه که.
 ۱۱۹ - له جی ی سنگان قوزه لقورته.
 ۱۲۰ - دهرزی یه که به خوتا ئینجا سوژنیک بکه به خه لکا.
 ۱۲۱ - به گه وره یی فیری پلاو خواردن بیت دهست بو لووتی نه بات.
 ۱۲۲ - قه دری زیر لای زه رهنګه ره.
 ۱۲۳ - خوا تا کیو نه بینیت به فری تی ناکات.
 ۱۲۴ - بهردیک نه زان بیخاته گومه وه به هزار زانا دهرنایه ته وه.

- ۱۲۵ - گۆم تا قول بیت مه‌له‌ی خوشه.
- ۱۲۶ - ئەم هه‌ویره ئاو زۆر ئەبات.
- ۱۲۷ - به‌رخى نیر بو سهربرینه.
- ۱۲۸ - له‌ که‌رى توپیوو ئەگه‌ریت نالی بکیشی.
- ۱۲۹ - که‌رى دیز چه‌ز به‌ توپینی خوی و زه‌رى ساحییی ئەکات.
- ۱۳۰ - قسه‌م چه‌قه‌ بو‌یه‌ ره‌قه.
- ۱۳۱ - گیا له‌سه‌ر بنجی خوی ئەر ویته‌وه.
- ۱۳۲ - ئیشی ئەمرو مه‌خه‌ره‌ سه‌بینی.
- ۱۳۳ - هه‌له‌شه‌و په‌له‌په‌لی په‌شیمانی له‌دووايه.
- ۱۳۴ - تفه‌نگ به‌ تاریکه‌شه‌وه‌وه‌ مه‌نی.
- ۱۳۵ - برامان برای کیسه‌مان جیایی.
- ۱۳۶ - توبه‌ی گورگ مه‌رگه.
- ۱۳۷ - چه‌م بی چه‌قه‌ل نابی.
- ۱۳۸ - مانگه‌شه‌و سه‌ر له‌ ئیواره‌وه‌ دیاره.
- ۱۳۹ - ده‌ستی حاکم بیبری خوینی نی‌یه.
- ۱۴۰ - دوستم ئەوکه‌سه‌یه‌ ئەمگرتینی دوژمنم ئەوکه‌سه‌یه‌ ئەم که‌نینی.
- ۱۴۱ - چاکه‌ بکه‌و بیده به‌ده‌م ئاوه‌وه.
- ۱۴۲ - له‌ئێستریان پرسى باوکت کى‌یه‌ ووتی خالم ئەسپه.
- ۱۴۳ - خواله‌ سولتان محمود گه‌وره‌تره.
- ۱۴۴ - خوا کلاوی بو به‌روو کردووه.
- ۱۴۵ - گه‌وره‌ ئاو ئەپژئی و بچووک بی‌ی لی‌ئەختات.
- ۱۴۶ - پاره‌ بده‌ی مه‌لا له‌ مزگه‌وت ده‌رئه‌که‌ی.
- ۱۴۷ - سیروان لیده‌م ئەمبه‌ی لی‌ت نه‌ده‌م هه‌ر ئەمبه‌ی.
- ۱۴۸ - له‌ ئێستر دابه‌زی سواری که‌ر بوو.
- ۱۴۹ - که‌ره‌ مه‌مر به‌هاره‌ کورتانت بو‌دی له‌و شاره‌.
- ۱۵۰ - که‌ به‌رد له‌ جی‌ی خوی هه‌لکه‌ندرا جی‌ی خوی ناگرتیه‌وه.

- ۱۵۱ - تف که رۆکرا هەل ناگیریتەو.
- ۱۵۲ - لە بێ خەبەران کەشکەك سلاوات
- ۱۵۳ - ئەوێ بۆ گووگەر هەل ئەکەوێ بۆ راوگەر هەلناکەوێ.
- ۱۵۴ - شەل نی یەو پای شکاوه.
- ۱۵۵ - بۆیە پێت ئەلیم خالە چۆلەکم بۆ بگريت.
- ۱۵۶ - ئەلێ ئێسپێ کراسەکوێ.
- ۱۵۷ - بە کەریان ووت ماریفەت بنوینە، کلکی هەلبری تریکی لێ دا.
- ۱۵۸ - کەر چوووە بەغدا بوو بە ئیستر.
- ۱۵۹ - من ئەلیم نیرە ئەو ئەلێ بیدۆشە.
- ۱۶۰ - مەیموون خوێ زۆر جوانە ئاوەلەیشی دەردا.
- ۱۶۱ - لە ئاوی خوڕ مەترسە، لە ئاوی مەنگ بترسە.
- ۱۶۲ - بۆ چاکە بگەرێ لە خەلکا بۆ خراپە لە خۆتا.
- ۱۶۳ - مالی خۆت توند بگرە کەس بەدز دامەنێ.
- ۱۶۴ - کوتەك لە بە هەشتەو هاتوو.
- ۱۶۵ - قەل بە قەلی ووت پرووت رەش بیت.
- ۱۶۶ - ریسەکەمان بۆو بە خوری.
- ۱۶۷ - من رازی تو رازی داری بە قنگی قازی.
- ۱۶۸ - چەپلە بە دەستێك لێ نادری.
- ۱۶۹ - ئاش لە خەیاڵێك و ئاشەوان لە خەیاڵێك.
- ۱۷۰ - کایەکە هی خوت نی یە کایەنەکە هی خۆتە.
- ۱۷۱ - هەرچی بەتەمای دراوسی بێ بێ شیو سەر ئەنیتەو.
- ۱۷۲ - مەل بە بالێك نافری.
- ۱۷۳ - مالی سپی بۆ رۆژی رەش.
- ۱۷۴ - برا لەپشت برا بیت مەگەر قەزا لای خوا بیت.
- ۱۷۵ - تەیری گول عاشق بە داری ژەقنەبووتە.
- ۱۷۶ - سەگ بە زەبری کلکی ئیسقان ئەشکینی.

- ۱۷۷ - سەگ لە قەسابخانە نەمری عەمری بەزایە ئەچیت.
- ۱۷۸ - ئاسنی سارد بەفوو نەرم نابیت.
- ۱۷۹ - ئەوی بترسی ناخەلەسی.
- ۱۸۰ - بەندە بی عەیب نابێ.
- ۱۸۱ - زمان بوەستی سەر رەحەتە.
- ۱۸۲ - زۆر ووتن قورئان خوێشە.
- ۱۸۳ - تا مال وەستایی مزگەوت حەرامە.
- ۱۸۴ - خێر بو خویش نەك بو دەرویش.
- ۱۸۵ - پاروو لە دەم داكەوێت بو كۆش باشە.
- ۱۸۶ - گوشتی گونی خۆت بخۆ منەتی قەساب هەلمەگرە.
- ۱۸۷ - خزم گوشتت بخوات ئیسقانت ناشکینی.
- ۱۸۸ - سوار تا نەگلی نابێ بە سوار.
- ۱۸۹ - سوار بوون عەیبی و دابەزین دوو عەیب.
- ۱۹۰ - بو ریش چوو سمیلیشی نایەبان.
- ۱۹۱ - یەكێك چال هەلکەنی بو خەلك خوی تی ئەکەوی.
- ۱۹۲ - کە خوری دايم خۆر بە.
- ۱۹۳ - سیر بخۆو زورنا لی یە.
- ۱۹۴ - بەقەد بەرەوی خۆت بی راکێشە.
- ۱۹۵ - مریشك لاسایی قازی کردووە قنگی درا.
- ۱۹۶ - جام ئەلیت بشکیم و نەزرنگیم.
- ۱۹۷ - بە دەستی خۆت سەرت نەخورینی بە هیچ دەستی خوروی ناشکی.
- ۱۹۸ - بوکی لەگەل تۆمە خەسوو تو گویت لی بی.
- ۱۹۹ - نە شیش بسووتی نە کەباب.
- ۲۰۰ - گەزی چی و جاوی چی.
- ۲۰۱ - زلی بی هونەرە.
- ۲۰۲ - بە قسە نی یە بە کردەوێه.

- ۲۰۳ - ئەكەر كول نیت دركیش مەبە.
- ۲۰۴ - تەماخ قنكى پیاو ئەدرى.
- ۲۰۵ - تۈبە عەقل و من بە مەعرفەت.
- ۲۰۶ - ھەژارى سەر راست شەرىكى دەولەمەندە.
- ۲۰۷ - ئاۋى ئاموون و توۋنى بابا چیت.
- ۲۰۸ - ژن گۈى لى بگرە بەلام بە قسەى مەكە.
- ۲۰۹ - پىرى و ھەزار عەيب.
- ۲۱۰ - خو ماست نى يە بە لىۋەۋە ديار بىت.
- ۲۱۱ - ئىمرو لە ئىۋەۋ سبەينى لە ئىمە.
- ۲۱۲ - دىيا تا سەر بو كەس نابى.
- ۲۱۳ - ئاۋ لە شۈينىكا زور ماۋە بوگەن ئەكات.
- ۲۱۴ - دەنگى دەھۇل لە دوور خوشە.
- ۲۱۵ - ھەموو جارىك گۈزە بە ساغى لە كانى ناگەرپتەۋە.
- ۲۱۶ - دۈژمنى خوى بە شەكر ئەخنكىنى.
- ۲۱۷ - لەگەل گورگ شايى ئەكا، لەگەل مەر شىن.
- ۲۱۸ - كە زور ھات قەۋالە بەتالە.
- ۲۱۹ - شەرى خوتپىن مەكە.
- ۲۲۰ - شەرىكى دزوو ھاۋرىنى كارۋانە.
- ۲۲۱ - ئاشتى دۋاى شەر خوشە.
- ۲۲۲ - مىشۋولە كۆمەل بى فىل يىخ ئەدات.
- ۲۲۳ - بو دوستايەتى ھەزار كەمە، بو دۈژمنايەتى يەككە زۆرە.
- ۲۲۴ - ئازا جارىك ئەمرىت، ترسنوك ساتى سەد جار.
- ۲۲۵ - سووك بزوو سەلامەت ۋەرەۋە.
- ۲۲۶ - سەد بەرتىل قەرزىك ناڭزىرى.
- ۲۲۷ - سەرچۈپى بدەيتە دەست سەك بولاي سەبەتەى نانى رائەكىشى.
- ۲۲۸ - سەكى سېى بو بارخانەى ئۈكە زەرەرە.

- ۲۲۹ - شوان تا دانیشتی کیهر بی دوزر تهره ویتتهوه.
- ۲۳۰ - شهر به چهك و مامه له به پره.
- ۲۳۱ - شهر له به تالی چاکتره.
- ۲۳۲ - زهره له نیوهی بگهریتتهوه چاکتره.
- ۲۳۳ - کاسه پر بولتی نه پژی.
- ۲۳۴ - کاسهی پر ناشتی ماله.
- ۲۳۵ - کردن ههتا مردن.
- ۲۳۶ - که پیاو له دوای که رهوه رویی نه بی بونی ته رسی بک.
- ۲۳۷ - کهر باره کهی له تفهنگ بی گورگ ههر نهی خوا.
- ۲۳۸ - که له شیریش نه بیت روژ ههر نه بیتتهوه.
- ۲۳۹ - که شیرت وه شان نه بی قه لغانت پی بی.
- ۲۴۰ - که له شیر له ناوه ختا بخوینی سه ری خوئی ته خوات.
- ۲۴۱ - کهم بخوو مه چوره سه ره کهیم.
- ۲۴۲ - گا له گاگهل به جی بمینی ، شاخی خوئی ته شکینی.
- ۲۴۳ - گری دهست مه خهره دان.
- ۲۴۴ - گورگ که پیر بوو نه بیت به مه سخهره ی سه گهل.
- ۲۴۵ - مه ردی ووشیار، دهست به کونیکا ناکا دوو جار.
- ۲۴۶ - ههر عه قله له خه ساری.
- ۲۴۷ - نه گهر سه گ نه بی گورگ ته تخوا.
- ۲۴۸ - نهوی به جیته شاری کویران نه بی دهست به چاوه وه بگری.
- ۲۴۹ - نهوی له نزیك کووره وه بیت پریشکی لی ته کهوی.
- ۲۵۰ - به دریزی خوتا نهروانی به پانی خه لکیشا پروانه.
- ۲۵۱ - خلیسکان توله ی په له کهره.
- ۲۵۲ - دار کرمی له خوئی نه بی ههزار سال نه ژی.
- ۲۵۳ - دروزن ههر جاریک ناشتا نه کات.
- ۲۵۴ - دوو شووتی به دهستیک هه لئاگیری.
- ۲۵۵ - ده ریا به ده می سه گ پیسس ناییت.

- ۲۵۶ - دەستىڭ نەتوانم بېرىم ماچى ئەكەم .
- ۲۵۷ - دەستى كەس پىشتى كەس ناخورىنى .
- ۲۵۸ - رازت لای يەكك دانى و پرست لای ھەزار .
- ۲۵۹ - فروشتن لە خواستن باشترە .
- ۲۶۰ - گەوھەر لەناو قورا وون ناپىت .
- ۲۶۱ - لەگوليان پرسى زور گەشى ووتى باخەوانەكەم مەردە .
- ۲۶۲ - خوى ريشى نى يە بە كوستانە پى ئەكەنى .
- ۲۶۳ - دايكى دز يا سنگ ئەخوايان سنگ ئەكوتى .
- ۲۶۴ - شىر بت شكىنى نەك رىوى بت خوات .
- ۲۶۵ - سەرت بدورپنەو قسە مەدورپنە .
- ۲۶۶ - بزن بو شەويك جى ي خوى خوش ئەكات .
- ۲۶۷ - ئەم نانە بەو رۆنە .
- ۲۶۸ - پا دار بگرەو بى پا مالى خومانە .
- ۲۶۹ - نە باى ديوەو نە باران .
- ۲۷۰ - كەر بە پارەى بەفر بگررى ئەبى لە ئاوا بخنكى .
- ۲۷۱ - ناوى گەورەو دى وىران .
- ۲۷۲ - عوزر لە قەباعەت خراپترە .
- ۲۷۳ - لە ھەموو ديزەيەكا ئەسكوىيە .
- ۲۷۴ - ھەردووکیان جاشى ماكەريكن .
- ۲۷۵ - من پيادە ئەو سوارە .
- ۲۷۶ - تەنيايى ھەر بو خوا باشە .
- ۲۷۷ - نانى كەوتۆتە رۆنەو .
- ۲۷۸ - دوو دوشاوى تىكەل كرددو .
- ۲۷۹ - ئەللى چىشتى مجەورە .
- ۲۸۰ - شا بە تا قەتت .
- ۲۸۱ - زورىان ووت و كەمى بىست .

- ۲۸۲ - مل له چه قو ئه سوئ .
- ۲۸۳ - مردن مردنه لنگه فرتي چي يه .
- ۲۸۴ - سوار يک به ته نها توژ ناکات .
- ۲۸۵ - لووتی بهرز ههر ئه نه وی .
- ۲۸۶ - حهق دار له حهقی خوئ واز دیني ، شایهت واز نایه نی .
- ۲۸۷ - سهده جهرده لاتیك رووت ناکاته وه .
- ۲۸۸ - عیله تی بی بهرگی یه هه تیو مه بیلی هه تاو ئه کات .^(۱)
- ۲۸۹ - زوژدار ئاوی سه رهو ژوور ئه روا ت .
- ۲۹۰ - خوئی بهر گوانی خو ت بخوئ له پلاوی بیگانه با شتره .
- ۲۹۱ - شوینی شی ره ریوی لی ئه کا گیره .
- ۲۹۲ - بیانوی تر نانی جو به .
- ۲۹۳ - کابه بروخی نه دلی مه ره نجینه .
- ۲۹۴ - ئه و جی یه خو شه که دل پی ی خو شه .
- ۲۹۵ - قسه له پاش حهوت کیو ئه گاته وه به خیو .
- ۲۹۶ - سه ر بو سه ر برین نه ک بو سه ر زه نش ت .
- ۲۹۷ - زوژ بیسته با له که م بگهی .
- ۲۹۸ - نان ئه و نانه ئه مر و له خوانه .
- ۲۹۹ - ئه لی خه نجه ری ده بانه خوئ له کیلانا ناگری .
- ۳۰۰ - هه موو شتی به خوئ خویش به مه عنا .
- ۳۰۱ - به ریشی مهردانه ت قه سته م .
- ۳۰۲ - نازانم ره حه تی گیانم .
- ۳۰۳ - له که ری نه بوو ئاخوړ هه لئه به ستي .
- ۳۰۴ - له گه ل تری خو یا شه ر ئه کات .
- ۳۰۵ - ئه لی ریوی یه که ی قه مچو غه یه .
- ۳۰۶ - له قه ی ماین نایه شی .
- ۳۰۷ - سه ری له گوئ قه بر ئه له رزی .

- ۳۰۸ - ئەلئى مىزى پشيله لەبنى پى دراو.
- ۳۰۹ - ئەلئى پەشتەمالى ھەمامە ھەر رۆژە بە بەر يەككەوہ يە.
- ۳۱۰ - گوو ناكات نەك برسى بىت.
- ۳۱۱ - شىر لە بېشە دەرچىت، چ نىر بى چ مى.
- ۳۱۲ - مەرگ لەگەل ئاوەلانا جەژنە.
- ۳۱۳ - بە دەرزی بىر ھەلناكەنرى.
- ۳۱۴ - سەرى تاشى و ئاوينەكەى دايە دەست.
- ۳۱۵ - شىتە بو شىتت، ئەلئى بوم ئەلوى.
- ۳۱۶ - لە دز وايە ھەموو كەس دزە.
- ۳۱۷ - كاسە كە چەور بو ئاو ناگرىتە. خوى.
- ۳۱۸ - زولم لە قەوہ تيا ئەپچرى.
- ۳۱۹ - ھەزار سال تەكەى بېگانە پەرسى ئاخرى ئەھىنى نشوستى.
- ۳۲۰ - ئەو چاوە كوڤر بى دوزمنى خوى نابىنى.
- ۳۲۱ - ھەمووكەس لە كراسى خويا پياوہ.
- ۳۲۲ - دەستى خوى نى يە و ماری پى ئەگرى.
- ۳۲۳ - بە دوو شت باوہر مەكە، پىكەنىنى ئاغاو خوشى زستان.
- ۳۲۴ - سكم عەمارى كەس نى يە.
- ۳۲۵ - ناوى بە كۆلەكەى ئاشا چىت.
- ۳۲۶ - نە ئاغای ھەتو، نە ژنى چەتو، نە خانووى سەر شيو.
- ۳۲۷ - دنيا ھەرەسىكە، نەفەسىكە، ھەردەم بە دەس كەسىكە.
- ۳۲۸ - حەرام بە تامە.
- ۳۲۹ - ئالتون بە مەحك پياو بە تەجرۋە.
- ۳۳۰ - كيويك ئەروخى و كەندەلانىك پر ئەبىتەوہ.
- ۳۳۱ - كەلەشیر لە سەرە نوپلكى خويا ئازايە.
- ۳۳۲ - ئەسبى لە باخەليا سەوزەلە گيانم ئەلى.
- ۳۳۳ - لەگەورە گەورەى پشەدرى، ھومان كەوتە قونى كەرى.^(۲)

- ۳۳۴ - سەگ لە کولیرە راناکات .
- ۳۳۵ - ئەوێ زۆر بخوات زۆر ناژی .
- ۳۳۶ - ھەر بازی بازی بە ریشی قازی .
- ۳۳۷ - ئەتەوێ نەمری؟ چاکە بکە .
- ۳۳۸ - زەرینی کەر بانگی شەیتانە .
- ۳۳۹ - لە پردی نامەرد مەپەرەو .
- ۳۴۰ - نان بو خۆم و جو بو کەرەکم .
- ۳۴۱ - داری بی بەر بو برین چاکە .
- ۳۴۲ - گا بەتەنھا گیرە ناکات .
- ۳۴۳ - بو ھەر دەردە مەردێک .
- ۳۴۴ - گۆلۆی کەوتە لیژی کەس خاسی پی نایەژی .
- ۳۴۵ - جوگەلە دەریا لیل ناکات .
- ۳۴۶ - حەق ئاو راتەووستینی .
- ۳۴۷ - سواری ئەسپی خەلک بیت ھەر پیادەیت .
- ۳۴۸ - کویر کویر نابا بەریو .
- ۳۴۹ - ماسی لە سەرەو بو ناکات .
- ۳۵۰ - کیری ئەمرو بە قنگی سبەینی .
- ۳۵۱ - دوست لە تەنگانەدا دەرئەکەوێ .
- ۳۵۲ - بە خوشەوێستی ژن بروا مەکە .
- ۳۵۳ - بەلێن بەسەربردن نیشانە ی سەرکەوتنە .
- ۳۵۴ - خوویەک گرت بە ژیری، تەرکی ناکە ی بە پیری .
- ۳۵۵ - تەرکە ی تر نی یە، جەوال دەر .
- ۳۵۶ - وەك نيسك وایە، بەرو پستی بو نی یە .
- ۳۵۷ - خۆت بو بۆرە پیاو بکوژە ئەلی بە دەردی خوا مرد .
- ۳۵۸ - بو پیاوی عاقل ئیشارەتێک بەسە .
- ۳۵۹ - خوا دەردیش ئەداو دەرمانیش ئەدا .

- ۳۶۰ - سەد حەكیم بەقەدەر دەردەدارىك نازانى .
- ۳۶۱ - شا بە سەپانى خۆى نازانى .
- ۳۶۲ - میوانى درەنگ وەخت گلهیى لەسە خوێەتى .
- ۳۶۳ - سەركزى دل ووریاہ .
- ۳۶۴ - تیری خواردووە زەرپوہ .
- ۳۶۵ - ئەخۆم بو ئەوہى بژیم نەك بژیم بو ئەوہى بخۆم .
- ۳۶۶ - زەرەر لە نیوہى بگەرپتەوہ باشترە .
- ۳۶۷ - ھەزار گوناھو یەك تۆہ .
- ۳۶۸ - دل وەكو میس وایە بە گویشەوہ ئەنیشیتەوہ بە گویشەوہ .
- ۳۶۹ - قوزى گووى ئاگردان قەدرى نى یە .
- ۳۷۰ - لەو جى یە ئاو ھەيە زەوى نى یە لەو جى یەى زەوى ھەيە ئاو نى یە .
- ۳۷۱ - بار لە باج نانالىنى .
- ۳۷۲ - مالهەكى تۆ ئەخۆم بە بەلاش ھینەكەى خۆم ئەخەمە پاش .
- ۳۷۳ - گورىسى داخستوہ، دنیای تى خستوہ .
- ۳۷۴ - بریشكەى جو ئەخوات، بە سابوون دەست ئەشوات .
- ۳۷۵ - گوشتى بو تۆ ئیسقانى بو من .
- ۳۷۶ - تا گوێرەكە بە گا ئەكەپت خوینى خوت بە ئاو ئەكەیت .
- ۳۷۷ - ژن بى كەس بى ھار ئەبى پیاو بى كەس بى ھەزار ئەبى .
- ۳۷۸ - كەس لەپرى نابى بە كورى .
- ۳۷۹ - پیاو كە زورى ووت چاكیش ئەلى و خراپیش .
- ۳۸۰ - چەپەرە شەرە چ پێوہى چ لیوہى .
- ۳۸۱ - تا ئەلى بەرسیلە ترى پى ئەگات .
- ۳۸۲ - حازر خورى بەرسیبەرە .
- ۳۸۳ - بەدووہای سەگ بیت ئیسقان ئەباریت .
- ۳۸۴ - تەمەل ئەلى ھەمووى ئەخۆم دواى ئەلى چیم كرد بە خۆم .
- ۳۸۵ - خنجەر كالانى خوى نابرى .

- ۳۸۶ - زۆر جلّه و بو تورپه یی شل مه که .
- ۳۸۷ - ههتا خوّم بوم به بانانه وه بهرتیلیان ئەداو ئەپارانه وه :
- ۳۸۸ - ئەوکه سه ی گیان ئەدا گیانیش ئەسینی .
- ۳۸۹ - که سی بی که سان هه ر خوایه .
- ۳۹۰ - بهرمالی به سه ر ئاوه وه ئەگه ریت .
- ۳۹۱ - کهس کهس ناباته به هه شت .
- ۳۹۲ - ته ور کلکی خو ی نابریته وه .
- ۳۹۳ - دوستی دوستم دوستمه ، دوژمنی دوژمنم دوستمه .
- ۳۹۴ - دوژمن بچوکیش بیت ئیشی زل ئەکات .
- ۳۹۵ - ناعیلاجی سه ر به مالی دوژمن ئەکات .
- ۳۹۶ - ئەگه ر زال نه بی به سزمان ئەبی .
- ۳۹۷ - ده ولّه مه ندی هه موو عه ییێک داته پوشی .
- ۳۹۸ - پیای نابووت قه رزی کوّن و خزمی دوور یاد ئەکات .
- ۳۹۹ - دار پوازی له خو ی نه بیت ناقلیشیت .
- ۴۰۰ - که ر نو ی برد ده ش ئەبا .
- ۴۰۱ - به رچاو ته نگ ریسوایی دینیت .
- ۴۰۲ - کل له چاو ئەفرینی .
- ۴۰۳ - گووی کرد به داری - فه لاقه که دا .
- ۴۰۴ - نه بای دیوه نه باران .
- ۴۰۵ - کاریکی کرد با به ده واری شری ناکات .
- ۴۰۶ - سال به سال خوژگه م به پار .

- (۱) نالی ئەلی : بی به رگی یه عیللەت که هه تیو مه یلی هه تاوه . . . جا ئەمه قسه ی نالی یه بو یه ند، یا په ندو نالی کردوویه به شیعر .
- (۲) یا «ریمان که وته قلفه ی کوری جافری» به جو ری تریش ئەوتری .

ووتهی جیگر له گفتوگودا

- ۱ -

خاوهن کتیب کومه لى ووتهی له ژیر ټو ناوونیشانهی سهره وهدا کوکړدوټه وه، ټه مانه له پرووی فولکلورو دابه شکردنی زانستی یه وه زور به یان بهر ئیديوم ټه که ون. لیره دا جیا کړدنه وه یان مه بهس نه بوو، ته نیا ټه وونده مه بهسه که ټم ووتانه بهم چه شنه لیره دا تومار کراون، له ناوچهی سلیمانیدا باون، رهنگه هه ندیکیان له ناو هه موو کورددا هاوبه ش بن، ته نانه ت به شی گه لانی تریشیان پیوه بی، رهنگه له هه ندی کتیبیدا هه ندیکیان تومار کرابن. به لام مه بهسی نووسه ر هه ز داچه سپاندنی ټو راستی یه یه که باسکرا، له بهر ټه وه وهك خوی هیلرایه وه.

«ع.م.و.»

ووتهی جیگر له نیوان گفتوگودا

- ۱ - ټاوی ټاموون و توونی بابا چیت:
- ۲ - چرپو چلاغ ټه سوورپټه وه.
- ۳ - زلی بی هونه ر.
- ۴ - دهمه چیت لی که مه.
- ۵ - دهمی ټه لی چیکه نه یه.
- ۶ - دهمی له قنگی پیستره.
- ۷ - ته پلى توپین کرا.

- ۸ - پیس و چه پهل.
- ۹ - چهند زوله ئه لئی میچی قوماره.
- ۱۰ - ئه لئی گهنه ی گونی گایه.
- ۱۱ - هەر ئه خواو ئه پری.
- ۱۲ - ئه مه قسه ی گوئی ئاگردانه.
- ۱۳ - حه واله به گه واله.
- ۱۴ - قسه ی هه له ق و مه له ق ئه کات.
- ۱۵ - خوئیکه ی رشت.
- ۱۶ - کوری خواو کچی ئاسمان.
- ۱۷ - چهند درپژه ئه لئی حوچی بنی حه لله قه.
- ۱۸ - ئاش به تال.
- ۱۹ - حه پۆلی میس خور.
- ۲۰ - شیرو تیر له یه ک ئه سوون.
- ۲۱ - دووکانی به کرو دوو قالب سابوون.
- ۲۲ - سی جرته کی هه ل ئه په ریت.
- ۲۳ - هیچ نی به پیچی میزه ریکه.
- ۲۴ - لنگه و قووچ کهوت.
- ۲۵ - که لله شه کی پاکراو.
- ۲۶ - ملی به حه وت ته ور نابریته وه.
- ۲۷ - سه ری قوچکه تاشه.
- ۲۸ - سه ری له هیلکه نه جووقاوه.
- ۲۹ - دیزه به ده رخنه ی که.
- ۳۰ - ملچه ملچ.
- ۳۱ - به پیوه هه ل ئه میزی.
- ۳۲ - قیت ئه روا.
- ۳۳ - کابرایه کی که لله شه قه.

- ۳۴ - ئا لىم ھىسو بىسەدا .
- ۳۵ - فىقانى بى زۆرناكەدا .
- ۳۶ - كەولە كۆن .
- ۳۷ - فلەكە كۆن .
- ۳۸ - كەف و كۆلى دائىمىيەتە .
- ۳۹ - تىيا گەوزى .
- ۴۰ - لووس و بارىك .
- ۴۱ - بى قالد و چە قالد .
- ۴۲ - خە يالى خاۋە .
- ۴۳ - ئاگرى بىن كايە .
- ۴۴ - سىمىلى ئەلىي خەتى سەرشانى جاشەكەرە .
- ۴۵ - شىرەي بىرتۆپەكە .
- ۴۶ - لات و لەۋار .
- ۴۷ - ھەشەرى .
- ۴۸ - پىلارى خوى ھاۋىشت .
- ۴۹ - درىژ دادىرە .
- ۵۰ - ئەلىي پىپوولەي بىھەشتە .
- ۵۱ - قىر سىچمەيە .
- ۵۲ - بى رەچەلە كىيا ئەچمە خوارى .
- ۵۳ - ئەلىي كىچى عەلە تىر پاشايە .
- ۵۴ - ھەزار فاكەت بى فىكىكىم .
- ۵۵ - چاۋى ئەلىي قوزە مىرىشكە .
- ۵۶ - ھەپوولكى كەس نادات .
- ۵۷ - لى كەلى شەيتان ۋەرە خوارى .
- ۵۸ - گەلە كۆمەكى .
- ۵۹ - بۆي دەرچوو ۋەك بىرەزەكى بانان .

- ٦٠ - خيشى كردووه .
- ٦١ - ئەللى زهرنه قووتهيه .
- ٦٢ - دريژ داهول .
- ٦٣ - په رپوت .
- ٦٤ - نقه نق .
- ٦٥ - تاس و لووس .
- ٦٦ - من كردم تو نه يكهيت .
- ٦٧ - ناما قولت كرد .
- ٦٨ - له خشته ي برد .
- ٦٩ - شه وقى له ته پاله بريوه .
- ٧٠ - كه ينو به ين .
- ٧١ - له ووزه ي كه سا نى يه .
- ٧٢ - ئەنەك دووھنەك .
- ٧٣ - شرو شيتال .
- ٧٤ - خواو راستان .
- ٧٥ - له شه رى شه يتان له به لای ناگهان .
- ٧٦ - سكم عه ماری كه س نى يه .
- ٧٧ - چى بكهم رووى زه مانه رهش بيت .
- ٧٨ - ئەللى چوله كه ي نه وتاوى يه .
- ٧٩ - ئەللى سه گى پى سوتاوه ئەسوورپيته وه .
- ٨٠ - ئەبيت من له ژنه دوومه كه بم .
- ٨١ - سه رفراز بيت .
- ٨٢ - خوینی خووى له سه ر خووى .
- ٨٣ - بوئى شيرى خاو له ده مى ديت .
- ٨٤ - ترو تفاق .
- ٨٥ - قايش و قرووش .

- ۸۶ - کهوتینه سهر ساجی عهلی .
- ۸۷ - هه‌ی‌هو، هه‌ی‌هو .
- ۸۸ - په‌حا که نووزه درێژه .
- ۸۹ - به‌ده‌گمهن هه‌ل‌ئه‌که‌وی .
- ۹۰ - بی فیزه .
- ۹۱ - ترزله .
- ۹۲ - بوته بنیسته خوشه‌ی ژیر دانی .
- ۹۳ - له په‌لوپو کهوت .
- ۹۴ - تاسانی .
- ۹۵ - له تاسه‌وه چوو .
- ۹۶ - با ههر به ده‌ردی خو‌یه‌وه بتلیته‌وه .
- ۹۷ - دووا براوه‌که .
- ۹۸ - ئوقره ناگریت .
- ۹۹ - سره‌وتی نی‌یه .
- ۱۰۰ - ئه‌لی‌ی کیسه‌و سه‌بيله .
- ۱۰۱ - تازه ئه‌و باوکه‌ی مرد .
- ۱۰۲ - پر به پیستی‌یه‌تی .
- ۱۰۳ - چه‌رخ‌ی له چه‌مه‌ر ئه‌کیشم .
- ۱۰۴ - کونه‌مشکی لی بوو به قه‌یسه‌ری .
- ۱۰۵ - ئه‌لی‌ی بره‌نوکه .
- ۱۰۶ - ئه‌لی‌ی بنه‌تووه .
- ۱۰۷ - بووه به‌کوته‌ره .
- ۱۰۸ - ده‌می ئه‌لی‌ی گاوه‌خانه‌یه .
- ۱۰۹ - ئه‌و ده‌سته بنیره ژوور سهرت .
- ۱۱۰ - برۆ پشینی لی بکه‌ره‌وه .
- ۱۱۱ - سه‌ری دنیای لی هاتوته‌وه‌یه‌ک .

- ۱۱۲ - کاریکی پئی کرد با به دهواری شری ناکات.
- ۱۱۳ - ئەلّی ی من کره ئەکه م و ئەو ئەیخوات.
- ۱۱۴ - سه‌ری دنیا به پوش نه‌گیراوه.
- ۱۱۵ - دارو دیوار گوئی هه‌یه.
- ۱۱۶ - که‌رویشک به گا ئە‌گریت.
- ۱۱۷ - ئاسمان ئە‌ستوونی ئە‌ویت.
- ۱۱۸ - وه‌کو نيسک وایه به‌رو پشتی بو‌نی‌یه.
- ۱۱۹ - کار له کار تراز.
- ۱۲۰ - حه‌وشه‌که‌ی خواره.
- ۱۲۱ - نانی هاری گرتووه به‌ده‌مه‌وه.
- ۱۲۲ - ده‌می بگریت به قنگ قسه ئە‌کات.
- ۱۲۳ - عه‌یه عه‌بایه ناموس حه‌یایه.
- ۱۲۴ - لّی گه‌ری مه‌ی ورووژینه.
- ۱۲۵ - تیتله‌و بیبله.
- ۱۲۶ - گه‌زی چی و جاوی چی.
- ۱۲۷ - ئە‌گه‌ر باوکی خوئی نه‌دیایه ئە‌ی ووت کوری عه‌له‌ ترپاشام.
- ۱۲۸ - سنگ شیری ما‌که‌ر پشت.
- ۱۲۹ - که خوا ناردی نالّی کوری کییت.
- ۱۳۰ - ئە‌گه‌ر به که م نه‌زانی به زوریش نازانی.
- ۱۳۱ - له‌خو‌رایی شانی خوئی ئارداوی ئە‌کات.
- ۱۳۲ - یه‌ک هه‌رایه سه‌گ ساحیی خوئی ناناسیت.
- ۱۳۳ - ئاگری جگه‌ر هه‌لی گرتووه.
- ۱۳۴ - ریگای بو‌ته‌خت بووه.
- ۱۳۵ - که‌رش ئە‌کات.
- ۱۳۶ - تیری خو‌اردوه و زه‌ریوه.
- ۱۳۷ - گا به پیوه قوت ئە‌دات.

۱۳۸ - ئەلئى له گۆى گادا نووستووه.

۱۳۹ - له بى خەبەران كەشكەك سلاوات.

- ۲ -

بەشېك له ئىستىلاخى ناوماى و خانەوبەرە، ھەندى ئىدىيۆمى تىرىش لەم چەند لاپەرەيەدا لەلايەن خاوەن كىتەپوھە كۆكرابوونوھە. بايەخى ئەمانەش ھەر لەوھدا بوو، كە لە ناوچەى سولەيمانيدا بەكاردين، ئىتر بۆلىكۆلەرەوھە ھەيە، شتى كوردىي گشتى ھاوبەش و بەشى گەلانى تىرىشى تىدا بدوزىتەوھە لەبەرئەوھە تومار كردنيان لەم كلاًورۆژنەيەوھە سوودمەندە.

«ع.م.ع»

- ۱ - دالان : خانووى جاران (قەيم) كە لە دەرگای دەرەوھە ئەچووتە ژوورەوھە بە چەند ھەنگاويك پيش ئەوھى بەچیتە ھەوشە ئەو ماوھىيە سەرى گىراوھە.
- ۲ - ھەيوان : لە ھەوشەوھە بە پىيلكە سەرئەكەوتیت بۆ ھەيوان، دوو سى كۆلەكەى لەژىردا بوو و ھۆدەى بەدەوروپشتەوھە بوو .
- ۳ - پشت ھەيوان : ھۆدەى پشتى ھەيوان بۆ چىشت لى نان و قاپ و قاچاخ .
- ۴ - گەنجىنە : ژوورىكى بچووكە لەسەر پشت ھەيوان بۆ زەخىرە.
- ۵ - كەلەگى : ھۆدەى تەنىشت پشت ھەيوان بۆ دانىشتن و نان خواردن.
- ۶ - ژىرخان : ئەپژوورانەى كەوتبوونە ژىر ھەيوان و ژوورەكانى سەرەوھە.
- ۷ - پى پىلكە : قالدەرمە.
- ۸ - بالەخانە : پيشى دووھم نەھمى خانووەكە لەسەر كۆلان.
- ۹ - پارەو : پيشى دووھم نەھمى خاتووەكە ئەكەوتیتە سەر ھەوشەكە، تارمە.
- ۱۰ - عروسى : ھەندى خانوو پيشى پارەوھەكەى كردبوو بە جامخانەى تەختە.
- ۱۱ - بن مېچ : سەقف.
- ۱۲ - ھەورەبان : بە پى پىلكە ئەچووتە سەربان ئەو ماوھىيە سەرى گىرابوو.

۱۳ - سه‌کۆ: زۆر مال سه‌کۆی تیا بوو بو هاوینان بو دانیشن و نووستن له ناوه‌راستی هه‌وشه‌که‌دا دروست کرابوو له خشتی کال وه سواغ درابوو، مه‌تری به‌رزو چه‌ند مه‌ تریک پان.

۱۴ - گوئی سوانه: قه‌راغی سه‌ربانی داره‌را.

۱۵ - پلوسک: پارچه‌داریکى ناوه‌ل کۆلدرایان پارچه‌ ته‌نه‌که‌یه‌ک به‌دریژی مه‌تریك ته‌بوو له‌سه‌ر گوئی سوانه‌که‌ توندیان ته‌کرد بو ته‌وه‌ی ئاوی سه‌ربانی پیا بیته خواره‌وه.

۱۶ - چۆراوگه: ته‌و ئاوه‌ی به‌ پلوسکه‌که‌دا ته‌هاته خواره‌وه.

۱۷ - که‌لاوه: پارچه‌ ته‌رزیکى زیاده له کۆلانی‌کدا یان خانووه‌ کوئیکی رووخاوه.

۱۸ - سه‌ره‌نوێلک: ده‌شتایی به‌رده‌می ماله‌کان که‌ خوێ و پیسایان لی فری‌ته‌دا.

۱۹ - ته‌پۆلکه: له‌ شیوه‌ی گرده به‌لام بچکۆله‌یه، زۆر جار له به‌رده‌می هه‌ندی

مالدا ته‌پۆلکه‌ بووه واته به‌رزایی بوو ته‌یان ووت: خانووی سه‌ره‌ته‌پۆلکه‌که‌.

۲۰ - کولانه: له‌ شیوه‌ی ژووریکی زۆر بچوک بو‌مریشک و که‌له‌شیرو کو‌ترو سه‌گ

.. هتد.

۲۱ - شه‌به‌قی: مه‌لا بانگ دان.

۲۲ - سبای صالحان: به‌یانیان زوو.

۲۳ - به‌رچایی: نانی به‌یانیان.

۲۴ - چیشت هه‌نگاو: پێش نیوه‌رۆ.

۲۵ - قاوه‌لتی: نانی نیوه‌رۆ.

۲۶ - بانگی شیوان: مه‌غریب، بانگی ئیواره‌و کاتی نان خواردن.

۲۷ - قنج و قیت ته‌روات: ریک ته‌روات.

۲۸ - به‌شو‌کاوه: شله‌زاوه: شیرزه‌یه.

۲۹ - پینچی میزه‌ریکه: مه‌به‌ستی ماوه‌یه‌کی دورودریژه له‌خویه‌وه ته‌به‌ریته‌وه.

۳۰ - بسکه‌ی سمیلی دیت: زه‌وق و که‌یفی هه‌یه.

۳۱ - گه‌لاوگه‌ل ته‌روات: یه‌کیک له‌ کاتی رو‌یشتندا بو‌شایی له‌به‌ینی هه‌ردوو

قاچیدا هه‌بیته.

- ۳۲ - پەيزەن : بەيەككيان ئەوت پاژنەي ھەردوو پىي لى رۆيشتندا لى يەكى بدايە
- ۳۳ - پىسكە : چروكە : پولەكى يە : رەزىلە .
- ۳۴ - چەنە بازە : زۆر بلى يە .
- ۳۵ - خوى چىژ : پىش پى گەيشتنى چىشت تۆزىك خواردنى بو تام و چىژ يان بو تاقى كىردنە وەي سوپىرى و بى خوى يى .
- ۳۶ - بەركۆل : تۆزى لى خواردنى چىشت لى سەر مەنجه لى كە پىش نان تى كردن .
- ۳۷ - شەوچەرە : لى شەوانى زستاندا خواردنى وەك ميوژ و نوڭ و باسوق و سىنجوق و قەزوان و گولە بەرپۆژە و برىشەكە و ھتە .
- ۳۸ - گزى و فزى : فروفيل .
- ۳۹ - قروقەپ : بى دەنگى .
- ۴۰ - مېشومە گەز : مەگەز لى مېش گەوورە ترە لى شوينى پىسايدا ھەيە .
- ۴۱ - تاساۋە : بەتكاچوۋە : يەكك كە ھەناسەي بو نەدرى بەباشى .
- ۴۲ - سەرفرازىيەت : بەرخوردارىيەت : سەلامەت يەت .
- ۴۳ - گىژو وىژە : حۆلە كەيە : گەمژەيە ، گىلە .
- ۴۴ - ۋاقى وىرماۋە : حەپەساۋە .
- ۴۵ - پىلارمان تى ئەگرىت : تۋانجىمان تى ئەگرىت : قسەي ناخوئش و بەتۈيكل تى گرتن .
- ۴۶ - بە گاگۆلكى ئەپروات : مناللىك پىش پى گرتن بە قاچ و دەست ئەپروات .
- ۴۷ - خەرىكى گروگالە : مناللىك تازە فيرى ھەندىك قسە ئەيىت .
- ۴۸ - بوۋە بە سىنە مەكى : چايەك زۆر بىكولايە و زۆر بىمايە تەۋە ، سىنە مەكى دەرمانىكە لاي ەتار بو منال كە دلى تى كەل بەھاتايە ئەيدىرايە .
- ۴۹ - قاپ و قاچاخ : كەرەسەي چىشت لى نان و نان خواردن .
- ۵۰ - چىنى و فەخفوورى : قاپ و دەۋرى لى كاشى و شوۋشە .
- ۵۱ - بەسەرزارەكى : لەروودا ، دامان و نابەدلى .
- ۵۲ - بەرەچەلەكتا ، بە ناختا ئەچمە خوارى : ھەموو كەس و كارت لەناو ئەبەم لى كاتى شەرا .

- ۵۳ - مېزنه، ده له مېز : منالېك له خه ودا مېزى بگردايه به خویدا.
- ۵۴ - تېكه نان : پارويهك نان.
- ۵۵ - دهمه ته قى : قسه كردن بۆكات كوشتن.
- ۵۶ - خوى تاس ولوس داوه : خوى رېك خستوه، جوان كردووه.
- ۵۷ - وورده والا : دهست گير ئه يگير، وورده بابته تى ژنان.
- ۵۸ - كه ينوبه ين : جوولانه وهى نهينى له نيوان دوو كه سدا.
- ۵۹ - به ترو فېز : لووت به رزه : ترو زله.
- ۶۰ - بى فېزه : بى هه وايه.
- ۶۱ - ترو منهت ئه كا به سه رما : يه كيك ئيشيک بويه كيكي تر ئه كات پاشان ئه يداته وه به سه ريا.
- ۶۲ - ئه لى مىچه : ئه لى مىچى قومارخانه يه : چهند زول وشه يتانه : بويه كيک كه ورياو زيرهك بوايه.
- ۶۳ - خوى شان ئارداوى كردووه : بويه كيک كه له هه موو شتيكدا خوى تى هه لقورتانا يه.
- ۶۴ - ويره ويره كره : خوته خوتكهره : بويه كيک له سه ر شت بروشتايه له قسه كردنا.
- ۶۵ - مشومريانه : دهمه قالى يانه.
- ۶۶ - نقه نق : يه كيک شتيكى قورسى هه لېگرتايه له ژيريا ئه ي نقان.
- ۶۷ - نوكه نوک : منالېك كه نيوى گريانه و نيوى قسه يه.
- ۶۸ - رېچكه يان به ستووه : ريزيان به ستووه.
- ۶۹ - خه ملېوه : پېگه يشتن بۆ هه موو شتيك.
- ۷۰ - جم وجوولايانه : هاتوچويانه به شينه يى : هاتوچويانه له سه رخو.
- ۷۱ - ماخولانيه تى : منالېك كه بزىوو عه جول بوايه.
- ۷۲ - ئوقره ناگرى : سره وتى نى يه : ئارامى لى براوه : ئه لى جيوه تيايه.
- ۷۳ - بوغس له سكه : رق و كينه هه لگره.
- ۷۴ - ته له كه بازه : فيلبازه.

- ۷۵ - دووره پهریز و هستاوه : بهرکه نارو لاتریسکه وهستاوه : له دووره وه
سهیژته کات و تیکه ل به کوړو کومل ناییت .
- ۷۶ - بهم زه وایه : بهم نانه .
- ۷۷ - گوتاوو ږوه که نه هیښته وه ئیره : شهرو ناژاوه که نه هیښته وه ئیره .
- ۷۸ - سه رزه نشت : ثاموژگاری : قسه ی چاکو ریگا پیشاندان .
- ۷۹ - بهر به ږوچکه : بهر هتاو له زستاندا .
- ۸۰ - زه برونګ : توندو تیژ .
- ۸۱ - تاس بردی یه وه : حه پسه اوه : وای ورماسوه : یه کیګ که هه والیکي
ناخویشان بو بهینایه نه ی ته توانی وه لام بداته وه و بی دهنګ نه بوو .
- ۸۲ - مړبوو : بو یه کیګ که زیاهه خوړی بگردایه وای لی ته هات هه ناسه ی توند
نه بوو .
- ۸۳ - له تافی لاویدا : له هه ږه تی گه نجیتیدا .
- ۸۴ - لاف لی ته دا : خو ی هه ل ته کیښی .
- ۸۵ - ته زوو به له شی دا دیت : مچورکه به له شی دا دیت .
- ۸۶ - له ناکاو خو ی کرد به ژوورا : له پر خو ی کرد به ژوورا .
- ۸۷ - گرفتار بوو : گیروده بوو : نالین به ده ست شتیکه وه .
- ۸۹ - چه شه ی ناکه یت : تامی ناکه یت .
- ۹۰ - ږه نجه ږو : هه ول دانیکي بی سوود .
- ۹۱ - زور حه شه ری یه : بو ثافره تی داوین پیس .
- ۹۲ - به ثالوشه : بو ثافره تی که چاوی له دهره وه بو وایه .
- ۹۳ - بی ثابروو : بی شهرمه : ریایی ته کات : حه یای لی هه لگیراوه .
- ۹۴ - هه نجن هه نجن کریت : پارچه پارچه کریت : دوعای ژنانه .
- ۹۵ - هه پروون به هه پروون بوو : پارچه پارچه بوو : بو یه کیګ که له شاخیګ
یان له شوینیکي زور به رزه وه بکه ویتته خواره وه .
- ۹۶ - گو ی خو ی لی ته خه فین ی : خو ی گیل ته کات .
- ۹۷ - سازنده یه : زور بل ی یه (بو منال) .

- ۹۸ - كەنەفت كەوتوۋە : يەككە كە لە تەمەندا بىت و لە جىگادا بىكەۋىت .
- ۹۹ - خۇي گىمۆلە كىردوۋە : بۇ يەككە كە لە سەرمادا خۇي پىچاۋىتەۋە .
- ۱۰۰ - بەيتەشە : بۇ ئافىرەتلىك كە ھارو ھاج بىت .
- ۱۰۱ - ۋەك مەحمۇۋى بىزەۋا ۋايە : بۇ يەككە كە ھىچى نەبىت .
- ۱۰۲ - ھەناسە ساردە : بۇ كەسىكى لى قەۋماۋ .
- ۱۰۳ - پىرو پوچە : ھىچ ۋەپوچە
- ۱۰۴ - جەربەزەيە : بۇ يەككى ئازا بەكارئەھات .
- ۱۰۵ - سىل ناكات : لە ھىچ ناتىسىت .
- ۱۰۶ - بى ھاۋتايە : بى ۋىنەيە .
- ۱۰۷ - لەنگەرى بىگرە : بۇ باركىدى ۋولاخ بەكارھاتوۋە .
- ۱۰۸ - گىلارۋىتە : دەست بىزۋە : شەرەنگىزە (بۇ مىنال) .
- ۱۰۹ - سەرگەردان بوۋ : مالى لى تىك چوۋ بى كەس مايەۋە .
- ۱۱۰ - داماوە : لى قەۋماۋە بى دەستەلاتە .
- ۱۱۱ - ھەلى تىزان بە چوارنالى : كەرىك كە بەرئەبىت و لە دەست خاۋەنەكەى رائەكا .
- ۱۱۲ - بەرپەرچى دايەۋە : دەم كوتى كىرد .
- ۱۱۳ - گەۋج : بى مىشك .
- ۱۱۴ - رىسۋا بوۋ : سۈۈك بوۋ
- ۱۱۵ - توخنى نەكەۋى : نىزىكى نەكەۋى .
- ۱۱۶ - توخى خۋىتە : رەگەزى خۋىتە : ئەچىتەۋە سەر خۇي .
- ۱۱۷ - نوخشە بىت لە تۆ : كچىك كە شوۋى بىكرادىۋە كچىكى تر بى بوۋتايە پىرۋىز بى ئەۋىش ئەۋىۋوت نوخشە بىت لە تۆ .
- ۱۱۸ - نوخشە مىۋەيە : نوبەرە مىۋە : سەرەتاي مىۋە .
- ۱۱۹ - كەللە شەقە : كەللە رەقە .
- ۱۲۰ - بەد خوۋە : بى تەربىيە : بى رەۋىشە .
- ۱۲۱ - دەمە قالىيانە : دوۋ كەس كە بە قسە شەريان بىت .

- ۱۲۲ - پیا رانا پهرمووم : لی رانا بینم : متمناهی پی ناکهم : شوینی باوهر نی یه .
- ۱۲۳ - چه پۆلی میس خوهر : بویه کیکی گیژو ویژو پۆخل .
- ۱۲۴ - دهمی ئەللی چیکه نهیه : بویه کیك که زور به خیرایی قسه ی بکر دایه .
- ۱۲۵ - لهوزما نهما : له تاقه تما نهما : وره ی بهرداوهر .
- ۱۲۶ - ناله باره : بویه کیك که به کرداریا چهوت بوایه .
- ۱۲۷ - تۆکمه یه : توندو تۆله .
- ۱۲۸ - سه پانی به سه ریا : به زور دای به سه ریا .
- ۱۲۹ - زاخاوی دلم دایه وه : دلم ئاوی خوارده وه .
- ۱۳۰ - پهیتا پهیتا ئەکاته سه ری : یه ک له سه ر یه ک : دوا به دوا ی یه ک ئەکاته سه ری .
- ۱۳۱ - دهنگی زولاله : دهنگی خوشه .
- ۱۳۲ - گوزهران ناکه ن : بهوشیویه ناژین : پیکه وه ناگونجین .
- ۱۳۳ - کوت وم ت ئەللی خو به تی : له یه ک ئەچن : ده قاوده ق ئەللی ئەوه .
- ۱۳۴ - بنه چه : تایه فه : توو و توخم : تیره و ره گه ز .
- ۱۳۵ - راپیچیان کرد : یه خه یان گرت و بردیان .
- ۱۳۶ - زوخاوی دنیای چه شت : خه فه تی دنیای خوارد .
- ۱۳۷ - تاوو توو کرا : لیك جیا کردنه وه بو فهرده و که لوپهل .
- ۱۳۸ - له کونی هه تیه شدا بیت ئەتدۆزمه وه : له ههر شوینیك بیت ئەتدۆزمه وه .
- ۱۳۹ - که لکه له ی که وته سه ر : خولیای که وته سه ر : عه ودال بوون به دوا ی هه رشتیکدا .
- ۱۴۰ - ره سه نه : ئەسله .
- ۱۴۱ - له پر مه ی گریان : له پر مه ی پی که نین : له پرا گریان له پر پی که نین .
- ۱۴۲ - دای پلۆسی : له پر لی دا .
- ۱۴۳ - شرو شیتالت فری ئەده مه ده ری : ناومالت فری ئەده مه ده ری .
- ۱۴۴ - قاتوقر کران : له ناو چوون و فه وتان .

- ۱۴۵ - به سه لتي نه ژى : به تهنيايى ، بويه كيک که ژنى نه ټيټ .
- ۱۴۶ - شه تکه دراوه : توند پيچراوه .
- ۱۴۷ - ترو تفاق : شتي پيوستى بويه سه فهرو بويه ناوماال .
- ۱۴۸ - چابوکه : به چنگ و هه لپه يه .
- ۱۴۹ - لاله ويچ : گويلى : پرمشتيک .
- ۱۵۰ - نه موستيک : پر سه رپه نجه کان .
- ۱۵۱ - ناهى تيا نه ماوه : گيانى له بهر براوه .
- ۱۵۲ - به تهرن روشت : به خوړاى روشت : بويه كيک که به هه وانته تيا بچيټ .
- ۱۵۳ - جمه ى ديت : شوينيکى قه له بالغ و جيگا نى يه بويه دانیشن .
- ۱۵۴ - عه له مى تيا نه ماوه : بويه نه خوشيک که چاک نه بووه وه .
- ۱۵۵ - چي چکان : دانیشن له سه ر هه ردوو قاچ .
- ۱۵۶ - چوارمه شقى : دانیشن له سه ر قنگ و قاچ له سه ر قاچ له ژير خویدا .
- ۱۵۷ - به چوک : دانیشن له سه ر نه ژنو .
- ۱۵۸ - قيرسچمه يه : به يه كيکيان نه ووت له کاتى شه ردا وازى نه نه هينا له وى تر .
- ۱۵۹ - تامه زرويه : عه زره تيه : بويه خواردنيکى تاسوق که له خوشيدا زورى بخواردايه .
- ۱۶۰ - تاسووقه : خواردنيکى خوش که م ده ست بکه وتايه ، نه يانگوت بيخو تاسووقه .
- ۱۶۱ - وه نه وزى نه دا : خه وه نو تکى يه تى : خه و په رى لى سه ندووه : بويه سيک پيش نوستن به دانیشن نه وه خه وى لى نه که وت و خه به رى نه بووه وه .
- ۱۶۲ - به کوله مه رگى نه ژى : بويه كيک يان خيزانيک که هه ر ئيشى نه کرد و پيوستى ژيانى دهر نه نه هينا .
- ۱۶۳ - شه وه که ى ده يجوره : شه ويکى ناله بارو ناخوش و تاريخه .
- ۱۶۴ - سيواى بوته وه : خوشه بووه : چه شه بووه : بويه ماليک که زوريان له گهل نه ووت و ليان نه دا به لام به قسه ى دايک و باوکى نه نه کرد .

- ۱۶۵ - چۈختى بوۋە : چەقاۋەسوۋ بوۋە : بۆ منالېك كە زۆر سەر بەدەرەۋە بوایە .
- ۱۶۶ - چلېسە : زۆر نەۋسە .
- ۱۶۷ - سوڭ و بارىك وەك بەرزەكى بانان بۆى دەرچوۋ : يەكېك كەتتېكى بىكردايە يان شتېكى لى پروۋىدايە و خوى دەرباز بىكردايە .
- ۱۶۸ - ئەلى قالىرى سوۋتاۋە : رەش و لاۋازە .
- ۱۶۹ - تىتەك : كە دوو ئافرەت شەرىيان ئەۋۋو قۇرى يەكيان ئەگرت بى يان ئەۋۋوتن ئەۋ دوو ئافرەتە تىتەكى يەكيان لە بن دەرھىنا .
- ۱۷۰ - لوزەنگەر : گەلۇر : زەبەللاخ : كەتە : زرتەبۇز : چەتەۋل و ئەمانە بۆ زەلامى زل و ھىچ لەبارا نەۋۋو بەكار ئەھات .
- ۱۷۱ - دارى واۋەيلايە : يەكېك دىرئو خوارو خىچ و لاۋاز بوایە .
- ۱۷۲ - لۇش لۇش ئەسۋورپتەۋە : بۆ يەكېك كە بە خاۋو خلىچكى بۆ شتېكى بىگەرپت .
- ۱۷۳ - چىرپوچلاخ ئەسۋورپتەۋە : لات ولەۋار ئەسۋورپتەۋە : بۆ يەكېك كە تەمەل و تەۋەزەل بى ئىش ئەسۋورپتەۋە .
- ۱۷۴ - دۇش داماوە : بۆ يەكېك دەستەۋسان و داماوە بوایە .
- ۱۷۵ - پوۋكاۋەتەۋە : بە شتېك ئەۋترا كە بەرەۋ لاۋازى بىرۋىشتايە .
- ۱۷۶ - لەخشتەيان بىرد : ھەلىان خەلەتان .
- ۱۷۷ دەسكەنە : بۆ خەرمان ھەلگرتن ، ژنىك قۇرى منالەكەى رائەكىشا بى يان ئەۋۋوت قۇرى منالەكەى دەسكەنە كىرد .
- ۱۷۸ - بەفەتارەتمان ئەدەى : بەفىرۋ بەقەلبە يەكمانا ئەدەى دايكېك ئەگەر كورپىكى ھارو ھاجى ھەبوایە بى ئەۋۋوت سەرمان بە فەتارەت ئەدەى .
- ۱۷۹ - فەتتورى نايەۋە : شەرى نايەۋە .
- ۱۸۰ - فېتى ئەۋە : بەزىمى ئەۋە .
- ۱۸۱ - تەپلى تۋېنى بى كرا : لېدانىكى باشى خوارد .
- ۱۸۲ - نەفرەتى لى كە : نەعلەتى كە .
- ۱۸۳ - جانانەيە : سۆزانىيە : مەكربازە : جادوگەرە : عەيارە ، (بۆ ئافرەت و

منال).

۱۸۴ - پسا : پچرا : زەلامىك لە شوينىكى بەرزەو بەكەوتايە خوارەو پىيان
ئەووت پسا.

۱۸۵ - مالى ئيفە : مالى موفتە ■ مالى بەلاشە.

۱۸۶ - ئەلى دەعەجانىيە : بۆيەككى زۆر ناشىرىن بەكار ئەھات.

۱۸۷ - ئەلى فيزە بەرخانىيە : بۆشوينىكى قەلەبالغ و غەلبە غەلبو ، چرە
دووكەلى ليۈ ئەھات.

۱۸۸ - چووبە چەقى نەعلەتا : بۆيەكك بەرقا بەكەوتايەو بە ھىچ شتىك رازى
نەبوايە.

۱۸۹ - لىمان چووتە كەشكەلانى فەلەك : يەكك داواى شتىكىان لى بىكردايەو
نەىدايە.

۱۹۰ - خوت مەدە لە قەرەى : دەرەقەتى ئەو نادەيت .

۱۹۱ - ئەلى كچى عەنەت پاشايە : بۆكچىكى زۆر لوت بەرزو خولى بايى بو.

۱۹۲ - جەزەبەم گەياندى : لىدانىكى باشم لىدا.

۱۹۳ - لوشكەلوشك ئەگرى : بۆيەككى بى دەستەلات و گرینوك كە بە
ھەمووشتىك ئەگريا.

۱۹۴ - كەتنىكى پىدا : بەپەنگى كرد ■ تووشى بەزىمى كرد.

۱۹۵ - سەرەونگوم بوو : ديار نەما.

۱۹۶ - ئاش بەتالى لىكرا : بۆئىشك پىش تەواوبوونى وازى لى بەھىرىت.

۱۹۷ - بەسە ملچەملچ : لەكاتى ست خوارندا ئەوكەسە دەنگى دەمى دىت.

۱۹۸ - كەولەكوڭ : ژنى كە رقى ھەلئەسى لە پياوۋەكە كە لە تەمەندا بىت
پىئى ئەللىت برۆ ھەيەى كەولەكوڭ.

۱۹۹ - فلئەكوڭ : بەپچەوانەو ، پياو بە ژن ئەللىت بى پرەو ھەى فلئەكوڭ

۲۰۰ - تياگەوزى : بۆئازەل و بۆ مروڭ كە لە شوينىكدا لەسەر زەوى خوى

ئەتلىنىتەو.

۲۰۱ - لات و لەوار ئەسوورپتەو : بى ئىش ئەسوورپتەو.

- ۲۰۲ - دريژ دادېه : زور بلی یه، زور له سهر قسه ثروات .
- ۲۰۳ - حه پو لکی کهس نادات : ماوهی کهس نادات قسه بکات .
- ۲۰۴ - گه له کومه کی نه کهن : چهند کهسیک به گز یه کیکدا بچن .
- ۲۰۵ - خیشی کردووه : توره یه و قسه ناکات .
- ۲۰۶ - دريژ داهول : بو ئینسانیکي زوردریژ .
- ۲۰۷ - په پووته : خانویه کی داروخواه : زه لاميکی شوړله و نه بووه .
- ۲۰۸ - خواو راستان ناردی : هاتی شتیکی چاوه پروان نه کراو .
- ۲۰۹ - قایش و قروشی له خوی دا : بو زه لاميک خوی ثاماده بکات بو جهنگ یان بو راو .
- ۲۱۰ - له په لویو کهوت : بو یه کیک که زور هیلاک بیت و نه توانی له شوینی خوی بجولی .
- ۲۱۱ - به تاسوه چوو : به تاس و تکه وه چوو، بو منالیک که بگری و هه ناسه ی سوار بیت .
- ۲۱۲ - پیاچزی : پیا چه قی، جه زره به ی گه یاندي، زهره ری گه یاندي .
- ۲۱۳ - مارانگازه : دهستی چووه به زاخا ، دهستی چزاه به ناگردا، زهره ومه ند بووه، توشی کاره ساتیک بووه له بیرى ناچيته وه .
- ۲۱۴ - شاته شات : بی دهنک به ، بو ثافره تیک که زور دهمه ورو دهنک دهره اتوو بوايه .
- ۲۱۵ - شار خاموشه : شار بی دهنک ، شار چوله .
- ۲۱۶ - شار بی ئاشوبه یه : ئاسایش و بهرکه ماله .
- ۲۱۷ - شار خروشاوه : عه شام و مه خلوقات کهس له مال نه ماوه هه موو له دهره ون دهشت ودهر نایگریته خوی .
- ۲۱۸ - شایی و لوغانه : له مالیکدایاله شوینیکدا هه موو خه ریکی به زم و په زم و خوشی بن .
- ۲۱۹ - هزارلوغانه یه : ریگایه ک پیچ و په نای زور بیت .
- ۲۲۰ - خه ریکی کنه تیاکردنه : خه ریکی تیکدانی ئیشه که یه .

- ۲۲۱ - چاۋچنۆكە : چاۋبرسى يە ، چاۋچلېسە ، بەرچاۋ تەنگى ، نەۋسە .
- ۲۲۲ - وړكى گرت : رقى گرت (بۆ منال) .
- ۲۲۳ - گرۈزە : زۆر گرېنوك و لاسارە (بۆ منال) .
- ۲۲۴ - توشى گىچەلېكى ئەكات : توشى شىتىكى ناخوشى ئەكات .
- ۲۲۵ - نمەك بەھەرە : ھىچى لە بەرچاۋ نى يە ، سېلەيە ، بىۋەفایە .
- ۲۲۶ - ھەر جرت و فرتيە تى : ھەر ھاتۇچۇيە تى ، جاۋ ئەنئەۋە ، ميزە پشيلە لە بن پىۋى دراۋە .
- ۲۲۷ - شا بە تاقەت : بۆ ئىنسانىكى زۆر ھېمىن و لەسەر خۇۋ بەتوانا .
- ۲۲۸ - بوارم بە : ماۋى قسەم بدە ، بۆ تەنكايى ئاۋىش كە لىۋى ئەپەرەنەۋە .
- ۲۲۹ - كەۋتەگەر : كەۋتە ئىش .
- ۲۳۰ - چەۋاشەى كرد : سەرى لىۋى تىكدا .
- ۲۳۱ - دەستى تەتەلەى كرد : ھەلەيەك كە دەست ئەكرىت .
- ۲۳۲ - زۆر تېرەنە : زۆر قسە كەرە ، قسەى ناپياۋانە ئەكا .
- ۲۳۳ - ئىتتەلەى كرد : رىشايەۋلە خواردنى زۆر .
- ۲۳۴ - لەشى كرمەرىز بىت : لەشى داۋە شى ، بۆ يەككى تەمەل پىس و پۇخل .
- ۲۳۵ - ئاگرى قورەت : بەچەۋازى گرتۈۋە (بە منايكى زۆر بىۋى ھەيا ئەوترا) .
- ۲۳۶ - ناماقولت كرد : قسە يەكى نابەجىۋ نامە عقول .
- ۲۳۷ - چىرپو ھورۋ فىسكە فىسكىانە : دوۋكەس كە سەريان بنايە بەيەكەۋە قسەيان لەژىر لىۋەۋە بىكردايەۋ نەيا نوپىستايە كەس گوىۋى لە قسەيان بىت .
- ۲۳۸ - سەرى كەچە : سەرى حىزە ، سەرى شۆرە .
- ۲۳۹ - مەلەشۋى بەۋە ھەلدراۋە : لەگەل شىردا خواردۋىە تى ، بۆكەسىك كە خورۋى بە شىتىكى خراپەۋە بىگرتايە .
- ۲۴۰ - سىمكول ئەكا : بۆكەسىك بەپەلەۋ ھەلەشەۋ بىۋى ئارام بىت .
- ۲۴۱ - فرى بەسەرەۋە نەماۋە : مافى پىۋە نەماۋە .
- ۳۴۲ - لالغاۋى شل نەبوۋ : بۆ يەككى چەنە بازو زۆر بلىۋى .
- ۲۴۳ - خوت نەى كەى خوا بتداتى : بۆكەسىك بەرىكەۋت خوا خىر بىرژىنى

به سه ریا .

- ۲۴۴ - خواډاویه تی و له قه ی لی ئەدا : دهست به خیری خوڤه وه ئەنیت .
- ۲۴۵ - ئەم تی کوته و تی برهیه چی بوو : بو کاریکی ناقولا و ناله بار .
- ۲۴۶ - گرفتار بووه پیوه ی : گیرۆده و دووچار بووه پیوه ی .
- ۲۴۷ - به هه ره مه کی و گو تره کاری : بو ئیشوکاری بی سه روپی .
- ۲۴۸ - که ووتی تیژ، تیژ : ئیسته رم : که وتی ده ی ده ی ■ پی ی لی کرده کهوش ، هه ر ئیسته کی .
- ۲۴۹ - ئە ی ده لینی : ئاوی لی ئەچی ، ئاو داته دا .
- ۲۵۰ - سمی پیوه نا : مو ی پیوه نا .
- ۲۵۱ - له خو ی بایی بووه : له خو ی گو راوه .
- ۲۵۲ - هاته بار : ملی نا .
- ۲۵۳ - با یه کالā بیته وه : با بکه وی به لایه کدا .
- ۲۵۴ - با ده رفه تی بیت : با فرسه تی بیت .
- ۲۵۵ - به تیری عه شقی گرفتار بوو : به بیننی حه زی لی کرد .
- ۲۵۶ - که له نی ره : بو کو ریکی ئازا نه وتری .
- ۲۵۷ - مو له تی به ری : ماوه ی به ری .
- ۲۵۸ - تازه نه وه لی دو ردگ و پیاله یه تی : تازه که یف و زه وقی هه یه وه له م ته مه نه دا خو ی منال ئە کاته وه .
- ۲۵۹ - گو زان گو زان : بو پیکه نین و خو شی منالی ساوا .
- ۲۶۰ - داره داره : بو منالیک تازه پی ئەگری .
- ۲۶۱ - ریشو سمیلی ماشو برنج بووه : ریش و سمیلی موی سبی تی که وتوه .
- ۲۶۲ - سه ری بۆز بووه : قژی سه ری سبی تی که وتوه .
- ۲۶۳ - زامار بووه : بریندار بووه .
- ۲۶۴ - حه واله به گه واله ئە کات : له مه وه ئە نی ری ت بو ئە وو ئیشه که ی بو ناکات .
- ۲۶۵ - ره ش بگی ر : خه تاو بی خه تا ، ته رو ووشک پیکه وه ئە سو وتی .
- ۲۶۶ - بو به خوینی سیاوه حش هه ر نه برایه وه : بو شتیک که زور دریز ■ بکشی ت و

ناخوش بیت.

- ۲۶۷ - بوبه داسک و دهرزی : بۆگهسیکی له پرو لاواز.
- ۲۶۸ - خوا ره خسانی : خوا ریکی خست ، خوا ناردی
- ۲۶۹ - قهتیس ماوه : رښگای لی گیراوه ، پهنگی خواردوتهوه.
- ۲۷۰ - دهست و دهم و داوین پیسه : زور جوین فروش و بی په وشت و به دکراره.
- ۲۷۱ - کار له کار ترازو : تازه هیچ به هیچ ناییت ، تازه له دهست چوو.
- ۲۷۲ - چلکاوخوره : پیاوی خه لکه.
- ۲۷۳ - ناله باره : پنتیه ، توره هاته ، هیچی تیا بهسته نی یه.
- ۲۷۴ - تا ته شه نه ی نه کردووه : تا شته که گه وره نه بوه و بلاونه بوته وه .
- ۲۷۵ - مرخی خو ی لی خوش کردووه : خو ی لی مه لاس داوه ، هزی لی کردووه خو ی بو ناو ته وه.
- ۲۷۶ - خه په حه نه شی : چه چه قه قه ، له وچه له وچ ، چه نه بازی ، بهس بلی .
- ۲۷۷ - فاکوفیک : چه واشه کردن ، زور زانی ، سهر لی تیکدان له نیوان دوو که سدا .
- ۲۷۸ - ئینسانیکی شومه : سهر خوره یه ، نه گبهت و ناله باره .
- ۲۷۹ - شملی شهره : شهره نگیزه ، سهر به ئاشوبه ، سهر به گو به نده ، ئاژاوه چی یه ، گیره شیوپنه .
- ۲۸۰ - همه چیزه : ههرچی و پهرچی ، ناکهس به چه ، هیچ و پوچ .
- ۲۸۱ - کوری گو به نده : قوشمه یه ، ئه ربابه .
- ۲۸۲ - چوقه چوقی دانی دیت : هه ل ئه له رزی له سهر مادا .
- ۲۸۳ - گوینده یه : گورانی بیژه ، دهنگ خوشه .
- ۲۸۴ - یه قی کردو ته وه : سلقاوی داوه ته وه ، بو خواردنی زور بمینیته وه .
- ۲۸۵ - جاسوسی له سهر هه ل ناگری : چاوی لی ناترو کینی ، لی غافل نی یه .
- ۲۸۶ - دهمه زردی کرده وه : زاخاوی دایه وه ، پاک و پوخت کردنه وه ی شته له که دارو ژه نگاوی یه کانه .
- ۲۸۷ - خانومانه : بو ئافره تیکی ریک و پیک .

۲۸۸ - ئەم تەنتەنە و مەنتەنە يە چى يە : ئەم ووردە و آلە و متور و وە چى يە ، بۆ رازاندنە و وە يە كى بى مە عنا .

۲۸۹ - جىرپنە : جى بى خوى ناگرى .

۲۹۰ - زور سەنگىنە : بۆ كە سىكى گران بە ھاو بە نرخ .

۲۹۱ - ساويلكە يە : ھەموو قسە يە ك ئە چىت بە گوى يا .

۲۹۲ - گە مژە يە : حۆلە كە يە ، گىلو كە يە .

۲۹۳ - فېشال كەرە : فشە كەرە ■ خۆھە لكېشە .

۲۹۴ - حىلكە حىلكە يە تى : بۆ پىكە نىنى ناوخت (بۇ ئافرەت) .

۲۹۵ - لە تە ھلو كە دايە : لە ناخوشى و نارە ھە تىدا يە .

۲۹۶ - منالېكى عال و سالە : منالېكى ژىرو سالارە .

۲۹۷ - تازە پىاكە و تۈۋە : تازە دەۋلە مەند بوۋە لە خوى بايى بوۋە .

۲۹۸ - مېروموشىە تى : بەدۋاى خوارندا ئە گە رى .

۲۹۹ - چۈۋە تە بىنج و بناۋانى : چاك لە ئىشە كە كۆلۈۋە تە وە .

۳۰۰ - بىرىق و باقى لىۋە دى : بىرىسكە بىرىسكى لىۋە دى ، بۆ راندنە وە و جوان كارى بە كاردىت .

۳۰۱ - ماستاۋ ئە كا : مەرايى ئە كا .

۳۰۲ - دانوبان ناكولې پىكە وە : ناگونجىن پىكە وە .

۳۰۳ - خورپە چۈۋە دلى يە وە : بۆ ھەۋالېكى ناخوش دل راپچلە كىن كە ئەيدەن بە يە كىك .

۳۰۴ - كارامە يە : وورپاۋ لى ھاتوۋە .

تېيىنى : ھەندى ووشەى توركىش تىكەل بە زمانە كە مان بوۋە وە لە زەمانى عوسمانلى تا ئەم دوايانەش بە كارئەھات و ھەندىكى ئىستاش بە كاردىت ، وەك :

۱ - باشى بۆزغ : ئەھالى مولكى .

۲ - سويل : چاكەت و پانتول لەبەر ، ئەفەنى ، منەۋەر .

۳ - ياغنىش : تى نە گە يىشتوو .

۴ - يولاش : برادەر .

- ۵ - بو به قەرەبروت : تەواو سووتتاو رەش بوو.
- ۶ - ئەنەك دۈنەك : ئى دوايى ، بو ئەنجامى شتىك ئەوترا.
- ۷ - داغان كرا : ھەلوەشان ، ويران كارى.
- ۸ - قوشقنە قەووت : ھىز بەرە بەر خوت بېرىن.
- ۹ - پاك لە مېش : پاك و تەمىزى.
- ۱۰ - ھەمام لە مېش كرا : خوى شت لە ھەمام.
- ۱۱ - ھەمامى قورخ كىدوۋە : ھەمامى بەكرى گىرتوۋە بە تايبەت بو خىي.

(یاری جاران له گهره که کاندای)

له ناو کورده واریدا گهلېک یاری هه بووه که ئیسته له گهلېک ناوچه ی کوردستانا ناویان له کووله که ی ته پریشا نه ماوه .

ئهم یاری یانه هه ندیکیان هی منالان وه به شی زوری هی لاوانن . هوی نه مانی ئهم یاری یان ئهمانه ن :

۱ - گوپانی ژیا نی کومه لایه تی و خهریک بوونی خه لک زیاتر له جارن به نان پهیدا کردنه وه .

۲ - خهریک بوونی زور به ی منالان به خویندنه وه .

۳ - پهیدا بوونی هه ندیک یاری تازه تر وه کو توپین (تویی پی ، توپی سه به ته ، یاری قالی بول) و توپی سه رمیزو بلیاردو ... هتد .

۴ - پهیدا بوونی گهلېک شوین بو کات به سه ربردن وه کو (یانه) و گازینو سینه ماو نامه خانه .

۵ - که مته رخه می به رامبه به یادگاری پیشین ئه گهر که مته رخه می نه بوايه ئه بوو هه ندیک له و یاری یانه زیندوو بکریته وه و چه شنه ده ستکاری په ک بکرین له گه ن ئه مرودا بگونجین .

ئهنجا پاش هه ول و ته قه لایه کی زور توانیمان ئه و یاری یان کو بکهینه وه که له گهره ک کراون ، یاری گه وره به جیاو یاری منالانه به جیا وه چوینه تی ئه و یاری یانه که کراون پیشکesh به ئیوهی خوشه ویست ئه که یین که هه ول بدن له گهره کا وه یان له یانه کانا یان له کاتی سه یراندا ئهم یاری یانه به سه ربکه نه وه وه ک گه لانی تر که خهریکی زیندوو کردنه وه ی یاری و خو و په شتی کونن بو ئه وه ی ئهم جو ره یاری یانه زیندوو بکریته وه وه وون نه بن له ناوماننا وه ک له ته له فزیوند ئه ییسن .

یاری منالان - کچ و کور

حەماموکی و خولە پەتانی :-

ئەم یاریە بەرزووری منالان کە تەزە فیری یاری ئەبوون زۆر حەزین ئی ئەکرد. ئەین هین خولی پکیان کوئە کردەوه خولەکیان کۆمەن ئەکرد ئە شیودی گۆمەزی حەم بەقەد فەبۆنیك خەپان ئەکردەوه وە ئەین پەستەوه. دویی ئوین ئەکردە گۆپیان گۆمەزەکیان ئورشین ئەکرد. ت ئەواو تەر ئەبوو. ئەوس خولی ووشکیان ئەکرد بەسەر. وورده وورده پین ووشت ئەکردەوه. وە ئەم کتەد کە دەستیان ئەهین بەسەر حەماموکه کەدا بو ووشت بوونەوهی و ساف بوونی بەدەم سوونەوهیەوه. ئەین ووت (حەماموکه موودەرکە) چەند جاریك ئەمەین ئەووت. دویی ئەوه ئەگەر موویەك وەین پووشینك دەر بکەوتایە دەریان ئەهین بەهێوشی و مچیان ئەکرد پشان بە چیکەیهك ئە سی چوار لایە کونین تی ئەکرد وە بوشیان ئەکرد ت مستوی منالە کە پینەچوو پشان بەخووشی و چەپەریزان بەدەوری یاریان ئەکردو تیکیان ئەدایەوه.

مالە باجینە :-

ئەم یاری بەش ئەناو منالانی ووردا ئەکرا کورو کچ ئەین هین رەخەریکیان دایەخست وە هەندێ شتووەکیان کوئە کردەوه و ئەو شۆینەیان ئەکرد بە مانی خویان. ئینج چەند مانیکی تر ئەهەن بەمیوانیان وە دایەنیشان ئەدوین بە گەتەوه دەستیان ئەکرد بە چیشتن لێن و پینان ئەووت (چیشتنەقونی) وە بەم جۆرە وەختیان ئەبردەسەر.

موور موورین :-

ئەم یاری یە بە موورووی رەنگاوپرەنگ یان وورده شووشە ی بازنی شکاوی
رەنگاوپرەنگ ئەیان کرد چائیکی بچووکیان ئەکرد، دووکەس پەنجەتووتەوپەنجە یەکی
تریان ئەگرت بەیەکەووە مووروووەکە یان پارچە بازنەکیان بەدەستەووە بووبەنۆرە بەریان
ئەدایە خوارەووە کێ دەستی راست بواوە ئە یخستە ناوچالەکەووە دەنکی ئەوتیریان بو ئەم
ئەبوووە هەر بەوورده بازنی یاری خۆل خۆلینیشیان ئەکرد وورده بازنەکیان ئەکرده ناو
خۆلەووە ئەیانشاردهووە دوا یی بەدەست کۆمەل کۆمەل خۆلەکیان جیائەکردهووە، وە لە خۆل
پاکیان ئەکردهووە، وە وورده بازنەکیان ئەژمارد بو ئەو ی بزانی کامیان زیاترە، وە جگە لە
وورده بازنی ئەم یاری یەیان بە موورووش ئەکرد.

سابوونی رەنی :-

دوومال پشتیان ئەل بەیەکەووە لەپشتەووە دەستیان ئەبرد بو دەستی یەکتەری و بەنۆرە
یەکتەریان هەل ئەبری وە ئەیان ووت :-

سابوونی رەقی	پشتم تەقی
سابوونی بەزی	پشتم تەزی
سابوونی شەمماش	پشتم تەلاش
سابوونی لۆکس	پشتم تۆپس

گوزەلەشکی یاخو نەشکی :-

دووکەس راست و چەپ دەستی یەکتەر ئەگرن، مانیك ئەخەنەسەر دەستیان وە
ئەیگرن و ئەلین گوزەلەشکی، یاخو نەشکی، تا هیلاک ئەبن ئینجا مانیك ئەکەوێتە
خورەووە ئەلین (گوزەلەشکی)

هه‌لوور بلوور ته‌کامه :-

چهند منالیک دائه‌نیشن و قاچیان دریش ته‌کرد به‌ریز به‌پال یه‌کتری یه‌وه وه
یه‌کیکیان هه‌دست ته‌دات به‌قاچیان وه ته‌لیت هه‌لوور بلوور ته‌کامه زه‌ردو سوورو
شه‌مامه ، ئاوا به‌ره ده‌نکه زه‌ره
میخ کوتا میخ هه‌لبه‌زی تیکه‌ی راستم ته‌وه‌ی گه‌زی . . . ده‌ستی بکه‌وتایه سه‌ر
قاچی هه‌ر منالیک ته‌و قاچه‌ی لائه‌بردو به‌م جو‌ره یاری‌یه‌که ته‌کرا .

هه‌له‌ق مه‌له‌ق :-

دوو که‌س گره‌ویان ته‌کرد یه‌کیکیان شتیکی ته‌خسته مشتی‌هوه ته‌یشارده‌وه ،
به‌لام هه‌ردوو ده‌ستی ته‌قووچان بوئه‌وه‌ی ته‌ووتر نه‌زانی له کام مشتی‌ایه‌تی ته‌وتریش
ته‌یویست به‌م جو‌ره شته‌که بدوزیته‌وه له کام ده‌ستی‌ایته‌ی ته‌ی‌ووت :

هه‌له‌ق مه‌له‌ق	ده‌نکی له‌ق له‌ق
کیسه‌و که‌مه‌ر	یا سیس عومه‌ر
هه‌رگه‌تا مه‌رگه‌تا	خوا فه‌رموویه‌تی هه‌ر ته‌مه‌تا

هه‌ر که ته‌گیشته ته‌وه‌ی ته‌ی‌ووت (خوا فه‌رموویه‌تی هه‌ر ته‌مه‌تا) ده‌ستی له‌سه‌ر
کام مشتی ته‌وی‌تر دابنایه پی‌ی ته‌کرده‌وه ته‌ی‌ووت بیکه‌ره‌وه لی‌ره‌دایه .

مزره‌حین :-

جو‌ری مزره‌ح و که‌ره‌سه‌ی :

۱ - مزره‌ح

۲ - قو‌ر قو‌ره

۳ - وېژ وېژه

۴ - گد گده

۵ - کولکه مزراح

۶ - شېپ (په تی مزراح)

۷ - شریتی میراتی

۸ - شه کر شکینی

۹ - کاسه ئارد

۱۰ - ماچ

۱۱ - ته مته مه

ئەم یاری یەش بابووو له سلیمانی دا، له لایەن منالانەوو ئەکرا وه کاتی تایبەتی ی خوی هه‌بووه پیش ئەوهی ئەم یاریه دەست پێ بکات هه‌موویان کوئە‌بوونه‌وه (گه‌ل گه‌لی) یان بو ئە‌کرد ئە‌مه‌ش مزراحه‌کانیان پشتاویشته به‌رز ئە‌کرده‌وه بو ماوه‌ی بستی‌ک تو‌زی‌ک به‌رزتر، یان نزم تر و به‌ریان ئە‌دایه‌ خواره‌وه ، وه ئە‌وه‌که‌سه‌ی ئە‌م ئیشه‌ی ئە‌کرد ئە‌ی ووت : (گه‌ل گه‌لی تو‌عه‌شقی عملی) وه هه‌ر مزراحی‌ک له‌سه‌ر پسته‌که‌ی رابوو‌ه‌ستایه‌ ئە‌وه‌ ده‌ر ئە‌چوو تاوه‌کو یه‌ک مزراح ئە‌مایه‌وه‌که‌، له‌سه‌ر بنه‌که‌ی نه‌ئه‌وه‌ستا ئە‌وا ئە‌مه‌یان تی ئە‌که‌وت و مزراحه‌که‌ی له‌سه‌ر زه‌وی دانه‌واو باقی ئە‌وانی تر ده‌ستیان ئە‌کرد به‌ داکوتانی مزراحه‌کانیان به‌سه‌ر ئە‌وه‌ی که‌ ده‌رنه‌چوو، به‌م جو‌ره‌ یاری ده‌کرا تاوه‌کو یه‌کی‌ک تی ئە‌که‌وت ئە‌وه‌ش کاتی‌ک که‌ مزراحه‌که‌ی نه‌خولایه‌ته‌وه‌و یان فریای (ماچ) نه‌که‌وتایه‌ یان کاسه‌ ئاردی نه‌هایشتایه‌ وا تی ئە‌که‌وت و مزراحه‌که‌ی خوی دانه‌واو سه‌ر زه‌وی .

(ماچ کردن) کاتی‌ک مزراحه‌که‌ ده‌خولایه‌وه‌ ده‌ی خسته‌ سه‌ر ده‌ستی ئە‌ی برد بو لای مزراحه‌که‌ی له‌سه‌ر زه‌وی که‌وتوو وه‌ پیاو ئە‌کیشا به‌خولاو‌ه‌یی وه‌ به‌ری بکه‌وتایه‌ ئە‌وا یه‌عنی (ماچی کرد) وه ئە‌مه تی ناکه‌وێت .

ههلوو کین :-

ئەم یاریەش ھەر باوبووو ووردو درشت لە شاری سلیمانی دا زۆر خەریک
ئەبوون بەم یاریەو.

بریتە لە دوودار، درێژی ھەریەکیکیان نزیکەی مەترێک بوو و پێیان دەووت
(داردەست) و بە دارێکی بچووکت یاریەکیان دەکرد کە درێژی نزیکەی بستیک
تۆزیک کەمتر یا زیاتر و ھەردوو سەرەکیان وەک قەلەم دائەدا و پێیان ئەووت
(ههلووک) وە یان سەریکیان تێژ ئەکردو سەرەکی تریان بەپانی ئەمەش جووێکی تر
بوو.

دوو تاقم یارییان ئەکرد شوێنیکیان ئەکرد بە شار ھەلووکەکیان دائەنا بە دارە
درێژە کە لەسەری ھەلووکەکیان ئەدا ھەلووکە کە بەرز ئەبوو و ئینجا بە دارە
درێژە کە بە قایم لێ ئەدا ھەلووکە کە دوور ئەرۆشت، تاقمەکی تر بەرامبەری
ئەوێستان ئەگەر ھەلووکەکیان بگرتایە و بەعاسمانەو ئەمان ئەچونە جیگای
ئەوان، و ئەگەر ھەلووکە کە نەشگیرایە و، پاشان ھەلووکەکیان ھەل ئەدا بو
سەرشار بو دارە درێژە کە لەسەر زەوی بە پانی دائەنرا ئەگەر بەر دارە کە بکەوتایە
ئەوا ئەمان ئەچونە جیگای ئەوان خو ئەگەر بەر دارە درێژە کە نەکەوتایە ئەوسا
وەستای سەرشار دارە درێژە کە ھەل ئەگرت، سێ جار لە ھەلووکە کە ئەدا
ئەویووت: ھەلی یەکەم، ھەلی دوو ھەلی سێ یەم ھەلووکە کە دوور ئەخستەو
لەسەر شار ئینجا ھەلووکە کە لەکویدا ئەکەوتەو ئەوی تریان لە ھەلووکە کەو
سێ بازی ئەدا بۆسەر شار، ئەگەر بگەیشتایە ئەوا بە دارە درێژە کە ئەیان پێواو
حسابیان ئەکرد بوخویان چەند جارێک بەم جوو، ئنجا کە بیان وێستایە یاریە کە
تەواو بکەن ھەردوو لا دەستیان ئەکرد بە راستەو چەپە کوێلێ یەکەم لەسەر شارەو
یەکی سێ راستەو سێ چەپەیان لێ ئەدا ھەتا ئەگەیشتنە شوێنیک، ئنجا تاقمی
دوو بەرەو شار دەستیان ئەکرد بە راستەو سێ چەپە وەک تاقمی یەکەم ئنجا
ئەگەر گەیشتنەو سەر شار زیادی کرد ئەبێت ماوێ ئەو زیادەیی بیان کەنە کوێل بەرەو
سەرشار خو ئەگەر نەگەیشتنە سەر شار ئەو ماوێی کە ماوێ ئەوانی تر ئەبێ بکەنە
کوێل تاوێ کو سەرشار.

ھەرۋە كوئىستاش كۆلاره ماۋە بەلام ئەو ۋەختە بەجۈرپكى زۆر پىك وپىك كۆلارەى رەنگاۋرەنگى دروست ئەكراۋ ھەل ئەدرا پىلپىلەى جوانى پىۋەئەكرا زوربەى سەربانەكانى سلىمانى بەتايىبەتى عەسران كۆلارەى لى ھەل ئەدرا ھەندىكىان ئەيان بەست بە چىغەكانىانەۋە لە پاش ئەۋەى لەنگەرى ئەگرت واتە كۆلارەكە لە شۈپنى خۆى نە ئەكەۋت بەم لاۋ ئەۋلادا، ئىنجا كە شەۋ دائەھات ھەندى لە خاۋەن كۆلارەكان (فەنەريان) ئەكرد بە پەتى كۆلارەكەۋە ۋە مۇمىكىان تىادا دائەگىرسان ۋە بەھۋى پەتى كۆلارەكەۋە ئەياننارد، ۋە بەھۋى ھەۋاۋە خۆى وورده وورده سەرئەكەۋت، تا جۋوت ئەبۋو بە كۆلارەكەۋە، زوربەى خەلكى سلىمانى بە ھاۋىنان لە سەربان ئەنۋستەن ۋە لەناۋ چىغەكانىانە ئەم كۆلارانەيان ئەبىنى ۋە دىمەنىكى زۆر جوانى ھەبۋو .

چال چالين :-

ئەم يارى يە برىتى يە لە دەنكە قەيسى، ھەر منالىك بەتايىبەتى ئەگەرا بەسەر جادەو كۆلانەكانا بۆ كۆكردنەۋەى دەنكە قەيسى . شىۋەى كىردنى ئەم يارى يە : ئەيان ھىنا چاللىكىان لە پەنا دىۋارىكا ھەل ئەكەند، بىستى قوۋل و بىستى پان لە دوۋرى سى ھەنگاۋەۋە، لە چالەكەۋە خەتلىكىان ئەكىشا لەۋخەتەۋەىست دەنكە قەيسى ھەل ئەدرا بۆ ناۋ چالەكە، يەكىك ئەبۋو بە ۋەستا لەسەر چالەكە كە دەنكە قەيسى يەكان ھەل ئەدرا بەجۋوت ھەلىان ئەدا ۱۰ يان ۱۴ يان ۱۶ بە ئازەزۋۋى ئەۋكەسە كە ھەلى ئەدا كە ئەكەۋتە ناۋ چالەكەۋە ۋەستا كە ئەبىژارد ئەگەر جۋوت بوایە ۋە ھەرچەند بوایە ئەۋەندە دەنكى بۆتى ئەكرد، خۆ ئەگەر تاك بوایە، ھەرچەند بوایە ھەلى ئەگرت بۆ خۆى .

قه لا قه لا يان چاوشارکى :-

ئەم يارى يەش لە چەند كەسك پىك دىت پاش (فینكانكو) يەكك تى ئەكەوى
ئەچىتە سەرشار پرووئەكاته دیواره كەو چاوى ئەنوو قىنى ئەوانى تریش خويان ئەشارنەو،
ئىنجا ئەلئيت :-

(قه لا قه لا قه لا قه لا قه لا يەكى بىت) تا درىژايى هەناسەيەك هەر ئەلى قه لا قه لا . . .
لەكوئايى دا دەلئيت يەكى بىت دواى قه لاى دووم چەشنى يەكەم بەدرىژايى
هەناسەيەك ئىنجا سى يەم لەكوئايى هەر سى قه لا قه لا دا دەلئيت : خوئان بگرن وا هاتم
دياره لەم ماوہيەدا هەموو خوئان دەشارنەو ئىنجا ئەم بە شوپيان دا دەگەرئى هەتا يەكك
بەردەستى دەكەوئيت كە بىگريئ ئەمانەى تریش بەدزى يەو بەرەو شار ئەچنەو و
دەست لە شوپنەكەو ئەدەن ئەلئىن (شار گر) ئەوہى گەيشتە (سەر شار) و ووتى شار گر
ئەوہ تى ناكەوئيت بەلام ئەوہى نەگەيشتە سەر شارو گىرا تى ئەكەوئيت .

پشيلە سوورە كوئىراچوو، ئەرزى درى پيايا چوو :-

ئەم يارى يە بەزورى مندالان دەيكەن، كوروكچ، ژمارەى يارى زانەكان لە ۱۵ -
۳۰ بەشداری تیدا دەكەن، هېچ كەرەسەيەكى ناوئى لە شيوەى بازنەدا دەووستن،
دەستى يەكترى توند دەگرن وە يەكك دەبئتە پشيلە لەدەرەوہى بازنەكە رادەووستئيت،
يەككى تریشيان دەبوو بە مشك دەچوو نەوہى بازنەكە يارى كە دەستى دەكرا، كە
پشيلەكە دەيەوئيت بئتە ناو بازنەكەو تەوہكو مشكەكە بگريئ بەلام يارى زانەكان نايەلن
بئتە نەوہو، وە پەيتا پەيتا بەيەكجار دەلئىن (پشيلە سوورە كوئىراچوو ئەرزى درى و
پياياچوو) وە ئەگەر پشيلەكە چوو نەوہو خيرا مشكەكە بوى دەرئەچىتە دەرەوہ يارى
زانەكان رى ئەدەن، ئىنجا لەناوہو پشيلەكە دەيەوئى بچئت بو گرتنى مشكەكە وە
هەموويان بەردەوامن لە ووتنى (پشيلە سوورە . . . تەوہكو هيلاك دەبن يان پشيلەكە
مشكەكە دەگريئ ئىنجا ئەگوررئيت پشيلەو مشك بە دوانى تر .

په نابې دهنګه :

نهم ياري يه له روژي خوشياندا له بهردهرگا يان شهوان ده کړيت ياري به که هېچ که ره سه يه کی ناوې وه له شيوه ي باز نه دا ياري که ره کان دائه نيشن ، که ژماره يان له ۵ - ۱۵ که س به شداری ده که ن وه يه کيک ده بېت به ووستا ، له پيشا نهم له راني يه کيکيان ددات و نهواني هه ريه که ي له هاوړپکه ي له راني ددات و نه بېت که س وورته ي ليوه بېت يان قسه بکات نه گينا تي نه که ویت و دوورته خريته وه له ياريه که دوايي ووستا له پرومست نه دا نجا نه وانش له پرومست وه ده ست بي نه که ن نجا شويني کی تر وه کو پستي مل و پشت و هتد تاوه کو زور به يان تي نه که ون و به پيکه نين ياري که ده روا ت تاوه کو ماندوو نه بن کوتايي بي ديت .

خه لکی خه لاجو - کي هات و چو :-

نهم ياري يه له نيوان ۱۰ - ۲۰ ياري زاندا ده کړيت وه به شيوه ي يه ک ريز دائه نيشن يان به شيوه ي نال يان باز نه وه يه کيک ده بېت به ووستا وه به نه يني ناو هه ريه که يان نه نيت به ناوې قاره مانان يان گيانداري که وه دوايي چاوي يه کيکيان به هوې ده سته سړپکي پاکه وه ده به ستيته وه وه بانگي نه کا يه کيک له ياري زانه کان بېت به ناز ناوه که يه وه بونموونه ده لیت (ئسا وهره شيري شاخان) يان ده لیت (تاوهره روسته می مازنده ران) وه هه روه ها ديت ده ست نه خشيني ت له سه رو شان و گوپلاک و ده ستي نه ویش ده ستي خوې ده کوتي له گيان و جل و بهرگی ، دوايي بي ده لیت دانيشه وه که س سه يري نه و شوينه ناکات يان قسه ناکات دوايي چاو به سترو چاوي ده کړيته وه ده گهري بو دوزينه وه ي نه وکه سه ، نه گهر زاني نه وا ده چي ته شويني نه و وه نه ویش ديتنه شويني نهم بو چاو به ستي نه وه ي تا وه کو ماو يه که نهم ياري ده کړيت تا ماندوو ده بن وه به خوشي کوتايي به ياريه که ديت .

مه لا تهق ته قینه :-

ئەم یاری یە لەنیوان ۱۰ - ۲۰ - منداڵدا دەکریت کەرەسە ی تەنھا (۲) بەردە یاری زانەکان لە شیوەی بازنەدا دادەنیشن یەکیک دەبێت بە وەستا وە یەکیک تێ دەکەوێت و دیتە ناوەرێستەووە شیوەی دانیشتنی یاری زانەکان ئەوێهە کە دائەنیشن وە هەردوو ئەژنۆیان نزیک ی سەنگیان دەکەنەووە وە هەردوو دەستیان دەخەنە ژێر رانیان وە دووبەردە کە دەدا بە یەکیکیان کە نێ کەوتوووە نازانی و دوای وەستا کە دەلێت (ئێستا مه لا تهقه تهق دهکات) ئەوێهە بەردەکانی بێ یە دەست ئەکات بە تهقه تهق یە کسەر یاری زانە تێ کەوتوووە کە بەرەو تهقه کە دەچیت، ئەگەر زانی ئەوا خاوەن بەردەکان دیتە شوینی ئەم و ئەمیش دەچیتە شوینی ئەو بەو شیوەیە یاریکە بەردەوام دەبێت.

سەنجوقین :-

لە زستاندا لە شوینیکی قور چەند کەسیک چەند پارچە دارێکی باریک بەقەد دوو بست سەرێکی تێژ ئەکرا وە یەکیک ئەی چەقاند بە قورا ئەوانی تریش ئەیان چەقاند بەوی ئەودا ئەگەر دارە کە بکەوتایە ئەو کەسە ئەو دارە بۆ خۆی هەل ئەگەر تەو، ئەگەر نەخستایە ئەو دارە ئەو بەبۆنەوێ تر ئەبوو، تێر بەنۆرە ئەم یاری یەیان دەکرد وە دایان ئەکوێا بەسەر یە کتری یا بێیان ئەووت (سەنجوقین).

گەنم گردو جو بلاو :-

کۆمەڵە کەسیک کۆئە ئەبوونەووە. یەکیک لە ناویاندا ئەنیشت و هاواری ئەکرد (گەنم گرد) هەموویان لەو کەسە کۆئەبوونەووە، دوای ئەوێهە هاوارە کە ی ئەکرد ئەی ووتەووە (جو بلاو) کۆمەڵە کە بلاوئەبوونەووە، هەریە کە لە قوژ بێنیکا خۆی ئەشاردەووە ئەو کەسە کە ئەی ووت (جو بلاو) بەدوای ئەوانە ی تر دا دەگەرا. . . هەرکەسیکی بدووزی یایە تەووە ئەیووت :- (هه ی جو - هه ی جو هه ی جو هه ی جو) ئەو ئەچوووە شوینی ئەوی تر وە ئەم یاری یە وەکو چاوشارکی وایە.

قور و قه پ :- کو مه لیک دائه نیشن یه کیکیان ئه ی ووت :-

(مه لا مه لا نو یژ ئه کا - کی ره قه په دریژ ئه کا به قنگی ئه وکه سه ی قسه ئه کا .) ئه وسه
هه موو به جاریک بی ده نگ ئه بوون و وورته یان لی نه ئه هات وه منالان له ناو خو یان دا
هه ندی شتی سه یریان ئه کرد به له ش و ده ست و چاو بو پی که نین بو ئه وه ی یه کیکی
بی که نی بی یان ده نگی لی وه بی ت تا وه کو تی بکه ویت .

هه نگه شه لی :-

دوای ئه وه ی فینکانکو ده کرا یه کیکی ده چووه ناوه راستی هه ندی مناله وه ود به
هه نگه شه لی دوای منالان ده که وت و ئه ی ووت (شه ل و کو یرم ناپار یزم) به ده م ووتنه وه
شه قی ئه هاو یش ت .

توپ تو پین :-

به تو پی په رو یان تو پی هه وری یان میزه لدانی حه یوان ، میزه لانه که یان فوو
تی ئه کرد ، ئینجا به به ن تو په لیان ئه کردو ئه یان پیچا ئه وسه وه کو تو پی لاستیکی لی
ئه هات و یاری یان بی ئه کرد .

حیکایه تی می ش :-

یه کیکی ئه ی ووت ، به یه کیکی تر حیکایه تی می شت بو بکه م ، ئه ویش ئه یووت (ئا)
ئه ویش ئه یووت مه لی (ئا) ئه ی ووت (ئه ی بلیم چی ؟) ئه ویش ئه یووت مه لی (بلیم
چی) به م جو ره هه ر قسه یه کی بکردایه ئه می ش ئه یووت مه لی ئه و قسه یه ی کردو یه تی
به م شیویه دهوامی ئه کرد هه تا وه کو که سی دووهم ئه یووت (خوام به حه قه) ئینجا لی ره دا
ته واو ئه بوو ، ئیتر حیکایه ت خوان نه ی ئه توانی بلی : مه لی خوام به حه قه .

یاری دهري نه کهم، دهري نه کهی :-

ئهم یاری یه ش به سوډه و سیفون ده کرا، دوو کهس ئه یان کرد ئه و ساردی یه یان
رائه و ه شان یه کیکیان ئه یووت ده رنه کهم وه شوینیکی دیاری ئه کرد و ئه یووت تا ئه ووی
نه بهم وه به و جوړه یاری ئه کرا که ئاوی ساردی یه که ده رچوايه ئه بوايه بگه یشته یه شوینی
دیاری کراو.

گورانی کچان (یاری گوریس دیلمو دیلانی) :-

کچان منالیکیان نه خسته کوښیان وه ئهم گورانی یان ئه ووت
له وکاته دا که گوریسه که یان دانه خست به دره ختیکه وه و دیلمو دیلانیان ئه کرد، ئه ووت :
ئه وزه مه رو سه وزه که سه وزه که ی مالم نه خوش نه که وی سه وزه نه شکینی بالم
هه چ که سی ئه یکا مه نعی کچ و کوږ
نازیزی بمری سه ر بنی له قور

هه چ که سی ئه ی کا مه نعی دلداري
په روپو ده رکا وینه ی پاساری
که وکوته به ینهان کیوی چون شاهو
مه گهر خوا به ره حم من بیني بو تو

كۆل كۆلۈن :-

دوو كەس بەنۆرە سواری كۆلى يەكترى ئەبن بو ئەوشوینەى كە خوڧان ديارىيان
كردووہ .

- پەت پەتۈن

- خەت خەتۈن

- ساف سافۈن

- گووپ گوپۈن

فرى فرى قەل فرى :-

چەند كەسك داھەنیشن يەكك ئەبیت بە وەستا ئەلئ (فرى فرى قەل فرى)
پيويستە ھەموويان پەنجە بەرزبەكەنەوہ بەلام ئەگەر ووتى (فرى فرى بوق فرى)
ھەركەسى دەست بەرزبكاتەوہ ئەوا تى ئەكەوئ چونكە (بوق) نافرئ يان ئەگەر
ووتى (فرى فرى چۆلەكە فرى) پيويستە ھەموو دەست بەرزبكاتەوہ چونكە
(چۆلەكە) ئەفرئت وە ھەرچى بەرزىنەكاتەوہ تى ئەكەوئ .

يارى شەرەئو بە فيچقە :-

ئەم يارى يە زور باوى بوو، بەتايەتى لەناو منالانا ئەيانھينا قاميشك لەنيوانى
دوو گرىدا ئەيانبرى يەوہ نيوانى ھەردوو گرى يەكە بوشە، گرى يەكەم بە چەقو
ھەليان ئەكۆلى، گرى ئەوسەرى كونىكى بچووك بە بزمار تى ئەكرا، پاشان
چيلكە يەكى رەق تۆزك پەرۇيان پيۆ ئەبەست ئەيانكرد بەناو قاميشەكەدا، ئەمە لە
شيۆى (پەمپى پاسكىلدا) ئىنجا سەرى قاميشەكە كە كۈنەكەى تىدابوو ئەيانكرد
بەناو سەتلى ئاودا يان تەنەكەدا و چيلكەكەيان رائەكيشا بۆدوواوہ لەوكتەدا ئاوى
رائەكيشا بۆناو قاميشەكە، پاشان كە پالى پيۆئەنا بە چيلكەكە ئاوەكە لە كۈنەكەوہ
بە بىزى دەرئەچوو لە قاميشەكەوہ بەم شيۆە يە منلان بەرامبەر يەك ئەوہستان و شەرە
ئاويان بى ئەكرد .

شاره زەردەوالە و وروژاندن :-

لە ھەر گەرەکیکا وە یان کۆلانیکا شارە زەردەوالە یەکی تیا ھەبوایە منالانی ئەو گەرەکە دەوای ئەوێ ھەریەکیان پارچە تەختە یەکی یان داریک یان شتیکی ئەگرت بە دەستەو، شارە زەردەوالەکیان ئەو وروژاند بە ھۆی مستی خۆلەو کە ئەیان کرد بە کونی شارەکەدا یان چیلکەیان پادا ئەکرد ئینجا چی زەردەوالە ھەبوایە ئەھاتە دەروەو ھەریەکی و دوویان دەوای منالیک دەکەوت، دەبوو بە شەر لەنیوان منالەکەو زەردەوالەدا، یان زەردەوالە بە ھۆی لێدانی منالەکەو دەکوژرا، یان پێوێ ئەدا دووای ئەوێ کە پێوێ ئەدا یەکسەر منالەکە بە گریان ئەگەرایەو بو مالهو، دایکیشی یەکسەر ئەچوو نەوتی بەشوین پێوەدانەکەدا دەکرد، یان بەردی گەرمی بو ئەخستە سەری.

زۆر جار منالان شارەکیان ئەو وروژاندو چاوەری کاروانی وولاخ یان ریبواریکیان دەکرد، بۆئەوێ پێوێان بدا وە ھەر کە ئەگەشتن بەردەم شارەکە ھەر زەلامە ی ۳۰ - ۴۰ زەردەوالە ی بو دەچوو، تی ئەئالان بو بەیانی سەروچاوی زەلامە کە ئەئاسا.

ھیلانە چۆلە کە دەرهێنان :-

سالان ھەموو سەربانەکان دارە رابوو گویسوانە ی ھەبوو ئینجا چۆلە کە ھیلانەیان لەو گویسوانانەدا دەکرد وە بیچوویان تیا ھەلئەھینا پاش ماوێەکی کە گەورە ئەبوون، پیش ئەوێ کە بفرن منالان دەستیان ئەکرد بە دەرھانیان بە ھۆی پەژرەو کە ئەیاننا بە دیوارەکەو بە لام زوربەیان ئەچوونە سەر پستی یان شانی یەکترو کاتیکی کە بیچوووەکان دەرئەھینان دایکەو باوکەکیان لەولاو باوکە رویان بوو ھیچیشیان بو ئەئەکرا.

بابەخولی گیرم مەکە :-

ئەم یاریە بەدەوری خۆیاندا ئەسوورانەو تا گیر ئەبوون ئنجا ئەکەوتن.

یاری ئیسقان و پشقل :-

ئیسقانه که کونیکى بچووکيان تى ئه کرد، ئینجا پشقلینکیان ئه هیئا ئه یانخسته سهر کونه کهو، دووای فووکردن به ئیسقانه که دا پشقله که بهرزه ئه بووه له سهر کونه بچووکه که له ریکى خوئ بو سهره وه وه ئه گهر فوووه که قایم بوایه پشقله که زیاتر بهرزه ئه بووه، هیواش بووایه نزم تر بهرزه ئه بووه، به لام به قایم و هیواش به سهریه که وه پشقله که هه ل ئه پهری له سهر کونه که .

چۆله کهو به له م :-

به کاغهز چۆله که یان دروست ئه کرد وه هه لیان ئه دا به ئاسمان وه بوو بوو پورینی له سهر بوو، کام له و چۆله کانه درهنگ تر بکه و تابه وه ئه وه باشتین چۆله که بوو دوایی له کاغهز به له میان دروست ئه کرد له شیوه ی پاپور وه زور جار مومیان به داگیرسای ئه خسته ناوی و ئه یان خسته ناو چهوزیکه وه یان تهشتی ئاوه وه .

فرفرۆکه :-

ئهمهش به کاغهزی رهنگاوهرهنگ دروست ئه کرا له شیوه ی ئه ستیره ئه کرا به قامیشیکه وه وه به دهست منالانه وه رایان ئه کرد و ئه خوولایه وه . وه فرفرۆکهش به شیویه کی تریش دروست ئه کرا ئه وهش به ته نه که له شیویه کی بچووک وه ئه م پهروانه یه یان ئه خسته ته لیکی بادراوه وه له ژیره وه ته نه که یه کی بچووک که خرابووه ناو ته له که وه بهرزه ئه کرایه وه بو سهره وه وه پالی به پهروانه که وه ئه ناو بهرزه ئه بووه وه بو ئاسمان .

خوڤريدان له شوينی بهرزه وه :-

چهند منالیک خوږيان له سهربانيکي بهرزه وه فری ته دايه خواره وه بوسه کومه له گلیک
يان سهر سه وزه گيا، وه پيش ته وهی خوږيان فری بدن ته يانوت (تف له شهيتان دوور
له ره حمان - سهرم نه شکیني به گولله ودهرمان).

ثم جوړه شتانهش له ناو منالانا ته ووترا:

۱ - که دوو تاقم منال ياری يان ته کرد دهسته يه که له شوينيکي بهرتر بوون له وانی تر
ته وانهی سهره وه به وانهی خواره ويان ته ووت ئيمه له سهر قه لاتين ئيوه له سهر ته په گوو.

۲ - هوږپوی پوی :-

دهسته يه که منال ته گهران به کولانا، يه کيک هاواری ته کرد (هوږپوی پوی) هه موو
به جاري به يه کدهنگ هاواريان ته کرد (هوو) ديسان هه ره ته وکسه ته يوت (پوی
بی ئيمان) هه موو به جاري ته يانوت (هوو) هه يه که م که س:

(شهریکي شهيتان) هه موو: (هوو) يه که م که س: (ته له که سموره) هه موو: (هوو)
يه که م که س (له دهشتي چوله) هه موو (هوو) يه که م که س (کاغز ته نووسم) هه موو
(هوو) يه که م که س: (له پهری ميشی) هه موو (هوو) يه که م که س: (بيبا بويارم)
هه موو: (هوو) يه که م که س: (دلی نه يه شی) هه موو: (هوو).

له ياری منالانا :-

۱ - منالان که شتيکیان لی وونته بوو که بوی ته گهران بيدوزنه وه هه موو له بهر خوږيانه
ته يانوت (دوزه دوزه بوم هه لقوزه - هی من نی يه هی پيروزه).

۲ - خال خالوکه

منالان که خالخالوکه يان ته بينی ته يانوت:

(خالخالوکه مالی خال له کوی يه؟)

که دوو منال شهربان ته بوو يه کيکیان به وی تری ته ووت :-

(چه مو له بوتو - ئاوينه بوم) ته ویتريان وه لامی ته دايه وه ته يوت (مهجه که ره - بوم
هه لپه ره - له سهر به ره).

دووی ته و قسانه يان (به عن) يان له گه ل يه که^(۱) ته کرد ته يانوت: (ثاشوماش -
کلکت بگرم به مه قاش - هه تاکوسه ری مه عاش) پاش ماوه يه که که ئاشت ته بووه نه وه

یەکیکیان پەنجە (تووتە) و پەنجە شایەتمانی بەرز ئەکردهوه بەویتی ئەووت :
 کامیان ئەوی! ئەوی تریش ئەگەر ئەوی و ستایە ئاشت بێتەوه پەنجە تووتە ئەگرت ،
 بەلام ئەگەر ئاشت بوایەتەوه پەنجە شایەتمانی ئەگرت ئەوسا هەردووکیان ئاشت
 ئەبونهوه .

(۱) واتە قسەیان لەگەڵ یەک ئەبڕیەوه ، که (ئاشت و ماشت) یشیان پێ ئەوت
 (ع. ۴۰).

هەر که به هار ئەهات

منالان هەریە که دارێکی ئەگرت سەریکی ئاسنیان پێوه ئەکرد لە شیوهی گاسندا
 پێیان ئەوت (بێلەکان) وه ئەچوون بە کۆمەڵ بۆ قەراغ شار بۆ هەلکەندنی :

۱ - بنە گۆزروان

۲ - پیشۆک

۳ - هەلەکوک

ماوهیەکی زۆر لە و دەشتە دەستیان ئەکرد بە هەلکەندنی ئەمانە وه ئەیان هینایەوه بۆ ماله وه
 بۆ خواردنی ، وه هەروەها لە کاتی فەریکە نوکدا ئەچوون وه هەریە که بە پارە ئەیانکری .
 ئەهاتنهوه .

یاری یەکی منالان (کور و کچ)

ئەم یاری یە لە چەند منالیک پێک ئەهات نزیکەی دە دوانزە منال ، یەک کچ ئەووستاو
 ئەبوو بە ووستاو کچیکی تریش بەرامبەری راتەووستاو چەند منالیک لە پشتی یەوه بەریز
 ئەووستان ئەمجا دەست ئەکرا بەم یاری بەم شیوهی خوارهوه :

وەستا که : عەلی بێک لام بەگ

وەستا که : منالەکان چوون بۆکۆی

ئەوان : شاری میر

وەستا که : چی یان برد

ئەوان : خورما

وەستاگە : چی تر

ئەوان : برمه

وەستاگە : بەچی پوستان

ئەوان : بە عەرەبانە

وەستاگە : چەند تەلی پیوہبوو

ئەوان : سەد

وەستاگە : چەنی بو من و چەنی بو تو

ئەوان : پەنجای بو من و پەنجای بو تو

وەستاگە : بوکەتە تان ناوی چی بوو

ئەوان : تارا

وەستاگە : بە دم بیہین یا بە زم

ئەوان : بە دم . . دم دم تارا خان

ہەموو بە حاریک : دم دم تارا خان . . دم دم تارا خان

لەم کاتەدا وەستا بالی درێژ ئە کرد ئەمجا ئەوانی تریە کە یە کە بە ژیر بالی وەستاد

ئەروێستەن وە ئەچوونەووە شوینی خوێان ئەمجا تاراخان ئەبو بە وەست پاشان بەم

جۆرە ھەموویە کە یە کە ئەبون بە وەستا ھەرکەس بە ناوی خوێەووە دەوری بوکینیە کە ی

ئەبینی و ئەبوو بە وەستا .

علي به گک فیضالله به گک عەرەبانچی

۱۸۸۷ - ۱۹۶۷

مه تهل له يه كتری داهینان :

- ۱ - نه وه چی یه چی پی ئه لئین - په پکه به کونجی پی ئه لئین - عه بای نارنجی پی ئه لئین؟
ته یان ووت (ته ماته یه).
- ۲ - سایه فه ی سامال هه وری فه رهنی - دوو ئاوله جامی هه ریه ک له رهنگی ته یان ووت
(هیلکه یه).
- ۳ - نه ولام په رژین نه ولام په رژین تیا یه تی کو تر یکی نه خشین ته یان ووت (چاوه).
- ۴ - ئه م لام دیوار نه ولام دیوار تیا یه تی سه گیک ی هار ته یان ووت (زمان) ه.
- ۵ - قه یسه ری له سه ر قه یسه ری مه حمود پاشا له ته وقی سه ری (سه ماوه) ه.
- ۶ - چل نال چل بزمار چل چلو که ی چل هه زار (کر مه ک) ه.
- ۷ - هه ل نه په ری پی ی نی یه سه ری سپی یه و مووی نیه (ته رزه) یه.
- ۸ - سه ری یه که و بنی دوو به قنگی باوو باپی رتا چوو (ده ری) یه.
- ۹ - سه ری ته سه که و بنی بلاوه که ره کلاوه، که ره کلاوه (کلاو) ه.
- ۱۰ - به سه دو یه ک برا ری خو له یه کیان هه یه (ته زیح) ه.
- ۱۱ - ته پ له سه ر ته پ ده ستت به ره پ (ده ستار) ه.
- ۱۲ - به سی برا کلاو یکیان هه یه (سیپا) یه.
- ۱۳ - سه ربانی که و بن بانیکه چوار بزن وشوانیکه (ده ست) ه.
- ۱۴ - سه ری به توو بنی به دایکت (مه مک) ه.
- ۱۵ - ئه م لام تات و نه ولام تات وهی بابه جیقم ده رها ت (ئه سپی) یه.
- ۱۶ - هه ر ئه رویت و ناگه یی (سیبه ر) ه.
- ۱۷ - دووی له خو ر سی ی له سیبه ر (نو یژه) ه.
- ۱۸ - شه ش پاو دوو ده م مالی وا له چه م (قر زال) ه.
- ۱۹ - کا چوما دانی (خه رمان) ه.

له ناو منالانا له گهردكه كانا ئه م قسانه باو بوو

- هه نديك بوږا بواردن وهه نديك بوږه رلي تيك دان :-
- ۱ - بسم الله ناوی خوا حه سه نه گورگه پياو ئه خوا.
 - ۲ - ئيشی قه شان دوو تری وه شان له کرماشار .
 - ۳ - هه لپه ره له منت كه وی دارو گوچان له قنگت كه وی .
 - ۴ - باران ئه باری ته رزه له کیوی ، پیریژن ئه گری بو کیوی قه وی .
 - ۵ - له ترسی بیوه ژن هه چه سه رداري پلار ئه هارن ئه سه نه نه خواری .
 - ۶ - له ترسی بیوه ژن ته چه م كونه وه چرا هه ل ئه كه ن ئه مدوژنه وه .
 - ۷ - حاجی له ق له ق مار هات - ماری ژه نگی وژار هات - كاكه به قه تار هات .
 - ۸ - بلی یه ك و دوو و سی قه له كه به سه رتا تسی .
 - ۹ - ئه و ره حمانه گوو ده رمانه - ئاگر بیته سه رمانه .
 - ۱۰ - تره كه ت به تره كه م - گه نمه كه ت بكه سه ر به ره كه م .
 - ۱۱ - پانی وه پانی له زه تی كوانی - دریژی وه پانی له زه تی گیانی .
 - ۱۲ - بلی مه سینه - ده وری قنگت برینه .
 - ۱۳ - بلی ته به ت یه دا - له بناگویت دا ئه بی له هه بین - بیكا به برین .
 - ۱۴ - پشتی ملت قاچ و قولت ، قنگی زلت .
 - ۱۵ - ئه لف وی توتنه مه سه ن - دوو شاخ و گووی بو مه لا حه سه ن .
 - ۱۶ - دومبگ دومبگ هه لاجی - به کیوی مامه حاجی .
 - ۱۷ - كه له شیر و بارو كه - مالمان وا له و گه ره كه .
 - ۱۸ - هه مزه له هه باسی چی - كلكه له ته واری چی .
 - ۱۹ - قه زوانی سویر بو بوو کی کویر .
 - ۲۰ - گیزه ره مه خو بائه كه یه ت - له سه ر ئه له رائه كه یه ت .
 - ۲۱ - گیزه ره مه خو شیرینه - ده وری قنگت برینه .
 - ۲۲ - ئه له حه مدو كوللو كه وچك - میوژه ره شه ی بی قنچك .

- ۲۳ - چواله بادهم - خوت بگره خومت پيا دهم .
- ۲۴ - بهردی حه مام شکاوه - هه یاسه ی عاسه دزراوه .
- ۲۵ - بهرامبه رم دامه نیشه - ئەم قامیشه به و تلیشه .
- ۲۶ - عه مرت نه مینێ - چه قه ل چاوت دهر بینێ - بولبول له سه رت به خوینێ کیسه ل ئاوت بو بینێ .
- ۲۷ - حل حلی بل بللی - چاوم رشتوو به کللی - کللی نه بو و سو فی بوو - سو فی چوو ژن بینێ - ژنی شه فه گول بینێ - شه فه گولم کوتاوه له مووسلم بهرداوه - مووسل خشتاوخشته - شیر ی کاکم له پشته شیر ی کاکم دوړاندوووه - ملی ئەسپم په راندوووه .
- ۲۸ - ئاخچی بووخچی - دایه و بابە سونجوق چی .
- ۲۹ - ته یاره هات به گیزه گیز - دهر پی ی خامه ک پر بوو له میز .
- ۳۰ - چوومه مالی جولە که - قولپه قولپی کوله که . .
- چوومه مالی گا ور - قولپه قولپی ساوهر . .
- چوومه مالی ئه رمه نی - قولپه قولپی سه مه نی . .
- چوومه مالی مووسولمان - دهنگی ئایه تی قورئان .
- ۳۱ - بلنی ته شت - دایک و باوکت بچینه به هه شت .
- ۳۲ - بلنی جاجم - لایه کی قنگت هه ل پاچم .
- ۳۳ - ئەمشه وشه وی تاریکه هه مزه له گوخه ریکه . .
- ئەمشه وشه وی ره شه بایه - هه مزه له سینه مایه .
- ۳۴ - چلمن چاوش - بتگر مه باو ه ش .
- ۳۵ - حاجی له حه ج هاته وه - گه ل وگونی خواته وه .
- ۳۶ - باشه له واشه ، ئەمرو سه ری مه عاشه .
- ۳۷ - ئه ری به دینم شکانی - راکه ن بو پارچه کانی .
- ۳۸ - پشی پشیو بوئه که م - نانه په تی و بوئه که م .
- ۳۹ - ئاخ - سه لکه پشیلەت بر بکه م به یا پر اخ .
- ۴۰ - بلنی هه شتا - یاخوا بکه وی به پشتا .
- ۴۱ - منالی گه ره ک سه ر بنه خه ره ک - وه رنه ده ری بو شه ره گه ره ک . . .
- منالی گه ره ک وه رنه ده ری مووسا کوژ را به خه نجه ری . . .

ئەوھى نايە بۆياری - دايكى ئەبەين بە ديارى - بۆشېخەكەى جەبارى .

۴۲ - كاكە ھەمە ، گون تەمتەمە - ناخۆى لەمە .

۴۳ - ەلە مشكەى تەينالى - چوار مشكى خوارد بە كالى .

۴۴ - نوورە نوورە ، ئاگرە سوورە ، سەلكە توورە .

۴۵ - ئەختەرە دوختەرە - دەرمانى پىشتى كەرە .

۴۶ - نيسك و نۆك و ترخينە - حاجى قنگى ھەل تەكینە .

۴۷ - كليل و قفل تەمتەمە - ئاغزو ماغز بۆگەنە . . .

لەم تسكەنە لەوتركەنە - شەپلەقونەى بۆگەنە .

۴۸ - چومە چەمى چەقان ، چەقەل چەلتوكى ئەتەقان .

۴۹ - قەلە باچكەى سەر مېوى ، جارجار كلكى ئەبزیوى ، خشب كلکم قنگى ، قنگى بە كلکم .

۵۰ - سوارى ھات لەولاولە سى توورەكە بەدواو، يەكى توویەكى موو، يەكى گوو چنگم دا لەموو، قەپم دا لەتوو، لەقەم دا لەگوو .

۵۱ - بلى لولینە - گووى دايك و باوكم ھەل قورینە

* منالان پەنجەكانى دەستیان بەم جوړه ناویان لینابوو:

۱ - تووتە

۲ - برای تووتە

۳ - بالا بەرزە

۴ - دوشاو مژە

۵ - ئەسبى کوژە

جاران منالان كە بە شەونەنووستنايە لە سەردەمى بى كارەبايى دا، يان ھاروھاجيان

بكردايە بە ھەندى ناو ئەيان ترساندن بۆ ئەوھى بنوون:

۱ - شەولەبان (واتە، بان گردین)

۲ - ئايشى گوى دريژ واتە (كەر)

۳ - جنوگەو خيوو كەمتيار .

تيپينى :-

دواى بۆردومانى سلیماني سالى ۱۹۲۴ ئەم دیرە شیعەر بەسەر زمانى سالانەو بوو:

(تەپارە رەشەى بانەوبان ئەكا داواى مەلىكى كوردستان نەك).

چيروكى مهر و بز ن

ئەم چيروكه له چيروكه هه ره به ناوبانگه كانى كو نه كه زور بهى دا يكه كان بو
مناله كانيان نه كرد به تاييه تى له شهوانى زستاندا كه دائه نيشتن له گوئى ئاگردان و مه قه لى
ده ستیان پى نه كرد يه م شيوه يه :-

هه بوو نه بوو كه س له خوا گه وره تر نه بوو كه س له به ندهى خراب روو ره شتر نه بوو.
ئه لى ن مهر و بزنى ك ئه بى ت كه پى كه وه ئه بن روژى ك بز نه كه به مهر كه ئه لى ت برام وا
زستان نزيك بو وه وه با خانوو يه ك دروست بكه ين بو خو مان تا وه كو له سه رمای زستان
خو مان رزگار بكه ين، مهر كه ش به پى كه نينه وه وه لāmى ئه داته وه ئه لى ت من دوو گى خو م
خو ش بى ت خانووم بو چى يه ؟

بز ن ده ست ئه كات به خانو وه كهى، ته واوى ئه كات و تىادا ئه ژى زستان دى ت و
سه رماو سو له ده ست پى ئه كات، شه ويكى زور سه خت و تو ف مهر كه زور سه رمای
ده بى ت ده چى ت بو لای بز نه كه وه له ده رگا كهى ئه دات بز نه كه ده لى ت كى يه ؟ مهر كه وه لām
ده داته وه ئه لى ت منم جى گام بكه ره وه وا له سه رمادا ره ق بو ومه ته وه، بز نه كه ش وه لāmى
ده داته وه: ت دوو گى خو ت خو ش بى ت جى گات بو چى يه مهر كه زور ئه پار يته وه ئه لى ت
كه وا جى گام نا كه يته وه قه بنا كه به لām ته نها جى گای پشتم بكه ره وه، بز نه كه ئه لى ت جى
جى گام نه ده جى گام قاجم بكه ره وه، ئه لى ت جى گام نيه مهر كه ئه لى ت ده
جى گام ده ستم بكه ره وه! ئه لى ت جى گام نى يه ئه لى ت ده جى گامى سه رم
بكه ره وه

ئەلئیت باشە تەنھا بەس سەرت بىنە ژوورى. مەرەكەش سەرى ۋە باتە ژوورەو،
 لەنيو شەودا گورگى برسى ديتە ئەو ناو ھەست بە مەرەكە دەكاتو ناکاتە نامەردى ھەموو
 دوگەكەى دەخوات، بەيانى بزنەكە سەرتەكات، مەرەكە مردووە، پاش ماو ۋە يەك بزنەكە
 چەند بيچووى دەبيت (تیتلە و بىبلە) ھەموو رۆژ نىك ئەروات خوار دىبان بۆيەيدا
 دەكات، رۆژ نىك ئەلئیت كە من رۆيشتمە دەرەو ھەركەسيك لە دەرگای دا بە ھىچ
 جورىك لى مەكەنەو ئەگەر من نەبووم ووتيان: باشە.

رۆژ نىك بزنەكە دەچىتە دەرەو، لەپاش ئەو يەكسەر گورگىك ھەست دەكات كە ئەو
 بيچووانە لەوین، لە دەرگا دەدا، ئەلئین: كى يە؟ ئەلى منم دايكتانم ئەوانىش لە
 درزىكى دەرگا كەو سەرتەكەن كە دايكيان نى يە. ئەلئین: تۆكەى دايكى ئىمەيت!
 دايكى ئىمە سوورە، گورگەكە خىراپائەكات دەچىت خوى لەقورى سوور ھەلئەكيشى
 و ديتەو. لەدەرگا كە دەدا دەلئیت بىكەنەو من دايكتانم، ئەوانىش سەرتەكەن ئەلئین تۆ
 دايكى ئىمە نیت، دايكى ئىمە رەشە، خىرا گورگەكە بۆى دەر دەچىت دەچىت خوى لە
 قورى رەش ھەلئەكيشى و ديتەو، لە دەرگا دەدات دەلئیت لىم بکەنەو من دايكتانم
 ئەمجارەش دەلئیت: دەرگا ۋەكەن لەدايە، شىرم لە گواندايە، گىاي سەوزم لە ژىر
 دانايە، ديسان دەلئین تۆ دايكى ئىمە نیت گورگەكە ئيمان لە كەللەى دەر دەچىت و ھار
 دەبيت ۋە بە ھەموو ھىزى خوى دەدات بە دەرگا كەدا چەند جار يك تاوە كودەيشكىنى
 ئەچىتە ژوورەو ۋە پەلامارى تیتلە و بىبلە دەدات و ئەيانخوات يەككيان دەچىتە گولئىنەى
 تەنوورەكەو، خوى ئەشارىتەو ۋە گورگەكە نایدوزىتەو ئەروات پاشان بزنەكە
 دەگەرپتەو ۋە لە دوورەو دەلئیت: تیتلە و بىبلەى دايە، دەرگا ۋەكەن لەدايە، شىرم لە
 گواندايە، گىاي سەوزم لە بن دانايە كە سەرتەكات دەرگا كە شكاوە يەكسەر ھەست
 دەكات كە كارەساتىك رووى داو، كە دەچىتە ژوورەو بانگيان ئەكات، كەس نابىت
 تەنھا ئەو ۋە لە گولئىنەى تەنوورەكەدا خوى شار دبوو ھاتە دەرەو ووتى كوان؟ ئەویش
 بە گىريانەو ووتى گورگەكە ھات و خواردنى ئەمىش يەكسەر خوى ئامادە دەكات و
 رادەكات و دەچىتە سەربانى مالى (بەراز) و دەست دەكات بە تەپەتەپ بەراز دەلئیت:
 ئەو كى يە تەپەتەپ دەكات، كاسەو كە وچكەم پەر لەخول ئەكات، ميوانم لى شەرمەزار
 دەكات، بزنەكە ۋە لام دەدانەو ئەلئیت:

ئەو منم منمۆكى، دوو چاوم پيوە بىزى وكى، دوو شاخم پيوە تىژ تىژ وكى، كى

خواردوویه تیتی من؟ کی خواردوویه بیبی من، بیته شه ره جهنگی من، بهراز وه لām ده داته وه ده لیت: من نه مخواردووه تیتی تو، من نه مخواردووه بیبی تو نایه مه شه ره جهنگی تو بزن لی ئەدا ده روات بۆ سه ربانی مالی مام وورچ وده ست ئە کات به ته په ته پ: مام وورچ ده لیت: ئە وه کی یه ته په ته پ ده کات کاسه وکه وچکم پر له خۆل ده کات میوانم لی شه رمه زار ده کات، بزن ده لیت: ئە وه منم منموکی دوو چاوم پیوه یه بز بزوکی دوو شاخم پیوه یه تیر تیر وکی، کی خواردوویه تیتی من؟ کی خواردوویه بیبی من؟ بیته شه ره جهنگی من، مام وورچ وه لām ده داته وه ده لیت من نه خواردووه تیتی تو، من نه مخواردووه، بیبی تو، نایه مه شه ره جهنگی تو ئینجا بزنه که ئە ویش به جی دیلی ده چه یته سه ربانی مالی مام گورگ وده ست ئە کات به ته په ته پ، مام گورگ ده لیت: ئە وه کی یه ته په ته پ ده کات؟ کاسه وکه وچکم پر له خۆل ده کات؟ میوانم لی شه رمه زار ده کات؟ بزن ئە لیت: ئە وه منم منموکی دوو چاوم پیوه یه بز بزوکی، دوو شاخم پیوه یه تیر تیر وکی، کی خواردوویه تیتی من؟ کی خواردوویه بیبی من، بیته شه ره جهنگی من.

مام گورگ وه لām ده داته وه ده لیت من خواردوومه تیتی تو، من خوارد وومه بیبی تو، دیمه شه ره جهنگی تو. ئینجا هه ردووکیان ئەم شه رعه ده به نه لای قازی و بزن به دزی یه وه کاسه یه ک ماستی جوان ده بات بۆ لای قازی و گورگیش هه مانه یه پر ئە کات له تس، ده بیات بۆ قازی که دوو ده نک نوکیشی خستۆته ناو هه مانه که وه توند به ستوویه تی، گورگ ده ست پیشکه ری ده کات و ده لیت قوربان تووتنیکی باشم بۆ هی ناوی قازی هه مانه که له خوشیاندا ده کاته وه، یه کسه ر دوو ده نک نوکه که ده ر ئە په ریت و ئەیدا له هه ردوو چاوی قازی و قازی نیمچه کۆرێک ده بیت به لām یه کسه ر بزنه که کاسه ماسته که دینی وه ندیك ده دات له چاوی قازی و چاک ئە بیته وه وه ندیکیش ده خوات زۆر به لایه وه خوش ده بیت ئینجا دیت هه ردووکیان به رامبه ری یه ک داته نیت ده چیت جووتی شاخی ئاسنین ده به ستیت له سه ری بزنه که و جووتی شاخی لباد بو گورگه که ده به ستیت، ده لیت پیوسته پیوه شه ر بکه ن تا مردن، چونکه ئە مه شه رعی منه ده ست ئە که ن به شه ره گورگه که به هه موو هیزی شوقیک ده دات له بزنه که به قه سدی کوشتن، به لām شاخه کانی ده نووشتیته وه ئنجا بزنه که خوی گور ئە داو به هه موو هیزی شوقیکی باش له گورگه که ئە دا له وورگی گورگه که و وورگی ئە دریت و تیتله و بیبله ده که ونه

خواری، یه کسه رده چنه باوه شی دایکیان وه پئیان ئەلێت : ئەوه له کوی بوون؟ ئەلێن له مالی خالمان بووین ئەلێت : چیتان خوارد؟ ئەلێن (دانووله) دایکیشیان ده لێت باشه بوچی به شی منتان نه هینا؟ ئەوانیش ده لێن : دانووله که زورگه رم بوو کردمانه ده ستمانه وه ده ستمان سووتا، کردمانه کۆشمان کۆشمان سووتا، کردمانه ده ممان ده ممان سووتا کردمانه گویچکه مان گویچکه مان سووتا کردمانه گیرفانمان گیرفانمان سووتا کردمانه لوتمان لوتمان سووتا گورگه که له وی ده مریت هه موویان شادو شوکر ده بنه وه و ئیتر منیش هاتمه وه هیچیان نه دامی .

یاری گه ورانه

گه وره کان هر چ کاتیک یاری یه کیان بکړدایه که له دوو تا قم پیک بهاتایه بهم شیوه ده ست پی ته کړا:

له وکوښه له دووان نه بوون به وهستا دوايي هم موودو دوو ده ستیان نه کړده ملی یه کتری، توژیک له دوو وهستا که دوور ته که و تنه وه بوته وهی قسه یان نه بیستن وه هریه کیان ناوکی له خوئی نه نا بو نمونه یه کیکیان نه یووت: من شیر ته بم، نه وی تریان نه یووت باشه منیش پلنگ ته بم دوايي ته گه رانه وه به ردهم دوو وهستا که نه یانووت (هه یه، هه یه) دوو وهستا که ش نه یانووت له خوټان (هه یه) ټینجا دووانه که نه یانووت (کی ته یه وی شیر وکی ته یه وی پلنگ؟) به نوره دوو وهستا که یه کیکیان هر له خو یه وه نه یووت (پلنگ) یه کسه ر نه وهی ناوی خوئی نابو پلنگ ته چووه سه ر نه وه ستایه ی که هلی بژاردو وه نه ویتر ته چووه سه ر وهستا که ی تر بهم جوړه تا گشت له (هه یه، هه یه) نه بو ونه وه نه بوون به دوو تا قم.

جوری یاری یه کان

۱ - مووشین و هه لماتین:

نهم یاری یه چوند منالیک نه یان کرد له سه ر پاره یان هه لمات یان گوژیان هیچ له سه ر هه چ کامیکیان بووایه نه مووشانه داته کړا به ریز که هر مووشه نریکه ی هه نگاویک له یه که دوور نه بوون دوايي کوښه ل ټیلیان ته کرد به هه لماتیک که پپیان نه ووت (ده ست که لا) هه لماتی کامیان زور نریک بووایه له مووشی یه کهم، نه وه نه بوو به (به گ) واته که یاری ده ست پی کړا له پیش هه موویانه وه تیل نه کات. دوايي نه وهی دواي نهم تیلنی ته کرد پی یان نه ووت (پاش به گ) ته مه ش به گویره ی دوور و نریکی هه لماته که وه داته نرا که تیلی یه کهم نه یان کرد دوايي نه وهی (پاش به گ) تیلی ته کرد پی یان نه ووت (پاشی پاش به گ)، نه وهی له دواي هه موویانه وه تیلی ته کرد پپیان نه ووت فره.

ئەم شتانەش لە یاری مووشین یان ھەلماتیندا رووی ئەدا: -

- ١ - سەرشار: ئەو شوینە یە کە ھەموو یاری کەرەکان تیلی لێ ئەکەن .
- ٢ - قرچ: لە کاتی یە کەم تیل کۆندا، ئەگەر دووان لە یاری کەرەکان ھەلماتەکانیان بەر یەك بکەوێت پێش ئەو ی کە کەس لە مووشی دایێ ٥ یان خواردبێ ئەوا (قرچ) ئەبێت سەر لە نوێ یاری کەرەکان ھەلماتەکانیان ھەل ئەگرنەووە سەر لە نوێ تیل ئەکەنەوہ .
- ٣ - ھەپوولک کاتیك یە کیکیان کە تیل ئەکەن وە بەر قاچی یە کیکیان ئەکەوێت دەلیت (ھەپوولک) وە ئەچیت ھەلماتە کە ی ھەل ئەگریت بە ئارەزووی خوێ لە شوینیکی دادەنێ پەنا بێت یان دوور خستەوہ بێت .
- ٤ - ھەل گرتەیی: ئەو مێە لە کاتی تیل کردندا ھەلماتە کە بەرز ئەکرتەوہ، بێ ئەو ی لە زەوی بدا، تەنھا ئەو کاتە نەبێت کە یە کسەر بەر مووشیک یان سەریك دەکەوێت، لێرەدا (سەر) واتە دەست کە لای ھاوڕێکانی تری .
- ٥ - خشکەیی: بە پێچەوانە ی ھەل گرتەیی یەوہ یە ئەم تیلە ھەلماتە کە تەنھا بە خشکەیی بە سەر زەویدا دەروات .
- ٦ - پیلکە: واتە دەست و پەنجە، پیلکە ی زۆر راستە، بە لام بە پێچەوانە وە بوایە ئەیانووت پیلکە ی زۆر خوارە .
- ٧ - مووش: ئەو شتە ی کە یاری لە سەر ئەکراو داتە کرا لە سەر زەوی پێ یان ئەووت (مووش) ٥ جا مووشە کە پارە، گوێز ھەلمات، میچ بووایە .
- ٨ - کایە: واتە نۆرە، ئەگەر سەرە ی یە کیک بووایە ئەیووت: کایە ی منە، یان واتە جارێکی تریان کەرە تیکی تر یە کیک لە یاری کەرەکان نیازی وا بووایە کە یاریە کە تەواو بکات یە کیکێ تریان ئەیووت با ئەم (کایە) یەش بیکەین .
- ٩ - کوستە: کوستە ئەگەر یاری یە کە ناخۆش بووایە یان یە کیک لە یاری کەرەکان لات بووایە و بیا نووی ئەگرت خیرا دەستی ئەدایە مووشی خوێ و ئەیووت (کوستە، کوستە) و ئەوانی تریش ھەریە کە یان مووشی خوێان ھەل ئەگرتەوہ .
- ١٠ - دیشکەم: یە کیک لە یاری زانەکان ئەگەر لە یاریدا لات بووایە، مووشیک یان چەند مووشیک قەرزار بووایە و پێ ی نەبوو بیداتەوہ ئەیووت: - من (دیشکەم) وە یان پێ یانئەووت دیشکەمی کردووە، ئیتر قەرزەکانیان لێ داوا نەئەکردەوہ .

۱۱ - ناوکویی: دوو شهريک يان زياتر مووشيکیان له نيواندا بوو که به شی بکهن له بهرئوهوی بهش نه ئه کرايه کيکیان ئه ییووت توو ناوکویی يهک يان ئیوهو ناوکویی يهک، جا بوئهم ناوکویی يه تیلیان له سهرئه کړو يان به شیروخهت چاره سهریان نه کرد که بو کامیان بیت.

۱۲ - گزی: زور هه بوون که له کاتی یاریدا خهريکی فیلبازی بوون، پپیان ئه ووتن (گزی کهر).

۱۳ - فس: دوو کهس له یاری يه کدا ئه مانه وه، دوو تیلیان ئه گرت يه کتری بوئوهوی ههجه که بخون، ئینجا لهم کاته دا ئه وهی که نوبه تیلی نه بوو ئه وه ستاله سهر ئه وهی که، تیلی بو حه ج ئه کرد يان بوسهره کهی ئه کرد، دوو په نجهی له ژوور سهر يه وه تو زیك رائه گرت له يه کی ئه خستن به پیکه نینه وه ئه ییووت (فس) تسی ئاتی نه یگانی ئه مهش جوړه کرده وه يه کی نه فسیه له گهل يهک ئه کرا.

۱۴ - سهر و حه ج له یاریدا: که دوو انیان ئه مینتیه وه و سهره کهی له نزيك ههجه که وه دناوه ئه و تیریان که تیل ئه کات ئه لی سهر و حه ج واته ئه گهر هه جم کرد ئه واکوتایی یاریه که دیت دواي ئه وهی دوا تیلی تی ئه کریت وه ئه گهر سهره کهی ئه ویشی گرت دیسان کوتایی به یاری يه که دیت و ههجه کهش بوخوی ده بات.

تیلی بهرامبه رین:

ئهم یاریه دوو کهس بهرامبه ری يه کتری دائه نیشن لنگه رائه کیشن له ماوهی (۱) م تاوه کو (۲) م دائه نیسشن يان يه کیک دژی دووان يان دوو کهس بهرامبه ر دوو کهس به شهريکی یاری ئه کهن ئه وکه سهی له پیشابلیت: (پشتی ملت قاچ وقولت، قنگی زلت) ئه و يه کهم جار تیل ئه کات ئه گهر لی ییدا دیسان ههرخوی تیل ده کاته وه. یاری هه لماتین و مووشین: - یاری يه کی زور باو بووه له شاری سلیمانیدا وه له کاتی تاییه تی خویدا ئه کرا وه یاری يه کی زور خوش بووه به تاییه تی له لایه ن منالانه وه ئهم یاری يه ش له لایه ن زور کوری گه نجه وه ئه کرا به لام له باتی هه لمات پاره يان دائه کردوبه هه لماتی به رد تیلیان ئه کرد وه به شووشه شتیکی ناشرین بوو. هه لماتی به رد: ئه وانهی که زور حه زیان لهم یاری يه ئه کرد هه میشه هه لماتی به ردی جیاوازی جوان

جوانیان پی بوو، له یاری گه وورده نه بووايه دهریان نه ته هیڼا وه یاری که ره باشه کان که دهستیان راست بوو، هه میشه هه لماتیان ده ناسرایه وه هه که یاری که ریکی تر هه لماتیکی بینایه ته یووت ته وه هه لماته که ی (ته حه شه له) یان (عومه ری به هی یه) وه هتد...

چون هه لمات دروست ده کرا :-

وه کو ووتمان له سه ره وه ته وانه ی که زور حه زیان له یاری یه ته کرد هه میشه حه زیان ته کرد هه لماتی جوان وبی هاوتایان هه بیت، یان هه ندیک ته نها که دروستی ته کرد ته نها بو فروشنی بوو. ته لا وانه ته چون بوته وه ی به ردی هه لمات بدوزنه وه بی که نه به هه لمات دیاره ته م جوړه به ردانه زور جیاوازی هه یه له گه له به ردی ترده، هه ندیکیان سپی رووت له به رده سپی یان له به ردی مه پر وه یان به ردی خال خالوی سووری خوینی، یان رهش، یان بوروشین به جوړه ها نه خش وخال خال ته هاتن ته یان هیڼا به چه کوشی هه لمات که بریتی بوو له وه لفی توتومیل به رده که یان توزیک به ره وخری ته برد، دووایی توزیک خریان ته کرده وه، به لام هیشتا بوپیلکه گه ووره بوو، پیان ته ووت گه لاله ی کرده وه، ینجا هیواش هیواش له ناو له پی ده ستایان له سه به ردیک وورده وورده لی ته درا، پارچه ی زور ووردی لی ته به وه، تا بچووک ته بوو ناو به ناو ته خرایه ده مه وه ته پر ته کرا، ینجا لی ده درایه وه تاوای لی ته هات به ته واوی ریک ته بوو، به ثاره زووی دلی ته وکه سه ینجا سمارته ته کرا، له کوتایی سمارته کرندا ده خرایه ناو کاکله ی گوپزه وه له ناو ده سته سریکدا دووای ته وه ی گوپزه که ی بووورد ته کرا ینجا خوشترین کات ته وکاته بوو که هه لماته که له ناو گوپزه که ده رته هیتر او بریسکه ی ده دایه وه که نازیزترین شت بوو له لای.

دوو جوړه هه لماتی لی دروست ده کرا، جوړیکیان به قه ده رپیلکه ی ته وکه سه، به لام جوړی دووهمیان زیاتر له حه دی پیلکه گه ووره تر بوو، قورس بوو به که لکی هه لگرتی ته هات پیان ته ووت (گلور).

ئەمەى خوارەوۋە پارچە ھۆنراوۋەيەكە لەلايەن ھۆنەرى ئەندازيار كاك (نوورى كاكە
حەمەى ئەمىنى عەتتار) ھوۋە دانراوۋە :

كۆرگەل لەسەر شار كاتى مووشىنە
ھەلمات و مېچت لە كىس دەربىنە
مېچ بە مېر دانى نەك بە جەك و پىشت
تېل كەن بۆبەگى كۆرگەلەنە گىشت
بەگ كە تېلى كرد پەناحەجى گرت
بە ھەلگرتەيى پاش بەگ قىرچى كرد
خلەى پىلكە خوار خو مووشىكى خوار
قىرەش خشكەيى تىلىكى بۆنارد
من كايەى خوۋمە بەس يارى ناكەم
نەك كۆستە كۆستە ولىم بكن دىشكەم
مىچى ناوكۆيى بە شىروخەتە
گىزى كەر مووشى كەم بەرەكەتە
حەپوولكە تېلى بە فېل و خوارە
لەسەرى ناكە ين ئىترئەم جارە
فس كە بەسەريا بە تسى ئاتى
پىلكەى خوار ئەبى تېلى ناگاتى
پىلكەى راست وەستاي ناو ھەلماتىنە
مووشىن و تېلى بەرامبە رىنە
ھەلماتى خال خال ھىشتا گلۆرە
با بىسووينەو ھەردووبە نۆرە
دەست كەلام ھەلگرت لام دا لە مووشىن
ويستم كايەيەك گۆيز كەم بە واغىن

که دیم چال چالین کۆری گیراوه
که تاق بۆی دۆرا جووت بۆی داناوه

وهستا به حلیب بۆی کردم به مال
دوو ههنگاو له دوور جووتم خسته چال

له ترسا رامکرد کوتام وهك شه مال
باوكم له مزگهوت تا نه چۆته مال

تییینی : - میچ ته و پارچه ئیسقانهیه که جاران کولیڤه به روئیان پی چال ته کرد به لام
ئیسقانه دریژه که یان لی ته کرده وه به وه یاری یان پی ته کرد.

میر- مانای دانانی میچه که له باری به رزی

جهك - مانای دانانی میچه که به ته نیشتا

پشت - مانای دانانی میچه که به پشتا

«سه گ بازی»

سه گ بازی باوی بوو له گهړه که کاند ا زور له دهسته کوربه کان سه گ بازی یان نه کرد وه سه گیان رائه گرت له گهړه که کانا کولانه یان له قورو بهرد بو نه کردن وه سه ره که یان چهنه داریکیان نه خسته سر ئینجا به قور هموو کولانه که یان سواغ نه دا، تنه ا کونیکي تیا نه هیلدرایه وه، وه کو دهرگا به شهو نه چوونه کولانه که وه به روژ نه هاتنه دهره وه، کوران نه چوون بو بهردم قه سابه کان ئیسقان و چهق و زور شتی تریان بو نه هیاننه وه نه یانخوارد، یان له ماله کانه وه چی خواردن زیاد ببوايه بو یان نه بردن هم سه گانه له گهړه که که دا رائه هاتن وه دوورنه نه که وتنه وه تنه ا کورانی گهړه که نه یان بردن گهړه که کاوگهړه که بو شهړه سه گ نه گهر بهاتایه سه گه که بیه زیایه ئیتر نه یان نه هیشت بیته وه گهړه که که دهریان نه کرد ئینجا هر به منالی هم سه گانه که تولهن نه یان نه یان گونچ که یان نه برین بو نه وهی که گه و ره بوو درو ئازا دهرچی وه هر سه گه ناویکی خوی هه بووه.

زور جار له سه گانه وای لی نه هات په لاماری خه لکیان نه دا وه برینداریان نه کردن هر کورانی گهړه که بو نه وهی له ناوی بهرن نه چوون دهرزی یان بو نه خسته ناو گوشت و نانه وه نه یاندا به سه گه که که نه یخوارد دهرزی یه که له قورگی نه گیرا وه نه مرد.

له تاو زوری سه گ و هارو هاجی مندالان میری وای لی هات پولیسی ته رخان کرد بوو بو سه گ کوشتن یه کی له وانه به ناوبانگ بووه ناوی (یوحنا خه نانیشو) بوو، نه مه تا پرکی دبولولهی هه نه گرت وه به کولانه کاند ا نه گه را بو سه گ کوشتن وه له سه ری هه چ کولانیك دهریکه وتایه مندالان رایان نه کردو خه بهریان نه دا که وا سه گ کوژه که هاتووو خه لکیش سه گه کانیا نه نه شاردوه.

رئاستی بلدیہ سلیمانی

بو ملا حظی انضباطی بلدیه

زماره ۱ / ۹۶۹

روز ۵ / ۱۰ / ۱۹۴۲

موضوع / کوششنی سه کی خویری

به بی تحریراتی وزارت داخلی که به تحریراتی زماره ۲۲۱۰ و روزی ۲۷ / ۹ / ۴۲
مصرفی لوازه تبلیغمان کراوه له اعتباری امروزه بهیسته کناسیک تخصیص یک ن که
به ناوشارد ابلکه ری هه رکه توشی سه کی خویری وی صاحب ها ت بیکری و بیات تسلیم
به دائره ی بیطریه ی نکات بو اعدام کردنی .

رئیس بلدیه سلیمانی

صورتیکی بو # -

مصرفیتی سلیمانی - بوملومات و اشاره به بو تحریراتی بالایان .

مدیری - سرطه ی لوا - بوملومات

طیبی بهطری ملکی لوا - . . .

قه له مرداری :-

ئەم یاری یە بریتیه له هیلکی بازنی گهوره وه یاری که ره کان ئەبن به دوو تاقم تاقمیکیان له ناو خه ته که دا ئەوه ستن وه تاقمی دووهم له دهره وهی خه ته که ئەوستن به توپکی ههوری لاستیک به رامبه ره به یه ک بویه کتر توپه که یان هه ل ئەدا وه ئەیان گرت وه تاقمی ناوه وه هه ولیان ئەدا که ئەوتوپه هه ل ئەدن بویه کتری ئەمان بیگر نه وه ، ئەگه ره به ریکه وت تاقمی ناوه وه به رده ستیان بکه وتایه ، به کتوپر ئەیان گرت وه تاقمی ده روه ئەگه ره به ریه کیکیان بکه وتایه تاقمی دهره وه ئەهاتنه ناوه وه خو ئەگه ره به ریشیان نه که وتایه یاری یه که دهستی پی ئەکر دووه هه تا به ریه کی ئەکه وت .

ئاشه به ته نووه :-

ئەم یاری یه له دوو تاقم پیک دیت تاقمیکیان تی ئەکه وت (٤) یان (٥) که سیان ده ست ئەکه نه ملی یه کتری و سه ره ئەکه نه به یه کا یه کیکیان ئەبیٹ به وه ستا ، پشتینیک دینی سه ریکی ئەگریت به ده سه ته وه و سه ره که ی تریشی ئەوان ئەیگرن به ده سه ته وه ئەوانه ی ده ستیان کردو ته ملی یه ک .

وه تاقمه که ی تر به ده ور یاندا ئەسوورپ نه وه بوئه وهی سواری کو لی یه کیک له دابووه کان بین ، به لām وه ستا که یان که پشتینه که ی به ده سه ته وه یه نایه لیٹ سواری کو لی براده ره کانی بین ، وه په یتا په یتا به ده ور یاندا ئەسوورپ نه وه ، بوئه وهی ئاگای له سووار بوون بیٹ ئەگه ره یه کیک له وان توانی سواری بیٹ ئەوا به کو له وه ئەمین ته وه به لām جاری واهه یه پیش ئەوهی خو ی هه ل بداته کو لی یه کیک وه ستا که شه قیکی ده گه یه نیتی ، مانای وایه تیکه وت ، به لām که به کو له وه بوو ناتوانیٹ شه قیان تی هه لبدات هه تا نه که ویته خواره وه و .
پیره میردی نه مر ئەلیٹ :

ئاشه ته نووره ی زه مانه وایه

هه رچی که سواری بوو شه قی له دوو وایه

که وشه کین :

ئەم یاری یە بە زۆری لە دەشت دا دەکرا لە نیوان فەقی و مەلاکانا وە لە چەند کەسیک پێک ئەهات لە پێشا کەشیکیان داتەنا وە کوسەرشار ئنجاً لەویو هەموو (۳) بازیان ئەدا کامیان لە هەموویان زیاتر برۆیشتایە ئەبو بە وەستا وە کامیان کەمترین ماوە برۆیشتایە تێ ئەکەوت و پێویستە دابوایە ، وە وەستاکە یەکیکی هەل ئەبژارد لە دووای خویە وە بازی ئەدا بە مەیان ئەووت (خەلفە) .

ئەوێ داتەبوو پێویست بوو لە سەر کە وشە کەو ، یان ئەو خەتە ی کیشراو بئووشیتە وە ئینجا وەستاکە بە سەریا بازیکی ئەدا دەستی داتەنا و هەردوو قاچی ئەکرده وە خوێ هەل ئەدایە ئەر دیو وە ماوە یەک لە خەتە کە دوور ئەکەوتە وە دابوو کە ئەچوو و ئەو شوینە ی وەستا بازی گەشتو تێ ئینجا بە دوایا هەموو بازیان بە سەریا ئەدا ، ئینجا سەر لە نوێ وەستا بازی تری ئەدا و دوور ئەکەوتە وە لە خەتە کە ، بەرە بەرە وای لێ ئەهات کە کەمیان ئەیان توانی بیگەنێ ، باز بەدەن بە لām بۆ یاری زانە کان ئەبوو کە تەنها لە کاتی باز داند تەنها هەر سنگ بەدەن لە دابوو کە ، ئەگەر بازیش نەدەن بە سەریا هەر ئەبێت بە لām بۆ وەستا و خەلفە نابێت سنگ بەدەن لە دابوو کە ، پێویستە هەر زبێدەن بە سەریا بەم یاری یە یان ئەووت (سنگەوباز) .

فەقی و کە وشە ک :-

لەم جۆرە یاری یانە لە هەموویان باوتر کە وشە ک بوو (کە وشە کین) بە تاییە تی لە نیوان فەقی و مەلاکاندا وە بە گیانیکی پاکی برایانە وە ئەم یاری یە دەکرا ، بە بێ جیاوازی چی

گەنج چی پیر کە تێ بکەوتایە پێویست بوو دابوو یە ، چەند دیمە نیکی جوان بوو کە ئەو یاری یە دەست بێ ئەکرا و کوتایی بێ ئەهات بە پێکەنین و قسە ی خوش و برایانە و بێ جیاوازی .

فەر موودە ی [سەید ئەحمەدی نەقیب] لە لایەن یاری
- کە وشە کە وە -

له مهيدانى عياده تدا به جى ما هه ركه سى بى شك

هه مېشه چاو به ره و ژېره ئه بى مه هتووك وړېسوا بى

به جيمان باعيسى مه هتووكى په حهتتا له ياريدا

كه سى مه قبول و مه عقوله كه چاپووك ده ستو ئازابى

قهدى ئه لفى ده بېته دال له بهر سستى له ياريدا

به جى ماو هه ر ئه بى دابى به زيبه له گه رچى وه ستا بى

وه رامى مه لاله مه دى مه شهوور به «خاكى»

ئه گه ر ده روئش ئه گه ر، سوږى له ته كيه و خانه قادا بى

غه دا بى ياخو پاشا بى خه ليفه ياخو وه ستا بى

له عه ر صه ي كه وشه كا جى ماو وه كو دابه ئه بى دابى

ئه بى سه ر حيزو مل كه چ بى ئه بى دماو وړېسوا بى

قبوول نابى به هېچ بابى كه كور دابى له جى ي بابى

ئه گه ر سوخته مه لاي جى هېشت مه لا مل كه چ نه بى نابى .

فريوه - ئاگره

ئه م يارى يه له چه ند كه سيك پيك ديت پاش (فېكانكو) يه كيك تى ئه كه وى

وه شوينيك ئه كه ن به شار ئه وه ي تى ئه كه وى له سه ر قاچيك به هه نكه شه لى پائه كاو

هاوار ئه كات (فريوه) يان ئه لى (ئاگرى سوورم هيناو) و ده ست ئه كات به راوانانى

يارى زانه كانى كه، ئه گه ر توانى شه قيك له يه كيك له يارى زانه كان بدات ئه وا ئه و

تى ئه كه وى و ديت شه شوينى ئه م به لام خو ئه گه ر نه يتوانى وه يلاك بى و قاچ دابى به

هه موويان پر شه قى ئه كه ن له هه موولا يه كه وه . تاوه كو ئه يگه يننه وه سه ر شار .

ئەم یاری یە بەوۆری لە شەوی زستاناندا ئەکرا، بەتایبەتی لە مالان دوو تاقم کۆتەبوونەوه چەند کلاویک یان گۆرهوی بەن یان فنجان دائەنرا، یەکیک لەو تاقمەیی کە لەپێشەوه دەست ئەکەن بە شاردنەوهی ئەمووستیلەیهک دەخاتە دەستیەوه دەست ئەکات بەژێر کلاوەکاندا یان گۆرهوی یەکاندا یان فنجانەکاندا وە بە هەوێسی خۆی تیا یاندا دەشارێتەوه بۆ ئەوێ کەس بزانێت لەکوێ دایە وە تاقمە کە ی تر بۆیان هەیه (٣) جار سەری ئەو شتانە هەلەنەوه، بۆ دۆزینەوهی ئەمووستیلە کە ئەگەر دوزی یانەوه ئەوا ئیتر نۆری ئەوانە بۆ شاردنەوه وە ئەگەر نەدۆزرایەتەوه ئەوا هە ئەمان لەسەر شاردنەوهی بەردەوام ئەبوون و بەم جوړە شەویان بەسەر ئەبرد.

گەنم گەنم

ئەم یاری یە جوولانی تیا نی یە هەر بە قسە ئەکرێت لە چەند کەسیک پێک دێت یەکیک ئەبێت بە وەستا ئەوانی تریش هەریە کە ژمارەیهک دائەنێ وە پێویستە ئەو ژمارانە تاک بێت وەکو: وەستا ژمارە (١) پاش ئەو ژمارە (٣) وە (٥) و (٧) و (٩) و (١١) بەگوێرە زۆری یاری کەرەکان ئینجا وەستا بەم شیوەیه دەست پێ ئەکات: گەنم گەنم لە حەوتە ی بێت ئەوێ کە ژمارە (٧) ئەبێت گۆرج بۆ دۆکەوتن وەلام بداتەوه بلیت نابێت لە حەوتە ی بێت. ئینجا وەستا ئەلیت ئەی ئەبێت لە چەندە ی بێت؟ دووبارە ژمارە (٧) ئەلیت بۆنمۆنە ئەلیت ئەبۆ لە پینجە ی بێت، دیسان ژمارە (٧) ئەلیت ئەی ئەبۆ لە چەندە ی بێت؟ دیسان ژمارە (٥): - ئەبێت لە سێ یە ی بێت دیسان ژمارە (٣) ئەویش وەکو وەلامی ئەوانە ی پێشەوه وەلام ئەداتەوه وە ئەگەر یەکیک هۆشی لای خۆی نەبێت یان درەنگ وەلام بداتەوه ئەوا تێ ئەکەوت و ناویکی ناشیرینی لە لایەن وەستاوه لی ئەنرێت ئیتر ژمارە کە ی نامینیت تەنها بەو ناو ناتۆرەوه بانگ دەکرێت تاوێ کویاریە کە تەواو ئەبێت.

گورانی نه مرسالی ۱۹۵۴ هه لېژاردنی پېنج ئەندامی ئەنجومەنی شارەوانی و کیشە ی
نیوان گەل و میری و پالیئوراوانی هەردوولایانی خستوتە ناو قالبی ئەم یاری یەووەو
ووتوو یە تی :

- گەنم گەنم لە پېنجە ی بی
دەستی دز لە خوی پەنجە ی بی
- گەنم نابی لە پېنجە ی بی
میللەت بەری لەم رەنجە ی بی
(۲۰۰۶)

پشکۆ بە فوو

کۆمەلێک کۆئەبوونەو یەکیک دارێکی ئەگرت بە دەستەو تەلێکی پیا شۆر ئە کردەو وە
کلۆیەك خەلووزی گەورەیان ئەهینا ئەیان خستە سەری تەلەکەو ئەیان پېچا ئەمجا
ئاگریان تی بەر ئەدا هەتا ئەگەشایەو ئەمجا بە هەموویان دەوریان ئەدا وە بەرامبەر یەك
فوویان لی ئەکرد بوئەو ی دەم و چاوی یەکتە بسووتینن ، بەم جوړە کاتیان ئەبر دەسەر
بە دەم پیکە نینەو ، ئەم یاری یە لە زستانا ئەکرا .

شارد نەو ی ئەمووستیلە

ئەم یاری یەش بریتی یە لە شارد نەو ی ئەمووستیلە یەك لە ناو دەو ر ی یەك ئاردا ئینجا
یەکیك هەردو دەستیان لە پشتهو ئەبەستەو لەسەر ئەژنۆ دا ئەنیشت و ئەبوایە بە دەم
ئەمووستیلە کە ی لە ناو ئاردا کەدا بدۆزیایەو وە دەم و پلی خۆی ئارداوی ئەکردو
دیمە نیکی سە پرو پیکە نیناوی هەبوو .

ته قيله له سهر ته قيله

ئەم يارى يە يەكك بە چيچكانەوہ يان بە چوارمە شقى دائە نىشت سەرى دائە نەواند
بوئەوہى چاوى لە كەس نەبەت . چوار پىنج كە سيش ھەردوو دەستيان ئەخستە سەر
يە كترى و سەپشتى ئەو كە سەى پشتى دانەواندووہ پى يان ئەووت (دەستى كى ، لە بانى
كى) ناوى ئەو كە سەى بزانيايە كە دەستى لە سەرو ھەموو يانەوہ يە ھەر كە بیدوز يايەوہ
يە كسەر ئەچووہ جىگای ئەو تەر ، ھەر و ھەا بەم شىويە كاتيان بە سەر ئەبرد ، ئىنجا كە
ئەروىشتەوہ بەرەو مالاوہ ھەموو بە جارنىك بە چەلە لىدان ئەيانووت :-
ته قيله له سهر ته قيله پشكو له سهر سه بيله
ھەرچى نەى بىت زەلەلە .

مير و گزير

ئەم يارى يە لە نىوان دوو كۆمەلدا ئەكرا ، ئەمووستيلە يەك ھەل ئەدەنە پشتى دەستيان
ئىنجا ھەول ئەدەن كە ئەمووستيلە كە بخەنە پەنجەى گەر و ھەو ، كە بچوايە يەنجە
گەر و ھەو واتە (پەنجە درىژەكە) ئەو ھەمىرە ئەگەر بچوايە تە سەر پەنجەى شايە تەمان ئەوہ
گەزيرە .

بوخچه به گەردانى

ئەم يارى يە لە پىنج كەس تا (۱۰) كەس توانىويانە بە شدارى تىدا بکەن ،
بە شىويە كى باز نەى دائە نىشن بەلام يەكك لە بە شدارەكان لە دەرهوہى كۆمەلە كە بووہ
ئىنجا لە ناو كۆمەلە باز نەكەدا بوخچە بە گەردانە يە كيان پى بووہ كە برىتى بووہ لە پەرۆ ، يان
پشتىن ، يان دەستە سەريان چەند پارچە قوماشنىك خريان كردۆتەوہ وە گرى يان داوہ وەك
(بوخچە) ئىنجا كۆمەلە كە بە خىراىى بوخچە كە يان ھەلداوہ بوىە كترى ئەوہى دەرهوہ
ئەگەر بىتوانايە لە دەستى يەككىيانى بىسەندايە ئەوہ ئەو كە سە تى ئەكەوت و ئەچووہ
جىگای ئەو ، بەم جۆرە يارى يە كە دەوامى ئەكردو بە خوشى ئەچووہ سەر .

گوریس کیشه کی

ئەم یاری یە لە دوو کۆمەڵ پێک ئەهات کە ژمارەیان ئەگەشتە نزیک بیست، دووای ئەوەی ئەبوون بە دوو تاقم هەرلایەك ۱۰ کەس ئینجا گوریسیکیان ئەهینا هەر کۆمەڵە ی ئەچوو هەری گوریسە کەووە وە هەری گوریسە کەیان ئەگرت بەرامبەر بە یە کتری و لە ناو پراستدا دەستە سێکیان دا ئەنا. خەتیان ئەکیشا، ئینجا هەردوو کۆمەڵە کە بەهوی ۱، ۲، ۳ وە دەستیان ئەکرد بە راکیشانی گوریسە کە هەر کۆمەڵە بۆلای خوی وە هەرلایەکیان بەهیز بوونایە کۆمەڵە کە ی تری رابکیشایە بۆلای خەتە کە یان تێپەری بکەرایە ئەوا ئەیان بردەووە ئینجا بۆ جاری دووهم شوێنیان ئەگۆریوە، بەم شیوەیە ئەم یاری یە ئەکرا بردنەووی ئەم یاری یە ئەبو هەرلایەك دوو جار لاکە ی تری رابکیشایە، جاری وا هەبوو کە لایەك لاکە ی تری راکیشا جاری دووهم لاکە ی دژ بەوان ئەمانیان راکەشایەووە ئەبوون بە یەك پاشان بۆ جاری سێ هەم چی لایەك ئەو تری رابکیشایە ئەبیردەووە.

گۆرزە کوێرە :-

ئەم یاری یە لە نیوان چەند کەسیکدا دەکرا هەموو جامانەکانیان یان پشتینەکانیان ئەکرد بە گۆرزی یەکیك لە کۆمەڵە کە دا تی ئەکەوێت و چاوی ئەبەستەووە، ئەویش گۆرزی خوی بی یە وەبە چوار دەوری خۆیدا هەل ئەسووری و گۆرزە کە ی ئەهاوێژی ئەوانیش لە هەموو لایە کەووە بەر گۆرزی ئەدەن، خو ئەگەر گۆرزی چاوبەستراوە کە بەر هەریەکیك بکەوێت، وا تی دەکەوێت و دیتە شوێنی ئەم و چاوی دەبەستەووە.

یاری وورچە قۆربنە

ئەم یاری یە کۆریك ئەیکرد ئەوەش دەربێ یەکی سبی ی درێژی کوردی لە پێدا بوو، وە پزوو ی دەربێ یە کە ی سەر ئەخست بۆلای ملی وە لە سەر ملی ئەبەست، واتە هەردوو دەستیشی ئەچوووە ناو دەربێ یە کەووە ئینجا جامانە یەکی بە دیو سبی یە کە یا لە سەری ئەکرد

وه کرمیزه ری مه لا ، دواپی دوو تاکه کلاشی به ند ئه کرد تاکی به لای گونچکه یه کیا وه کو گوئی ، ئینجا خوئی خو لاوی ئه کردوله گهل چهنه منالیکی ترده به چه پله و گورانی ووتن ئه چوونه به رمالان وه هندی مال میووژ و نوک و باسووقیان ئه دانئ ، به لام هندی له ماله کان ئاویان پیادا ئه کردن هندی جاریش بو ترساندنئ خه لکی بوو که ئه هاته ده ری .

یاری جوغزین :

ئهم یاری یه له نیوان (٢) تپیدا ده کریت به تایبه تی له نیوان فقهی یاندا وه له وه رزی به هاردا . به هوی شیرو خه ته وه یان ته رو ووشکه وه تپیکیان ده دوړاو . یه کیکیان براوه ئه بوو ، دواپی شیوه ی باز نه یه کیان ده کیشا که دوړاو ده چوووه ناوی یه وه وه براوه به ده وریا ، وه که ره سه ی یاری یه که توپیکی په رو یان چه رمین یان هه وری بوو ، که ده ست ده کرا به یاری کومه لی براوه توپه که یان ئه هاویشته دوړاو ه کان که له ناوه وه به ره هر کامیان بکه و تایه ئه وا ده هاته ده ره وه ناو ده نرا ئه سیره (جوغز) ده کرا واته فت ده کرا وه له شوینیکی تایبه تی دانه نران وه له پاشدا کام لایان ئه سیری زور بووايه ئه و تپیه براوه بوو .

واغین :-

ئهم یاری یه به گوینز ئه کرا . دوو کهس دوو کهس ئه یان کرد ، به هه ردووکیان چنگی گوینز ، یه کی چوار ، یان پینج ، یا زیاتر یه کیکیان به نو ره چنگه گوینزه که ی به هیواشی بلاو ئه کرده وه ، ئه وه ی بلاوی ئه کرده وه گوینزیکی ئه کرد به ده ست که لا تیلی پی ئه کرد ، ئه گهر له دووانی بدایه یان سیان زیاتر گوینزه کانی ئه خوارد ، ئه گهر له یه کیکی بدایه یان له هیچ ئه وا ئه و به جی ئه هیشت بوئه وه ی ئه و تر تیل بکات ئیتر به م شیوه یه یاری ئه کرا .

یاری که رانه :-

چەند کەسیک ئەم یاری یەیان ئەکرد، بەمەرچیک هیچ کامیان بەزەیی بەوتردا
نەبەتەو. ئەم چەند کەسە دەستیان ئەکرد بە بۆکس و کەللە و شەق و وورگ هاویشتن
بۆبەکتەری هەتا تەواو شل و کوت ئەبوون ئەوسا وازیان لە یەک ئەهێتا.

گۆبازی :-

ئەم یاری یە ئەکرا بە دوو گۆلی، بەلام تۆپەکە بە دار دروستیان ئەکرد وە ھۆبە کەیان
دارێکی بەدەستەو ھەبوو ھەوێ لێیان ئەدا سەری دارە کەیان چەماو ھەبوو وە کوگۆچان بەمە
یاری یان دەکرد وە بە دارە کەیان ووتوو (چەوگان) و دیسان ئەم یاری یە بەسواری
ئەسپیشەو ھەکراو وە دارە کە درێژتر ئەبوو، خویان بەسەر ئەسپەکانیاندا شوێر ئەکردهو،
بۆلێدانی تۆپەکە بۆگۆل کردن.

کوردیی شاعیر باسی (گۆبازی) دەکات :-

گۆی سەرم چەوگانێ میحنەت دایە بەر شەق رای فراند ئەل عەجەب بۆشاسواری
خانەیی زینم نەھات.

یاری شقارتە :-

ئەم یاری یە بە شقارتە ئەکرا تیا یا (وەزیر و گزیر و مەلیک) ھەبوو. بەنۆرە شقارتە کەیان
ھەل ئەدا ئەگەر بەسەر باری درێژی بوو ستایەتەو ھەبێ یان ئەووت (مەلیک) وە ئەگەر
بەسەر باری پانیدا بکەوتایەتەو ئەو ئەیان ووت (گزیس) بەلام ئەگەر بەسەر شانای
بکەوتایەتەو ئەو ھەبێ یان ئەووت (وەزیر).

یان دەنکە شقارتە کەیان پۆ ئەکرد وە دەنکە دەنکە کویان ئەکردهو ھەبێ ئەو ھە
دەنکە کانی تر بجوولیت.

ئەم يارىيە زۆر باوى بوولەناو گەورەو بچووكدا. بەتاييەتى كاتىك ئەم يارىيە دەكرا، كە مالىك ئەو ئىوارەيە مريشكيان سەر بېريايە وە لەكاتى نان خواردندا ئىسقانىك كە گوشتەكەى لى ئەكرایەو وە ئەخوورا، يەكك ئەيگرت بەدەستىەو ئەى ووت كى گروم لەگەل ئەكات دوواى ئەو وەى گروەكەيان لەسەر شتىك ئەکرد، ئىنجا ھەريەكەيان پەلىكى ئىسقانەكەيان ئەگرت و پىكەو ئەيانووت (لەبىرم بىت لەبىرت چىت - بىرت بە قورە پەشا چىت) ھەر كە تەواو ئەبوو ئىسقانەكەيان دەشكاند ئىتر گروەكە دەستى پى ئەکرد، وە ئەم دووانە لە ھەر شوپنىك بەكتريان بدىايە بەناوى شتىكەو شتىكيان ئەدا بە يەكتىرى پىويست بوو ھەر كە وەرىگرت خىرا بلىت: (لەبىرمە) وە ئەگەر وانەلى ئەوا گروەكەى دوراندووە دوواى ئەو وەى كە ئەلىت (نەمان برەو وە؟).

(۱) تەلە مشكینه شى پى ئەلىن. (۴)

ياری دان دەر نەكەوتن:

ئەم يارىيە لەسەر خواردنى مەسكەت و پەحە تەلقوم وشە كرلەمەو لەبىزىنە دەكرا ئەوكەسەى كە ئەىخوارد پىويست بووتا قووتى دەدا نەھىلى دانى دەر بەكەويت ئەگەر توانى دانى دەر نەخات وا دەياتەو وەو ئەوى ترپارەى ئەو خواردنە دەدات وە بەپىچە وانەو بىت خوى دەدۆرپت و پارەكە دەدات.

(ھەلمەقن)

ئەم يارىيە بەزۆرى لەناو كچانا باو بوە.

دوو كەس يان چوار كەس كە دوو دوو شەرىك بوون يارىيان كروە، يارىيەكەش برىتى بوە، لە بەكارھىنانى (۵) بەردى خرى ساف، ھەردوولا رىك كەوتوون كە يارىيەكە لە چەند تەغارىك بىت بابلىن لەسەر (۱۰۰۰) ھەزار تەغارىك ئەكەون

ئىنجا يارى يەكە بەم شىۋە دەس بى ئەكا .

ئەۋە لە پىشا يارى يەكە دەس بى ئەكا ، ھەر پىنچ بەردەكە فرى ئەداتە سەرزەۋى ،
يەكەك لە بەردەكان بەئارەزۋى خۇى ھەئەگرىت وئەيكا بە دەس كەلا . ئىنجا چوار
جار ئەم دەس كەلايە ھەل ئەداۋ كاتى كە بەرزئەبىتەۋە لە ھەۋادا ئەبى دەس بەرى
يەكەك لە بەردەكانى تر ھەلگىرىت و بىياتە ژ ووزەۋى خانەكە دەس كەلاكەش بگرىتەۋە
تا ھەرچوار بەردەكەى تر والى ئەكات وئەمە بى ئەلەين يەك يەك ئىنجا سەرلەنۇى دەس
بى كات و بەردەكان دوو دوو ھەل ئەگرى و ئىنجا سى سى تا پىنچ بەردەكە تەۋاۋ ئەكا .
دوایى پىنچ پىنچ كە دەستى چەبى ۋەكوپرىك دائەنى وئەگەر ئەۋكەسە راستە بى
دەستى چەبەى وادائەنى وئەگەر چەبە بى بەپىچەۋانەۋە ئەمەش بەم جۆرە پەنجە
گەرۋە پەنجە درىژەكەى ناۋەراستى دەستى بلاۋ ئەكاتەۋە ۋەكوۋ دەرگايە ، ۋە پەنجەى
شاھەتمان سوۋارى پەنجەى ناۋەراست ئەكات ۋەكوۋ تاقى دای ئەنى ۋە ھەر پىنچ بەردەكە
دوای ئەۋەى بەردى دەسكەلاكە ھەئەدا ، جارى بەردى لەناۋ ئەۋ تاقەۋەۋە فرى ئەداتە
دەرۋەۋەى تاقەكە ئىنجا كاميان نرىك بوۋ لە دەرگای تاقى كەۋە تاقى دوۋەم ئەلى دەرى
ئەھىنمەۋە دەسكەلاكە ھەئەداۋ دەست ئەكا بە ژىر تاقەكەى دەسى ئەبا بو
دەرھىنا ئەۋەى بەمەرجى ئەۋەندەى ماۋەى ھەبە تا دەسكەلاكە ئەگەر پىتەۋە كە
بەردەكەشى دەرھىنابى ۋە دەسكەلاكەى گرتبىتەۋە خۇ ئەگەر نەى توانى ئەۋا ئەم دۇرانى و
ئەگەر تو ايشى ئەۋا ئىتر نۆرەى ئەمانە كە يارى يەكە بكن و ئەۋان تى ئەكەون ئىنجا خۇ
ئەگەر تاقى دوۋەم سەر كەۋت ، ئىنجا ئەۋان دەست ئەكەن بە يارى يەكە ۋە ھەرلايەك
تەغارى كىر ئەۋلايە بردوۋىتەى يەۋە خۇ ئەگەر لە ھەر پەلەيەكى يارى يەكەدا ھاتەۋە سەرى
ئەبى سەرلەنۇى دەس بى بىكاتەۋە تا تەغار تەۋاۋ ئەكات بەم جۆرە خۇيان بەمەۋە
خەرىك ئەكرد بو كات بردنەسەر .

لە گەرە كدا كۆئە بوۋنەۋە ئەم جۆرە يارى يانەش ئەكرا :

۱ - زۇران گرتن لەنىۋان دوو كەسدا .

۲ - نىشانە گرتەۋە بە دەست ۋە بە دار لاسىك .

۳ - شەرە تۆپەل و شىر بەفرىنە نە زستاندا .

۴ - شەپەرەكەللە لەنیوان دوو كەسدا .

۵ - شەپەرەكەلەشیر .

۶ - شەپەرەكەو .

۷ - شەپەرەسەگ .

۸ - شەپەرەبەران .

۹ - شەپەرەگەرەك : بە بەرد ، بەقوچەقانی ، بەكوتەك ، بەدار ، بەشەق و بۆكس و بە جینیو .

۱۰ - یاری تۆپی پی لەنیوان گەرەكەكاندا ئەكرا .

۱۱ - یەك باز .

۱۲ - سی باز .

۱۳ - سی ریزكین .

۱۴ - دامە .

۱۵ - تاوڵە .

تاهیر بەگ لەسەر تاوڵە وتویەتی :

یەك نەفەس چاکی نەهینا تالع و هەم بەختەكەم

شەش دەرم گیراوە دامام بە دەستی نەردەو

لە ناو دەستە ی کورانا لە گەرەکا ئەم جوړه قسانه نهووترا :

۱ - كاكە سەعات چەندە ؟ سەعات شەش و فشیكە .

۲ - سەلح دوامانی دوامانی ئیمشەو لە مالی خوامانی .

۳ - یا شیخ : بە شالت قەستەم ئاگرێ بەربووه لە جەستەم .

۴ - شەشی بە تەشپیه كە هەشتی بە ربەیه كە .

۵ - وەستا . ئەمەت لی هەستا .

۶ - ئەگەر یەكێك جرتێکی لی بدایە پیات ئەوون دایگەرەو گووم بە جیگاکی .

۷ - یەكێك ئەیووت : سی پینچ پانزە دووحەقەدە سی بیست . چەند دەكات ؟ دوای

بیرکردنەو یەکی زوور دیارە (۲۰) ئەكات .

- ۸ - يەككە گۆنچكەي يەككى تری ئەگرت دىراي ئەكىشا ئەي ووت : كىچ يان مېش ؟
ئەي تىرىش ئەي ووت گۆنچكەي فەقى رامە كىش .
- ۹ - لەپاش تىرى خەمشەي برى .
- ۱۰ - مەرەمە ، مەرگەمووش ، پووش .
- ۱۱ - زلە خەسیر لە گەراج .
- ۱۲ - پارەم داوہ تا گەراج سوار ئەبم .
- ۱۳ - بەخوا پانە .
- ۱۴ - پیاویك ناوی مامەخەمە بوو پىيان ئەووت :
مامە خەمەي عەقراوی هیلکە ئەکا بە مراوی .
- ۱۵ - مامەخەمە گون تەمتەمە ،
وہ زۆر شتى تر کە ناشى بنووسرى .
«لاوى ئەوکاتە ھەموو لەبىریانە» .

کەوبازو کوتر بازەکان

ھەر وەکو لەو پېش باسماں کرد ھەر لەزەوہ و تائىستاکەش لە ناو کوردەوارى دا بەتايىبەتى لە سلیمانى دا ئازەل و بالەندە راگرتن باوى بووہ بەلام ئىستا لەجاران کەمتر بەھوى تەنگ و چەلەمەي ناوچەکەوہ ، ئەوکەسانەي کە کەويان رائەگرت بو خويندن و زۆرجار ئەيان بردن بو کوپرى شەرەکەو بو کات بردنەسەر ، راوچيش بو راوہکەو ئەيان بردن بو راو ئەمانەش نمونەي چەند کەسيکن لەو زاتانە :-
کەوبازەکان :-

- ۱ - شىخ قادرى خەفید زادە مەللاک
- ۲ - شىخ جەلالى شىخ ئەخمەدى خەفید زادە مەللاک
- ۳ - مەجیدی قالەي خەمامچى توتىچنى
- ۴ - شىخ لەتيفى شىخ مەحمود مەللاک
- ۵ - عیزەت بەگى وەسمان پاشا مەللاک
- ۶ - مام رەحيم کوئەبى باخەوان

- ۷- حاجی عهلی ماستاو
 ۸- جه میلی سه عید به گ
 ۹- حاجی باقی به نگینه
 ۱۰- حاجی نه چه بچکول
 ۱۱- حاجی عهلی کوتهك
 ۱۲- حاجی نه مینی سه راج
- ماستاو فروش
 کاسب
 نانه واو چایچی
 به قالی ووشکه

- ۱۳- همه ی نه حمه د ئاغای چه خماخساز
 ۱۴- همه سه عید
 ۱۵- نه وره حمانه کویر
 ۱۶- عهلی گوله یی
 ۱۷- که ریمی ده رویش مه جید
 ۱۸- حه سه نی هادی
 ۱۹- ئاغای حاجی سالحی قاسم
 ۲۰- مه لاهلی حه مه غه ریپی شامحه مه د
 ۲۱- مه لای خه یال
 ۲۲- حاجی عهلی لوری
 ۲۳- سالحی حه مه ره حیم
 ۲۴- نه مینی سه عه ی سه مون
 ۲۵- وه ستا مه حمووی به نا
 ۲۶- میرزا حسه ین
 ۲۷- ساله ی یونس به گ
 ۲۸- عهلی زه ردی پینه چی
 ۲۹- عه بدوللای شاپه سه ند
 ۳۰- مه حموودی عه به ی شاپه سه ند
 ۳۱- ماموستا عومه ره عه بدول ره حیم
 ۳۲- خه لیفه که ریم
- به قال
 نانه وا
 ئوتیلچی
 خه لوز فروش

۳۳- توفیقی عه‌لی چایچی

سه‌راج

۳۴- عه‌لی نایلون

۳۵- ساییری حه‌سه‌نی پیروز

۳۶- عومه‌ری مامه‌لی

۳۷- وه‌ستا سال‌حی خه‌یات

۳۸- که‌مال مه‌ولود

۳۹- ساییری مس‌گه‌ر

۴۰- مام فه‌ره‌ج

۴۱- عه‌لی غه‌ریب

۴۲- حه‌سه‌ن ئا‌غا

۴۳- م‌چه‌ی ئه‌له‌ گولان

۴۴- سه‌ی م‌حه‌مه‌دی سه‌ی ره‌شید

۴۵- ره‌ئوفی چایچی

چایی له‌ جاده‌ی کاوه

چایچی له‌ مه‌یانی ماسته‌که

چایچی لای مه‌زات خانه‌که

به‌رام‌به‌ر حه‌مامی سوره‌ت

که‌وبازه‌کان له‌وی دانه‌نیشن

جی‌گای (دارا) جی‌گای شه‌ره‌که‌و

۱- مز‌گه‌وته‌ پرووخاو

۲- پشت حه‌مامی شیخ‌مارف

۳- ده‌شتی ئه‌حمه‌دی سا‌غا (به‌ر ئه‌ص‌حابه‌س‌بی)

۴- قاوه‌خانه‌ی سه‌ر‌چیمه‌ن

۵- مه‌یانی دارو‌خه‌لوزه‌ کونه‌که، شوینی ده‌بو‌که

۶- به‌رئاشی قادر‌غا

۷- باخی فه‌ره‌جی حه‌مه‌مراد له‌ سه‌ر‌کار‌یز

۸- خانووی عه‌باسه‌فه‌نی لای سی‌نه‌مای دل‌شاد

تی‌بینی : (دارا) به‌وجی‌گایه‌ ئه‌لین که‌ شه‌ره‌که‌وی لی ئه‌ک‌ری به‌ تاییه‌تی له‌ وه‌زری به‌هار
روژانی هه‌ینی پاش نیوه‌روان، هه‌روه‌ها ئه‌لین شیخ مه‌حموودی نه‌مر له‌ هه‌موو که‌س

زیاتر حەزی لە کەو راگرتن کردووە.

کوژتر بازەکان

ئەمانە بوکات بردنە سەر بە دوای کوژتری چاکدا ئەگەر ان بو راگرتنی ، لە مالهووە کولانە ی تایبەتیان بو ئەکردن و جیگایی دان و ئاویان بو دروست ئەکردن زوور جار ئەچونە سەریان دووان هەلیان ئەدان چاوەڕێیان ئەکردن تا ئەهاتنەووە شوینی خویان یان ئەیان نارد بە یەکیکدا بو شوینیکی دوور لە گەرەکی خویان دوایی پەیدا ئەبو نەووە ئەهاتنەووە ، چەند جوژ کوژتر هەبوون کە رایان ئەگرتن لە مالاندا جار جاریش لە هەندی دوکان و حوچرەش رایان ئەگرتن .

ئەمەش ناوی جوژەکانی کوژترەکان :

١ - تەقلە باز

٢ - حا قوو

٣ - حەمامی

٤ - شاملی

٥ - پەری

٦ - لەب لەب

ئەم دووانەش کیوی بون بو راگرتن نەبوو:

١ - باریکە

٢ - شینکە

ئەم ناوانە ی خوارەو هەندی لەو کوژتر بازانە ی کاتی خو ی هەندی کاتیان بردو تە سەرو خویان بەووەو خەریک کردووە :-

١ - عیزەت بەگی وەسمان پاشا - مەللاک و سەرۆکی شارەوانی

٢ - حەمە گاسوار - قەبر هەلکەن

٣ - ئەمینی خولە ی بوک - باخەوان

٤ - توفیقی حەمە خیل - بەردکیشی مەلکەندی

- ۵ - توفیقی حه سه نه قوچ - نوبه چی (مرور)
- ۶ - نوری به گ - حه مامچی
- ۷ - فه تاحه گوچ
- ۸ - نوری که رکوکی
- ۹ - سالح میراو - موختاری کانی ئاسکان
- ۱۰ - حاجی عومهر - دارتاش
- ۱۱ - عومهری ساله گاکوژ
- ۱۲ - سالحی مام ئه مین
- ۱۳ - ئه وره حمانه کویر
- ۱۴ - ئه حه ره شی حه مه ی ئه مین مه لی
- ۱۵ - عومهر مه جید نادر ناتر
- ۱۶ - ئه حه ی فه حوّل
- ۱۷ - سه عه ی ریحان
- ۱۸ - حسه ی کافروش
- ۱۹ - نوری ساله ی فه قی
- ۲۰ - حه مه سوری دارتاش
- ۲۱ - حه مه ی سانیه
- ۲۲ - پوّلس عه زیز شینه
- ۲۳ - ره حیمی حاجی مه حمودی دارتاش
- ۲۴ - برایمی حه مه ی میثوله
- ۲۵ - سابیری حه مه گاسوار
- ۲۶ - ئاغای حاجی سالحی قاسم
- ۲۷ - عه لی مورد
- ۲۸ - جیلالی خوله ی گولناز
- ۲۹ - عومهری گولچین
- ۳۰ - نون عیزه ت به گی وه سمان پاشا
- ۳۱ - شه وکه تی حاجی که ریم

۳۲ - حەممە فەرەجى ئەحمە سەئىي

۳۳ - عەلى مى قەلى

۳۴ - مەلا نورى كەرىم چاۋەش

۳۵ - سەردار مستەفا مەزھەر

۳۶ - ئەحمەد بەگى كانى ئاسكان

۳۷ - عەلى قادر - برىن پىچ

سەرچاۋە :-

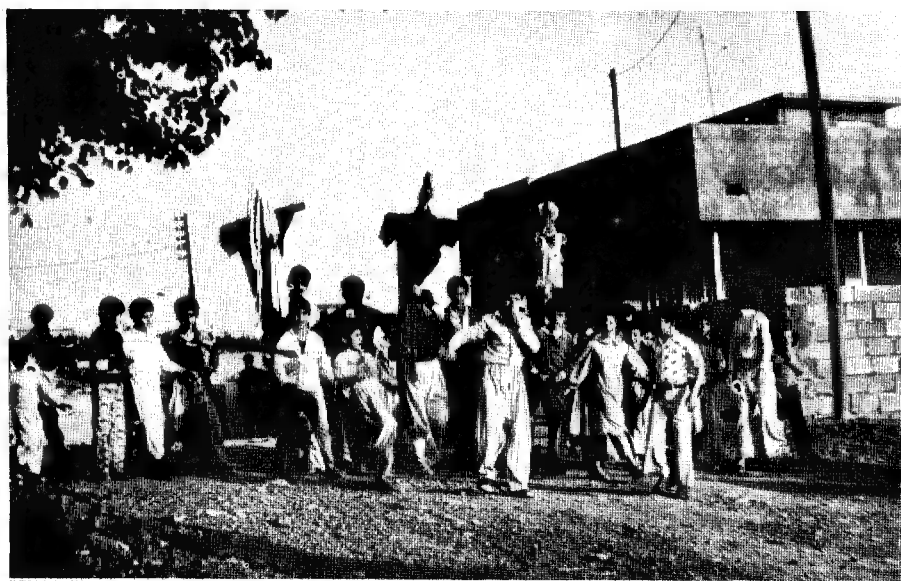
۱ - ئاغاي حاجى سالىحى قاسم

۲ - عەلى غەرىب

۳ - سالىحى حەممە رەھىم

تىببىي :-

كاتىك من خەرىكى كۆكردنەۋەي ئەم يارى يە كۆنە بووم كە پىرسم بە پىاۋى كۆن و شەرەزەي ئەۋىي يانە كىردىۋو، پىش چاپ كىردى بىستىم كە مامۇستا سالىح عەلى سەرپەشتىياري وەرزش و دىدەۋانى لە پەرۋەردەي سلىمانى كە ئىستا خانە نشىنە كىتپىكى وای دەر كىردوۋە بە دوو بەرگ بە ناۋى فۆلكلورى يارى و وەرزشى نەتەۋەي كورد بەرگى يە كەم و بەرگى دوۋەم لە سالى ۱۹۷۴ دا كە باسى يارى يە كۆنە فۆلكلورى يە كانى گەلى كوردمان دىكات، دۋاي ئەۋەي كە مامۇستا سالىح عەلىم دى وە ھەردوۋە بەرگە كەي دامى كە بەراستى زۆر جوان وړىك وپىكە كە زۆر بەي يارى يە كانى تىدايە وە كۆي كىردۆتەۋە، لە زوۋر بەي ناۋچە كانى كوردستانى عىراق، بەراستى زۆر سوۋىم لى وە گرەت، لە راستى زانىنى ھەندى لە يارى يە كانى، بەلام ئەم باسانە تەنھا تايەت يە بەۋىي يانەي كە لە شارى سلىمانى دا كراۋە. ئەۋەي مامۇستاي بەرپىز باسى يارى زۆر ناۋچە تىرى كىردوۋە، وە سەرچاۋە يە كى زۆر بەنرخە وە زۆر سوپاسى بى پايانى ئەكەم ھىۋادارم نمۇنەي مامۇستاي بەرپىز ھەر زۆر پىت بۆخزمەتى كەلەپوۋرى نەتەۋە كەمان.

● بوکله به بارانی

● ناشه به تهنوره

● زۆرانبازی سالی ۱۹۴۹

● چۆلەكە دەرھینانی گۆی سەبانه

● موشين

● شير وخت

هەر که بە هار سەرەتای دەرئە کەوت بە تاییەتی دنیا خوشی و هەتاو بووایە لە رۆژانی
هەینی دا دەستە دەستە و گەرەک گەرەک ئەوشەوێ بۆ یەانی که ئەچوون بۆ سەیران
هەموو شتیکیان

ئامادە دەکرد بە تاییەتی یاپراخ ئەخرایە مەنجه لێو بۆ یەانی ، لە سەیرانە کە دەیان
کولاند ، خواردنی تریش وەکو خورماو روون و پەنیر ، یان هیلکە ی کولاً ، لە گەل چا
لێ یان دەنا ، بە یانی که رۆژ دەبوو هەریە کە بە پێ ی توانای خوێ شتیکی دەخستە بن
دەستی وەیان سەرشانی و ملی رینگە یان دەگرت ، بۆ شوینی سەیرانە کە ، هەندێ مألێش
عەرەبانە ی دوو ئەسپیان دەگرت و پێ ی دەچوون بۆ سەیرانە کە . ئەم عەرەبانانە
عەرەبانە ی (یایی) یان پێ دەگوت .

شوینە بە ناوبانگە کانی سەیرانگای ئەوکاتانە ئەمانە بوون :-

۱ - شیخەباس : گردیکی پان و فراوان و نزیك دی ی و لۆبە یە کە دەکەوێتە باشووری
سولەیمانی یەو ، ماوێ « ۵۰ » دەقیقە یە بە پێ .

لە کاتی خۆیدا لە سەر ئەم گرده درختیک هەبوو ئەوێندە گەورە بوو کە بە ئاسانی
ژمارە یەکی زۆر گوریسی دیلانی ی لێ داخراو و هەروەها ژمارە یەکی زۆر لە سەیران
کەری

لە ژێردا دانێشتوو ، بەلام کە سولەیمانی کەوتە ژێر ئەشکەنجە ی عوسمانی یە کەنەو
زولم و زۆریکی زۆریان لەم شارە کرد تەنانەت دارە کە ی شیخەباسیشیان بری یەو و
سوتاندیان بەم شیوێ وەردە و ئەو سەیرانگا بە ناوبانگە لەبەر چووەو کە ئیستا بە هیچ
جوریک ناوی نابری .

دارە کە ی شیخەباس ئەوێندە بە ناوبانگ بوو وەختی کە شاعیری نەمری کورد نالی
لە شامەو نامە ی بە شیعەر بۆ شاعیری نەمری کورد سالم ناردوو ناوی ئەو دارە ی
تیا هیناوە و دەلیت :

ئێستەش بە بەرگ و بارە عەلەمدارە شیخەباس
یان بێ نەواو بەرگە کراو بە شەخسی عوور

● پیرهمیرد له ټاهه ننگي نه وړوږزی کاریزی وهستا شهریف

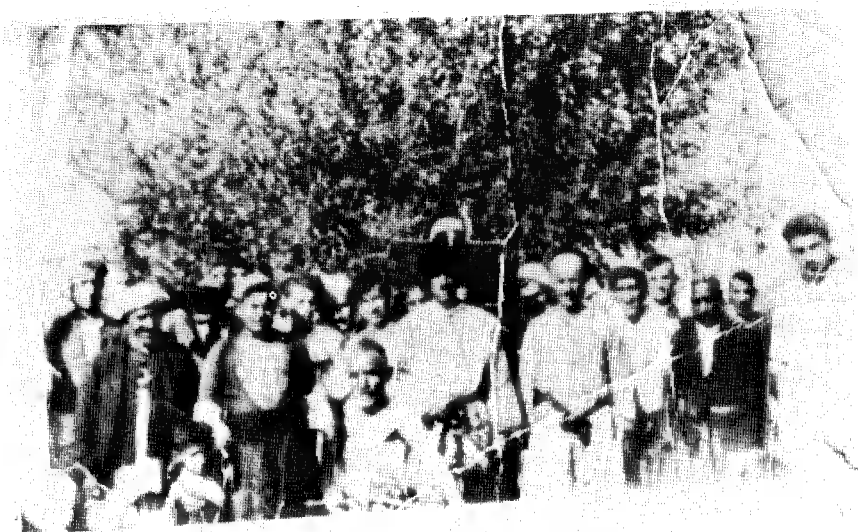
● بازرگانه کانی قهسهری و هسمان پاشا له سهیرانیکی سهرچناردا

● سهیرانیکی نهو روزی ۱۹۳۸
● بهردهم گردی مامه یاره

● سہ ایرانی قہسابہ کان، سہرچنار ۱۹۲۸

■ سہ ایرانی دارتاشہ کان، قہ لاجوالان ۱۹۴۶

سالم له وه لاما ده لیت :
 زستانی ته وه لین بوو بهرگی درې داری شیخه باس
 رومی ته وه نده شوومه له شه خسیش ته دا زهره
 ته و بهرده کانی ناوی نرا قسنى شه خسه که ی
 دایان به شاخ و داره که یا نووکی بی هونه ر

ماموستا کامه رانیس ده لیت :

ته ی داره که ی شیخه باس ناخ
 له دلی منا تو بووی به داخ
 هاتن سه ربازی عوسمانی
 نامه ردانه سووتانیانی

۲ - مامه یاره :-

ته وگرده قووجه یه که ده که ویته باکووری پوژ هه لاتی شاری سوله یمانی یه وه ته م
 گرده له پیشا ناوی گردی گولان بوو وه ناویانگی نه بووه ، به لام بهر بهر بوو به شوینیکی
 زور به ناویانگ له شاری سوله یمانیدا ته ویش ده که پیته وه بو شاعیری نه مری کورد
 پیره میرد (حاجی توفیق) که هه موو سالیك ناگری نه ورۆزی له وی ته کرده وه ، له و
 سه رده مه دا گردی مامه یاره پروته نی بوو، داری تیانه بوو، سیبه ر نه بوو بو سه یران که ران
 له گه ل ته وه شدا هه تا وه کوئیواره له بهر هه تا واده نیشتن بی ته وه ی هه ست به گه رما
 بکه ن ، به لام له م دوا ییه دا ، میری دره ختی تیا ناشت .

ته م شوینه سه یرانگای شاری سوله یمانی بوو ، به تاییه تی له پوژانی به هاردا که هه ر
 چوار ده وری به گولاله سور وه هه مه جوړی گولی په نگاوړه نگ ته رازایه وه ته بوو به شوینی
 دلدارى لاوان له کچ و کوړ خو یان ته رازانده وه پو ل پو ل له گه ل که س وکاریان ته هاتن بو
 سه یران پاش ته وه ی چایان لی ته نا هه ر تاقمه له لایه که وه ، ده ست ته گیرا ، بو
 هه لپه رکى ، له لایه کی تره وه ده ست ته کرا ، به غار غارین ورمبازی ، چهنده که سیك
 سواری ته سپ ته بوون وه له وکاته دا پولیسی سواره هه بوون که ته کران به ده وری یه بو

سەبەرانەكە، ئەوانىش دەستيان ئەكرد بە غارغارىن هەتا وەكوڤمەدەمى ئىوارە، بەم شىۋەيە بە ھەلپەركى وگورانى رايان ئەبوارد پاشان وردە وردە بەرەو شار ئەگەرەنەو ئەوانە كە بە پى ھاتبون، ئەوانى تىرش عەرەبانەكان ئەھاتن بە شۆينانا.

بەلام نابى ئەو شىمان لەبىر بچىت كە لە بەردەمى گردى مامەيارە كارىزىك ھەيە پى ئەلەين كارىزى وەستاشەرىف سەيران كەرەكان ئەوئاوھيان ئەخواردەو تائىستاش ھەر ماوہ ئەمەش پارچە شىعەرىكە كە بەسەر مامەيارەو كارىزى وەستا شەرىف دا ھەل دراوہ :-

ئۆخەي گەردەكەي يارە	چەند شىرىنە نازدارە
ئەو كارىزەي لە بەرىت	ئاوى شىرىنى شارە
بۆيە ھىندە جووانى	جىي نەوروزى كوردانى
سەيرانگايى بەھاران	جىي ئومىدى لاوانى

۳ - تووى مەلىك ۴ - قورىە شكاو «عقارى ئىستا» ۵ - دەباشان ۶ - وەيس «پوژانى چوارشەممە سەيرانگايەكى گەرم بوو، شۆينى مەرى فرقە» ۷ - كانى با پوژانى چوارشەممە رىگە كۆنەكەي ھەلەبجە ۸ - كارىزى مەجى بەگ ۹ - كۆستەي چەم «خوار قىياسان» ۱۰ - سەرجنار ۱۱ - كارىزى عەزىز ئاغا «دوو لولەكە» .

۲ - شەوانى ھاوينان :

لاوھەكان گەرەكەو گەرەك ئەگەرەن بە گورانى ووتن وچەپلە لىدان، بە كۆلانەكاندا ئەسورپانەو وەتا شەوىكى درەنگ گورانى خۆشى كۆنى وەك «دەي دەي بارانە» وە «ئامىنى» و زور گورانى تریان ئەووت بە شىمال لىدان لەگەلەيا، ھەر وەھار ئانىش كۆمەلەيان ئەبەست، بەدەم قسە كەرنەو لە بەرمالەكانيانا وە مندالانىش خەرىكى يارى كەردن بوون، پىاوھەكانىش ئەچوون بۆ چايخانە وەيان مەزگەوت وەختيان راتەبوارد، تا كاتى نووستن، پاشان ئەگەرەنەو بۆ مالەو، زۆربەي مالەكان لە سەربان ئەنوستن، لەناو چىغدا، زۆربەي مالەكان سەربانيان بەيەكەو بوو، نەزىك بوون لە يەكترى، ھەر لە سەربان ميوانداری يەكترىيان ئەكرد وەختيان ئەبەردەسەر تا كاتى نووستن، ھەر لەناو

چيغدا له لايه كه وه گوزه يان شهر به پرته كرا له ئاو بو شه و سارد ته بو و بو خوار دنه وه له لايه كي تره وه ميوه له شو تي يا كاله ك يان تر ي حازر ته كرا ته يان خوارد، له ژ ير پارچه په رويه كي پاكدا به فر دانه نرا، جار جار ته خرايه ناو جامي كه وه، وه هه ندي مال نه ته چور نه سهر بان كورسي گه وره يان هه بو و جيگاي خيزانه كه ي له سهر ته بو و وه له سهر ي نه نوستن، په يژه يه كي بچووكي هه بو و پيا سهر ته كه وتن.

۲ - شهواني زستانان :-

ههر شه وه ته چور نه ماليك دائه نيشتن تا نيوه شه وه به هه ندي ياري وه ختيان ته برده سهر، وه كو كلاو كلاوين و گوره وي بازي و گه نم گه نم وه يان مه تل له يه ك داهينان يان يه كيك چير وكيكي بو ته گيرانه وه، گه وره و بچووك گوي يان لي راته گرت، تا له له چير و كه كه ته بو وه، له م ماوه يه دا چايان لي ته ناو چهره سيان ته خواردوزور ماليش باسورق و گويزو ميوز و نوكيان دائه نا ته وشه وه يان ته برده سهر بو سبه ي شه و ته چور نه ماليكي تر.

۴ - رهمه زانان :

ههر كه رهمه زان نزيك ته بو وه هه موو ماليك ده ستيان ته كرد به ئاماده كردني شتوومه ك وهك نان كردن جل شتن و ته و شتانه ي كه بور و ژ و وه وان زه حمه ت بوو. ئينجا كه رهمه زان ته هات يه كه م شه و چهنه تويي ك ئاگر ته دراو ته كرا به رهمه زان، به ياني ههر كه س ته چوو بو سهر ئيشي خوي وه له هه موو اشاره كه دا سي چوار شوي ن ئيجازه ي ته درا بو نان تيا خواردن، دواي ده مه ده مي عه سر دوكانه كاني سهر جاده كان كه رهمه زان بكه وتايه گهر ماي هاوينه وه مهر كانه دو يان ته هينايه سهر شوسته كان وه له سهر مي زيك به فريان دائه نا به مشار ته يان بري يوه، بو فروشتن. ههر كه س بچوايه دوي بكريايه، پارچه يه ك به فريان بو تي ته خست، له لايه كي تره وه شهر به تي ميوزي ساغ له سوراحي گه وره دا دائه نرا په رداخي به چوار فلس «عانه يه ك» به به فري مه لكه ندي يوه شهر به ت فروشي ته يان فروشت. له لايه كي تري شه وه به قاله كان ميوه يان دائه نا وه كوشو تي و تري و كاله ك و خه يار كه ته يان كري هه ندي ته كري ده سه سپ يان فه قيانه كان يانه وه ته يان هتايه وه بو مال ه وه، تا نزيك به ريسانگي هه موو شتيك ئاماده ته كرا، ئينجا پيش ته وه ي تو په كه بته قيت، له هه موو گه ره كه كانا مندا لان خويان تو ييان دروست ته كرد له قاوغ ي فيشه ك يان له بوري يه كي باريك سهر يكي گيرابوو، ئينجا كو نيك يان ته كرده بوري يه كه، پاشان

نیوهی پرته، کرا له بارووت دواى ئهوه په روځان به شیشیک ئه ئاخنی به ناو بوړی به که، له دوايیدا چاوه پښی ئه وهیان ئه کرد که مه لا بانگ بدات، له گهل توپه که دا، ئه مانیش ئاگریان ئه نا به توپه که ی خوځانه وه، هه نديکیان دهنگی باش ئه هات. که توپه که ئه ته قی وه مه لاش بانگی ئه دا نوږځان ئه کرد پاشان به ربانگیان ئه کرده وه، دواى ئه وهی که به ربانگیان ئه کرده وه ئینجا دهستیان ئه کرد به گهران بومالان وه زور به ی پیاووه کان ئه چوون بومزگهوت بو «ته راوځ» پاش ئه وه پروویان ئه کرده چایخانه کان له وکاته دا هه ندى له چایخانه کان وه کو چایخانه ی همه شه له صابونکه ران و چایخانه ی شنیخ محه مه دی کاکه لاو به رامبه رحه وشی سه را وه چایخانه ی عوسمانی قاله رهش له سه رشه قام چیروک «حیکایه ت» ی تیا ئه خوځند راپه وه وه ک حیکایه تی روسته می زال و خورشید و خواوهر و شیرین و فهرهاد تا پالی ئه دا به پارشیوه وه، ئینجا حکایه ت خوانه که ئه یووت باقیه که ی تری بو سبه ی شه و، به م جوړه هه رکه سه بومالی خو ی ئه روښته وه، له لایه کی تریشه وه هه رکه ئه گه شته ۱۲ ی په مه ران روژه تا که کانى ۱۳، ۱۷، ۱۹، ۲۱، ۲۹، ناوسا جیان ئه به شیه وه.

۵ - جه ژنان :-

کون که جه ژنیان ئه کرد چه ند روژیک پیش جه ژن هه موشتیکیان ئاماده ئه کرد، هه نديک جلی تازه یان ئه کرد، هه ندى جلی کوښان ئه شت ئه یاننارد بو ئوتوو. پیلایى تازه ش ئه کرا. هه نديک پیل اووه کانیان ئه نلاد بولای پینه چی چاک ئه کرایه وه له پاشدا ئه برا بو بویاخ کردن له لای بویاخ که ره کانى به رده رکى سه را که به ریز دا ئه نیشتن. که ئه کرا به جه ژن به یانی زور مال سینی یه ک چیشتی ئه نارد بومزگهوت پاش نان خواردنی چه ژن ده ست ئه کرا به گهران بومال ده راوسى و خزم ئینجا منداله کان پارهی جه ژنیان وه رته گرت ئه چوون بو پیرمه سووریان هومره مه نندان یان به رده کی سه را له وشوښانه دا چه رخوفه له کو کورسی کورسی و زوریاری تر د انرابو بو مندالان له لایه ی تریشه وه ئوتومبیل راوه ستابوو سوار ئه بوون به سه عات و ته گهران به ناوشاردا به گورانی و چه پله ریزان ئه م جوړه گورانیانیهان ئه ووت وه ک هه ی به لار، سه وزه لى، شیرینی له یلانی، ئه رى هوله یلى. له لایه کی تره وه عاره بانه ی دوو ئه سپی له به رده رکى سه را وه بو پیرمه سووریان بومالی موته سه ریف ئه چوونو ئه هاتنه وه، هه ر له م شوښانه دا ئوتومبیل بو قلیاسان ئه مسه رو ئه وسه ر به ۲۰ فلس منال سوار ئه بوون میزدانز بوو سینی به پاقل اووه و برمه ولوقمه قازى

وشتی تر ئەفرۆشراو هەندی سەرەکۆلان لگاوچی لگاوی ئەکرد، لەلایەکی تریشەو لە پیرمەسوورو هۆمەرەندان بەزۆری پۆلیسی سوارەو هەندی کەس کە ئەسپیان پێ بوو دەستیان ئەکرد بە رەمبازی، هەر وەها لەوشوینانە ئەدرا لە دەهۆلوزورناو ئەکرا بە هەلپەرکی تا دەمەدەمی ئیوارە.

٦ - ئاھەنگ: جاران وا بابوو هەر مەلێک منالیان ببوایە کوربوایە، وەیا ژنیان بەینایە یان بەبۆنە ی شتیکی خوشەو شەویکیان تەرخان ئەکرد پێیان ئەووت ئاھەنگ. خاوێن مەلێکە چەند رۆژیک لەو پێش خویان ئامادە ئەکرد وە مەلیان ئەرازاندهو، شوینی ژنان بەجیا، پیاوانیش بەجیا، کە ئیوارە ئەهات خواردن ئامادە ئەکرا، چایان لی ئەنا، میوێیان ئامادە ئەکرد، پاش نانخواردن وردە وردە دەست ئەکرا بە قسە ی خوشو پیکەنین، ئینجا دەست ئەکرا بە گۆرانی ووتن بەتایەتی هەندی دەنگخۆش هەبوون هەر لە ئاھەنگە کەدا، گۆرانیان ئەووت، یان دەنگخۆشیکی برادەری خویان ببوایە ئەو ئەوشەو گۆرانی بو ئەووتن وە هەموو بە دەم گۆرانی یە کەو ئەچە پەلیان لی ئەدا یە کیك هە ئەسا لە گەلیا سووری ئەدا جار جار یک دەهۆل و زورناشیان ئەهینا بە دەم گۆرانی و هەلپەرکی. وەو قسە ی خوشەو ئەوشەو یان ئەبر دەسەر، سالان بەم شیوێە خەلک رای ئەبوارد بە بێ ئەوێ هیچ غەمیکیان بووبی.

٧ - شوینی مەلەکردن :-

بەزۆری مەلەکردن لەناوشارا : ئوسل خانە ی مزگەوتەکان بوو کە ئەچوون مەلەیان تیا ئەکرد بەدزی مجەورە کەو بەلام زۆر جار کە مجەورە کە پێی ئەزانین، یە کسەر، جلەکانی ئەخستنه ناو حەوزە کەو پاشان بە شولک ئەچوو و گیانیان لە لایەکی تریشەو لە دەرەوێ شار بۆ زەرعات (ئەستێرک) دروست ئەکرا لە بەردەمی جوگە یە کە ئاوە کە پەنگی ئەخواردەو زۆر ئەبوو ئینجا منالی گەورە دەستیان ئەکرە بە مەلەکردن ئەوسا دەرئێی درێژ باوی بوو، فویان تی ئەکرد و دەر ئەنگەکانی ئەبەسترا پڕ ئەبوو لە هەوا و سەر ئاوە کە ووتن وە مەلەیان ئەکرد، ئینجا ئەچوون بۆ فەرێکە نوک خواردن، یا بیستانی تروزی و خەیار، یان کالەک یان شسووتی، تیریان ئەخوارد و وردە وردە بەرەو شار ئەبوونەو.

باخچه‌ی گشتی و سینه‌ما :-

له‌وسه‌رده‌مه‌دا له شاری سوله‌یمانی دا ژنان که‌م ئە‌چوونه‌ده‌روه هیچ شوینیک نه‌بوو که‌ پرووی تی‌بکه‌ن ته‌نھا دوو شوین نه‌بی .

یه‌که‌م : باغچه‌ی گشتی : له‌هه‌فته‌یه‌کدا رۆژانی یه‌ک شه‌ممه‌و چوارشه‌ممه ئە‌چوون بو‌باغچه‌ی گشتی هه‌رگه‌ره‌که‌چه‌ند کۆمه‌لیک پیکه‌وه ئە‌پۆشتن له‌عه‌سردا خویان ئە‌رازنده‌وه به‌س ژنان ماکیاجیان ئە‌کرد، که‌پی‌یان ئە‌ووت سوراووسپیاو، کچانیش بی‌مکیاج، به‌لام جلی جوانیان له‌به‌رته‌کرد، خواردن وچه‌ره‌سیان ئە‌برد، له‌ووی وه‌ختیان ئە‌برده‌سه‌ر، تا نزیک ئیواره‌ینجا ئە‌گه‌رانه‌وه، هه‌روه‌ها گورانی‌ش خویان ئە‌گۆری هه‌ندیکیان گولی‌ان ئە‌کرد به‌یه‌خه‌یانا ئە‌گه‌ران به‌ده‌ور وپشتی باغچه‌که‌دا .

دووهم : سینه‌ما ئە‌میش به‌وجۆره‌ رۆژانی دوشه‌ممه‌ ته‌رخان کرابو بو‌ئافه‌رت وه‌ له‌م رۆژه‌دا ئافه‌ره‌تان خویان بو‌ئاماده‌ئه‌کرد وئه‌چوون بو‌ سینه‌ما .

سێمانی سالی ١٩٥٩ گه‌ردی بریجی کانی ته‌نیزه‌ی گه‌ردی کون

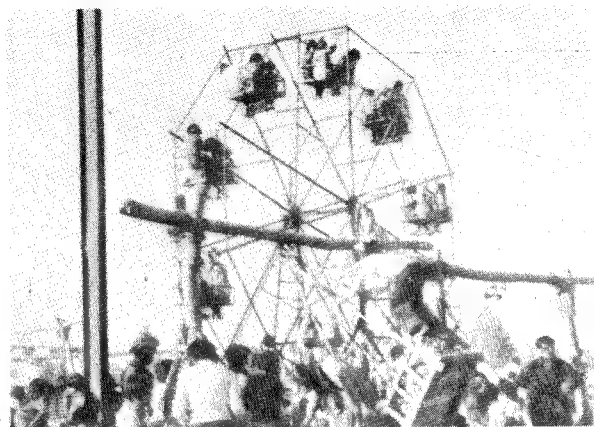
● پیاوانی گهرهك له په كهم رۆژی جه ژندا، مزگهوتی حاجی حان

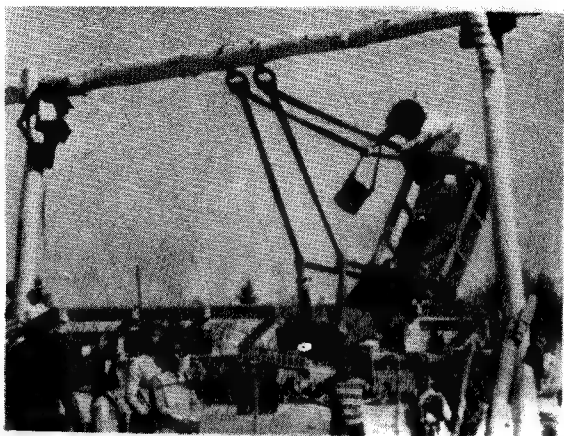
● بهرده كهی شیخ حهسه نی گلزه رده

● بهرامبهر دهشتی شیخ جافهر له جهژندا

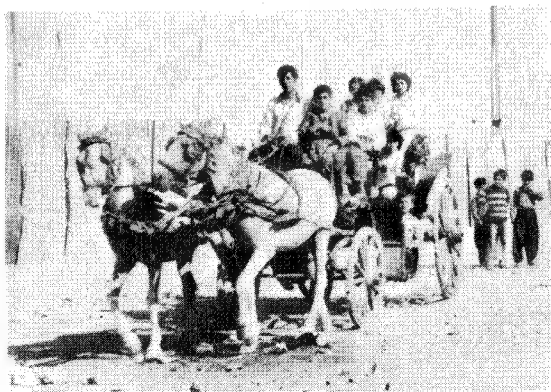
● کورسی کورسی

● چەرخ و فەلەك

● شەربەتی مېوژلە جەژنا

■ مندالان بەسواری

عەرەبانەو» بە پارەى جەژنانە

کۆله کنگر و نیرگسی به هار

فرود شیریز و قهیماغ به ره وشار

له کۆزه ره قه و بازیان خهراجیان

ماستی مه ره گێژ له گه ل هی تر جیان

که ره و مه شه که دو تا په نیری ته ر

پر بازار ته بو و پیت و فه ری مه ر

کۆزه له و به نگو که بنار و شاخی

سه وزو شین ته بو و گو ی چه م و باخی

گولاله سووره زه ل و گیا که له

هه له کوک لووشه پونگه و خه رته له

چواله ئاسی ژیر به فره ی زستان

هی پیره مه گرون پینجویین و کوستان

نوبه ره ی به هار کاروان ته یهانی

بوئاو بازاری شاری سلیمانی

وا به سه ره ته برا وهرزو مانگ و کات

ته مه ن سال به سال به ره و پیش ته هات

بوئه و زه مان و کات و سه رده مه

دواییم پی هیئا به م شته که مه

گه ر که م و کوور بی یاخود ناته و او

ئه و دی زانیومه خستومه به رچاو

داوام ئه ویه به تام و پیز بیت

جیی ره زامه ندی ی ئیوه ی به ریز بیت

(قادر برسی)

رر هاوینان

به یانیان کاروان نه هات به ره وشار
به فرو خه لووزو میوه و سپیدار

که له گوژوهه نه هاتنه خواری
ناشکرا دیار بو که خیر نه باری

له دهنگی زهنگوله و تهقه و خشه ی دار
سازو سه متور بوو بو هوره و قه تار

نه ستیره ی ئاسمان نه یان جریوان
ئیمهش له چیغا له بهربای به یان

نه مان روانی به ره زی و یله دهر
بو باره کهوی ویل و دهر به دهر

بو قاسپه ی نایه و تی ناچریکینی
خه لکی بی ئاگا له خه و هه لسینی
سه ربانان چیغ و فانوس چه ربایه
لانکه و بیشکه ی جوان دهنگی لایلاه

په رده و کوله ی بووک یا تازه زاوا
په ناهه نده بوون له ترس و تاوا

بو نه وه ی هه تاو هه لیان نه سینی
قیر و سیا خه سوو با بیولینی

رر پایزان

دو مانگی هاوین نه مانی گهرما

نۆرهی پایز بوو خهزان و سهرما

گهلاړیزان و کزه‌ی بای وشك
عاشقه و ماشقه‌ی مار خشپه‌ی كلاشك

زهرده‌واله‌ی زوړ بن مېچ و مشك
كلاش كلاش و شلپه‌ی دوپشك

هاوار هاوار و گریه و باوكه‌پرو
له‌تاو له‌رزوتاو دهردی سی‌به‌پرو

باخ هه‌لپاچین و پهل و پو‌پړین
ته‌ماته گوشین ئازووقه کریڼ

له‌سه‌ر ریگاو بان تروسکه‌ی ئاگر
ئه‌بینرا دیار بوو قولغی باجگر

له‌گه‌ل ئه‌ویش دا میوه‌ی هه‌مه‌په‌نگ
به‌تراز ووی چه‌رمین کیښ و هو‌قه‌ی سه‌نگ

سه‌وی به‌رچنه بازار دهرمالان
هه‌لیان ئه‌ریژا هه‌رزان و تالان

هه‌موو سال پایز تا دواپی ئه‌دات
ژنان خه‌ریکی ترخینه و ترشیات
پیاوان په‌له‌پهل ئه‌که‌وته‌خویان
زهل و ره‌شکه‌کا سواغ و گله‌بان

زستانان

زستانیش به فرو چور راوگه و باران

سهر بان مالینه و کوتان ۱ گیران

هه و ۲ و چه خماخه و بارانی به حور

ره شه بای گویره و قولچی فیک و هوور

بن گوئسه بانه و چوخم و پال دیوار

تونی حه مام و قه یسه ری و بازار

خومه لاس کردن تا و تاویش گه ران

ساقول و حسکه پانزه تیر له شان

حه مام چی ناتر قه ساب نانه و

جار جار نه گیران له نیوه شه و

میلی تفه نگ و دهنگی تی خورین

بو نه هیشتنی دزی و مال برین

که لاوه و قوز بن ده و روبه ری شار

تاک تاکه فانوس هه لو اسراوی دار

لووره ی چه قه ل و ره شه می سه گ وهر

تا ئاگری نه و روز سال و نه چو وه سه ر

» رهمه زانان «

به رهمه زانان بهربانگ و پارشیو
 توپی پهرو کون وهکو بوله دیو
 پرته بوو له خه لک قشله و ده بوکه
 گوئی یان ته ناخنی به په نجه و لوکه
 له دواي ته قانندن بانگ و ته پل و دهف
 توبه و په شیمان له کفرو له ر هف
 پاش نویژی شیوان روژو شکانندن
 سهر فتره و زه کات یا سهر قه بلانندن
 به ره و مالی خواو نویژی ته راو یح
 بو خه تمه و خه لوه ت درودو ته سبیح
 هندی کیش به روژ له گوشه ی مرگه وت
 روژگار به بی کار خه ویان لی ته که وت
 کتیب گرته وه و باسی خه و نامه
 له بره و بوون وهک تاو له و دامه
 شه ره که له شیر، کوتر که و بازی
 باس و ته ماشای سواری ورم بازی
 به رده رکی سهره شوان چایخانه
 پاله وان بازی و میل و زورخانه
 ده ست و مه چه کی مامه عه بوودی
 له پالوانا که م که سی و ام دی
 نیرگه له و هار پیچ چاو قاوه و فنجان
 برنوتی سه بیل مژین و کیشان
 کوره کوره ی کون به کوړ و کو مه ل

ره فیقی گله، حه مکول، سه عه شهل
رانک و چوغه ی شال، په سته کی بانه
خه نه جهری ده بان، مشکى و جامانه
کلاو گریچن، کلاش، فه قیانه
پشتوینی شال و پی و پووزه وانه

به یاری قلیچ نه سکه مل موره
یا به سته ی سه فهر نوره به نوره

یاخود بیلاردو میز و توپ و دار
به دوو کهس نه کرا قوزو ههرزه کار

ده نگ خوشی نه وسا قاله گوج، ره شول
ده نگیان نه گه یشته چوار باخ و سه رگول

بانگ و سه لای خوش ئایای و سه با
به یانیان شه مال بولای خوای نه با

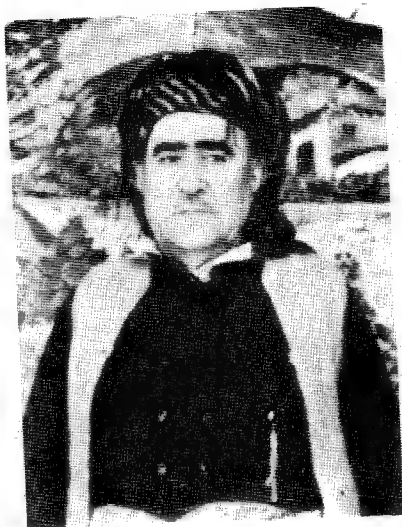
وا به سه ره نه برا مانگی ره مه زان
هه ردو و جه ژنه که یش ره مه زان، قوربان

((جه ژنه کان))

جه ژنان دلپاکى و گهردن ئازادى
ناشتى و لى بوردن به خوشى و شادى
برنجى گله و بازى ان و سه نگاو
پر له تکه ی عه جه م بو په رده پلاو
به روئى کوردی هیزه و کوو په ی شین

دهست خوش که بیانوو ههزار ئافه‌رین
 ته‌قه‌ی که وگیر و بنکری برنج
 مری ئه‌کردین وه‌ک فیلی شه‌ترنج
 مسته‌قای سلق و شله‌ قاورمه
 تاسکه‌بابی چه‌ور به‌ گوشتی نه‌رمه
 بو‌ن و به‌رامه‌ی زیره‌و دارچینی
 زرنکه‌ی موسیقای فه‌خفوری و چینی
 له‌دوای نان خواردن دراوسی و ناسیاو
 مال به‌مال ئه‌چوون پو‌ل پو‌ل ژن و پیاو
 پوشته‌و په‌رداخ و جل و به‌رگی جوان
 شیرینی و نو‌قول شادو کامه‌ران
 به‌بو‌نه‌یه‌وه‌ باشترین هه‌لکه‌وت
 بو‌ناشت بو‌ونه‌وه‌ ئاسان ده‌ست ئه‌که‌وت
 له‌دوای به‌خشین و تکای لی‌بوردن
 پیتی ئه‌سه‌لمانده‌ که کورد چهن مه‌ردن
 برای هه‌ر که‌سی گه‌ر بشکوژ رایه
 ئه‌بو‌و له‌ چه‌ژنا هه‌ر ببه‌خشرایه
 خو‌ئه‌گه‌ر که‌سی بچوايه بو‌حه‌ج
 له‌وه‌پیش زیاتر ئاماده‌و مل که‌ج
 حه‌ج ئه‌وسا و ابو‌و زو‌رت‌ر به‌ کاروان
 ئاو‌ابو‌و پیشه‌و ده‌ستووری جاران
 قو‌چی قوربانی پارین دابه‌سته
 ئه‌به‌خشرایه‌وه‌ بو‌ئو مه‌به‌سته

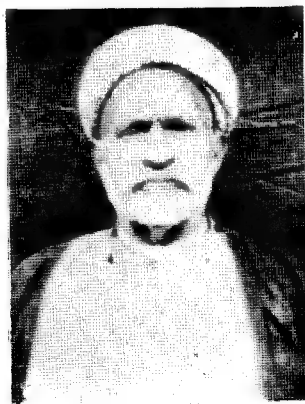
(قادر برسی)

● فرهج ناغای داروغایی
۱۹۰۶ - ۱۹۸۶

● مه‌حمود به‌گی حاجی ئەمین به‌گ - جه‌راح

● حاجی ئەمینی کاکه‌ حه‌مه ۱۸۴۵ - ۱۹۴۱

● واحید ئهفه ندیبه مهلا ئه حمه دی قوربانی
۱۹۸۲ - ۱۹۱۲

● فایه قی کاکه مین ۱۸۹۷ - ۱۹۵۵ یه کهم
فروکه چی سلیمانی له سوپای عوسمانلی دا

● کامیلی کاکه مین ۱۹۱۲ - ۱۹۸۷

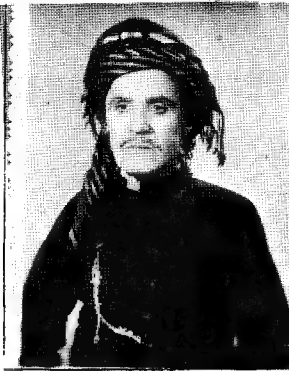
● به بوندی شووکردنی حه‌پسه‌خانی نه‌قبیه‌وه ۱۹۲۰

● هه‌ندی له ناوداره‌کانی سلیمانی

● هه‌یەتی مەشۆرەتی کورد لە سلێمانی سالانی ١٩١٥ - ١٩٢٢

● کوثر بازیکی کون توفیقی
حده سه نه فوج

● نه حمده به گی تاپو
۱۸۶۰ - ۱۹۳۳

● مه لا سه عیدی کابان
۱۸۹۸ - ۱۹۶۱

● قادر ناغای عه تبار
۱۸۸۲ - ۱۹۷۱

● جل و بهرگی جاران

● کهوباز مام ره حیم
کوئله بی

پاسکو

تاجیری توتن | قه له مچی

کاتی خوی ئه و توجارانه ئه چون بو ديهاته کانی ناوچهی ده ورو پستی سلیمانی بو توتن کرین و داگرتن ئه مانه زوریان ناشنای خویان هه بووه له ديهاته کان یاخود جوتیاره کان خویان توتنه کانیان به وولاخ ئه هینا بو ناوشار له ناو خه رار یان گونیه دا، لیره توجاره کان لی یان ئه کرین، ئه م توجارانه به هو ی کومه لیک حه مالی ئه مینی شاره زاو ناسیاوی خویان ئه و توتنه جوان و ریک و پیک ئه خرایه گونیه وه و دانه گیرایه وه جوان ده میان ئه دوری وه چه ند (حه مال باشی) یه ک سه ره رشتی ئیش و توتنه که یان ئه کاردن وه له و خانه دا که شوینیکی گه و ره بوو بریتی بو له سی حه وشه ی گه و ره به چوار ده وریا هه موی حو جره، حو جره بو هه ر حو جره ی (عه مار) ی تاجیری ک بووه که توتنه کانیان تی کردوه، ئه و سی حه وشه یه به م ناوانه ناو براون یه که م حه وش ی گومرگ دووهم حه وش ی حه وزه که له گه ل حه وش ی سی یه م ئه م توتنه جار و بار ئه و حه مالانه له حو جره کان ئه یان هینایه ئه م حه وشانه بو سه یرکردنی توتنه که له نه خووشی و خراب بونی، گونیه کانیان ئه کرده وه و تاو نو میان ئه کارد واته (سه ره شکینه) ئه کرا، ئه و فهرده گونیانه ش هه ر خاوه نه ی جو ره حه رف و ژماره یه کی تاییه تی خوی هه بو که له سه ره فهرده کانیان ئه نو سرا واته نیشانه ئه کرا. هه ر گه م خانه دا دائیره ی (گومرگ) ی تیا بو که ره سمی خوی له خاوه ن توتنه کان ئه سرنده و زه مانه ش مو دیری گومرگ ئه مین به گ بو که بی یان ئه ووت

مودیری (رېږی) که له زمانې فهرنسی یوه هاتوه. دواړې ته وتوتنه یان نه نار. بو به غا همر له زووه وه به کاروانی وولاخ له ریځګای قهراغه وه، تالوری که وته ناو شاره که مانه وه له ویش دوو تاجیری که وړه ی خه لکی سلیمانی هه بون یه که میان میرزا فهره جی حاجی شریف دووه میان نه حمده ناغای که رکوکلی زاده که له زووه وه له به غا دانه نشتن له وی خانیان هه بو خانه کانیش همر وه کو نه وی ئیره حوجره ی تیا بوو نه مان لیړه وه توتنه کانیان نه نار د بو نه وان له خو خانه دا له حوجره کان دایان نه ناو توتنه کانیان به تاجیره کانی نه وی نه فروشت، پاش مه سرف و حق و ساعی واته (قومسیون) ی خویانیان لی ده رته کړدو باقی پاره کانیان نه دانی تاجیره کانی نه وی به گویره ی روژ به نار زوی خویان نرخیان له سهر ته وتوتنه دانه نا تا سالی ۱۹۳۸ بو یه که م جار دائیره ی (انحصار) له سلیمانی و شاره کانی تری کورستان دانرا.

ئیر له مو کاته وه تهو توجارانه و جوتیاره کان خویان توتنه کانیان نه دا به (انحصار) وه نه م دائیره به چند لیړته یه کی شاره زای له توتن دامه زران بو فحصى توتن به گویره ی چاک و خرابی توتنه که دهره جیهان له سهر دانه نا پینج دهره جیه بو مومتازو یه ک و دوو و سی و چوار له سهر نه م دهره جاته پاره ی خویان له میری وه رته گرت .. نه م انحصاره سودیکی که وړه ی هه بو، نه مهش نه که ریته وه بو هه ولی نه عین زه کی به گ که له مو کاته دا وه زیری (اقتصاد) بو.

نلوی تاجیره کان

- ۱ - علی ناغای مه ولودی سام ناغا ۱۸۱۰ - ۱۹۰۵
- ۲ - حاجی محمدی علی ناغای مه ولودی سام ناغا ۱۸۶۰ - ۱۹۶۰
- ۳ - حاجی فتاحی قادر
- ۴ - حاجی شهید ناغا
- ۵ - حاجی مه لا محی الدین: پرايون
- ۶ - حاجی ئیبراهیم ناغای خه فاف

- ۷ - میرزا فه تاحی حاجی شہریف
- ۸ - میرزا کہریمی حاجی شہریف : برابر
- ۹ - ٹہ حمہ دی حاجی صالحی خہ فاف
- ۱۰ - میرزا غہ فوری حاجی مہ عروف : برابر
- ۱۱ - مہ لا حسہ نی حاجی مہ عروف
- ۱۲ - میرزا غہ فوری حاجی مہ لا سہ عیدی شالی
- ۱۳ - میرزا مستہ فای حاجی مہ لا سہ عیدی شالی : برابر
- ۱۴ - حمہ نہ جم وہ سمان
- ۱۵ - اسماعیل ٹاغای شالی
- ۱۶ - حاجی محہ مہ دی لا وہ
- ۱۷ - ٹہ حمہ دی تہا
- ۱۸ - میرزا ٹہ ورہ حمانی حاجی فہ تاح
- ۱۹ - حاجی ٹہ مینی حاجی فہ تاح : برابر
- ۲۰ - حاجی مہ حمود دارتاش
- ۲۱ - حاجی کاکہ حمہ
- ۲۲ - میرزا توفیق : برابر
- ۲۳ - حاجی عبدالواحد
- ۲۴ - علی ٹہ فہندی حاجی ٹہ مین
- ۲۵ - میرزا ٹہ ورہ حمانی شالی
- ۲۶ - غہ نی حاجی عہ بدوللا شالی
- ۲۷ - میرزا سہ عیدی مہ لا عہ باس
- ۲۸ - کاکہ حمہ ی مہ لا عارف
- ۲۹ - مستہ فاغای حاجی حمہ سہ عید
- ۳۰ - میرزا سہ عیدی مہ لا ٹہ حمہ د بہ قال
- ۳۱ - میرزا عہ ویزی مہ لا ٹہ مینی ٹہ حمہ د بہ قال : برابر
- ۳۲ - حاجی صالح قاسم

۳۳- حاجی رهشیدی حاجی سه‌عید

۳۴- حاجی مه‌لا خالید مه‌لا علی

۳۵- فقهی رهشیدی حاجی صالحی قه‌شانی

۳۶- حاجی محهمه‌دی ره‌شان

۳۷- حاجی فره‌جی ره‌شان : برابران

۳۸- خواجه عه‌بده خدره

۳۹- عومهری حاجی محهمه‌دی سام ناغا

تی‌بینی :-

ئه‌و خانه‌ی که توتنیان لی دانه‌نا دائیره‌ی گومرگی تیا بو له‌به‌ر خانه‌قا بو ئیستا که شوینی گه‌راجی به‌غایه به‌رامبه‌ر گه‌راجی شه‌عب (خانه سوتاو)ی کون، ئه‌و خانه له مانگی مایس سالی ۱۹۳۴ له‌پیش نیسه‌رو توتنه‌کان گری تی‌به‌ربووو سوتا خاوه‌ن توتنه‌کان هه‌ندی له‌و فره‌ده توتنه‌یان به‌په‌له‌ پرورکی پرزگار کرد، له‌و ساوه‌ پی‌یان ئه‌ووت گومرگه سوتاو به‌لام له‌پیش ئه‌م سوتانه‌دا جاریکی تی له‌زه‌مانی عوسمادا که ره‌تیکی تر سوتاووه، خاوه‌ن مولکی ئه‌م گومرگه سوتاووه‌ی حاجی سه‌عیباغاو حاجی مه‌لا محی‌الدین و حاجی عه‌لی ئاغا بوکه‌ برابران، هه‌روه‌ها له‌و گومرگه سوتاووه‌ چهند تاجیریکی تر هه‌بون که جاروبار توتنه‌کانیان له‌و تاجیرانه ئه‌کریه‌وه ئه‌وان خویان ئه‌یان نارد بو به‌غا ئه‌مانه پی‌یان ئه‌وتن ده‌لالی توتن وه‌ك نه‌جیم ئاغا‌ی حاجی مه‌حمودو ره‌شیدی حه‌سه‌نی گورون وه‌ئه‌و حه‌مال باشی‌یانه‌ی که سه‌ره‌رشتی توتنه‌کانیان ئه‌کرد بو تاجیره‌کان ده‌رویش ئه‌حمه‌د که‌ریمو ئه‌حمه‌د ئه‌مینو فقه‌ی له‌و که‌ره‌بون هه‌روه‌ها پیش ئه‌وه‌ی توتن بنیرن بو به‌غاچه‌ند که‌سیک خاوه‌نی کاروانی وولاخ بون له‌سه‌ر شه‌قام ئه‌مان به‌کاروانی وولاخ توتنه‌کانیان ئه‌برد بو به‌غا وه‌ له‌و سه‌ره‌یشه‌وه مالی توجاره‌تیا ئه‌هینا بو سلیمانی یه‌کی له‌وانه که‌ریمی تازه‌مین بو.

سه‌رچاوه : عومهری حاجی محهمه‌دی ساماغا که‌خوی و باوو باپیری ئه‌مه‌ پیشه‌یان بوو.

تاجیری ره شه وولاخ | جهله بچی

هه ندى كەس هه بون له م شارەدا كە ئيشيان هه ر تيجاره تى ره شه وولاخ بوه به جهله ب واته به كو مه ل گاو مانگايان كرى وه يان له ديها ته كانه وه بو يان هاتوه يان له مه يانى گاكه كه نه كه ويته خوار مه يانى ماسته كه له وى له جامبازيان نه كرى به وه كه له دهره وهى شار نه يان هينا بو فروشتن له و مه يانه، نه مانيش شويى تاي به تى خويان هه بوو بو به خيو كردنى، هه نديكيان لى نه فروشته وه به قه سابه كانى ئير باقيه كه ي تر به جهله ب نه يان برد بو موسل بو توجاره كانى نه وى كه ئاشناى خويان بون و مه عامه له يان هه بو له گه لياندا.

له پيش نه وهى لورى بكه ويته شاره كه مانه وه لي ره وه به پى شوانى تاي به تى خويان هه بو كه له ريگه ي دوكان و كو به و هه ولي ره وه نه چون بو موسل، جار و بار له وي شه وه لى يان نه نارد بو جهله ب له سوريا به كيكي خويان نه چوو له گه لياندا تا نه وى، نه م توجارانه هه موو براو خزم و كه س و كارى به ك بون و هه موو ماليان له سه ر شه قام بوو وه كو له خواره وه ديارى كراوه :-

- ۱ - حاجى عەزىزى مەلا رەحيمى مەلا حسەين
- ۲ - حاجى محەمەدى مەلا رەحيمى مەلا حسەين
- ۳ - كەريمى مەلا رەحيمى مەلا حسەين
- ۴ - حاجى عەبدوللاى مەلا رەحيمى مەلا حسەين: هه رچواريان برا بون
- ۵ - حاجى عەلى نه حمەد خوشكه زايان بووه
- ۶ - حاجى توفيقى خدرى نه ستير
- ۷ - حاجى ره فيقى كورى حاجى توفيقى خدرى نه ستير.

ئەمانىش خزمىيان بون لە ژن و ژن خوازی يەوہ .
سەرچاوە :- حاجی عەبدوللا مەلا رەحیمی مەلا حسەین
تۆبىنى :-

چەند كەسێكى تر هەبون تىجارەتى جەيوانى وەرە (مەرۆ بزن) يان ئەكرد
بەجەلەب بە زۆرى ئەيان نارد بە بەغا لەرێگای قەرەغەوہ زوربەى مەريان ئەنارد
ئەمانىش شوانى تايبەتى خويان هەبو لەگەڵياندا ئەچون تاخان بەنى سەعدو بەغا تا
لۆرى زۆر بو لە شارەكەمانا، ئەم توجارانەش ئەمانەى خوارەوہ بون .

١ - حاجى توفيقى گورگەوان

٢ - حاجى عەلى كۆلەك

٣ - حاجى محەمەدى كۆلەك : بزا بون وشەريك بون

دانسازەكان

ئەمىش ھونەرێكە كە چەند كەسێك لە شارەكەماندا ئەمە پىشەيان بووہ :-
١ - شىخ لەتيفى دانساز :- لە كاتى بۆردومانى سلیمانى دا شىخ لەتيف ئەچیت بو
ھەلبجە لەوىو ئەچیت بو (بیارە) لەوكاتەدا كابرایە لە كوردستانى ئێرانەوہ دیت
بو بیارە بو ئەوہى تاقمى دان دروست بكات بو (شىخ عەلادین) و (جەعفەر
سولتان)ى سەرۆكى ھەورامى یەكەانى (بیارە) بە پارەيەكى زۆر (شىخ مەولانا
خالید)ى كورێ (شىخ عەلادین) فێر ئەكات، شىخ لەتيف ئەمەى لى ئەبیت بە
مەراق و خولیاو ئەچیتە سەرى یەوہ تا لە ئەنجامدا نەهێنى یەكەى فێر ئەبى، یەكسەر
دەست ئەكا بە دروست كردنى تاقمى دان لەوىو ئەفێرى ئەم ھونەرە ئەبیت دواى
كە دیتەوہ سلیمانى ئەمە ئەبى بە پىشەى سەرەكى لەمالى خویدا لەسەر كارێز .
٢ - مەحمود شەوكەت سەعید زەنگەنە :- لە بەلگەنامەيەكى كۆنى شارەوانى وە
كە دەستمان كەوتوہ دواى ئەوہى كە دەورەى پىنىوہ لە صحەى بەغا لە
١٦/٥/١٩٣٣ ئىجازەى ئىش كردنى وەرگرتوہ لە (ئەمانەى عاصمە)ى بەغا دواى
ئەوہ شوینى دانسازى كردوہ لە كۆلانى تەنىشت مزگەوتى موفتى بەرامبەر مەكتەبى

فهیصلیه دواى ئهوه گواستیهوه بو شوینی گوزهرى دارتاش خانه و کوپان دروه کان
نزیک ئه صحابه سپی ئیتر ههر لهوئ بهردهوام بو تا کوچی دواى کرد.
۳ - سه عید سلون :- ئهم کابرایه گاور بو شوینه که ی ژیر حمامی قشله بو له
جاده ی تازه (مهولهوئ).

۴ - محهمد مه مهند :- ئهم زاته کاتئ ته مهنئ عهسکهرى دیت له شه ری جیهانی
دوه مه دا له به غا له سالی ۱۹۴۲ له خهسته خانه ی رهشیدی عهسکهرى جیگر
ئه بیئت له پیشا ده وره ی مضمدی ئه بیئ ههر له و خهسته خانه یه دا له سالی ۱۹۴۵
تا ۱۹۴۷ داخلئ ده وره ی دانسازئ ئه بی له و ده وره یه دا شهش کهس ئه بن ئهم به
یه که می ده وره که ده رئه چئ و شه هاده ی دانسازئ وه رئه گریت له مانگی ته موزئ
سالی ۱۹۴۷ له عهسکهرى ده رئه چئ و دیته وه بو سلیمانی له سالی ۱۹۴۸ ئه چیت
بو پینجوین لهوئ سالیئ ئه و کاره ئه کات چونکه له و کاته دا مالی باوکی لهوئ
ئه بیئت له سالی ۱۹۴۹ دیته وه سلیمانی ده ست ئه کاته وه به دانسازئ یه که ی خوئ
لای به نزیخانه کونه که، ئیستا نزیک به ریده تازه که یه و ههر له شوینی خویدا
به رده واهه .
تی بیئ :-

ئهم دانسازانه یه کهم جار روخسه تیان (ئیجازه) یان له (ئه مانه ی عاصمه) ی
به غاوه ده رئه چو ئه هات بو (رئاسه ی صحه) ی سلیمانی، ئه بوا یه هه موو سالیئ
به هوئ ئه وانه وه ئیجازه ی ئیش کردنیان تازه بکر دایه وه .

ئه جزاخانه کان (صهیده لیه کان)

۱ - ئه جزاخانه ی (سیروان) جاده ی تازه (مهولهوئ) ته نیشت قایی چلی سینه مای
گوئژه بو خاوه نه که ی نیکو غوس الکسندریان (ئهسکه نده ری ئه جزاچی) بو
۲ - ئه جزاخانه ی (نوری عه لی) جاده ی تازه (مهولهوئ) خاوه نه که ی نوری عه لی
له پیشدا له شوینی کتیخانه ی گهولاویژ بو سالی ۱۹۴۹ تا ۱۹۵۰، له سالی
۱۹۵۱ گواستیه وه شوینی ئهسکه نده ری ئه جزاچی چونکه ئهسکه نده ر سلیمانی

به جی هیشت چووه به غا دانیش، ئه ویش تیا مایه وه تا سالی ۱۹۵۴ ئه مجا گواستیه وه بو هه مان جاده له ژیر هه مامی قشله تا سالی ۱۹۵۶ که بینا که ی خوی ته و او بو له بهر ده رک ی سه را گواستیه وه ئه و ی .

نوری عه لی له ۱۹۲۱/۱۲/۱ تا ۱۹۲۲/۳/۳۱ له خهسته خانه ی (لیفی) لای ئینگلیزه کان و خهسته خانه ی سلیمانی ئیشی کردوه له دوا ی ئه وه له نه جزاخانه ی خهسته خانه کانی هه له بچه ئوز، چوارتا، سلیمانی، پینجوبین، تا ۱۹۳۸/۹/۲۰ له خهسته خانه ی رهشیدی عهسکه ری له به غا دوا ی ده و ره ده رچوه وه له و ی بو به ملازم ثانی تا ۱۹۴۰/۳/۱۱ له وه خهسته خانه یه ئیستیقاله ی کردوه دوا ی ئه وه هاته وه خهسته خانه ی سلیمانی، شه قلاوه، هه ولیر دوا ی ئه وه هاته وه بو خهسته خانه ی سلیمانی تا ۱۹۴۵/۹/۱۰ ئیستیقاله ی کره دوا ی ئه وه له ۱۹۴۹ بو یه کهم جار نه جزاخانه ی خوی دانا.

۳ - نه جزاخانه ی (سلیمانی) خاوه نه که ی ذه نون قاسم الصباغ ئه م پیاوه خه لکی موصل بو وه موسولمانیش بوا سه ره تای په نجا کانه وه تا مارت ی سالی ۱۹۵۹ مایه وه شوینه که ی جاده ی تازه (مه وله و ی) ته نیشت به هجه تی سه عاتچی به رامبه ر قایی چلی سینه مای گو یژه بو.

۴ - نه جزاخانه یه ک کرایه وه سه ر به موته سه ر ی فییه ت بو له شوینی نوری عه لی دا که چولی کرد یه ک سال ده وامی کرد له سالی ۱۹۵۴ تا ۱۹۵۵ وه حه مه وه فای برین پیچی شاعیری له سه ربوو ۵ - نه جزاخانه ی ره و ووف : خاوه نه که ی ره و ووف نه جیب ئه فنه ی فه تتاح ئه فنه ی بوو. کاتی خوی له مه درسه ی

(سه یده لیه) ده رچو له به غا دوا ی ئه وه له سوپادا بو به (ضابط احتیاط) دوا ی ماوه ی خزمه ته که ی مایه وه له عهسکه ری تا سالی ۱۹۵۸ روتبه ی گه یشته (ره ئیس ئه و هل) له که رکوک وه عه سرانیش هه ر له و ی نه جزاخانه ی هه بوو، هه ر به ناوی خو یه وه هه ر له و سال ده دا خانه نشین کرا وه هاته وه بو سلیمانی هه ر له سالی ۱۹۵۸ دا چووه شوینه که ی نوری عه لی که پیشا ئه سکه نده ری نه جزاچی تیا بو.

٦ - ئەجزاخانەى (كاوه) خاوەنەكەى ئىسماعىل محى الدين شەرىف لە مارتى سالى ١٩٥٩ زەنون سلیمانى بە جى هىشت ئەم چوو شۆینەكەى پاش ئەوێ لە کولێهێ صەیدەلەى بەغا دەرچو.

تى بىنى :-

ئەم خاوەن ئەجزاخانانە ئەبوايە هەموو سالىك رۆخستەتيان (ئىجازە) لە سەرکردايەتى تەندروستى سلیمانى تازە بکەردايەو.

قەپانچى يەکان

ئەم پيشەيش هەروەك كارو پيشەكانى تر هەر لە كۆنەو ئەم ئيشە هەبوو كە لە زوووە رزق و مالى تيجارى هاتوو لەدەرەو بۆ ناو وشار بۆ تاجيرەكان لە خانەكاندا وەك گومرگە سووتاوو خانى خورماو ميوژەكە ، لەم دواى يەدا كە ئەو شۆينانە كۆن بون و ياوى نەما هاتنە مەيانى بەر بەلەدىيەكە بۆ كيشانى رزق بە حسابى رەبەوباتمان بەقەپان ئەيان كيشا، ویتەى قەپانەكەش هەر لەم بەرگەدا ئەبينىن . ناوى هەندى لەو قەپانچىيانە :-

- ١ - سەغەى مەنيچ لەخانى خورماو ميوژەكە
- ٢ - حەمەى قەپانچى كورى سەغەى مەنيچ لەمەيانى بەر بەلەدىيەكە
- ٣ - حەسەين ئاغا شەرىكى حەمەى قەپانچى لەمەيانى بەر بەلەدىيەكە
- ٤ - مەلا فەرەج لاى قالدەرمەكان بەرامبەر مەزگەوتى شەيخ محەمەدى ئالەكى
- ٥ - نورى بەگى عەبدول رەحمان قەپانچى دائيرەى تەمووين و ئىنحصار بوە بەگ

- ۶ - مه-حموودی سه ی عهلی
 ۷ - حه مه ی حاجی ئبراهیم
 ۸ - شیخ حه سین
 ۹ - عه بدوللای شه رافه ت
 ۱۰ - حه مه عه لی قه پانچی
 ۱۱ - عه لی قه پانچی
- له مه یانی برنجه که
 بهر گوهر که سووتاو
 له مه یانی برنجه که
 له خانی غه فور ئاغا
 له مه یانی برنجه که
 له مه یانی بهر به له دیه که

سه رچاوه :- عه لی قه پانچی

* * *

ناوی ئه و که سانه ی که له بهرگی یه که مدا ناویان توّمار
 نه کراون و بهر چاپ نه که وتوه به پی ناوهر وکی
 (فهرست) ی کتیه که :

(کار یز که ند)

- ۱ - حاجی محه مه دی دیلات
 (ئیمام و موده ر یسی مزگه وته کان)
 ۱ - مه لا محه مه دی ئالتون ئیمامی مزگه وتی هه مزاعا
 ۲ - مه لا سه عیه شه له دوا ی باوکی ئه و چوه شوینی
 ۳ - خه لیفه حه مه ومین یه که م ئیمام و موده ر یسی مزگه وتی کانئاسکان له زه مانی
 بابانه کاندای.

(نانه واکان)

- ۱ - عومه ره شه له و حه مه کوّ
 شه ریک بون له گوزه ری سه راجه کان
 ۲ - سه ی ره شیدی سه مونچی
 بهر خانه قا سه مون ویا قلاوه و برمه وشه کر له مه ی

دروست نه کړد.

(قه ساسبه کان)

۱ - نه حه ی همه گوډچکه

۲ - عه به ی وه سمان برای همه ی وه سمان

(که بابچی یه کان)

۱ - حاجی قادری که بابچی له بازاره بچکوله بایری وه ستا واحیدی که بابچی

۲ - وه ستا محه مده ی که بابچی لای حه مامی مه یان بایری خه لفه فره جی

که بابچی

۳ - حه سهنی بن ده وری بهرحه وزه که

۴ - وه ستا عه بدوللای که بابچی ته نیش حاجی ده رویش قه ساب .

۵ - بله ی په حیمی که بابچی لای مزگه وتی گه وره

۶ - وه ستا واحیدی که بابچی شه قامی مه وله وی

(که وش در ووه کان): بابه ده رویش له مه یانی ماسه که .

(چایچییه کان)

۱ - چایخانه ی سو فی عه لی کولانی خوار نه حه مده ی .

۲ - چایخانه ی ره حمان ناغا مه یانی برنجه که

۳ - چایخانه ی عه لی حه مه ومین ته نیش حه مه ومین قجولی که بابچی

۴ - چایخانه ی حاجی قادره شه له بهرامبر خه لفه فره جی که بابچی

۵ - چایخانه ی په شه عه گال به رده م مه یانی داروخه لوزه که

۶ - چایخانه ی مام یونس مه یانی ماسه که

۷ - چایخانه ی مچه حه بی نریک مه یانی داروخه لوزه که

۸ - چایخانه ی مه لا که ریم گوزه ری سه راجه کان

۹ - چایخانه ی حه مه سه عید گوزه ری سه راجه کان

۱۰ - چایخانه ی صالحه سوور جاده ی تازه (مه وله وی) ته نیش قابی چلی

سینه مای گوډر

۱۱ - چایخانه‌ی عه‌لی عه‌بدوللا همه‌خان ناوخانی تازه تهنیشت قه‌یسه‌ری نه‌قیب

۱۲ - شیخ سمایل ده‌ستگیر

(سه‌وزه فروشه‌کان)

۱ - حاجی صالحی که‌وهر به‌ر چه‌وزه که سه‌وزه‌ی که‌وهر و که‌ره‌وز

۲ - چه‌سه‌ن قه‌رگه‌یی به‌ر نه‌صحابه‌سپی سه‌وزه‌ی بامیه‌و ته‌ماته

۳ - صالحی ره‌شهی هه‌ینو به‌رامبه‌ر وه‌ستا عه‌بولی ده‌لاک سه‌وزه‌ی بامیه‌و ته‌ماته

۴ - عه‌لی مه‌لا عه‌بدوللا تهنیشت حاجی ده‌رویشی قه‌ساب سه‌وزه‌فروشی

بامیه‌و ته‌ماته

(به‌قالی میوه)

۱ - فه‌ره‌ج کوردی به‌رامبه‌ر وه‌ستا عه‌بولی ده‌لاک

۲ - نه‌حمه‌دی سو‌فی نه‌مین به‌قال باشی

۳ - سه‌عید ناغای سلیمان ناغا به‌رامبه‌ر همه‌ی شازه‌مان

۴ - عه‌به‌ی همه‌خه‌یات به‌ر به‌له‌دیه‌که

۵ - حاجی عه‌لی خوله‌سه‌رشین به‌رامبه‌ر به‌له‌دیه‌که

۶ - ره‌سول شهریف تهنیشت وه‌ستا همه‌ومین قه‌جولی که‌بابچی

۷ - شیخ ره‌ئوف به‌ر به‌له‌دیه‌که

۸ - صالح چاوشین به‌رامبه‌ر به‌له‌دیه‌که

۹ - نه‌وره‌حمانی قوربانی ژیر به‌له‌دیه‌که

۱۰ - به‌کری سو‌فی نه‌مین ژیر به‌له‌دیه‌که

۱۱ - عه‌لی گولی به‌ر چه‌وزه‌که

۱۲ - شیخ محی‌الدین به‌رامبه‌ر همه‌ی شازه‌مان

۱۳ - مه‌لا عه‌بدوللا لای حاجی ده‌رویشی قه‌ساب

۱۴ - سو‌فی چه‌بیب خوار حاجی عه‌لی ماستاو

۱۵ - ره‌حیم چه‌نه‌باز به‌رده‌رکی سه‌را

۱۶ - مه‌لا نوری سابونکه‌ران سه‌رو جه‌رجیس

۱۷ - شیخه‌ولا سابون که‌ران

۱۸ - مه‌جید سو‌فی صالح سابونکه‌ران

(به قالی وشكه)

- ۱ - سه عهله رى مه يانى ماسته كه
- ۲ - مه لا ره شيه كویره مه يانى ماسته كه
(موتاڤ چى يه كان)
- ۱ - پولص استيفان له گه ره كى گاوران له مالى خویدا

(عه لافه كان)

- ۱ - ئه حمده نه مه لى لای قالد رمه كان به رام بهر مزگه وتى شيخ محمه دى ئاله كى
(چه خما خسازه كان)
- ۱ - حه مه و به گى چه خما خساز كو لانی خوار ئه حمده دى
- ۲ - سه عه دى خله له سهر شه قام له مالى خویدا فیشه كى دا ئه گرت هوه
- ۳ - حه مه كه ريمى چه رخچى له گوزه رى پانى به رز درووه كان ئه م كابرايه به ته نيا
دوكانى هه بو چه قوو مه قه ستو شتى تير ئه كرده وه ئه وانى تر به كو لانا ندا ئه گه ران .

(مزگه ره كان)

- ۱ - وه ستا عه لى كو لانی لای پانى به رز درووه كان
ئهم كابرايه له پايزدا . له گه ل شاگردى كى ئه چون بو لادى كان بو حاجه ت سې كردنه وه

(به ناكان)

- ۱ - وه ستا حه مه عه لى مه حمود وه ستاى خشت و به ردو گه چ كارى
- ۲ - وه ستا سه عه كه ر وه ستاى ديوارى خشتى كال و سواغى ديوار و سه ربان
- ۳ - وه ستا جه لالى ئه جى وه ستاى خشت و به ردكارى
- ۴ - وه ستا قاله مو رياسى وه ستاى خشت و به ردكارى
- ۵ - وه ستا عه بدول ره حمان فه تاح وه ستاى خشتى كال و به ردكارى

(خه یاته کان)

- ۱ - وهستا پرهم عهلی له قه یسهری نه قیب که و او سوخمه ی ژنانی ته دوری
ته حمه دی کوپری ئیشی بو ته کرد
- ۲ - وهستا عهلی مه نیج لای مه زاد خانه که شهروال و مراخانی و رانکوچو غه ی
ته دوری
- ۳ - وهستا که پرهم قه شانی له خوار حه وه که شهروال و مراخانی ته دوری
- ۴ - حاجی فهره جه که ره خه یاتی که و او سه لته مه لا عه زیزی مه لا خالیدی مه حوی
ئیشی له گه لدا کردوه.
- ۵ - وهستا ره ئوفی مه لا عه بدوللا له قه یسهری وه سمان پاشا که و او سه لته ی ته دوری
حه مه ره شییدی زاوی خه لفه ی بو.
- ۶ - وهستا ره ئوف ئیبراهیم له سابونکه ران چاکهت و پانتۆلی ته دوری
له جاده ی کاوه ته نیشت ئۆتیل سلیمانی
- ۷ - ته حه ی قاله ی شاسوار که وای ژنانی ته دوری
- ۸ - وهستا محه ی قازی، قه یسهری نه قیب.
- ۹ - وهستا عه بدولی حاجی حه مه ومین، قه یسهری وه سمان پاشا.
- ۱۰ - وهستا عارفی ده رویش ته حمه د خوار حه وه که.
- ۱۱ - وهستا که ریم سالح «مامی» قه یسهری نه قیب.

کوتال فروشه کان (بازرگان)

- ۱ - حاجی شه ریف گه له یی بهر حه وه که
- ۲ - سه لیم به گی میران له قه یسهری نه قیب
- ۳ - حاجی حه مه بچکۆل له قه یسهری وه سمان پاشا
- ۴ - حاجی عارفی ئه مینه بچکۆل له قه یسهری وه سمان پاشا
- ۵ - حاجی شیخ قادری شیخ عه لی بهرزنجی له قه یسهری نه قیب
- ۶ - شیخ ته حمه دی حاجی شیخ قادری بهرزنجی، له شه قافی مه وله وی.

(ده سنگيره كان)

۱ - حاجی ئه وره حماني هيلكه هاوینان دوی ساردو زستانان هیلکه و نان به هاران ده له مهی ئه فروشت

۲ - پشه ی همه سیس قاورمه ی نوکی ئه فروشت

۳ - مه لا فهره جی لفکه ولیره ئه ی ووت ئه وه لفکه ئه وه لیله

۴ - دهرویش بچکوله ئه ی ووت کفته ی چه ورونه رم

۵ - کهریمه رهش گهرمه شامی ئه فروشت

۶ - همه قا گهرمه شامی ئه فروشت وه له پاییزدا گوژی ئه فروشت

ئه ی ووت همه قا بایی ۲۰ فلس ته ره قا

۷ - مام فهره ج گوژی ئه فروشت ئه ی ووت :

ئه وه کهس به خه بهر نی یه ئه وه هه مووخوتان لی که وتووه

دوایش ئه ی ووت :

باوهر ئه کهیت دهم و چاوت بو به ده زیله

ئه مهش کوره که عه به خه میله

مله شیلان مله شیلان

گوژی داره قیته له

ههر ئه وه ماوه گوژی

۸ - سه عه ی ناو تاوه ناو ساجی ئه فروشت له ناو بازار : ئه ی ووت :-

ناو تاوه ی کوردی

به ده ست و بردی

به خوا باش بو نه مردی

پاشان ئه ی ووت : بژی گهل ورۆله ی گهل

حه مه رهق و مینه شه ل

چیشتی بامی و قوبلی و قهل

ناو ساجی ، ناو ساجی

توتن چی یه کان : حاجی فه تاحی حاجی رشید به رامبه ر گومرگه سوتاو.

- ۱ - حاجی حه مه سووری قوربانی ته نیشته مه لا محی الدین ماستاو
- ۲ - مه لا توفیق برای حاجی حه مه سوور ته نیشته وه ستا حه مه ومینی قجولی که بابچی
- ۳ - عه به کوّل بهر بهله دیه که
- ۴ - ره شهی مامه لی بهر گومرگه سووتاو

(بازرگانیه تی و بازارگانه کان)

- ۱ - ئه وپره حمانی مه حموودی قه فتان به کاروانی وولاخ لیروهه مالی ئه برد بوئیران له ویشه وه مالی ئه هینا بو سلیمانی .
- ۲ - که ریمی تازه مین به کاروانی وولاخ لیروهه مالی ئه برد بو به غا له ویشه وه مالی ئه هینا بو سلیمانی .
- ۳ - حاجی عه بیدوللا عه زیز لیروهه مالی ئه برد بوئیران . وه له موسک ووئیرانه وه مالی ئه هینا بو سلیمانی .

(مه لا کانمان)

- ۱ - مه لا مه حموودی نوڤره بانی که قوتابی کاک ئه حمه دی شیخ بووه .

(قوتابخانه کان)

- ۱ - حه مه ره شید ئه فه نی مه لا عه لی سه رکاریز به ریوه بهری قوتابخانه ی ئه یویه سالی ۱۹۵۸ .
- ۲ - فه ره جی حه مه سیو به ریوه بهری قوتابخانه ی گوئزه سالی ۱۹۵۸ .

(ئه فسه ره کانی سوپای عوسمانی)

- ۱ - شیخ مه عروف شیخ ئه حمه د قه ره داغی یوزباشی ئامیر مه وقعی سلیمانی سالی ۱۹۱۴ دوایی کرا به ضابط ته جنید له سالی ۱۹۱۷ کوچی دوایی کردوه له دیی (نه وتی) له قه ره داغ نیژ راوه .

- ۲ - عبدالرزاق شیخ مه‌عروف قه‌ره‌داغی ملازم دواى نه‌مانی ده‌وله‌تی عوسمانی وهاتنی مسته‌فا که‌مال (أتاتورك) له‌سهر کوردایه‌تی به‌ندکراو له‌ته‌سته‌مبول له‌سی‌داره‌درا .
- ۳ - عبدالعزیز شیخ مه‌عروف قه‌ره‌داغی ملازم له‌هیزی ده‌ریایی له‌هائنی مسته‌فا که‌مال (أتاتورك) له‌(دینز) له‌ده‌ریا خنکا .
- ۴ - صالح ئاغای حه‌مه‌ومین ئاغا بینباشی خه‌وری مه‌لا حه‌مدون زه‌کی شاعیر .
- ۵ - قادر ته‌فه‌ندی ته‌حمه‌ده‌به‌قال بینباشی قائد فرقه‌بووه له‌که‌رکوک خالی وه‌ستا حه‌مه‌ی حاجی قادری که‌بابچی .
- ۶ - توفیق عه‌زیز یوزباشی له‌ده‌وله‌تی عیراقدا ره‌ئیس بوه له‌سوپادا
- ۷ - حه‌مه‌ومین به‌گی مسته‌فا به‌گ قائمقام عه‌سکه‌ری، له‌سلیمانی کوچی دواى کردوه
- ۸ - عه‌زیز به‌گی فه‌تح الله به‌گ بینباشی برای عه‌لی به‌گی فه‌تح الله به‌گ له‌تورکیا نه‌هاته‌وه
- ۹ - نوری به‌گی فه‌تح الله به‌گ یوزباشی برای عه‌زیز به‌گ له‌تورکیا وهاته‌وه .
- ۱۰ - حه‌مه‌وه‌به‌گی فه‌تح الله به‌گ یوزباشی برای نوری به‌گ له‌تورکیا وهاته‌وه
- ۱۱ - فایه‌ق به‌گی مارف به‌گ ملازم ثانی نائیبی سلیمانی له‌ده‌وله‌تی عیراقدا
- ۱۲ - یونس عبدالقادر ملازم ثانی ته‌ندازیار له‌ده‌وله‌تی عیراق
- ۱۳ - فوئاد مه‌ستی ملازم ثانی مودیری ئیشغال له‌ده‌وله‌تی عیراق
- ۱۴ - حیکمه‌ت ته‌مین ملازم ثانی، شاعیر، ته‌ندازیار له‌ئیشغال له‌ده‌وله‌تی عیراق
- ۱۵ - کاکه‌ عه‌لی نازانین روتبه‌ی چی‌بو به‌براده‌ری نوری سه‌عید بو به‌ماموستا له‌زوربه‌ی مه‌کته‌به‌کاندا کابرایه‌کی ده‌نگ خوش وقسه‌خوش بوه
- ۱۶ - عه‌بدولقادر عه‌بدول ره‌حمان قه‌ره‌داغی
- ۱۷ - عه‌زیز حیکمه‌ت ملازم ثانی فه‌رمانبه‌ر له‌به‌له‌دیه
- ۱۸ - عه‌بدوللا عه‌ونی مه‌لا ره‌شید به‌گی بابان ته‌فسه‌ری ده‌ریا
- ۱۹ - نوری محه‌مه‌د ملازم ثانی، عه‌قید له‌سوپای عیراق دواى بو به‌مودیری ئاوو کاره‌با له‌سلیمانی سالی ۱۹۴۵
- ۲۰ - عبدالحمید به‌گی عوسمان به‌گی صاحب‌تیران یوزباشی وه له‌ده‌وله‌تی عیراق بو به‌

فائمهقام برای شهوکهت به گی عوسمان به گی صاحبقران

۲۱ - خورشید به گی رهشید به گی عهلی به گک ملازم اول سکر تییری قانندی عهسکه ری عیسمهت ئینونو بو هه ره له وکاته دا له سه ره جولانه وهی کوردایه تی رای کرد بو (باکو) تا مسته فا که مال (أتاتورک) هاته سه ره حوکم بو به جمهوری، عه فوی بو ده چو له تهسته مبول بو به ئامیری قه سری جمهوری دوای ته وهش له لیّدانی کورده کانی تورکیا رای کرد هات بو سلیمانی، له ده ولّه تی عیراق له سلیمانی له (اشغال) بو به (ملاحظه فنی) ثم پیاوه له گه ل سمایل خانی شوکا (سمکو) دا پورزان.

۲۲ - حه مدی به گی سه عید به گی سلیمان به گک یوزباشی برای که ریم به گی زانستی
۲۳ - توفیق به گی یایه مان طاوور آغای باوکی ته حمه به گی موته سه ریف له سه فه ره ره له بوکان له کوردستانی ئیران شه هید کراوه.

(هه ندی له ته نداز یاره کوئه کان)

۱ - عبدالقادر حیشمهت: له سالی ۱۹۰۸ له دیک بو له سالی ۱۹۳۴ له کولیهی هه نده سه له جامیعهی ئه مریکی له بیروت ده رچووه.

[عه ره بانچی یه کان]

۱ - مورادی عه ره بانچی

(ئوتومبیل چی یه کان)

۱ - عه لی حه سه ن صالح له به له دیه له سه ره ئوتومبیلی ئاو پرشینه که بو

۲ - حه سین مه لا عه بدوللا ریگای که رکوک به پاص قه مه ره

۳ - مسته فای صدیق ته ها ریگای ماوهت به لووری

۴ - یاسین که ریم روسته م ریگای ماوهت به لووری

۵ - عه زیز په تروس ریگای به غدا به قه مه ره

● عەبدولحەمید بەگی عوسمان بەگی
ساحیب قران - یوزباشی

● سەلح زەکی ساحیب قران
۱۸۸۶ - ۱۹۴۴

● کاکە عەلی ئەفسەری عوسمانی و
ماموستا و قسە و دەنگ خوش

● ئەحمەد کەمال دەمرکانی - میرئالا

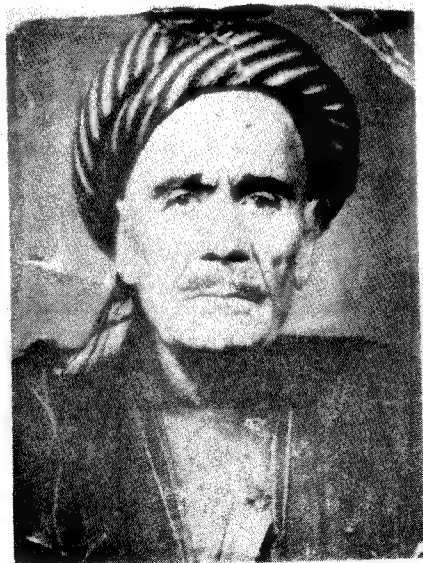
● مه‌حمود شه‌وکه‌ت دان‌ساز ۱۹۰۷ - ۱۹۸۶

● عبدالرزاق شیخ مه‌عرف قه‌ره‌داغی

له‌ هوکمی «ئەتاتۆرک» دا

له‌ ئەسته‌مبول له‌ سێداره‌ درا

● که‌ریمی حور قه‌ساب ۱۸۸۸ - ۱۹۶۲

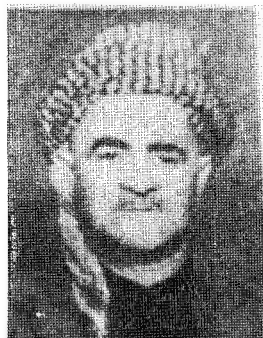
● فقی مہمود نوتنچی
۱۹۷۳ - ۱۹۰۰

● درویش نوحمد کریم -
حمال باشی گومرگ -
۱۹۸۲ - ۱۸۹۰

● عومری حاجی مہمدی
ساماغا «قلہ مچی»

● حاجی حمہ بچکول -
بازرگان ۱۹۰۲ - ۱۹۸۵

● وہستا حمہدی حاجی قادر -
کبابچی ۱۸۹۰ - ۱۹۴۴

● وہستا قادر رہسول -
پانی بہرز دروو

● حاجی مہمدی مہلا رحیم
۱۹۸۶ - ۱۸۹۷
«تاجیری رہشہ ولاخ»

● حاجی توفیقی نوستیر
۱۸۷۳ - ۱۹۶۳

● سونی عهلی چاپچی

۱۸۸۸ - ۱۹۶۳

● وهستا همه که ریمی

چهرخچی

● که ریمی مه لا ره حیم

۱۸۹۴ - ۱۹۵۸

● کیشانی جاران به تهرارزووی

چهرم

● ره شهی ههینو - چاپچی

۱۸۹۷ - ۱۹۷۱

● حاجی ره فیکی حاجی توفیقی

تهستیر ۱۹۰۴ - ۱۹۸۷

● دوکانی عارف برنوتوی - بهرحه وزه که

● دوکانی حمه مکى مام سالىح
«کورهای نه‌هه کړنو»

● دوکانی حاجی مه‌جيد

● دوکانی حاجی برايمى عه‌تار،
قه‌يسه‌رى نه‌قيب

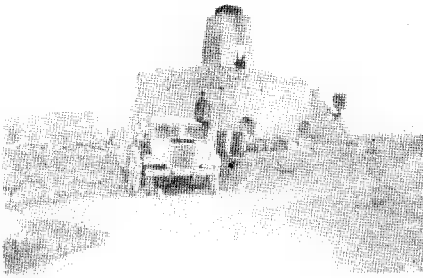
● دوکانی وه‌ستا عومه‌رى ئاسنگه‌ر

● دوکانی عه‌باس نه‌بو شه‌وارب

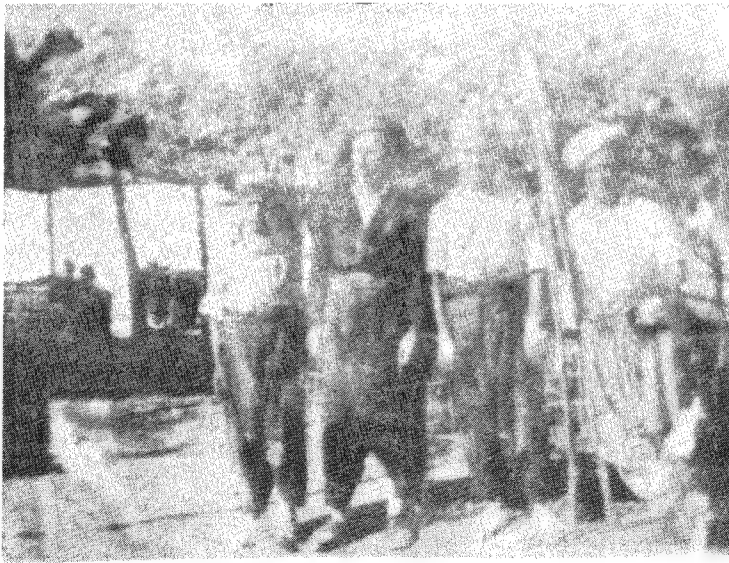
● دوکانی حاجی که‌ريم عه‌با ئلاى
سه‌وزه‌فروش «به‌رامبه‌ر گومرگه‌ سو‌تاو»

● کوره‌ی خشتی عه‌بدوللای

● دوکانی نه‌حمه‌دی بهرام‌بهر خانی ناغافه‌تحوئلّا

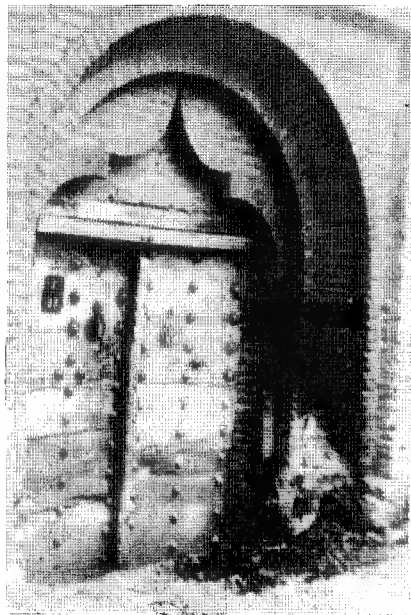
حاجی سّالّح له قلیاسان / ۹۵۴

● چایخانه‌ی سه‌عه‌ی ته‌ها کوئی - ده‌شتی ته‌یاره‌خانه‌که

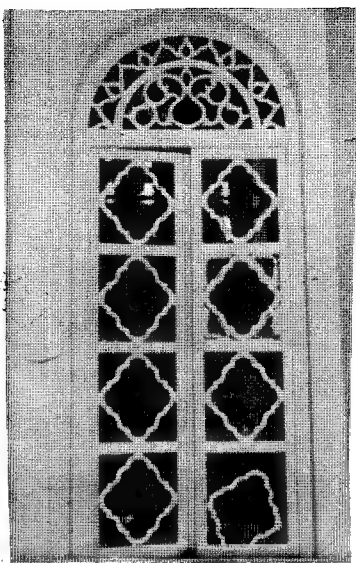

● مه یانی کاکه

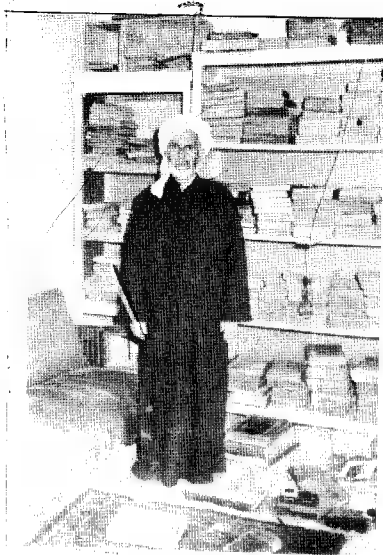

● قاپی مالانی قهیم

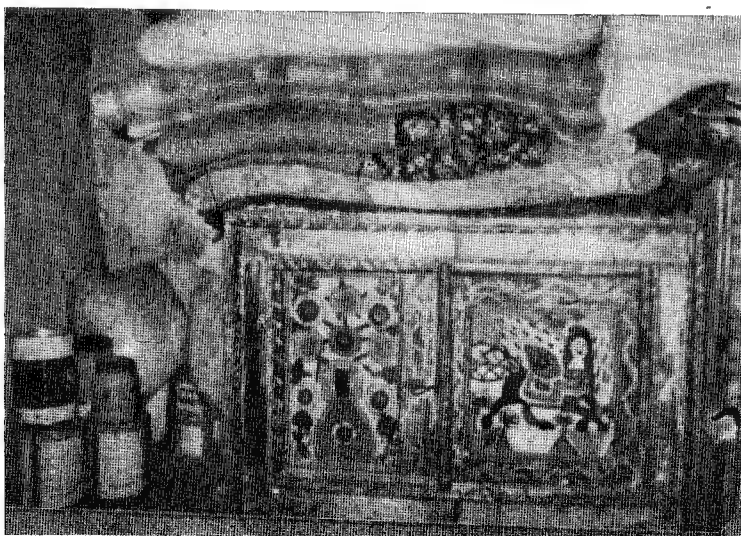
«مالی خه لفه فره جی که بابچی له سابونکه ران»

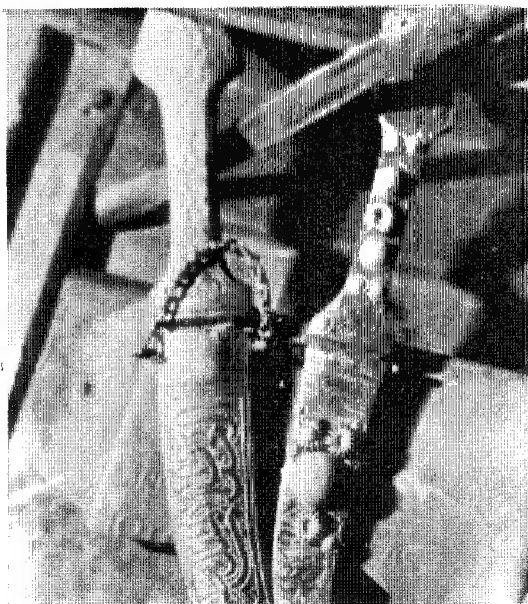
● پنجه‌ری کون
«فهره‌نگی سازی»

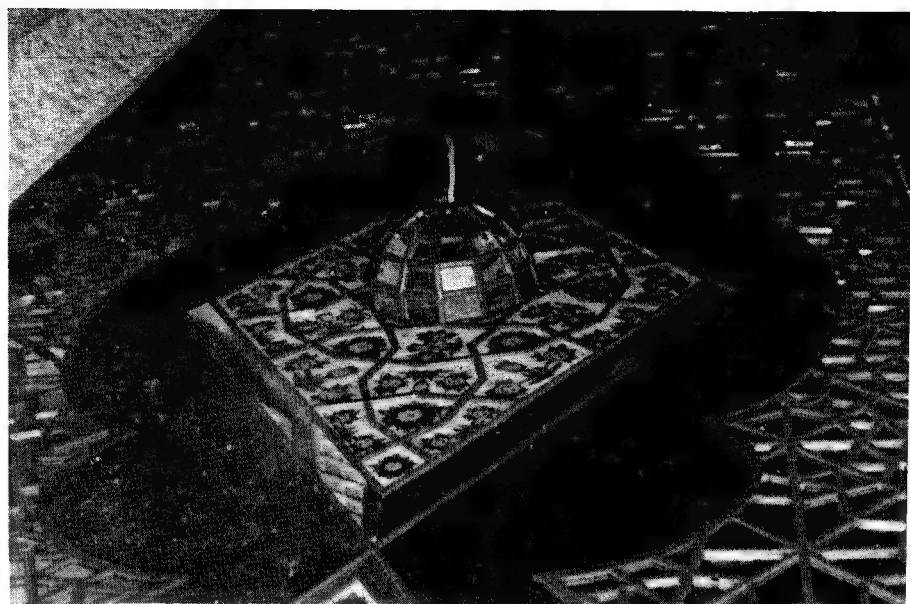
● مه‌لا نه‌سعه‌دی مه‌حوی
له‌خانه‌قای مه‌حوی‌دا
۱۸۹۸ - ۱۹۷۶

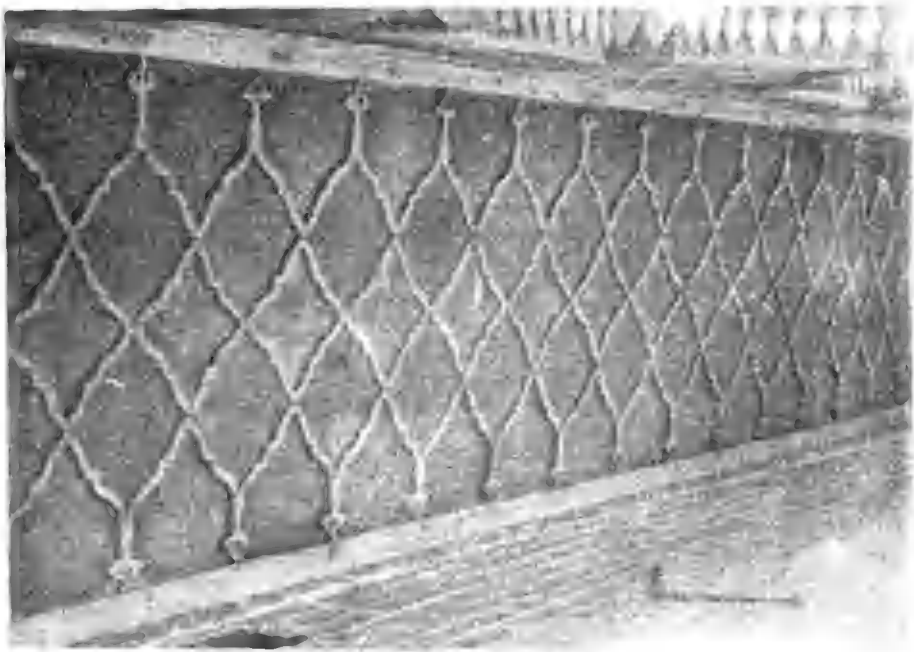
● سنوقی بوراق

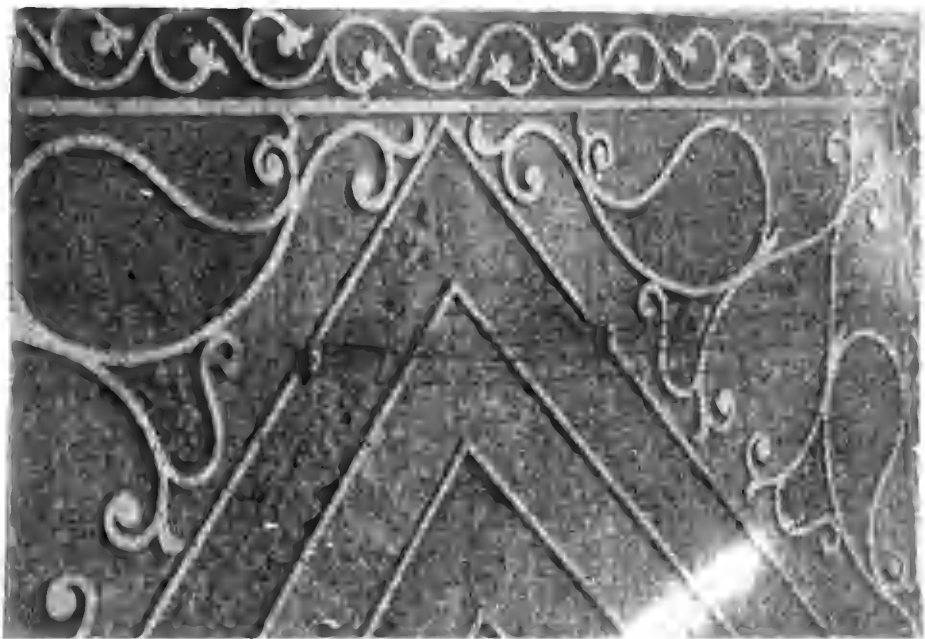
● ۲ خدنجهر ده سترکردی وه ستر قادری مجبیا

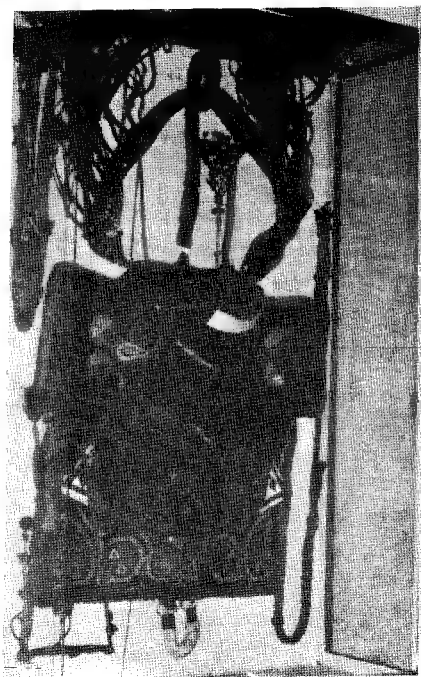
● بنمیچی خانووی کون

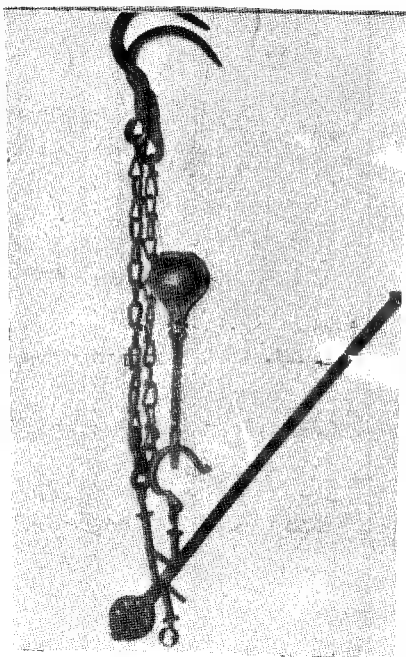
● پنجهی نه خستار

● پنجهی کر نه

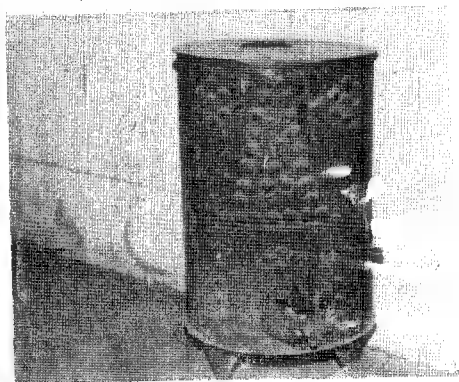
● قه پانی کیشان

● زینی ته سب ده سکر دی
وه ستا عه باسی سه راج

● ره وره وهی مندال

● زو پای دار، ده سکر دی ته نه که چی

که به رڼی به که می ټم کټیبه- بوجاری دووهم چاپکرایه وه، هندی شت له چاپی دووهمی ټوبه رگه زیادکړا. بټه وهی ټوانه ی چاپی به که میان لایه- ناگاداری ټه وزیادی به بن. والهم به رگه داچاپی ټه کهینه وه.

«روون کردنه وهو سوپاس نامه یه ک بوجاپی دووهم»

پیش هه مووشتیک ناوی هه که سیک هاتبی له کټیبی (شاری سلیمانی) دا هه رچ کار و پیشه یه کیان هه بووه که تیایدا ناویان تومارکړاوه و ناویان براوه هه موو براو کهس و باوو باپیرمانن، هه ره موو جیگای ریز و شانازی به بوکهس و کاریان و بوکور و کچیان و بټه وه کانیان، وه ناویان چوو ته میژووی شاره دلیره که مانه وه، شاری هه لمهت و قوربانی، شاری برایم پاشای بابان و مه ولانا خالیدو کاک ټه حمه دی شیخ و شاری شیخ مه محمودی نه مروشه شی ټه یلول و شاری راپه رینی سالی ۱۹۴۸- ۱۹۵۲ ۱۹۵۴

- ۱۹۵۶ ز پرله خه بات و شه هیدان، ټم شاره هه رچه نده ته مه نی دووسه د ساله، به لام به قهده شاریکی ۲ هزار ساله قاره مانیه تی و مه ردایه تی و کاره ساتی هه مه جوړه ی به خو به وه دیوه.

دیاره خه لکی ټم شاره ری ی باوو باپیریان ون نه کردو وه هه ره له سه ره هه مان ری باز ټه روون، ووریان، زیره کن، نیشتان په روهرن، وه جاخ زاده ون له خو یان نه گوراون، هه ر خه لکی شاره که ی جارائن، به لگه شس ټه وه یه که کټیبی (شاری سلیمانی) که و ته کټیبه خانه ی کوردی و بازار وه خه لکی به په روش به دلکی فراوان و خوشی یه وه هاتن به پیر کټیبه که وه که له چه ند روژیک دا له بازارانه ما چونکه ټه زانن ټه کټیبه له خو یانه و بوخو یانه و بټه وهی دا هاتو یانه، هه رچ که سیک له شاره دا ټه گهر خو ی به نو سه رو روشنبیر و دلسوزی ټم شاره ټه زانی داوای لی ټه که ټم ټم کټیبه که میژووی شاره که مانه ټه وانیش هه تا زووه هه لیکه تا له ده ست نه چوو ته تا چه ندیپاو یکی به ته مه ن و شاره زما ماوه که سه رده می تورک و ټینگیلیان بینوه سه رچاوه ن بوزور زانیاری که تا ټیستا تومار نه کراون و سودیکی گه وری هه یه بو ټیستا و دوا روژ ټه وانیش

دهست بدهنه کوکردنه وهی ئەم بابەتە و قۆلی لی هەلکەن و بینە مهیدانه وه هەر کاغەز و قەلەم زۆرە، کە ئەمە دلسۆزی و خوۆشە و ێستی بهرامبەر شارە که وهیلاک بونی ئەوی، ئەوهی به کهم و کۆری ئەزانن چاکی بکه نه وه ولی زیاد کەن و باسه که فراوانتر و به تام و چیرتری بکهن منیش یارمه تیان ئەدهم و پیخۆش حال ئەبم ئەک له بهر ئەوهی خویان توانای ئەوهیان نی یه هەر چ که سیك به رهه میکی چاک بنوسی ئەمان وه کو کۆتەك بیدەن به سهرو گوێ لاکیا وهك پشینهان ئەلین (ئەگەر گوێ نیت، درکیش مەبه) خوێ ئەگەر دهنگ خوۆش و شاعیر و نوسەریش نه بن کە ئەمە به هرهیه ئەگەر بیانە و یت به رهه میك له م لایه نه پیشکش به شارە که یان بکهن ئە بیت خویان هیلاک بکهن وه . واز له سوودی خووی بێت ئیمەش شانازی پیوه ئەکەین، وه کو ئەلین به ریش نی یه به ئیشه، یان هه ندی کهس ئەگەر بلین ئەم نوانە ی که له ناو کتیبه که دا هاتوو ئەبوا به به ناوی سیانی واتە ناوی خووی و باوو باپیری به بی شوهرت (نازانو) بوا به، ئەم جوړه ناوانه که بوونه شوهره تی ئەو که سه له ناو شارە که مانا، ئەوه له ناو هه مو و میله تیکا هه یه و بووه، ئەگەر ئەو که سانه ی که ناومان هیناون له ناو ئەم کتیبه دا . ناوی خووی و باوک و باپیری وهک له هه یه که یدا نووسراوه ناو به یسنرین ئایا کهس ئەزانێ کین وه مەبه ستمان کی یه هه تا ئەو که سه ش نازانی که مەبه ست خو به تی . بۆ نمونه سهیری (ده لیلی ته له فون) بکه ئەو ناوانه که نووسراوه ئەگەر خزمی خوێ نه بن و ژماره ی ته له فون که ت لا نه بی و به و یت ته له فون بو یه کی بکه ی نازانی ئەو ناوانه کین و کی نین .

که وابی هه ر که سیك له مه و دووا به و یت به رهه میك بێت به رهه م ئەو ناوانه ی که ناویان ئەبات له و کتیبه دا وهك عال و مه لا و شاعیر و ناودارانێ ئەم شاره هی وای تیا به زیاده سه دیان سه دو په نجا سال له مه و پیش کوچی دوا یی کردوه، ئەبی بنیرین هه یه کانیا ن له گورپا ده ریپین که گورپیشیان نه ماوه، مانای له مه و دووا هیچ که سیك نابێ ده ست بداته قەلەم ئەک یه کیکی تر ئەمه ی له توانا دا نی به و پێی ناخوۆش بیت ئیتر ئە بیت ئاش به تالی لی بکری ت . ئایا له شارە که ماندا عالم و زانای ناودار وهك مو فتی ی سلیمانی مه لا ئەحمه دی چا و مار و مه لا ئەحمه دی چا و هار که ناو بانگیا ن هه بو وه له زو ر کتیبدا ناویان هاتوو، یان وهك شاعیری به ناو بانگ هه سه ن که نوۆش یان فایه ق بی که س خو بی که س نه بو وه یان شاعیر و بلیمه تی به ناو بانگ مه لا حه مدونه کویریان پیاوی وهك

قاله‌ی ئایشه‌خان که به‌ناوی دایکیه‌وه ناوبانگی ده‌کردوه که ئه‌و پیاوه ئه‌فسه‌ریکی سویای عوسمانی بوله جولانه‌وه‌ی شیخ مه‌حمه‌دی نه‌مردا ئه‌فسه‌ریکی ئه‌وله‌شکره بووه له‌گه‌ڵ شیخدا له‌ سالی ۱۹۱۹ ز به‌دیل گیراوه له‌ ده‌وله‌تی عیراقدای بویه‌ئندازیارو به‌ریوه‌به‌ری (ئیشغال) له‌ سلیمانی و هه‌ولیر له‌ وکاته‌دا زوریارمه‌تی هه‌ژارانی داوه به‌تایبه‌تی خه‌لکی سلیمانی که پرووی تی‌کردوه و چون بۆلای هه‌مووی دامه‌زراندون و پاره‌ی ئهرکی ریگاشی له‌ گیرفانی خوی داو نه‌تی ئه‌م پیاوه ئه‌وه‌نده خوشه‌ویست بولای خه‌لک، که به‌گه‌نجی ئه‌مری خوی کرد که تهرمه‌که‌یان هینایه‌وه ئه‌ورپوژه ئه‌وشاره ژن و پیاو خرۆشابون به‌ گریان‌ه‌وه قوربان بۆ ئه‌پیوا. ئه‌مانه نمونه‌ی چه‌ند که سیکی ناودارن له‌ ناومیژی ۲ سه‌ده‌ ساله‌ی شاره‌که‌ماندا ئه‌گه‌ر (نازناو)یان لابه‌رن که‌س نایان ناسیت کین و کین و ناویان وون ئه‌بیّت، یان ئه‌وتام چیژه‌ی نامینی، بۆ نمونه سه‌یری به‌رگه‌کانی رشته‌ی مرواری ئه‌دیب وزاناو پوژنامه‌گه‌ری کورد ماموستا علاءالدین سجادی بکه‌ن که لایه‌نیکی فولکلوری گه‌وره‌ی له‌ناو کورده‌واریدا تۆمار کردوه. سه‌ده‌ها پروودای خوش خوش و ناوی سه‌یر سه‌یری تیا ناو براوه که بونه‌ته هوی به‌تام و چیژی ئه‌و به‌رگانه. تاراده‌یه‌ک ئه‌وه‌ی ئه‌ده‌ب دوستیش نه‌بویان بلین هه‌ر خوینده‌وار نه‌بووه زیاتر به‌ په‌روشتربون له‌ خوینه‌واره‌کان بۆی، تا ئیستاکه‌ش به‌ تایبه‌تی شه‌وله‌زستاندا بوه به‌ شه‌وچه‌ره‌ی خه‌لکی چونکه ئه‌م بابه‌ته کتیبانه زۆر که‌من له‌ناو کورده‌واریدا. خه‌لک تیربون له‌ شیعو چیروک به‌ تایبه‌تی له‌م کاته ناسکه‌دا خه‌لکی ئه‌و پوژگاره خه‌ریکه رابوردیان له‌بیر ئه‌چیته‌وه، وه‌ک ده‌رمان پیوستیان به‌م جوړه کتیبانه هه‌یه که یادگاری جارانه‌وه‌ک شریتیکی سینه‌ما وایه که جارانی دیته‌وه یادو خوشیه‌ک ئه‌دات به‌دل و میشکی، وه زانیاریه‌کیشه بۆ نه‌وه‌کانیان و میژویه‌ک و سامانیکه بۆ نه‌وه‌ی داهاتومان.

هه‌روه‌ها هه‌ر چه‌که سیکی ناوی له‌م کتیبه‌دا هه‌ر چه‌ کاروکاسبی ویشه‌یه‌کیان هه‌بووه جی‌ی شانازی نه‌وه‌کانیانه که به‌ئاره‌قی ناوچه‌وان مال و منالی خو‌یان به‌خیوکردوه، هه‌ر له‌ کریکاریک وحه‌مالیک هه‌تا تاجیریکی وخواه‌ن مولکیکی هه‌مو به‌شهرن و هه‌یج جیاوازی یه‌کیان نی‌یه، جیاوازی یه‌که‌یان به‌س کرداری جوانه، ئه‌گه‌ر که سیکی کرداری ناشیرینی هه‌بیّت له‌ناو خه‌لکیدا به‌ پاره‌ناشاریته‌وه، به‌تایبه‌تی له‌ناو خه‌لکی ئه‌م

شاره‌دا که به زیره‌کی و ووریایی ناوبانگیان دەرکردوه وهک پیره‌میردی شاعیر
ئه‌فه‌رمویت :-

نه‌یایه و یاره‌نه‌ریشه و ره‌گه‌ز

نه‌جوانی رووکه‌ش ، نه‌به‌رگ و مه‌ره‌ز

یه‌ک تۆز له‌نرخ‌ی هیچ‌که‌س زیاد‌ناکات

که‌مروڤ نه‌یی خوی‌نرخ‌یکی به‌رز

نموونه‌یه‌کی خوشی‌تر: جار‌یکیان ده‌عوته‌ئه‌که‌ن ، کارت‌ی ئه‌نیرن بو‌حاج‌ی توفیق
(پیره‌میرد) ئه‌وه‌ی کارت‌ی ده‌عوته‌که‌ئه‌بات بو‌خواوه‌نه‌که‌ی ، به‌س ئه‌سه‌ر‌کارت‌ه‌که‌نوس‌رابو
جاج‌ی توفیق ئه‌ویش ئه‌ییات بو‌حاج‌ی توفیقی تازه‌ده‌وله‌مه‌ند پاش ماوه‌یه‌ک گله‌یی ئی
ئه‌که‌ن که‌نه‌هاتوو به‌ئهم زیافته‌پیره‌میرد پی‌ئه‌زان‌ی ، ئه‌لی ئه‌گه‌ر ئیزرائیل هات روحم
بکیشیت ئه‌نیرم روحمی حاج‌ی توفیقی تازه‌ده‌وله‌مه‌ند بکیشیت .

ئیتروه‌ک پیشینان ئه‌لین زور ووتن قورئان خوشه‌یان ئه‌لین بو‌مروڤی ئاقل ئیشاره‌تیک
به‌سه . له‌گه‌ل ریزو‌سلاومدا بو‌خوینه‌ران و خه‌لکی شاره‌خوشه‌ویسته‌که‌مان که
یارمه‌تیان داوین که‌خوینان بو‌بونه‌سه‌رچاوه‌ی باسه‌کنمان به‌تایبه‌تی ئه‌وانه‌ی ناومان
بردون له‌کتیبه‌که‌دا که‌ناهه‌کانیان بو‌به‌راورد کردوین پاش کوکردنه‌وه‌ی ، هه‌روه‌ها ئه‌و
به‌ریزان‌ه‌ی که‌داوای وینه‌ی باوک‌سانمان ئی کردون بو‌رژاندنه‌وه‌ی یادگاری ئه‌وی‌وه
به‌ریزو خوشه‌یستانه‌له‌ناو شاره‌که‌ماندا که‌دلسوزی خوینان پیشان داوه‌به‌رامبه‌ربوو
بایرو شاره‌خوشه‌ویسته‌که‌یان ، هه‌روه‌ها ریزو‌سلاوم بو‌ئه‌وه‌که‌سه‌روشنبیر نه‌یه‌که‌به
ته‌له‌فون یان هاتنه‌لامان یان به‌نامه‌پیروزیان ئه‌من و خوینان کرد به‌بونه‌ی ده‌رچونی
به‌رگی یه‌که‌می کتیه‌که‌وه‌هه‌ر لیره‌شا سوپاسی هونه‌رمه‌ند ماموستا عه‌نی ته‌تیب ئه‌که‌م ،
وه به‌ریز خاله‌حه‌مه‌فه‌ره‌ج که‌پاش پاک نووس به‌خه‌تیکی خوش به‌رگی دوو‌ه‌می
کتیه‌که‌ی بو‌نوسینه‌وه‌منیش ئه‌لیم ده‌سته‌کانیان خوش بیت ، هه‌روه‌ها سوپاسی
ماموستا عه‌بدوله‌رقیب یوسف ئه‌که‌م بو‌یارمه‌تی زانیاری و پری‌نومی هه‌روه‌ها به‌نوی
خویم و خه‌لکی شاره‌خوشه‌ویسته‌که‌مان زور سوپاسی به‌ریزه‌به‌ری گشتی ده‌زگای
روشنبیری و بلاوک‌دینه‌وه‌ی کردی) ئه‌که‌م که‌بوته‌هه‌ی هه‌تته‌به‌ره‌می ئه‌م که
به‌بونه‌ی بیرمه‌ری دووسه‌دساله‌ی شاری سلیمانی له‌چاپ درا . له‌کوئایدا داوا له

خه ئىكى شاره كه نه كه م هه ر چ كه م و كورى وه ه له هه يه نه ناو كتيبه كه دا يان ناويان
 نه بير چوه و تومار نه كراوه پشت به خوا چاپى دووهم راستى نه كه ينه وه نه وانه ي ناويان بو
 هينايين كه باوو باپيريان ناويان نه هاتوو له كار و پيشه كانيماندا ناومان نوسيون بو چاپى
 دووهم دوا ووته بهر هه م پياش نه وه يه كه جه ماوه لى ي رازى بيت و پى يان خوش بيت ،
 وهك خوالى خوشبو نه جمه دين مه لا نه ي فهرمو
 (عتر نه وه يه كه خوى بوئى بيت نهك خاوه نه كه ي مه دحى بكات)

نه كرم صالح ره شه

٣ - هه له ي چاپى بهرگى يه كه م

١ - شيعره كه ي كاك قادر برسى (ناودارانى سنيمايى) ن ٥٢ نوسراوه

قادر زه كي بو به زم غور به تى خوى هه ل نه سان

فرميسكى دروى نه رست موختارى صابونكه ران

يهك له يه كتر خوشتر بوون ره شه و صديق و عوسمان

راستيه كه ي

قادر زه كي بو به زم غور به تى خوى هه ل نه سان

فرميسكى دروى نه رست هه ره كو تاوى باران

كورانى حاجى شهريف موختارى صابونكه ران

يهك نه يه كتر خوشتر بوون ره شه و صديق و عوسمان

٢ - ٧٧ - له ريئه ي سه ره وه نوسراوه ، شفقامى كاوه و قوتابخانه ي فهيمه ليه ويئى

ژیرهوه نوسراوه شه قامی سابونکه ران،

راستیه که ی به پیچه وانه یه .

۳- ل- ۷۸- ئەودوو وینیه لی نه نوسراون کوین، وینه سه رهوه بهرده رکی سه راو قوتابخانه ی فیه سه لیه و جادی تازه (ههوله ی) به وینه ی ژیرهوه بهرده م قوتابخانه ی فیه سه لیه یه .

۴- ل- ۱۲۴- مزگه وتی خانه قای مه حوی :- ئیمام و موده ریه کانی خالی (۳) نوسراوه مه لا خالیدی مه لا عومه رکوری مه لا محمه دی مه حوی راستیه که ی، مه لا خالیدی کوری مه لا محمه دی مه حوی یه، ههروه ک ناوی مه لا ئه سه دی مه لا خالیدیش په ریوه که ئیمام و موده ریه ی ئه و خانه قایه بووه .

۵- ل- ۱۳۲- له ژیره وینه ی مه لا محمه دی چروستانی دا نوسراوه سالی ۱۹۸۳ کوچی دواپی کردوه راستیه که ی سالی ۱۹۶۳ کوچی دواپی کردوه .

۶- ل- ۱۴۲- له ناتره کانا حه مه ی زهینه ب جیاوازه له گه ل حه مه ی زینه بی چایچی که له ل ۲۰۶ ناوی هاتوووه .

۷- ل- ۱۸۸- بهرچاپ نه که وتوووه .

۸- ل- ۱۹۹- خالی (۲۰) چایخانه ی مه جولی خامه : نوسراوه هه ره لم چایخانه یه دا سالیکیان له سه ره ده می عوسمانلی دا بوماوه ی سالیکی تیا تروش ئیشی تیداده کرد . راستیه که ی .

له زه مان عوسمانلی دا تیا ترونه بووه له و چایخانه یه دا نه بوه زه مانئ ئینگلیز تیا ترونه هاوتوه سالیمانی له بهرده م دهشتی ئه حمه دی ساغا (ئه صحابه سبی) نزیک ئه و چایخانه یه به لام خه لکی سالیمانی به وه رازی نه بوون و به زور پییان داخستن له بهرگی دووه می ئه م کتیه دا له باسی جولانه وه ی هونه ری له شاره که مانا به درێژی باس کراوه، منیش داوی ئی بوران ئه که م .

من نوسی بوم که مه جولی خامه پیاویکی سوعبدت چی بو هه مور فزیک یه کیکی خه لکی دهره ده ی شار ئه هاتن بو ئیش کردن ئه میش هه ره بفره ناره فزیک یه کیکی رائه گرت به شه رتی ئه وه ی مه رکانه دی ت ناوی دان بوله گه ق میشینک هه ریه کی بهاتایه برشاگردی پی ی ئه دوت ئه مه ر و ته جرو به ت ئه که م ئه و ق میشته ی ئه دایه دهستی پی ی

ئەووت تۆئەمپروئىشت ئەوۋە بى ئاۋى ئەم مەرکانە يە بەم قامىشە تىكى ھەلدە تاخەست ئەبىتەوۋە منىش رات ئەگرم بەشاگرد ئەوبەسە زمانەش ھەرلە بەيانىەوۋە تائىۋارە بەقامىشە كە ئاۋى تىك ھەلئەدا خەست نەئەبوۋە ئىۋارە بى ئى ئەووت تۆبە كەلكى شاگردى نايەيت بۆبەيانى يە كىكى كەى رائەگرت .

۹- ل - ۲۶۱ - ھەوۋە چەواشە بوۋە واتەپاش وپىش كەوتوۋە تال - ۲۶۷ -

۱۰- ل - ۳۱۷ - خالى ھەشت نەقارەلى بۆسكانى نووسراۋە خوى لە ئەصلدا بىراى كەرىمى عبدوللا بۆكانى يە كە ئەویش لەخالى شەشەم دا ناۋى براۋە بەلام ئەم لەجنسىە كەيدا بەناۋى عەلى بۆسكانى نووسراۋە ھەرلە ناۋنە قارەكاندا ھەربە عەلى بۆسكانى ناوبراۋە .

۱۱- ل - ۴۴۶ - مەكتەبى ئەعدادى مولكى ئەبوايە لەپىش روشدى عەسكەرى يەوۋە بنوسرايە ھەروەھا پىش دروست بونى روشدىيە عەسكەرى لە سلیمانى

لە روشدىيە عەسكەرى بەغداۋ

ئەستەمول خويندويانە ھەرلە ھەمان لاپەرەدا زۆربەى رستەكان بە ئىۋەچل چاپ كراۋە

۱۲- ل - ۴۹۷ - وپنەگرەكان يە ھودا لەشوينى نورى نووسراۋە ونورى لەشوينى يە ھودا نووسراۋە واتە يە ھودا گوژ راۋە .

۳- (زىادەى چاپى دوۋەم - ئەوانەى بەداخەوۋە لەبىر چوون) : لەنووسەر و شاعيران :

مەلا ئەسەدى مەھوى شاعىر ۱۸۹۸ - ۲۵/۴/۱۹۷۶، شىخ ئەحمەد ئەمىن شاعىر بەريۋەبەرى قوتابخانائەى لەتيفىيە ۱۸۹۰ - ۱۹۵۵ .

مەلا ھامىدى ھەمدوون (زەكى) شاعىر ۱۸۹۶ - ۱۹۷۶/۱/۳ ،

شىخ ئەحمەدى شىخ عەلى (فەوزى)، مەلا كاكە ھەمەى حاجى سەيفوللا ۱۸۸۴

۱۹۶۱/۵/۱۰، جەمىل سائىب، شىخ لەتيفى ھەفەيد ۱۹۱۷ - ۱۹۷۲/۵/۲ ،

ئىسماعىل شاۋەيس، مەھمەد رەسوول ھاۋار، ھەمەبۆ (ھۆشەنگى)، حسين عارف،

ساجىد ئاۋارە، مەھمەد كەرىم فەتھىللا، د. ئىسھسان فوئاد، ھەسەنى شىخ

ھەمە عارف، عەلى عىرفان، فازىل عىرفان، مەھمۇد زىيۋەر، ھەمە سەعيد بەگ

(هه ژار)، عه بدولره حمان موفتی (شیرو)، عه بدولقادر حیشمهت، عه بدولقادر قه زاز، عه بدولقادر خه فاق، کاکه مین، جه مال خه فاق، مه حموود فه همیی هه موهند، عوسمان عوزیری، ماجید عه بدولّا، مسته فا قه ره داخی (سالار)، عه بدولکه ریم ره باتی، جیهان عومه ر، که مال محه مه د تاهیر، تاهیر سالح سه عید، عه لی ناجی عه تار، د. کاوس قه فتان، د. که مال مه زهر، جه لال مه حموود عه لی، عه بدولکه ریم باراوی، ره ئوف شیخ عارف.

سه رچاوه: - میژووی ئه ده بی کوردیی عه لائه دین سو جادی، رۆژنامه کانی ژین ۱۹۵۳ / ۱۹۶۳، کاکه ی فه للاح، کوکراوه کانی ئومید کاکه ره ش.

۴ - لاپه رهی (۱۸۸) یش له چایی یه که مدا به رچاپ نه که وتوو که ئه مه یه:

۱ - حه مه ی ئایشی

۲ - حه مه ی عه تیه

۳ - خالیدی عه لی شاملی

۴ - که ریمی محه ی شیر

۵ - سه عه ی بابم

۶ - که ریمی حاجی عه لی

۷ - عه به ی خورشه

۸ - ره فیقی خورشه

۹ - شیخ حسین

۱۰ - شیخه

۱۱ - خوله لال

۱۲ - حه مه ی عزیز

قی بینی:

له بابته بازارگانی ریخۆله و پیسته وه:

ریخۆله به کار ده هات بو باستر مه وته لی عه مه لیات وته لی عودو که مانچه وژی

هه لاج. ئه م ریخۆله یه لی ره چاک ده کراو پاک ده کراو خوی ده کراو ده خرایه ناو پیستی مه ر

دەردەهات وەك هەمانە و پێستی پەنیر دەیان خستە ناوی دەیان نارد لە پێشدا بۆشاری
 موصل دواى بۆ بەغداد، دواى ئەوێش دەنێرا بۆ بیروت. بەلام لە شەری دوووەمی
 جیهانی یەو یەكسەر دەیان نارد بۆ شەریكەى (ئۆیس هایمەر) لە وولاتى ئەمەریكا بە
 پاپۆر لە بیروتهو. هەروەها پێستەشیان دەنارد بۆ شارانی موصل و بەغداد.

سلیمانی که دار و لمولکی بابان بو

لە بیرم دینی سولهیمانی که دار الملکی بابان بو
 نەمەیکووی عەجەم، نەسوخرە کیشی ئالی عوسمان بو
 لەبەر قاپی سەرا سەفیان دەبەست شینخو مەلاو زاھد:
 مەتافی کەعبە؛ بۆ ئەربابی حاجەت گردی سەیوان بو
 لەبەر تابوری عەسکەر ئی نەبو بۆ مجلسی پاشا
 سەدای موزیکەو نەقارە تا ئەیوانی کە یوان بو
 درێغ بۆ ئەو زەمانە. ئەو دەمە، ئەو عەسرە، ئەو رۆژە
 کە مەیدانی جریدبازی لە دەوری کانی ئاسکان بو

بە زەربە حەملەى بەغداى تەسخیر کردوتى هەتدا
 (١) سلیمانی زەمان، راستت ئەوی باوکی سلیمان بو

عەزەب ئینکاری فضلی ئێو ناکەم ئەفضلن ئەم
 صلاح الدین که دنیای گرت لە زومرەى گوردی بابان بو
 قیوری پرر لە نوری ئالی بابان پرر لە رحمت بێ
 کە بارانی کەفی احسانیان وەك هەوری نیسان بو

که عبدالله پاشا لەشکری والی سنه‌ی شرر کرد
 «رەزا» ئەو وەختە عەوێ پێنج و شەش، تەقێ دەبستان بو
 (شیخ رەزای تالەبانی)

(١) باوکی سلیمانی لێرەدا مەبەست (عبدالرحمن پاشایە که باوکی سلیمان پاشایە) که بەغداى له تورك

فهرهستی بهرگی دووه می کتیی «شاری سلیمانی»

- ۱ - سابوون و سابوونچیە کان .
- ۲ - به فریی گوژره و چاله به فره کان .
- ۳ - بهردی مه لکه نندی و بهرد کیشه کان .
- ۴ - جه راحه کان «حه کیم»
- ۵ - راوو راوچی به کان .
- ۶ - سوار چاکه کان .
- ۷ - حه قایهت و حه قایه تخوان .
- ۸ - دیوه خانه کان .
- ۹ - ده نگه خوشه کانمان .
- ۱۰ - ناوی ئەو کۆمه‌لەی که به شداری یان ئە کرد له مه ولودا .
- ۱۱ - ناوی ئەو حافزانهی که به ناوبانگ بوون له مه ولودو ته عزیه دا .
- ۱۲ - ناوی ئەو حافزانه که به ناوبانگ بوون بو خه تم و ته هلیله و مالان .
- ۱۳ - ناوی ئەو گه‌ڕۆکه ئینگلیزانهی که له کاتی خۆیدا هاتونه ته سلیمانی .
- ۱۴ - ناوی ئەو کتیبانهی که باسی میژووی سلیمانی ئە کهن .
- ۱۵ - ناوی گوڤار و رۆژنامه کان .
- ۱۶ - ناوی ئەو کتیبانهی که له سلیمانی دا چاپ کراون .
- ۱۷ - کتیبخانه کان و کتیبخانهی گشتی .
- ۱۸ - ئەو ده‌زگا و زاتانهی که خه‌لکیان فیری خویندواری کردوه .
- ۱۹ - جه معیه تی کوردستان .
- ۲۰ - مامه یاره .
- ۲۱ - زانای هه‌لکه‌وتوو سه‌ید ئەحمەد فائیز به‌رزنجی .
- ۲۲ - له ژبانی شیخ مه‌حمودا چی رووی دا؟ .

- ۲۳ - پیره میردی شاعیر و پروژنامه نووس .
- ۲۴ - شاعیر و بلیمه تی به ناوبانگ مه لا حه مدوون .
- ۲۵ - که ریمی عه له که .
- ۲۶ - سهر گروشته ی زانایه کی نه مر .
- ۲۷ - له ژ یانی به هره وه ر شیخ له تیفی دانساز .
- ۲۸ - وینه کیشی به ناوبانگ حه سه ن فه للاح .
- ۲۹ - پیای سوعبه تچی و قسه خوش .
- ۳۰ - هه ندی پیای تاییه تی .
- ۳۱ - هه ندی پیای سهیر .
- ۳۲ - که ره کان .
- ۳۳ - شیه کان .
- ۳۴ - کوپی ئازاو شه ره گه ره گ .
- ۳۵ - یاخی بوه کانی ده ور و پستی سلیمانی .
- ۳۶ - ئافره تان له گه ره که کاندای .
- ۳۷ - فولکلوری له بهر کردن و پازاندنه وه .
- ۳۸ - هه ندی نه ریتی کوئی کورده واری له سلیمانی .
- ۳۹ - فولکلوری باوه ری کون .
- ۴۰ - فولکلوری تیمار کردن .
- ۴۱ - ئه ووشته نه ی له مالاندا به کار ئه هیزا .
- ۴۲ - خواردنه کوئه کان .
- ۴۳ - کاره سات و به سه رهاتی شاری سلیمانی .
- ۴۴ - له یادی که ریم ئه فه ندی غه فور ئه فه ندی ئه حمه د به گزاده .
- ۴۵ - به بیره وه ری من .
- ۴۶ - وه رزش له شاره که ماندا .
- ۴۷ - جولانه وه ی هونه ری له شاره که ماندا .
- ۴۸ - پروژهی ئاوو ئه له کتریک .

- ۴۹ - ناوی شه قامه کانی شاری سلیمانی .
 ۵۰ - چاوه شه کانی شاره وانی .
 ۵۱ - هه نندی له پۆلیسی سواره کان .
 ۵۲ - ناوی نۆبه چیه کان (مرور) .
 ۵۳ - ژمارهی دانیشتوانی شاری سلیمانی .
 ۵۴ - بۆیه که م جار له سلیمانی .
 ۵۵ - ئەزانی .
 ۵۶ - په نندی پیشینان .
 ۵۷ - ووتهی جی گر له نیوان گفت و گو دا .
 ۵۸ - یاری جاران له گه ره که کاندای .
 ۵۹ - چه ند دیمه نیک له رابواردنی کوئی سلیمانی .
 ۶۰ - شیعی میلی .
 ۶۱ - پاشکۆ .
 ۶۲ - روون کردنه وه .
 ۶۳ - سلیمانی که دارالمولکی بابان بوو .
 ۶۴ - ناوه روکی به رگی دووهم .

رقم الایداع ۲۳۱ ۱۹۸۹

نه خشی به رگ: هونه رمه ند علی لطیف

* * *